INŠTITUT
ZA NOVEJŠO ZGODOVINO
KNJIŽNICA
637

А СКУПШТИНА ФНРЈ

БИЛТЕН

ЗАКОНОДАВНИХ ОДБОРА ВЕЋА НАРОДА И САВЕЗНОГ ВЕЋА

(28 децембра 1952 — 8 јануара 1953)

ИЗВОД ИЗ СТЕНОГРАФСКИХ БЕЛЕЖАКА О ПРЕТРЕСУ ПРЕДЛОГА УСТАВНОГ ЗАКОНА

1953
БЕОГРАД

5541

НАРОДНА СКУПШТИНА ФНРЈ

БИЛТЕН

ЗАКОНОДАВНИХ ОДБОРА ВЕЋА НАРОДА И САВЕЗНОГ ВЕЋА

(28 децембра 1952 — 8 јануара 1953)

ИЗВОД ИЗ СТЕНОГРАФСКИХ БЕЛЕЖАКА О ПРЕТРЕСУ ПРЕДЛОГА УСТАВНОГ ЗАКОНА

1953
БЕОГРАД

637

INŠTITUT ZA NOVEJŠO ZGODOVINO 2 LJUBLJANA SLOVENIJA

Þ 11-05-1998 /251

05541

VRHOVNO SODIŠČE LJUDSKA REPUBLIKA SLOVENIJA LJUBLJANA

Ymr. št. 2198/59.

ИЗДАЊЕ
ПРЕЗИДИЈУМА НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ

Штампа Југословенско штампарско предузеће — Београд

ЗАЈЕДНИЧКА СЕДНИЦА ЗАКОНОДАВНИХ ОДБОРА ВЕЋА НАРОДА И САВЕЗНОГ ВЕЋА

(28 децембра 1952)

Почетак у 17,30 часова

Претседавао претседник Законодавног одбора Већа народа **Моша Пијаде.**

Претседавајући: Другови и другарице, отварам заједнички састанак оба законодавна одбора да бисмо заједнички саслушали експозе друга Кардеља о Предлогу уставног закона о савезним и републичким органима власти. После тога одвојићемо се и продужити рад на посебним седницама.

Реч има друг Кардељ.

Потпретседник Владе ФНРЈ Едвард Кардељ: Другови, потреба за доношењем Уставног закона, који је данас стављен на дневни ред законодавних одбора Народне скупштине и којим ће се битно изменити читав низ одредаба нашег садашњег Устава, природна је последица промена у нашим друштвеним односима које су се извршиле последњих неколико година. Те су промене веома дубоке и баш зато оне и траже садржинске измене у нашем досадашњем уставном поретку.

Да бисмо могли боље да схватимо задатке који се постављају пред нас у вези са потребом мењања нашег уставног поретка, погледајмо најпре у чему су те промене у друштвеним односима о којима сам говорио.

После победе наше Револуције, држава је у име друштва као целине, тј. као стварни опуномоћеник најнапреднијих друштвених снага извршила национализацију основних средстава за производњу, чиме је, уствари, и био положен темељ за нов друштвени поредак у нашој земљи. Поред тога, држава је преко свог апарата низ година и непосредно управљала национализираним средствима за производњу. И овај други акт био је у првој фази револуционаран, социјалистички. Уствари, иако то нису чинили непосредно, ипак су, преко своје револуционарне Владе и њеног апарата, радни људи већ почели да управљају средствима

за производњу. Социјалистички карактер таквога управљања не може да дође у питање све дотле, док је држава стварно инструмент радних маса и њихових тежњи.

Али таква форма управљања ипак није социјалистичка. Штавише, она је бременита опасношћу да утиче и на садржину и да измени ту садржину, ако у њој превладају самосталне тенденције државног апарата.

Уствари, ту се ради о државно-капиталистичким формама, које у револуционарним фазама додуше могу бити непходни први корак на путу ка социјализму, али које се у одређеним условима могу претворити и у извор и упориште реакционарних државно-капиталистичких тенденција у борби против социјалистичких друштвених снага.

Код нас су ове форме биле у првој револуционарној фази неопходне. Та неопходност излази из релативно ниске развијености производних снага наше земље, које су требало да буду основа за социјалистички развитак, а у вези с тим и у недовољно развијеној свести радних маса које су се нашле пред задатком изградње социјалистичког друштва. Довољно је да истакнем очигледну чињеницу да је чак и данас огромна већина радног становништва упослена у заосталој земљорадњи и то заосталој како у техничком смислу, тако и у друштвеним формама — што не може а да не поставља пред социјалистичко друштво изванредно тешке задатке. Очигледно је да је у таквим условима улога државе као друштвеног фактора, то јест као фактора у мењању друштвених односа, била веома велика и неопходна, а као таква била је и прогресивна и служила је непосредно стварању темеља за социјалистичко друштво.

Међутим, као свака друга друштвена форма, и ова форма показује тенденцију да се одржи и да се учврсти. И у нашем систему су се показивале такве тенденције. А кроз њих почела се појављивати опасност која је претила да би даљи развитак социјалистичких односа могао бити закочен или ометан разним државно-капиталистичким остацима. На такву опасност нарочито су указивала и искуства Совјетског Савеза.

Тек данас, када јасно имамо пред очима та искуства, и када јасно уочавамо опасности дегенерације социјалистичке револуције кроз државно-капиталистичке форме, можемо до краја схватити генијалност Марксове и Енгелсове тезе да национализација средстава за производњу претставља први и последњи акт, који после победе револуције има да учини држава у име друштва као целине. Смисао ове тезе је очигледно пре свега у томе, да младо револуционарно социјалистичко друштво — социјалистичко више по тенденцији него по социјално-економској структури — може да одржи и да даље развија свој социјалистички карактер само под условима што бржег уклањања државно-капиталистичких форми и остатака, другим речима, непосредним постепеним преношењем друштвених функција на само друштво, то јест на самоуправне органе и установе произвођача и самих радних људи.

Сваки други пут неминовно води ка јачању улоге државног управног апарата, а тиме и ка учвршћењу државно-капиталистичких форми и ка рестаурацији државно-капиталистичких односа у суштини.

Наша сопствена искуства са бирократским тенденцијама, наша анализа узрока совјетске агресивне акције против социјалистичке Југославије и сама логика нашег унутрашњег економског развитка олакшали су нам да се ослободимо стаљинских шаблона и да се вратимо принципима које су дали Маркс и Енгелс, другим речима, да нађемо пут ослобађања нашег друштва од државно-капиталистичких форми. Држава тиме постаје опет само оно што треба да буде, то јест не господар над друштвом или његов привилегирани руководилац, већ само средство прогресивних социјалистичких друштвених снага, да се бране од снага реакције и да обезбеде слободан пут социјалистчком друштвеном развитку.

У нашој земљи управљање средствима за производњу престало је бити привилегија државног апарата, који би се у старом систему неизбежно постепено формирао у државно-капиталистичку касту. Власт у нашим фабрикама и уопште у нашој производњи, преузели су раднички савети и други самоуправни органи сличног карактера. Управљање средствима за производњу постаје политичко и демократско право радних људи, исто онако као и све друге друштвене функције. Најамни рад више не постоји ни по форми, тиме што произвођачи после одвајања средстава за подмирење општих друштвених фондова, сами одређују висину платног фонда предузећа. Тек тиме је до краја отворен пут социјалистичкој иницијативи радног човека и тек тиме је дата материјална основа за развитак нове друштвене свести, на бази друштвене својине над средствима за производњу.

Те и друге сличне основне промене, на којима се нећу овде даље задржавати, повукле су за собом промене у читавом нашем економском систему и захватиле су и сва друга подручја друштвене активности. Тиме смо постигли неку врсту аутоматизма, који омогућује, с једне стране, да снаге спонтаног социјалистичког развитка долазе непосредно и слободно до изражаја, а да с друге стране, друштвена свест — која дејствује како преко друштвеног плана, тако и преко демократског права грађана да непосредно учествују у самоуправним органима и у избору свих одлучујућих органа друштвеног управљања — може у пуној мери да изврши своју напредну улогу. Најсвеснији друштвени фактори не појављују се више у форми такозваног административно-оперативног руководиоца, то јест у крајњој линији у форми бирократског апарата, него као свесни социјалистички полтички предводник радних људи у њиховим демократским органима непосредног управљања.

Додуше, тај систем код нас још није до краја развијен и он још увек трпи услед присуства многих остатака прошлости.

Али основни преокрет је извршен и учвршћен и на нама је сада задатак да тај систем даље изграђујемо и да га очистимо од туђих форми, а пре свега још увек јаких остатака бирократизма.

Те су промене морале затражити и крупне промене у државном систему. Стари систем је тражио јачање управне власти и изазивао је њено све јаче осамостаљивање не само од претставничких органа власти радног народа, него и од свих других друштвених органа и установа, па и од саме Комунистичке партије. Тај је систем показивао тенденције ка срашћивању апарата државне управе и Комунистичке партије, а тиме и ка ликвидацији праве и једино оправдане друштвене улоге комунистичког покрета као борбеног фактора у формирању социјалистичке свести.

Нови систем почео је да своди државну управу на средство слободног социјалистичког друштва, при чему се њена функција ограничава само на одређена подручја, која су јасно одређена законима и другим одлукама претставничких органа радног народа. Та подручја углавном обухватају одбрану социјалистичког друштва и одбрану његовог слободног даљег развитка од унутрашњих и спољних непријатеља. Колико она обавља ипак функције и у другим областима друштвеног живота, то је повезано или са горњим задацима или врши и те функције привремено, с обзиром на разне објективне околности, као што су потреба ванредних напора ради недовољне развијености производних снага и потреба административне интервенције на заостајућим друштвеним секторима итд.

Конкретним резултатима се, дакле, показало да нисмо фразирали када смо почели да говоримо о одумирању државе. Тај се процес заиста почео одвијати и он већ даје позитивне резултате.

Заједно са тим променама наступила је још једна друга: наше друштво је учинило нов корак даље у унутарњем уједињавању.

Површним посматрачима ће ова тврдња, у светлости наших децентрализација, изгледати апсурдном. Али је она ипак тачна.

Историју људског друштва карактерише процес његовог сталног и све ширег унутарњег повезивања и уједињавања, које је резултат чињенице да заједнички друштвени интереси — с обзиром на стални напредак у развитку производних снага — обухватају све шире друштвене заједнице. Од затворених племена ка отвореним територијалним заједницама, од самозадовољавајуће локалне заједнице ка нацији, од нације ка међународним заједницама у оквиру светске привреде — то су процеси у којима се такође манифестира друштвени напредак. Тај је развитак прогресиван, законит, и све што га кочи биће разорено самим током развитка. То важи како за међународне односе, тако и за развитак унутар појединих земаља.

Међутим, било би врло погрешно ако би се тај процес друштвене централизације идентификовао са државним односно бирократским централизмом. Напротив, пре би се могло рећи да је овај у савременом

свету, по правилу, у обрнутој сразмери са првим процесом. Ако централизаторске мере државе служе и одговарају већ објективно сазрелим друштвеним потребама уједињавања — оне су прогресивне, нужне и друштво их не осећа као притисак уперен против његовог даљег развитка. Ако, међутим, оне почињу да служе само интересима одржања одређеног политичког система који је постао сметња друштвеном развитку, онда оне не само да дејствују као притисак на друштво, него се морају и стално проширивати и појачавати, а тиме и долазити у све оштрији сукоб са друштвеним потребама. Бирократски централизам се у таквим условима, дакле, повећава утолико више, уколико је штетнији за друштвени развитак.

Нехотице тај је процес врло добро приказао Маљенков на недавном конгресу совјетске стаљинистичке партије. Он је рекао да је главни узрок појава бирократизма у Совјетском Савезу — помањкање контроле над извршавањем наредаба руководећих органа од стране нижих органа. Значи: да би се отстраниле рђаве последице дејствовања бирократскога централизма, треба тај исти бирократски централизам још више појачати. Он уствари мисли логично. Онај ко не види излаз из тог система, може се држати само једног: да стално јача баш његове најгоре стране. То је онај зачарани круг из кога се бирократско-централистички државни системи не могу никад извући а да не ликвидирају саме себе.

Друштвени ефекат таквог централизма је, наравно, супротан ономе што је субјективна намера његових носилаца. Он друштво не уједињује, него га разједињује и разбија, јачајући све његове унутарње супротности и дегенеришући га баш тиме што га насилно држи у клештима супротности које су сазреле да се разреше, а не могу да се разреше.

То важи за сваки друштвени систем, па и за наш. Субјективни фактор може ту да дејствује прогресивно само у једном правцу: у правцу укидања таквог система и ослобађања социјалистичких друштвених снага да дејствују својим друштвено-законитим путевима. Ако бисмо, међутим, истрајали у таквом систему, и најбољи револуционари би с временом — чак и несвесно — подлегли утицају његовог механизма и претворили се у сметњу за слободан развитак социјализма. О томе нам најречитије говори развитак у Совјетском Савезу.

Наш комунистички покрет, на челу са другом Титом, показао је своју револуционарну виталност, пре свега баш у томе што је ту опасност не само открио, него је био и способан да низом одлучних револуционарних мера учини крај тенденцијама ка стагнацији и учвршћењу система бирократског државног капитализма, тенденцијама које су већ почеле да се изражавају, и што је био способан да врати друштву функције које могу бити само његове. Некима су у први мах те мере изгледале као опасност слабљења, па чак и одрицања од неких социјалистичких друштвених позиција. Уствари, ми смо само одрекли државном управном апарату, у коме су се већ почеле појављивати тенденције

да се уобличи као самостална друштвена снага, право на такву самосталну улогу и на друштвене привилегије које су повезане с њом. Ово такозвано „одрицање" од некаквих набеђених друштвених позиција учињено је управо зато да би се стварно обезбедили и учврстили социјалистички друштвени односи.

И тај процес још није завршен. Има још веома јаких остатака таквог бирократског централизма, и овде, у центру, и у републикама, и у срезовима. Он се појављује час као савезни централизам, час као локални или републички централизам на доле и партикуларзам на горе. Али ми смо на добром путу да и у том погледу у току ове године учинимо дефинитивни прелом.

Овакав курс, међутим, не значи курс на укидање друштвено неопходног унутарњег јединства, то јест и друштвено неопходног централизма. Насупрот, нови систем треба да скине притисак бирократског централизма управо зато, да би се друштво могло повезивати и уједињавати на својим сопственим основама, то јест на друштвено-економским интересима који су заједнички произвођачима, радним колективима и радним људима уопште. Може ли постојати јачи фактор уједињавања од чињенице да је свако предузеће, свака друштвена производна јединица — имовина читаве друштвене заједнице? Ту је та основа на којој друштво треба да гради своје унутарње јединство, усклађујући интерес сваког појединог радног човека са интересом друштвене заједнице као целине и стављајући сваког произвођача и сваку привредну и другу самоуправну друштвену установу у једнаке услове живота, у систем једнаких права и дужности према друштвеној заједници и једнаких друштвених обавеза друштва у погледу самоуправних права произвођача и радних људи уопште.

Политичка основа нашег друштва могла би се, према томе, укратко формулисати овако: самоуправљање произвођача, у оквиру њихових демократских организација у производњи и другим друштвима органима, као и у основним претставничким органима власти, и то у име друштва као целине, у оквиру права и обавеза које формулише друштвена заједница, ради заштите заједничких интереса и заједничких права за све, на бази друштвене својине над средствима за производњу. А друштвену заједницу могу да претстављају, наравно, само такви друштвени и државни органи, који ничу из основних органа друштвеног самоуправљања и на бази демократских права радног народа уопште. А то није наравно државни управни апарат. Управо због тога децентрализација државне управе ни у ком случају не значи да тиме слаби јединство друштва, него се оно, напротив, појачава.

Према томе, веома криво схватају наш систем они који сматрају да ми цепкамо друштво у некакву федерацију аутономних комуна или да преносимо нека самостална својинска права на колективе произвођача. Не — конкретно узевши — наша децентрализација има три битна вида:

1. Ми стојимо на становишту да само постојање друштвене својине над средствима за производњу никако не тражи постојање посебног државног извршног апарата за управљање тим средствима, јер је то функција самих произвођача, односно друштвених органа који ничу из тог права произвођача на самоуправљање.

2. Ми, такође, сматрамо да на више друштвене заједнице, на републике и федерацију, треба да пређу само оне функције друштвеног управљања, које су по природи ствари заједничке радним људима или њиховим самоуправним органима или народним републикама, док извршна делатност у ужем смислу треба да буде пре свега у основним друштвеним органима и под најнепосреднијом контролом маса.

3. Полазећи од горњег става, нама није потребан неки централизиран управни систем који ће обављати све извршне послове, него су нам довољни, у оквиру претставничких органа радног народа, посебни извршни органи који носе политичку одговорност за извршење послова из своје надлежности и као такви руководе управним апаратом који обавља искључиво само оне послове који су им стављени у дужност, било законом, било одлукама претставничких органа радног народа, било одлукама њихових политичких извршних органа у оквиру њихове надлежности.

Само у том смислу, дакле, треба схватити нашу децентрализацију. Наше друштво остаје органска целина, а на његовим највишим органима стоји управо задатак да обезбеде како јединство система, тако и јединство права и дужности трудбеника и њихових самоуправних организација и установа. На тај начин ми друштво ослобађамо окова бирократског централизма, али уједно дајемо потстрека његовом природном унутарњем уједињавању.

Разуме се да овакав развитак друштвених односа категорички тражи промену политичког и правног система у нашој земљи. У низу прописа, а нарочито у Закону о народним одборима споменуте друштвене промене већ су дошле до правног изражаја. Са Уставним законом, који ми данас овде узимамо у претрес, ми чинимо још један, и то најважнији, корак даље у том правцу. Разуме се, да се самим доношењем Уставног закона, процес о коме сам говорио неће завршити. Али Уставни закон, у том облику како вам је предложен, ослобађа наш друштвени систем низа застарелих форми, које коче развитак и отежавају нам кретање даље. Искуства која ћемо стећи на бази новог привредног система и на бази новог уставног поретка, даће нам могућност да касније приступимо изради новог Устава, било у форми једног јединственог и кодификованог документа, било у форми низа уставних закона и декларација. Препустимо будућности одлуку о тим формама, али засад нам облик Уставног закона, који битно мења и допуњује стари Устав, али га ипак у целини не укида, свакако најбоље одговара.

Ја се нећу упуштати у подробнију правну анализу предложеног Уставног закона. То утолико пре, што је Предлогу закона приложено и опширно образложење, које прилично детаљно улази у унутарњу

правну структуру закона и даје анализу његових правних установа и одредаба. Моја је намера била само у томе да укажем на неке политичке и друштвено-економске аспекте, који се тичу основне суштине и главних друштвених задатака, које треба да остваримо овим законом. Напредне социјалистичке друштвене тенденције, о којима сам горе говорио, нашле су свог пуног одраза у предлогу који лежи пред вама. У вези са тим ја бих хтео да скренем вашу пажњу само на неколико битних питања, на која је Уставни закон морао да нађе конкретан одговор, одговор који уједно карактерише његову друштвену и политичку садржину. Та су питања нарочито следећа:

1. Питање о положају и улози државе у социјалистичком друштву прелазног доба решава Уставни закон пре свега тиме, што политичку извршну власт оставља у оквиру Народне скупштине и под њеном најнепосреднијом контролом, стварањем посебног Савезног извршног већа, а органе државне управе ограничава искључиво на извршење закона и других одлука Народне скупштине и њеног Извршног већа, које је такође везано за закон и за одлуке Скупштине. Сем тога, је ограничен и спољни оквир дејствовања савезне и републичке државне управе, и то готово искључиво на подручје одбране социјалистичког система, државне независности и унутарње безбедности, примене закона и одредаба привредног плана, заштите јединства система а и на друга слична питања. Управни органи народних одбора су већ по Закону о народним одборима стављени под најнепосреднију контролу самоуправних органа и радних маса непосредно.

Уставним законом се установљава и функција Претседника Републике на челу федерације, која се ништа више не издваја из Народне скупштине, него и само Савезно извршно веће. У Претседнику је посебно наглашена спољно-политичка функција и функција народне одбране централне извршне власти, а уједно се тиме добија организациона форма која највише одговара садашњим условима и потребама међународне сарадње. С друге стране, баш с обзиром на такав карактер те функције, Уставни закон је не предвиђа и у народним републикама.

Сагласно свему томе укида се и самостална влада на челу државне управе. Њене политичке функције прелазе непосредно на Народну скупштину и на њено Извршно веће, а њене управне функције, у ужем смислу те речи, прелазе на државне секретаријате и друге органе државне управе, који су одговорни Извршном већу, а посредно и самој Народној скупштини, која их може позвати да дају објашњење о свом раду. Државни секретаријати су политички одговорни Извршном већу и раде у оквиру његових општих смерница и под његовим општим надзором, али у том оквиру они су ипак самостални и са пуном одговорношћу дејствују у име државе. Та је чињеница нарочито наглашена у погледу Државног секретаријата за спољне послове накнадним амандманом, који сам ја поднео законодавним одборима. Према томе предлогу, функцију Државног секретара за спољне послове обавезно ће обављати један од

чланова Савезног извршног већа. Такав положај Државног секретара за спољне послове потребан је пре свега зато да би он могао без ограничења да претставља државу у међународним односима.

Народна скупштина је поред тога непосредно, или преко Савезног извршног већа, повезана директно са народним одборима, а преко Већа произвођача и са самоуправним организацијама произвођача. Она тако престаје бити искључиво државни фактор и обављаће низ друштвених функција непосредно преко народних одбора и преко самоуправних друштвених органа а не само преко државне управе.

2. Питање друштвеног самоуправљања Уставни закон решава озаконењем права и дужности произвођача и грађана у оквиру њихових органа самоуправљања, чиме је обезбеђена и контрола маса одоздо у погледу обима функција, које ће вршити органи виших друштвених заједница. С друге стране, директним повезивањем народних одбора и самоуправних органа произвођача са Народном скупштином, своде се могућности сукобљавања између локалних и централних власти на минимум. Власт на тај начин стварно постаје јединствена. И коначно, на тај се начин социјалистичке друштвене снаге почињу да ослобађају бирократско-централистичких сметњи и могу слободно развијати своју иницијативу и богатити социјалистичку свест.

Томе бих само хтео још да додам да се самим прописима закона овакав развитак, наравно, још не обезбеђује потпуно. Ми данас теретимо предузећа и локалне друштвене заједнице веома тешким теретима и то због општедржавних потреба и ради великих материјалних напора, који су потребни да би се завршила градња кључних објеката индустријализације. Међутим, у току ове године ми ћемо свакако и ово питање морати решити тако, да ћемо ликвидирати и остатке бирократизма у планирању, обезбедити једнака оптерећења, стабилизирати та оптерећења и нормализовати инвестиционе фондове. Уставни закон даће нам формалну могућност да то и практички спроведемо у нашем привредном систему.

3. Питање друштвених функција ван привреде, и то, пре свега, на подручју просвете, културе, здравља, социјалне заштите итд., Уставни закон такође поставља на нов начин. У принципу он их више не третира као питања из области државне управе, него као питања са подручја друштвеног самоуправљања. Закон у томе, додуше, не иде у подробности, јер смо ми на том подручју у приличном заостатку, али он ипак јасно узима курс на то да споменуте друштвене функције више не буду домен државе — сем уколико је то потребно ради заштите поретка и јединственог система или ради материјалног обезбеђења одговарајућих друштвених фондова за финансирање делатности у тим областима — него да буду домен самоуправних друштвених органа. Тај курс је у закону јасно назначен и омогућује нам да га низом будућих закона развијемо у подробностима.

4. Питање социјалистичке демократије решава Уставни закон делом самим озакоњењем друштвеног самоуправљања као основе нашег политичког система, што је, уствари, и највећи наш допринос развитку демократских права уопште, а делом кроз изборна и друга политичка права грађана и њихових претставничких органа.

Али ту ипак долазе до изражаја и извесна ограничења. Социјалистичко друштво се развија код нас у условима релативне заосталости која успорава социјалистички развитак и продужује живот антисоцијалистичким елементима. Социјалистичко друштво мора се због тога бранити и политичким средствима. Ограничење извесних политичких права за антисоцијалистичке елементе је, према томе, друштвено неопходно и прогресивно.

Посебан елемент у том систему је увођење Већа произвођача. Та институција свакако не би била неопходна у свим земљама, које се развијају ка социјализму. У високо развијеним земљама она сигурно не би била оправдана. За нас је, међутим, она неопходно потребна управо зато да би омогућили развитак социјалистичке демократије и да би избегли систем бирократског управљања.

Већа произвођача су, уствари, инструмент класне политике. Она стварно надокнађују цифарску инфериорност радничке класе и обезбеђују јој ону друштвену руководећу улогу која јој припада као носиоцу друштвеног кретања ка социјализму. Преко већа произвођача:

а) ми дајемо радничкој класи у једној небирократској, демократској форми руководећу улогу у друштву и то управо радничкој класи као целини, а не само њеној авангарди;

б) спречавамо да ограничавање политичких права, које се односи на антисоцијалистичке снаге, не погоди и радничку класу односно да не закочи развитак социјалистичких односа;

в) омогућавамо и радном сељаштву да дође кроз демократске форме до пуног изражаја и да развија своју иницијативу у заједници са радницима, а да при томе реакционарне или конзервативне тенденције у сељаштву ипак неће моћи да дођу до штетног изражаја. Оне ће бити отупљене унутар тог демократског система и отпашће потреба неке посебне бирократске контроле над њима.

Некима овај систем изгледа као неоправдано ограничавање демократских права за знатан део становништва. Ако гледамо формално, онда тај приговор заиста изгледа основан. Али, уствари у нашој земљи и на садашњој етапи њеног развитка овај систем претставља ванредно важан корак даље у развитку социјалистичке демократије. Ми ћемо се моћи одрећи такве дводомне поцепаности претставничких органа тада када ће социјалистички сектор већ по својој економској снази и афирмацији бити толико снажан да му више неће бити потребна никаква политичка средства да би заштитио своју егзистенцију од непријатељских аката. Тада ћемо се ми по свој прилици моћи вратити на једно-

домни систем који ће претстављати читаво друштво, али које ће вишемање у целини бити друштво социјалистичких произвођача.

С друге стране, и поред формалних приговора, који се могу ставити на наш дводомни систем, он ипак, сам по себи, има пуно моралнополитичко оправдање. Радничка класа даје друштву несравњиво већа материјална средства него сви остали радни слојеви. Сасвим је, дакле, оправдана институција која тим радницима даје могућност и право да равноправно одлучују о расподели националног дохотка чијем стварању они највише и доприносе.

При томе, не треба заборавити да су већа произвођача ипак облик класне политике, с циљем да се успостави једна — упрошћено говорећи — „равнотежа" у нашем политичком и друштвеном животу, без које се не може замислити развијање социјалистичке демократије. Било би, међутим, веома погрешно ако би тај исти кључ друштвеног продукта — као што су то предлагали неки наши другови — применили ма у којим другим областима, а нарочито не у односима између република. Ми треба да полазимо са становишта да југословенски друштвени производ ствара јединствена југословенска радничка класа и јединствено југословенско сељаштво, а не поједине нације. Ако би ствар поставили друкчије, ми бисмо разбијали јединство социјалистичког друштва. Показало би се да тај принцип постаје реакционаран и антисоцијалистички одмах чим га применимо са неким другим циљем а не ради обезбеђења руководеће улоге радничке класе у условима социјалистичке демократије.

И, на крају, питање федерације Уставни закон такође решава на бази нових друштвених односа. Он је одбацио третирање функција федерације у смислу расподеле улоге и компетенција овог или оног државног управног апарата. Такав је начин карактеристичан за совјетски устав, а веома јако је дошао до изражаја и у нашем досадашњем Уставу. Насупрот томе, наш нови Уставни закон настоји да формулише друштвену функцију федерације и народних република. У том смислу он федерацији ставља у право и у дужност пре свега заштиту независности земље и њене спољне односе, јединство друштвеног система, државну безбедност и основно привредно планирање, а народној републици даје, пре свега, задатке општег руководства, надзора и координирања рада народних одбора у оквиру општег друштвеног интереса. Сва та права федерација и народне републике остварују на основу Устава и закона, и не смеју ограничавати законом и Уставом призната самоуправна права народних одбора и других друштвених органа. У коначном резултату се донекле тиме мења и карактер наше федерације. Бирократско-централистички елементи отпадају, и у том погледу права народних република и народних одбора се повећавају. С друге стране, се повећава и потреба директне сарадње између самоуправних организација радног народа у свим областима друштвеног живота, а тиме се проширује и јача и јединство друштвене заједнице као целине, које је сада утолико јаче јер се темељи на свести маса. У том их правцу води сама објек-

тивна друштвена законитост, сам заједнички интерес радних људи, уједињених у својим самоуправним организацијама.

Нови систем, дакле, у још већој мери него досадашњи, обезбеђује како равноправност наших народа тако и њихово јединство и то управо зато јер се потреба јединства нација темељи на потреби јединства произвођача и радних људи уопште.

Другови, овим ја дакако ни из далека нисам исцрпао сву проблематику која нам се појављује у вези са претресом Уставног закона. У току дискусија по појединим члановима, ми ћемо се свакако срести са целим низом других проблема. Међутим, ја држим да је и ово што сам изнео ипак довољно да се потврди уверење Савезне владе да је доношење овог Уставног закона неопходна потреба нашег друштвеног живота. (Буран аплауз).

Претседавајући: Ја се у име законодавних одбора захваљујем другу Кардељу на овом експозеу. Заједнички састанак је завршен. Претрес Уставног закона обавиће се на посебним седницама.

(Седница је закључена у 19 часова).

ЗАКОНОДАВНИ ОДБОР
ВЕЋА НАРОДА

55 седница

(29 децембра 1952)

Почетак у 18,15 часова.

Претседавао претседник Законодавног одбора Већа народа **Моша Пијаде.**

Претседник: Другови, можемо ли да почнемо? („Можемо!“) Молим, саслушајте прозивку.

Секретар Гојко Гарчевић врши прозивку чланова Одбора.

Претседник: Према томе, има нас довољно да можемо радити.

Другови, као што знате, на дневном реду је претрес Предлога уставног закона о савезним и републичким органима власти. Актом који смо добили од Претседника Већа народа Одбор је обавештен да је Влада поднела тај предлог закона Скупштини, и да је за претрес у Законодавном одбору Већа народа одредила за свога повереника помоћника Претседника Савета за законодавство и изградњу народне власти, друга др Јована Ђорђевића, а као стручњака Милорада Вучковића, саветника у Савету за законодавство и изградњу народне власти. Обојица су присутни.

Другови, сви сте добили овај законски предлог. Добили сте малопре и предлоге оних амандмана које је поменуо друг Кардељ, и на основу тога можемо да радимо, тј. да почнемо претрес у начелу. Да ли се ко јавља за реч за начелну дискусију? Ја мислим да није потребно да одлажемо ту начелну дискусију за сутра. Другови су имали времена, ако су желели да нешто говоре у начелу, да проуче овај предлог закона. Ко се јавља за реч? Има реч друг Гарчевић.

Гојко Гарчевић: Другови, ја се у потпуности слажем са образложењем које је Савезна влада дала уз предлог закона као и са образложењем које је данас дао друг Кардељ. Сматрам да је овај закон једна велика добит у даљој социјалистичкој изградњи и развијању социјалистичког друштва у нашој земљи. У том погледу ја не бих имао ништа нарочито и карактеристично да истакнем. Ја ћу да изнесем неке при-

мједбе које нијесу принципијелне природе, већ више имају технички карактер.

Овој законски предлог не третира само питања на која се односи, на сам наслов закона, само питање савезних и републичких органа власти, већ третира и читав низ других питања, која излазе из оквира оваквог наслова какав је дат закону. Први дио његов говори о основним карактеристикама наше државе, о карактеристикама друштвеног уређења, о органима власти, о правима грађана и о низу других питања те би назив закона требало измијенити и прилагодити га његовој садржини.

У последњој завршној одредби предвиђа се које главе Устава престају важити као и остале одредбе, како се тамо каже, које су противне овоме закону. Када се направи упоређење између онога што остаје у данашњем Уставу и овога што се регулише пројектом овога закона, ја имам утисак да немам једну логичну и техничку повезаност између та два закона; боље речено, одредбе Устава које остају на снази и одредбе које садржи овај предлог закона не сачињавају једну јединствену цјелину у садржајном и техничком погледу. У глави I важећег Устава третирају се извесна питања која третира и први дио предлога овога закона. Изгледа ми да нећемо имати јасну ситуацију шта је од одредаба из Устава укинуто, а шта је остало на снази и да то може да има за посљедицу извјесне тешкоће у практичној примјени овог закона.

Овај закон у погледу примјене има двоструки карактер: што ће практично бити примјењиван као закон и теоретски што ће бити проучаван од правничких и политичких кругова у земљи и иностранству. Овако како је постављен, специјално однос између садашњег Устава и овог предлога, чини ми се да нећемо имати пуну прегледност, јасну слику, чисто стање о свим одредбама и питањима које третира. То се види из упоређења чл. 1 предлога и чл. 1 важећег Устава који је остао на снази, а слично може да се каже и за неке друге одредбе које садржи овај закон и сматрам да је то његов недостатак. Пропуст је зашто овај закон није и у техничком погледу тако систематизован да заједно са делом Устава који остаје на снази чини једну јединствену цјелину. Чини ми се да је то посао који се могао савладати и молио бих друга извјестиоца, уколико сам у праву са примједбама које сам учинио, за обавештење зашто у томе правцу и у томе смислу није и поступљено.

Иначе, ја се потпуно слажем са свим принципима и начелима који су постављени у овом законском предлогу и изјављујем да ћу гласати у начелу за овај закон.

Др **Хинко Кризман:** Другови, ја мислим да дискусија у начелу не треба да буде широка, немамо потребе много да говоримо у начелу. И ја и сви ми суделовали смо у широким дискусијама о Приједлогу уставног закона и солидарисали смо се са основним принципима и поставкама тога законског приједлога. Ја узимам ријеч само да данас поново изјавим да се потпуно солидаришем и усвајам све принципе и поставке овога приједлога.

Ја сам хтио у специјалној дебати, код самог наслова закона да кажем по прилици нешто слично што је изнио друг Гарчевић у вези са чланом 72 Устава који даје овлаштење Народној скупштини да може да врши промјене и допуне Устава. То значи да постоји само један уставни закон, који се може, додуше, по властитом овлашћењу мијењати и надопуњавати. Али овај предложени нацрт носи наслов Уставни закон о савезним и републичким органима власти. Тај наслов не одговара садржају овога приједлога, а када бисмо га овако примили, онда би на овај начин наша земља имала два уставна закона: Устав од 31 јануара 1946 године и Уставни закон о савезним и републичким органима власти. То је протусловље, јер једна земља може да има само један устав и зато ћу предложити у специјалној дебати, да би се закону дало име Закон о надопунама и промјенама Устава а да се ова специјализација „Закон о савезним и републичким органима власти" испусти.

Иначе, усвајам све принципе и све поставке приједлога. Поздрављам га нарочито стога, јер он отвара нове путеве и једну дебелу црту поставља пред све ове досадашње наше реорганизације, које су често биле потребне а често су биле и непотпуне, тако да сада улазимо у једно стабилно стање које можемо систематски да изграђујемо и учвршћујемо.

Претседник: Да ли још неко жели реч? (Нико се није јавио).

Другови, ја исто тако сматрам да би било излишно да дуго говоримо у начелу, јер доста смо већ и преко штампе и иначе о томе рекли. Имамо и једно опширно образложење а чули смо и овај последњи говор друга Кардеља тако да можемо то у начелу усвојити без неке нарочите дебате.

Ја бих се само, више ради обавештења, осврнуо на ово мишљење друга Гарчевића. Ја сам био један од оних који су учествовали од почетка рада на припреми овог законског предлога. Наиме, другови, од самог почетка рада, а то је децембар прошле године, било нам је врло јасно да ми нисмо данас у положају, нити је наш развитак достигао тај степен да бисмо прешли на израду једног новог устава у целини. Нама је било стало, и то нам је био задатак припремајући овај предлог, да оно што је ново, да оно најзначајније што је ново захватимо једним посебним законом који смо одмах именовали уставним законом, замишљајући да ће наше уставне реформе даље и после овога нужно морати да иду постепено, док не дођемо једног дана до једног сасвим новог устава путем неколико оваквих посебних уставних закона.

Колико је правилно што смо пошли тим путем у изради овог предлога, показивао ми је и сам посао у току године дана док смо на томе пројекту радили. Ми смо могли у почетку, тако смо и почели, да утврдимо извесне основне принципе на којима ће базирати овај предлог уставног закона, али смо у току рада наилазили на проблеме конкретно прилазећи решавању овог или оног питања, наилазили смо на то да је живот, који је непрекидно текао својим током, мењао видове разних

проблема, постављао нове, постављао нам већ после неколико месеци задатак да можда дамо другачије решење од онога које смо раније имали у виду, другим речима: док смо радили на припреми овог закона живот је сам стварао нове и нове податке, да тако кажем, за њега.

Ићи данас у промену Устава и у друштвено-економским одредбама и осталом, то ми данас не бисмо могли. Ми смо се били концентрисали више на федерацију и њене органе. Ја се слажем да наслов није тачан, слажем се да он не одговара. У томе се слаже и друг Кардељ. Ми смо мислили да не предложимо одмах на почетку дискусије некакав нови наслов, него да он резултира из читавог нашег рада овде, да то оставимо мање-више на крају, када га претресемо и у појединостима, па да онда потражимо наслов који ће боље одговарати, јер, фактички, овај Предлог уставног закона садржи далеко више од онога што каже наслов.

Постојало је мишљење да се то реши на такав начин да се стави једна мала преамбула која би показала тенденцију овог Уставног закона а онда да се на крају те преамбуле каже да због тога Народна скупштина доноси уставни закон, без даљег описивања.

Лако ће бити сутра, ако направимо Уставни закон о правима грађана, казати: уставни закон о правима грађана, али овде је то тешко, јер је ту и читава основа политичког уређења а не само органи власти, ту су принципи самоуправљања и свега тога. И зато ја, уважавајући примедбу да наслов не одговара, мислим да решавање тога питања оставимо на крају.

Друго, поводом примедбе да би то био закон о променама и допунама Устава и мишљења да би оно што је у овом предлогу садржано, када то постане закон, и оно што остаје у досадашњем Уставу, да би то чинило једну целину и да се може рећи шта важи а шта не важи, ја мислим да ми то не можемо постићи. Можда друг Гарчевић мисли да је то било могуће направити, али ја знам да нама, који смо на њему радили, није било могуће. Ми нисмо могли да направимо једноставно један закон о изменама и допунама и да кажемо: оно се брише и уместо тога важиће ово, а све оно што није тамо брисано и измењено све важи плус ово са чиме се допуњује и мења.

Природа овог закона и проблеми које је он имао да реши такви су да се тим путем није могло да иде и тим путем није могао да се створи овај закон.

Према томе, то је ипак један посебни уставни закон поред оног Устава. Ипак су то, на крају крајева, ако хоћете, и два закона, два уставна закона. Па, ипак, они чине извесну целину. Други начин није био могућ.

Имаће ту незгода, мислим да је то и у образложењу напоменуто. Када се каже да се укидају те и те главе Устава из 1946 онда је то јасно, али када се каже: и одредбе које су противне овоме, онда је то мање јасно. Значи, може да буде случајева да се постави питање да ли ова или она одредба важи из оних глава које нису изричито укинуте.

Може то, другови, да буде, а и јесте, неповољност и незгода, како је рекао друг Гарчевић, али ја мислим да је та незгода ипак мања, да није особито тешке природе и да ће се увек наћи начин да се то питање реши. На крају крајева, Скупштина, која је донела онај Устав и која доноси овај Уставни закон, биће меродавна да реши увек такве проблеме ако се појаве.

Ми смо у току припрема закона једно време покушавали да формулишемо надлежност федерације и република, па смо се били тога одрекли, већ смо прешли на то да то изразимо кроз надлежност органа, Скупштине, Савезног извршног већа итд.

При том смо остајали све до такорећи последњег дана пред објављивање пројекта у штампи о 29 новембру. Држали смо се тога, јер нам се чинило да је то прилично тешко формулисати као функције федерације и републике, па смо изабрали лакши пут да то изразимо кроз надлежности органа. Међутим, када смо већ дотерали ствар до краја, било нам је јасно да би тај закон, сведен на описивање тих органа, више личио на један пословник него на уставни закон и да, такав, не би изражавао оне дубоке промене којима треба дати уставну санкцију, да се из таквог закона не би могла добити слика Југославије каква она данас јесте, после свих тих промена које смо извршили, нарочито у последње две године. И пошто је већ све оно друго било готово, показало се да је, благодарећи управо томе, потребно само мало напора да се вратимо на раније отклоњену замисао да је могућно одредити функције федерације, функције републике итд., да је могућно дати основне принципе самоуправљања радног народа, самоуправљања произвођача итд. И онда смо то и учинили. Тако смо добили овај први део Предлога који је изменио читав његов изглед. Сада се збиља може да каже, било да гледамо очима нашег човека било да гледа неки странац, да пројекат овакав какав је фактично даје потпуну слику степена развитка на коме се Југославија данас налази. То, разуме се, прелази оквире наслова који је на овај начин постао узак, скучен. Али то уједно показује да ми нисмо могли ову промену да претставимо у једном закону о изменама и допунама у коме би се знало тачно за сваки ред из Устава од 1946 године шта важи а шта не. Такав покушај не треба ни чинити, јер не би могао уродити плодом. Уосталом то ће показати и дискусија у појединостима.

Што се тиче амандмана, ви сте их тек сада добили. Има у њима ствари које нису од нарочите важности, поправљају се извесне формулације и допуњавају неке ствари које су недостајале. Тако, например, није било речено на које се време бира Претседник Републике. Сада се уноси да се бира на време на које је и Скупштина изабрана, али га Скупштина може разрешити и пре истека тог времена. Постоји, даље, измена за потпретседнике Извршног већа. У пројекту је било да потпретседнике Савезног извршног већа бира Народна скупштина на заједничкој седници после избора чланова Савезног извршног већа. То би, пре свега, значило два избора: прво, избор чланова Савезног извршног

већа, а после тога понован избор за 2 или 3 потпретседника. А друга ствар, бирати у Скупштини потпретседнике — то би им, по мом мишљењу, дало некакав посебан карактер, неку већу сталност и тиме би се самом Извршном већу дало нешто од карактера владе. Зато се овде предлаже да потпретседнике изабере само Извршно веће, схватајући то да се ради једноставно о подели рада у Већу.

За Савезно извршно веће уноси се исто што се уноси за Претседника Републике, с тим да Народна скупштина може разрешити цело Веће или поједине његове чланове, док је пре стајало само за поједине чланове а не и за цело Веће.

Једна од важних промена, које је поменуо и друг Кардељ, јесте да државног секретара за иностране послове поставља Савезно извршно веће из реда својих чланова. Он је то и објаснио: државни секретар за иностране послове, који је непрекидно у додиру са претставницима страних држава, дочекујући колеге министре иностраних послова других земаља, идући можда у госте и свршавајући послове у име државе, мора да има мало више ауторитета него када би га сматрали службеником који нема самосталности. Због тога је дошао тај амандман.

Даље, у члану 107 додато је за претседника извршног већа народне републике оно исто право које је у федерацији дато Претседнику Републике, а то је да има право задржати од извршења акта извршног већа с којим се не слаже, уз обавезу да спорно питање предложи републичкој народној скупштини ради доношења одлуке.

То је све што могу да кажем поводом измена. Биће још неких ситних исправки у формулацијама и неких штампарских грешака које сам забележио па ћемо у току рада и на то да се осврнемо. Ако више нико неће у начелу да говори можемо да пређемо на гласање у начелу. (Не јавља се нико). Молим друга Гарчевића да изврши прозивку.

Секретар врши прозивку.

Претседник: Појединачним гласањем утврђено је да је свих 18 присутних чланова Одбора гласало *за* и предлог је у начелу једногласно примљен.

Можемо прећи на дискусију у појединостима. Што се тиче наслова питам: прима ли се мој предлог да о томе дискутујемо на крају. (Прима). Прелазимо на I део. *(Чита)*: Федеративна Народна Република Југославија.

Било је разговора на многим нашим конференцијама о том наслову; тражили смо неки други наслов за овај део. Али смо се, на крају крајева, сви сложили да управо овај наслов најбоље одговара овоме делу, управо ономе што фактички даје слику Федеративне Народне Републике Југославије и њене суштине, њеног политичког уређења.

Гојко Гарчевић: Једно питање: да ли се покретало и питање самог назива државе и да ли се показује потреба за неком таквом променом.

Претседник: Било је мало иницијативе у том смислу да се промени и само име државе. Превладало је мишљење да се назив засад не мења.

Др **Хинко Кризман:** То је већ ушло у традицију.

Гојко Гарчевић: Ја сам мислио на то да би се назив државе могао мењати у том смислу да се из њега види социјалистички карактер државе.

Претседник: Помишљало се прво на то, међу нама који смо радили на пројекту да би се дао неки назив из кога би се видело да је то социјалистичка држава. Али се није баш много потезало то питање. Уосталом, и то можемо оставити за дискусију на крају, ако желите да то поставите као питање. Члан 1 донекле решава то питање. Он је управо зато и ушао у овај закон.

(Чита члан 1 који се усваја без дискусије.)

Претседник: Прелазимо на члан 2. Имамо предлог за једну малу допуну. У ставу 2 у петом реду стоји „. . .савета грађана, учешћа грађана у управи и у правосуђу,. . .“ а предлаже се да се брише запета иза „савета грађана“ и да се ту ставе речи „и других облика учешћа грађана у управи и учешћа грађана у правосуђу.“ То би можда било боље, ако се слажете. (Прима се).

Сулејман Филиповић: Мени се чини да није најбоље кад се у ставу 2 каже „и других облика непосредног управљања“. Ово је ипак Уставни закон и не би требало да се у њему иде сувише у детаље. Под тим „облицима“ може свашта да се подразумева.

Претседник: У том ставу цитирају се разни облици учешћа грађана у непосредном управљању: путем избора, опозивања, референдума, зборова бирача, учешћа грађана у управи. Савети грађана су већ форма тог учешћа, тако да смета запета која стоји иза тог израза. Допуном коју сам малочас прочитао имамо пред очима само поправљање текста. Или бисмо имали да избацимо „савета грађана“ и да остане „учешћа грађана у управи“, или морамо оставити „савета грађана“ и додати „и других облика“. Ја мислим да не стоји што тврди друг Филиповић, да би то било незгодно за Уставни закон.

Грга Јанкез: Ја се са овом допуном слажем али бих хтео да се осврнем на став други овог члана где се каже: „Радни народ врши власт и управља друштвеним пословима преко својих претставника. . .“ Мени некако смета тај израз „преко“. Ја сам већ раније ставио на то писмену примедбу. Ми на овом месту имамо „преко претставника“ а у наставку овог става говоримо да народ учествује у управљању итд. Ако ту исто кажемо „преко претставника“ онда сужавамо Закон о управљању привредним предузећима од стране радних колектива, јер тамо кажемо да предузећима управљају радни колективи. Сматрам да је то сасвим добро да предузећима управљају радни колективи, а за извршење воље тих

колектива ми бирамо радничке савете и управне одборе. Због тога мислим да би управо овде требало овај став други на почетку формулисати унеколико друкчије и зато сам још раније ставио следећи свој предлог. Почетак става другог требао би да гласи овако: „Радни народ Југославије суверено врши власт у општини, срезу, граду, републици и савезној држави. Ради вршења суверене власти народа у општини, граду и срезу постоје народни одбори а у републици и савезној држави народне скупштине.“ Онда би могли да наставимо са осталим питањима ако хоћемо да детаљирамо и да кажемо да „радни народ врши власт путем избора, опозивања, референдума, зборова бирача итд“. У садашњој формулацији и на овом месту тај израз „преко“ сужава стварно оно што се у читавом закону поставља и што је тенденција развитка: да наш народ налази те форме и развија их. Народ не предаје власт, него су то све форме његове власти, форме управљања.

У Нацрту уставног закона кажемо: „преко својих претставника у народним одборима. . .“ Зар није могућно, например, да бирачи на збору бирача, мимо одборника кога су изабрали, изаберу неку комисију која ће свршити извесне послове или одлучити о нечему са чиме се њихов изабрани претставник не слаже и да њихова воља буде јача.

Зар није, например, виши, јачи орган власти читав радни колектив него раднички савет и управни одбор у предузећу. Ми управо настојимо да се раднички савети и управни одбори не изроде, да се не одвоје од маса него да у сваком крупном питању раднички савет пита колектив за одобрење пре него што приступи његовом решењу а не само да поднесе извештај о већ свршеном послу.

Наша демократија све више иде к томе да у свим крупним питањима — не мислим само у форми референдума, који сам по себи није увек одраз највише форме демократичности — претходно консултујемо грађане у форми јавне дискусије преко штампе, зборова бирача итд. и тек онда приступимо решавању послова. Ово је нарочито потребно за све крупније послове у општини, срезу, граду, фабрици, задрузи итд. Зато мислим ако овде изоставимо ово „преко изабраних претставника“ и прихватимо моју формулацију да ћемо потпуније изразити оно што сам закон даље поставља.

Претседник: Ја бих могао да одговорим да овај став 2 има намеру да покаже како радни народ врши власт и како управља друштвеним пословима. У предузећима се не врши власт него се управља друштвеним пословима, зато је и унето ово „управљање пословима“ ради радничких савета и других самоуправних органа. И хтело се да се покаже како радни народ врши власт и управљање преко изабраних претставника, преко свог претставништва, било то у народним одборима или народној скупштини, у органима власти, или у разним самоуправним телима, радничким саветима итд. Тамо су ипак избори, бира се раднички савет и преко претставничког тела се управља предузећима.

На једној страни показује се, дакле, како радни народ врши власт и управља друштвеним пословима преко претставника, а на другој се показује како то врши непосредно. У томе је ствар. А непосредно врши путем бирања радничких савета, скупштина, народних одбора, опозивањем тих својих претставника, референдумом, збором бирача, саветима грађана итд. — све су то разни облици непосредног управљања. Ту се дакле хтело да каже: ради се и преко претставника и ради се и непосредно, тј. врши се власт и управља друштвеним пословима. То је смисао тог члана и онако како је формулисан и ја мислим да је добро формулисан. (Грги Јанкезу). Оно твоје објашњење добро је за чланак али не као формулација једног уставног закона. Зато ја предлажем да се прихвати ова формулација која је врло јасна и која показује посредно и непосредно вршење власти и управљања. О томе се ради.

Грга Јанкез: Ја нисам сасвим задовољан.

Претседник: Ако хоћете једно признање, могу да кажем да сам ја с овим мојим суседом (показује на др Јована Ђорђевића) окапао на овом послу и не знам да ли сам баш сасвим задовољан, па према томе имаш и ти право да будеш незадовољан. Дух је читавог Устава да се иде увек даље ка директном од оног посредног. Не смета ништа да се и у предузећима ствари тако развијају да се једног дана дође до тога да читав колектив решава. Данас колектив има своје право загарантовано, које се овим „преко" не одузима.

Грга Јанкез: Не ради се само о томе, него се ради о овој ствари. Данас нам је друг Кардељ говорио да и у новој форми демократског управљања народним одборима и другим форумима власти још има бирократизма, који је наслеђе старог капиталистичког друштвеног поретка као и утицаја совјетског бирократизма. Имамо демократску власт изабрану, али је више пута начин управљања такав да уместо једног човека управља десет. Нарочито се то одражава у срезовима. Код нас су на демократски начин изабрани одбори, они могу да буду од бирача опозвани. Одборници морају да подносе извештај својим бирачима, али само извештаје, а не и то, да све крупне послове у једном граду претходно дискутују са грађанима и да их онда решавају на одбору.

Претседник: То нико не брани.

Грга Јанкез: Ми желимо развити нови, стварно демократски начин рада органа власти, али то иде тешко због извесних бирократских обичаја или начина гледања на ствари и кад се каже „преко" ја мислим да се управо подржава та тенденција: одбори (боље рећи: једна група одборника) свршавају послове а одборници ће да поднесу извештаје бирачима. Међутим, кад кажемо „радни народ Југославије суверено врши власт у општини, срезу, граду, републици и савезној држави" онда се тим законом уноси нови принцип који помаже борбу против бирократизма.

Претседник: Онда би била бесмислица да „народ непосредно управља", а онда „бира одбор".

Грга Јанкез: Ради вршења суверене воље народа у општинама постоје народни одбори, у републикама народне скупштине, итд.

Претседник: Значи, ради вршења власти опет ћемо имати одборе.

Повереник Владе ФНРЈ др Јован Ђорђевић: Ја мислим да ово што посланик Јанкез жели да је то у нашем закону речено. Прво што се тиче опште поставке да је народ једини носилац власти, она је дата у првом ставу. Затим, за разлику од садашњег нашег Устава, ми смо овде показали не само посредну форму учешћа грађана, произвођача у вршењу власти и управљању друштвеним пословима, него и низ непосредних форми и, при томе, читав смо круг непосредних форми оставили отвореним, баш из жеље коју друг посланик наводи, да, где постоје услови, да се непосредно успоставља демократија. Ту имамо, дакле, већ постојеће форме и низ форми које ће се у нашем животу и пракси развити. Ми наводимо принцип да не постоји само посредна демократија него и непосредна и ми смо навели облике са могућним даљим развијањем. Предложена, међутим, формулација слабије подвлачи оно што ми желимо да подвучемо.

Претседник: Он се враћа стално на израз „непосредно", да народ влада „непосредно". То није могућно.

Кад ће доћи то време и да ли ће оно уопште доћи да сви грађани Београда решавају и непосредно управљају Београдом?

Грга Јанкез: Не негирам ја потребу постојања органа власти, не негирам потребу постојања народних одбора. Из ваших излагања излази као да сам ја присталица неке анархије, односно демократије у смислу да нема органа власти. Као припадник радничке класе ја сам свестан да је та власт потребна, али ради се о томе да у нашим формулацијама дође више до изражаја демократичност у основама и раду органа. Коначно: то управо поставља овај предлог уставног закона. . .

Претседник: Ако нисмо против органа власти које народ бира, у које шаље своје претставнике, онда не можемо да се другчије изразимо него како смо се изразили, да у њима „преко" својих претставника врши ту власт, а постоји и друга форма где непосредно врши власт или управља друштвеним пословима. И ту нема других решења. Пошто си остао усамљен, мислим да можемо ићи даље.

(Чита члан 3 Предлога уставног закона.)

Гојко Гарчевић: Сматрам да је овај израз „федерацији", употребљен у истом смислу у коме и израз „савезна држава", да једно и друго изражава исти појам.

Повереник Владе ФНРЈ др Јован Ђорђевић: И у пракси а и низ писаца индентификују термине „федерација" и „савезна држава". Међутим, ти су појмови, уствари, различити. Једно је федерација а друго је

савезна држава. Савезна држава претставља јединство република и савезних органа, док је федерација скуп савезних органа и њихових компетенција. То је федерација и ми смо овде тако доследно употребили тај израз. Савезни органи и њихове компетенције то је федерација.

Гојко Гарчевић: Ја лично мислим да овај израз не би требало употребити. Прво, што то није наш израз, иако је интернационалан. Друго, што је његов појам нејасан широким народним масама. Треће, што има и двоструко значење: и федерацију у техничком смислу и у правном смислу. Четврто, што би тај израз могли заменити изразом „органи савезне државе".

Претседник: Много бисмо тиме изгубили.

Повереник Владе ФНРЈ др Јован Ђорђевић: Федерација је скуп органа, овлашћења и надлежности.

Претседник: Пре свега, тај се израз налази и у имену наше државе.

Гојко Гарчевић: Тамо је „федеративно уређење". То је нешто друго него „федерација", иако потиче од исте речи „fédération".

Претседник: Нема смисла да кажемо да је туђа реч ако смо је прихватили у имену државе, — онда нам може служити и овде. Ту се не ради само о савезним органима, то је читав однос који та реч значи.

Гојко Гарчевић: Ја бих задржао „органима савезне државе припадају..."

Претседник: Ја мислим да ме довољно познајете и да знате колика је моја брига да наши закони буду писани језиком најразумљивијим, такорећи неправничким понекипут. Мислим да смо успевали у многим законима да говоримо народски, па ипак то не може да иде до бесконачности. Јер, на крају крајева, да се разуме један закон и да се разуме један израз у једном закону треба ипак нешто знати или се потрудити да се нешто разуме. Мени се чини кад би се ту место „федерације" ставили „савезним органима" или „органима савезне државе" да би то упрошћење смањило вредност самог израза „федерација". То је читав однос између република које су се сложиле да живе у савезној држави, карактер политичких односа који би се изгубили ако бисмо говорили само о органима. Нису ту само органи, него и њихове компетенције, права према републикама итд. Ја мислим да је тај израз фактички на месту. Када сам га ја био пронашао и ставио — ја сам га први пронашао и предложио — ја онда још нисам осећао велику разлику која постоји између савезне државе и федерације, али друг Ђорђевић и други су ми то објаснили, па сам и ја онда увидео прави смисао те речи и из тога њиховог објашњења осетио сам да сам ствар добро пронашао и да је било добро што сам тај израз ставио. Мислио сам тачно, мада нисам знао прави смисао, прави значај. Ја бих вас молио да не дирамо ту реч. Она стоји добро и овде и где год се помене.

Повереник Владе ФНРЈ др Јован Ђорђевић: На њој је изграђена читава концепција односа у Уставном закону и она уноси велику јасноћу, иако је то страна реч. Уосталом, наш народ понекипут воли страну реч кад нема своју и кад је разуме.

Претседник: Можда нисмо стигли, али се треба потрудити да се после усвајања закона објасни тај термин и то ће учинити да буде усвојена његова суштина и његов значај. Али упростити тај израз, ја мислим да би смањили вредност ствари.

Повереник Владе ФНРЈ др Јован Ђорђевић: Ми бисмо изгубили један општи појам који је нужан за говорни језик а не само за закон. У Швајцарској говоре о конфедерацији и о кантонима и зна се шта је конфедерација и шта је кантон. То им помаже у свакидашњем животу.

Гојко Гарчевић: Постоји само тај разлог који сам истакао, да она има и друго значење.

Претседник: Овде он има само ово значење. Ко гледа где је употребљен овај израз а где онај, он ће уочавати разлику између та два значења, али да га ми бришемо зато што није данас још објашњен, мислим да бисмо направили једну штету за овај документ. Имамо шест народних република од којих свака има своју територију, своје становништво, своју власт и своје органе, свој живот итд. Савезна држава нема друге територије него територије народних република. Она нема свога посебног становништва, него своје органе, своја права и своје надлежности и то се у томе појму „федерација" најбоље изражава.

Повереник Владе ФНРЈ др Јован Ђорђевић: Ми смо досад употребљавали „Федеративна Народна Република Југославија" и за означавање савезне државе и за означавање федерације. Ту је било још увек забуне. Сад смо употребили један међународни термин који код нас није непознат а употребљава се скоро у свим језицима.

Претседник: Кад се каже „Федеративна Народна Република Југославија" свако треба да зна да је то једна федерација, а да није конфедерација.

Да ли се већина слаже с тим? (Слаже). Значи да остане израз „федерација". Ко је *против?* (Нико).

Прелазимо на члан 4. (Чита члан 4). Да ли има примедаба на овај члан?

Сулејман Филиповић: Овде се, трећи став, каже „самоуправљање произвођача и радног народа". Зашто је то потребно?

Претседник: Произвођачи су онај део радног народа који директно учествује у производњи, а „радни народ" обухвата читаво производно становништво у коме не мора да буде директног учешћа произвођача.

Сулејман Филиповић: Мислим да то не треба понављати. То се изражава довољно јасно у првом ставу.

Претседник: Има ли других примедаба? (Нема). Онда је члан 4 усвојен. Прелазимо на члан 5. (Чита члан 5). Има ли овде примедаба?

Јосип Рус: Овде где се каже „социјалних, научних итд". требало би ставити „васпитних".

Претседник: То дође у „културне, социјалне или политичке интересе". Имали смо, да не заборавимо, друже Рус, у члану 4, други став: „Зајемчено је самоуправљање радног народа у области просвете, културе и социјалних служби". Ту смо загарантовали самоуправу просвете. То значи и у васпитању.

Можемо ли прећи на члан 6? (Можемо). (Чита члан 6).

Сулејман Филиповић: Зашто је требало овај последњи став уопште стављати. То се разуме само по себи.

Претседник: Шта се разуме? Овај последњи став? То је врло потребан став. Јер, свако ко оснује неко предузеће, макар како он то замишљао, треба одмах да зна да радници имају своја самоуправна права унутра. То је питање досад било отворено, а овим се оно регулише.

Ту би се могла учинити једна мала исправка у првом ставу, трећа алинеја. Да се иза речи „у праву привредних организација" ставе две тачке, и онда не треба више тачке и запете ту, него све тачке и запете заменити запетама.

Др **Хинко Кризман:** Ова реч „самостално" је у протусловљу са задњом алинејом члана 33 законског приједлога а нарочито са чланом 45 Опћег закона о народним одборима, који говори о томе да вијећа произвођача не врше установљење друштвеног доприноса привредних организација, пореза, друштвеног плана и буџета самостално, него заједно са претставницима грађана и органа власти, и савезним, републичким, градским и котарским вијећима. Они не утврђују „самостално" него су закони одредили како ће то утврђивање да буде. Они нису самостални. . .

Претседник: У утврђивању својих привредних планова?

Др **Хинко Кризман:** Ограничени су чланом 33 у коме се, у другом ставу, каже: „у утврђивању савезног друштвеног плана и савезног буџета" итд., а нарочито је овај Опћи закон о народним одборима, који даје органима котарских вијећа да они судјелују. Дакле, сасвим самостално није.

Повереник Владе ФНРЈ др Јован Ђорђевић: Ми смо ово унели услед тога што у Закону о управљању планском привредом, који регулише то право, делимо планове на друштвене и самосталне планове привредних

предузећа. Дакле, већ у термину „планови привредних предузећа" ми употребљавамо израз „самостални планови". С друге стране, тамо је одредба таква да привредна предузећа самостално доносе планове, држећи се само основних пропорција, тако да не изгледа да ми мењамо те основне одредбе. (*Др Хинко Кризман:* Али доходак привредних организација?). То не стоји.

Грга Јанкез: Баш се иде ка томе да, када привредне организације изврше друштвене обавезе према савезној држави, према републици и према граду, онај део дохотка који остаје, њиме располажу предузећа самостално. Развитак иде ка томе, и то није само теорија, него се у пракси већ почиње и примењивати, и ја мислим да ће у следећој години такве поставке још више доћи до изражаја. Према томе, ја мислим да је ово добро речено.

Претседник: Друже Кризман, ако бисмо ми рекли како ви кажете, да је право привредних организација да утврђују своје привредне планове, да по извршењу друштвених обавеза располажу дохотком, ми смо рекли оно исто што смо казали овим изразом и, према томе, овај израз „самостално" није нимало нужан, може да се брише без штете по оно што се хтело да каже. Чак би се могло стати на становиште да се без тога израза жели да каже чвршће, да је такорећи више самостално без тога израза „самостално". Кад ти њему даш право, када кажеш да се његово самоуправљање састоји у томе да утврђује своје привредне планове и да располаже својим дохотком, пошто је извршио друштвене обавезе, онда је то сасвим довољно. Зато можемо и да бришемо ова два израза „самостално".

Има ли још примедаба на овај члан?

Ако нема примедаба ја бих онда додао да у другом ставу на другој страни оно: „Произвођачи остварују самоуправна права на основу и у оквиру друштвених планова", ту би можда било боље рећи „у оквиру Устава". „Произвођачи остварују самоуправна права на основу и у оквиру Устава и закона а у оквиру друштвених планова". То би било тачније.

Па, пошто је четврт до осам, а за шест параграфа смо одмакли испред Законодавног одбора Савезног већа, и пошто су они прекинули рад на начелној дебати, ја мислим да данас можемо и ми прекинути, а идућу седницу заказујем за сутра у 9 часова. Сутра ћемо радити и пре и по подне.

(Седница је закључена у 19,45 часова).

56 sednica

(30 decembra 1952)

Početak u 9,05 časova.

Pretsedavao pretsednik **Moša Pijade.**

Pretsednik: Otvaram 56 sednicu. Molim sekretara da izvrši prozivku.

Sekretar Gojko Garčević vrši prozivku.

Pretsednik: Izvršenom prozivkom konstatovano je da imamo kvorum. Molim da se pročita zapisnik prošle sednice.

Sekretar čita zapisnik 56 sednice od 29 decembra 1952 godine.

Pretsednik: Prvo, ja imam primedbu. Nije rezervisan podnaslov, već osnovni naslov.

Poverenik Vlade FNRJ dr Jovan Đorđević: Molim da se ispravi da nisam odgovarao na sva pitanja, već samo na neka pitanja.

Sekretar: Primam ove primedbe.

Pretsednik: Zapisnik 55 sednice usvojen je s primedbama da je rezervisan naslov, a ne prvi podnaslov Predloga ustavnog zakona o saveznim i republičkim organima vlasti, i da ne treba da stoji da je dr Đorđević »odgovarao na sva pitanja«, već da je »odgovarao na pitanja«.

Prelazimo na član 7. (Čita član 7).

Ja bih predložio neke ispravke u ovom članu.

U prvom stavu, druga alineja, drugi red, umesto »na neposredno upravljanje« staviti »da neposredno učestvuju u vršenju vlasti«. U istom redu umesto »zbora« staviti »zborova«. U trećem redu ista alineja iza reči »saveta građana« staviti »i drugih oblika učešća građana u pravosudu«.

U trećoj alineji prvog satva, četvrti red, brisati reč »samoupravne«.

U četvrtoj alineji, četvrti red, iza reči »u pravu« staviti »narodnog odbora«.

U petoj alineji, drugi red, iza reči »nadzoru« staviti »narodnog odbora«.

U trećem redu, ista alineja, iza reči »imovinom« brisati tačku zapetu, staviti zapetu i dodati »kao i«.

Dr **Hinko Krizman:** Zašto je pomenuto samo pravo narodnog odbora opštine i grada da vrši upravljanje zemljištima i zgradama koji su općenarodna imovina kada i srez može da vrši to isto pravo?

Poverenik Vlade FNRJ dr Jovan Đorđević: Opšta pretpostavka je da narodni odbori opština i gradova vrše pravo upravljanja kao organi koji neposredno upravljaju »svojim« zemljištem ili zgradama, a srez dobija samo izvedeno pravo upravljanja zemljištima i zgradama.

Dr **Rade Pribićević:** U šestoj alineji prvog stava govori se o pravu narodnog odbora da bira i razrešava sudije sreskih i okružnih sudova. Ja bih na to dao jednu primedbu. Logično je da sudije sreskog suda bira i razrešava samo narodni odbor, a kada se radi o izboru i razrešavanju sudija okružnog suda, onda je to nemogućno s obzirom na to da područje jednog okružnog suda obuhvata četiri do pet, pa i više srezova. Sudije okružnog suda treba da biraju i razrešavaju svi narodni odbori sa područja odnosnog okružnog suda. Ja bih tu predložio sledeću formulaciju: »u pravu narodnog odbora da bira i razrešava sudije sreskih sudova i u pravu narodnih odbora da biraju i razrešavaju sudije okružnih sudova«. Kada se govori o pravu narodnih odbora da biraju i razrešavaju sudije okružnog suda, onda se podrazumeva da se to odnosi na narodne odbore koji potpadaju pod područje odnosnog okružnog suda.

Dr **Hinko Krizman:** Možemo dati ovakvu formulaciju: »u pravu narodnih odbora da biraju i razrješavaju sudije sreskih i okružnih sudova«.

Pretsednik: Sasvim je prirodno da se dođe na takvu ideju kako je drug Krizman predložio, tj. da je bolje reći »u pravu narodnih odbora«. Ustvari, to je i rečeno u ovoj formulaciji koja je data u predlogu zakonskog teksta, samo što je ta formulacija ovde data u jednini. Razume se da kada se radi o izboru i razrešavanju sudija sreskih sudova da će to vršiti narodni odbor sreza, mada u tekstu nije izričito pomenuto to pravo narodnog odbora sreza, već je uzet samo narodni odbor kao organ vlasti, a kako će da se reguliše biranje sreskih i okružnih sudova to je stvar posebnog zakona. Možemo da stavimo ovde i množinu, ali mislim da je bolje staviti ovo pravo narodnog odbora u jednini. Narodni odbor bira i razrešava sudije sreskog suda, a mi ne moramo da preciziramo da će to biranje i razrešavanje sudija okružnih sudova vršiti nekoliko sreskih odbora zajedno

Dr **Rade Pribićević:** Ja mislim da ovde ne može ovo pravo narodnog odbora ostati u jednini. Ovako data formulacija odnosi se na

jedan odbor, a jedan narodni odbor ne može da bira sudije okružnog suda.

Pretsednik: Ako se smatra da je formulacija data u tekstu nezgodna, moglo bi se ovako reći: »u pravu narodnog odbora da bira i razrešava sudije sreskih sudova i da učestvuje u biranju sudija okružnih sudova«.

Dr **Rade Pribićević:** Sreski narodni odbori ne učestvuju u biranju sudija okružnih sudova.

Pretsednik: Sreski narodni odbor učestvuje u biranju sudija okružnih sudova zajedno sa sreskim narodnim odborima sa područja okružnog suda.

Dr **Hinko Krizman:** U praksi će to biti komplikovano. Okružni sud u Zagrebu ima 14 sreskih sudova.

Sulejman Filipović: Ja bih predložio sledeću formulaciju: »Narodni odbori učestvuju u izboru sudija okružnog suda«. Mislim da je ova formulacija jasna.

Gojko Garčević: Ovaj opšti izraz obuhvata sve narodne odbore uključujući i opštinske odbore koji nemaju pravo učešća u biranju sudija okružnih sudova. Ako bi ostali pri ovoj formulaciji, onda bi morali da preciziramo prava pojedinih narodnih odbora u biranju i razrešavanju sudija po svom rangu a to nije potrebno.

Dr **Hinko Krizman:** Ja mislim da treba da usvojimo formulaciju datu u zakonskom predlogu. Kako će se biranje i razrješavanje sudija sreskih i okružnih sudova vršiti u praksi, to je stvar Zakona o narodnim sudovima koji ćemo kasnije donijeti.

Pretsednik: Ovde se radi o samoupravnosti u opštini, gradu i srezu, nabraja se u čemu se sastoji samoupravljanje radnog naroda u opštini, gradu i srezu. Pored ostalog samoupravljanje se sastoji i u pravu narodnog odbora da bira i razrešava sudije sreskih i okružnih sudova. Ovde je, ustvari, proglašeno to pravo. Mislim da treba da zadržimo formulaciju datu u zakonskom predlogu.

Gojko Garčević: Možda bi trebalo naglasiti da narodni odbor opštine nema pravo učešća u biranju i razrešavanju sudija.

Poverenik Vlade FNRJ dr Jovan Đorđević: Ja bih dao kratko objašnjenje i mislim da ćemo zadovoljiti ovu diskusiju. Član 7 nije neki član koji se bavi konkretnim određivanjem izvesnih kompetencija i odnosa, već daje na opšti, principijelan način suštinu naše samouprave. Prema tome, sve odredbe ovog člana imaju značaj postavki, principa, a ne konkretnih opredeljenja. Svako konkretno opredeljenje tražilo bi obradu i diferencijaciju naročito u pogledu narodnih odbora. Mi često upotrebljavamo narodni odbor, a ne preciziramo na koji se narodni odbor to

odnosi. Ja mislim da je u ovom članu bitno da narodni odbori biraju dva osnovna suda. Zato mislim da nije potrebno ma šta više dodavati. Svako drugo diferenciranje i preciziranje smanjilo bi principijelnu vrednost ove odredbe. S druge strane, i kad bi se nešto dodalo ne bismo ipak dovoljno precizirali, jer pitanje izbora sudija okružnih sudova još nije rešeno, još ne znamo kakav će sistem u pogledu izbora biti. Iz ovih razloga trebalo bi da zadržimo predloženu formulaciju, jer ona ne unosi nikakvu zabunu.

Dr **Rade Pribićević:** Što se tiče jasnoće, ovde to ne smeta. Jasno je da jedan narodni odbor ne može da bira sudije okružnih sudova. Možda bi trebalo samo umesto »narodnog odbora« staviti »narodnih odbora«.

Poverenik Vlade FNRJ dr Jovan Đorđević: Ovde je upotrebljena jednina u smislu pojma.

Gojko Garčević: Ja se slažem s drugom dr Đorđevićem. Mislim da u petoj alineji prvog stava treba izbaciti preciziranje u pogledu upravljanja opštenarodnom imovinom, naime u trećem redu ostaviti da stoji samo »kao i u pravu narodnog odbora« a brisati »opštine i grada«.

Poverenik Vlade FNRJ dr Jovan Đorđević: Mislim da je pravilna primedba druga Garčevića i da treba izostaviti »opštine i grada«.

Pretsednik: Samoupravljanje se u ovom članu izražava negde u pravu građana, a negde u pravu narodnog odbora. Kada se radi o pravu narodnog odbora, onda je to stvar zakona koji će se doneti u vezi s tim. U ovom članu se radi samo o proglašenju principa samoupravljanja.

Grga Jankez: Mislim da bi u prvom stavu, četvrta alineja, u prvom i šestom redu trebalo izostaviti »samostalno«.

Isto tako, smatram da nije pravilno data formulacija na početku prvog stava, četvrta alineja gde se kaže: »u pravu narodnog odbora da raspolaže delom dohotka koji privredne organizacije, zadržavajući onaj deo koji im kao garantovani minimum pripada«. Mislim da se ide suviše u detaljiziranje kada se kaže »zadržavajući onaj deo koji im kao garantovani minimum pripada«. Ovo treba da izostavimo. Ovakvom formulacijom suviše se ulazi u materiju koja se ovde ne raspravlja. Pored toga, mislim da ova odredba principijelno nije tačna i na ovom mestu, ovako formulisana, ima suprotno značenje onom što se hteo reći. U praksi imamo da privrednim organizacijama ne ostaje samo garantovani minimum. Privredne organizacije jedan deo daju društvu, zajednici i pošto podmire svoje obaveze prema društvu ostalim delom samostalno raspolažu. Ovde bih dodao i to da u članu 6, treća alineja, imamo odredbu da po izvršenju društvenih obaveza privredna organizacaja samostalno raspolaže dohotkom. Odredba koja se odnosi na ovo u čl. 7 i odredba koja se odnosi na istu materiju u čl. 6 u suprotnosti su. Treba svakako izbeći ovakvu formulaciju: »zadržavajući onaj deo koji im kao garantovani minimum pripada«.

Pretsednik: Ja mislim da drug Jankez ima pravo. Kad smo već kazali da privredni organi po izvršenju društvenih obaveza raspolažu svojim dohotkom, onda u te obaveze spada i davanje narodnom odboru. A pravo je narodnog odbora da raspolaže onim što mu privredni organi dadu kao svoju obavezu i zbog toga ovo treba zadržati. Mi smo smatrali za potrebno da ubacimo da se pomene taj garantovani minimum, ali ako on treba da bude pomenut, onda bi bolje bilo da to učinimo na drugom mestu, naprimer, kod preduzeća, a da ovde ispadne.

Poverenik Vlade FNRJ dr Jovan Đorđević: Ne bih se složio sa tako brzim izbacivanjem ovog principa. Druga je stvar da li mu je ovde mesto, ali da ga izostavimo ne možemo, jer ovaj princip kaže nešto više od onoga što je drug Pretsednik rekao. On kaže da ono čime raspolažu privredne organizacije mora iznositi bar ono što je garantovano, tako da narodni odbor ne može da obuhvati celokupni dohodak privredne organizacije. Prema tome, ovo je onaj minimum preko koga ne može da prede slobodno raspolaganje narodnog odbora. Zaustaviti se samo na opštim principima, to ne daje čvrstinu ovoj postavci. Možda bi to moglo da se kaže kod privrednih preduzeća, ali se ne može sasvim izostaviti ako se na tome insistira.

Pretsednik: Drugovi i ne traže da to bude uopšte izostavljeno, nego da bude izostavljeno sa ovoga mesta. Ja mislim da ga vežemo gore, gde kažemo »da u granicama svoje zarade. . .« možemo uneti i to pravo privrednih organa na garantovani minimum. Kako će se to formulisati, to je druga stvar.

Poverenik Vlade FNRJ dr Jovan Đorđević: Ja mislim da u tom pogledu napravimo jedan predlog.

Pretsednik: Uglavnom, u ovom stavu ćemo brisati.

Gojko Garčević: U poslednjoj rečenici ovoga stava ja bih predložio da se izbaci »opštine, grada i sreza« jer opština ne donosi društveni plan.

Dimitrije Bajalica: Ako je osnovno pravo opštine da donosi društveni plan, onda bi to trebalo da dođe na prvo mesto, a sve ovo drugo što se tiče materijalnih prava da dođe posle toga.

Poverenik Vlade FNRJ dr Jovan Đorđević: Bitno su materijalna prava i ona su zato data napred. To je bio naš raniji način rada, koji je bio inspirisan sovjetskim: ima plan, a ne vidiš iz kog osnova potiču budžetska prava. Mi smo zato pošli od garantovanja materijalnih prava i uvođenja budžeta i plana kao instrumenata, a ne tretiramo ih kao posebne kategorije koje same sebe objašnjavaju. Bez ovoga ne bi se znalo šta je budžetska samostalnost i šta sadržina plana.

Dimitrije Bajalica: On mora prvo ustanoviti svoje potrebe i prihode i onda postaviti društveni plan.

Pretsednik: Potpuno je pravilno mišljenje druga Đorđevića. Ima li još primedaba?

Grga Jankez: Hoćemo li ovo »samostalno« da brišemo kao i ranije. Tako imamo u četvrtom i u petom stavu reči »samostalno«.

Pretsednik: To smo usvojili, to brišemo. Ima li još primedaba? (Nema). Znači da je sa ovim izmenama čl. 7 usvojen.

Prelazimo na član 8. (Čita čl. 8 Predloga ustavnog zakona).

Gojko Garčević: Ovo je jedina odredba u prvoj glavi koja govori o republičkim organima vlasti, što znači i o pravima republika. Kad se ovo uporedi sa prethodnim članom, u odnosu na narodne odbore, izgleda mi nekako skučeno, nije dovoljno precizirana republika kao država s jedne strane, i kao organ vlasti u saveznoj državi s druge strane. Ja nemam predlog za novu stilizaciju, nego činim načelni prigovor i mislim da se može učiniti.

Pretsednik: Stavar je u ovame. Tendencija je bila da se u saveznom ustavnom zakonu govori o tome što manje i da bi sve drugo trebalo da se reguliše republičkim ustavima, a to će reći: u ovaj zakon uneti samo ono što je najprincipijelnije i što treba saveznim ustavom utvrditi kao prava republike. Prema tome, ne bi se imalo ništa drugo dodati, ne bi bilo potrebno upotpunjavati ovo pojedinostima koje imaju da reše sami republički ustavi. Ovde je uneseno samo ono što savezni zakon treba da dâ kao opšte načelo za republički ustav.

Dr **Rade Pribićević:** U drugoj alineji meni se čini da bi se moglo reći: »Republički organi nadziru zakonitost rada narodnih odbora«. Nekako mi ovo »u pogledu« izgleda nezgodno.

Pretsednik: Ovde se radi o tome da oni imaju pravo nadzora samo u pogledu zakonitosti i da njihov nadzor ne ide dalje od kontrole zakonitosti.

Dr **Rade Pribićević:** To je i ovim rečeno: »Nadziru zakonitost rada...«

Pretsednik: Mi taj izraz ne upotrebljavamo.

Dr **Rade Pribićević:** Onda: Imaju pravo nadzora nad zakonitošću rada narodnih odbora.

Pretsednik: To bi bilo pogrešno »nadzor nad zakonitošću«, nego nadzor »u pogledu zakonitosti«, tojest da ocenjuju da li je zakonit neki akt ili nezakonit.

Dr **Rade Pribićević:** Moglo bi bez ovo »u pogledu«.

Grga Jankez: Možda bi moglo: »zakonitost u radu narodnih odbora«.

Pretsednik: Ne znam da li bi to bilo bolje. Ovako je jasnije: »u pogledu« ili »u odnosu na zakonitost«.

Sreten Vukosavljević: U našem jeziku ovo »u pogledu« to je jedna komplikacija. To nije narodni jezik.

Dr **Rade Pribićević:** To je germanizam: »im Bezug«.

Sreten Vukosavljvić: To nije narodni jezik i ja mislim da se to izbaci.

Pretsednik: Pošto drug Vukosavljević ima osećanje narodnog jezika, neka predloži stilizaciju.

Sreten Vukosavljević: Ja osećam da ovo nije dobro.

Dr **Hinko Krizman:** To »u pogledu« ograničava nadzor. Znači, ne ocjenjuje svrsishodnost akta, nego samo zakonitost.

Pretsednik: Ne nadzire se zakonitost, nego se vrši nadzor da li je neki akt zakonit ili nezakonit. Znači, ima prava da interveniše samo ako se radi o nezakonitom aktu. Stoga mislim da je ipak bolje reći »u pogledu«.

Gojko Garčević: Možda bismo mogli izbaciti ovo »u pogledu« i da kažemo: »Ima pravo nadzora zakonitosti rada narodnih odbora«. Tako bi se »u pogledu« moglo izostaviti.

Pretsednik: Ono što hoće da se kaže mi to znamo. To je da republički organi imaju pravo nadzora nad radom narodnih odbora samo u pogledu zakonitosti akata.

Grga Jankez: Moglo bi se reći tako da ostane samo »zakonitost rada narodnih odbora«.

Sreten Vukosavljević: Po osećanju svome, kako bi jedan seljak, iz kraja gde se dobro govori, kazao, ja bih predložio: »republički organi imaju pravo nadzora svega što se tiče zakonitosti rada narodnih odbora«.

Pretsednik: Ne znam da li je to dobro. Ja bih kazao malo drukčije nego što sam predložio. Da kažemo: »Republički organi imaju pravo nadzora nad radom narodnih odbora samo u pogledu zakonitosti«. Mislim da je to sasvim jasno. Ne moramo baš uzimati selo kao merodavno za jezik. Ovakvom izmenom bilo bi jače podvučeno da se to pravo odnosi isključivo na ocenu zakonitosti. Čini mi se da izraz »u pogledu« ne možemo da izbegnemo.

Dr **Hinko Krizman:** Taj pojam »zakonitosti« vrijedi za sudove a ne za upravu.

Poverenik Vlade FNRJ dr Jovan Đorđević: Predlažem da stilizacija ostane onakva kakva jeste. Ovo kako predlaže drug Pretsednik bilo bi stvarno bolje rečeno, ali se suviše podvlači zakonitost. U Zakonu

o narodnim odborima imamo nešto šire tumačenje: tamo se višim organima daje mogućnost da rešavaju i o pitanjima opšteg interesa. Ova nijansa, koja izlazi iz dosadašnje stilizacije, malo je bliža i daje nam mogućnosti za to. Zbog toga smatram da treba da ostane predložena formulacija. Ima izvesnih izraza koje upotrebljavamo zbog preciznosti pojmova iako nisu lepi. Svi jezici tako grade svoj pravni jezik.

Pretsednik: Znači, član 8 usvajamo po predloženom tekstu.

Prelazimo na član 9. (Čita član 9).

Za ovaj se član predlaže mala ispravka. Zbog bolje stilizacije predlaže se da stav 3 koji sad glasi: »Neposredno izvršenje saveznih zakona ostvaruju narodni odbori odnosno republički organi vlasti«, — glasi ovako: »Savezne zakone neposredno izvršuju narodni odbori odnosno republički organi vlasti«. (Prima se).

Ninko Petrović: Po mom mišljenju trebalo bi alineju koja glasi: »obezbeđuje slobode i demokratska prava građana i njihovu ravnopravnost bez obzira na narodnost, rasu i veroispovest« staviti u prvi red. To je ono najosnovnije, a sve drugo što se u tom članu nabraja služi zaštiti ovog osnovnog, prvog. Zbog toga bi ja tu alineju stavio na prvo mesto.

Hteo bih da postavim i pitanje: ne bi li u citiranu alineju iza »veroispovest« trebalo dodati i »pol«.

Dr **Hinko Krizman:** Zaštita nezavisnosti i teritorijalne cjeline treba da ostane na prvom mjestu, kao što je to u ovom projektu i učinjeno. Ako nemaš nezavisnosti i teritorijalne cjeline onda nemaš ni ostala prava. To je primarno.

Ninko Petrović: Najosnovnije je sloboda i demokratska prava građana. To je prvo i tome, na kraju, služi organizacija države.

Pretsednik: Čini mi se da ne bi odgovaralo ako bismo izmenjali red ovih stavova prema predlogu druga Petrovića, s obzirom da se tu želi govoriti o kompetencijama federacije. Smatram da je ovakav red dobar. Tu su, na kraju krajeva, i republički ustavi, tamo se može to što drug Petrović predlaže, više podvući. Ovde se radi o celini države, o svim velikim, najvišim interesima države, o opštim interesima. Smatram da treba ostaviti dosadašnji red.

Što se tiče predloga da se tu unese i pol, možda bi moglo to da se stavi, ali onda bi moralo doći na prvo mesto tako da bi kraj pomenutog stava glasio: »... bez obzira na pol, narodnost, rasu i veroispovest«.

Poverenik Vlade FNRJ dr Jovan Đorđević: Ja mislim da ovde »pol« nema mesta, jer ako bi se išlo tim putem, imamo i drugih kriterijuma. Ovde se mislilo na karakter naše države koja ima više nacionalnosti,

htelo se da se što više podvuče ravnopravnost. Pol bi odveo ideju na drugu stranu.

Dr **Hinko Krizman:** Žene su gradani i ništa drugo.

Poverenik Vlade FNRJ dr Jovan Đorđević: To pitanje samo u izvesnoj istoriskoj etapi ima svoju vrednost.

Pretsednik: Na ovom mestu gde se govori da federacija obezbeduje slobodu i demokratska prava gradana, tu se svakako podrazumeva i ravnopravnost oba pola.

Poverenik Vlade FNRJ dr Jovan Đorđević: Ova formulacija je, uostalom, uzeta iz sadašnjeg Ustava. Kod ravnopravnosti ističe se samo ono što je najbitnije: »bez obzira na narodnost, rasu i veroispovest;«.

Dr **Hinko Krizman:** To je kulturni proces a ne politička stvar.

Pretsednik: Ako drugih primedaba nema, znači da je član 9 usvojen s tim da stav 3 izmenimo prema mom predlogu.

Prelazimo na član 10. (Čita član 10).

Ninko Petrović: Da li je dobar izraz »promet robe«. Ne znam da li je on potpuno adekvatan. Roba je uži pojam od »dobara«. To je komercijalni pojam. Možda bi bilo adekvatno reći »promet dobara«.

Grga Jankez: Dobra postaju roba kad izidu na tržišta.

Ninko Petrović: Mislim da nije tako. Seljak na pijaci ne prodaje robu nego prodaje svoje proizvode.

Grga Jankez: Ako bi se išlo tim putem onda ni fabrika ne prodaje robu nego prodaje svoje proizvode.

Pretsednik: Samim aktom prodaje proizvodi se smatraju robom. Možda bi bilo dobro promeniti padež i kazati »promet robom«.

Poverenik Vlade FNRJ Milorad Vučković: U sadašnjem Ustavu imamo izraz »promet robe«, smatram da je to pravilno. Radi se o prometu robe, to jest o onom što ulazi u promet, što je predmet prometa, a ne o instrumentu kojim se vrši promet. Svrha ovoga je da se kaže da je roba slobodna. U naziv ranijeg Saveta za promet robom ušla je pogrešna dikcija.

Pretsednik: Dobro, onda ostavljamo kako jeste.

Dimitrije Bajalica: Meni izgleda da u stavu drugom, drugi red, nije dobro upotrebljena reč »ili« i da bi bilo jače podvučeno kada bi kazali »niti narodnog odbora«.

Pretsednik: A meni se čini da to ne bi bilo dobro. Mi ovde kažemo »nikakvim aktom republičkog organa vlasti ili narodnog odbora«. Drugo bi bilo kada bismo kazali: »ni aktom republičkog organa vlasti ni aktom narodnog odbora«.

Ima li još kakvih primedaba? (Nema).

Prema tome, član 10 je primljen bez izmene.

Prelazimo na član 11. (Čita član 11).

Grga Jankez: Po mom mišljenju, u stavu drugom trebalo bi reći »U slučaju razmimoilaženja... sa saveznim ustavom i ovim ustavnim zakonom.« Možda ćemo imati još koji ustavni zakon koji će biti deo saveznog ustava pa bi ovakva dopuna bila potrebna da se izbegne nejasnost.

Poverenik Vlade FNRJ dr Jovan Đorđević: Ovde je reč ustav upotrebljena kao pojam. Svi dosadašnji i budući ustavni zakoni čine ustav.

Pretsednik: Samo ja mislim da je u članu 9 u poslednjem stavu i na nekim drugim mestima učinjena omaška, kada je reč »ustav« pisana velikim slovom. Treba je pisati malim slovom, jer ako stavimo veliko početno slovo onda može neko pomisliti samo na Ustav od 1946 godine, a ako ispišemo malo početno slovo onda će taj izraz važiti za sve sadašnje i buduće ustavne zakone.

Poverenik Vlade FNRJ Milorad Vučković: Tamo gde smo mislili na Ustav FNRJ mi smo upotrebili veliko početno slovo bez obzira na to da li se konkretno mislilo na Ustav od 1946 godine ili na Ustavni zakon.

Pretsednik: Ipak je to omaška. Svuda treba staviti malo slovo.

Gojko Garčević: Samo tamo treba ostaviti veliko slovo gde se izričnо misli na Ustav iz 1946 godine.

Poverenik Vlade FNRJ Milorad Vučković: Ne bih hteo da insistiram, ali ovde se radi o ovome: da li ćemo upotrebiti malo početno slovo kada se radi o jednom aktu (Ustavu iz 1946 godine) ili ćemo ga upotrebiti i onda kada mislimo na ustavni zakon države FNRJ. U ovom drugom slučaju, ako bismo hteli upotrebiti izraz ustav da označimo onaj ustav koji važi u FNRJ, onda bi se moglo upotrebiti veliko početno slovo bez obzira da li se radi o konkretnom aktu iz 1946 godine ili o ustavu uopšte čiji je sastavni deo i ovaj Ustavni zakon i eventualno neki kasniji ustavni zakoni.

Pretsednik: Ako bi se ovde negde u ovom Ustavnom zakonu govorilo o Ustavu iz 1946 godine, onda, po mom mišljenju, treba napisati: »Ustav iz 1946 godine«. U svakom slučaju mi moramo da biramo: da li ćemo reč ustav pisati velikim ili malim početnim slovom, a nikako ne može i jedno i drugo. Ja mislim da je bolje pisati malim slovom...

Poverenik Vlade FNRJ dr Jovan Đorđević: U našem jeziku odgovara veliko slovo.

Pretsednik: Time bi se izbegla zabuna da se ne misli na Ustav iz 1946 godine. Sve što ima karakter ustava, i ovaj Ustavni zakon i even-

tualni budući ustavni zakoni, sve to će biti obuhvaćeno tim pojmom ustava, pisanim malim početnim slovom. (Prima se).

Prelazimo na član 12. (Čita član 12).

Grga Jankez: Da li se pod tim pojmom podrazumeva da neko može biti i građanin FNRJ a da ne bude građanin republike?

Pretsednik: Ne.

Poverenik Vlade FNRJ dr Jovan Đorđević: Ima samo za počasno državljanstvo. A obrnuto ne može da bude. Svaki je državljanin republike u isto vreme i državljanin FNRJ.

Pretsednik: Onda smo sa ovim delom gotovi.

Prelazimo na deo II »Savezni organi vlasti«. Prvo, na »1. Prava skupštine«. Ima li primedaba na naslov i imenovanja? (Nema). Prelazimo na čl. 13. (Čita). Ima li primedaba? I ovde dolazi kod ustava malo »u«. Ima li primedaba?

Sulejman Filipović: A treba li pisati kod Savezne narodne skupštine veliko »s«.

Pretsednik: Po našem pravopisu treba pisati veliko »s«: »Savezna narodna skupština«.

Prelazimo na čl. 14. (Čita). Ima li primedaba? Kao što vidite u ovom članu su Pretsednik Republike i Savezno izvršno veće shvaćeni kao izvršni organi Skupštine. To je smisao ovoga člana. U čl. 14 u drugom stavu Savezni vrhovni sud je štampan sa malim slovom »s«. Ja mislim da bi i ovde trebalo staviti veliko »S« pa da ime suda bude »Savezni vrhovni sud«.

Gojko Garčević: Ako bi to bili organi Izvršnog veća ne bi ih trebalo ovde isticati. Da li ima takvih organa koji ne bi bili organi Veća? Ako ih ima onda je u redu, a ako ih nema izlišno je da ovo ostane.

Poverenik Vlade FNRJ dr Jovan Đorđević: Nisu oni u tradicionalnom smislu njihovi organi nego su organi u jedinstvenom sistemu i moraju biti napomenuti.

Gojko Garčević: Da li bi bio njihov odnos neposredan prema Skupštini ili ne? Ako nije neposredan ne bi ih trebalo ni isticati.

Poverenik Vlade FNRJ dr Jovan Đorđević: Baš naprotiv, treba ih isticati.

Gojko Garčević: Izvršno veće je organ preko koga Skupština vrši izvršnu vlast. Sada postoji niz organa koji se posredno preko Izvršnog veća povezuju sa Skupštinom. Ovi se organi izjednačuju sa Pretsednikom Republike i Saveznim izvršnim većem i ne mogu imati takav karakter, a Izvršno veće je ono koje odgovara za rad tih organa.

Poverenik Vlade FNRJ dr Jovan Đorđević: Oni nisu obična administracija nego su organi uprave.

Pretsednik: Ja neću da tvrdim da je ova formulacija savršena ili da ne daje povoda krivim tumačenjima, ali je neophodno da se tu pomenu savezni organi uprave. Da li se može naći bolja formulacija a da ne ostanu pomenuti ovde, jer se ovde radi o tome kako se vrše prava federacije, tj. kako njih vrši Skupština.

Gojko Garčević: U delu koji govori o saveznim izvršnim organima (Pretsedniku Republike i Saveznom izvršnom veću) govori se da se mogu osnivati izvesni organi uprave i to tako kao da su ti organi Izvršnog veća a ne neposredno organi Skupštine. Ja mislim da bi se ovom odredbom trebalo ograničiti isključivo na odnos Skupštine prema izvršnim organima sa kojima je ona neposredno povezana i koji neposredno odgovaraju Skupštini a to su Pretsednik Republike i Savezno izvršno veće, a ne predviđati ovom odredbom da mogu organizovati i uspostaviti razne ustanove za obavljanje pojedinih grana poslova.

Grga Jankez: Drugovi, da ovo rezervišemo, pa da se kasnije vratimo na to pitanje.

Gojko Garčević: Ja mislim da treba ostati isključivo pri Pretsedniku Republike i Saveznom izvršnom veću kao izvršnim organima Skupštine.

Dimitrije Bajalica: To je u redu.

Gojko Garčević: U pogledu pravosuđa sasvim je na svome mestu da se vrši preko Savezne skupštine.

Poverenik Vlade FNRJ dr Jovan Đorđević: Evo, drugovi, ideje u ovom članu. Ideja je bila da se izrazi princip jedinstva vlasti pri raspodeli funkcija na više ili manje samostalne državne organe. Van svakog je spora da savezni organi uprave moraju ući jer nisu ni neposredno organi Skupštine ni Saveznog izvršnog veća, već oni imaju svoju samostalnost i ovlašćenja kao takvi i u odnosu na dole. Drugo je pitanje: da li je ta ideja o jedinstvu vlasti ovde zaista srećno formulisana. Ja vidim njene slabosti u tome što je pomenuta Savezna skupština kao nosilac i same administrativne funkcije.

Gojko Garčević: Ja mislim da jedinstvo vlasti ne treba da se rasparčava na više organa.

Poverenik Vlade FNRJ dr Jovan Đorđević: Ne možemo ga svesti na ono što ono nije. Ne možemo ga svesti samo na Savezno izvršno veće i Pretsednika Republike. Bitno je da moramo sve to pomenuti; samo je pitanje: da li je ovakvo povezivanje srećno i sasvim pravilno. Naročito ovo sa saveznim organima uprave.

Gojko Garčević: Tu je iscrpeno sve što može doći u obzir u pogledu izvršavanja zakona i odluka Skupštine i mislim da u predlogu ima odredbe u kojoj se govori da se mogu osnivati ustanove, a Izvršno veće odgovara za rad tih ustanova neposredno Skupštini.

Dr **Hinko Krizman:** Treba dovesti čl. 14 u vezu sa trećim stavom čl. 89. To su ti novoodređeni izvršni poslovi koje Narodna skupština svojim zakonom određuje. To će biti neki poslovi inostrane politike koji su povezani, jer se ne može dijeliti politika od poslova. Jer, na šta bi se inače odnosio ovaj treći stav čl. 89.

Pretsednik: Ja sam nešto smislio, samo ne znam da li je dobro. Ja mislim ovako: »Prava federacije vrše neposredno Savezna narodna skupština, Pretsednik Republike i Savezno izvršno veće kao njeni izvršni organi i savezni organi uprave za određene izvršne poslove«. To je sve onda vezano za prava federacije. To su naročiti organi, različiti, koji ta prava vrše, prvo Narodna skupština neposredno, zatim Pretsednik Republike i Savezno izvršno veće kao njeni izvršni organi, a i oni neposredno, i savezni organi uprave isto tako neposredno kao što kaže čl. 89.

Poverenik Vlade FNRJ dr Jovan Đorđević: Ovaj izraz »neposredno« imao je drugu namenu.

Pretsednik: Jeste, to Skupština vrši samo direktno a nešto preko svojih izvršnih organa. To je tu bilo potrebno. To se gubi sa ovom formulacijom koju sam sada predložio.

Gojko Garčević: Za mene je to ipak nedovoljno jasno. Ja nisam ubeđen da li uopšte treba isticati i vršenje pojedinih poslova preko drugih organa. To bi značilo da se mimo Pretsednika Republike i mimo Saveznog izvršnog veća mogu izvršavati izvesni poslovi.

Pretsednik: Mi to i kažemo: za neposredno vršenje izvršnih poslova iz nadležnosti federacije obrazuju se državni sekretarijati. Prema tome, treba ovde da budu pomenuti i oni savezni organi koji neposredno vrše prava federacije sa ovlašćenjima koja imaju. Sada: da li ovako povezano kao što je tu ili da odvojimo pa da kažemo u drugoj rečenici i u drugom stavu: »Određene izvršne poslove iz nadležnosti federacije vrše savezni organi uprave«.

Prema tome, mogli bismo da damo sledeću formulaciju čl. 14: »Prava federacije vrši Savezna narodna skupština neposredno i preko Pretsednika Republike i Saveznog izvršnog veća kao svojih organa, a određene izvršne poslove iz nadležnosti federacije vrše savezni organi uprave«.

Grga Jankez: Vrše samo one poslove koji su određeni zakonom, poslove koji su određeni ustavnim zakonom. Prema tome, ako se radi o pravu federacije, misli se ustvari na tu vlast koja odlučuje, odnosno može da donosi zakone i propise. Mi razradujemo da izvesne propise

za sprovođenje uredaba i zakona mogu da donose i savezni organi uprave, međutim, ako se radi o pravima federacije, onda se ne može to pripisati i saveznim organima uprave, nego to mogu da vrše Pretsednik Republike i Savezno izvršno veće.

Pretsednik: Kad govorimo o Saveznoj narodnoj skupštini, Pretsedniku Republike i Saveznom izvršnom veću onda govorimo o pravima federacije. Kada govorimo o saveznim organima uprave, onda govorimo o određenim upravnim poslovima iz nadležnosti federacije, i ne upotrebljavamo termin »prava federacije«. Kad kažemo da određene izvršne poslove iz nadležnosti federacije vrše savezni organi uprave, onda to nije pogrešno.

Dr **Hinko Krizman:** Kasnije se govori o tome kome i kako odgovaraju savezni organi uprave.

Grga Jankez: Ja mislim da treba izostaviti ovu formulaciju o saveznim organima uprave. U glavi gde se govori o pravima federacije, govori se o izabranim organima savezne države.

Pretsednik: Mislim da u ovom članu treba govoriti o organima koji neposredno izvršuju određene poslove, poslove iz nadležnosti federacije. Ako bismo te organe ovde izostavili, to bi značilo da izostavljamo organe koje ima federacija. Kada se radi o organima, kao što su organi bezbednosti i vojska, koji su isključivo saveznog karaktera, onda su njihova prava prilično velika. Možemo u nastavku prvog stava da kažemo nešto o tim organima.

Gojko Garčević: Član 89 govori isključivo o saveznim organima uprave i nabraja ih. U ovom članu su navedeni ti organi, a u trećem stavu tog istog člana rečeno je da se opštim saveznim zakonom može neposredno izvršenje saveznih zakona staviti u nadležnost saveznih organa državne uprave kada je to od opšteg interesa. Pretsednik Republike i Savezno izvršno veće nisu organi uprave, oni su izvršni organi Savezne narodne skupštine i ovaj propis, po mom mišljenju, trebalo bi da se ograniči isključivo na preciziranje izvršnih organa Narodne skupštine. Smatram da je izlišno u čl. 14 govoriti makar šta o organima uprave, o saveznim organima uprave, jer se o tome govori u čl. 89.

Grga Jankez: I ja mislim da to treba izostaviti.

Gojko Garčević: Izvršni organi mogu biti samo Pretsednik Republike i Savezno izvršno veće, i niko više. Organi uprave mogu biti različiti. Prosto kroz ta dva pojma (izvršni organi i organi uprave) treba posmatrati stvar i ako se pode sa tog stanovišta izlišno je, čak je i pogrešno, da u članu 14 govorimo o organima uprave. U čl. 89 jasno su precizirani organi uprave.

Pretsednik: U prvom stavu čl. 13 govorimo o Skupštini i o njenim pravima, govori se o tome da je Savezna narodna skupština pretstav-

nik narodnog suvereniteta i najviši organ vlasti federacije. U čl. 14 govorimo o pravima federacije. Može se poći sa stanovišta, pošto se ovde radi o Saveznoj narodnoj skupštini, da se treba zadržati na njoj i na njenim izvršnim organima, a njeni izvršni organi su Pretsednik Republike i Savezno izvršno veće. Ovaj član treba da bude i malo širi, pa da obuhvati sve organe koji vrše prava federacije, koji vrše i poslove iz nadležnosti federacije. Zato su ubačeni i savezni organi uprave i mislim da im je tu i mesto, da ih ne treba izostavljati. Ako bismo kazali da Savezna narodna skupština prava federacije vrši neposredno i preko Pretsednika Republike i Saveznog izvršnog veća kao svojih izvršnih organa, a određene izvršne poslove iz nadležnosti federacije vrše savezni organi uprave, ja mislim da zbog njihove važnosti treba izdvojiti te savezne organe uprave. Time bismo istovremeno konstatovali da savezni organi uprave vrše određene izvršne poslove iz nadležnosti federacije, a svi bi organi federacije ovde bili obuhvaćeni.

Poverenik Vlade FNRJ dr Jovan Đorđević: Mislim da formulacija ovog člana treba da glasi: »Prava federacije vrši Savezna narodna skupština neposredno i preko Pretsednika Republike i Saveznog izvršnog veća kao svojih izvršnih organa, a samo određeni izvršni poslovi vrše se preko saveznih organa uprave«.

Pretsednik: Mogla bi se izostaviti reč »samo« u formulaciji koju je dao drug Đorđević.

Gojko Garčević: Da li bismo mogli ovako da formulišemo: »iz nadležnosti federacije izvršni poslovi vrše se neposredno preko organa uprave«.

Pretsednik: Mogli bismo ovako da formulišemo: »Određeni izvršni poslovi iz nadležnosti federacije vrše se preko saveznih organa uprave.«

Gojko Garčević: Može se formulisati: »Neposredno vršenje izvršnih poslova vrši se preko saveznih organa«.

Pretsednik: Nezgodno je reći da se: »Određeni izvršni poslovi ... vrše preko...; neposredno i preko ne idu zajedno. Mogli bismo možda ovako da kažemo: »a određeni izvršni poslovi iz nadležnosti federacije vrše se preko saveznih organa uprave«. Bolje je reći da se preko njih vrše, nego da ih oni vrše.

Gojko Garčević: Da li je potreban taj izraz »određeni«?

Grga Jankez: Tu se misli na izvršne poslove skoro u celini.

Pretsednik: I Pretsednik Republike i Savezno izvršno veće imaju izvršne poslove. Zakonom se određuju poslovi koje oni vrše. Možda bismo ovako mogli da formulišemo: »a određeni izvršni poslovi iz nadležnosti federacije vrše se preko saveznih organa«.

za sprovođenje uredaba i zakona mogu da donose i savezni organi uprave, međutim, ako se radi o pravima federacije, onda se ne može to pripisati i saveznim organima uprave, nego to mogu da vrše Pretsednik Republike i Savezno izvršno veće.

Pretsednik: Kad govorimo o Saveznoj narodnoj skupštini, Pretsedniku Republike i Saveznom izvršnom veću onda govorimo o pravima federacije. Kada govorimo o saveznim organima uprave, onda govorimo o određenim upravnim poslovima iz nadležnosti federacije, i ne upotrebljavamo termin »prava federacije«. Kad kažemo da određene izvršne poslove iz nadležnosti federacije vrše savezni organi uprave, onda to nije pogrešno.

Dr **Hinko Krizman:** Kasnije se govori o tome kome i kako odgovaraju savezni organi uprave.

Grga Jankez: Ja mislim da treba izostaviti ovu formulaciju o saveznim organima uprave. U glavi gde se govori o pravima federacije, govori se o izabranim organima savezne države.

Pretsednik: Mislim da u ovom članu treba govoriti o organima koji neposredno izvršuju određene poslove, poslove iz nadležnosti federacije. Ako bismo te organe ovde izostavili, to bi značilo da izostavljamo organe koje ima federacija. Kada se radi o organima, kao što su organi bezbednosti i vojska, koji su isključivo saveznog karaktera, onda su njihova prava prilično velika. Možemo u nastavku prvog stava da kažemo nešto o tim organima.

Gojko Garčević: Član 89 govori isključivo o saveznim organima uprave i nabraja ih. U ovom članu su navedeni ti organi, a u trećem stavu tog istog člana rečeno je da se opštim saveznim zakonom može neposredno izvršenje saveznih zakona staviti u nadležnost saveznih organa državne uprave kada je to od opšteg interesa. Pretsednik Republike i Savezno izvršno veće nisu organi uprave, oni su izvršni organi Savezne narodne skupštine i ovaj propis, po mom mišljenju, trebalo bi da se ograniči isključivo na preciziranje izvršnih organa Narodne skupštine. Smatram da je izlišno u čl. 14 govoriti makar šta o organima uprave, o saveznim organima uprave, jer se o tome govori u čl. 89.

Grga Jankez: I ja mislim da to treba izostaviti.

Gojko Garčević: Izvršni organi mogu biti samo Pretsednik Republike i Savezno izvršno veće, i niko više. Organi uprave mogu biti različiti. Prosto kroz ta dva pojma (izvršni organi i organi uprave) treba posmatrati stvar i ako se pode sa tog stanovišta izlišno je, čak je i pogrešno, da u članu 14 govorimo o organima uprave. U čl. 89 jasno su precizirani organi uprave.

Pretsednik: U prvom stavu čl. 13 govorimo o Skupštini i o njenim pravima, govori se o tome da je Savezna narodna skupština pretstav-

nik narodnog suvereniteta i najviši organ vlasti federacije. U čl. 14 govorimo o pravima federacije. Može se poći sa stanovišta, pošto se ovde radi o Saveznoj narodnoj skupštini, da se treba zadržati na njoj i na njenim izvršnim organima, a njeni izvršni organi su Pretsednik Republike i Savezno izvršno veće. Ovaj član treba da bude i malo širi, pa da obuhvati sve organe koji vrše prava federacije, koji vrše i poslove iz nadležnosti federacije. Zato su ubačeni i savezni organi uprave i mislim da im je tu i mesto, da ih ne treba izostavljati. Ako bismo kazali da Savezna narodna skupština prava federacije vrši neposredno i preko Pretsednika Republike i Saveznog izvršnog veća kao svojih izvršnih organa, a određene izvršne poslove iz nadležnosti federacije vrše savezni organi uprave, ja mislim da zbog njihove važnosti treba izdvojiti te savezne organe uprave. Time bismo istovremeno konstatovali da savezni organi uprave vrše određene izvršne poslove iz nadležnosti federacije, a svi bi organi federacije ovde bili obuhvaćeni.

Poverenik Vlade FNRJ dr Jovan Đorđević: Mislim da formulacija ovog člana treba da glasi: »Prava federacije vrši Savezna narodna skupština neposredno i preko Pretsednika Republike i Saveznog izvršnog veća kao svojih izvršnih organa, a samo određeni izvršni poslovi vrše se preko saveznih organa uprave«.

Pretsednik: Mogla bi se izostaviti reč »samo« u formulaciji koju je dao drug Đorđević.

Gojko Garčević: Da li bismo mogli ovako da formulišemo: »iz nadležnosti federacije izvršni poslovi vrše se neposredno preko organa uprave«.

Pretsednik: Mogli bismo ovako da formulišemo: »Određeni izvršni poslovi iz nadležnosti federacije vrše se preko saveznih organa uprave.«

Gojko Garčević: Može se formulisati: »Neposredno vršenje izvršnih poslova vrši se preko saveznih organa«.

Pretsednik: Nezgodno je reći da se: »Određeni izvršni poslovi ... vrše preko...; neposredno i preko ne idu zajedno. Mogli bismo možda ovako da kažemo: »a određeni izvršni poslovi iz nadležnosti federacije vrše se preko saveznih organa uprave«. Bolje je reći da se preko njih vrše, nego da ih oni vrše.

Gojko Garčević: Da li je potreban taj izraz »određeni«?

Grga Jankez: Tu se misli na izvršne poslove skoro u celini.

Pretsednik: I Pretsednik Republike i Savezno izvršno veće imaju izvršne poslove. Zakonom se određuju poslovi koje oni vrše. Možda bismo ovako mogli da formulišemo: »a određeni izvršni poslovi iz nadležnosti federacije vrše se preko saveznih organa«.

Poverenik Vlade FNRJ dr Jovan Đorđević: Ne znam da li treba reći »iz nadležnosti federacije«. Mi imamo prava federacije.

Pretsednik: Treba reći »iz nadležnosti federacije« baš zato što se govori o poslovima, a ne o pravu federacije. Da li se slažete da damo ovakvu formulaciju: ».... a određeni izvršni poslovi iz nadležnosti federacije vrše se preko saveznih organa uprave«.

Gojko Garčević: Takva formulacija se može usvojiti ako se pođe sa stanovišta da je to potrebno istaći.

Pretsednik: Ja bih predložio ovu formulaciju: »Prava federacije vrši Savezna narodna skupština neposredno i preko Pretsednika Republike i Saveznog izvršnog veća kao svojih izvršnih organa...«

Dr **Rade Pribićević:** Zašto je potrebno da u toj formulaciji imamo po dva puta i, »i preko Pretsednika Republike i preko Saveznog izvršnog veća«. Možemo iza »neposredno« da stavimo zapetu i da kažemo »preko Pretsednika Republike i Saveznog izvršnog veća«.

Pretsednik: Nemoguće je tu izostaviti »i«. Ako izostavimo »i« onda se dobija drugi smisao. Onda bismo imali takvu formulaciju da Savezna narodna skupština vrši neposredno prava federacije preko Pretsednika Republike i Saveznog izvršnog veća.

Radovan Mijušković: Možda bi bolje bilo da stavimo »ili neposredno ili preko Pretsednika Republike«.

Dr **Rade Pribićević:** Kad ne bi bilo zapete iza reči »neposredno« onda bi značilo da Savezna narodna skupština vrši prava federacije neposredno preko Pretsednika Republike i Saveznog izvršnog veća, a kada se iza reči »neposredno« stavi zapeta, onda ona deli.

Grga Jankez: Ja mislim da ne smeta da ostane »i«, jer na taj način se ovo preciznije određuje.

Pretsednik: Ako bismo upotrebili »ili« imali bismo ovakvu formulaciju: »Prava federacije Savezna narodna skupština vrši ili neposredno ili preko Pretsednika Republike i Saveznog izvršnog veća«.

Gojko Garčević: Mislim da je bolje staviti »i« nego »ili«. »Ili« je neodređeno.

Josip Rus: Tu se ne radi o alternativi.

Radovan Mijušković: Mislim da treba staviti »ili«. Time se pojačava ova odredba.

Pretsednik: Posle svega što smo rekli o ovom pitanju predlažem sledeću formulaciju: »Prava federacije vrši Savezna narodna skupština neposredno i preko Pretsednika Republike i Saveznog izvršnog veća kao svojih izvršnih organa, a određene izvršne poslove iz nadležnosti federacije vrši i preko saveznih organa uprave«.

U drugom stavu da stavimo veliko »S« na Savezni vrhovni sud.

Poverenik Vlade FNRJ dr Jovan Đorđević: Možda nije ovo potrebno »iz nadležnosti federacije«.

Pretsednik: I ja mislim da to izostavimo i da ovo glasi: »a određeni izvršni poslovi vrše se preko. . .«. (Prima se).

Prelazimo na čl. 15. (Čita čl. 15).

Amandmanom druga Kardelja predlaže se da se u čl. 15 briše poslednja rečenica, stav 1, tačka 9, to jest da briše: »Primanje novih republika u sastav savezne države uz prethodnu saglasnost republičkih narodnih skupština.«

Mi smo to uneli u Ustav iz 1946 godine zbog izgleda na ulaženje drugih republika u sastav federacije, a danas je to prazna fraza; to bi zaista trebalo da ispadne.

U tački 4 treba takođe staviti veliko »S« kod Saveznog vrhovnog suda.

Radovan Mijušković: Što se tiče sudija Vrhovnog suda njih ne razrešava Savezna narodna skupština, već mislim da to čini pretsednik Vrhovnog suda.

Pretsednik: Kako može Skupština da bira a pretsednik Vrhovnog suda da ih razrešava?

Radovan Mijušković: Jedno je smenjivanje i drugo razrešavanje. Njih smenjuje Skupština a razrešava ih pretsednik Vrhovnog suda.

Pretsednik: Znači, prvo odluka Skupštine o smenjivanju, a posle čisto administrativno razrešenje. Ali se ovde ne može upotrebiti drugi izraz. Mi smo taj izraz upotrebili i za Pretsednika Republike i za članove Saveznog izvršnog veća. Kad kažemo: »Bira i razrešava« znači da Skupština bira i smenjuje, razrešava.

Radovan Mijušković: Ja ne znam da li ovo nije greška? Ne treba da stoji »javno tužilaštvo« nego »javno tužioštvo«.

Pretsednik: Nije to greška, već smo mi pogrešno godinama nazivali »tužioštvo«, a pravilno je »tužilac« i »tužilaštvo«, a ne »tužioštvo«. U hrvatskoj literaturi se odomaćilo i »tužioc«, i »branioc«, i »vladaoc«, a pravilno je »tužilac«, »branilac«, »vladalac« i od te se imenice u nominativu pravi imenica »tužilaštvo« i »branilaštvo«. I ovo je prvi put pokušaj da se vratimo na pravilan put.

Sreten Vukosavljević: Zašto je u hrvatskom tekstu ostalo »tužioštvo«?

Pretsednik: To je njihovo pravo. Nećete naći u Hrvatskoj književnika, čak ni Krležu, koji kaže »branilac« ili »vladalac« ili »tužilac«, nego »branioc«, »tužioc« i »vladaoc«. Tako je tamo odomaćeno.

Gojko Garčević: Ja bih molio da drug Đorđević objasni ove termine: »isključivo zakonodavstvo«, »osnovno zakonodavstvo« i »opšte zakonodavstvo«.

Poverenik Vlade FNRJ dr Jovan Đorđević: Mi smo i po sadašnjem Ustavu, a naročito po našoj dosadašnjoj praksi razvili tri tipa saveznog zakonodavstva. Jedno je isključivo, ili potpuno savezno, drugo je osnovno, a treći tip čine opšti zakoni. Pod isključivim saveznim zakonodavstvom podrazumeva se ono zakonodavstvo koje može donositi samo Savezna skupština. Kod osnovnih zakona Savezna narodna skupština već nema isključivo pravo regulisanja određenih pitanja nego donosi samo osnovne odredbe, ostavljajući narodnim republikama da ih one dopune. To znači: u cilju garantovanja jedinstva sistema dovoljno je doneti samo osnovne odredbe u toj oblasti. Najzad, opšte zakonodavstvo. Ono je skup načela koja nemaju karakter zakonskih odredaba koje se neposredno primenjuju. To je dovoljna garantija da će narodna republika u okviru načela koja sadrže ti savezni zakoni donositi svoje republičke zakone. To je naša praksa. Za razliku od Ustava iz 1946, mi smo to formulisali u čl. 16, koji pokazuje jasan karakter ovih zakona. Smisao ove kategorizacije jeste u tome da smo, s jedne strane, odredili osnove jedinstva društvenog, privrednog i pravnog sistema, a s druge strane ne mešamo se u kompetencije narodnih republika gde ta pitanja nisu bitna za jedinstvo sistema.

Ovim trima kategorijama zakonodavstva mi smo pokušali da ono što je zajedničko bude isključivo savezno, da ono što je delimično važno za jedinstvo, što je delimično zajedničko, sprovedemo kroz osnovno zakonodavstvo, i, najzad, ono što je važno u pogledu opštih principa da se za to postave zajednička načela. Čini mi se da smo mi u tom pogledu otišli najdalje od svih federacija, koje pokušavaju da nađu razliku između raznih tipova zakonodavstva. Svaka federacija ima bar dva tipa zakonodavstva, a mi imamo tri tipa.

Pretsednik: Kako je ovde postavljena ova stvar, meni je vrlo jasna.

Poverenik Vlade FNRJ dr Jovan Đorđević: Čl. 16 jasno određuje karakter ovih zakona.

Dr **Rade Pribićević:** Ja ne znam da li je dobra stilizacija pod tačkom a): »... o pitanjima narodne odbrane i spoljnih odnosa i drugim pitanjima iz isključive nadležnosti federacije, ...«

Pretsednik: Mislim da to treba da ostane. Tu je narodna odbrana, tu su spoljni odnosi i slična pitanja koja treba da budu u isključivoj nadležnosti federacije. Možemo jedino da stavimo zapetu posle »o pitanjima narodne odbrane«.

Poverenik Vlade FNRJ dr Jovan Đorđević: Ja mislim da se posle ovoga »o autorskom pravu« treba da stavi tačka i zapeta.

Pretsednik: U tački 5) pod a), pri kraju, treba staviti »o izboru narodnih poslanika za Saveznu skupštinu i njihovom opozivanju«.

Sulejman Filipović: Meni se čini da drugovi koji rade na našem zakonodavstvu većito zaboravljaju veterinarsku službu. Nikad je ne spominju dok ih mi ne upozorimo. Čini mi se da su stavili veterinarsku službu pod onaj omnibus pod b). Ja mislim da bi veterinarska služba trebalo da se stavi u isključivo zakonodavstvo, s obzirom na njene odnose prema inostranstvu, bar što se tiče zaraznih bolesti. Treba da ih nateramo da oni na to misle.

Zatim ovde je stavljen Pomorski zakonik ispred Krivičnog zakonika. Ja mislim da on treba da ide niže po svome rangu.

Zatim, još jedna čisto načelna stvar. Stavljeno je u osnovno zakonodavstvo zakonodavstvo o radu i socijalnom osiguranju. Ja mislim da i zbog jedinstva i radi bezbednosti građana treba ovo staviti u isključivo zakonodavstvo.

Onda, naprimer, pitanje zakonodavstva o porodici, braku i starateljstvu. Nije mi jasno zašto je to stavljeno u osnovno zakonodavstvo, zašto ne bi to ušlo u isključivo zakonodavstvo. Možda je razlog tome decentralizacija, ali ja bih u tom pogledu išao malo dalje i nastojao da na tom području imamo jedinstveno zakonodavstvo.

Grga Jankez: I ja se isto tako slažem s tim da te kategorije zakonodavstva prebacimo u isključivo zakonodavstvo. Ja bih dalje postavio jedno drugo pitanje: šta podrazumevamo pod izrazom zakonodavstvo »o radu«. Rad je proces, a sada ispada da mi donosimo zakonodavstvo o tom procesu. Po mom mišljenju bilo bi bolje kada bi to formulisali: zakonodavstvo o radnim odnosima i socijalnom osiguranju. Reći: »zakonodavstvo o radu« — meni izgleda nelogično, jer je rad proces i, prema tome, ne može biti zakona o radu nego samo zakona o radnim odnosima.

Ja sam za predlog druga Filipovića da se zakonodavstvo o braku, porodici i starateljstvu prebaci u isključivo zakonodavstvo i to iz više razloga. To zakonodavstvo treba da bude jedinstveno, ono će ostati jedinstveno i ne može se ova materija u pojedinim republikama različito rešavati. Mogu se izvesna sitna pitanja ostaviti u nadležnosti republika da u okviru saveznih zakona donose uputstva, ali zakonodavstvo kao celina mora da ostane jedinstveno za celu zemlju i prema tome mora ući u isključivo zakonodavstvo.

Imam još jednu primedbu. Smatram da poslednja dva stava ovog člana tehnički nisu dobro postavljena. Ali, u to ne bih hteo da ulazim. Prema nabrajanju kompetencija Savezne narodne skupštine oni ne spadaju ovde.

Ja to napominjem uzgred, ali sam hteo da se osvrnem na jednu drugu stvar. Prema poslednjem stavu ovog člana Skupština daje preporuke za rad državnih organa, tj. državne uprave.

Pretsednik: Da, to može biti i Pretsednik Republike, Savezno izvršno veće i narodni odbori i svi drugi organi uprave...

Grga Jankez: Ne vidi se iz ovog stava da li Skupština daje preporuke direktno ili indirektno. Ako se radi o Pretsedniku Republike, razumljivo je da ih daje direktno, ali ako se radi o državnoj administraciji, a u tekstu se kaže »za rad državnih organa...« onda to može da bude i nekim drugim putem: može da ide takva preporuka preko Pretsednika Republike, odnosno preko izvršnog tela. Dalje: ako se daju preporuke, kakva je garancija odnosno sankcija ako se te preporuke ne izvrše...

Pretsednik: Nema garancije.

Po mom mišljenju tu kompetenciju Skupštini uopšte ne treba dati. Sasvim je razumljivo da Skupština ima pravo da daje takve preporuke bez obzira na to da li to ovde piše ili ne piše. Po mom mišljenju nije zgodno da se to unosi u Ustav. Kada je Narodna skupština ustvari vrhovni organ, vrhovni gazda, da se tako izrazim, ona određuje rad administracije, onda nije zgodno da joj dajemo kao njeno pravo i davanje preporuka, pogotovo kada se ne unose propisi o obavezama administracije da te preporuke izvrši niti na koji način se preporuka daje. Ako se ona ne izvrši šta biva onda? Zato treba, po mom mišljenju, davanje preporuka izostaviti iz ovog Ustavnog zakona, a ako ono ostane onda treba bolje precizirati: preko kog organa se ono daje, ko je odgovoran za njegovo izvršenje, u kom stepenu će se smatrati obaveznim itd.

Pretsednik: Ja bih odgovorio o pitanju preporuka, a drugove poverenike molim da odgovore na ostala pitanja.

Ja mislim da je unošenje preporuke u ovaj Ustavni zakon vrlo važna stavka i ne bih nikako bio za to da se ona izostavi. To je vrlo važno za fizionomiju naše buduće Skupštine, za radnu Skupštinu. Tu se Skupštini daje nešto što dosada nije imala: da može da daje preporuke za rad državnih organa, podrazumevajući tu sve državne organe: i narodne odbore, i Pretsednika Republike, i Savezno izvršno veće, sve što spada pod pojam državnih organa, a dalje i za rad samoupravnih ustanova i privrednih organizacija.

Očigledno je da onaj kome je preporuka data, može — pošto se radi o preporuci, a ne o zakonu, — tu preporuku izvršiti ili ne. Skupština ga za to ne može kazniti niti preduzeti neku meru zbog toga što nije izvršio preporuku. Neizvršavanje preporuka je politička stvar. Ako se, recimo, neko preduzeće počne baviti špekulacijom — kao što imamo slučajeva: trče građani po Beogradu i ne mogu da kupe kafu, zato što su je preduzeća sakrila jer žele da podignu cenu — može Skupština doneti opštu preporuku svim privrednim preduzećima da ne upadaju u špekulantske poslove. I ako neko ne posluša, Skupština ga ne može kazniti, ali zato ima u Krivičnom zakoniku sankcija za one koji sakrivaju robu u cilju podizanja cena. Drugi primer: preporuči se ne-

kom odboru nešto, a odbor neka oceni da li će izvršiti preporuku ili ne. Svakako da će preporuka Savezne narodne skupštine, kada se donese, imati izvestan autoritet, tako da ne pretpostavljam mogućnost da bi takve preporuke naišle na neko veće neodobravanje. Brisanjem prava Skupštine da donosi takve preporuke, mislim da bismo joj oduzeli ono pravo koje ona apsolutno treba da ima, pravo koje podiže njen rad; — to će činiti njen rad i interesantnim. Ona će moći da da preporuku i jednom sreskom narodnom odboru u Bosni, i jednom opštinskom odboru u Srbiji direktno; zašto da preporuka ide preko Saveznog izvršnog veća? To nije potrebno. Uostalom, ostavimo to praksi pa da vidimo kako će to da izgleda. Očigledno je da preporuka može biti formulisana uopšte, a ona se može dati i pojedinom narodnom odboru, samoupravnoj ustanovi, privrednoj organizaciji itd.

U svakom slučaju preporuka je važan instrument i bilo bi rđavo ako bi se ona brisala.

Grga Jankez: Ja sam mislio da samim tim što Skupština može donositi sve u tom članu nabrojane akte, da je u tome sadržano i pravo davanja preporuka.

Pretsednik: Dobro je da je to u Ustavu zapisano, da Skupština ima da daje preporuke, a ne, naprimer, da neka privredna organizacija kaže: otkuda sada to da mi Skupština preporučuje ovo ili ono?

Poverenik Vlade FNRJ dr Jovan Đorđević: Da odgovorim na druge primedbe koje su stavljene na ovaj član.

Prvo, pitanje veterinarstva. Nesumnjivo je da smo malo zaboravili na veterinarstvo, ali su i veterinari isto tako zaboravili na Ustavni zakon i nisu poslali nikakve predloge iako je predlog bio na diskusiji. Mi imamo i raniju formulaciju a imamo i sada jedan predlog koji smo formulisali kada smo saradivali na izradi republičkih ustavnih zakona. Na kraju ćemo vam ga pročitati. Inače, nema sumnje da bi veterinarstvo trebalo obuhvatiti pod pojam opšteg interesa.

Što se tiče toga da je Pomorski zakonik naveden pre Krivičnog zakonika, tačno je da je u izvesnom smislu Krivični zakonik važniji od Pomorskog sa gledišta države i njene državne funkcije, ali je Pomorski zakonik važniji u privrednom pogledu. No, u ovom nabrajanju uopšte se ne radi o tome šta je važnije nego se radi o principu koji je prihvaćen za raspored cele materije. A taj princip ide po karakteru oblasti koje su ovde navedene. Pošlo se od privrednih pitanja, a pošto je Pomorski zakonik najvećim svojim delom privredni zakon, on je ušao u tu prvu kategoriju. Ne treba shvatiti da je to nabrajanje neko određivanje ranga nego je to prosto posledica jednog logičnog reda. Sve te kategorije imaju rang koji im inače pripada.

Što se tiče pitanja zakonodavstva o radu i socijalnom osiguranju, ono je i u sadašnjem našem Ustavu bilo uneseno u osnovno zakono-

davstvo. Bilo je više primedaba da to zakonodavstvo treba da ide u isključivo savezno zakonodavstvo. Medutim, mi smo predložili da se stvar reši kao i dosada s obzirom da izvesna pitanja socijalnog osiguranja, koja se postavljaju posle decentralizacije socijalnog osiguranja, neće biti potpuno rešena saveznim zakonodavstvom. Sigurno postoji potreba da se pojedina pitanja rešavaju različito u pojedinim republikama! Što se, medutim, tiče samih prava, jasno je da tu ne može da bude razlike i da će prava biti obuhvaćena osnovnim zakonodavstvom. To što su drugovi imali u vidu, to je potpuno obuhvaćeno u osnovnom zakonodavstvu, kao što je bilo i dosada.

Drug Jankez je postavio pitanje samog naziva zakonodavstva »o radu«. Za to se imalo dva razloga. Prvo, izraz »radni odnosi« daleko je uži od one problematike koja treba da bude obuhvaćena Zakonom o radu. Tu se radi i o zaštiti rada, o izvesnim organizacionim pitanjima i o nizu drugih pitanja koja ne ulaze neposredno u pojam radnih odnosa, pa makar mi taj pojam uzimali i najšire. Drugi razlog je u tome što je »Zakon o radu« već medunarodno prihvaćen izraz. U borbi radničke klase kodifikovan je taj pojam i taj izraz. On je medunarodno priznat i nećemo ništa pogrešiti ako ga zadržimo. *(Moša Pijade:* I Grgi je sasvim domaći izraz »radno zakonodavstvo«?)

Što se tiče zakonodavstva o porodici i o braku ono je i dosad bilo u osnovnom zakonodavstvu. Mi tu imamo danas osnovne zakone, ali imamo u oblasti zakonodavstva o braku i neke republičke zakone. Ista je situacija i u oblasti starateljstva. Svi ti zakoni doneti su radi razrade pojedinih pitanja porodičnog prava. U našoj zemlji su ti zakoni potrebni zbog različitih običaja, naročito u pogledu porodice i braka, izvesnih imovinskih odnosa u porodici itd. Zbog toga je dobro da se ostavi republikama izvesno područje radi izvesnih specifičnosti koje postoje u pojedinim delovima države; potrebno je da se sva pitanja saveznim zakonima ne rešavaju do kraja. Za najvažnija pitanja (osnovna pitanja o karakteru braka, o uslovima za zaključivanje, o osnovima za razvod i drugo) obezbeđeno je jedinstvo zakonodavstva, jedinstvo pravnog sistema u ovoj oblasti.

Poverenik Vlade FNRJ Milorad Vučković: Povodom onoga što je govorio drug Filipović, predlažem da se u tački »b) osnovno zakonodavstvo« iza reči »o suzbijanju zaraznih bolesti« stavi tačka i zapeta i da se doda: »o suzbijanju stočnih i biljnih bolesti i drugim merama za zaštitu stoke i bilja koje su od opšteg interesa za celu zemlju«. I u ovoj oblasti, dakle, ukoliko se radi o opštem interesu, trebalo bi da se donesu jedinstveni propisi za celu zemlju.

Pored toga, ja bih izneo jedan predlog koji je stavljen prilikom diskusije o tome da li treba izričito reći da se saveznim zakonodavstvom regulišu i pitanja koja se odnose na radiodifuziju. Pitanje se

postavilo da li je ovim izrazom »vezama« koji se nalazi u tački »b) osnovno zakonodavstvo« obuhvaćena i radiodifuzija. U tehničkom smislu se pod vezama podrazumevaju poštansko-telefonske i telegrafske veze, ali je i »radio veza« veza koja omogućuje opštenje izmedu građana. Medutim, radiodifuzija u smislu emitovanja radio prenosa — programa itd. ne bi bila obuhvaćena tim užim pojmom »veze«. Samo u širem smislu reči moglo bi se to shvatiti kao uspostavljanje veze medu ljudima. Bilo je, medutim, predloga da se veze prenesu u isključivo zakonodavstvo.

Pretsednik: Ja sam dobio jedan akt od Sindikata službenika pošta telegrafa i telefona. (Čita). Oni daju opširno obrazloženje svoga predloga i ako želite pročitaću vam ga. Oni smatraju da bez obzira na decentralizaciju vlasti pošta, telegraf i telefon moraju ostati u nadležnosti federacije. Tu su medunarodni ugovori itd. Mogli bismo staviti u isključivo zakonodavstvo i PTT i radiodifuziju.

Poverenik Vlade FNRJ Milorad Vučković: I za veze PTT moglo bi se zamisliti da bi i republike same mogle donositi propise o prenošenju pošte u mestima koja su udaljena od centra, i možda nije uvek tako bitno da se sve to reguliše isključivim saveznim zakonodavstvom. Pa čak to mogu da rade i narodni odbori. Možda tu ima izvesnih pitanja koja ne bi trebalo regulisati isključivim saveznim zakonodavstvom. Kad se u projektu govori o tome da zakonodavstvo spada isključivo u nadležnost Savezne narodne skupštine, misli se ne samo na donošenje zakona, već se podrazumeva da ni republike, ni narodni odbori ne mogu u tim oblastima donositi nikakve propise.

Pretsednik: Zar ne može direkcija PTT da uredi kako se nosi pošta po selima? To ne mora biti u zakonu napisano.

Poverenik Vlade FNRJ Jovan Đorđević: Ja bih predložio da ostanemo pri ovom tekstu i za termin »veze«.

Pretsednik Nije mi jasno šta bi republičko zakonodavstvo donelo u pogledu pošta, telegrafa i telefona. Samo zabunu i zbrku. Više sam naklonjen da ovo ide u isključivo zakonodavstvo. Ne vidim, kao što rekoh, šta bi dopunsko zakonodavstvo republika donelo o pošti, telegrafu i telefonu.

Poverenik Vlade FNRJ Milorad Vučković: Praktično to nema naročitog značaja, samo to bi značilo da mi isključujemo svako donošenje propisa iz te oblasti.

Pretsednik: Zakonskih propisa.

Poverenik Vlade FNRJ Milorad Vučković: Ne bi značilo samo zakonskih propisa.

Poverenik Vlade FNRJ dr Jovan Đorđević: Ne može niko propisivati obaveze ako za to nije ovlašćen zakonom.

Pretsednik: Ali isključivo savezno zakonodavstvo može ovlastiti da te sitnice propisuju i odbori, da oni, naprimer, regulišu raznošenje pošte u svom mestu.

Drugo, postavlja se pitanje da li treba pod vezama podrazumevati i radiodifuziju, i da li nju treba pominjati. Meni se čini da bi je svakako trebalo pomenuti.

Poverenik Vlade FNRJ dr Jovan Đorđević: To je veliki spor.

Pretsednik: Između kojih birokrata? (Smeh).

Poverenik Vlade FNRJ dr Jovan Đorđević: Između radiodifuzije i tradicionalista. Mi smo čitav dan vodili diskusiju kada smo donosili prvi Ustav.

Pretsednik: Gde smo je onda stavili? (Pregleda Ustav od 1946) Ušla je kao tačka 9 u nadležnosti FNRJ, u licu najviših organa državne uprave. Treba je negde ubaciti i u ovaj predlog.

Poverenik Vlade FNRJ dr Jovan Đorđević: Ja bih to stavio pre Pomorskog zakonika.

Pretsednik: Pre Pomorskog zakonika stavićemo »o pošti, telegrafu i telefonu«. To znači u tački b) »o saobraćaju, putevima i o dobrima u opštoj upotrebi;«, a ispred budžeta staviti »o radio-vezi;«.

Poverenik Vlade FNRJ Milorad Vučković: Treba staviti samo »o radiju«.

Pretsednik: Dobro, stavićemo »o radiju«. Ima li još primedaba na član 15?

Poverenik Vlade FNRJ Milorad Vučković: Treba staviti »o suzbijanju stočnih i biljnih bolesti«.

Gojko Garčević: Ja mislim da to treba vezati sa privredom, naime, tamo gde se govori o iskorišćenju prirodnih bogatstava.

Pretsednik: Najviše ima smisla staviti ispred »službenika«. Kako glasi?

Poverenik Vlade FNRJ Milorad Vučković: »O suzbijanju stočnih i biljnih bolesti i drugim merama za zaštitu stoke i bilja koje su od opšteg interesa za celu zemlju«.

Grga Jankez: Ja bih imao jedno pitanje koje mi nije jasno. Ovde kažemo pod A) u isključivom zakonodavstvu u četvrtom redu »o ustanovljenju društvenog doprinosa privrednih organizacija«, a kasnije imamo pod B) »o budžetima, društvenom doprinosu, porezima i drugim dažbinama«. Ovo nije u skladu sa sadašnjim stanjem planiranja i prenošenjem ovih kompetencija na preduzeća i narodne odbore. Iz ekspozea druga Tempa u Skupštini vidi se da se neće odozgo ustanovljavati doprinos privredne organizacije.

Pretsednik: Ne ustanovljava nego utvrđuje.

Grga Jankez: Ako ostanemo pri ovakvoj formulaciji može se razumeti da će savezna država za svaku organizaciju ponaosob utvrđivati njen doprinos. Ja mislim ako smo o tome govorili dole u osnovnom zakonodavstvu sasvim je dosta, jer je isto rečeno na dva mesta. Dovoljno je da se saveznim zakonima odrede principi poreza i doprinosa i ukupna suma potrebna saveznoj državi. Ostalo je već inače preneto na narodne odbore i republike.

Pretsednik: Ti si u zabludi zbog toga što misliš da je rečeno isto što i gore. Isključivi zakon samo ustanovljava koje doprinose i koju vrstu poreza; i to je ono što isključivi zakon određuje.

Grga Jankez: Samo da kažemo »o ustanovljenju društvenog doprinosa i poreza« a da izbacimo reči »privrednih organizacija«.

Pretsednik: U redu je to. Možemo.

Poverenik Vlade FNRJ dr Jovan Đorđević: Ima drug Jankez pravo, jer ovo može da navede na zabludu. Ovo je došlo da bi se znalo šta je društveni doprinos.

Pretsednik: Brišemo reči: »društvenih organizacija i ustanovljenja«. Ima li još primedaba (Nema). Prelazimo na čl. 16. (Čita).

Trebalo bi, pre svega, da učinimo neke male ispravke. U drugom stavu gde se kaže da republike mogu donositi »svoje dopunsko zakonodavstvo«, treba reći »svoje dopunske zakone«. U poslednjem stavu, prvi red, umesto reči »republičkih«, treba staviti »republičkog« a umesto reči »saveznih« kazati »Saveznog«. A kod Saveznog vrhovnog suda treba veliko »s«, a malo »v«. U poslednjem stavu člana 16, prvi red, umesto »republičkih i saveznih« staviti »republičkog i saveznog«. U trećem redu istog stava umesto »savezni vrhovni sud« staviti veliko »S«: »Savezni vrhovni sud«.

Grga Jankez: U pretposlednjem stavu člana 16, poslednja rečenica, kaže se da donošenjem osnovnog zakona prestaju važiti odredbe republičkog zakona koje se odnose na pitanje uređenja osnovnim zakonom. Ja mislim da umesto toga treba staviti »prestaju važiti oni zakoni koji su u suprotnosti sa osnovnim zakonom«. Za nas je interesantno to da se povuku oni zakoni koji su u suprotnosti sa saveznim zakonom, a drugo nas ne interesuje.

Pretsednik: Radi se o ovome: republike su prvo donele zakone na osnovu svog prava da donose zakone kad o nekoj materiji ne postoji savezni zakon, tako da je savezni zakon došao posle republičkih zakona i on sad reguliše izvesna pitanja obuhvaćena republičkim zakonom. Za mene je logičnije da kažemo da donošenjem osnovnog zakona prestaju važiti odredbe republičkog zakona koje se odnose na pitanja koja je, iako naknadno, regulisao savezni zakon. Da je savezni zakon donet

ranije, a republički kasnije, onda bi imalo smisla izraziti se kako kaže drug Grga. Međutim, to uopšte nije potrebno reći, jer za to postoji opšta ustavna odredba.

Grga Jankez: U republičkom zakonu detaljnije se razrađuju neke stvari. Ako je republički zakon donet ranije, onda ne može da sadrži neke stavke koje se ne slažu sa odredbama saveznog zakona koji je donet kasnije.

Pretsednik: Radi se o tome da je republički zakon donet ranije, a osnovni savezni zakon donet je kasnije i on reguliše pitanja koja su bila rešena u republičkom zakonu. Prema tome, posle toga nema potrebe za republičkim zakonom, ukoliko on ne rešava dopunskim propisima izvesna pitanja od značaja za republiku.

Poverenik Vlade FNRJ Milorad Vučković: Treba da važe jedinstveni propisi. Jer, ako ostane da važi republički zakon koji ima drukčiju stilizaciju i formulaciju, onda ne bi bilo jedinstvenih propisa.

Gojko Garčević: Ja predlažem da se na kraju drugog stava člana 16 doda »u saglasnosti sa načelima saveznog zakona«.

Pretsednik: Mislim da se to samo po sebi razume i da to ne treba dodavati. Opšti zakon daje samo načela, a republički zakon mora da odgovara tim načelima, dok se sve ostalo ostavlja republici da slobodno određuje.

Radovan Mijušković: Rekao bih nešto u vezi s formulacijom trećeg stava člana 16. S obzirom na to da je opšti zakon samo jedan zakon, on ne može da utvrđuje načela zakonodavstva, nego ta načela određuju više zakona. U ovom stavu treba reći da »opšti zakoni« utvrđuju načela za zakonodavstvo narodne republike. Iz formulacije koja je predložena, tj. iz ove jednine izlazi da se samo jednim opštim zakonom utvrđuju ta načela.

Poverenik Vlade FNRJ Milorad Vučković: Svakim opštim zakonom se utvrđuju načela zakonodavstva.

Pretsednik: U drugom stavu člana 16 stoji »U oblastima u kojima su doneti savezni osnovni zakoni...« a ja mislim da treba ovako formulisati: »U oblasti u kojoj je donet savezni osnovni zakon, narodna republika može doneti svoj dopunski zakon«. Ustvari, u ovom stavu imamo množinu, a treba da bude jednina.

Isto tako, i u trećem stavu, druga rečenica, treba da bude jednina, tako da poslednja rečenica ovog stava glasi: »Narodna republika donosi svoj zakon u saglasnosti s načelima opšteg zakona«.

Isto tako, to treba učiniti i u četvrtom stavu tako da četvrti stav glasi: »U svim ostalim oblastima narodna republika donosi svoje zakone samostalno«. (Prima se).

Prelazimo na član 17. (Čita član 17).

Dr **Rade Pribićević:** Mislim da je bolje u prvom stavu ovog člana reći: »Saveznim društvenim planom obezbeđuje se razvoj narodne privrede«, a ne »U saveznom društvenom planu. . .«

Pretsednik: Sam plan ne obezbeđuje razvoj privrede već se u njemu iskazuju sredstva koja to obezbeđuju.

Radovan Mijušković: U drugom stavu člana 17, prvi red, bolje je reći da se saveznim društvenim planom daju zakonom utvrđena finansiska sredstva, a ne kao što stoji u predlogu da se »odvajaju« ta sredstva.

Pretsednik: U drugom stavu, prvi red, mesto »federaciji« staviti »za federaciju«.

Gojko Garčević: Da li bismo mogli reći: »U saveznom društvenom planu regulišu sredstva. . .«

Poverenik Vlade FNRJ dr Jovan Đorđević: Saveznim društvenim planom se obezbeđuju sredstva za razvoj naše privrede a ne regulišu se.

Pretsednik: Društvenim planom se obezbeđuju sredstva za razvoj privrede kao celine.

Poverenik Vlade FNRJ dr Jovan Đorđević: Radi se o novoj definiciji planiranja.

Sulejman Filipović: Mislim da u drugom stavu člana 17, prvi red, umesto »odvajaju« treba staviti »obezbeđuju«.

Pretsednik: Možda bismo mogli staviti »određuju«.

Poverenik Vlade FNRJ dr Jovan Đorđević: Ovaj izraz »odvajaju« nije došao slučajno, nego namerno: da označi jedan pojam, pojam koji pokazuje da za savez, osnovni organi, narodni odbori i preduzeća odvajaju od svojih sredstava izvesna sredstva za organe koji vrše izvesne zajedničke službe i zajedničke funkcije. Zato je taj izraz »odvajaju« i došao da pokaže taj novi odnos. Čim se »odvajaju« sredstva ona se i obezbeđuju onome kome se odvajaju, ustvari ona mu se daju.

Pretsednik: Odvajaju se finansiska sredstva za federaciju. Savezni društveni plan ima funkciju da odredi za federaciju određena finansiska sredstva.

Dr **Hinko Krizman:** Ovde je težište na riječi »samo«.

Pretsednik: Radi se o sredstvima koja imaju takvu i takvu funkciju. Ja mislim da je dobar izraz »odvajaju se«. Prima li se? (Prima). Prema tome, član 17 usvojen je s tim da se u drugom stavu, prvi red, iza reči »se« stavi »za« i da se umesto »federaciji« stavi »federaciju«.

Prelazimo na član 18. (Čita član 18). Ima li primedaba?

Sulejman Filipović: Ja razumem da se zakonski predlog iznese pred narod na odlučivanje (na referendum), ali ne razumem zašto je to potrebno činiti i posle usvajanja tog zakonskog predloga. Mislim da to ne ide. Narodna skupština je pretstavnik naroda i ti pretstavnici naroda su usvojili zakonski predlog pa mislim da nema potrebe da se i posle usvajanja zakonskog predloga taj predlog, odnosno zakon, iznosi pred narod da on o njemu ponovo odlučuje, možda neposredno iza toga što su ga njegovi pretstavnici usvojili.

Pretsednik: Pretpostavimo da je jedan zakonski predlog usvojen u Skupštini, ali da je za taj zakonski predlog glasalo možda samo 5 do 6 poslanika preko potrebnog broja. Skupština je donela zakon. On može da stupi na snagu, jer nema nikakvih smetnji za to pošto ga je donela većina. Ali, s obzirom na to da taj zakon nije usvojen velikom većinom u Skupštini, većina, kako se to kaže, nije ubedljiva, tako da nije sigurno kako će se to posle politički odraziti, nije sigurno kako će ga birači, kako će ga narod primiti, pa je u tom slučaju dobro da se reši da se za taj zakonski predlog pripita narod, da se vidi šta on o njemu misli: da li ga prima ili ne. Dosad u našoj stvarnosti nije bilo takvih slučajeva, ali ubuduće može doći do toga da jedan zakon bude usvojen u Skupštini, ali ne i sa velikom većinom.

Grga Jankez: Može se desiti da se neki zakonski predlog usvoji u Skupštini i sa ogromnom većinom, pa ipak da se taj zakon iznese pred biračko telo na odlučivanje (referendum), da se vidi šta narod misli o tom zakonu.

Poverenik Vlade FNRJ dr Jovan Đorđević: Nije to naš izum. Imate u nizu zemalja tu sankciju. Francuski ustav od 1846 godine je tako donet. Skupština je donela Ustav i prvi put je odbačen, a drugi put je usvojen.

Gojko Garčević: Da li bi imalo smisla radi pojačanja ove institucije oglasiti odluku referenduma obaveznom za Skupštinu?

Pretsednik: Mi smo imali u nekim projektima da je odluka referenduma obavezna.

Poverenik Vlade FNRJ dr Jovan Đorđević: Imali smo sve do poslednjeg projekta, ali s obzirom da je niz pitanja u vezi sa referendumom trebalo rešiti, ostavljeno je da se pitanje principa obaveznosti reguliše zakonom. Taj princip traži dalju razradu i zato je u Savetu za zakonodavstvo predloženo da sva pitanja sprovođenja ostavimo za poseban zakon.

Pretsednik: Zato je to jedino mesto gde pominjemo da će se doneti poseban zakon. To je značajno pitanje koje treba dobro razraditi a sada je glavno ustanoviti referendum kao formu neposrednog učešća.

Ima li još primedaba? (Nema). Prima li se? (Prima).

Prelazimo na član 19. (Čita član 19). Ima li ovde primedaba? To je stara odredba.

Dr **Hinko Krizman:** Nezgodan je ovaj izraz »na jezicima«. Kad vidite ovu hrvatsku transkripciju: neki administrativac uzeo tekst i prosto izmišljao šta je srpski a šta je hrvatski, ali je pri tome menjao i smisao nekih stvari. »Državni sekretar« je državni sekretar i ne može da bude »tajnik« a hoćemo imati jednu terminologiju. U starom Dušanovom zakoniku imamo pristav, a niko to ne zove pristav.

Pretsednik: Ako kažemo: savezni zakoni donose se i objavljuju na srpsko-hrvatskom jeziku izlazi da je to jedan tekst. To je jako nezgodna stvar, a ovako opet izgleda da ima dva zasebna jezika. Jedan srpski a drugi hrvatski, što je takođe besmislica. A ne možemo iz te situacije da izađemo.

Dr **Rade Pribićević:** Da li je ispravno da se kaže: »donose se na srpsko-hrvatskom jeziku ćirilicom i latinicom, slovenačkom i makedonskom jeziku«. Samo tako možemo da kažemo.

Dr **Hinko Krizman:** Mi bismo i u Hrvatskom saboru prema ovome morali imati dva teksta.

Ninko Petrović: Kako bi bilo da se izostavi ovo »svih«, jer bi izgledalo da svaka republika ima svoj jezik.

Pretsednik: To uopšte nije dobro formulisano, bilo da kažemo »svih«, ili bez ovo »svih«. U narodnim republikama se govore razni jezici. Da se kaže: »savezni zakoni donose se i objavljuju na srpsko-hrvatskom jeziku ćirilicom i latinicom, i na slovenačkom i makedonskom jeziku«. Da li bi bilo bolje ovo »ćirilicom i latinicom« staviti u zagradu ili »ekavštinom i ijekavštinom«. *(Glasovi:* Bolje je ćirilicom i latinicom).

Onda prelazimo na član 20. (Čita član 20).

Grga Jankez: Ako je jedan čovek izvršio neko krivično delo pa je osuđen a kasnije se donese zakon po kome bi on bio blaže osuđen, da li se može da pokrene obnova postupka i da se on osudi blaže? Na taj način čitav niz ljudi tražio bi obnovu postupka i napravili bismo strahovit posao sudovima.

Poverenik Vlade FNRJ dr Jovan Đorđević: Na takve se slučajeve zakon više ne primenjuje, na njih je zakon već primenjen. To je za one koji se nalaze pred suđenjem, inače bi bila velika revizija.

Pretsednik: Ako zakon više ne kažnjava takva dela, onda ćemo izdati akt o pomilovanju i te ljude pustiti kućama.

Prelazimo na član 21. (Čita član 21). Ima li primedaba na ovaj član? (Nema). Objavljujem da je član 21 primljen.

Prelazimo na član 22. (Čita član 22).

Dr **Rade Pribićević:** Ako je Skupštini mandat produžen onda treba navesti zadnji dan, vreme za koji je mandat Skupštine produžen.

Pretsednik: Ovde se kaže »čim prestanu okolnosti zbog kojih je mandat produžen«. Ne mora se fiksirati. Nadamo se u ratu i produži se mandat dok rat traje. Ako ima srećnih mogućnosti da se u toku rata sprovedu izbori — onda je to druga stvar. Ali, to je teško zamisliti. Mada su u Prvom svetskom ratu Englezi glasali na frontu. Ali to su specijalni uslovi, to je ostrvska zemlja.

Dr **Rade Pribićević:** Mandat se može produžiti za određeno i za neodređeno vreme.

Pretsednik: Da se vratimo malo. Naši drugovi stručnjaci misle da kad se kaže: srpsko-hrvatski tekst — jedan ćirilicom a drugi latinicom, da to znači jedan tekst. Međutim, ja mislim da to ne znači jedan tekst nego dva teksta. Jer ako je to jedan tekst nastaje sada pitanje ekavštine i ijekavštine. Kod nas će biti i dalje četiri izdanja »Službenog lista FNRJ«. Biće dva na srpsko-hrvatskom, ali je jedan ćirilicom — ekavštinom a drugi latinicom — ijekavštinom, sa svojim posebnim terminologijama, a zatim izdanje na slovenačkom i izdanje na makedonskom jeziku.

Poverenik Vlade FNRJ dr Jovan Đorđević: Onda nismo ništa rešili.

Pretsednik: Rešili smo to da ne govorimo više o dva posebna jezika, o srpskom i o hrvatskom jeziku, nego o srpsko-hrvatskom jeziku.

Poverenik Vlade FNRJ dr Jovan Đorđević: Znači jedan jezik sa dve varijante. Kakva je onda osnova da imamo dve varijante?

Pretsednik: Kao mladić vraćao sam se iz Minhena i u vozu sedi čovek, Hrvat, i razgovaram sa njim. On meni kaže: »Ala vi fino govorite hrvatski«. A ja njemu: »A vi odlično srpski«. A jednim jezikom govorimo. On se divi kako ja lepo govorim hrvatski! Mi ne možemo pod tom firmom »srpsko-hrvatski« da nametnemo Srbima ijekavštinu u zakonodavstvo i literaturu, niti Hrvatima ekavštinu. Tako ćemo dok se jedanput ne reši pitanje koje je postavio još Jovan Skerlić. On je tražio da se piše latnicom i ekavštinom. To je pitanje daljeg razvitka. Inače u Beogradu se danas štampa vrlo mnogo latinicom, štampaju se i romani i u unutrašnjosti Srbije niko ne pravi pitanje od toga. Ljudima to postaje lagano, potpuno prirodno i gledaju na to, čini mi se, kao na nešto svoje...

Gojko Garčević: Ne radi se samo o ekavštini i ijekavštini, nego ima niz izraza u hrvatskom koji ne odgovaraju našim izrazima.

Pretsednik: Uvek je bila tendencija ljudi koji udešavaju tekstove da nađu ono što je najbliže tamo gde ima razlike. Ali ako su oni navikli da kažu »osoba« za »lice« ne možemo tražiti da oni kažu »lice«.

Oni kažu »poduzeće«, a mi »preduzeće«. Doduše, mogu i oni da kažu preduzeće i ništa im ne bi to smetalo.

Dr **Hinko Krizman:** Pogledajte ove razlike — one su lude, — tražene su razlike: »suglasnost« i »saglasnost«, a pravilno je »saglasnost«.

Poverenik Vlade FNRJ dr Jovan Đorđević: Onda nismo ništa rešili, osim što smo dali dve verzije.

Pretsednik: Mi nismo hteli drugo nego da izbegnemo da govorimo o četiri jezika, od kojih je jedan hrvatski, drugi srpski, treći makedonski a četvrti slovenački.

Dr **Hinko Krizman:** Zašto treba da se u tekstu piše »zastupnik« a ne »poslanik« kad je »poslanik« isto tako hrvatska riječ kao i srpska. Onda »svojina« je isto tako hrvatska riječ.

Pretsednik: Prelazimo na član 23. (Čita član 23).

Povodom ove tri petine hteo bih nešto da kažem. Želela se kvalifikovana većina, a ne, kao što je to bilo dosad, većina svih poslanika. S druge strane, mi nismo hteli da idemo na neke tri četvrtine ili na neku osobitu većinu. Ovo je dovoljno. Ima i drugih ustava koji imaju tako kvalifikovanu većinu.

Sulejman Filipović: Ovde je rečeno da svega 20 članova jednog veća može podneti predlog za promenu Ustava, a dalje se kaže »Veće naroda«, dakle, nije označena kakva većina ili broj, što znači da to treba da predloži celo veće.

Pretsednik: To se zna: takvu odluku mora da donese većina Veća proizvođača.

Grga Jankez: Prethodno mi govorimo o 20 članova jednog doma, a zašto to ne bi važilo i za Veće naroda?

Pretsednik: Ne radi se o tome. Ti imaš dva doma: Savezno veće i Veće proizvođača. Dvadeset poslanika iz jednog i drugog doma ima pravo da podnese predlog, a pored toga to pravo posebno ima i Veće naroda. Njih uzimamo kao instituciju, kao telo.

Poverenik Vlade FNRJ dr Jovan Đorđević: I kod Veća naroda teoriski se stvar svodi na nekih 20 poslanika. Ako ima 70 članova, kvorum je 35 a većina 18 narodnih poslanika.

Pretsednik: Ima li još primedaba? (Nema). Prima li se? (Prima).

Prelazimo na član 23. (Čita). Ima li primedaba? (Nema). Član 23 usvojen je bez izmena.

Sednicu bi sada mogli da završimo s tim da je nastavimo u 17 časova.

(Sednica je završena u 10,30 časova).

57 седница

(30 децембра 1952)

Почетак у 17,05 часова.

Претседавао претседник **Моша Пијаде.**

Претседник: Отварам 57 седницу. Молим да се изврши прозивка.

Секретар Гојко Гарчевић врши прозивку.

Претседник: Извршеном прозивком констатовано је да има кворума. Прелазимо на записник.

Секретар чита записник 56 седнице од 30 децембра.

Претседник: Има ли примедаба? (Нема).

Прелазимо на поглавље „2. Устројство Савезне народне скупштине".

Др **Хинко Кризман:** Не знам да ли треба рећи „устројство"?. Можда би боље било рећи „Уређење..." или „Састав Савезне народне скупштине". Реч „устројство" у хрватском језику има сасвим друго значење.

Претседник: Састав је ужи појам. Када бисмо казали „Састав Савезне народне скупштине", онда би се мислило на два дома. Под тим појмом не би се, чини ми се, подразумевали и сви скупштински одбори, целокупна организација скупштине. (*Гласови:* Да остане како је предвиђено). Према томе, поглавље „2. Устројство Савезне народне скупштине" примљено је без измена.

Кад прелазимо на претресање појединих поглавља може се нешто и принципијелно рећи у вези са тим поглављем. Жели ли ко да говори? (Не јавља се нико). (Чита чл. 24). Жели ли ко да говори? (Нико се не јавља). Онда члан 24 усвајамо без измена.

Прелазимо на члан 25. (Чита члан 25).

Гојко Гарчевић: Ја бих молио за једно објашњење. У ставу другом овог члана говори се о томе да Веће произвођача сачињавају народни посланици које бирају произвођачи запослени у производњи, транспорту и трговини. Дакле, у овом се члану говори о произвођачима запосленим

у производњи, транспорту и трговини, а у првом ставу члана 29 говори се о индустриским, пољопривредним и занатским произвођачима. Мени није довољно јасан однос између ових прописа. Имам утисак да се неједнако третирају произвођачи.

Претседник: Мисли се на индустриске, пољопривредне и занатске произвођаче који могу бити запослени директно у производњи, транспорту и трговини. У члану 29 наводе се три групе произвођача, а у овом члану 25 имамо произвођаче који су запослени директно у производњи, трговини и транспорту.

Гојко Гарчевић: У члану 29 расчлањава се индустриска група произвођача и каже се да обухвата раднике запослене у индустрији, шумарству, грађевинарству, транспорту, трговини, угоститељству и комуналној делатности. Значи да су то индустриски радници.

Повереник Владе ФНРЈ др Јован Ђорђевић: У члановима 25 и 29 нису по истом критеријуму одређене ове ствари. У члану 25 дато је најопштије обележје произвођача: ради се о произвођачима запосленим у производњи, транспорту и трговини. Сви су ти произвођачи у члану 29 распоређени у три групе, које имају и свој конвенционални назив. Индустриска група је најважнија. Индустриска група обухвата низ грана делатности. Вршимо као што се види, даљу разраду која је, мислим, правилна.

Претседник: У члану 25 нису набројане привредне гране; дати су само облици делатности. Под производњом у члану 25 подразумева се и производња у пољопривреди, у занатству, у индустрији, у транспорту, а наведена је и трговина као општа делатност. Трговина се понавља и у члану 29. Међутим, и у пољопривредној групи, када се ради о земљорадничким задругама, мисли се на то да и те задруге врше набавку и продају, као и трговину.

Гојко Гарчевић: Чланови земљорадничких задруга спадају у произвођаче. Мени није јасан однос између прописа у 25 и 29 члану.

Повереник Владе ФНРЈ др Јован Ђорђевић: Члан 25 нема ништа друго за циљ него да означи шта се подразумева под производњом у најширем смислу речи.

Др **Хинко Кризман:** Могли бисмо само да ставимо „произвођачи запослени у привреди". Зашто специјализирати?

Претседник: Могло би се изоставити „запослени у производњи, транспорту и трговини", тако да стоји: „Веће произвођача сачињавају народни посланици које бирају произвођачи сразмерно учешћу одговарајућих привредних области у укупном друштвеном производу."

Повереник Владе ФНРЈ др Јован Ђорђевић: Али, „сразмерно учешћу привредних области у којима су запослени".

Претседник: Могли бисмо да кажемо: „сразмерно учешћу у укупном друштвеном производу ФНРЈ привредних области у којима су запослени".

Тоде Ношпал: Приликом избора било је четири групе, и то: индустрија, занатство, трговина и пољопривреда. Трговина се одвајала од индустрије зато што трговина врши само једно посредовање, а индустрија обухвата ове друге области. Овде се трговина и индустрија мешају.

Гојко Гарчевић: Са разних становишта се посматрају те привредне области. Логично је и правилно да производња обухвата пољопривреду, занатство и индустрију, трговина иде посебно и транспорт посебно. У првом ставу члана 28 каже се: „Посланике за Веће произвођача бирају као претставнике својих привредних организација радници и службеници привредних предузећа и чланови земљорадничких задруга, а занатлије и занатски радници преко занатских комора." Уместо да се говори о привредним областима, овде се говори о привредним предузећима.

Повереник Владе ФНРЈ др Јован Ђорђевић: Норме су различите. То не може буквално да се преноси. Шта значи прва норма? Прва норма има да означи да поред лица која учествују у производњи у ужем смислу, произвођачима се сматрају и лица запослена у трговини и у транспорту. Дата је једна економска дефиниција производње ради одређивања произвођача. Претставнике морају бирати организације произвођача, а то показује норма у члану 28: оне организације у којима се врши производња, транспорт и трговина.

Гојко Гарчевић: Имамо одредбу у којој се каже: „сразмерно учешћу одговарајућих привредних области".

Повереник Владе ФНРЈ др Јован Ђорђевић: Привредне области су индустрија, рударство, итд.

Претседник: По друштвеном плану привредне области су индустрија, рударство, шумарство, грађевинарство, транспорт, трговина, угоститељство, занатство, пољопривреда.

Гојко Гарчевић: Ја мислим да у члану 25, други став, трећи ред, треба изоставити „одговарајућих".

Повереник Владе ФНРЈ др Јован Ђорђевић: Можемо овако да формулишемо: „... сразмерно учешћу у укупном друштвеном производу ФНРЈ привредних области у којима су запослени". Но, мене ни ово не задовољава. Ипак мислим да би требало задржати првобитну формулацију. Нема разлога да изостављамо „запослени у производњи, транспорту и трговини".

Претседник: Људи који учествују директно у производњи, транспорту и трговини изједначују се у свом праву да буду претстављени у Већу произвођача.

Гојко Гарчевић: То бисмо постигли изостављањем речи „одговарајућих". Ја мислим да треба оставити првобитну формулацију другог става члана 25, а само изоставити реч „одговарајућих".

Претседник: Мислим да можемо изоставити „одговарајућих". (Прима се). Према томе, члан 25 је усвојен с тим да се у другом ставу, трећи ред, брише реч „одговарајућих".

Прелазимо на чл. 26. (Чита чл. 26). Има ли примедаба?

Радован Мијушковић: Пошто ће код нас бити и спајања срезова, јер срезови обично имају 30 до 40.000 становника то ће се изабрати један посланик у два спојена среза. У коме ће он срезу бити члан среског одбора?

Претседник: У обадва. Можда ће и три па и четири административна среза бирати једног посланика. Када смо правили комбинације једну смо рачунали на 50.000, другу на 60.000 и трећу на 70.000. Испало је да осам срезова у Лици бирају једног посланика. Испада да ће то уствари бити лички посланик, а не посланик једног среза. Сада ће бити мислим 4 до 5, јер, например, Доњи Лапац има 6.500, Бриња 9.000 итд. То су мали срезови и немогућно је ићи на то да сваки срез има свога посланика, јер би један срез од 6.500 становника имао једног посланика као и срез од 180.000. Гледали смо затим и каква ће бити читава Скупштина: Савезно веће са среским и градским посланицима и онима који ће сачињавати Веће народа и Веће произвођача, гледали смо да не бисмо добили исувише велики број посланика као и да не бисмо имали малобројну Скупштину. Тако смо утврдили да ако бирамо једног посланика на 60.000 становника имаћемо Скупштину од 278 посланика, ако се томе додаду посланици које делегирају републике у Веће народа што је укупно 70, значи Савезно веће, као целина, имаће 348 посланика. Затим, ако се један посланик Већа произвођача бира на 70.000 произвођачког становништва, онда ће Веће произвођача имати 211 посланика. По томе рачуну читава Савезна народна скупштина имаће 559 посланика. То је прилично мање него данас, јер сада имамо 615. Будућа Скупштина имала би, дакле, 57 посланика мање него данашња.

Нинко Петровић: Први и други став говоре о два различита института. Не би ли било добро да се поделе у два члана или да се овај други став припоји 25 члану. То је, чини ми се, принципијелно. Мислим да је најбоље поделити ово у два члана.

Претседник: Друг Петровић мисли да ове норме „грађани у срезовима и градовима" бирају посланика на 60.000 становника да то буде посебан члан. А ово друго или да буде посебан члан или да се негде прикључи.

Повереник Владе ФНРЈ др Јован Ђорђевић: Ја не видим потребу да се ово одваја, јер нема где да се прикључи. Мислим да ово остане овде; просто га немамо где.

Претседник: И ја не видим потребу да се одваја.

Др **Раде Прибићевић:** Ја мислим да би било боље да овај други став члана 26 постане први, а први да буде други.

Нинко Петровић: Ово је теоретски принцип.

Претседник: Можда бисмо и могли направити два члана.

Повереник Владе ФНРЈ др Јован Ђорђевић: Можемо, како хоћете.

Претседник: Први да буде други став, а други први став. Шта мислите о томе:

Др **Хинко Кризман:** Можда би могло да се каже да је народни посланик дужан да врши извесну функцију и извјештава срески и градски народни одбор. Треба да се нагласи могућност а не право. Уствари, он неће бити члан.

Претседник: Он није члан, али стиче права члана. То значи може да иступа, да говори, чак и да гласа.

Др **Хинко Кризман:** Како ће чланови Извршног већа присуствовати заседањима одбора у срезовима у којима ће бити бирани?

Претседник: Ако не може присуствовати свакој седници, он ће бити тамо кадгод може. Тенденција је да ипак буду тамо и да тамо раде.

Др **Хинко Кризман:** Тенденција је да држи везу са срезом и да извештава веће.

Претседник: Али да држи везу активношћу у самом одбору, а не само формално.

Др **Хинко Кризман:** Тога ће у пракси тешко бити.

Претседник: Мора бити.

Гојко Гарчевић: У последњем ставу члана 29 постоји истоветни став.

Повереник Владе ФНРЈ др Јован Ђорђевић: Ми смо у члану 25 дали општи изборни принцип за оба дома. Затим једном делу Савезног већа посвећујемо један члан, а другом делу други члан и онда се прелази на Веће произвођача. Дакле, углавном све те одредбе концентришемо у један или два члана. Ово издвајање мало би нам омело ову линију. Ништа се у суштини не би мењало, али би ломило ту структуру главе која је овако прегледнија и јаснија. Ова норма одређује две ствари: колики ће бити бројни састав Скупштине, и, друго, да једног посланика бира исти број грађана. Зато мислим да то може да остане како јесте.

Гојко Гарчевић: Ја бих га спојио са последњим ставом члана 29 с тим што би то двоје дошло иза члана 29, као члан 30.

Претседник: Да се направи један члан од ово двога.

Сулејман Филиповић: Можда је то боље.

Повереник Владе ФНРЈ др Јован Ђорђевић: То не би било добро због тога што овде одређујемо основну физиономију посланика: како се бира, он је посланик народа а у исто време и претставник среза, чиме он добија нову карактеристику.

Гојко Гарчевић: Ипак је то неспојиво у једној одредби.

Сулејман Филиповић: То сте код Већа произвођача одвојили.

Претседник: Да испитамо може ли се овај пропис о стицању права члана у среском или градском већу припојити иза првог става члана 25, а да остане само норма за избор у 26 члану. Питање је можемо ли други став чл. 26 убацити ту између њих као други став.

Грга Јанкез: Смета намени коју има овај члан.

Претседник: Па да, овде се говори ко сачињава Савезно веће и Веће произвођача. Мени не смета да стоји како јесте.

Грга Јанкез: И мени не смета.

Гојко Гарчевић: Није повезано. Логичније би било да ово дође као други став члана 25 и испод тога да дође последњи став члана 26 који говори о члановима Већа произвођача.

Претседник: Мислим да је друг Гарчевић ово мислио: да би 25 члан имао четири става. Први остаје какав је, други став говори да народни посланици изабрани у срезу и граду стичу та и та права, трећи би био да Веће произвођача сачињавају ти и ти, а четврти да чланови Већа произвођача стичу право члана већа произвођача народног одбора среза односно града на чијем су подручју изабрани.

Повереник Владе ФНРЈ др Јован Ђорђевић: То је сувише нагло за Веће произвођача.

Нинко Петровић: Ово може бити последњи став члана 25.

Др **Раде Прибићевић:** Овде је јасно наглашено да се не односи и на посланике из републичког већа. Може четврти став да буде као посебан члан 26.

Повереник Владе ФНРЈ др Јован Ђорђевић: Можда би могла да се изврши једна мало смелија прегрупација која би оставила 24 и 25 члан какви су, члан 26 би био само став први, а члан 27 нови би био први став члана 30 а став други члан 26. Онда би ово „стичу права члана Већа произвођача“ ставили на одговарајуће место.

Претседник: Зашто?

Повереник Владе ФНРЈ др Јован Ђорђевић: Зато што се регулише важан изборни принцип којим се каже ко може бити биран. То се односи само на посланике Савезног већа у срезовима и градовима. Не бисмо

имали у члану 30 враћање на Савезно веће. То исто бисмо урадили и са чланом 29 који је други и завршава се нормом стицања права.

Гојко Гарчевић: Али ово још нису посланици него се говори ко може бити биран.

Повереник Владе ФНРЈ др Јован Ђорђевић: Јасно, то је повезано једно са другим. То су изборни принципи. Ово је пасивно бирачко право, а ово је право посланика који је изабран.

Претседник: Има извесног смисла у томе што би 29 и 30 члан били посвећени искључиво Већу произвођача. Испала би два реда која се тичу Већа произвођача.

Повереник Владе ФНРЈ др Јован Ђорђевић: Ту вам смета овај последњи став у члану 29, тако да би он дошао као други став у члану 30.

Нинко Петровић: Зашто тај став не би био члан 26 са уметком „и чланове Већа произвођача".

Претседник: То не иде. Ја мислим да би се ово Ђорђевићево ипак могло да прихвати. Члан 25 остаје, у члану 26 да оставимо само норму за избор, затим да направимо нови члан 27 у коме бисмо рекли да за члана Савезног већа у срезу и граду може бити тај и тај и ова права која они стичу, члан 29 би постао члан 30 а из њега бисмо избацили последњи став који бисмо пребацили у члан 30 иза садашњег другог става.

Мени се чини да би то ипак било добро.

Можда можемо и друго да учинимо: да стицање права и за једне и за друге ставимо заједно.Констатују се и за једне и за друге одређена права и то можемо да ставимо иза члана 29.

Значи из члана 26 изостављамо други став, тако да члан 26 остаје само са првим ставом. Да ли се слажете са овим? (Слажемо).

Прелазимо на члан 27. (Чита члан 27). Има ли примедаба на овај члан?

Нинко Петровић: Овај други став има и добрих и рђавих страна. Незгода је у томе што бирање чланова Савезног већа зависи не само од избора у свакој републици, него и у покрајини или аутономној области, тако да бисмо имали стално процес промена и број посланика зависио би од тих промена.

Претседник: Овде промене не чине зависним број чланова Већа, него састава. Број је одређен.

Нинко Петровић: Претпоставимо да је Савезна скупштина на окупу и расписују се избори за републичке скупштине. Они се неће поклапати временски са изборима за Савезно веће, а исто тако ни са изборима за покрајинско веће или веће аутономне области. Онда ћемо имати у раду Савезне скупштине један период празнине. Ако будемо у разним време-

нима вршили изборе за републике, за покрајине и за области, онда ћемо имати промене у саставу Савезног већа.

Претседник: Рецимо да буду избори у мају месецу за Савезну скупштину по новом Уставном закону. Како се тада затекну републичке народне скупштине, претставничка тела аутономне покрајине и аутономне области, овлашћени су да одреде посланике за Савезно веће. После годину дана или шест месеци или после годину и по дана врше се избори за републичке скупштине, Обласни одбор на Космету или за Скупштину Војводине, сасвим је нормално да се новоизабраним републичким скупштинама, или новим претставничким телима покрајине и области призна право да изнова одреде посланике. Савезна скупштина има свој мандат од четири године и обнавља се у Већу народа уколико се мењају она тела која делегирају посланике у то Веће, а ми то право тим скупштинама да обнављају своје посланике морамо признати. То је ван спора.

Нинко Петровић: Ја говорим о радној способности овога тела и оно ће бити у непрекидном процесу промена.

Претседник: Тога ће још више бити у Већу произвођача. Тамо ће бити сталног струјања: отишао у другу област, отишао у другу републику из предузећа, напустио ту област производње итд.

Нинко Петровић: Овде је читава група, а не појединци. То може да утиче и на кворум самога пленума, јер може период празнине да буде и неколико месеци.

Претседник: Нема празнине. Посланици Већа народа су све дотле док нова скупштина не изабере друге.

Нинко Петровић: Не престаје им мандат?

Претседник: Њима ће престати мандат у републичкој скупштини, али не и у Савезној.

Др **Раде Прибићевић:** Како ће бити код нас у Савезној скупштини ако нису тамо?

Претседник: Зато што их је републичка скупштина делегирала као члана у Савезно веће. Они ће бити посланици док не добијемо замену за њих.

Др **Раде Прибићевић:** Није ми то логично, јер та скупштина више не постоји.

Нинко Петровић: Они више нису чланови тела које их је послало.

Повереник Владе ФНРЈ др Јован Ђорђевић: Али је остао овде и њему се мандат продужује.

Претседник: Теоретски је то могућно да републике све заједно одреде изборе у исти дан и у том случају не бисмо имали 70 посланика:

Веће народа не би било на окупу. Међутим, то не би било логично; то се у пракси не може ни догодити.

Грга Јанкез: Скупштина одређује и судије Врховног суда и они остају на дужности иако се Скупштина распушта. Исто је и са посланицима које бира Народна скупштина.

Претседник: Републичку скупштину треба схватити само као бирачко тело које је послало овде посланике. Док то бирачко тело не изабере друге на њихово место, дотле им траје мандат у Савезној скупштини.

Др **Хинко Кризман:** У почетку ће бити незгода. Распушта се Савезна скупштина, расписују се избори за Савезну скупштину и треба да буду расписани избори и за Сабор, за скупштине република, иначе настаје једна празнина.

Претседник: Ми смо замислили целу ствар овако: сад после овог Уставног закона републике треба да донесу своје уставе, што ће бити брзо готово јер је прототип израђен и Републике су већ израдиле пројекте својих устава тако да можемо у мају држати изборе истовремено и за Савезну народну скупштину и за републичке скупштине, тако да ће мандати и једнима и другима трајати четири године, тојест они ће се временски поклапати.

Повереник Владе ФНРЈ др Јован Ђорђевић: Једне недеље биће избори за политичка већа, а друге недеље за већа произвођача.

Нинко Петровић: Да ли Веће народа бирају републичке скупштине из своје средине?

Претседник: Бирају из своје средине. У члану 25 у ставу 1 каже се: „Савезно веће сачињавају..., и народни посланици које из реда својих чланова бирају републичка већа и покрајинско односно обласно веће".

Сретен Вукосављевић: Ја бих молио за једно објашњење. Овде се у члану 27 отступило од начина бирања како се бирају остала већа, па место непосредног народног бирања за Савезно веће, за Веће народа, имамо посредно, да народне републике бирају посланике за Савезно веће. Није ми јасно зашто се одустало од принципа да све посланике бира народ непосредно. Сасвим је природно да посланике за Савезно веће бира свака република за себе, јер је то разумљиво по самој дефиницији, али ми није јасно зашто се не нађе начин да и посланике у Већу народа бира народ у републикама, свака република посебно. То није мала ствар одустати од непосредног избора и прећи на избор делегата, од избора народних посланика прећи на изборе делегата републичких већа.

Друга је ствар кад народ бира своје посланике, а друга је ствар кад у тим републикама републичке скупштине бирају посланике за

Веће народа. То је сасвим друга ствар. Свуда у свету је пракса да су се људи старали да у сложеним државама обезбеде и овим путем јединство народа у једној сложеној држави, свуда су сматрали за најпогодније да у оваквим случајевима народ бира по савезним државама.

Овде је било неког разлога зашто се од тога отступило и то може да има својих опасности и непријатности и, друго, незгодно је да се отступи од принципа да све претставнике у скупштини бира народ и да они нису делегирани. Можда опасност не постоји, али је велика опасност код оваквог избора, те је требало на неки начин то избећи и прићи изборности која важи за све остале посланике. Треба се чувати од превеликог утицаја на целу савезну државу једне једине републичке скупштине. Не треба се чувати и не може се чувати од утицаја народа једне републике на целу државу, али се од утицаја једне републике на ток послова целе федерације треба чувати.

Ја сам дуго мислио шта је могао бити разлог, па сам помислио да је због тога што би били исувише компликовани тројни избори у једно време: за два већа и за Веће народа. Ако је то био разлог могло се учинити да републичка скупштина бира између посланика изабраних у федерално веће.

Претседник: Народ бира по оној норми: један посланик на шездесет хиљада становника за Савезно веће. Републичке скупштине од тога броја одређују који су њихови посланици у Савезном већу.

Сретен Вукосављевић: То се да поправити. То је, чини ми се, велика политичка незгода.

Има још једне незгоде. Кад бирачи бирају републичког посланика они га бирају по другом критеријуму него што ће бирати савезног посланика. Да бих ово бирање објаснио узећу ову ствар. Кад ја бирам у своје месно веће одборника, ја бирам човека који има највише локалног осећаја, највише љубави према своме месту и не мора да буде објективан. Напротив, нека он граби за своје место. На тај начин се бира и републички посланик и ми на неки начин изигравамо овако вољу бирача. Кад је биран републички посланик, онда је биран по ужем схватању, а не по ширем. Он је бирао посланика који је за републику најбољи, а кад бира посланика за федерацију, онда он стоји на југословенском становишту и бира најбољег Југословена. Ја не знам, можда има и других разлога сем што се на овај начин избегава компликованост избора и ја бих молио да се то објасни. Ако је ово главни разлог због кога се одустало од непосредне изборности од стране народа, може се наћи начин да остане ипак непосредна народна изборност и да се избегну техничке компликованости избора.

Претседник: Као што знате и видите из пројекта, Веће народа није схваћено као неки трећи дом; имаћемо само два дома. Чак и оно што смо имали у овоме предлогу под б) „сада Веће народа“ ми смо и то избрисали.

Хтело се да се они интереси које је досад чувало Веће народа очувају, да се омогући да ти интереси буду загарантовани и у овој Скупштини, али да због тога нема потребе да Веће народа буде неки трећи дом. То је једна ствар. Друга ствар је она компликованост коју је споменуо и сам друг Сретен, око избора, а особито око опозивања посланика Већа народа. Посланици Већа народа, онакви какви смо ми данас, ми смо помало ослобођени извесних дужности према бирачима. Посланици Савезног већа знају за свој срез и они срезу одговарају. А за нас је срез — република, нама су бирачи сви у Србији, сви бирачи у Хрватској, ми не одговарамо уствари никоме, не полажемо рачуна никоме, не одговарамо никоме, немамо обавезе да путујемо у срез итд. Ми уствари треба да претстављамо републику. Посредним бирањем, бирањем преко републичке скупштине или претставничког тела аутономне јединице ти посланици стварно постају оно што и треба да буду: посланици републике. Они одговарају том бирачком телу: скупштини републике, скупштини аутономне покрајине, односно Обласном одбору Космета, њима они полажу рачун, оданде може да потекне предлог за њихов опозив итд. То је оно што нас је навело на то да отступимо од начела непосредности избора.

Међутим, ми можемо да говоримо још о нечем. Ми бисмо евентуално предложили за Веће произвођача посредно делегирање. Али, рачун око таквих индиректних избора показује да би то било веома скупо А било би, пошто су то претставници привредних организација, предузећа, земљорадничких задруга, занатских комора итд., било би природније да избори буду посредни. Али то је тако компликовано да смо се засад задржали на директном бирању које је несразмерно јевтиније и мање компликовано. Остаје сачуван принцип директног избора за посланике који се бирају у срезовима и градовима. С обзиром на њихов значај и број и на значај самог Савезног већа, ја мислим да је тај принцип сачуван у довољној мери, а он не може бити сачуван за овај број посланика који ће претстављати републике. Много је природније да њих делегира претставничко тело републике, односно аутономне јединице. Онда ће фактички посланик Већа народа знати ко га је послао, коме одговара, коме полаже рачун, ко може да га опозове. Иначе је нерешиво питање опозива. Ми бисмо морали делити сваку републику на 10 изборних округа за посланике Већа народа и шта ти ја знам. Само тако би сваки такав округ могао да опозове појединог посланика.

Сретен Вукосављевић: Тачно је да овде није нигде издвојено Веће народа као неки посебан дом. Међутим, ако сада узмемо чланове 18, 20, 27, 45, 46, 48, 50, то је већ неких седам чланова који говоре о том Већу народа. Да је дикција овог пројекта другачија и да ми ових седам чланова скупимо на једном месту и да они нису растурени на неких седам места, онда би се добио утисак да је то неки трећи дом. То је само питање редакције што су те одредбе растурене по овом пројекту. Ако

се заједно прочитају ти прописи добија се утисак да је то трећи дом. Што се тиче питања одговорности, тачно је оно што је рекао друг Претседник. Но, ја ипак мислим да то није нерешиво. Тачно је и то да је то скупо; тачно је и то што сам и сам казао да је то питање врло компликовано. Свакако би људи, технички и политички спремнији, нашли неки начин да то не буде ни нерешиво, ни скупо, ни компликовано. Ја сам један такав начин предложио: да републичко веће бира 10 посланика од оних који су изабрани у савезну, федеративну Скупштину и да они онда одговарају републичком већу. Оно што се хтело — да неком одговарају — овим се постиже. И то има тачно онај исти кога ви замислите. Да може поставити питање одговорности — то је опет републичко веће. Оно може једног по једног од тих посланика опозвати. Да је тако предвиђено не би било ни компликовано ни скупо. Ја верујем да би се чак могао смислити још који начин да се испуни овај услов да буде решиво, да не буде компликовано, да не буде скупо, да је решено питање одговорности, и то не онакве анонимне одговорности као што је данас. И ја сам то осећао: тако је комотно бити посланик Већа народа, бити посланик целе републике и не одговарати никоме. Ниси дужан да идеш у срез, а уживаш сва права посланичка. Међутим, овим што ја предлажем свеби се то избегло и постигла би се једна врло крупна ствар: да не буде република, област, покрајина, него да то буде народ из те републике, области и покрајине који бира своје претставнике, јер је народ изабрао ону десеторицу коју је изабрала Република Србија, народ их је изабрао по критеријуму по коме се бирају посланици за Савезну скупштину, а не по критеријуму по коме се бирају за републичку скупштину, која може имати специфичне интересе. Такав један интерес може да буде, например, да се изгради Барска пруга, овај или онај подухват и да се томе даје финансиско првенство. Бирати посланике за Барску пругу! Међутим, ја то не одобравам. Не треба да, например, Србија бира посланике да остваре Барску пругу него треба да бира посланике југословенски оријентисане. Ја то говорим конкретно ради примера.

Претседник: Друже Сретене, по овој норми: један посланик на шездесет хиљада народ директно бира у срезовима и градовима за Савезно веће, дакле укупно 278 посланика. Добро, ми можемо ту норму смањити на, рецимо, 50 хиљада, тако да се изабере и оних 70 посланика, које би онда делегирале народне републике, да се, дакле, одједном изабере свих 348 посланика. Сви би они ипак били посланици одређеног среза. После тога, републичка скупштина би десеторици од тих људи, који су већ посланици среза и града, дала посебна пуномоћја да у Већу народа заступају републику! Мени изгледа да је политички рђаво решење. Ја мислим да би у том случају морали тим посланицима, који су иначе изабрани у срезовима и градовима, дати право да се изјасне: примају ли се или не за посланике Већа народа. Јер, например, ја сам изабран у срезу и хоћу да будем посланик свог среза, а не Већа народа.

Повереник Владе ФНРЈ др Јован Ђорђевић: То би онда били у извесном смислу квалификовани посланици, а то није демократска форма.

Претседник: И што је најглавније: ипак се тиме не би избегло да чланови Већа народа не постају вољом републичке скупштине.

Сретен Вукосављевић: То је оно што ја нећу. Он постаје посланик, али посланик кога је народ изабрао у федерацију. Још даље: ми смо у претходном члану имали исто тако неке компликације које су у вези са овом. Имамо компликације и у овом члану, али не можемо да избегнемо да једну компликовану ствар не решимо. Ја овим мојим предлогом не желим, нити мислим да могу један компликован однос да решим на прост начин. Немам ту претензију. Говорим то због тога што се бојим да уопште загазимо на један опасан терен: да изборност пређе на републичку скупштину место да она остане на народу. Према мом предлогу та је опасност ипак мања, ипак се бирају посланици које народ бира за Савезну скупштину из своје средине.

Претседник: Па и републичка скупштина, ако ће се носити истом мишљу, што ти замишљаш, и она ће из оног скупа републичких посланика изабрати оне за које мисли да ће најбоље претстављати републику у Савезној скупштини.

Сретен Вукосављевић: Хоћу да вас нешто потсетим из историје тих политичких односа. Аустро-Угарска је имала делегацију. Све федеративне државе у којима није основица државне заједнице на поверењу једне средине према другој, у свим таквим државама имамо општи принцип изборности. То је већ било у историји, у Аустро-Угарској, а то је био и знак једног нездравог стања.

Др **Хинко Кризман:** Делегације су биле инструмент за заједничке послове. Нездраво стање је било у диоби на двије половине. Да је било федеративно уређење онда би друкчије било. Сретен се боји сепаратизма република. Не може бити тог сепаратизма република, али може бити извјесног интереса република, а основни интерес република је то да се очува Уставом утврђен однос између републике и федерације. То је сврха Вијећа народа. Да имамо умјесто Вијећа народа уставни суд или сличну установу била би јасна ствар да би тај уставни суд бирале републичке скупштине. Истина, Вијеће народа, овако као је формулисано, није оно што је било, али је оно што још сада треба да буде. Ја мислим да се не треба бојати тих делегација, јер другог начина немамо да се формира овакво Вијеће народа као што је у овом приједлогу предвиђено.

Повереник Владе ФНРЈ др Јован Ђорђевић: Ја бих овим аргументима које је изнео друг претседник и сада друг предговорник додао још два. Прво: иако има извесних аспеката из којих би се могло закључити да је Веће народа посебан дом, уствари то није посебан дом. Баш ова одредба коју цитира друг Вукосављевић, поред овога што је изнео

друг Претседник, упућује на то да се овде не ради о једном посебном дому, него се ради о посебним правима једне групе посланика који претстављају републичку народу скупштину. Ми ту имамо у извесном смислу једну групу посланика који претстављају равноправност наших република, који могу да врше у датом случају једно ветирајуће право ради заштите Уставом утврђених односа између федерације и народних република. То се најјаче подвлачи у члану 23. (Чита члан 23). А само чланови изабрани од претставничког тела имају та посебна права, право вета. Сагласно овим правима која они имају, више одговара да буду у извесном смислу непосредни претставници народне републике; народна скупштина је позвана да обезбеди непосредно претставништво. Ја сам баш сада о томе разговарао са другом Претседником. Приликом доношења првог устава, америчког устава, његови творци Хамилтон и Медисон унели су у њ претставничке делегације са по два претставника које бирају конгреси појединих државица. Више из партиских разлога, 1904 године напушта се тај принцип и данас се ти претставници државица бирају непосредно.

Мислим да је још важнији и други моменат о коме је говорио друг Кардељ. У нашем систему имамо извесну повезаност република и федерације, тако да републике и федерација у извесном смислу претстављају наш цео организам. То повезивање може довести до извесних конфликта и до ситуације да република брани своје интересе. То се не искључује.

То повезивање имамо код Савезне народне скупштине, код Савезног извршног већа, где долазе претставници извршних већа република. Једно прожимање од народних одбора, па преко република на савез, је карактеристика јединства које је важно код нас у периоду самоуправљања, тако да нема разлога бојати се онога чега се друг Сретен начелно боји да може наићи. У оваквом систему те ствари се изглађују и ствара се јединство путем синтезе добро схваћених интереса свих наших република. Свако друго решење би било компликовано. Оно што предлаже друг Вукосављевић довело би до тежих ситуација, било би квалификованих посланика, посланици би имали два својства, имали бисмо двострану одговорност код једних посланика, а код других не.

Сретен Вукосављевић: Посланик кога изабере републичка скупштина и делегира га у исто време да буде посланик федерације, он уствари има два својства.

Повереник Владе ФНРЈ др Јован Ђорђевић: Он је изабран по једном својству, и зато што је по једном својству изабран има своја посебна права.

Нинко Петровић: У другом ставу чл. 27 ради јасноће треба ставити да мандат народног посланика народне републике, уколико дође

до новог избора претставничког тела народне републике, траје до нових избора, а не да се гаси. То бисмо могли унети у трећи став овог члана. Треба рећи да уколико дође до новог избора претставничког тела народне републике, мандат посланика за Савезно веће престаје са престанком рада републичке скупштине. Републичка скупштина се распусти, а мандат посланика за Савезно веће, посланика те народне републике где се врши поновни избор претставничког тела, још траје.

Повереник Владе ФНРЈ др Јован Ђорђевић: То је речено.

Претседник: То произлази из текста. Ако дође до новог избора претставничког тела народне републике, онда је јасно да ће новоизабрано претставничко тело извршити нов избор посланика за Савезно веће. Мандат посланика се не гаси све док се не изврши поновни избор.

Нинко Петровић: Чим се распусти републичка скупштина мандат посланика за Савезно веће престаје.

Претседник: По законском тексту није тако. Тек новоизабрано претставничко тело републике може да смени посланике.

Грга Јанкез: Као посланик Већа народа нисам одговоран бирачима нити републици по оним питањима по којима је логично требало да будем задужен као посланик Већа народа. Нисам се ни с ким консултовао из НР Хрватске, где сам изабран за посланика Већа народа Савезне скупштине, нисмо се никад састали да третирамо да ли је можда НР Хрватска угрожена у федерацији итд., за читаво време трајања мандата. Досадашњи наш рад није гарантовао, није обезбеђивао да су стварно поједине републике заштићене. Равноправност и заштита интереса република остваривали су се другим путем. Међутим, по овом новом законском предлогу, по коме су посланици за Савезно веће изабрани директно од републичких скупштина, то се више гарантује. Републичка скупштина која води политику једне републике у односу на федерацију, она је осетљива и у свакој ситници може да реагира и да своја гледишта достави преко своје групе посланика.

По чему су досада посланици Већа народа били везани за републику која их је изабрала за своје претставнике у Веће народа савезне Скупштине? Неки посланици су били изабрани у Веће народа савезне Скупштине, а истовремено нису били посланици републичке скупштине, што значи да нису одговарали ни народу, ни скупштини. Међутим, према овом пројекту, посланици Већа народа одговорни су скупштини републике, а као посланици и својим бирачима.

Мени није јасна једна друга ствар, а то је положај самог Већа народа у Скупштини. Да ли је статус Већа народа довољна гаранција, да ли је то довољно политички снажно тело да гарантује слободу, равноправност и једнакост у развитку републике. Не знам да ли је статус Већа народа довољна гаранција за то. Можда би јаче требало истаћи Веће народа у самој Скупштини.

Претседник: Веће народа је досад било један од два дома Народне скупштине и учествовало је равноправно са Савезним већем у доношењу свих закона. Ниједан закон није могла донети Народна скупштина ако он није био у истоветном тексту усвојен у оба дома. Постојала је процедура да се после гласања у оба већа констатује да су усвојени истоветни текстови и у једном и у другом дому, а у случају да не дође до сагласности домова у погледу истоветности законских текстова било је предвиђено распуштање Народне скупштине. Међутим, ја сматрам да кад Веће народа не буде посебан дом а када се говори само о посебним правима одређене групе посланика коју делегирају претставничка тела република и аутономних јединица да је уствари оно ради чега је створено Веће народа појачано у овом законском предлогу. Например, посланици Већа народа су чланови Савезног већа и раде као и сви други посланици Савезног већа, гласају као и остали посланици Савезног већа, али када се ради о уставним питањима, о друштвеном плану, Предлог уставног закона обавезује их да одвојено решавају као Веће народа. Поред тога, постоји још нешто што досада није било, а то је да ако се ради о неком предлогу општег закона, онда тај законски предлог иде прво тој групи посланика, посланицима Већа народа, и ако се они не сложе с тим законским предлогом, онда се тај предлог општег закона не може уопште ставити на дневни ред Савезне народне скупштине. Према томе, ту се више ништа не додаје њиховим правима, јер су та права потпуна и гарантују оно што треба да обезбеде, а то је равноправност република, чување интереса појединих република у односу на федерацију. Зато мислим да немамо ништа више да истичемо у погледу Већа народа, јер положај Већа народа је истакнут боље, јаче и више него што је био истакнут досад иако је Веће народа било посебан дом.

С обзиром на мишљење друга Вукосављевића мислим да смо довољно о овоме дискутовали. Нисам увидео да је мишљење друга Сретена наишло на одобравање других чланова Одбора. Има ли још каквих примедаба? (Нема). Прима ли се члан 27 како је предложен? (Прима). Према томе, члан 27 примљен је без измена.

Прелазимо на члан 28. (Чита чл. 28).

Хтео бих да напоменем да је код занатлија и занатских радника предвиђено посредно бирање, тј. бирање преко занатских комора. Према подацима које имамо о тим групама, о тим областима производње у друштвеном плану итд., у оних 211 посланика Већа произвођача отприлике долази на целу Југославију 6 занатлија, 6 претставника заната, тако да нема ни свака република свог претставника. Народна Република Србија има 3 претставника, Народна Република Хрватска једног претставника, Словенија једног претставника, Босна и Херцеговина једног претставника, а Македонија и Црна Гора неће имати ни једног претставника занатлија. Ово би евентуално могло да се реши изборним зако-

ном и да се Македонији и Црној Гори да још по један претставник занатлија, тако да укупно буде 213 посланика у Већу произвођача. Због тога је немогућно да једног претставника у Словенији, Хрватској и Босни и Херцеговини бирају директно занатлије, него нека занатске коморе изаберу по једног свог претставника. Било је много тешкоћа приликом израде овог предлога око избора претставника занатске групе за Веће произвођача. Испитани су били разни предлози и мени је жао што сам заборавио да донесем нешто од материјала који је припреман у вези с овим питањем. Постоји читава хрпа материјала који смо проучавали. Дошли смо ипак на то да не треба при формулацијама које су ушле у ранији пројект овог законског предлога, наиме: да се одреди број од 211 посланика за Југославију за Веће произвођача на некој другој бази, па да се онда то дели на републике према броју становника или према учешћу републике у укупном друштвеном производу. Таквим начином дошло би се до врло незгодних ситуација. Имали бисмо, например, у НР Словенији такву ситуацију да би два пута већи број радника бирао једног посланика, а у Србији би да два пута већи број сељака него у Словенији бирао једног посланика. Било је, као што видите, неједнакости и зато смо дошли до решења да се у Веће произвођача бира онолики број посланика који одговара норми: 1 посланик на 70.000 произвођачког становништва. Под произвођачким становништвом подразумева се произвођач са породицом, тј. они који учествују директно у производњи и издржавана лица, да се статистички изразим, тј. лица која ти произвођачи издржавају. Произвођачког становништва има 14,700.000, тако да по том кључу долази 211 посланика у Веће произвођача, а тај број сматрамо довољним за Веће произвођача. То је утврђен укупан број посланика за савезно Веће произвођача. У бирању учествују сами произвођачи, и то они који имају бирачко право, који су напунили 18 година.

Грга Јанкез: Ја мислим да се оваквим начином избора посланика за Веће произвођача праве компликације. Израчунава се број произвођачког становништва, а зар није боље да се одреди колико се претставника бира на одређени број произвођача.

Гојко Гарчевић: Каква је сметња да се узме неки други критеријум?

Претседник: Имали смо у ранијем пројекту ово: број посланика Већа произвођача предвиђен је да износи једну половину до две трећине броја посланика Савезног већа. Међутим, збиља би било смешно да се број посланика за скупштински дом који је равноправан с другим домом чини зависним од броја посланика оног другог дома, конкретно чини зависним од Савезног већа. Због чега то подређивање?

Сретен Вукосављевић: У другом ставу чл. 28 имамо одредбу да се један посланик за Веће произвођача бира на 70.000 произвођачког становништва. Друг Претседник је формулисао шта се подразумева под

издржаваним лицима. На почетку стварања индустриског радништва имамо, и то врло много, радника који су са села и који нису прекинули везе са својим породицама на селу. Људи са села одлазе у варош на рад а свако се вече враћају натраг, или се враћају кући само суботом, што је ређе. Обична је ствар да свака сеоска кућа, без обзира на имање, ако је задруга у којој живи отац са два до три сина, једног сина шаље на рад у фабрику, и он постаје фабрички радник, прекинуо је економску везу са селом, уписан је као фабрички радник. Да ли се цела таква породица сматра за „издржавано" становништво, да ли се у ових 70.000 произвођачког становништва убрајају и такви чланови породице, да ли се ту убрајају и 10 чланова породице једног таквог радника, а таквих радника ће бити врло много. Друкчије је ако се рачуна сам тај радник који је напустио село и своју породицу и отишао у индустрију, а друкчије је ако се ту рачуна цела његова породица, која је и правно и економски једна заједница.

Претседник: Статистика је у том погледу врло јасна. Узмите статистику од 1948 године па ћете наћи тамо све те рубрике: произвођачко становништво, активно, издржавана лица, укупан број произвођачког становништва, и то подељено на индустрију, пољопривреду, занате итд. Даље, колико има у пољопривреди активних произвођача, колико има издржаваних лица и укупан број произвођачког становништва у пољопривреди; затим, активни произвођачи, издржавана лица, укупан број произвођачког становништва у индустрији итд. То је потпуно једна недвосмислена ствар.

Сретен Вукосављевић: Није одређен критеријум ко спада у издржавана лица једног фабричког радника, да ли само жена и деца или цела породица, да ли он приходе своје даје целој породици, заједници. Није одређено шта су издржавана лица једног фабричког радника.

Претседник: Свеједно је да ли је такав индустриски радник, који има породицу на селу, ушао у рубрику индустриског произвођача а не пољопривредног. Сваки је нашао своје место у тим статистичким подацима. Имамо у пољопривреди одређен број активних произвођача као пољопривредника, земљорадника и њихова издржавана лица и њихов укупан број. Ту нема никакве забуне. То је ствар статистике.

Сулејман Филиповић: Зар се не може десити у вези са овим случај као, например, у Зеници где имамо преко две до три хиљаде радника који нису прекинули однос са селом а воде се као индустриски радници. Њихове ће породице бити рачунате са њима а његова жена ради на селу и она је пољопривредни радник и неће ли се жена убројити у пољопривредне раднике.

Претседник: Она у сваком случају, овде или онде, улази у произвођачко становништво.

Сулејман Филиповић: Може ући два пута.

Претседник: Не може.

Сулејман Филиповић: Он је уброји у индустрији а к тому је уписана у селу као земљорадничка.

Претседник: Ми морамо веровати статистици и њеним методама.

Повереник Владе ФНРЈ др Јован Ђорђевић: Може се то десити, али то нема значаја за целу ову ствар. Свака статистика има дуплицитета.

Претседник: Ми у овим одредбама поминьемо два пута произвођачко становништво, први пут у члану 28 да бисмо пронашли критеријум разумљив и схватљив за одређивање укупног броја чланова Већа произвођача. Сматрали смо већ када се ради о Већу произвођача да не треба узимати број становништва или шта друго него један однос сличан као однос који имамо у случају када се један посланик бира на 60 хиљада свих становника, јер и тамо рачунаш новорођено дете у целокупно становништво када правиш норму за посланике из градова и срезова и кажеш: 1 : 60.000. Тако смо поступили и за произвођачко становништво. То је један начин. Други начин употребљавамо у члану 29, претпоследњем ставу, где кажемо: „У оквиру сваке произвођачке групе посланици се бирају по норми: један посланик на једнак број произвођачког становништва.“ То смо ставили због тога што када смо узимали другачије норме добијали смо то да, рецимо, у Словенији треба 40.000 радника да бира једног посланика а у Србији је доста 20.000 или да је у Словенији доста 20.000 сељака да изаберу једног посланика а у Србији је потребно 40.000. Тако да би сваки посланик претстављао неједнак број бирача. Да бисмо нашли такво решење да један посланик Већа произвођача, био он из пољопривредне групе или из индустриске групе, буде биран од једнаког броја а не да једног посланика индустриске групе бира један број радника, а да посланика пољопривредне групе бира други број, предвидели смо да се у оквиру сваке произвођачке гране бира један посланик на једнак број произвођачког становништва. И то су сасвим правилна и једино могућна мерила за решење овога питања. Свако друго решење довело би до таквих неједнакости због којих би оправдано могле да протестују поједине групе или републике. И лажно би се претстављао однос међу тим групама и између појединих република.

Сретен Вукосављевић: Зашто се не би узело да толико и толико хиљада гласача бира једног посланика?

Нинко Петровић: И тамо се по броју становника бирају посланици.

Грга Јанкез: Тамо је лакше рачунати.

Претседник: Зашто?

Грга Јанкез: Зато што те не интересује чиме се ко бави.

Претседник: Имаш само да узмеш табелу преда се и готов си. Никаквих компликација нема.

Повереник Владе ФНРЈ др Јован Ђорђевић: Само се издвоје непроизвођачке групе од произвођачких и добија се произвођачка група.

Грга Јанкез: Када буде биран по гранама, наиме бави се производњом и издржава толики број чланова породице итд., али када буде дошло до бирања мораће по овим гранама како је овде. . . .

Претседник: Активни произвођачи ће бирати.

Повереник Владе ФНРЈ др Јован Ђорђевић: Они ће се формирати по произвођачима.

Грга Јанкез: Реч је о томе: када се буде одређивао број посланика за Веће произвођача у појединим гранама према броју произвођачког становништва, а ми га имамо не по гранама него уопште, доћиће до потешкоћа у срачунавању.

Повереник Владе ФНРЈ др Јован Ђорђевић: Имамо све посебно.

Грга Јанкез: Немамо посебно занатство, затим пољопривреду, транспорт, трговину итд. У статистици нема одвојено.

Претседник: Потпуно је одвојено. Чак имаш две колоне: занатлије са радницима и занатлије без радника. Дотле иде то детаљисање. Није све произвођачко становништво стрпано у гомилу, него је подељено по гранама и областима. Мени је жао што нисам понео тај материјал, јер би се могле видети све те пробе и табеле. Ово је било једино решење и то фактично после приличног мучења, рачунања, проверавања разних норми, разних мерила итд. Тиме смо се ми бавили приличан број месеци. Истина, нисмо прочитали још члан 29. Ствар би била оваква. По овом члану 28, други став, кад се један посланик бира на 70 хиљада произвођачког становништва добијамо према садашњим статистикама, 211 посланика. Тако смо утврдили укупан број посланика за Веће произвођача. Хтели смо да нађемо једну такву, самосталну норму за одређивање броја посланика да не бисмо зависили од броја посланика Савезног већа. Неки су предлагали да Уставним законом предвидимо да Веће произвођача има 200 или 250 посланика. Сматрали смо да нема смисла тако чинити, јер се прилике мењају и можда ће се захтевати већи или мањи број. Нашли смо да је ово решење сасвим разумно, да све то треба да зависи од броја произвођачког становништва. Тако смо и добили кључ: један посланик на 70 хиљада становника, што износи укупно 211 посланика. Како даље иде? У члану 29 говоримо о групама, делимо те произвођаче на три групе, на индустриску групу, пољопривредну и занатску групу. Индустриска обухвата нидустрију, рударство, шумарство, грађевинарство, транспорт, трговину, угоститељство и комуналну делатност. То је, уствари, радничка група. Пољопривредна група обухвата сељаке земљораднике било да су индивидуални, при-

ватни сопственици, било да су у сељачким радним задругама и било да су и пољопривредни радници на државним пољопривредним добрима. Занатска група је трећа. Право да бирају посланике за Веће произвођача имају произвођачи који уживају опште бирачко право. Само они могу бирати и бити бирани. У свакој произвођачкој групи бира се оно-лики број посланика за Веће произвођача који је сразмеран учешћу групе у укупном друштвеном производу ФНРЈ утврђеном у текућем савезном друштвеном плану. Имамо, дакле, три групе. Савезни друштвени план одмах на почетку говори о друштвеном производу индустрије, шумарства, грађевинарства, транспорта, пољопривреде, занатства итд. Тај процентуални однос учешћа тих група у друштвеном производу одлучује колико ће која група бирати посланика од ових 211. По друштвеном плану за ову годину мислим да долази 135 посланика за прву групу — индустриску, 70 или 71 за другу групу, сада ћу то одмах видети, и 6 за трећу. Седамдесет је за другу групу. Сада у оквиру сваке те групе један посланик се бира на једнак број произвођачког становништва. Значи да ћемо изборне јединице тако направити да једнак број људи бира једног посланика из ове групе, да једнак број људи бира једног посланика из друге групе, а код занатлија то не можемо остварити. Ту више нема поделе на републике, јер не могу вршити даља дељења. Догод смо вршили пробе да делимо на републике испадало је лоше. Тако је долазило и до таквих ситуација да је Словенија имала да добије несразмерно својим унутрашњим односима, својим друштвеним односима, несразмерно више него што би требало према социјалној структури. Бунили су се због тога што 40 хиљада радника у Словенији бирају једног, а у Србији на 20 хиљада радника бирају једног посланика. Зашто? Зашто да један раднички посланик из Словеније претставља два пута већи број радника од онога из Србије. Предложено решење уклања ту неједнакост и овакве и сличне незгоде...

Па добро, другови, да видимо шта ћемо?

Грга Јанкез: Да се прихвати овако.

Претседник: Ово је једино правилно решење.

Димитрије Бајалица: Да га засада усвојимо.

Грга Јанкез: Ако нисмо ништа поправили нашом дискусијом, оно смо бар учинили да нам је јаснија читава ствар.

Претседник: Например, био је и овакав план: одреди се број, половина или две трећине, посланика Савезног већа, рецимо 200 или 300 посланика Већа произвођача. То би требало делити на републике према броју њиховог целокупног становништва. По овом предлогу све напредније републике врло би рђаво прошле а одлично би прошле заостале републике. Онда је дошло до тога да су протестовали. И исправно су протестовали. После низа других околности и покушаја да се ово пи-

тање реши на други начин дошли смо до овога решења које фактички одговара суштини ствари и које је правично.

Тоде Ношпал: Приликом бирања посланика у Веће произвођача код нас у среским одборима ми смо ово делили на четири дела. Трговину смо одвојили засебно. Јер, у индустрији су непосредни произвођачи а у трговини су већ посредници и према дохотку ми смо делили тако да смо прво обухватили целу индустрију, а затим смо делили према броју произвођача. Трговина даје мање дохотка, и да не би дошло до тога да трговина добије више него непосредни произвођачи у индустрији ми смо трговину одвојили.

Претседник: Какав закључак изводиш из тога за ово Веће произвођача?

Тоде Ношпал: Да не дође до тога да трговина, која даје мањи доходак, добије више посланика од индустрије.

Грга Јанкез: Мислиш пошто су заједно са индустријом, да не добију веће учешће у првој групи него што би им требало дати?

Тоде Ношпал: Да.

Грга Јанкез: То је маленкост. Ја мислим да бисмо могли овако примити. (Прима се).

Претседник: Онда прелазимо на члан 29. (Чита члан 29).

Димитрије Бајалица: У трећем ставу говори се о пољопривредној групи и каже се да она обухвата земљораднике који су чланови земљорадничких задруга и раднике и службенике пољопривредних добара. У Војводини имамо у земљорадничким задругама велики број агронома који нису земљорадници, који су чланови земљорадничке задруге негде а негде нису. Затим, имамо службеника у задругама који се баве разним пословима. Они нису обухваћени као бирачи. Да ли је о томе дискутовано? Овде је за мене битно питање агронома и службеника у земљорадничким задругама. Да ли би могла овде да дође нека друга формулација. Овде је чврсто обухваћен земљорадник. Ван спора је да су и агрономи, који раде у земљорадничким задругама, произвођачи. Међутим, ми их искључујемо из права да бирају и да буду бирани. Такође, имамо службенике у појединим задругама које имају друштвени продукт на стотине милиона динара. Тај апарат служи тим задругама.

Повереник Владе ФНРЈ др Јован Ђорђевић: Ми смо о овоме дискутовали. Није било намере да се они искључе. Остављено је да они буду обухваћени изборним законом.

Претседник: У земљорадничким задругама, у вишим задружним телима имате људе који нису ни земљорадници ни агрономи — они су политичари. Ипак то треба да буде класно претставништво: радничке класе, земљорадника, занатлија.

Димитрије Бајалица: Да ли имамо права да их искључујемо, јер су и они стварно произвођачи? Агрономи који раде у задругама и свршавају те послове стварно су произвођачи.

Претседник: Мислим да ово остане како јесте а да о томе питању поведемо дискусију кад дође изборни закон. Вероватно је да има још таквих категорија, али сматрам да овде није потребно дискутовати о томе.

Димитрије Бајалица: Да ли се оваквом формулацијом не искључује доцнија дискусија?

Претседник: Ми ћемо тамо разрадити појам земљорадника организованих у задругама.

Предлажем да последњи став овог члана резервишемо. (Прима се). Прелазимо на члан 30. (Чита члан 30).

Грга Јанкез: У последњем ставу требало би разјаснити шта претставља ова реч „трајно".

Претседник: Оде у пензионере, оде у државне службенике, постане архивар.

Грга Јанкез: Ако оде на студије, годину дана на специјализацију?

Претседник: То није трајно.

Грга Јанкез: Или неко буде изабран у Централно веће синдиката, као ја или друг Божичевић, — да ли је то трајно или није?

Претседник: Ти си изабран у орган синдикалних организација и, према томе, можемо те у јуну видети у Већу произвођача. Али ако изађеш из Синдиката и одеш негде за директора позоришта или за амбасадора, онда испадаш из Већа произвођача.

Да ли има још примедаба? (Нема). На реду је чл. 31. Њега морамо да направимо изнова, тј. треба да се узме други став члана 26 и последњи став члана 29. (Чита нов члан 29).

Фадил Хоџа: Овај последњи став чл. 29 мислим требало би да гласи: „Народни посланици Већа произвођача стичу право члана већа произвођача. . ."

Претседник: Није он посланик Већа, није га Веће изабрало и зато ми кажемо „чланови Већа произвођача". Можемо да кажемо: „Народни посланици изабрани у Веће произвођача".

Др **Хинко Кризман:** Овдје се каже „на подручју". Напримјер, ако је биран у Скопљу он је члан, значи, скопског вијећа.

Повереник Владе ФНРЈ др Јован Ђорђевић: Ту ће бити пет до шест већа произвођача где ће они имати право члана већа произвођача. Код занатлија ће се фиксирати у месту где има радњу.

Претседник: То ћемо одредити у изборном закону. У члану 31, други став, треба ставити мало „в“ код „члана већа произвођача“.

Прелазимо на члан 32. (Чита чл. 32). Има ли примедаба? (Нема).

Идемо на члан 33. (Чита члан 33). Има ли примедаба? (Нема).

Другови, да завршимо за данас. Ми смо се споразумели да 31 децембра, 1 и 2 јануара не радимо. Као што видите, не иде ово тако брзо; имамо још доста да урадимо. После овога ће доћи и Предлог закона о спровођењу Уставног закона, који ће за који дан бити ту, који није велики и није компликован, али га треба свршити. План је овакав. Свршити у Законодавном одбору Уставни закон и закон о његовом спровођењу. Састаје се потом пленум Скупштине на коме ћемо и усвојити и један и други закон. Иза тога извршићемо избор Претседника Републике и Савезног извршног већа. Рачунамо да би се то могло извршити до 15 јануара, онда би 10—15 дана Скупштина паузирала али би радили законодавни одбори. Радили би на изборном закону, а можда и на Закону о дужностима народних посланика и њиховом опозиву. Кад законодавни одбори сврше та два пројекта и кад их Скупштина усвоји, долази расписивање избора и распуштање Скупштине. Избори ће моћи да се одрже у истом дану за Савезну скупштину и ја мислим да ће нам требати најмање два и по месеца времена од распуштања Скупштине до избора.

Ми чланови Законодавног одбора имаћемо мало краћи новогодишњи одмор него остали. Зато предлажем да се састанемо 3 јануара у 9 часова.

(Седница је закључена у 19,30 часова).

58 sednica

(3 januara 1953)

Početak u 9,20 časova.

Pretsedavao pretsednik **Moša Pijade.**

Pretsednik: Možemo da počnemo. Molim saslušajte prozivku.

Sekretar Gojko Garčević vrši prozivku.

Pretsednik: Izvršenom prozivkom konstatovano je da imamo kvorum. Molim da se sasluša zapisnik.

Sekretar čita zapisnik 57 sednice od 30 decembra 1952 g.

Pretsednik: Ima li primedaba? (Nema). Zapisnik je usvojen.

Josip Rus: Ja bih postavio jedno pitanje. Kada je jedan poslanik izabran u više srezova, da li on stiče prava u svakom srezu?

Pretsednik: Poslanik izabran u više srezova stiče prava u svakom srezu. U Srbiji imamo 19 slučajeva da po dva sreza biraju jednog poslanika, a to su uglavnom susedni srezovi, kao naprimer, Ariljski i Dragačevski, Župski i Kopaonički, Azbukovački i Radevski, itd. Ima i tri slučaja da tri sreza biraju jednog poslanika kao, naprimer, Porečki, Ključki i Homoljski ili Pribojski, Zlatarski i Zlatiborski.

U Vojvodini ima četiri slučaja da po dva sreza biraju jednog poslanika.

Na Kosmetu četiri sreza biraju jednog poslanika.

U NR Hrvatskoj ima malih srezova, ostrva s malim brojem stanovništva. Naprimer, Korčula, Brač, Hvar i Vis biraju jednog poslanika. U Lici imamo dva slučaja da četiri sreza baraju jednog poslanika, kao, naprimer, Gračac, Donji Lapac, Udbina i Gospić. I srezovi: Dvor, Novska i Kostajnica biraju jednog poslanika.

U NR Sloveniji ima tri slučaja da po dva sreza biraju jednog poslanika.

U NR Bosni i Hercegovini ima dosta slučajeva da po dva sreza biraju jednog poslanika i dva slučaja da tri sreza biraju jednog poslanika.

U NR Makedoniji biće četiri slučaja da po dva sreza biraju jednog poslanika.

U NR Crnoj Gori ima četiri slučaja da po dva sreza biraju jednog poslanika, a svega tri slučaja da jedan srez bira jednog poslanika.

Gojko Garčević: Ja mislim da će biti teškoća pri izboru poslanika za Veće proizvođača. Naročito u poljoprivrednoj grani. Srbija će imati mali broj poslanika za Veće proizvođača.

Pretsednik: Napraviće se veće izborne jedinice.

Dr **Miloš Moskovljević:** Ja bih molio za objašnjenje. Nikako ne mogu da uskladim poslednju odredbu člana 28 i odredbu člana 29 o ključu po kome se biraju poslanici iz republika za Veće proizvođača. U poslednjem stavu člana 28 kaže se da se u Veće proizvođača bira jedan poslanik na 70.000 proizvođačkog stanovništva, a u članu 29 kaže se da se poslanici za to Veće biraju srazmerno učešću te grupe u ukupnom društvenom proizvodu. Prema onome što je pretsednik rekao, industriska grupa biraće 135 poslanika, poljoprivredna grupa 70, a zanatska grupa 6. Uzmimo, recimo, grupu zanatlija od 6 i pomnožimo taj broj sa 70.000, dobićemo 420.000, toliko otprilike iznosi broj članova porodica zanatlija. Uzmite industrisku grupu. Industriska grupa imaće 135 poslanika, a ako 135 pomnožimo sa 70.000 onda izlazi da industriskih proizvođača s porodicama ima 10 miliona, a zemljoradnika 5 miliona. Ja to ne razumem. Samo kod zanatlija se poklapa dobiveni broj sa stvarnim brojem članova porodica zanatlija.

Pretsednik: To je slučajnost što se kod zanatlija poklapa taj broj sa stvarnim brojem članova porodica zanatlija.

Dr **Miloš Moskovljević:** Ja ću možda predložiti amandman da se na drugi način biraju poslanici za Veće proizvođača, da se uprosti ovaj predloženi način biranja.

Pretsednik: U predlogu imamo ključ po kome se u Veće proizvođača bira jedan poslanik na 70.000 proizvođačkog stanovništva. Proizvođačkog stanovništva ima kod nas nešto preko 14 miliona, a taj broj podeljen sa 70.000 iznosi 211. Nama je ovo prizvođačko stanovništvo i odnos prema njemu poslužilo samo zato da dobijemo taj ukupni broj poslanika. Znači, sve tri grupe, bez obzira na razlike u grupama, biraju 211 poslanika u Veće proizvođača. Postavlja se pitanje: kako ćemo podeliti dalje broj poslanika na te tri grupe, na industrisku, poljoprivrednu i zanatsku grupu? Ovde se predlaže da se u svakoj proizvođačkoj grupi bira onaj broj poslanika koji je srazmeran učešću grupa u ukupnom društvenom proizvodu Jugoslavije koji je utvrđen u

Saveznom društvenom planu. Društveni proizvod u industriji iznosi 608 ili 607 hiljada miliona dinara, a društveni proizvod u poljoprivredi 323.454 miliona dinara. Prema tome, procentualni odnos društvenog proizvoda u industriji iznosi 63% prema 33,3% u poljoprivredi. Prema tom procentualnom učešću određen je i broj poslanika za Veće proizvođača od 211, za industrisku grupu 135, za poljoprivrednu 70, a za zanatsku 6. Sada ide procedura dalje da se vidi koliko će iz koje republike biti tih poslanika. Takav je račun.

Dr **Miloš Moskovljević:** Ja to znam, ali ipak pogledajte da tu nešto ne ide. Moralo bi da izađe tako da se po jedan poslanik u Veće proizvođača bira na 70.000 proizvođačkog stanovništva kada se za Savezno veće bira po jedan poslanik na 60.000 stanovnika. Znači da ovaj način izbora poslanika za Veće proizvođača nije dobar.

Pretsednik: Takav način biranja poslanika za Veće proizvođača je nemoguć.

Dr **Miloš Moskovljević:** Pojedinačno nije na 70.000 stanovnika jedan poslanik, već je globalno na 70.000 stanovništva jedan poslanik.

Pretsednik: To bi bio račun kad ne bismo uopšte uzeli u obzir društveni proizvod, kad ne bismo uzeli u obzir i učešće pojedinih grupa u društvenom proizvodu.

Dr **Miloš Moskovljević:** Ja samtram da je to pogrešno, to je cenzus. Birajući tako vraćamo se na cenzus, a ne na ličnosti. Ako biramo poslanike za pojedine privredne grupe prema tome šta koja od tih grupa doprinosi, onda to nije u skladu sa osnovnim načelima demokratije. U članu 7 Predloga kaže se da se svi pretstavnički organi biraju na osnovu jednakog biračkog prava. Međutim, mi vidimo da ovde imamo i posredno biranje za Veće naroda, imamo dakle nejednakost, a mi time potiremo osnove demokratije, tu nešto nije u redu. Treba naći neki bolji način za izbor poslanika za Veće proizvođača, tako da se ne pogaze temelji demokratije.

Grga Jankez: Mi imamo dva veća u Saveznoj narodnoj skupštini.

Dr **Miloš Moskovljević:** Ustvari imamo tri veća.

Grga Jankez: Imamo jedno veće koje se izdvaja samo po određenim pitanjima, inače je ono sastavni deo Saveznog veća. Za to veće treba da važe principi koje ističe drug Moskovljević da svi građani budu jednaki i da se na određen broj građana bira jedan poslanik. Mi to imamo izraženo u ovom Predlogu, ali kada se tiče materijalnih pitanja u zemlji, kada se tiče odlučivanja o budžetu, odlučivanja o društvenom planu, onda je sasvim razumljivo da taj princip ne može da važi i u ovom drugom smislu. Evo zašto je to razumljivo. Na ovom stepenu razvitka proizvodnih snaga i socijalizma kod nas moramo gledati koliko pojedinac doprinosi. Prema tome, i koliko koja grupa od

ovih proizvođača donosi zajednici. Ako tako postavimo stvar, onda je sasvim demokratično da jedna proizvođačka grupa koja učestvuje više č opštem nacionalnom dohotku, čija je proizvodnja za čitavo društvo, za čitavu društvenu zajednicu veća, sasvim je razumljivo da ta proizvođačka grupa ima i jači uticaj na odlučivanje u pitanju budžeta, odnosno društvenog plana. To je po mom mišljenju demokratija.

Ako bi ovi proizvodili za sebe, radili za lično bogaćenje, zato da stiču toliko milijardi i miliona dinara i da odu u Monte Karlo da ih prokockaju, onda je takav cenzus. Ali, nije takav cenzus ako proizvođači rade za zajednicu i ukoliko proizvode za zajednicu utoliko učestvuju u odlučivanju. U čl. 33 kaže se da jedno i drugo veće ravnopravno učestvuju u utvrđivanju društvenog plana i budžeta. Prema tome, ne odlučuju oni sami o tome, iako su oni izabrani po tome kriterijumu, koliko doprinose društvenoj zajednici — sa njima učestvuje ravnopravno i drugo veće koje je izabrano na način kako vi kažete.

Dr **Miloš Moskovljević:** Ja se neću upuštati u diskusiju, iako je to krupna stvar, ali ne možemo tako olako uzeti princip prema doprinosu u društvenom planu. I zemljoradnici i naučnici, koji nemaju pravo glasa za to veće, imaju zasluge u tome doprinosu, kao na primer, i oni koji su izmislili neku spravu koja može da stvori veću vrednost. Znači dajete prednost materijalu a ne ljudima, a nije zasluga samo ljudi koji rade u fabrici, ili kao primer, onih koji u Boru proizvode zlato i bakar za koje dobijamo krupne devize, nije samo njihova zasluga, što njihova privredna grupa daje veliki doprinos, već i mnogi drugi doprinose tome.

Pretsednik: Mi imamo dva doma koji o ekonomsko-socijalnim pitanjima odlučuju ravnopravno. I, ako hoćete, ovo u smislu postavke kakvu mi dajemo ima neko opravdanje. Zašto? Zato što čovek kao građanin ove zemlje učestvuje u izboru za poslanike Saveznog veća, a onda kao proizvođač učestvuje u izboru za Veće proizvođača. Jedan određeni broj građana ne učestvuje. Od 17 miliona stanovnika Jugoslavije tri miliona uopšte ne učestvuju zato što ne spadaju u te kategorije proizvođača, nego ili su penzioneri ili su slobodne profesije i ne spadaju u te proizvođače. Tu spadaju radnici i službenici u industriji i granama koje su pobrojane, spadaju poljoprivredni radnici, bilo privatni ili u zadrugama ili na državnim dobrima i spadaju zanatlije i zanatliski radnici. Prema tome, oni dva puta glasaju što drugi građani ne mogu. Ja, naprimer, mogu da glasam samo za Savezno veće. Prema tome, ja bih mogao da se bunim i da kažem: ima tu jedan dom u kome nemam ni aktivno ni pasivno pravo glasa.

Međutim, šta se time hoće? Hoće se da postoji Veće proizvođača gde bi proizvođač, koji je dobio u svoje ruke upravljanje proizvodnjom, samoupravu u privredi, da on koji stvara višak proizvoda, da on punim pravom saodlučuje na tome šta će biti i na ime čega će se trošiti višak proizvoda koji on stvara. Kao što u fabrici, u preduzeću ili na poljo-

privrednim imanjima odlučuje šta će da se radi sa viškom koji im ostaje, tako odlučuje i o upotrebi i o podeli društvenih fondova preko veća proizvođača, koliko će se dati na škole, koliko na vojsku, ili na druge potrebe. Kada se tako postavi ovo pitanje, onda je sasvim prirodno da se pretstavništvo u Veću proizvođača ne može računati prema brojnom odnosu proizvođačkog stanovništva nego prema tome koliko proizvoda koja od tih grupa proizvođača godišnje doprinosi zajednici. To je princip. Tako se, razume se, dobija da su radnici jače pretstavljeni nego zemljoradnici u Veću proizvođača, jer proizvode skoro dva puta više, daju skoro dva puta vše prozvoda društvu nego poljoprivreda. Ako bismo pravili Veće proizvođača na bazi koju predlaže ili misli da predloži drug Moskovljević, da, recimo, imamo 70% zamljoradničkog stanovništva, a radnika 20%, onda nam takvo Veće proizvođača ne bi bilo potrebno, jer taj odnos je dat u Saveznom veću, u Savezno veće bira se jedan poslanik na 60 hiljada stanovnika. Na svakih 60 hiljada stanovnika je oko četrdeset pet hiljada seljaka i, prema tome, postoji teoriska mogućnost da u Saveznom veću bude tri četvrtine seljaka.

Međutim, Veće proizvođača samo za sebe ne može odlučivati ni o društvenom planu ni o budžetu, a ne može ni Savezno veće, već samo zajedno, kao ravnopravni. Prema tome, kroz Veće proizvođača dolaze do izražaja proizvođači kao takvi, kao ljudi koji učestvuju u društvenom proizvodu. To sadrži u sebi, razume se, izvesnu rukovodeću ulogu radničke klase prema seljaštvu, što je i sasvim prirodno.

To su motivi koji su rukovodili da se ova norma za biranje Veća proizvođača postavi na način na koji je postavljena. Sad u svakoj grupi proizvođača, u grupi jedan, dva i tri na jednak broj proizvođačkog stanovništva dolazi isti broj poslanika. Razume se da je taj broj kod radništva manji, kod seljaštva je veći, a najveći je kod zanatlija. Bila je osnovna norma, merilo, učešće svake grupe u društvenom proizvodu. Dakle, ekonomska snaga za zajednicu svake te grupe. Može se biti protiv toga, ali onda nije shvaćena čitava stvar.

Dr **Miloš Moskovljević:** Možda se nismo dobro razumeli. Ja primam ovako kako je predloženo i kako je objašnjeno što se tiče ključa u ovim, da ne kažem kurijama izbornim. Ja znam razloge zbog čega treba da bude bolje zastupljeno radništvo nego zemljoradništvo. Ja samo prigovaram načinu kako se vrše izbori poslanika u Veće proizvođača, jer time dolazi do te anomalije da jedni građani imaju dva glasa a drugi samo jedan.

Pretsednik: Kome načinu?

Dr **Miloš Moskovljević:** Svi koji spadaju u privredne grupe dva puta glasaju: jedan put za Savezno veće i drugi put za Veće proizvođača. Ja bih to razumeo da oni biraju ljude za sindikate, ali ovde se tiče

narodnog pretstavništva, gde su dva ravnopravna doma, a to je ustvari jedno telo i u to jedno telo jedni biraju jedanput a drugi dva puta.

To je jedna stvar, a druga je stvar po mome shvatanju da privredne grane, industrija, poljoprivreda i zanatstvo nisu stvar samo onih koji pripadaju tim grupama. To je stvar svih građana. Nije svejedno radnicima kako će se razvijati poljoprivreda, jer su i oni zainteresovani da u poljoprivredi bude što veća proizvodnja, da proizvodi poljoprivredni budu što jevtiniji i zato se ne može ostaviti samo zemljoradnicima da rešavaju pitanja koja se tiču poljoprivrede. Treba i ovi da kažu svoje mišljenje. I obrnuto, da se seljaka tiče industrija i da i oni na nju mogu uticati prilikom izbora. Prema tome, smatram da u Veće proizvođača kad već stvaramo Veće proizvođača, a ja nisam protiv toga, treba da biraju svi građani, a to bi se moglo postići na ovaj način, kad bi bile liste, naprimer, od 10 poslanika za šest srezova, od njih šest poslanika za Savezno veće, a četiri za Veće proizvođača, ali da i oni budu na istoj listi. Kao što je u svoje vreme u prvoj Ustavotvornoj skupštini bilo, kada su bili uvedeni kvalifikovani poslanici, iz istih razloga iz kojih se uvode poslanici za Veće proizvođača, onda su uvedeni kvalifikovani poslanici.

Pretsednik: Ne znam da li su uvedeni baš iz istih razloga.

Dr **Miloš Moskovljević:** Ako nije isti cilj, u oba slučaja je bila potreba. Mi danas imamo, istina, drugi cilj, ali možemo upotrebiti isti metod tako da bude na listi određen broj poslanika za izborni okrug, tj. koliko daje industrija, koliko zanati a koliko poljoprivreda, pa da ih svi građani biraju. I onda nećemo povrediti jednakost biračkog prava, da jedni građani biraju jedanput a drugi dva puta, a tako bi i biranje bilo prostije i mnogo lakše.

Pretsednik: Ja ne vidim, pre svega, da bi to bilo mnogo lakše.

Dr **Miloš Moskovljević:** Time bismo izbegli posredno biranje, koje je protivno demokratskim principima.

Pretsednik: Šta imaju tu penzioneri, privatnici, lica izdržavana od države, lica slobodnih profesija, trgovci, šta oni imaju sa Većem proizvođača i sa izborom poslanika u Veće proizvođača. Kao građani oni svi dolaze do izražaja birajući u Savezno veće poslanike i ti poslanici odlučuju i o društvenom planu, i o budžetu, i o industriji, i o poljopri, vredi, odlučuju o svemu. Prema tome, oni su kao građani u potpunosti zadovoljeni u svojim interesima.

Ovde se radi o jednom specijalnom telu, o telu koje pretstavlja proizvođače. Prirodno je da to telo biraju proizvođači i da u njemu oni budu ne samo pretstavljeni, nego da mogu birati da bi mogli saodlučivati sa jednakim pravom sa Saveznim većem o tome kako će se upotrebiti proizvod koji oni daju društvu u ovom slučaju federaciji, koji oni daju u društvene fondove. Nema ni smisla ni razloga da u izborima

za ovo Veće, recimo, pretstavljaju poljoprivredu pet srezova ili tri sreza profesori, penzioneri, doktori ili šta ti ja znam. Tu bi se i sami seljaci pobunili. Oni će birati svoje ljude, iz svoga staleža, iz svoje profesije preko svojih zemljoradničkih zadruga, u okviru svojih zadruga i znaće da onaj koji ode u Veće proizvodača, da je to zaista njihov poslanik.

Dr **Miloš Moskovljević:** Nema tu »svoje«, to je sve naše.

Dr **Hinko Krizman:** Mi smo pomešali načelnu diskusiju sa diskusijom u pojedinostima. Ove stvari trebalo je iznijeti u načelnoj diskusiji. Jasno je da ne može da bude drukčije kada smo sva ta načela već prihvatili u načelnoj diskusiji. Kad bi Vijeće proizvodača bilo samo, kada bi ono suvereno odlučivalo o svima pitanjima, kada ne bi bilo koordinacije između Saveznog vijeća i Vijeća proizvodača, onda bi bili opravdani prigovori protiv ovakvog sastava Vijeća proizvodača. Ali je jasna stvar da su industrija i poljoprivreda dve noge jednog tijela, jednako važne, koje moraju biti jednako čvrste i napredne ako treba to tijelo dobro da funkcioniše. Progres njihov je međusobno uslovljen. Pošto postoji koordinacija jednog i drugog tijela, nema opasnosti od neke diskriminacije prema poljoprivredi.

Pretsednik: Drug Moskovljević je isuviše nekako izdvojio poljoprivredne pretstavnike od industriskih pretstavnika, kao da će svaki za sebe odlučivati. Oni će u Veću proizvodača zajedno rešavati i o poljoprivredi i o industriji. Kao što će radnici moći odlučivati o poljoprivredi, tako će i seljaci moći rešavati o industriji.

Dr **Hinko Krizman:** Uostalom, Savezno vijeće paziće na usklađivanje tih interesa.

Pretsednik: Očigledno je da je pitanje koje je pokrenuo drug Moskovljević načelno pitanje. To nije greh, naša je praksa drukčija: neka drug Moskovljević formuliše svoj amandman i onda ćemo diskutovati o njemu.

Drug Đorđević bi hteo nešto da kaže.

Poverenik Vlade FNRJ dr Jovan Đorđević: Ja bih želeo samo nekoliko reči da kažem povodom ovoga što je izneo drug Moskovljević. Drug Moskovljević uglavnom ide na pretstavnike potrošača a ne proizvodača. Vi hoćete sve građane, a oni su zainteresovani kao potrošači. Međutim, kada podemo od toga da mi hoćemo pretstavnike proizvodača, onda se neizbežno nameću druge norme od onih koje zahteva jedno pretstavničko telo potrošača, koje se, ustvari, poklapa sa opštim političkim pretstavničkim telom.

S druge strane, kada se radi o ekonomskom pretstavničkom telu onda imamo raznih varijanata. I u teoriji i u praksi uvek su izvesne društveno-ekonomske snage bile pretstavljene a ne svi građani. Jedni

pretstavljaju rad, drugi kapital. Tako se radi u buržoaskoj demokratiji i onda se vrši diskriminacija prema radnicima ako su pretstavnici kapitala dobili, ako ne više, a ono koliko i radnici. Onda su neki tražili pretstavništvo porodica itd. Medutim, naša je koncepcija jasna i odgovara našem razvitku i našoj demokratiji: proizvođači a ne potrošači.

Josip Rus: U vezi ovog objašnjenja možda bi bilo dobro da se u članu 30 stavi »u svakom srezu odnosno gradu« na čijem je području izabran, tako da bi formulacija bila jasna.

Pretsednik: Ja ne smatram da bi to bilo potrebno. To treba da ostavimo izbornom zakonu. Čini mi se da neće biti ni mogućno. Kod zanatlija je isključeno.

Dr **Hinko Krizman:** To je nemogućno: sto srezova biraju 20 poslanika u Vijeće proizvođača sa sektora poljoprivrede.

Pretsednik: To moramo ostaviti da reši izborni zakon kako će se vršiti taj izbor. Uzmite, naprimer, neke ličke srezove. To nije tako veliki teret i može čovek da se brine za četiri sreza. Ili, tamo gde će biti sedam ili osam srezova sa jednim poslanikom. To je onda nemogućno i moramo tražiti neko drugo rešenje. No možemo da kažemo »u svakom srezu odnosno gradu«.

Dr **Rade Pribićević:** Ja bih hteo isto tako nešto da kažem povodom člana 30. Stavio bih i jedan predlog. Evo u čemu je stvar. Ja mislim da je ona opšta odredba o opozivu narodnog poslanika sama za sebe dovoljna, i za poslanike Saveznog veća i za poslanike Veća proizvođača. U ovom članu, medutim, nalazimo u zadnjem stavu odredbu da poslaniku prestaje mandat ako trajno prestane biti proizvođač ili ako promeni proizvođačku grupu u kojoj je izabran. Meni se čini da je to nezgodno. Nezgodno je na svaki način staviti tu odredbu ovde. Ako je potrebno da takvom prestane mandat on se može opozvati. Moglo bi se desiti da jedan poslanik dva ili tri puta menja grupu. Meni je dovoljno ono što se kaže u opštim odredbama o poslanicima, a ceo ovaj stav treba izostaviti. I za jednu i za drugu grupu poslanika dovoljno je kada postoji odredba da mogu biti opozvani. Može biti i slučajeva da jedan poslanik koji je proizvođač promeni grupu s tim da se za pola godine vrati. A onda prema ovim odredbama gubi mandat.

Pretsednik: Time nastaje situacija da oni koji su ga izabrali ostanu bez pretstavnika u Parlamentu.

Dr **Rade Pribićević:** Ostajali su i do sada. Ljudi su išli u diplomatiju pa se 4—5 godina nisu vraćali. Prema ovome kako je sada formulisano položaj poslanika Veća proizvođača je znatno oslabljen. Stoga mislim da je dovoljno ako se ostavi mogućnost da se onaj koji ode iz proizvođačke grupe s tim da se u nju više ne vraća, opozove. Mi ova-

kvom odredbom slabimo položaj poslanika Veća proizvodača prema poslanicima Saveznog veća.

Pretsednik: U neku ruku jeste tako, ali je razlog tome taj što su poslanici Veća proizvodača shvaćeni prema čl. 28 kao pretstavnici privrednih organizacija, a ne kao pretstavnici proizvodačkih masa, dakle oni su pretstavnici odredenih privrednih organizacija. Razume se, kada prestane biti proizvodač uopšte ili kada iz jedne grupe proizvodačke ode u drugu, kada napusti industriju pa ode na selo u poljoprivredu ili kada iz poljoprivrede prede u industriju — onda je očigledno da ne treba da ima pravo da zastupa dalje onu grupu iz koje je izišao, koja ga je birala a kojoj on više ne pripada. Ja mislim da ovo neophodno treba da ostane. Tu mi zaštićujemo proizvodačku grupu da ne bi ostala bez pretstavnika.

Dr **Rade Pribićević:** Ja se bojim da možemo na taj način naše poslanike izvrći lokalnom pritisku koji je neopravdan.

Pretsednik: Lokalni pritisak može doći do izražaja samo pri opozivanju, samo tu a ovde ne. Ako je on sam napustio industriju i otišao u zanatstvo ili u poljoprivredu, on ne može više da zastupa i da bude pretstavnik industrije. Ali ako je on prestao da bude proizvodač recimo na drebanku pa otišao u administrativne činovnike, to ne znači da ne može da bude i dalje pretstavnik.

Dr **Rade Pribićević:** Ne znam da li će to tako biti. Ako ga, naprimer, neki direktor kome se ne svida, prebaci iz proizvodnje u administraciju, onda proizvodači gube jednog svog zastupnika.

Pretsednik: To su druge stvari.

Poverenik Vlade FNRJ dr Jovan Đorđević: Ako ostane u preduzeću neće ga izgubiti. To će biti samo u slučaju ako taj čovek ide u administraciju, u neki sekretarijat. To će, bez sumnje, biti već izuzetni slučajevi.

Pretsednik: Ako ostane službenik u samom preduzeću neće izgubiti mandat. Ja mislim da ne bi bilo pravilno svesti prestanak mandata samo na opoziv. Opoziv je jedna mera koja se preduzima onda kada biračko telo izgubi poverenje u svog poslanika kada ono ne želi više imati njega za poslanika. Ovde se, međutim, ne radi o nepoverenju.

Dr **Hinko Krizman:** U izbornom zakonu treba predvidjeti zamjenike.

Pretsednik: U prednacrtu tog zakona nismo predvideli biranje zamenika. Međutim, to je važno pitanje. Ja sam sada postao pristalica teze o biranju zamenika. O tome ćemo naknadno razgovarati, jer ovde nema potrebe da se to predvidi; to treba da se unese u sam izborni zakon.

Ja sam bio zaboravio da kod čl. 30 predložim jednu malu stilsku izmenu. U drugoj rečenici stava 2 trebalo bi umesto reči »Pravo da

budu birani u Veće proizvođača imaju...« staviti reči »Za člana Veća proizvođača mogu biti birani...«. To bolje odgovara stilu kojim je formulisan ceo ovaj član.

Dr **Miloš Moskovljević:** Zašto su uopšte ovde istaknuti oni proizvođači koji su birani u sindikalne organizacije? Oni su proizvođači pa, prema tome, imaju pravo da budu birani u Veće proizvođača. Oni pripadaju svojoj proizvodačkoj grupi.

Poverenik Vlade FNRJ dr Jovan Đorđević: Tu se radi o licima koja su izišla iz proizvodnje i nalaze se u izvesnoj izbornoj funkciji u nekom sindikatu. On je izabran za funkcionera i zato ne bi mogao da bude biran u Veće proizvođača, jer više nije proizvođač.

Dr **Miloš Moskovljević:** Prilikom sreskih izbora bilo je slučajeva da ponegde nisu birali one koji su radili u upravnom odboru neke zadruge. Smatralo se da takvi funkcioneri ne treba da budu birani. Ja mislim da je to pogrešno.

Poverenik Vlade FNRJ dr Jovan Đorđević: Zakon o narodnim odborima uže je to teoretski postavio. Tražilo se neposredno učešće u proizvodnji. Ovde je, međutim, stvar šire postavljena.

Pretsednik: Ja mislim da možemo sada preći na član 33.

Dr **Miloš Moskovljević:** Stilizacija prve tačke, da Savezno veće i Veće proizvođača ravnopravno učestvuju »u odlučivanju o promeni Ustava« ne izgleda mi najuspelija. Zašto ne bi tu stajalo »u promeni Ustava«. Ovako izgleda kao da veća odlučuju o tome da li će neko drugi promeniti Ustav ili ne. Kao što su ona učestvovala u donošenju Ustava, tako treba sada da učestvuju i »u promeni«.

Pretsednik: Ja mislim da je ovaj stav ipak baš stilski bolji. Mi dajemo većima ravnopravnost u donošenju odluke o promeni Ustava. Kako bi to stilski izgledalo kada bismo kazali da »ravnopravno učestvuju u promeni Ustava«. Oni u promeni Ustava ne učestvuju, već učestvuju u donošenju odluke o tome. Ja mislim da je stilski sigurno bolje ovako kako je tu rečeno.

Dr **Miloš Moskovljević:** Ja bih predložio da se kaže »u menjanju Ustava«.

Pretsednik: To bi već bilo nešto drugo. No, meni ipak daleko lepše zvuči kad kažemo »u odlučivanju« o tom menjanju.

Dr **Miloš Moskovljević:** Ja sam već kazao razlog. Stavljam primedbu zbog toga da se ne bi razumelo da neko drugi menja Ustav.

Poverenik Vlade FNRJ dr Jovan Đorđević: To isto imamo i u čl. 15 u tač. 1, i to dvoje je vezano i dosledno sprovedeno. Zbilja je izraz malo nezgodan ali je postavljen zato da se istakne to aktivno učestvovanje u promeni.

Pretsednik: Mogli bismo da pokušamo da popravimo izraz, da kažemo »donošenje« i »menjanje« Ustava. Ali treba da se vratimo i na čl. 15 i da tamo promenimo izraz i da kažemo umesto »1) odlučivanje o promeni Ustava« — »promena Ustava« a na ovom mestu »o promeni Ustava« (Prima se).

Dr **Miloš Moskovljević:** Imam još jednu jezičnu primedbu, i ovde kao i u čl. 15 govori se o donošenju isključivih zakona, osnovnih zakona i opštih zakona. Nisam bio onog trenutka ovde kada je čl. 15 pretresan pa bi molio druga dr Đorđevića da objasni razlog zašto se upotrebljava izraz isključivi savezni zakoni. Po mogućnosti treba reći »isključivo savezni zakoni«. To »isključivi savezni zakoni« ne zvuči dobro.

Pretsednik: Mi smo tamo u članu 15 podelili savezno zakonodavstvo u tri vrste: prvo, isključivo zakonodavstvo, to znači ono koje donosi samo Savezna skupština i važi za sve; osnovne zakone isto tako donosi Savezna skupština, ali republike mogu donositi dopunske zakone na osnovu njih, a opšti zakoni su oni koji daju samo izvesne načelne postavke na osnovu kojih republike donose svoje zakone. U članu 15 je rečeno da u isključivu nadležnost Savezne skupštine spada takvo isključivo zakonodavstvo. Taj termin je upotrebljen zato da bi se pravila razlika između isključivo saveznog od osnovnog i opšteg zakonodavstva. U članu 15 to sasvim dobro zvuči. Ovde već možda manje dobro zvuči kada se govori o isključivim saveznim zakonima. Ovde reč »isključivih« može potpuno da se izbaci pošto se iz čl. 15 vrlo lepo vidi da to spada u isključivo zakonodavstvo.

Poverenik Vlade FNRJ dr Jovan Đorđević: Ima dvosmisleno značenje.

Pretsednik: Ja bih to izbrisao pošto je suvišno. Da li se slažete s tim? (Slažemo).

Gojko Garčević: U čl. 15 brisali smo »...privrednih organizacija i ustanovljenju...« pa bi trebalo i ovde brisati »privrednih organizacija i ustanovljenju« tako da ostane »o ustanovljenju društvenog doprinosa i poreza«.

Pretsednik: Vrlo dobro.

Gojko Garčević: Dalje, smatram da bi u ovu grupu zakona, u čijem donošenju učestvuje i Veće proizvođača, trebalo uneti i zakone koje smo naknadno uneli u čl. 15 o suzbijanju stočnih i biljnih bolesti, jer je to jedini zakon iz oblasti poljoprivrede koji donosi Savezna skupština.

Pretsednik: Da usvojimo to i ovde pošto smo i tamo uneli. Međutim, u drugom Odboru to nisu primili i drug Kardelj ima svoje razloge *protiv*. Sada mi možemo to u redakciskoj komisiji raspraviti. Ne moramo to sada učiniti, ali to treba imati na umu kada se bude radilo u redakcionoj komisiji. U Zakonodavnom odboru Saveznog veća nisu

primili ni da poštansko-telegrafsko-telefonsko zakonodavstvo ni veterinarsko zakonodavstvo idu u isključivo savezno zakonodavstvo.

Dr **Miloš Moskovljević:** U tački 7 ima nezgodnih stilizacija. Kaže se »u donošenju odluke o oceni saglasnosti«. Imate tri imenice, i ja mislim da treba ovako reći »u donošenju ocene o saglasnosti izmedu republičkih i saveznih zakona« ili »u donošenju ocene o saglasnosti«.

Poverenik Vlade FNRJ dr Jovan Đorđević: Treba izbaciti reč »ocena«

Pretsednik: Reč »ocena« može da se izbaci. U članu 33, u tački 3, prvi red, iza reči »zakona« treba staviti dve tačke, a u pretposlednjem redu iza reči »opozivanju« treba staviti »narodnih«. Za tačku 7, koju ste malopre kritikovali, u kojoj smo reč »ocenu« izbacili predlaže se drugačija formulacija: »7) u donošenju odluke o saglasnosti republičkog ustava sa saveznim Ustavom kao i o saglasnosti republičkog i saveznog zakona sa saveznim Ustavom, ako su oba doma učestvovala u donošenju saveznog zakona«. Čini mi se da je ovo potpunije. Kao što se vidi, ova formulacija ništa ne menja već samo dopunjuje: jasnije govori da se radi o saglasnosti republičkog ustava sa saveznim Ustavom. Ima li još primedaba? (Nema). Usvajate li ovo? (Usvajamo).

Prelazimo na član 35. *(Čita).* Ima li primedaba?

Poverenik Vlade FNRJ dr Jovan Đorđević: Da li »zasebno« ili »odvojeno«?

Pretsednik: Možemo staviti »odvojeno« umesto »zasebno«. Ima li još ko šta da primeti? (Nema). Pošto daljih primedaba nema idemo na član 36. *(Čita).* Imam jednu napomenu...

Fadil Hodža: Imamo amandman za tačku 5) koji niste pročitali.

Pretsednik: Tačno. Iza tačke 4 ubacuje se nova tačka 5), koja glasi »bira i razrešava članove jedinstvenih odbora i komisija Savezne narodne skupštine«.

Dr **Miloš Moskovljević:** Reč »jedinstvenih« je rusizam.

Gojko Garčević: Ja mislim da bi mogla da ispadne reč »jedinstvenih«. Imamo jedan pojam: »Narodna skupština« on obuhvata i jedan i i drugi dom.

Pretsednik: Izostavimo onda izraz »jedinstvenih«.

Dr **Miloš Moskovljević:** Molio bih jedno objašnjenje. I u ovom članu i ranije govori se baš u zaglavlju »2. Ustrojstvo Savezne narodne skupštine«, a ja ne znam da li će biti zvaničan naziv »Savezna narodna skupština«.

Pretsednik: Da, to će biti naziv. Zato imamo u tački 4 da stavimo veliko »S« kod Saveznog vrhovnog suda pošto će to biti njegovo ime.

Zatim, u tački 7 treba izbrisati onu zapetu u prvom redu iza reči »mandata«, a zatim brisati i ovo: »o prestanku okolnosti zbog kojih je mandat Skupštine bio produžen«, tako da tačka 7, nova tačka 8, glasi: »8) odlučuje o produženju svoga mandata kao i o svom raspuštanju pre isteka vremena za koji je Skupština izabrana, utvrđuje prestanak okolnosti zbog kojih je mandat Skupštine bio produžen.

Dr **Miloš Moskovljević:** Nije zgodno reći »utvrđuje prestanak okolnosti«.

Pretsednik: Pa Skupština je ta koja je nadležna da utvrdi da su prestale okolnosti zbog kojih je produžen mandat.

Dr **Miloš Moskovljević:** Stilski ne valja.

Pretsednik: Šta imate bolje da predložite?

Dr **Miloš Moskovljević:** »Utvrđuje prestanak okolnosti kada je mandat Skupštine bio produžen«.

Dr **Rade Pribićević:** Zar nije ovako bolje »odlučuje o produženju svoga mandata«.

Pretsednik: Ali ona odlučuje da produži svoj mandat, naprimer, zbog ratnog stanja, i kad te ratne okolnosti prestanu, Skupština će to utvrditi, tojest utvrdiće da su te okolnosti zbog kojih je sebi produžila mandat prestale, pa će prestati i njen mandat. Tu se ne navode okolnosti u kojima ona tu odluku može da donese. To smo ostavili u nadležnost Skupštine. Samo ne bismo mogli to tako izraziti: »odlučuje o nastanku i prestanku okolnosti«, nego možemo reći da odlučuje o produženju svoga mandata pod određenim okolnostima.

Poverenik Vlade FNRJ dr Jovan Đorđević: Pa kaže se pod kojim uslovima može odlučiti da se produži mandat.

Pretsednik: Pa gde se to govori?

Poverenik Vlade FNRJ dr Jovan Đorđević: Pa kaže se da ona to može u slučaju rata ili drugih vanrednih prilika. To je u čl. 21.

Pretsednik: Pošto smo to rekli u čl. 21 ovde ne treba objašnjavati.

Dr **Rade Pribićević:** Možda bi se ovde moglo izostaviti ako već imamo tamo.

Pretsednik: Možemo kazati »odlučuje o produženju svoga mandata, o svom raspuštanju pre isteka vremena za koje je Skupština izabrana kao i o prestanku okolnosti zbog kojih je mandat Skupštine bio produžen«. Meni se čini da je ovo najbolje.

Poverenik Vlade FNRJ dr Jovan Đorđević: Zašto »odlučuje o prestanku okolnosti«? Znači da ne prestaju okolnosti zbog kojih je mandat bio produžen.

Pretsednik: Kako bismo rekli?

Poverenik Vlade FNRJ dr Jovan Đorđević: Ovako bih rekao: »da su prestale okolnosti zbog kojih je mandat Skupštine bio produžen,«.

Pretsednik: Dobro. Znači ovako: »odlučuje o produženju mandata Skupštine, o svom raspuštanju pre isteka vremena za koje je Skupština izabrana kao i o tome da su prestale okolnosti zbog kojih je mandat bio produžen...«. Ima li još primedaba na član 36? (Nema).

Prelazimo na član 37. *(Čita).* Ima li primedaba? (Nema).

Prelazimo na član 38. *(Čita).* Ima li primedaba?

Gojko Garčević: U stavu trećem čl. 38 mislim da su izlišne reči »ni posle toga«, jer u prva dva stava govorimo kao da je postignuta saglasnost. Ako svaki dom ima pravo da predloži promene, a prema drugom stavu te promene su i prihvaćene, onda nema spora, pa zašto u stavu 3 treba da stoji »ni posle toga«.

Sulejman Filipović: Zašto u ovom članu nije predviđeno da se u slučaju sporova između domova pristupi referendumu? Zašto je predviđeno da se skupština raspušta? Možda bi bilo lakše i bolje predvideti referendum.

Pretsednik: Mi mislimo da referendum nije neko sredstvo koje treba potezati za svaku stvar. Ako su dva doma učinila između sebe više napora da se sporazumeju, i u tome nisu uspela, onda neka se Skupština raspusti, neka se raspišu izbori za novu Skupštinu. I to je u suštini referendum: narod će odlučiti na izborima, presudiće se taj spor na izborima. Mislili smo da je nezgodno ovde predvideti referendum.

Grga Jankez: Možda bi bilo bolje da Skupština o tome odluči, tj. da se spor iznese na referendum ili da se raspusti Skupština i raspišu novi izbori.

Pretsednik: Skupština ima pravo svako pitanje, čak i izglasani zakon, da stavi na referendum. Ima pravo da iznese na referendum sve ono što smatra da se referendumom može bolje rešiti nego raspuštanjem Skupštine. Prema tome, iako se ovde izričito ne spominje referendum, i on stoji na raspoloženju Narodnoj skupštini.

Grga Jankez: Ako su u pitanju krupnije stvari, krupnija neslaganja po krupnim, principijelnim pitanjima pa uz sve napore ne dođe do saglasnosti, onda je bolje ići na raspuštanje Skupštine. Ali, kada se radi o sitnijim pitanjima, onda je bolje ići na referendum nego na ponovne izbore.

Pretsednik: Skupština ima različitih mogućnosti da odloži sporna pitanja; predlagač zakona, naprimer, može da povuče svoj predlog. Postoje i druge mogućnosti po ovom zakonskom predlogu. U ovom slučaju mislilo se da treba ostaviti mogućnost raspuštanja Skupštine i raspisivanja novih izbora. Ima li još primedaba? (Nema).

Prema tome, član 38 usvojen je s tim da se u 3 stavu, 1 red, brišu reči »ni posle toga«.

Prelazimo na član 39. (Čita član 39).

Pretsednik: Ima li primedaba?

Gojko Garčević: Smatram da stilizacija data u čl. 39 ne obezbeđuje ravnopravnost domova. Radi se o rešenju sukoba koji mogu iskrsnuti između dva doma i u tom slučaju rešenje tog spornog pitanja iznosi se na zajedničku sednicu oba doma. Domovi nemaju jednak broj članova, Savezno veće ima znatno veći broj članova od Veća proizvođača i kada na taj način postavimo tu stvar da se rešava na zajedničkoj sednici, onda dolazimo do toga da će praktično i teoretski doći do nadglasavanja Saveznog veća nad Većem proizvođača. Ja mislim da zato treba obezbediti ili kvalifikovanu većinu ili rešavanje većinom glasova članova oba doma.

Pretsednik: S jedne strane, ja razumem ovo što iznosi Garčević. Savezno veće ima veći broj poslanika, Veće proizvođača ima manji broj poslanika, pretpostavka je da je celo Savezno veće *za* a celo Veće proizvođača *protiv* i onda je jasno da je Veće proizvođača nadglasano. S druge strane, ako kažemo većinom članova jednog i drugog doma, onda možemo da dođemo u situaciju da Skupština ne može doneti nikakvo rešenje: svako veće glasa kako hoće, a tu onda nema rešenja. Međutim, ipak treba rešiti spor.

Gojko Garčević: Ako bismo ostali pri ovakvoj formulaciji imali bismo drugu nepravilnu soluciju, onda treba naznačiti da je potrebna kvalifikovana većina.

Pretsednik: Recimo, možemo da stavimo da treba da glasa dve trećine ili tri petine od svih poslanika.

Poverenik Vlade FNRJ dr Jovan Đorđević: Ništa se tu ustvari ne menja u principu da ipak Savezno veće dobije prevagu. U principu se ne menja, možda se kvantitativno menja.

Pretsednik: Nešto se ipak menja. Recimo, kazali smo da oba doma zajedno imaju 559 poslanika: Savezno veće ima 348 poslanika a Veće proizvođača 211. Znači, polovina je 280 plus 1. Jedna petina bi bila 112, a tri petine 336 poslanika. To je prilično više od broja poslanika Veća proizvođača; to je skoro pun broj poslanika Saveznog veća.

Gojko Garčević: Ja mislim da bi bilo dovoljno da se po spornim pitanjima na zajedničkoj sednici odluka donosi većinom od tri petine prisutnih poslanika.

Pretsednik: Ja mislim da se o spornim pitanjima nadležnosti između domova može rešavati kvalifikovanom većinom od tri petine prisutnih poslanika.

Grga Jankez: Da li se misli na to kada rešavaju zajedno?

Pretsednik: Da, kada oba doma rešavaju kao jedno telo, oni uvek na zajedničkoj sednici rešavaju kao jedno telo.

Poverenik Vlade FNRJ dr Jovan Đorđević: Prvo, za zajedničku sednicu se traži kvorum: većina poslanika jednog i drugog doma.

Pretsednik: U članu 60 stoji da na zajedničkoj sednici mora da bude prisutna većina članova oba doma, a punovažne odluke donose se prostom većinom glasova, samo se odluka o oceni saglasnosti republičkog ustava kao i republičkog i saveznog zakona sa saveznim Ustavom donosi ako za tu odluku glasa većina članova oba doma.

Dr Hinko Krizman: Na zajedničkoj sjednici domovi su ravnopravni.

Pretsednik: Na zajedničkoj sednici domovi glasaju i rešavaju zajedno; oni su uvek ravnopravni.

Gojko Garčević: Smatram da je to nešto specijalno u pogledu načina rešavanja sporova o nadležnosti između domova. Vrlo je važno pitanje nadležnosti; da li će učestvovati Veće proizvođača ili ne.

Poverenik Vlade FNRJ dr Jovan Đorđević: Precizno su utvrđene nadležnosti domova.

Pretsednik: Postoji mogućnost da dođe do spora o nadležnosti između domova i radi se o tome da nađemo pravno rešenje za takav spor.

Gojko Garčević: Ja predlažem da na kraju čl. 39 dodamo »kvalifikovanom većinom od tri petine«.

Pretsednik: Možemo dodati »prostom većinom od tri petine prisutnih članova«.

Grga Jankez: Ja mislim da kada se u ovom članu govori o zajedničkoj sednici treba izostaviti reči »oba doma«.

Pretsednik: Možemo na kraju čl. 39 da dodamo: »većinom od tri petine prisutnih narodnih poslanika«.

Poverenik Vlade FNRJ dr Jovan Đorđević: Ja ne znam da li možemo brisati »oba doma«?

Pretsednik: Kada se govori o zajedničkoj sednici podrazumevaju se oba doma.

Poverenik Vlade FNRJ dr Jovan Đorđević: Mi smo tu terminologiju dosledno sproveli da ne bi bilo sumnje u to da je zajednička sednica — sednica oba doma. To je dosledno sprovedeno i to, po mom mišljenju, ne treba brisati.

Šta će biti ako se u rešavanju sporova o nadležnosti između domova ne postigne rešenje većinom od tri petine prisutnih poslanika?

Pretsednik: Onda spor nije rešen.

Grga Jankez: Odložiće se rešenje spornog pitanja za sedam dana.

Pretsednik: Ne radi se tu o odlaganju spornog pitanja, već o tome da spor u tome slučaju ostaje nerešen.

Poverenik Vlade FNRJ dr Jovan Đorđević: Zato je i došlo rešenje da se daje izvesna prevaga Saveznom veću, što, mislim, ne smeta. Savezno veće je u izvesnom smislu jači dom, ima više kompetencija.

Dimitrije Bajalica: Ja predlažem da rezervišemo čl. 39.

Pretsednik: Uzimajući u obzir to da shvatamo Saveznu narodnu skupštinu kao celinu kad radi na zajedničkim sednicama i da o svim stvarima odlučuje prostom većinom glasova, osim o promeni Ustava, ja bih najradije ostavio prvobitnu formulaciju ovog člana. (Prima se). Prema tome, član 39 je usvojen bez izmena.

Prelazimo na član 40, ranije član 39. (Čita član 40).

Da li bi možda bilo bolje da u stavu 2, drugi red, stavimo »za rad privrednim organizacijama«, to jest, daje se preporuka za rad privrednih organizacija.

Grga Jankez: Drugi stav mogao bi da glasi: »Veće proizvođača može u okviru prava određenih zakonom donositi odluke o radu privrednih organizacija, državnih organa i samoupravnih ustanova«.

Pretsednik: Ne radi se »o odlukama o radu«, već o ocenjivanju rada.

U prvom stavu, 3 red, ispred reči »privredne« možemo staviti »iz oblasti«.

Poverenik Vlade FNRJ dr Jovan Đorđević: Zašto je potrebno da naglašavamo ovo rečju »tih« privrednih organizacija. U drugom redu drugog stava, iza reči »organizacija« možemo da stavimo zapetu i da brišemo »i«.

Pretsednik: Tu se misli na one koji su gore. Zato je bilo ovo »i«.

Ninko Petrović: Ovo treba da ima više operativni karakter, jer Veće proizvođača može da donosi i uredbe proizvodnog karaktera.

Pretsednik: U prvom stavu se radi o davanju preporuka, a u drugom o donošenju odluka. Ali te odluke se mogu doneti u okviru prava koja su određena zakonom. Znači, zakon mora da predvidi da Veće proizvođača može donositi takve i takve odluke i o tome i tome. Te odluke su onda obavezne za privredne organizacije, državne organe i samoupravne ustanove. Što se tiče preporuka, one su samo moralno obavezne. To su preporuke kao i sve preporuke. Veće proizvođača ih donosi, ali zavisi od privrednih organizacija hoće li da ih prime i da ih izvode.

Dr **Hinko Krizman:** Ja mislim da ovo »odluke« treba da se izostavi. Ako zakon bude odredio da se donesu odluke, onda će ih Veće proizvođača doneti.

Pretsednik: Ali, zakon to može da propiše ako mu je to pravo dao Ustav. Potrebno je da to bude Ustavom predvideno.

Dr **Miloš Moskovljević:** Ja bih nešto rekao o prvom stavu. Ako Veće proizvođača ima prava davati preporuke direktno proizvođačima, onda bih predložio drukčiju stilizaciju, da bi bilo jasnije. Ona bi glasila ovako *(čita):* »Veće proizvođača može davati preporuke privrednim organizacijama za njihov rad, državnim organima i samoupravnim ustanovama o pitanjima privrede, rada i socijalnog osiguranja«.

Pretsednik: Preporuke koje Veće proizvođača treba da daje odnose se na pitanja iz oblasti privrede, rada i socijalnog osiguranja, bilo da se preporuka čini privrednoj organizaciji, državnom organu ili samoupravnoj ustanovi za njihov rad.

Dr **Miloš Moskovljević:** Onda je potrebna drukčija stilizacija.

Pretsednik: Molim vas dajte predlog.

Dr **Miloš Moskovljević:** Predlažem ovako *(čita):* »Veće proizvođača može davati preporuke privrednim organizacijama za njihov rad i državnim organima i samoupravnim ustanovama u pitanjima iz oblasti privrede, rada i socijalnog osiguranja«.

Pretsednik: To je u redu. Ima li još primedaba? (Nema). Onda idemo dalje. Član 40 postaje član 41. (Čita član 41).

Ninko Petrović: Mi ovde govorimo o verifikaciji mandata, a još u čl. 32 govorimo o opozivu. To nije logičan red da se prvo govori o opozivu a posle o verifikaciji mandata. Mislim da bi ovaj član trebalo da dođe kao čl. 32.

Pretsednik: Ja se ne bih složio s tim zato što napred stavljamo principe po kojima su veća sastavljena, kako se biraju itd. I sasvim je na svom mestu da se kaže napred da birači imaju prava da opozivaju svoje narodne poslanike. Zatim se predvida: kako rade Savezno veće i Veće proizvođača, kao i to u kojim stvarima rade ravnopravno, u kojim zajednički, kako odlučuju. Ovde govorimo o tome da sami rešavaju o verifikaciji mandata. To nema veze sa opozivom.

Ninko Petrović: Mi ovde govorimo o radu i o načinu rada veća i tek kada smo to izložili onda govorimo o verifikaciji.

Poverenik Vlade FNRJ dr Jovan Đorđević: Mi imamo dve grupe odredaba. Jedna grupa je posvećena domovima i tu dajemo principe sistema. Posle toga se prelazi na prava. Logično je da kod pitanja izbornih principa dođe i opoziv, a ne kod pitanja verifikacije. Ovde su stvari logično i jasno povezane.

Dr Miloš Moskovljević: Zar ne bi bilo bolje da kažemo da Savezno veće i Veće proizvođača posebno rešavaju o verifikaciji mandata svojih članova.

Pretsednik: Ne radi se o tome da li zajedno ili odvojeno, nego da sami rešavaju.

Poverenik Vlade FNRJ dr Jovan Đorđević: Važno je da o verifikacije definitivno odlučuju sama veća, a nema neke komisije van Skupštine. Sama Skupština odlučuje ko ima prava da bude poslanik.

Grga Jankez: Kako bi bilo da stavimo: »Svako veće samo rešava o verifikaciji mandata svojih članova«.

Pretsednik: Onda da kažemo ovako: »Svaki dom sam rešava o verifikaciji mandata svojih članova«. (Može).

Onda idemo na čl. 42, ranije član 41. (Čita član 42).

Ovim hoće da se kaže: kad se jedno veće raspusti po svojoj sopstvenoj odluci pre no što je istekao rok za koji je izabrano, ostaje na dužnosti dok se ne izabere novi dom, a raspušta se kada istekne vreme za koje je Skupština izabrana.

Gojko Garčević: To krnji jedinstvo Narodne skupštine.

Pretsednik: Zašto? Ima raznih sistema. Može se jedna polovina ili jedna trećina birati svake godine ili svake druge godine. (Naprimer, mandat traje šest godina i svake druge godine dolazi nova skupština. Kod nas se može u praksi da desi da se jedan dom raspusti, a drugi nema razloga da to čini. Da bi Skupština mogla da radi kao celina mora se pristupiti izboru novog doma. Recimo ovako: Skupština ima mandat četiri godine i posle dve godine Veće proizvođača donese odluku da se raspusti. Staro Veće proizvođača ostaje sve dok se ne izabere novo a novoizabrano Veće proizvođača radiće za vreme za koje je Skupština izabrana, tj. za one druge dve godine. Mandat novog Veća proizvođača neće da traje četiri godine, nego samo dok traje mandat Skupštine, to jest samo za ostatak do četiri godine. Samo ono »za« treba zameniti sa »na«, kao što smo svuda uradili. Prima li se? (Prima).

Prelazimo na član 43, ranije član 42. (Čita član 43). Ima li primedaba? (Nema).

Određujem, ako pristajete, kratak odmor.

(Posle odmora)

Pretsednik: Prelazimo na razdeo »b) Posebna prava narodnih poslanika izabranih od pretstavničkih tela narodnih republika, autonomne pokrajine i oblasti«.

Fadil Hodža: Ovde bi ispred »oblasti« trebalo dodati reč »autonomne« ili pak izraz skratiti i prosto reći »narodnih republika i autonomnih pokrajina«.

Pretsednik: Da. Time se kraće izražava ovo isto. To možemo učiniti ne samo u ovom naslovu već i u sledeća dva člana. (Prima se).

Prelazimo na član 43 koji postaje novi član 44. (Čita član 44). Ima li primedaba? (Nema). Znači: novi član 44 se usvaja bez diskusije, s tim sto se reči »autonomne pokrajine i oblasti« zamenjuju rečima »i autonomnih jedinica«.

Prelazimo na novi član 45, ranije član 44. (Čita član 45). Ima li primedaba?

Dr **Rade Pribićević:** Smatram da bismo u drugom redu reč »obavezno« mogli izostaviti. Kada se već kaže da ti članovi rešavaju odvojeno, kao Veće naroda, onda je već »obavezno« izlišno.

Pretsednik: Htelo se vezati: da nije nešto što mogu ili ne mogu ili što zavisi od njihove volje. Htelo se, prosto, reći da je to za njih obavezno.

Dr **Rade Pribićević:** To je i bez toga. Zna se kakva je njihova svrha; niže se i objašnjava kakva im je funkcija.

Ninko Petrović: Time se želi podvući razlika između člana 45: da se vidi šta oni mogu a šta moraju.

Pretsednik: Možemo tu reč i da izostavimo. (Slažemo se).

Gojko Garčević: Prema ovom članu 44 predloga značilo bi da za rešavanje ova dva pitanja: o promeni Ustava i o saveznom društvenom planu, imamo tri doma, članovi Veća naroda postoje i funkcionišu kao poseban dom. Da li su članovi Veća naroda isključeni po tim istim pitanjima od učešća u Saveznom veću?

Pretsednik: To ne može da bude. Šta će onda biti u Saveznom veću? Ne, ne! Oni rešavaju odvojeno, kao Veće naroda, kada se radi o predlogu za promenu Ustava ili o predlogu saveznog društvenog plana. Oni se tom prilikom izdvajaju, zasebno drže svoje sednice kao Veće naroda, i odlučuju o tome. Saopštavaju zatim Saveznom veću šta su odlučili. Sada, kad Savezno veće rešava o tome, ono rešava sa učešćem i ovih poslanika koji čine Veće naroda. Ako bi se usvojilo ovakvo gledanje onda bi se stvorio čak nekakav četvrti dom sastavljen samo od tih seoskih i gradskih poslanika.

Gojko Garčević: Ali, to, s druge strane, znači da oni dva puta rešavaju, i kao članovi Veća naroda i kao članovi Saveznog veća. Da li je potrebno to njihovo dvostruko učešće?

Pretsednik: Drukčije ne može biti. Nema smisla dopustiti da sada Savezno veće bude krnje i da takvo odlučuje. Savezno veće bez njih, bez Veća naroda, nije Savezno veće.

Grga Jankez: Stvar bi po mom mišljenju bila potpuno jasna kada bi se u prethodnom, novom članu 44 kazalo na kraju »imaju i posebna prava utvrđena ovim zakonom«, kada bi se umetnulo ovo »i«.

Pretsednik: Savezno veće radi kao jedinstven dom, to znači zajednički rade i sreski i gradski narodni poslanici kao i poslanici koji su izabrani od strane republika i autonomnih jedinica. Ne mogu se sastati samo sreski i gradski poslanici. Medutim, samo oni poslanici koji su izabrani od republičkih i autonomnih tela, imaju pravo da rešavaju posebno o promeni Ustava i o saveznom društvenom planu. Ako pogledate stav 1 člana 46 predloga (čita) videćete da Savezno veće uvek radi kao celina.

Gojko Garčević: Tehnički to bi značilo da Savezno veće ima da čeka dok Veće naroda ne reši.

Pretsednik: Tačno.

Gojko Garčević: To će otežavati stvar.

Pretsednik: Neće! Zašto? Naprimer, stavi se na dnevni red društveni plan i počne diskusija u Saveznom veću. Poslanici republika izdvajaju se kao Veće naroda. Jasno je da Savezno veće za to vreme ne može da radi. Ustvari se svodi na to da će prvo dati svoje mišljenje Veće naroda. Zatim možda će biti i zajednička sednica. Ako se slože, u redu, a ako ne onda se ponovo podvoje i Veće naroda daje svoje mišljenje. Ali, uvek ostaje u Skupštini Savezno veće jedinstveno veće. To će biti jedna skupština koja će malo više da radi nego što je radila dosadašnja.

Dr **Hinko Krizman:** Jedno objašnjenje: Kada se Savezno veće raspušta, da li se gasi mandat i delegiranim poslanicima?

Pretsednik: Da. Ne bi imalo smisla posmatrati Savezno veće kao neke dve jedinice. Čitava ta Skupština po svom radu neće uopšte ni ličiti na Skupštinu kakvu smo dosada imali, pa ni na dosadašnji način rada.

Dr **Miloš Moskovljević:** Cela ova glava, kako ja razumem stvar, treba da zameni onu glavu koja je bila u dosadašnjem Ustavu i u nekim ranijim projektima i u kojoj se govorilo o Veću naroda kao o jednom posebnom domu. Sada se Veće naroda kao poseban dom ukida, ali samo formalno, ali mi vidimo koliko se sa ovim nateżemo, jer je teško uklopiti sve ove odredbe koje daju tim poslanicima posebna prava. Meni se prosto ništa ovo ne sviđa. Narodni poslanici treba da imaju ista prava, nezgodno je da neki mogu imati neka posebna prava, a u istom su domu. Time se razbija jedinstvo Saveznog veća. Ovde se kaže »Savezno veće radi kao jedinstven dom«, a odmah zatim se pada u kontradikciju jer se kaže da njegovi članovi »imaju posebna prava«. To nije jedinstven dom. — Pa se ide još i dalje: u članu 45 predloga

ustanovljava se još jedno telo, sa posebnim pravom. Jer, ne samo ovih deset, na primer iz Bosne i Hercegovine, imaju pravo veta, nego i svi poslanici Saveznog veća iz Bosne i Hercegovine odnosno većina tih poslanika, imaju pravo da se usprotive predlogu da se nešto stavi na dnevni red Saveznog veća.

Pretsednik: Po čemu?

Dr **Miloš Moskovljević:** Evo kako. Član 45 kaže »Veće naroda rešava odvojeno... ako to predloži većina poslanika koji pretstavljaju jednu narodnu republiku«. A poslanici Saveznog veća ne pretstavljaju pojedine republike nego oni pretstavljaju celu Saveznu državu! Oni nisu poslanici svog kraja, a po gornjoj odredbi oni se izdvajaju kao pretstavnici svoje republike!

Pretsednik: Ja ne znam da li stilizacija daje povoda za takvu jednu zabunu. Ja mislim da ne daje. Kada se kaže: »poslanici koji pretstavljaju jednu narodnu republiku«, to jest Srbiju, Hrvatsku, Sloveniju itd. rešavaju odvojeno, kao Veće naroda kada se na dnevnom redu Saveznog veća nalazi predlog o promeni Ustava »ili drugog akta koji se tiče ustavom utvrđenih odnosa između narodne republike i federacije« — onda se tu misli na onih deset poslanika iz te republike. Ako tih deset poslanika odnosno većina njih, tj. šest, predloži, onda će se rešavati odvojeno. To je jasno. Mi, uostalom, možemo to i drukčije da formulišemo pa da kažemo: »... ako to predloži većina poslanika izabranih od pretstavničkog tela jedne narodne republike«. Onda neće biti zabune, ukoliko je ranija stilizacija stvarala neku zabunu.

Fadil Hodža: Zar nije to nadugačko rečeno. Zašto ne bismo kazali: »šest narodnih poslanika izabranih u jednoj narodnoj republici«.

Pretsednik: To je interesantno pitanje. Baš jutros sam razgledao neke tabele koje se odnose na to pitanje. Mi smo imali običaj, kada smo prikazivali sastav Skupštine, kada smo imali pred sobom pitanje Saveznog veća i Veća naroda, da kažemo po republikama: Srbija toliko, Hrvatska toliko, Slovenija toliko. Pa onda smo imali običaj da kažemo: uža Srbija 30 a Autonomna Pokrajina Vojvodina 20, Kosmet 15. A sada će biti: Uža Srbija 10, Vojvodina 6, Kosmet 4. Ustvari, uža Srbija nema svoju skupštinu da bi birala 10 poslanika, pa smo kazali: ukupno Narodna Republika Srbija 65 a to čini 30 plus 20 plus 15. Čisto cifarski posmatrano izgleda da Narodna Republika Srbija ima 65 poslanika dok sve druge imaju po 30. A ko bira poslanike one tokozvane uže Srbije? Bira ih Narodna skupština Narodne Republike Srbije. Prema tome, mislim da treba tako shvatiti: sve republike biraju jednak broj poslanika, znači i Narodna Republika Srbija, i NR Hrvatska, NR Slovenija, NR Makedonija itd. po 10, a pored toga još posebno Autonomna Pokrajina Vojvodina 6, i Kosmet 4. Zato ne možemo kazati Narodna Republika Srbija bira 20 poslanika, jer ne bira 20 već samo

10. Razume se, tu sada možemo, čisto praktički, kada se bira Narodna skupština Narodne Republike Srbije, da svih tih deset kandidata budu svi Srbijanci, jer je Vojvodina već izabrala svojih 6, a Kosmet svoja 4 poslanika, tako da faktički Narodna skupština Srbije koja bira za Republiku deset ljudi, kao što i svaka druga republička skupština, bira deset poslanika.

Dr **Miloš Moskovljević:** Ali šta se dešava: da Vojvodani biraju dva puta. Prvi put kroz Skupštinu Republike Srbije, a drugi put kroz svoju pokrajinsku skupštinu.

Pretsednik: To je zato što oni imaju autonomiju. Oni biraju svojih 6 poslanika kao pretstavnike Narodne skupštine Autonomne Pokrajine, tj. autonomne jedinice, a onda s punim pravom učestvuju i u Narodnoj skupštini Narodne Republike Srbije kojoj pripadaju.

Dr **Hinko Krizman:** Mislim da to pitanje ne spada na ovo mjesto. Ako nastane spor između Autonomne Pokrajine Vojvodine i Srbije onda to ne rješava Savezna skupština nego će se to riješiti u Skupštini Srbije. Prema tome, ovo se odnosi na onih deset pretstavnika Narodne Republike Srbije.

Pretsednik: Ovde se kaže samo to i samo se o tome radi da većina poslanika izabranih od pretstavničkog tela jedne narodne republike može predložiti da se odvojeno rešava.

Ima li još primedaba? (Nema). Prima li se član 46? (Prima).

Prelazimo na član 47, ranije član 46. (Čita član 47).

Ovim članom je predviđeno da ako se Veće naroda ne složi sa Saveznim većem o saveznom društvenom planu, pretres se odlaže, ali može doći i do raspuštanja Saveznog veća. Dok ne bude ponovo izabrano Savezno veće primenjivaće se društveni plan koji je usvojilo Veće proizvođača.

Gojko Garčević: Prepušta se Veću naroda da može da rešava i o zakonima koji nisu precizirani prethodnim članom.

Pretsednik: Da, ali se ta pitanja tiču odnosa republika s federacijom.

Gojko Garčević: Iz ovoga proizlazi da je stanovište Veća naroda obavezno za Savezno veće. Ako ono stane na stanovište da po izvesnim zakonskim predlozima treba da radi posebno u veću, onda to stanovište mora biti prihvaćeno i od Saveznog veća. I politički i pravno to znači jednu vrstu prevage.

Pretsednik: U tim pitanjima ako hoće da se čuva princip ravnopravnosti narodnih republika, ne može se drukčije postupati. Savezno veće ima pravo da se sukobi sa tih 70 poslanika Veća naroda i onda idemo na izbore.

Grga Jankez: O čemu će odlučivati Veće naroda?

Gojko Garčević: Ja bih precizirao šta može da rešava Veće naroda.

Pretsednik: To je i precizirano.

Sulejman Filipović: Zakon sadrži mogućnosti za rešavanje sporova između Saveznog veća i Veća naroda. Kako se postupa u slučaju da nastane spor između Veća naroda i Veća proizvođača? Da li je to moguće?

Pretsednik: Do spora između Veća naroda i Veća proizvođača ne može ni da dođe. Poslanici Veća naroda mogu da budu u sporu sa Većem proizvođača samo kao članovi Saveznog veća, a to je onda spor između Saveznog veća i Veća proizvođača.

U trećem stavu, treći red, iza reči »saglasnost« staviti zapetu. (Prima se).

Prelazimo na član 48, ranije član 47. (Čita član 48).

Ovo »obavezno« došlo je da bi se pravila razlika od onoga što imamo u članu 46, tojest, da Veće naroda rešava odvojeno ako to predloži većina. Ovde je, dakle, obavezno, a tamo nije. — Možda možemo i da izostavimo ovo »obavezno«? To nam izgleda ništa neće smetati. Hteli smo samo da podvučemo, da učvrstimo tu ustanovu da se Veće naroda mora sastati da rešava o ovim pitanjima, ali kada se kaže da se Veće naroda sastaje odvojeno radi davanja mišljenja, i to je, mislim, isto tako obavezno.

Dr **Miloš Moskovljević:** U prethodnom članu regulisano je kako treba da se postupi ako se dva doma ne slože. I razumljivo je kad postoje dva doma da će biti neslaganja. U članu 47 imamo ustvari drastično isticanje prava veta od strane Veća naroda, isticanje Veća naroda iznad Saveznog veća. Ako se Veće naroda ne složi s potrebom donošenja nekog saveznog opšteg zakona, predlog tog zakona ne može se uopšte staviti na dnevni red Skupštine. Ja mislim da ne treba da imamo ovakvu odredbu, jer se njome daje veće pravo Veću naroda nego Saveznom veću.

Pretsednik: Ovde se radi o opštim zakonima i kada znamo šta su opšti zakoni, tojest, da oni daju samo principijelne odredbe, samo načela kojih se moraju republike držati pri donošenju svojih zakona iz oblasti koje se regulišu opštim saveznim zakonom, onda je sasvim razumljivo pravo takvog jednog veća da prvo ono odlučuje, zauzima stav po opštem zakonu i ako smatra da taj opšti zakon ne odgovara, da nije potreban ili da zadire možda u prava republika, onda ga neće stavljati na dnevni red. To je sasvim prirodno rešenje koje proizlazi iz principa ravnopravnosti naroda i republika.

Dr **Miloš Moskovljević:** Ja se ne bih složio s tim objašnjenjem. Veće naroda može da se ne složi sa izvesnim odredbama opšteg zakona,

ali da ono ne dopusti ni da se taj zakon stavi na dnevni red, to ja ne razumem; to znači da Veće naroda komanduje Saveznim većem.

Sulejman Filipović: To se samo odnosi na donošenje opštih zakona, a ne i na sve ostale zakone.

Dr **Miloš Moskovljević:** Ja mislim da to nije potrebno ni za opšte zakone. Ne sme se dozvoliti da tih 70 ljudi iz Veća naroda ne dozvole da se zakonski predlog stavi na dnevni red. Neka oni iznesu svoje razloge, neka pretresaju taj zakonski predlog odvojeno. Postoji odredba da ako se Veće naroda ne složi sa Saveznim većem, pretres se odlaže za dva meseca ili i na duže, ako dođe do raspuštanja Saveznog veća.

Pretsednik: Po članu 15 ovog zakonskog predloga opšte zakonodavstvo odnosi se na oblasti organizacije vlasti, prosvete i kulture, narodnog zdravlja i socijalne politike pa i u drugim oblastima kada je to od opšteg interesa za sve narodne republike. Recimo, nađe se da o nekom zakonu koji se tiče antituberkuloznih dispanzera ili nečeg drugog, ne mora uopšte da rešava Savezna narodna skupština, već da republike treba da rešavaju o takvim zakonima i zato Veće naroda neće da primi taj opšti zakon.

Dr **Miloš Moskovljević:** Veće naroda može da se protivi stavljanju takvog zakona na dnevni red.

Pretsednik: Veće naroda stavlja veto, izjavljuje u ime republika da se time krnji suverenitet republika koje imaju pravo po samom ovom Ustavnom zakonu da same regulišu tu materiju i protive se donošenju saveznog zakona. Može se desiti i to da savezni zakon regulišući izvesnu materiju zahvati i prava republika i Veće naroda može predložiti izmenu tog zakona. Ja mislim da je ta odredba u ovom Ustavnom zakonu vrlo važno obeležje, važan elemenat čuvanja i brige savezne države o ravnopravnosti naših narodnih republika, brige da se njihova samoupravnost i suverenost sačuvaju. To je vrlo važno pravo koje apsolutno mora da ostane.

Dr **Miloš Moskovljević:** I društveni plan i budžet su opšti zakoni.

Poverenik Vlade FNRJ dr Jovan Đorđević: Društveni plan i budžet su osnovni zakoni.

Dr **Miloš Moskovljević:** Ja mislim da nikako ne treba dozvoliti mogućnost da Veće naroda zabrani stavljanje na dnevni red Skupštine predloga opštih zakona s kojima se ne slaže.

Poverenik Vlade FNRJ dr Jovan Đorđević: Ja mislim, a drug pretsednik je to već istakao, da treba ovde imati u vidu sadržinu tih zakona. Opšti zakoni su, ustvari, zakoni koji mogu regulisati pitanja iz nadležnosti narodnih republika. To nisu poslovi koji pripadaju federaciji, nego poslovi iz nadležnosti narodnih republika. Data je mogućnost savezu

radi obezbeđenja opštih principa da može intervenisati svojim zakonodavstvom. U izvesnom smislu Savezna narodna skupština uzima poslove iz nadležnosti republičkih narodnih skupština i da bi to eventualno uzimanje republičkih prava bilo sprovedeno uz učešće pretstavnika republika u Saveznoj narodnoj skupštini, dato je Veću naroda pravo veta, a to veto pokazuje da će se samo u opravdanim slučajevima prihvatiti regulisanje ovih pitanja.

Dr **Miloš Moskovljević:** Da ne bude to kao u Savetu bezbednosti i kada je neopravdano.

Poverenik Vlade FNRJ dr Jovan Đorđević: U našim slučajevima neće biti strašno ako to ostane republikama na rešavanju. Federacija neće biti bitno oslabljena, jer je ona uzela za sebe što je bitno, što joj pripada. Sasvim je opravdano da pretstavnici narodnih republika kažu svoju reč u Veću naroda i to odlučujuću.

Pretsednik: Kad Savezna narodna skupština hoće da reguliše, makar dajući samo opšta načela, pitanja koja inače suvereno, samostalno rešavaju narodne republike, onda treba republikama ostaviti tu garantiju. Tu se Savezna skupština meša u poslove koji pripadaju republikama i koje su one dužne svojim zakonima da rešavaju.

Pošto više primedaba nema, pitam da li se prima član 48 s tim da se u prvom stavu, prvi red, izostavi reč »obavezno«. (Prima).

Prelazimo na član 49, raniji član 48. (Čita član 49).

Dr **Miloš Moskovljević:** U ovom članu treba dati formulaciju da Veće naroda »vrši pretres«, a ne da »vodi pretres«, jer Pretsednik Veća vodi pretres.

Poverenik Vlade FNRJ dr Jovan Đorđević: Može se staviti da »Veće naroda radi po istom postupku...« a ne da »vodi pretres«. (Prima se).

Pretsednik: Član 49 primljen je s tim da se u prvom redu umesto »vodi pretres« stavi »radi«.

Prelazimo na član 50, raniji član 49. (Čita član 50).

U stavu 1, drugi red, treba staviti: »bira sebi dva ili više potpretsednika i jednog sekretara«.

Dr **Miloš Moskovljević:** Kakva je potreba zahtevala da se sada uvede zajedničko pretsedništvo koje dosad nije bilo. Tako imaćemo sada četiri pretsedništva. Dosad je funkcionisalo pretsedništvo jednog veća i drugog sa potpretsednicima i oni rukovode zajedničkim sednicama naizmence i sada smo iscepkali narodno pretstavništvo na tri doma tako da imamo još više tela koja su nepotrebna.

Pretsednik: S jedne strane, to je lepo izgledalo, to naizmenično pretsedništvo, ali faktički je Skupština imala dosta nezgoda što nije imala jedno pretsedništvo kao celinu. Mi smo u samom poslu u Skup-

štini imali nezgoda što nismo imali jednoga pretsednika, pretsednika Narodne skupštine sa potpretsednicima ili sekretarima. A i u odnosima sa inostranstvom, bilo je čestih nezgoda. Nikada nisu stranci smatrali Pretsednika Veća naroda jednakim Pretsedniku Saveznog veća. Uvek su smatrali da je Pretsednik Saveznog veća Pretsednik Skupštine, a Veća naroda kao nekog pretsedavajućeg. Nisam mogao da ubedim strance da su istog ranga Vlada Simić i Vidmar.

Za sam rad Skupštine, kao celine, i za rad zajedničkih sednica kao jedne celine, ja mislim da je za samo obavljanje posla neophodno da imamo novu instituciju Pretsednika Skupštine, potpretsednika i sekretara.

Što se tiče domova, predvidaju se jedan pretsednik, potpretsednici i tri zapisničara a biraće se na jednu godinu; domovi neće imati sekretara. Pretsednici veća neće imati onaj rang koji su imali dosadašnji pretsednici veća. Oni su, ustvari, pretsedavajući za jednu godinu. Pretsednik Skupštine se bira za sve vreme dok Skupština traje.

Grga Jankez: Ja mislim da je važno istaći još jednu činjenicu: ranije smo imali vladu, a sada je Skupština i zakonodavno i izvršno telo. Sada, kad Skupština prima ovakva svojstva potrebno je da imamo jedno pretstavništvo koje je u stanju da uspešno rukovodi poslovima Skupštine u celini. Jer, Skupština sada neprekidno zaseda i ima veće zadatke i veći značaj. Ja mislim da postoji potreba, da bude jedno pretsedništvo Skupštine kao celine.

Pretsednik: Skupština je i dosad imala jednu administraciju i jedan budžet i uvek su morali dvojica pretsednika da se dogovaraju.

Grga Jankez: Ima zajedničkih poslova koji traže jedinstveno pretsedništvo. Dalje, ja smatram da pored jednog sekretara treba birati još jednog sekretara ili zamenika, jer u slučaju bolesti ili službene otsutnosti sekretara, Skupština ne bi imala sekretara. Pošto je to važna funkcija, smatram da treba da postoji ili drugi sekretar ili zamenik sekretara Narodne skupštine.

Drugo, u pretposlednjem stavu kaže se da pretsednik, odnosno potpretsednik Skupštine kada pretseđava sednici ne može da učestvuje u diskusiji i da glasa. Ja smatram da to nije pravilno rešeno. Zašto bismo u našoj Skupštini, u kojoj je omogućeno svakom da kaže što želi i kad ima malo izgleda da pretsedavajući može svojim glasom uticati na tok odlučivanja i na odluku pojedinih poslanika, zašto bismo njega lišavali prava glasa. Skupština glasa dizanjem ruke i on sam na kraju glasa za ili *protiv*. Ja mislim da ga ne bi trebalo isključiti u pravu glasanja.

Dr **Hinko Krizman:** Dok pretsjedava ne može da učestvuje u diskusiji i da glasa.

Pretsednik: Ako pretsednik hoće da učestvuje u diskusiji, on će zamoliti potpretsednika da ga zameni i onda može učestvovati u diskusiji, a i potpretsednik dok sedi na pretsedničkom mestu ne može učestvovati u diskusiji. Ja mislim da je taj princip pravilan. On na pretsedničkom mestu pretstavlja izvesnu neutralnost, jednako postupa prema svima, bilo da su jedni bili *za* a drugi *protiv;* on treba objektivno da vodi sednicu pa ne može u isto vreme da diskutuje i da glasa dok sedi na tome mestu.

Dr **Miloš Moskovljević:** Ovde je tri puta upotrebljena reč »kad« a ja predlažem da se kaže »dok« umesto »kad«. To je bolje.

Pretsednik: Meni se, naprotiv, čini da je ovo bolje »kad pretsedava. . .«

Dr **Miloš Moskovljević:** Ovde je više ograničeno, ako se kaže: »dok pretsedava«.

Pretsednik: Pretsednik može da side kadgod hoće i da ga potpretsednik zameni. To je radio Vlada Simić: zamoli Franju Gažija da ga zameni; on zatim side u poslaničke klupe, traži reč i održi govor.

Dr **Miloš Moskovljević:** »Kad« to je šire, a »dok« to je uže. Znači, može, ali ne može samo za vreme dok pretsedava.

Pretsednik: Ako hoćete da uzmemo »dok«.

Gojko Garčević: Ja mislim da je opravdan predlog druga Grge Jankeza da se predvidi zamenik.

Pretsednik: Ja, naprotiv, mislim da nije potrebno. Kada se kaže jedan sekretar, to je jedan istaknut položaj u Skupštini. Imate tamo osoblje, administraciju kojom on rukovodi. Ako on baš nije tu, onda je tu jedan od potpretsednika koji će ga zameniti.

Grga Jankez: Ja mislim da sekretar ima važnu ulogu. Kako će Skupština da radi ako je on sprečen da dođe na dve, tri ili četiri sednice?

Pretsednik: Zato ima dva potpretsednika i pri unutrašnjoj podeli rada i oni će nešto dobiti u nadležnost. Ako je sekretar bolestan neko će ga od potpretsednika zameniti.

Josip Rus: Ovde stoji u trećem stavu »stara se o primeni Poslovnika«. Ja mislim da treba dodati »Skupštine«.

Pretsednik: Svaki dom ima svoj poslovnik i on može da interveniše i da kaže pretsedniku nekog veća da se ne radi po poslovniku. Zatim, i odbori imaju svoje poslovnike i može se desiti da rad nekog odbora ne bude saglasan poslovniku. Pretsednik i na to može da stavi svoju primedbu.

Josip Rus: Znači da se to odnosi na sve.

Pretsednik: Tako je. — U drugom stavu imamo »biraju se za vreme«, a treba da se stavi »biraju se na vreme«. Prima li se član 49 sa ovom izmenom? (Prima).

Idemo na član 51, raniji član 50. (Čita član 51).

Gojko Garčević: Ja mislim da i za Veće naroda treba uvesti jednog stalnog rukovodioca, ako ga ne nazovemo pretsednikom, da ga nazovemo pretsedavajućim za izvesno vreme. To je u izvesnom slučaju ipak jedan dom, i potrebno je obezbediti odnos prema tome domu. Ako nemamo jedno određeno lice preko koga će se održavati taj kontakt, mislim da će se imati teškoća: ko će zakazivati sednice, kome će se uručiti nešto što je namenjeno Veću naroda? Za razliku od domova, ja mislim da ga treba zvati pretsedavajućim.

Ja bih isto tako ovaj drugi stav stavio na kraj, da bi se istaklo ono što se odnosi na ova dva veća, da to bude jedno ispod drugog.

Grga Jankez: Pošto je Veće naroda u određenim pitanjima ipak posebno veće, treba i ono da dobije ne pretsedavajućeg nego pretsednika. Njega treba birati za vreme od jedne godine, a ne za vreme trajanja skupštine. Veće naroda ima važne funkcije, a da ono nema pretsednika, malo je nelogično.

Sulejman Filipović: Na koga će se pretsednik Skupštine obraćati Veću naroda kada ono nema pretsednika?

Poverenik Vlade FNRJ dr Jovan Đorđević: Ja mislim da vi isuviše podvlačite značaj ovog doma. Nije to dom kao što je Savezno veće, to je pod određenim uslovima skup poslanika za vršenje određenih prava.

Dimitrije Bajalica: Ovim bi mu se dao pečat doma.

Poverenik Vlade FNRJ dr Jovan Đorđević: Ja mislim da treba praviti razliku između Veća naroda i domova; ne treba ići na njihovo izjednačavanje nego na diferencijaciju. On vrši dužnost pretsednika dok ne bude novi izabran. Onaj koji je pretsedavao ranije, on ostaje na dužnosti dok ne bude izabran novi. Uostalom, to će biti i u poslovniku rešeno.

Grga Jankez: Ipak mi dajemo važnost tome Veću po određenim pitanjima, a time što ono nema pretsednika svodimo ga na to da nije ono što ustvari jeste, Veće naroda.

Pretsednik: Mi dajemo važnost i određene kompetencije jednoj grupi poslanika i oni su veće samo kada se sastanu da odvojeno rešavaju. Izvan toga nisu veće nego su poslanici Saveznog veća i ništa drugo. I treba izbegavati zabunu da se ovom ili onom odredbom napravi neko treće veće. Ako mi regulišemo poslovnikom Veća naroda da neko pretsedava jednoj sednici ili jednom sastanku, možemo staviti »sastanak« umesto »sednica« i u poslovniku će se kazati »Veće naroda bira za svaki sastanak pretsedavajućeg«, a taj sastanak može da obu-

hvati više sednica. Kada to predvidi poslovnik, onda taj pretsedavajući vodi poslove do idućeg sastanka, i to je dovoljno. Pod tim sastankom podrazumeva se njihovo zasedanje po jednom pitanju.

Grga Jankez: Ako rešavaju danas jedno pitanje i nisu ga svršili, držaće drugi sastanak i mora se ponovo birati pretsednik, odnosno pretsedavajući.

Sulejman Filipović: »Sastanak« ne bi bio zgodan termin. Kako ćemo uneti onda u zapisnik: »zapisnik o sastanku Veća naroda...«

Pretsednik: Staviće se: »Sednica od 1 maja«, »Sednica od 2 maja« itd. i završen je sastanak. Donesena je takva i takva odluka ili mišljenje o društvenom planu. Ne možemo da kažemo zasedanje jer bi to bilo isuviše krupna reč. Mi taj izraz »zasedanje« Skupštine uopšte više nećemo upotrebljavati, jer će Skupština stalno zasedavati, bilo u svom plenumu, bilo u pojedinim odborima, bilo u pojedinim većima itd. Veće proizvođača se sastaje samo, Savezno veće isto tako samo, odvojeno itd., već prema tome šta je na dnevnom redu, a nećemo više govoriti o zasedanjima Skupštine. Ja mislim da kada se to reguliše poslovnicima da će to biti u redu. Smatram da je izraz »sastanak« svakako bolji nego »sednica«. Zato i predlažem da upotrebimo taj termin. (Prima se). Pored toga, predlažem da u prvom redu reči »za vreme od jedne godine« zamenimo rečima »na godinu dana«.

Predlažem da prekinemo rad s tim da narednu sednicu održimo u 17 časova.

(Sednica je zaključena u 13 časova).

59 седница

(3 јануара 1953)

Почетак у 17,10 часова.

Претседавао претседник **Моша Пијаде.**

Претседник: Отварам седницу. Молим да се изврши прозивка.

Секретар Гојко Гарчевић врши прозивку.

Претседник: Извршеном прозивком констатовано је да постоји кворум. Молим да се прочита записник.

Секретар чита записник 58 седнице.

Претседник: Има ли примедаба? (Нема). Записник је усвојен без примедаба.

Настављамо рад. Прелазимо на тачку 3 друге главе: „Права и дужности народних посланика" и члан 52, раније 51. (Чита члан 52).

Грга Јанкез: Имам само једно питање: да ли се овим подразумева да посланик може подносити питања, предлоге итд., само када заседају оба дома, тј. да ли се мисли о овом члану само на Скупштину када она заседа као целина.

Претседник: Овде се не ради о посланичким питањима. О томе говори следећи члан. Сваки посланик има право подносити дому чији је члан предлоге одлука, препорука итд., а има и право да подноси предлоге и таквих аката за које је надлежна заједничка седница оба дома. Дакле, он има то право у своме дому, а у погледу оних питања за која је надлежна Народна скупштина као целина, посланик може да их подноси и заједничкој седници. Што се тиче самог начина, он то може да поднесе и на 15 дана пре заседања. Није речено да се може подносити само на седници већ се предлог може доставити односно поднети претседнику па ће он то саопштити пленуму и изнети га на решавање. Овде се ради само о томе праву посланика; оно није везано за то да се врши само на седници.

Има ли примедаба? (Нема). Члан 52 је усвојен.

Прелазимо на члан 53, раније члан 52. (Чита члан 53).

Др **Хинко Кризман:** У претпоследњем реду требало би изоставити ону реч „не".

Претседник: То је у духу нашег језика, наш језик захтева ту негацију.

Има ли још примедаба? (Нема). Члан 53 је усвојен. Прелазимо на члан 54, раније члан 53. (Чита члан 54).

Посланик је само обавезан да обавести Скупштину о мишљењу оног народног одбора у коме има право одборника, али није обавезан да прихвати и да заступа такво мишљење, ако се са њим не слаже.

Гојко Гарчевић: Да ли је добра стилизација овог става о коме ви говорите? Мислим на тај израз „о мишљењу". Шта ће бити у случају када би се ту радило о неком питању које можда Скупштину не интересује. Сматрам да би то требало рећи прецизније, да се то односи на онаква схватања народног одбора која су непосредно повезана са компетенцијама Савезне скупштине. Ту ће се радити о предлозима које би народни одбор преко посланика, изабраног у дотичном срезу, имао да постави пред Савезну скупштину. Уместо „мишљење" мислим да би било много згодније ако би се то повезало са неком одлуком одбора. Само „мишљење" није ништа прецизно. Треба ту конкретно узети један предлог народног одбора који ће народни посланик бити дужан да изнесе пред Савезну скупштину онако како му наложи срески односно градски народни одбор.

Претседник: Стварно, чини ми се сада да није баш најсрећније решење. Могло би се рећи „о њиховом захтеву, предлогу или мишљењу". Ако оставимо само „мишљење" онда се одмах поставља питање о чему.

Повереник Владе ФНРЈ др Јован Ђорђевић: Ту се хтело подвући да народни одбор не предлаже Скупштини неки захтев, јер се не ради о питањима из надлежности народног одбора него о извесном мишљењу, о извесном ставу народног одбора према неком питању које ће се решавати у Народној скупштини.

Претседник: Узмимо пример. Неки народни одбор жели да унесе у друштвени план изградњу неког моста или неке хидроцентрале. То није његов формални предлог, али је то ипак нека врста захтева предлога односно мишљење.

Повереник Владе ФНРЈ др Јован Ђорђевић: „Мишљење" је појмовно најшире.

Претседник: Али то је сувише широко. Ако, например, они тамо нешто мисле о моралном стању у њиховом месту, да, например, људи много лумпују, то је исто једно мишљење које се свакако ту није узело у обзир, такво мишљење на овом месту не долази у обзир. Овде реч „мишљење" мало каже.

Гојко Гарчевић: Не може се то мишљење, како каже друг Претседник, односити на нешто што нема везе са радом Скупштине.

Повереник Владе ФНРЈ др Јован Ђорђевић: Па то је јасно.

Претседник: Неки срески или градски одбор може Скупштини да изрази своје мишљење да му се не допада нешто у неком закону, да му се не допада нешто у спољној политици. И у Закону о народним одборима предвиђено је да одбори могу да дају мишљења и предлоге.

Повереник Владе ФНРЈ др Јован Ђорђевић: Можда би било добро казати „мишљење о питањима која се претресају".

Претседник: Али народни одбор може да има и неке захтеве и жеље.

Грга Јанкез: Могло би се рећи да су то предлози.

Повереник Владе ФНРЈ др Јован Ђорђевић: Уже је од онога што се мислило.

Претседник: Реч „захтев" свакако може да уђе.

Повереник Владе ФНРЈ др Јован Ђорђевић: Зашто? Не можемо имати у том случају захтеве према Народној скупштини. Одбор може да има жеље а не захтеве. Ја бих предложио да кажемо „предлози и мишљења о питањима из надлежности Савезног већа односно Скупштине". То треба повезати да би се видело да се ради о питањима из надлежности Савезног већа, а што је сада казано у другој реченици.

Претседник: Крај трећег става би према томе гласио овако: „... да обавести Савезно веће односно Скупштину о њиховом предлогу или мишљењу, ако се односе на питања из надлежности Савезног већа односно Скупштине. Народни посланик је дужан да такав предлог или мишљење изложи". (Усваја се).

Нинко Петровић: Има ли објашњење како се замишља извештај који посланик треба да поднесе у републичкој скупштини, да ли појединачно или заједнички, да ли детаљно или уопште итд.

Претседник: Овде се ради о њиховој личној одговорности као посланика кога је та скупштина изабрала. Оних десет посланика за свој рад лично одговарају републичкој скупштини. Може им скупштина тражити извештај, могу га они заједнички подносити као група, али могу и појединачно. То је ствар праксе.

Фадил Хоџа: Да ли се ово у трећем пасусу односи и на народне републике и делегате република, односно аутономних јединица?

Претседник: Да, то се на све односи.

Фадил Хоџа: Да ли је правилна једнина овде или треба рећи у множини, јер републику претставља неколико посланика?

Повереник Владе ФНРЈ др Јован Ђорђевић: Ту је узет појам.

Претседник: Може се дискутовати о томе да ли треба, осим посланика из среза и градова, да се унесе да народна скупштина републике ставља својој десетини посланика у дужност да Савезној скупштини саопште то и то. Ако републичка скупштина има такву жељу, она има друге начине да те жеље достави. Зато мислим да треба оставити овде само среске или градске народне одборе. Ја мислим да би било неукусно и мислим да се у трећем ставу изостави ово: „односно претставничко тело које га је изабрало".

Повереник Владе ФНРЈ др Јован Ђорђевић: У првом ставу у четвртом реду треба „право" а не „права".

Претседник: Има ли још примедаба? (Нема). Прима ли се? (Прима). Идемо на члан 55, ранији члан 54. (Чита члан 55). Ту ћемо направити исто што и горе, да се то веже, да се учине све одговарајуће измене као и у горњем члану.

Грга Јанкез: Један посланик који заступа извесну привредну грану, биће биран у неколико срезова. Већа произвођача појединих срезова у његовој изборној јединици могу бити састављена претежно од друге произвођачке групе. Например, у једном пољопривредном срезу, где је претежан број пољопривредника, може да се постави питање опозивања посланика Већа произвођача који претставља индустриску грану, иако га они нису бирали. Мислим да не би требало оставити могућност да они покрећу питање његовог опозива или да га опозивају. Код оних посланика који су бирани у срезу или граду друкчија је ствар. Ту је сасвим у реду са оним опозивом, а овде ми се чини да није у реду.

За посланике Већа произвођача, који су изабрани на широј јединици и на другим принципима, опозив би се морао на други начин обезбедити.

Претседник: Ја разумем смисао ове примедбе, она има смисла, али се овде не ради о вршењу опозива, него о предлогу. Не може ни овај ни онај да га опозове, него могу само да дају предлог да се тај и тај посланик опозове. Сад свакако опозив ће остати као право оном бирачком телу, оној јединици бирача која га је изабрала и нико други неће моћи да га опозове, али се овде ради само о предлогу. Он је, например, земљорадник и изабран је у седам срезова. Може и из гране индустриске да буде изабран у шест или седам срезова. Ми можемо њега натерати да ради у једном срезу, али не можемо тражити да ради у седам или осам срезова. Ту очигледно некога из индустрије нећемо ставити у једно чисто пољопривредно место, где је веће произвођача састављено у огромној већини од пољопривредних произвођача. Било би добро да се о томе мало размисли, да нам не би после та одредба наметнула обавезу коју не можемо испунити.

Др Хинко Кризман: Ја мислим да се то испусти из Устава и да се у закону о опозиву каже. Да по овдје изоставимо.

Претседник: Што се тиче среза и града ту је ствар чиста. Слажем се да можемо ову ствар изоставити, можемо је оставити за закон о опозиву, без штете по ову установу.

Др **Хинко Кризман:** То је материја закона о опозиву, јер би то практично значило да би сам такав предлог изазивао гласање...

Претседник: Прима ли се да се из 54 и 55 члана изоставе последњи ставови? (Прима се).

Прелазимо на члан 56, ранији члан 55. (Чита члан 56).

Др **Милош Московљевић:** Зашто се сада установљава стална месечна награда члановима Савезног већа?

Претседник: Зато што ће Скупштина радити више него досад. Скупштина се неће састајати два до три пута годишње на неколико дана, него ће људи бити везани. То морамо регулисати једним актом Скупштине. Али, неће свих 450 посланика бити професионални политичари, тј. који неће имати други посао. Ако је неко професор универзитета и народни посланик, или претседник градског народног одбора, или нешто друго и има тамо плату, онда ће му се одредити дневнице када ради Скупштина, када дође на седницу. Ако је фактички професионални политичар, он мора да има од чега да живи.

Грга Јанкез: И републике, рецимо, могу такође имати професионалне посланике, а биће посланика који су чланови и републичке и Савезне народне скупштине, — где ће они добијати награду?

Претседник: То ћемо решити одлуком Скупштине. Ми за бесплатну вожњу кажемо „према посебним прописима које донесе Скупштина", па морају постојати и прописи о награђивању.

Грга Јанкез: Да ли је згодно ово „награда"? Награда значи: „Добар си, па те награђујемо".

Претседник: Значи и то, али не само то. Израз „плата" није згодан.

Др **Хинко Кризман:** Код чланова Вијећа произвођача каже се да они имају право на накнаду изгубљене зараде за вријеме вршења те дужности. Може настати забуна. Ми имамо исту ствар код присудитеља. Кад суд зове радника из фабрике, онда суд мора да плати не само његову плаћу, него и његов изгубљени принос акумулацији и фондовима. А то је толико оптерећење да је цијело питање радника-присудитеља постало проблематично.

Претседник: Размишљајући много о томе како би то изгледало, иако стоји ова формулација да раднику треба надокнадити изгубљену зараду, али то не значи да треба израчунавати све додатке које је изгубио, него му треба дати дневницу као накнаду за тај губитак, једну просечну дневницу свима.

Др **Хинко Кризман:** Онда да се каже „дневница", иначе ће ту бити различитих зарада па би то израчунавање било велик посао.

Претседник: Можемо да кажемо у другом ставу „као и на дневницу ради накнаде изгубљене зараде". Или, можемо да кажемо „накнада за изгубљену зараду врши се исплаћивањем дневнице чију висину одређује Скупштина".

Радован Мијушковић: Овде се каже да народни посланици имају право на вожњу у железничком, поморском итд. саобраћају. Да ли се то односи само када иду на седнице Скупштине?

Претседник: Очигледно је да се овде мислило на сталну вожњу, а не само кад се иде на седнице. Кондуктер не може контролисати да ли он иде на годишњи одмор, у бању, или у Опатију, или на седницу Скупштине. Он нема то право. И детаље морамо да решимо. То мора да иде на терет савезног буџета. Не можемо казати да он има бесплатну вожњу, например, у аутобусу, јер неће да га приме. То је сада предузеће и оно неће да губи. Скупштина све то мора да плати. Савезни буџет мора да предвиди извесну суму за та плаћања. У детаљима то можемо да уредимо само једним прописом који би Скупштина донела. Например, за аутобус ограничити само тамо где је то мање-више главно саобраћајно средство, где људи не могу друкчије да се крећу, где друкчије не могу да дођу до пруге него аутобусом. Нема смисла, например, да се да београдском посланику право да се вози бесплатно трамвајем или аутобусом. Овде је решен принцип, а ствари се морају у детаљима решити посебним прописима.

Димитрије Бајалица: Мене буни у другој реченици „чланови Већа произвођача врше своју дужност почасно". Оваква формулација даје друкчији карактер рада Већа произвођача с обзиром на ову реч „почасно" и чини ми се да би ово могло да изостане. Мени реч „почасно" смета у читавој формулацији.

Претседник: То значи да не примају месечну награду.

Др **Раде Прибићевић:** Из одредбе да чланови Већа произвођача врше своју дужност почасно и имају право на накнаду трошкова проузрокованих вршењем своје посланичке дужности, јасно се види да чланови Већа произвођача немају месечну плату.

Гојко Гарчевић: Не знам да ли је згодна оваква формулација за чланове Већа произвођача. Она некако демобилише људе, одваја их од њихове функције.

Претседник: Мени не смета та одредба. Напротив, чини ми се да је овај израз врло добар, баш уколико се поставља нека разлика међу посланицима Већа произвођача и посланицима Савезног већа. Ту се управо ради о једној почасној дужности чланова Већа произвођача. То значи да је члан Већа произвођача произвођач, и да и даље остаје про-

Претседник: Што се тиче среза и града ту је ствар чиста. Слажем се да можемо ову ствар изоставити, можемо је оставити за закон о опозиву, без штете по ову установу.

Др **Хинко Кризман:** То је материја закона о опозиву, јер би то практично значило да би сам такав предлог изазивао гласање...

Претседник: Прима ли се да се из 54 и 55 члана изоставе последњи ставови? (Прима се).

Прелазимо на члан 56, ранији члан 55. (Чита члан 56).

Др **Милош Московљевић:** Зашто се сада установљава стална месечна награда члановима Савезног већа?

Претседник: Зато што ће Скупштина радити више него досад. Скупштина се неће састајати два до три пута годишње на неколико дана, него ће људи бити везани. То морамо регулисати једним актом Скупштине. Али, неће свих 450 посланика бити професионални политичари, тј. који неће имати други посао. Ако је неко професор универзитета и народни посланик, или претседник градског народног одбора, или нешто друго и има тамо плату, онда ће му се одредити дневнице када ради Скупштина, када дође на седницу. Ако је фактички професионални политичар, он мора да има од чега да живи.

Грга Јанкез: И републике, рецимо, могу такође имати професионалне посланике, а биће посланика који су чланови и републичке и Савезне народне скупштине, — где ће они добијати награду?

Претседник: То ћемо решити одлуком Скупштине. Ми за бесплатну вожњу кажемо „према посебним прописима које донесе Скупштина", па морају постојати и прописи о награђивању.

Грга Јанкез: Да ли је згодно ово „награда"? Награда значи: „Добар си, па те награђујемо".

Претседник: Значи и то, али не само то. Израз „плата" није згодан.

Др **Хинко Кризман:** Код чланова Вијећа произвођача каже се да они имају право на накнаду изгубљене зараде за вријеме вршења те дужности. Може настати забуна. Ми имамо исту ствар код присудитеља. Кад суд зове радника из фабрике, онда суд мора да плати не само његову плаћу, него и његов изгубљени принос акумулацији и фондовима. А то је толико оптерећење да је цијело питање радника-присудитеља постало проблематично.

Претседник: Размишљајући много о томе како би то изгледало, иако стоји ова формулација да раднику треба надокнадити изгубљену зараду, али то не значи да треба израчунавати све додатке које је изгубио, него му треба дати дневницу као накнаду за тај губитак, једну просечну дневницу свима.

Др **Хинко Кризман:** Онда да се каже „дневница", иначе ће ту бити различитих зарада па би то израчунавање било велик посао.

Претседник: Можемо да кажемо у другом ставу „као и на дневницу ради накнаде изгубљене зараде". Или, можемо да кажемо „накнада за изгубљену зараду врши се исплаћивањем дневнице чију висину одређује Скупштина".

Радован Мијушковић: Овде се каже да народни посланици имају право на вожњу у железничком, поморском итд. саобраћају. Да ли се то односи само када иду на седнице Скупштине?

Претседник: Очигледно је да се овде мислило на сталну вожњу, а не само кад се иде на седнице. Кондуктер не може контролисати да ли он иде на годишњи одмор, у бању, или у Опатију, или на седницу Скупштине. Он нема то право. И детаље морамо да решимо. То мора да иде на терет савезног буџета. Не можемо казати да он има бесплатну вожњу, например, у аутобусу, јер неће да га приме. То је сада предузеће и оно неће да губи. Скупштина све то мора да плати. Савезни буџет мора да предвиди извесну суму за та плаћања. У детаљима то можемо да уредимо само једним прописом који би Скупштина донела. Например, за аутобус ограничити само тамо где је то мање-више главно саобраћајно средство, где људи не могу друкчије да се крећу, где друкчије не могу да дођу до пруге него аутобусом. Нема смисла, например, да се да београдском посланику право да се вози бесплатно трамвајем или аутобусом. Овде је решен принцип, а ствари се морају у детаљима решити посебним прописима.

Димитрије Бајалица: Мене буни у другој реченици „чланови Већа произвођача врше своју дужност почасно". Оваква формулација даје друкчији карактер рада Већа произвођача с обзиром на ову реч „почасно" и чини ми се да би ово могло да изостане. Мени реч „почасно" смета у читавој формулацији.

Претседник: То значи да не примају месечну награду.

Др **Раде Прибићевић:** Из одредбе да чланови Већа произвођача врше своју дужност почасно и имају право на накнаду трошкова проузрокованих вршењем своје посланичке дужности, јасно се види да чланови Већа произвођача немају месечну плату.

Гојко Гарчевић: Не знам да ли је згодна оваква формулација за чланове Већа произвођача. Она некако демобилише људе, одваја их од њихове функције.

Претседник: Мени не смета та одредба. Напротив, чини ми се да је овај израз врло добар, баш уколико се поставља нека разлика међу посланицима Већа произвођача и посланицима Савезног већа. Ту се управо ради о једној почасној дужности чланова Већа произвођача. То значи да је члан Већа произвођача произвођач, и да и даље остаје про-

извођач, он је у фабрици, на својој њиви, у сељачкој радној задрузи а своју посланичку дужност врши почасно, и има само право на накнаду трошкова проузрокованих вршењем посланичке дужности.

Др **Раде Прибићевић:** Из првог и другог става овог члана јасно је да чланови Савезног већа имају сталну месечну награду, а чланови Већа произвођача врше своју дужност почасно.

Др **Милош Московљевић:** Ја не разумем зашто се прави разлика између посланика Савезног већа и посланика Већа произвођача. Из формулације овог члана излази да народни посланици Савезног већа постају такорећи чиновници, имају сталну месечну награду, а чланови Већа произвођача врше своју дужност почасно. Ми смо досад посланичку дужност вршили почасно, али смо имали накнаду трошкова проузрокованих у вршењу посланичке дужности.

Претседник: Мени је ово први пут да чујем мишљење да кад посланици имају сталну посланичку плату да су тиме постали чиновници. Готово нема парламента где посланици немају месечну или годишњу плату.

Др **Милош Московљевић:** Код нас никада посланици нису имали сталну месечну плату. *(Неколико гласова:* То није тачно. У бившој Југославији посланици су имали сталну месечну плату).

Повереник Владе ФНРЈ др Јован Ђорђевић: У Енглеској и шеф опозиције има сталну месечну плату.

Јосип Рус: Ја мислим да у трећем ставу овог члана треба изоставити „у вршењу посланичке дужности". Ко ће контролисати народног посланика да ли ће користити бесплатну вожњу у вршењу посланичке дужности или не.

Др **Хинко Кризман:** Држава ће морати да плаћа накнаду Дирекцији железница за ове бесплатне вожње посланика; железница је привредно подузеће.

Претседник: Ова одредба садржи у себи више морално ограничење: да посланик не користи ову повластицу кад иде у бању. На крају крајева, нека је користи и када иде у бању, али ипак ту треба посланике мало ограничити, формално их ограничити.

У трећем ставу можемо да изоставимо у трећем реду реч „саобраћају" као сувишну.

Др **Раде Прибићевић:** Сви посланици у парламентима имају бесплатне железничке карте без обзира где путују. То је пракса у целом свету.

Претседник: Држава ће морати да плаћа железници годишњу карту за посланика, карту која ће важити годину дана, а која ће се одузети ако посланик изгуби мандат.

Ако више нема примедаба, ја бих закључио дебату о овом члану. Прима ли се 56 члан с тим да се у трећем ставу, први ред, бришу речи „у вршењу посланичке дужности"; затим, да се у другом реду истог става иза речи „железничком" дода „саобраћају" и да се у трећем реду истог става брише реч „саобраћају" на оба места. (Прима).

Прелазимо на члан 57, раније члан 56. (Чита члан 57).

Раније је одобрење за лишење слободе и за покретање кривичног поступка против посланика давао Президијум, а сада ће то вршити мандатно-имунитетски одбор дома коме посланик припада.

Димитрије Бајалица: Како ће орган који затекне посланика у вршењу кривичног дела моћи да оцени да је за то дело предвиђена казна од 5 година?

Претседник: Учиниће то на основу познавања Кривичног законика.

Повереник Владе ФНРЈ др Јован Ђорђевић: Тужилац оцењује тежину кривичног дела.

Нинко Петровић: Ако је посреди убиство онда се зна да је то убиство, ако је крађа, онда се зна да је то крађа и зна се каква је казна предвиђена по Кривичном законику и за једно и за друго дело.

Сулејман Филиповић: Зашто је потребно у другом ставу, 4 ред, да стоји „или тежа казна". Јасно се каже у овом ставу „казна строгог затвора у дужем трајању од 5 година", па према томе није потребно да стоји „или тежа казна", то се подразумева.

Нинко Петровић: Можда би било боље рећи „већа казна" него „тежа казна".

Сулејман Филиповић: Не видим зашто је потребно нагласити „тежа казна".

Повереник Владе ФНРЈ др Јован Ђорђевић: Ту се ради о чисто кривично-правном прецизирању. Наше казне не своде се само на казне које су дуже од 5 година. Има и других казни, вечита робија и смрт. Вечита робија није времена казна.

Претседник: Вечита робија је времена казна, временски неограничена. Јасно је да ако се човек ухапси, ухваћен је на делу, поведе се истрага, кажњава се казном већом од 5 година, онда је то тежа казна. Можда бисмо могли да изоставимо ово „или тежа казна".

Повереник Владе ФНРЈ др Јован Ђорђевић: Ја мислим да је предложена формулација правилна. Овако дата формулација ослања се на кривично право, ослања се на систем казни. Тумачењем се долази до овога.

Др **Хинко Кризман:** Да ли посланику користи много то што кажемо да може бити лишен слободе само ако је ухваћен на дјелу за које је прописана казна строгог затвора у трајању дуже од 5 година. Замислите

како то изгледа у животу. Рецимо, дође до туче, посланик извуче револвер, опали, рани некога, дође милиција и може само да „салутира".

Претседник: Милиционар, иако је легитимисањем видео да је посланик, привешће га тамо где треба па ће старији одлучити о ономе што је посланик учинио. Повешће га макар као сведока да дâ објашњење зашто је пуцао, да се види да ли има дозволу за ношење оружја, а истражни судија нека одлучи. Ми нисмо имали у пракси таквих случајева. Углавном је било лишавања слободе из политичких разлога или због криминала. Увек се водила истрага. Ја мислим да ову одредбу не можемо друкчије формулисати. Посланик се мора заштитити, треба да има имунитет, а у тежим случајевима треба да се остави могућност да се решава о његовом делу.

Има ли још примедаба? (Нема). Према томе, члан 57 је усвојен с тим да се у 2 ставу, 4 ред, уместо речи „дужем трајању" стави „трајању дужем" и да се у истом реду бришу речи „или тежа казна".

Прелазимо на члан 58, раније члан 57. (Чита члан 58).

Гојко Гарчевић: Ја бих молио за објашњење у вези са овим чланом. Мене интересује којим се разлозима руководило при доношењу овакве одредбе о неспојивости посланичке дужности и службеничке дужности у државној управи. Исто тако, мене интересује како се сматрају официри у односу на вршење посланичке функције?

Претседник: Мотив је јасан из саме формулације. Службеник администрације, који је зависан од своје плате, од свог унапређења, на крају крајева, и од свог старешине итд., нема ону неопходну слободу опредељивања као што је имају други. Исто тако, службеници у управи треба да се баве својим стручним пословима.

Нинко Петровић: Ово не обухвата професоре?

Претседник: Не, ту се мисли на УДБ-у, Милицију, на државне секретаријате, мисли се на све оно што спада под управу, на администрацију, на оног ко ради на деловоднику, на оног ко ради у Јавном тужилаштву итд. Овде не спадају ни официри ни професори.

Др **Хинко Кризман:** Професор може бити народни посланик, али његово мјесто професора се гаси док му траје посланички мандат.

Претседник: Зашто се гаси његово место професора?

Др **Хинко Кризман:** Прима посланичку плаћу, а не може да врши обе дужности, и да прима две плаће.

Претседник: Уколико је ангажован толико да не може да врши своју професорску дужност, онда је неће ни вршити, али неће губити свој положај професора.

Др **Хинко Кризман:** Раније је државна управа била шири појам. Наставници и професори су улазили у појам државне управе. Када је про-

фесор био изабран за народног посланика његово мјесто је било блокирано и после три до четири године, колико је трајао посланички мандат, он се поново враћао на своје мјесто.

Претседник: У Краљевини Србији учитељи и професори су могли да буду посланици.

Др **Хинко Кризман:** Професори Универзитета су задржавали своја мјеста иако су били изабрани за народне посланике. Московљевић је био и професор и посланик.

Др **Милош Московљевић:** Отишао сам у пензију чим сам био изабран за посланика. Професор гимназије изабран за посланика ишао је у пензију, ако је на њу имао право.

Др **Хинко Кризман:** После престанка посланичког мандата професор се враћао у службу, а године које је провео као посланик признавале су му се у радни стаж.

Гојко Гарчевић: На основу ове одредбе ми ћемо имати приличан број посланика који ће бити професионални посланици и који ће, према томе, бити и плаћени. Истоветну одредбу имамо и у пројектима републичких устава и поставља се питање како ће то практично да се покаже у једном срезу. Конкретно у Срезу никшићком, у коме ја радим, који броји око 50.000 становника, према малом броју становништва наше Републике на прилично мали број становника доћи ће један посланик, јер треба да имамо најмање 80 до 100 посланика. Отприлике, на 5.000 становника доћи ће један посланик. То би значило да би у овом срезу требало да буде десет посланика републичке скупштине и евентуално један за Савезну скупштину, дакле 11 посланика. Међу тих 11 посланика, по мом мишљењу, познавајући људе и крај, сигурно ће бити известан број оних који би требало да остану као професионални посланици. Ако задржимо такве људе и толики број људи као професионалне политичаре у срезу ја не видим да би ти људи били искоришћени и да би били довољно употребљени и довољно политички коришћени у односу на оно што добијају.

При расправљању о овој одредби треба узети у обзир и ту ситуацију у вези са посланицима републичке скупштине, јер на терену нећемо имати разлике да ли су посланици Савезне или републичке скупштине. И од једног и другог тражиће се рад у одборима. С обзиром не само на такве могућности него стварно на честе случајеве које ћемо имати у целој држави не би ли било добро редиговати одредбу у том смислу да изабрани посланици могу задржати функције које су имали или не. То да буде зависно од тога колико ће изабрана лица бити запослена на једној или другој страни. И где је то спојиво и где може остати једно поред другог да би се задржало, а где не може да се ослободе једне од две функције. Ако жели да буде посланик да му престане функција коју има у државном апарату, и обратно.

Претседник: Мени се чини да ово решење које се предлаже нема ничег принципијелног. Ово је принципијелан став: народни посланик не може бити у исто време службеник у државној управи или судија. И судија и службеник могу се кандидовати, али ако буду изабрани морају дати оставку. Ово је принципијелно решење. Предложено решење садржи једну јако незгодну ствар: Скупштина треба да се занима и да решава индивидуално питање сваког посланика, да каже — овај ће имати плату, а овај неће. Тешко је то.

Гојко Гарчевић: У погледу плата било је речи да те плате не би биле истоветне. Бар сам ја тако разумео.

Претседник: То је онда друга ствар. Ово што ви кажете ја мислим да се може решити политички. Ако, рецимо, Никшићки срез са својих 50.000 становника бира 10 посланика за Скупштину НР Црне Горе и једног посланика за Савезну народну скупштину очигледно је да свих 11 неће бити професионални политичари, јер би стомак Никшићког среза био претоварен. Али, шта значи? Значи да од тих 11 неко може да буде претседник и члан среског односно градског одбора у Никшићу, да има тамо своју неку изборну дужност у народном одбору или евентуално неку функцију са сталном платом итд. Можда ће остати двојица-тројица који ће бити професионални или ће бити функционери у Фронту итд.

Повереник Владе ФНРЈ др Јован Ђорђевић: То су изузетни случајеви у Црној Гори. Већином ће бити преко 20.000 становника.

Гојко Гарчевић: Ја сматрам да неће бити ретки него ћемо имати више таквих случајева.

Грга Јанкез: Ово је савезни закон. Свака република ће у оквиру овога закона доносити закон који не мора бити истоветан по свакој тачки.

Претседник: Како би изгледао јединствен правни систем када би у републичкој скупштини могао чиновник милиције или Удбе да буде посланик.

Грга Јанкез: Не мислим ја на то него на професионализам посланика. Да ли ће да буду професионални и посланици или не, то свака република може конкретно да реши. Иначе овај принцип да не буде истовремено посланик чиновник и судија то је друга ствар ја се са тиме слажем. Мислим, да ли ће неко да буде професионални посланик или не, треба дати могућност да се то у републичким законима друкчије реши, јер ће негде морати, с обзиром на мали број становника у републици бирати више посланика у једном срезу, а они су ту близу и нема потребе да у оваком случају буду плаћени као посланици.

Гојко Гарчевић: У вези овог образложења да се искључе службеници да не могу истовремено бити посланици истоветни су разлози у односу

и на официре. Њихова упосленост није мања ако није важнија него код службеника органа управе.

Димитрије Бајалица: Значи да ће се демобилисати.

Гојко Гарчевић: Према закону они могу бити и официри и посланици. Они не морају бити демобилисани нити напустити дужност, за њих то не важи.

Повереник Владе ФНРЈ др Јован Ђорђевић: Ја бих хтео да подвучем да није питање запослености било основно за оцену овог принципа. Оно сигурно игра извесну улогу, али на првом месту долази у обзир, тако да кажем, једна антибирократска мера у условима нашег развитка. Једна од битних мера за оживљавање и осамостаљење Народне скупштине — јесте баш искључење административног апарата из састава Скупштине. Ми смо имали пуно тешкоћа бащ услед тога што је у одборима и Скупштини био заступљен приличан број службеника, а да не говоримо о Совјетском Савезу где је скоро цео апарат укључен у Врховни Совјет, тако да ништа не ради. Једна од важних мера за јачање политичког карактера и самосталности Народне скупштине је искључење службеника, и то службеника из управног апарата. Код нас је управа данас сужена на ужу администрацију, тако да самоуправне установе, као што су школе, болнице и социјалне установе, не улазе више у систем управе. То је систем изван управе, полудржавни.

Друго је питање војске, односно официра. Сигурно да у једном смислу оцене државних органа управе војска је типично служба управе. Али са гледишта бирократских елемената у управи, гледишта које је било једно од одлучујућих, нема разлога да се официри по том основу искључе, јер немају непосредног контакта са грађанима, радом итд.

Др **Хинко Кризман:** А војничка дисциплина?

Др **Милош Московљевић:** Професор Ђорђевић је објаснио сада како треба схватити ову државну управу. А мени се чини да би боље било рећи „службенике управне струке", него „државне управе". Рецимо управник болнице или директор гимназије, и они спадају у државну управу, и они су плаћени и треба да се искључе. За ректора универзитета то не важи, он је изборни. Дакле, пошто је директор гимназије службеник државне управе у просветној струци, боље би било, да би се тачно разумело, ставити „службенике управне струке или управне службе". Онда се зна да је то администрација.

Повереник Владе ФНРЈ др Јован Ђорђевић: Али немамо више ту управну струку. Ми имамо политичку управу и то се односи само на службенике запослене у ресору унутрашњих послова. Тај је појам сасвим узан. С друге стране, чињеница је да се неко, ако хоћете, може налазити и у управи радничког савета, „у управи" је у том смислу и свако други који у самоуправној установи има функцију управљања, а јасно је да се то не односи на њих. Ово је државна управа и ти су пој-

мови данас јасно опредељени. Државну управу, о томе ћемо имати да дискутујемо, чине: државни секретаријати и управне установе и они органи које је основало Савезно извршно веће и врше искључиво функције управе. Искључене су из тога социјалне службе и самоуправне установе, и, наравно, привреда. Исто тако, и просветне установе су самоуправне установе. Искључени су, дакле, администрација Савезног извршног већа, извршних већа народних република, народних одбора и секретаријати управа и управних установа. Изван тога све друге не спадају у управу. У развитку законодавства у нашим прописима ове ствари су прилично јасне. Једино је спорно на апстрактном плану питање Армије — да ли је управа или не. На крају крајева, у извесним спорним случајевима Скупштина ће то ценити приликом верификације мандата.

Претседник: Може бити да би о томе требало нешто да буде у изборном закону. На крају, и у војсци има војних службеника. И то је администрација у ужем смислу, затим војни судија итд.

Сулејман Филиповић: Како је са посланицима на страни, амбасадорима?

Претседник: Они су службеници, они не могу бити бирани.

Димитрије Бајалица: Ја бих још једну ствар рекао просто ради јасноће формулације овога члана. Мени се чинило када сам проучавао овај члан да су то била два основна принципа о којима је вођено рачуна. Не само овај принцип да не буде службеник државне управе него и то да овим обезбеђујемо највећем броју посланика да непрекидно буде у контакту са својим бирачима, да улазе у проблематику среза, и да на основу тога дају и један сасвим друкчији карактер дискусији о проблемима који се буду расправљали у Скупштини итд. Међутим, према овом образложењу које је дао друг др Ђорђевић излази, да овај други принцип неће моћи бити заступљен, да ћемо ми имати и убудуће велики број посланика који ће бити на разним функцијама, рецимо у војсци, затим професори итд.

Повереник Владе ФНРЈ др Јован Ђорђевић: Ја нисам казао ни велики ни мали број.

Димитрије Бајалица: Ја мислим на ове који ће повремено, два три пута отићи на седнице среских одбора и неће бити у контакту са бирачима и проблематиком која ће давати њима материјал за дискусију у Скупштини.

Претседник: Ми не можемо да осигурамо такав састав Скупштине да буду у њој стопроцентно професионални политичари. То би била друга крајност која би само могла и да кошта и да штети. Али, један одређени, довољан проценат посланика биће професионални политички радници; то ће осигурати довољну политичку активност у Скупштини у свим питањима. То је, на крају крајева, ствар праксе и Фронт када буде постављао

кандидате мораће да води рачуна мало и о томе. Не то да сваког посланика претвори у професионалног политичара, али ипак да их буде довољно, у довољном броју да се то осети у раду Скупштине. То је питање политичког развоја, развитка политичког живота. Очигледно је да не може остати на таквој Скупштини као што је била досад кад је скоро сваки посланик запослен, има неку своју дужност, функцију односно професију. То је тако могло некако да иде кад смо имали два или три заседања годишње. А и то је некима било тешко. Чим дођу већ питају колико ће дана трајати заседање. Године 1946 ми смо још држали нека заседања од 8—10 дана, а после тога више никада нисмо то успевали. Било је ту и претседника среских народних одбора, министара републичких влада итд., и природно је што они нису имали времена.

Има ли још примедаба? (Нема). Прима ли се? (Прима). Према томе, члан 58 (нови) усвојен је како је предложен.

Прелазимо на нови члан 59. (Чита члан 59).

Сулејман Филиповић: Зашто морамо употребљавати тај израз „сазив"?

Претседник: То је период од 4 године. Имамо сада Скупштину другог сазива, а она која ће бити изабрана то ће бити скупштина трећег сазива. Мораш имати једно обележје за сваки период скупштинског рада. То нема неки нарочити значај, али је та ознака ипак потребна.

Има ли још примедаба? (Нема). Онда нови члан 59 усвајамо према предлогу с тим што се у вези накнадних амандмана на почетку другог реда реч „за" замењује са „на" и што се на крају става првог додају речи „и комисијама".

Прелазимо на члан 59 предлога, који постаје нови члан 60. (Чита члан 60).

Грга Јанкез: Имам једно питање. Из оног што смо раније говорили мени је јасно зашто је потребно једно претседништво целе Скупштине. Међутим, из те потребе ипак не произлази да претседник Савезне скупштине сазива седнице већа, поготово када имамо сталан сазив. Сматрам за најбоље, да се свако веће састане по одлуци претседника дотичног већа, а само Скупштина као целина на позив Претседника Скупштине. У случају да претседник већа не сазове седницу већа — а потребу осећа Претседник Скупштине — онда може Претседник Скупштине, као виши орган сам директно сазвати.

Претседник: Ова ствар је у вези са претходним чланом. Савезна народна скупштина је у сталном заседању. А како она ради? Ради у посебним седницама домова, у заједничким седницама оба дома, у сталним и другим одборима, комисијама итд. Тај скупштински рад сматра се целином. Сасвим је логично да онда седнице домова, појединих већа, осим седница одбора, сазива Претседник Скупштине, већ и због тога што седницу појединог већа може да предложи претседник већа, неки одбор,

једна петина чланова већа, Савезно извршно веће, сам Претседник Савезне народне скупштине итд. И зато имамо такав орган. Како ће изгледати тај позив? Сазива се на предлог претседника Већа произвођача или на предлог једне петине чланова Већа произвођача, или Савезно извршно веће сазива Веће произвођача за тај и тај дан. Ја мислим да је сасвим логично ако узмемо Скупштину као целину и да је не цепкамо.

Повереник Владе ФНРЈ др Јован Ђорђевић: Претседник већа није стални функционер. Он је, устварн, претседавајући. То је битно. Тиме се обезбеђује извесна економија и извесна ефикасност.

Грга Јанкез: Шта би нама сметало, ако једна група посланика жели сазивање Већа произвођача, да се обрати претседавајућем Већа произвођача.

Претседник: Па може и то. Он ће онда предложити то сазивање Претседнику Скупштине.

Грга Јанкез: Претседавајући моли Претседника Скупштине да сазове његово веће.

Претседник: Јесте, зашто не?

Гојко Гарчевић: Ја сматрам да је ова одредба правилна и да не би било ни практично ни одрживо ако бисмо је мењали у смислу у коме то замишља друг Јанкез. Тиме би се ишло против јединства Скупштине. Претседник Скупштине сазива и једно и друго веће. Поменуто решење значило би распарчавање рада већа.

Грга Јанкез: Ако Претседник Скупштине сматра да треба сазвати у исто време оба већа или сматра да треба сазвати само једно веће он може да замоли претседника тог већа да сазове седницу. То не крњи целину саме Скупштине и не смета ауторитету Претседника Скупштине, јер он може да је и сам сазива.

Повереник Владе ФНРЈ др Јован Ђорђевић: Сазивање мора бити обједињено у нечијим рукама. Најбоље је да то буде у рукама онога који има целокупан преглед. Иницијатива је дата свима: и претседнику већа, и одборима, и посланицима итд. Због тога нема опасности да се она не би могла сазвати кадгод затреба.

Претседник: Досад је то било у рукама Президијума и Владе а сада то прелази у руке Скупштине.

Има ли још ко шта да примети? (Нема). Значи, нови члан 60 усвојили смо према предлогу.

Прелазимо на члан 61 раније члан 60. (Чита члан 61). Има ли примедаба? (Нема). Али, овде имамо амандман. (Прима се). Према томе, члан 61 је примљен с тим што се према накнадном амандману у ставу трећем брише реч „оцени".

У наслову изнад члана 61, који постаје нови члан 62, додају се речи, према накнадном амандману, „и комисије“, а у члану 62 убацује се иза става три нови став четврти који гласи: „Савезна народна скупштина има сталну комисију за тумачење закона“.

Ова реченица иначе постоји у члану 68 предлога па се оданде преноси овамо а тамо остаје само објашњење како та комисија ради.

Др **Милош Московљевић:** Ја ћу на крају претреса говорити о језику ове две редакције — ћирилске и латинске, али овом приликом треба да обратим пажњу на једну ствар коју треба исправити. У овом члану четири пута се помиње да домови могу „образовати“ сталне одборе. Тако стоји у тексту на ћирилици. У тексту на латиници, међутим, стоји много лепше, уместо образовати тамо стоји „основати“. Зашто не би тај израз употребили и овде или би уместо тога казали „изабрати“.

Претседник: Ја не знам зашто су у редакцији латиницом, ијекавштином, употребили израз основати. Овде се не ради о оснивању. Мени то не звучи згодно и не знам да ли је то оправдано. Фактично треба одборе образовати. Зашто ти тај израз смета?

Др **Милош Московљевић:** Одбори се уствари бирају.

Претседник: То је тачно, али овде то није битно и не треба то наглашавати. Ја не знам да ли постоји који наш закон у коме нисмо употребили тај израз. Ако ставимо израз „основати“ или „установити“ онда то не би одговарало ономе што се мисли.

Повереник Владе ФНРЈ др Јован Ђорђевић: То је преведен израз „формирати“ који нам ту највише одговара.

Јосип Рус: У словеначком тексту стоји „избере“, избрати.

Повереник Владе ФНРЈ др Јован Ђорђевић: То је због тога што они немају потпуно адекватан израз за „образовати“. Међутим, бирају се људи а не одбор.

Димитрије Бајалица: Да ли се могу други и трећи став спојити па да се каже: „Сваки дом може образовати сталне одборе и за друга питања из своје надлежности, као и анкетне одборе и друге одборе и комисије за вршење посебних задатака“.

Претседник: То би могло да се прими.

Грга Јанкез: Зашто није ушао као сталан одбор за план и финансије?

Претседник: Ми смо имали у нашим преднацртима предвиђене разне одборе: за народну привреду, одбор за буџет и друге ствари, али је то изостављено, а остављени су законодавни и имунитетни. То питање треба оставити новој Народној скупштини да реши, да види какве одборе треба да има. Има ту мало да се решава: да ли ће бити исти

одбори у једном и другом већу. Добро је да се то остави да сама Скупштина то питање проучи.

Гојко Гарчевић: Раније смо изостављали ову реч „јединствени", мислим да и овде то треба изоставити.

Претседник: Можемо.

Сулејман Филиповић: Мени се чини да одборе из другог и трећег става не можемо да ставимо у исти став, зато што су из другог става стални одбори, а из трећег су привремени.

Претседник: Кад кажемо да сваки дом може образовати сталне одборе и за друга питања из своје надлежности, као и анкетне одборе и друге комисије. . ., то је јасно да то нису стални одбори. Анкетни одбори нису стални. Или, када се образује комисија за дечје домове са задатком да види како је стање у њима, онда то није сталан одбор.

Грга Јанкез: Ја мислим да би код овог основног закона требало унети да постоје одбори за план и финансије и за спољно-политичке послове.

Претседник: Ја сам рекао да у привреди има ствари које још нису дефинитивно до краја дотеране да би се могло рећи како ће изгледати одбори у Већу произвођача, како у Савезном већу. Можда нећемо имати Одбор за план и финансије.

Др **Хинко Кризман:** Колико ће бити државних секретаријата, толико ће морати да буде одбора, ако хоће Скупштина да врши све своје функције.

Претседник: Мени се чини да је најправилније да то оставимо новој Скупштини. Дотле ће се, ваљда, формирати нека дефинитивна гледишта. Ја се не бих тиме везивао. Главно смо казали да сваки дом може образовати одборе и за друга питања. Има ли још примедаба? (Нема). Члан 62 је усвојен.

Прелазимо на чл. 63, раније чл. 62 (чита члан 63).

Сулејман Филиповић: Ја мислим да после овога „не могу бити чланови одбора" треба додати „и комисија".

Др **Хинко Кризман:** И ја мислим, осим Законодавног одбора.

Фадил Хоџа: Ја то не могу да разумем, зашто не могу бити чланови Законодавног одбора?

Др **Хинко Кризман:** Ми најјаче снаге искључујемо. Ко ће бити претсједник Законодавног одбора?

Претседник: Први став је изван сваке сумње: претседник и потпретседници већа не могу бити чланови одбора. О другом ставу може се дискутовати.

Др **Хинко Кризман:** Ми најквалитетнији део вијећа искључујемо из активног скупштинског рада. Ја, напримјер, не могу да замислим Законодавни одбор без друга Моше Пијаде.

Претседник: Овде бисмо могли да изоставимо потпретседнике и секретара и да кажемо у другом ставу: „Председник Савезне народне скупштине не може бити члан одбора или комисија". (Добро је). Прима ли се? (Прима).

Прелазимо на члан 64, раније члан 63. (Чита члан 64).

Др **Хинко Кризман:** Ко подноси законске приједлоге који долазе пред Народну скупштину?

Повереник Владе ФНРЈ др Јован Ђорђевић: Савезно извршно веће.

Др **Хинко Кризман:** Али, то у надлежности Савезног извршног вијећа не стоји у приједлогу.

Повереник Владе ФНРЈ др Јован Ђорђевић: Ту имамо амандман, ту имамо она прецизирања.

Димитрије Бајалица: Да ли уз одборе треба ставити и комисије?

Претседник: Не треба, комисије су посебна тела.

Прота Милан Смиљанић: У другом ставу стоји „у одговарајућим одборима дома". Мислим да ту треба да буде једнина.

Претседник: Ту се мислило да би један законски предлог могао да прође и кроз два одбора. Например, један законски предлог треба да прође кроз Законодавни одбор, а ако се ради о привредним питањима, нека прође и кроз Одбор за привреду. Нека се чује мишљење оба одбора. Например, сам друштвени план као закон. Очигледно да ће он отићи у Одбор за привреду, али он треба да прође, по моме мишљењу, и кроз Законодавни одбор, да добије и оцену Законодавног одбора. Има ли још примедаба? (Нема).

Прелазимо на члан 65, раније члан 64. (Чита члан 65).

Грга Јанкез: Препорука директна или преко Скупштине?

Претседник: Директна. Зашто не би могао Законодавни одбор да препоручи народним одборима да обраћају већу пажњу бирачким списковима, да их критикује због неуредног стања бирачких спискова итд. Има ли примедаба? (Нема).

Прелазимо на члан 66, раније члан 65. (Чита члан 66).

По овоме што је овде предвиђено одбори ће стварно имати широко поље рада, имаће велику активност.

Гојко Гарчевић: У четвртом ставу стоји да „одбори могу позивати. . ."

Претседник: У петом ставу уместо „позвати" да ставимо „позивати".

Др **Милош Московљевић:** Ја бих молио да ми се објасни на каква се питања мисли у трећем ставу када се говори о појединим питањима која Савезно извршно веће може изнети на дневни ред седнице одбора. Савезно извршно веће је законодавно тело.

Претседник: Савезно извршно веће није законодавно тело.

Повереник Владе ФНРЈ др Јован Ђорђевић: Не ради се ту о Савезном већу, већ о Савезном извршном већу.

Претседник: Мислим да можемо члан 66 усвојити с тим да се у петом ставу, први ред, уместо „позвати" стави „позивати". (Прима се).

Прелазимо на члан 67, раније члан 66. (Чита члан 67).

Др **Хинко Кризман:** Да ли у првом реду овог става треба рећи „тога ради". Можда је боље рећи „ради тога".

Претседник: Акценат пада на реч „тога". Има ли још? (Нема). Значи члан 67 је примљен без измена. (Тако је!)

Прелазимо на члан 68, раније члан 67. (Чита члан 68).

Сулејман Филиповић: Зашто је потребно да сваки пословник потврђује Савезна народна скупштина кад сваки одбор ради по пословнику који сам доноси.

Претседник: Веће треба да потврди за своје одборе, а ако се ради о скупштинском одбору онда треба да га потврди Скупштина.

Нигде се не говори о томе како се бирају одбори. Ако бисмо ставили оно што смо раније имали, онда би ствар била решена. Из овог предлога се не види да се одбори бирају, каже се да се одбори образују.

Нинко Петровић: Бирају се чланови одбора, а одборе установљава закон.

Претседник: У пословник Скупштине ће ући како се бирају одбори, колико чланова имају, итд. Има ли још примедаба? (Нема). Члан 68 примљен је без измена.

Прелазимо на члан 69, раније члан 68. (Чита члан 69).

Др **Раде Прибићевић:** У ставу у коме се говори о томе ко може поднети предлоге за тумачење закона, мислим да у набрајању треба поћи од Савезног извршног већа, а не од народних посланика. Незгодно је да Савезно извршно веће као највише тело дође на средину у том набрајању.

Претседник: Ја мислим да овде ипак има неке логике. Почиње се од тога да предлог може поднети сваки народни посланик, затим Одбор дома, па Савезно извршно веће, Савезни врховни суд као тело изван Скупштине и, најзад, удаљеније тело републичко извршно веће.

Повереник Владе ФНРЈ др Јован Ђорђевић: Овај ред је логичан и доследно смо га свуда примењивали.

Др **Раде Прибићевић:** Можда би требало иза „Савезно извршно веће" додати „као и". Набрајање посланика, одбора, домова и Савезног извршног већа је ишло као градација, а мало треба издвојити Савезни врховни суд.

Претседник: Зашто одвајати? Сви су равноправни у подношењу предлога за тумачење закона.

Нинко Петровић: Значи: народни одбори не могу директно тражити тумачења од Комисије, него преко једног од ових органа.

Претседник: У тексту се каже да Комисија проучава предлоге за оцену сагласности поднесене Скупштини.

Гојко Гарчевић: У 5 ставу се каже: „Комисија подноси обавезна тумачења на накнадну потврду надлежним домовима". Зар није то потребно поднети заједничкој седници?

Повереник Владе ФНРЈ др Јован Ђорђевић: Заједничка седница не доноси одлуку о томе, то се подноси дому који је надлежан. Ако су оба дома, онда се то подноси и једном и другом дому. На заједничкој седници се не доносе закони, већ законе доносе паралелно домови или само један дом.

Претседник: Па и у случају закона које су домови донели заједно, у равноправном учешћу, Комисија ће поднети и једном и другом дому на потврду, а они ће се међусобно споразумети о потврди.

Сулејман Филиповић: Зар није боље рећи „на оцену сагласности", него „за оцену сагласности".

Претседник: Боље је да стоји „за оцену сагласности". У овом ставу уместо „савезних и републичких" треба ставити „савезног и републичког".

Сулејман Филиповић: Зашто се код Комисије за тумачење закона одређује 9 чланова, а досад нигде нисмо одређивали број чланова одбора или комисија?

Претседник: Овај посао тумачења закона и оцене сагласности вршио је досад Президијум. Сада се то преноси на једну сталну скупштинску комисију, која, као што се види из последњег става овог члана, остаје на дужности и после распуштања Скупштине, дакле, до избора нове комисије. У размаку од 2—3 месеца, док је Скупштина распуштена, Комисија за тумачење закона мора да ради. Сваког часа наилазиће се на потребу да се даје оцена сагласности или да се изда неко тумачење закона. Пошто је то Комисија са посебном функцијом, сматрало се да треба одредити отприлике и број чланова. Мислим да је довољно да у тој Комисији буде 9 посланика.

Димитрије Бајалица: Ја бих предложио преформулацију овог члана Раније смо став 1 овог члана пребацили у члан 62. Незгодно је почети

овај члан тиме што се наводи да Комисија за тумачење закона има 9 чланова. Овај став могао би да гласи „Скупштина бира на заједничкој седници оба дома Комисију за тумачење закона од 9 чланова".

Претседник: Досад смо говорили о раду разних одбора, а сада говоримо о томе да су установљене комисије.

Повереник Владе ФНРЈ др Јован Ђорђевић: Могли бисмо евентуално да почнемо овај члан са трећим ставом, с тим да Комисија за тумачење закона има право да даје обавезна тумачења савезних закона. У овом ставу иза речи „Комисија" додати „за тумачење закона".

Др **Раде Прибићевић:** Можемо овај члан да почнемо и ставом: „Комисија за тумачење закона има право да даје обавезна тумачења савезних закона".

Претседник: Не смемо то да мешамо. Прво имамо надлежност Комисије, онда ко подноси предлоге за тумачење закона, затим да Комисија подноси обавезна тумачења на накнадну потврду надлежним домовима. Можемо у првом ставу да кажемо какав је задатак Комисије, колико броји чланова и да се бира на заједничкој седници.

Др **Раде Прибићевић:** У другом ставу уместо „Комисија има право" боље ставити „Комисија за тумачење закона. . ."

Претседник: Нема потребе да то сада чинимо јер смо почели да говоримо о надлежности Комисије. После тога можемо да наведемо број чланова и да кажемо да се бира на заједничкој седници.

Др **Раде Прибићевић:** У ранијем првом ставу овог члана, који смо додали члану 62, имали смо одредбу да Савезна народна скупштина има сталну Комисију за тумачење закона. То је сметало Бајалици. Пошто смо избацили тај став из овог члана, могли бисмо овај члан да почнемо формулацијом: „Комисија за тумачење закона има право да даје обавезна тумачења савезних закона", а затим да говоримо о томе да ова Комисија има 9 чланова.

Претседник: Бајалици је сметало што је ранији други став овог члана постао први. Не треба почети тиме да ова Комисија има 9 чланова. То је споредна ствар. Мислим да је довољно рећи у првом ставу: „Комисија за тумачење закона има право да даје обавезна тумачења савезних закона". Прво да одредимо надлежност Комисије, па тек онда да кажемо колико чланова броји и да се бира на заједничкој седници оба дома.

Др **Раде Прибићевић:** Битно је да је то Комисија за тумачење закона.

Претседник: Ја мислим да би сметало ако бисмо прво навели то да Комисија има право да даје обавезна тумачења савезних закона, а затим додали да Комисија има 9 чланова и да се бира на заједничкој седници оба дома. То би било прескакање, не би било логичног реда. Ја мислим

да је сасвим правилно да став „Комисија за тумачење закона има 9 чланова које из реда народних посланика бира Скупштина на заједничкој седници оба дома“ дође испред става „Комисија може именовати правне стручњаке као саветодавне чланове“. (Може).

Има ли још примедаба? (Нема). Према томе, члан 69 примљен је са следећим изменама: Први став гласи „Комисија за тумачење закона има право да даје обавезна тумачења савезних закона“. Ранији други став „Комисија за тумачење закона има 9 чланова које из реда народних посланика бира Скупштина на заједничкој седници оба дома“ постаје пети став овог члана.

У другом ставу, 1 ред, иза речи „поднети“ ставити: „две тачке“, у другом реду истог става уместо „одбори домова“ ставити „одбор дома“, и у истом реду уместо „савезни Врховни суд“ ставити „Савезни врховни суд“.

У четвртом ставу, 2 ред, уместо „савезних и републичких“ ставити „савезног и републичког“.

За данас је, надам се, доста.

Закључујем данашњу седницу, а наредну заказујем за сутра, 4 јануара, у 10 часова.

(Седница је закључена у 19,30 часова).

60 sednica

(4 januara 1953)

Početak u 10,10 časova.
Pretsedavao pretsednik **Moša Pijade.**

Pretsednik: Otvaram šezdesetu sednicu. Molim da se izvrši prozivka.

Sekretar **Gojko Garčević** vrši prozivku.

Pretsednik: Izvršenom prozivkom konstatovano je da ima kvoruma. Izvolite saslušati zapisnik.

Sekretar čita zapisnik 59 sednice od 3 januara.

Pretsednik: Ima li primedaba? (Nema). Zapisnik je overen.
Prelazimo na poglavlje »B Izvršni organi Savezne Narodne skupštine«. Ima li primedaba? (Nema).
Na redu je član 70, ranije čl. 69. (Čita član 70).
Ima li primedaba? (Nema). Član 70 je usvojen kako je predložen.
Prelazimo na član 71, ranije član 70. (Čita član 71).

Fadil Hodža: U tački 2 ovog člana imamo odredbu da Pretsednik Republike proglašava ukazom zakone i izdaje isprave o ratifikaciji međunarodnih ugovora. Ja mislim da drugi deo ove tačke treba staviti u posebnu tačku.

Pretsednik: Smatram da možemo usvojiti predloženu formulaciju druge tačke. U ovoj tački stoji da Pretsednik Republike proglašava ukazom zakone. Skupština donosi zakone, a Pretsednik Republike ih samo proglašava. Isto tako, u pogledu ratifikacije međunarodnih ugovora, Skupština ili Savezno izvršno veće vrše ratifikaciju, a Pretsednik Republike izdaje isprave o ratifikaciji. Tu se radi o jednom formalnom postupku, tako da ovo i možemo izdvojiti u poseban stav, mada bi se time ovome pridavala naročita važnost. To, međutim, nije potrebno.

Dr **Miloš Moskovljević:** Ko će potpisivati ukaze i ko će postavljati državne sekretare, da li Savezno izvršno veće ili Pretsednik Republike?

Pretsednik: Savezno izvršno veće. U tački 9 čl. 78 stoji da Savezno izvršno veće postavlja i razrešava državne sekretare i potsekretare, guvernera Narodne banke FNRJ, saveznog javnog tužioca, saveznog javnog pravobranioca i druge više službenike koje odredi zakon. Ukaz je dokumenat koji potpisuje Pretsednik Republike. Pretsednik Republike može da dodeljuje ukazom odlikovanja i počasna zvanja; ukazom može da postavlja i da opoziva ambasadore i opunomoćene ministre, da proglašava zakone. Tu se radi o ukazima koje donosi Savezno izvršno veće, a Pretsednik Republike ih potpisuje.

Poverenik Vlade FNRJ dr Jovan Đorđević: Meni se čini da bismo mogli da izmenimo red ovih tačaka u članu 71, tako da posle prve tačke stavimo tačku 5, iza nje da stavimo tačku 4, zatim tačku 2 i na kraju tačku 3. Primanje akreditivnih i opozivnih pisama akreditovanih stranih diplomatskih pretstavnika je najvažniji posao među poslovima koji su navedeni u ovom članu.

Pretsednik: Ja ipak mislim da dužnost Pretsednika Republike da proglašava ukazom zakone treba da bude navedena ispred ostalih dužnosti. Možda bismo mogli da spojimo četvrtu i petu tačku u jednu.

Gojko Garčević: Ja mislim da je bolje drugi deo tačke 2) staviti kao posebnu tačku 6), jer bismo na taj način više istakli nadležnost Pretsednika Republike da izdaje isprave o ratifikaciji međunarodnih ugovora i drugih sporazuma.

Pretsednik: Možda bi tačka 3) u kojoj se govori o dodeljivanju ukazom odlikovanja i počasnih zvanja mogla da dođe kao poslednja tačka u ovom članu.

Gojko Garčević: Možda bi trebalo izdvojiti poslove Pretsednika Republike po unutrašnjim pitanjima federacije od poslova u međunarodnim pitanjima.

Pretsednik: Mogli bismo tačku 3) da stavimo kao poslednju, a tačku 5) da stavimo ispred četvrte.

Gojko Garčević: Mislim da je nespojivo ono što imamo u tački 2), to ne ide zajedno, tu se radi o proglašenju ukazom zakona i o izdavanju isprava o ratifikaciji međunarodnih ugovora.

Poverenik Vlade FNRJ dr Jovan Đorđević: Kako bi bilo da drugi deo tačke 2) stavimo kao drugi deo tačke 3). Izdavanje isprava o ratifikaciji međunarodnih ugovora nije neko naročito pravo, to je administriranje. Savezno izvršno veće ratifikuje međunarodne ugovore, a Pretsednik Republike izdaje isprave o ratifikaciji.

Pretsednik: A kad Skupština ratifikuje međunarodni ugovor?

Poverenik Vlade FNRJ dr Jovan Đorđević: Onda Pretsednik Republike potpisuje ukaz o ratifikaciji. Skupština će međunarodni ugovor ratifikovati zakonom.

Ninko Petrović: U članu 70 reč je o pretstavljanju zemlje i ja bih predložio da i odredbe u članu 71 i 72 označimo kao pretstavljanje Republike od strane Pretsednika.

Pretsednik: Nije sve ovo pretstavljanje Republike. Radi se o posebnom obeležju Pretsednika Republike da pretstavlja zemlju. Sve ove odredbe ne bismo mogli podvesti pod pretstavljanje. Proglašavanje zakona, davanja odlikovanja, ne treba podvesti pod pojam »pretstavljanje«.

Pošto više nema diskutanata, da pređemo na rešavanje. Kao što smo se sporazumeli, predlažem da se član 71 usvoji s tim da tačka 3) postane tačka 5) i da se trećoj tački doda odredba sadržana u drugom delu tačke 2): »izdaje isprave o ratifikaciji međunarodnih ugovora i drugih sporazuma« a iserd toga da se stavi tačka i zapeta, kao i da tačka 5) postane tačka 3). (Prima se).

Prelazimo na član 72, ranije čl. 71. (Čita član 72).

Gojko Garčević: Da li u drugom stavu ovog člana umesto »Narodne skupštine« treba staviti »Savezne narodne skupštine«?

Pretsednik: Negde smo u zakonskom predlogu upotrebljavali termin Savezna narodna skupština, negde Narodna skupština, a negde Skupština. Nismo, dakle, u celom zakonu sproveli jedan termin. Ovde možemo umesto »Narodne skupštine« da stavimo »Skupštine«.

Sulejman Filipović: U drugom stavu ovog člana govori se o tome da Pretsednik Republike ima pravo da zadrži od izvršenja akte Saveznog izvršnog veća s kojima se ne slaže, uz obavezu da sporno pitanje odmah iznese na odluku Skupštini, a iza toga imamo odredbu da je u tom slučaju Pretsednik Skupštine dužan da sazove sednicu Saveznog veća odnosno oba doma. Zašto ne bismo kazali da je Pretsednik dužan da sazove Skupštinu.

Pretsednik: Ako je zakon donelo samo Savezno veće, onda će se sazvati samo Savezno veće.

Sulejman Filipović: Onda je to protivno rečenici u kojoj se kaže: »uz obavezu da sporno pitanje odmah iznese na odluku Saveznoj narodnoj skupštini«, a to znači da iznese pred oba doma. To nije u skladu sa sledećom rečenicom u ovom članu.

Poverenik Vlade FNRJ dr Jovan Đorđević: Savezno veće ima kompetenciju da samo ono istupa kao Narodna skupština.

Sulejman Filipović: Ja bih predložio da se briše poslednja rečenica.

Ninko Petrović: U poslednjoj rečenici radi se o čisto tehničkoj stvari.

Pretsednik: Može jedino da se kaže malo drugačije: »dužan je odmah sazvati sednicu Skupštine, odnosno određenog doma«.

Poverenik Vlade FNRJ dr Jovan Đorđević: To bi bilo još bolje...

Pretsednik: Ili: »odnosno za to pitanje nadležnog doma«. U st. 2, treći red, predlaže se da se tamo gde stoji »...iznese na odluku Saveznoj narodnoj skupštini« kaže »iznese pred Skupštinu radi donošenja odluke«. (Prima se).

Na redu je 73 član...

Dr Hinko Krizman: Ja bih bio protiv izraza »nadležnog doma«, jer je to sukob između Pretsjednika Republike i Saveznog izvršnog vijeća a to je krupno političko pitanje ako iskrsne takav sukob. Skupština bira i razrješava Pretsjednika i Izvršno vijeće a takav sukob može da se svrši amo pobjedom stanovišta Izvršnog vijeća ili Pretsjednika Republike i to se mora rješavati samo na zajedničkoj sjednici.

Pretsednik: To ima smisla. To je ipak krupan događaj. Ne radi se samo o tome da li ovo pitanje spada ovom domu ili onom domu, jer ipak prelazi nadležnost jednog veća. Jer, rezultat rešavanja o takvom sporu može biti povlačenje jednog ili drugog.

Poverenik Vlade FNRJ dr Jovan Đorđević: Zašto da idemo na takve sukobe i politički spor kada se može raditi samo o izvršenju jednog zakona. Rešenje koje je predložio drug Pretsednik sve zadovoljava. Može biti takvih pitanja koja su od opštepolitičkog značaja, koja će ići na zajedničku sednicu, a može se raditi i o rezoluciji Saveznog veća.

Pretsednik: Zakoni nemaju sa tim veze. Radi se o aktu Saveznog veća.

Poverenik Vlade FNRJ dr Jovan Đorđević: To su akti koji se oslanjaju na zakon, izvršavaju zakon.

Grga Jankez: Ako se radi o sitnijim pitanjima, uvek će doći do sporazuma i saglašavanja i neće dolaziti do takvih sporova.

Pretsednik: Radi se o tome da treba sazvati zajedničku sednicu.

Grga Jankez: Ako se radi o sitnoj stvari oni će se uvek saglasiti, a ako dođe dotle da Pretsednik Republike mora zadržati akt od izvršenja, onda je to krupna stvar iako bi se radilo o nekom manje važnom aktu. Ali, problem je u onome što je drug Krizman izneo, da je to izvesno neslaganje u gledanju između Izvršnog veća i Pretsednika Republike i zato treba da dođe pred Skupštinu a ne samo pred jedan njen dom.

Pretsednik: Treba brisati reči »Saveznog veća odnosno za to pitanje nadležnog doma«. (Prima se).

Gojko Garčević: Umesto »akti« treba staviti »akt sa kojim se ne slaže«.

Pretsednik: U redu. Možemo sada na član 73, ranije 72. (Čita član 73).

Ja mislim kod oružanih snaga ne treba staviti »Federativne Narodne Republike Jugoslavije«, jer nema drugih snaga. (Tako je). Ovo ostalo se briše. Da stavimo iza »oružanih snaga« reč »zemlje«. *(Gojko Garčević:* Ne treba). Ima li još primedaba?

Dr **Hinko Krizman:** Možda bi se ustanove o Savjetu narodne odbrane mogli izdvojiti iz ovoga člana i staviti kao poseban član u savezne organe uprave.

Pretsednik: Tražili smo bolje mesto za to, ali nismo uspeli.

Dr **Rade Pribićević:** Zašto ovde piše »koje zakon odredi«. Valjda: »koji su stekli pravo po zakonu«.

Sulejman Filipović: Zakon određuje koje oficire unapređuje Vrhovni komandant.

Pretsednik: Neće on unapređivati poručnike. Zakon će odrediti koje oficire unapređuje Vrhovni komandant.

Dr **Rade Pribićević:** Onda treba kazati »za koje zakon to određuje«.

Pretsednik: To ne ide.

Dr **Rade Pribićević:** Ili: »koji po zakonu stiču pravo«.

Pretsednik: Ni to ne ide.

Dr **Miloš Moskovljević:** Ja bih u vezi sa ovim što je drug Pribićević rekao insistirao da se malo prestilizuje, jer ovako kako je rečeno nije jasno.

Pretsednik: Pa on unapređuje generale i admirale i druge oficire koje zakon odredi.

Dr **Miloš Moskovljević:** Može da se razume pogrešno. Treba kazati »prema odredbama zakona«.

Pretsednik: Ili da kažemo: »unapređuje i razrešava generale i admirale, kao i druge oficire i vojne starešine koje zakon odredi«. Ustvari, zakon određuje da on postavlja, unapređuje i razrešava generale i admirale i dopušta ovaj zakon da postavlja, unapređuje i razrešava i druge oficire i vojne strešine koje zakon bude odredio.

Dr **Rade Pribićević:** Jezik nije dobar.

Pretsednik: Pa bolje je nego onako kako vi predlažete.

Dr Miloš Moskovljević: Bolje bi bilo: »prema odredbama zakona«, jer ne može bez zakona unapređivati ni generale ni admirale.

Pretsednik: Nije u tome pitanje.

Poverenik Vlade FNRJ dr Jovan Đorđević: Vrhovni komandant postavlja u svakom slučaju, admirale i generale i one oficire i vojne starešine po rangu koje zakon odredi. To se podrazumeva.

Pretsednik: Kako vam nije jasno kad je sasvim lepo rečeno: »postavlja, unapređuje i razrešava generale, admirale i druge oficire i vojne starešine koje zakon odredi«.

Dr Rade Pribićević: Treba »prema odredbama zakona«.

Pretsednik: Ovde se radi o tome ko je vlastan da postavlja, unapređuje i razrešava. Naravno to se odnosi na one oficire i vojne starešine za koje to zakon odredi.

Dr Rade Pribićević: Slovenci su ipak bolje to rekli: »za koje to zakon odredi«.

Pretsednik: Da ostanemo pri ovome kako smo već utvrdili.

Sulejman Filipović: Uzmite ovakav slučaj: on hoće jednog admirala ili generala da stavi na službu u Generalštab, on ga tamo neće ukazom postavljati iako je general ili admiral, već će ga staviti na raspoloženje državnom sekretaru i njega će on postaviti a Vrhovni komandant postavlja generale i admirale i druge oficire na ukazne položaje.

Pretsednik: Pa o tome se i radi. Da nekog pukovnika unapredi u general-majora potreban je ukaz, da unapredi general-majora u čin general-potpukovnika isto tako — to je pravo Vrhovnog komandanta.

Sulejman Filipović: Ali ako ga on raspoređuje u Generalštab?

Pretsednik: O tome se ovde ne radi.

Gojko Garčević: Bilo bi jasnije da se doda »za koje zakon odredi«.

Pretsednik: Može da se stavi »za«, jer ne smeta ništa. Posle doterujte u redakcionoj komisiji, a da li je razumljivije ovako nego onako, to je drugo pitanje. Prima li se? (Prima).

Onda možemo da pređemo na član 74. (Čita član 74).

U poslednjem stavu prva reč »Izabrani« može lepo da se briše. Ja mislim da treba iza ovoga staviti »Pretsednik Republike odmah po svom izboru polaže zakletvu...«

Sulejman Filipović: A kada će Skupština propisati zakletvu?

Pretsednik: Razume se, pre izbora.

Poverenik Vlade FNRJ dr Jovan Đorđević: To će se utvrditi poslovnikom.

Pretsednik: Mora se doneti kratak poslovnik o izboru članova Saveznog izvršnog veća. Tu će se uneti i zakletva.

Gojko Garčević: Treba staviti način na koji će se vršiti izbor.

Pretsednik: Misliš listićima ili kuglicama.

Poverenik Vlade FNRJ dr Jovan Đorđević: Ni u jedan ustav ne unosi se to kako će se glasati. To je tehničko pitanje. To nije ustavni princip. To će se odrediti poslovnikom.

Pretsednik: U Poslovniku za zajedničke sednice sve će to biti predviđeno. Glavno je proglasiti da je glasanje tajno. To je princip tajnosti, a tehniku glasanja ne treba ovde unositi.

Gojko Garčević: Ako pogledamo stav 4 ovoga člana koji kaže da je za Pretsednika Republike izabran onaj kandidat koji je dobio većinu glasova, onda bi se teoretski ta većina mogla postići gotovo sa jednom četvrtinom poslanika. Ako, recimo, sednici ne prisustvuje dovoljan broj, to znači jednim prilično malim brojem glasova. Ako, međutim, uzmemo u obzir važnost funkcije Pretsednika, kada pretstavlja državu i vrši druge visoke državne poslove, ja mislim da bi izbor Pretsednika Republike trebalo usloviti nekom kvalifikovanom većinom.

Grga Jankez: Ili bi trebalo odrediti da za izbor Pretsednika Republike treba da bude prisutno dve trećine od ukupnog broja narodnih poslanika.

Pretsednik: I to bi značilo kvalifikovanu većinu. Da li mislite da je to potrebno?

Gojko Garčević: Uzmite slučaj da budu dva ili tri kandidata, kada se ti glasovi rasporede moglo bi se doći do situacije da Pretsednik bude izabran sa jednim prilično malim brojem glasova. Time bi se umanjivala važnost njegove funkcije. Međutim, sa zadacima koji mu se daju (pretstavlja državu, komandant je oružanih snaga itd.) to ne bi bilo u skladu.

Pretsednik: To je u našoj zemlji drukčije nego u nekim drugim zemljama. Ne biramo ga mi za utvrđen broj godina pa da ga za to vreme niko ne može smeniti. On je odgovoran Skupštini i može da bude smenjen u toku saziva. Po mom mišljenju sasvim je dovoljna većina glasova. Ako bi nešto u tom pogledu popravljali, mogli bismo jedino da kažemo da mora da dobije većinu glasova i jednog i drugog doma. To znači: ako, recimo, ima u Saveznom veću 350, u Veću naroda 221, pa dobije 176 glasova u jednom i 106 u drugom domu, onda je dobio apsolutnu većinu i ne više relativnu.

Dr **Hinko Krizman:** To ne bi moglo biti pošto je glasanje na zajedničkoj sjednici, a ne po domovima. A pošto je glasanje tajno, ne može se znati koliko je poslanika iz kog od vijeća glasalo za izbor.

Pretsednik Da, to ne bi moglo. Onda treba da formulišemo ovako: »... ako dobije većinu glasova od ukupnog broja narodnih poslanika.«

Grga Jankez: Dobro je da se tako kaže. Mi ne smemo da gledamo našu situaciju samo sa našeg gledišta, nego moramo imati u vidu i kako će drugi gledati našu situaciju sa jednog drugog gledišta. Neko će, naprimer, da kaže: sazvan je parlamenat na brzu ruku, tako da svi poslanici neće moći da stignu i izglasaće se Pretsednik većinom onih koji su prisutni.

Dr **Hinko Krizman:** Većina od ukupnog broja narodnih poslanika sasvim odgovara. A u članu 61 postoje odredbe kako se glasa u Narodnoj skupštini.

Pretsednik: To je onda ujedno i apsolutna većina.

Dr **Rade Pribićević:** A ako ne dodu svi?

Pretsednik: To je sasvim svejedno. Ako Skupština ima, naprimer, 600 poslanika, anda većina od tog ukupnog broja iznosi 301. Došli oni ne došli kandidat mora da dobije 301 glas.

Dr **Rade Pribićević:** Onda treba predvideti apsolutnu većinu.

Pretsednik: Na drugom mestu je rečeno kako Skupština treba da radi. Za rad je potrebno da bude prisutna većina poslanika, tj. u našem primeru bar 301. Ako mi sada na ovom mestu odredimo da je za izbor Pretsednika Republike potrebna većina od ukupnog broja poslanika, to znači 301, pa od 301 prisutnog poslanika pri izboru Pretsednika Republike 5 glasa protiv, kandidat nema 301 glas i nije izabran.

Dr **Miloš Moskovljević:** Hteo bih jedno objašnjenje. U stavu 2 člana 74 rečeno je da novoizabrana Skupština bira Pretsednika Republike na prvoj zajedničkoj sednici oba doma. Međutim, kako je već javljeno izbor novog Pretsednika Republike biće odmah posle izglasavanja ovog Ustavnog zakona. Na koji način?

Pretsednik: Taj izbor izvršiće se po posebnom zakonu za sprovođenje ovog Ustavnog zakona. U završnim odredbama ovog Ustavnog zakona kaže se da ovaj zakon stupa na snagu kad ga Savezna narodna skupština proglasi, a njegovo sprovođenje vršiće se prema odredbama posebnog zakona. Projekat tog zakona dobićete sutra ili prekosutra.

Dr **Miloš Moskovljević:** To je meni jasno, ali taj zakon za sprovođenje sadržaće tehniku sprovođenja, samo proceduru za primenu Ustavnog zakona, ali on ne sme biti u suprotnosti sa samim ovim Ustavnim zakonom. Taj izbor prvog Pretsednika Republike kod koga će se otstupiti od ovog Ustavnog zakona, treba da ude u sam Ustavni

zakon u vidu jedne formulacije koja bi glasila: »Izuzetno od člana 74 stav 2 ovog zakona prvi izbor Pretsednika izvršiće se...«

Pretsednik: U Prednacrtu zakona za sprovođenje Ustavnog zakona kaže se na jednom mestu: »Posle stupanja na snagu Ustavnog zakona Savezno veće i Veće proizvođača Savezne narodne skupštine na zajedničkoj sednici izabraće Pretsednika Republike i Savezno izvršno veće prema odredbama Poslovnika.« Tu, dakle, nema nikakve zabune.

Poverenik Vlade FNRJ dr Jovan Đorđević: Ne radi se tu uopšte o izuzetku, druže Moskovljeviću. Mogućno je bilo da ovaj Ustavni zakon i predvidi, da ostane stara Skupština, a da se predvide novi izvršni organi, tako da bi ona mogla da produži svoj rad. Političko je pitanje hoće li ova Skupština birati Pretsednika Republike, ili će ga birati nova Skupština. Ona na to ima pravo. Na osnovu sadašnjeg Ustava Skupština ima ovlašćenje da menja Ustav, pa prema tome ima pravo i da bira nove organe. Nema, dakle, u tom postupku nikakve nelogičnosti niti protivrečnosti.

Pretsednik: Ja mislim da možemo usvojiti član 74. (Možemo). Član 74 je usvojen.

Prelazimo na član 75, ranije član 74. (Čita član 75). Ima li primedaba? (Nema). Član 75 je usvojen.

Prelazimo na član 76, član 75 po Predlogu. (Čita član 76). Ima li primedaba?

Poverenik Vlade FNRJ dr Jovan Đorđević: Ja bih u ovom drugom stavu predložio ispravku. U tom stavu imamo izraz »polaže... račun o radu«. Jedan drug poslanik primetio je da to nije dobar izraz. I mi smo osetili njegovu slabost. Polagati račun implicira i odgovornost, a u daljem tekstu tog stava već se govori o odgovornosti. Zbog toga ta dva izraza ne mogu da idu uporedo i predlažem da umesto izraza »polaže... račun o radu« stavimo izraz »podnosi... izveštaj o radu«. To je bila naša ideja. (Prima se). Prema tome, član 76 se usvaja.

Prelazimo na član 77, ranije član 76. (Čita član 77). Uz ovaj član imamo amandman kojim se predlaže da stav 1 glasi:

»Pretsednik Republike bira se na vreme na koje je Savezna narodna skupština izabrana, ali ga skupština može razrešiti i pre isteka tog vremena.«

Dosadanji prvi stav, koji glasi: »Pretsednik Republike ne učestvuje u glasanju Savezne narodne skupštine«, prebacuje se u sledeći 78 član kao njegov stav prvi.

Gojko Garčević: Jedna napomena. S obzirom da smo gore precizirali većinu za izbor Pretsednika Republike, ne bi li trebalo da to učinimo i ovde gde je u pitanju njegovo smenjivanje.

Pretsednik: Ja mislim da ne treba. (Tako je). Ima li još primedaba? (Nema). Član 77 usvojen je prema predloženom amandmanu.

Prelazimo na član 78 u koji se prenosi stav 1 člana 76 Predloga, kao novi stav 1 člana 78.

Fadil Hodža: Koji potpretsednik će prema tome zamenjivati Pretsednika Republike u slučaju otsutnosti?

Pretsednik: Da, to bi mogli da preciziramo. Na taj način što bismo kazali: »... jedan od potpretsednika Saveznog izvršnog veća koga Veće odredi.« (Usvaja se).

Ninko Petrović: U članu 78, gde je reč o zamenjivanju Pretsednika Republike i gde se kaže da ga u slučaju otsutnosti zamenjuje jedan od potpretsednika, mislim da je potrebno da kažemo: »... jedan od potpretsednika Saveznog izvršnog veća...« — da ne bi bilo sumnje.

Pretsednik: Kazali smo već ranije: »... jedan od potpretsednika Saveznog izvršnog veća koga Veće odredi.«

Gojko Garčević: U članu 76 u amandmanu je rečeno: »ali ga Skupština može razrešiti i pre isteka tog vremena«. Mi smo napravili izmenu u pogledu dobijanja glasova pri izboru; mislim da bi i smenjivanje trebalo uskladiti sa tom većinom, i da glasanje bude tajno.

Pretsednik: Možda bismo mogli kazati: »Za razrešavanje Pretsednika Republike važe propisi o njegovom izboru«. Samo ja mislim da ovde ne bi bilo potrebno tajno glasanje. Diskusija koja prethodi ona je javna i onda je samo glasanje tajno.

Mile Peruničić: Da bismo ga mogli smeniti morali bismo imati većinu.

Pretsednik: Malo je drukčije kad ga smenjuješ. To treba da bude lakše. Uostalom, ja ne bih to uopšte dirao. (Tako je).

Poverenik Vlade FNRJ dr Jovan Đorđević: To je pitanje političko, a ne pitanje pravne forme.

Pretsednik: Prelazimo na: **»2. Savezno izvršno veće«**, na član 79, ranije član 78. (Čita član 79).

Ovde treba ispraviti u prvoj tački, drugi red, ispred reči »budžeta« dodati »saveznog«. Ispred »saveznog« treba staviti zapetu, a iza reči »Narodne skupštine« treba staviti zapetu i izbrisati ono »i«.

Tačka 2) treba da glasi: »utvrđuje predlog saveznog društvenog plana i saveznog budžeta i podnosi ih Skupštini; sastavlja i podnosi Skupštini predloge saveznih zakona«.

U tački 3) umesto reči »utvrđuje« treba staviti »određuje«.

U tački 6), treći red, treba brisati reč »državne«.

Dr **Rade Pribićević:** U tački 5) kaže se da Savezno izvršno veće »ratifikuje međunarodne ugovore i druge međunarodne sporazume, čije ratifikovanje ne vrši Skupština«. Međutim, u funkcijama Narodne

skupštine ne spominje se ništa da bi ona ratifikovala međunarodne sporazume.

Poverenik Vlade FNRJ dr Jovan Đorđević: Imate u čl. 15 u tač. 8.

Dr **Rade Pribićević:** Hvala lepo.

Ninko Petrović: Mi smo u čl. 70 postavili princip da pretstavnička funkcija pripada Pretsedniku Republike. U čl. 79 imamo nekoliko funkcija koje su izrazito takvog karaktera, naprimer, ratifikacija međunarodnih ugovora, onda pomilovanja, što pripada Saveznom izvršnom veću. Da li je to u saglasnosti sa principom koji je postavljen u čl. 70? S druge strane, akti Saveznog izvršnog veća imaju izvršni karakter, a ovi akti nemaju izvršni karakter, naprimer, ratifikacije i pomilovanje.

Pretsednik: Ja ne bih ulazio u teorisku diskusiju da li to spada u pretstavničke funkcije ili su to izvršni akti. Mislim da bi ih trebalo ostaviti Saveznom izvršnom veću, kao što su funkcije ratifikovanja i akti pomilovanja. Nemojmo zaboraviti da iako smo jedno lice izdvojili i dali mu funkcije Pretsednika Republike, da je on ipak Pretsednik Saveznog izvršnog veća i da te dve funkcije čine izvesnu celinu, jer ideja kolektivnog pretsedništva nije sasvim napuštena.

Ima li još primedaba? (Nema). Prima li se član 79? (Prima).

Prelazimo na član 80, ranije član 79. (Čita član 80).

Dr **Miloš Moskovljević:** Ovde je rečeno da Savezno izvršno veće vrši poslove »na osnovu i u okviru saveznog Ustava i zakona«. Meni nije jasno, zašto je potrebno da se stavi »na osnovu i u okviru«. Da li nije bolje da se kaže »na osnovu saveznog Ustava i zakona«.

Poverenik Vlade FNRJ dr Jovan Đorđević: Osnova to je legitimacija, to je ovlašćenje, a okvir je širina, to je opseg.

Pretsednik: Ovo »na osnovu« znači da ne može da radi nešto što mu zakon nije odredio, a ovo »u okviru« znači da ne sme da prede ovlašćenja koja mu zakon daje.

Poverenik Vlade FNRJ dr Jovan Đorđević: To je samo pojačavanje, ono je inače vezano i drugim zakonima.

Pretsednik: To je dvostruko osiguranje.

Grga Jankez: Ja bih se vratio na prethodni član. U tački 10) člana 79 kaže se »donosi akt o raspuštanju Skupštine i Saveznog veća u slučajevima nesaglasnosti domova odnosno veća; . . .« Pošto je Savezno izvršno veće izvršni organ Skupštine, da li je zgodno da ono donosi akt o raspuštanju Skupštine.

Pretsednik: Ovde je samo jedan jedini slučaj određen kad Savezno izvršno veće donosi taj akt, to jest, »samo u slučaju nesaglasnosti domova odnosno veća«. Samo kad nastupi taj sukob, a to je i dosad

bila nadležnost Prezidijuma. Inače, Skupština ima prava da se raspusti sama.

Grga Jankez: U slučaju nesaglasnosti domova ili veća pretsedništvo Skupštine je telo koje je iznad domova i ono treba da donosi taj akt.

Poverenik Vlade FNRJ dr Jovan Đorđević: To nije nikakvo telo iznad Skupštine, to je jedan administrativni, izvršni organ.

Grga Jankez: I Savezno izvršno veće je izvršni organ.

Pretsednik: Samo je drukčijeg značaja.

Poverenik Vlade FNRJ dr Jovan Đorđević: Skupština je došla u situaciju da ne može da radi, ona u takvoj situaciji po samom Ustavu nije Skupština i to neko treba da konstatuje.

Mile Peruničić: Šef države je i Pretsednik Saveznog izvršnog veća. To je opet kolektivno telo.

Pretsednik: On će potpisati ukaz o raspuštanju koji je donelo Savezno izvršno veće a na osnovu situacije u kojoj Skupština više ne može da radi. Taj slučaj je i dosad bio u rukama Prezidijuma, ali samo taj slučaj.

Grga Jankez: Dosad nismo imali jedinstveno skupštinsko pretsedništvo, a sad ga imamo i u slučaju nesaglasnosti domova pretsedništvo, ono koje pretstavlja Skupštinu kao celinu, može da bude kompetentno za raspuštanje Skupštine, da donosi odluku o tome. Savezno izvršno veće je, ustvari, organ Skupštine i ne vidim da bi ono za to trebalo da bude nadležno, pošto postoji jedinstveno pretsedništvo Skupštine.

Poverenik Vlade FNRJ dr Jovan Đorđević: U tome je stvar: Savezno izvršno veće je organ Narodne skupštine, to nije tradicionalno odvojena izvršna vlast. Ono mnoge odluke Skupštine izvršava. I ovde se radi o jednom izvršenju. Kad nastupi situacija da Skupština ne može da radi, neko mora da konstatuje da je nastala takva situacija i da se ona mora raspustiti. A ko to može izvršiti nego izvršni organ Savezne narodne skupštine. Pretsedništvo Narodne skupštine je u situaciji da više nema autoritet, jer Skupština koja ga je izabrala nalazi se u situaciji da ne može da radi i nema ustavne osnove da donosi odluke. Pogotovu što su to deklarativne odluke. Nije to ono pravo koje je imao šef države da raspusti Skupštinu kad mu se ona ne svidi. Ovde su nastupile činjenice o kojima Ustav sadrži jasne norme i jedan neutralan organ mora to da izvrši.

Grga Jankez: U prethodnim odredbama, u kojima se govori o radu Savezne narodne skupštine, ustanovljeno je kada i kako može da dođe do raspuštanja Skupštine. Predviđeno je da se u slučaju kad dođe do nesaglasnosti između domova odlaže rešenje spornog pitanja za sedam

dana, posle tog roka ponovo se pretresaju sporna pitanja i ako se ni tada ne postigne saglasnost, onda se Skupština raspušta i ide na nove izbore. Ko konstatuje da se domovi ne slažu po nekim pitanjima? Konstatuje sama Skupština i ide se na nove izbore. Ako je tu pretsedništvo Skupštine kao celine, ja ne vidim da je nužna ova odredba.

Pretsednik: Recimo, Savezno veće i Veće proizvođača se ne složi definitivno posle svih tih procedura o mogućnosti rešenja spornog pitanja i dođe do raspuštanja Skupštine. Pretsednik Skupštine će da zaključi to zasedanje, obavestiće o neslaganju domova Savezno izvršno veće koje će doneti ukaz o raspuštanju Skupštine i o raspisivanju novih izbora.

Poverenik Vlade FNRJ dr Jovan Đorđević: Savezno izvršno veće je čuvar Ustava, jer se može desiti da Narodna skupština u slučaju nesaglasnosti radi i dalje, radi mimo Ustava.

Pretsednik: U svim drugim slučajevima koji mogu da nastupe sama Skupština odlučuje o svom raspuštanju. Ako se, recimo, radi o političkim stvarima i Skupština dođe do uverenja da ne treba dalje da radi u takvom sastavu, ona može doneti odluku o raspuštanju pre isteka vremena na koje je izabrana. Ovde imamo slučaj da su iscrpene sve mogućnosti za rešenje spornog pitanja, Skupština na taj način postaje nesposobna da i dalje radi, nesposobna je da odlučuje.

Poverenik Vlade FNRJ dr Jovan Đorđević: Po Ustavu ne može dalje da radi, nesposobna je za dalji rad.

Pretsednik: Ako, naprimer, Skupština ima na dnevnom redu pet tačaka i ako se već na prvoj tački konačno ne postigne saglasnost, iscrpene su sve mogućnosti za rešenje spornog pitanja, onda Skupština ne može raspravljati o stalnim tačkama koje su na dnevnom redu, jer nema pravo na to.

Poverenik Vlade FNRJ dr Jovan Đorđević: Ona više nema prava da nastupa kao Narodna skupština, tako je po Ustavu.

Grga Jankez: Ja se s tim ne slažem. To je suprotno napred navedenim odredbama. Ako je pet tačaka na dnevnom redu, a kod prve tačke dođe do neslaganja, postoji mogućnost da se o toj tački ne diskutuje, odlaže se za sedam dana.

Pretsednik: Ja govorim o tome kada je neslaganje definitivno, kada su iscrpene sve mogućnosti za rešavanje spornog pitanja koje je bilo u prvoj tački na dnevnom redu, Skupština ne može da odlučuje o ostalim tačkama. Skupština ustvari više nije Skupština. Pretsednik Skupštine je Pretsednik samo po tome što ostaje na dužnosti do sastanka nove Skupštine. Sasvim je sigurno da u tom slučaju ukaz o raspuštanju Savezne narodne skupštine donosi Savezno izvršno veće.

Poverenik Vlade FNRJ Milorad Vučković: Ne može se u tom slučaju ostaviti samoj Skupštini da donese akt o ovom raspuštanju. Ako nema saglasnosti domova, treba da interveniše drugi organ, organ koji neće biti sama Skupština, već Savezno izvršno veće. Savezno izvršno veće je reprezentativniji organ po sastavu od Pretsednika ili nekog drugog organa Skupštine.

Grga Jankez: Ja se ne slažem s tim. Ako kvalifikujemo Savezno izvršno veće kao izvršni organ Narodne skupštine, onda to telo ne može biti iznad skupštine, pravno i praktično Savezno izvršno veće nije organ viši od Skupštine. Ja ne razumem da možemo kvalifikovati Savezno izvršno veće kao organ iznad Savezne narodne skupštine.

Poverenik Vlade FNRJ Milorad Vučković: Ja sam rekao da je Savezno izvršno veće reprezentativniji organ po sastavu od Pretsednika Skupštine ili bilo kojeg drugog organa Skupštine.

Poverenik Vlade FNRJ dr Jovan Đorđević: Pretsednik Skupštine nema nikakva prava prema Skupštini, on je samo organ koji pretstavlja Skupštinu i vrši njenu administraciju, izvršuje njene unutrašnje odluke, a Savezno izvršno veće je političko telo koje je deo Narodne skupštine i u ovakvoj situaciji razumljivo je da se njemu može davati garantija da će Ustav biti poštovan, pa i od same Narodne skupštine, jer Narodna skupština onda više nije Skupština.

Pretsednik: Postoji definitivna nesaglasnost oba doma, ali se većini ne ide kući i Skupština reši da prede preko te nesaglasnosti i da i dalje radi. Može se desiti da se i Pretsednik Skupštine složi s tim, pa šta onda?

Grga Jankez: Kako to da Skupština radi i dalje ako nema pravo na to?

Pretsednik: Ne napušta se poslanicima pa i Pretsedniku mandat. Onda je tu Savezno izvršno veće da raspusti Skupštinu.

Grga Jankez: Ako je teoretski mogućno da 500 poslanika dođe do apsurdnog zaključka, onda je mogućno da i 40 ljudi iz Saveznog izvršnog veća dođe do apsurdnog zaključka.

Pretsednik: Saveznom izvršnom veću je dužnost da se brine o sprovođenju Ustava.

Grga Jankez: I poslanicima i Narodnoj skupštini je dužnost da se brinu o sprovođenju Ustava.

Pretsednik: To nije sporno. — Da li ima još primedaba po ovom članu? (Nema).

Onda prelazimo na član 80 ranije 79. (Čita član 80).

Ima li primedaba? (Nema). Prima li se član 80 kako je predložen? (Prima). Član 80 usvojen je bez izmena.

Prelazimo na član 81. (Čita član 81). Ima li primedaba? (Nema). Član 81 je primljen kako je predložen.

Prelazimo na član 82, ranije član 81. (Čita član 82).

Na ovaj član imamo amandman: u četvrtom stavu brisati reči »i razrešenje pojedinih njegovih članova«. Isto tako, predlaže se da se poslednji stav ovoga člana briše. Nepravilna je odredba da izabrani članovi Saveznog izvršnog veća polažu zakletvu pred Skupštinom, jer su je oni već položili kao poslanici. Druga je stvar s Pretsednikom Republike koji polaže zakletvu pred Skupštinom.

Ninko Petrović: Ja bih se vratio na poslednji stav člana 81. Tu imamo odredbu da Pretsednik Republike potpisuje uredbe, a ja mislim da je bolje da ih potpisuje u svojstvu Pretsednika Saveznog izvršnog veća, a ne u svojstvu Pretsednika Republike.

Poverenik Vlade FNRJ dr Jovan Đorđević: On potpisuje uredbe u tom svojstvu, ali kad god se on pojavljuje uvek je Pretsednik Republike.

Dr **Hinko Krizman:** U 6 stavu člana 82 imamo odredbu da su pretsjednici izvršnih vijeća narodnih republika po položaju članovi Saveznog izvršnog vijeća. Međutim, pretsjednici republičkih izvršnih vijeća su zaposleni u republičkim tijelima i ja ne znam kako će oni moći da rade i u Saveznom izvršnom vijeću koje će morati permanentno da radi.

Pretsednik: Očigledno je da će rad Saveznog izvršnog veća biti skoro permanentan, ali radi bolje veze s republikama, sa izvršnim većima republika, predviđeno je da pretsednici izvršnih veća republika budu po položaju članovi Saveznog izvršnog veća. To ne znači da oni moraju dolaziti na svaku sednicu, pa i na one na kojima se raspravlja o sitnim pitanjima. Kada se radi o krupnijim pitanjima oni će imati vremena da dođu na sednicu Saveznog izvršnog veća.

Mile Peruničić: Koji su razlozi da se članovi Saveznog izvršnog veća biraju samo iz redova poslanika Saveznog veća, a ne i iz Veća proizvođača?

Pretsednik: Ako bi iz redova članova Veća proizvođača birali članove Saveznog izvršnog veća, to bi značilo da izuzimamo ljude iz proizvodnje, a čim izađu iz proizvodnje oni prestaju biti članovi Veća proizvođača, gube mandat. Savezno izvršno veće je političko telo.

Dr **Rade Pribićević:** U petom stavu ovog člana imamo odredbu da u Saveznom izvršnom veću mora biti zastupljena svaka narodna republika. Mene interesuje da li mi tu moramo navesti i broj pretstavnika iz republika? Tu mislim na osetljivost republika. Možda treba uzeti u obzir neku srazmeru.

Pretsednik: U prednacrtu ovog zakona imali smo reč »srazmerno«, ali smo smatrali da to možemo izostaviti bez opasnosti, utoliko pre što bi možda reč »srazmerno« upućivala na neki ključ, na precizno odre-

divanje broja republičkih pretstavnika u Saveznom izvršnom veću prema broju stanovništva. To je i nepotrebno i neostvarljivo. Mislim da je dovoljno proglasiti princip da u Saveznom izvršnom veću mora biti zastupljena svaka republika, a o ovom će se voditi računa kao što se i dosad vodilo kada to nije bilo ni propisano. Uvek smo vodili računa o tome da bude izvesne srazmere.

Gojko Garčević: Ne znam da broj od 45 članova Saveznog izvršnog veća neće ići na štetu ekspeditivnosti poslova ovog tela, s obzirom na obimnost poslova koji stoje pred Saveznim izvršnim većem i s obzirom na permanentan rad ovog tela. Ne znam da telo od 45 članova ne bude izvesna kočnica brzom i ekspeditivnom obavljanju poslova. Naš odbor je sastavljen od 20 članova pa je i on prilično glomazan.

Pretsednik: To je plafon. S obzirom na sve ono što treba imati na umu pri sastavljanju jednog tela kao što je Savezno izvršno veće, neophodno je da pre svega u njemu budu zastupljene sve republike i autonomne jedinice, onda se mora voditi računa o političkom sastavu itd. Mislim da će uopšte teško biti formirati Savezno izvršno veće sa manje od 40 članova.

Dr **Hinko Krizman:** To znači da se 45 ljudi odvaja iz skupštinskog rada, i to najkvalitetnijih ljudi.

Pretsednik: Očigledno najkvalitetniji, ali oni time neće biti odvojeni od skupštinskog rada. Oni će i dalje biti pokretačka snaga za živ skupštinski rad.

Dr **Hinko Krizman:** Veliki broj članova Saveznog izvršnog vijeća može sprečavati pravilno funkcioniranje tog tijela. Što je veći kolektiv, to je manje lične odgovornosti, manje kolektivnog rada, pa možda treba ići na manji broj članova Saveznog izvršnog vijeća.

Pretsednik: Ja mislim da možemo ostaviti plafon do 45 članova.

Dr **Hinko Krizman:** Ustvari 51, jer treba računati i pretsjednike republičkih vijeća.

Pretsednik: Isključeno je da Savezno izvršno veće može da funkcioniše sa manjim brojem članova od 30. Ja mislim da treba da zadržimo najniži i najviši broj članova Izvršnog veća, broj preko koga se ne može ići.

Gojko Garčević: U prvom stavu imamo odredbu da se Savezno izvršno veće sastoji od 30 do 45 članova, a pored toga broja imamo i 6 pretstavnika republika.

Pretsednik: Ovih 6 republičkih pretstavnika ne ulaze u broj od 45.

Grga Jankez: Možda bi drugi stav mogli formulisati ovako: »Savezno izvršno veće bira se«.

Pretsednik: Kada bismo vezali prvi stav s petim stavom, onda bi se shvatilo da u broj od 45 ulazi i onih 6 pretstavnika republika. Ja mislim da bismo mogli dati ovakvu formulaciju: »U Savezno izvršno veće bira se 30—40 članova«. Oni se biraju, a pretsednici izvršnih veća narodnih republika ulaze u Savezno izvršno veće po svom položaju.

Ima li još primedaba?

Poverenik Vlade FNRJ dr Jovan Đorđević: Kako bi bilo da spojimo pa da kažemo: »... bira se trideset do trideset pet narodnih poslanika iz redova članova Saveznog veća.«

Pretsednik: U redu. (Prima se).

Josip Rus: A kako je sa načinom biranja?

Pretsednik: O tome smo govorili već ranije, u članu 36. Može se diskutovati o tome da li treba tu propisati tajno glasanje ili izbor po listama ili individualno.

Poverenik Vlade FNRJ dr Jovan Đorđević: Jo mislim da je ovo telo Skupštine a ne neka vlada koja treba neke posebne garantije. U Ustavnom zakonu nije potrebno više od ovih odredaba koje već imamo.

Pretsednik: Da ostavimo to za poslovnik.

Dimitrije Bajalica: Ja bih imao jedno pitanje. Pretsednici izvršnih veća narodnih republika su po položaju članovi Saveznog izvršnog veća. Da li je to uopšte za parlamenat zgodno da u njegov organ automatski ulaze pretsednici republičkih izvršnih veća i da ih parlamenat prima. Zatim, da li je pravilno da pretsednik republičkog veća, koji možda nije ni član Saveznog veća, ulazi u Savezno izvršno veće.

Pretsednik: To je izvesno pretstavljanje republika u Saveznom izvršnom veću. Dosad smo imali u Prezidijumu šest potpretsednika koji su pretstavljali republike. To sada ukidamo. Ovim je svakako omogućeno da zastupljenost republika bude još bolja nego dosad i da se u Saveznom izvršnom veću čuje glas onih koji tamo, u republikama rukovode. To je vrlo korisna stvar. Ono je bilo deklarativno, a ovo nije.

Hoćemo li dalje? (Možemo). Na redu je član 83, ranije 82. (Čita član 83).

Uz ovaj član postoji amandman kojim se predlaže ovokva formulacija: »Savezno izvršno veće ima dva ili više potpretsednika«. Da se tu stavi tačka. Zatim, u istom članu dodati novi stav: »Potpretsednike bira iz redova svojih članova Savezno izvršno veće i ono ih i razrešava«. (Prima se).

Onda možemo da pređemo na član 84, ranije član 83. (Čita član 84).

I ovde imamo amandman. Posle stava 1) dodaje se novi stav koji glasi: »Savezno izvršno veće bira se na vreme na koje je Savezna na-

rodna skupština izabrana, ali Skupština može celo veće ili pojedine njegove članove razrešiti i pre isteka toga vremena.« — Ima li primedaba? (Nema).

Prelazimo na član 85, ranije član 84. (Čita član 85).

Sulejman Filipović: Druže pretsedniče, ovde nije rečeno kada ima da izveštava. Ja mislim da je Savezno izvršno veće dužno da izveštava na prvoj sednici. Da ne otežem...

Pretsednik: Zašto na prvoj sednici? To je stalna dužnost; Skupštinu treba uvek izveštavati. I Skupština može u svako doba da zahteva da joj se podnose izveštaji. Veće je dužno da to podnosi u toku čitave godine, stalno, a kada Skupština oseti sama potrebu da traži izveštaj, ona će to i tražiti.

Gojko Garčević: U stavu 3) bilo bi bolje da se kaže: »može donositi rezolucije i davati preporuke«.

Pretsednik: Ne »donositi«. Pretpostavimo da je podnesen izveštaj, posle njegovog pretresa donese se rezolucija. Ja bih samo rekao »doneti rezolucije i dati preporuke«.

Gojko Garčević: Treba staviti u istom stavu »izveštaj«, a ne »izveštaje«.

Grga Jankez: Može se razumeti da donosi rezoluciju i njome daje preporuke. Zato treba staviti »ili«.

Pretsednik: Glavno je da se tu htelo da kaže da Skupština pretresa i da kaže svoje mišljenje, da zauzme stav prema izveštaju. Rezolucija je forma prelaza na dnevni red primanjem ili neprimanjem izveštaja; nešto prima a nešto ne prima, a pored toga daje i preporuke. Može i u samoj rezoluciji učiniti preporuku.

Ima li još primedaba? (Nema). Idemo dalje. Na redu je član 86, ranije čl. 85. (Čita član 86).

Druže Moskovljeviću, ja bih vas nešto pitao. Ovde stoji »Poslove iz svoje nadležnosti Savezno Izvršno veće rešava na sednici«. Mi smo dugo imali »u sednici«, da ono te poslove rešava u sednici, a onda su me slomili pa smo napisali »na sednici«. Meni se čini da je pravilnije reći u ovom slučaju »u sednici«.

Dr **Miloš Moskovljević:** U ovakvim slučajevima određuje ono što je u većoj upotrebi, a više se kaže »na sednici«, nego »u sednici«.

Pretsednik: Ja kažem da će se kazati »na toj sednici je doneto takvo i takvo rešenje i takva i takva odluka«, a ovde se radi o tome na koji način Savezno izvršno veće vrši svoje poslove.

Dr **Miloš Moskovljević:** Ja bih rekao »na sednicama«.

Pretsednik: Onda više volim da ostane »na sednici«.

Grga Jankez: Zašto da se ne izbegne ova reč »sednica« i da se kaže »kolektivno rešavanje«.

Pretsednik: Ovde se hoće da kaže u kojoj formi radi Veće kada rešava o svojim poslovima, a ta forma je sednica. Izvan sednice nema rešavanja. Ostavićemo »na sednici«.

Poverenik Vlade FNRJ dr Jovan Đorđević: Imamo još jedan spor oko izraza »o poslovima«.

Grga Jankez: Treba reći »poslove«, a ne »o poslovima«.

Pretsednik: Dobro, neka ostane »poslove«.

Pošto više nema primedaba, prelazimo na član 87 po novoj numeraciji. (Čita član 87).

Mile Peruničić: Ovaj član je, čini mi se, potpuno nepotreban. To će se rešiti uredbom o unutrašnjoj organizaciji Saveznog izvršnog veća.

Pretsednik: Ali, ovde se daje direktiva.

Mile Peruničić: To je već jedanput rečeno u 81 članu.

Poverenik Vlade FNRJ dr Jovan Đorđević: Sa ustavno-pravnog stanovišta mi predviđamo mogućnost prenošenja izvesnih rešenja na jedan takav organ i potrebno je da Ustav zauzme stav.

Pretsednik: Ima donekle pravo drug Mile kada kaže da ovo treba izbaciti. Ali, na kraju, meni ovo ništa i ne smeta.

Poverenik Vlade FNRJ dr Jovan Đorđević: To treba da ostane, jer se radi o unutrašnjoj formi rada.

Pretsednik: Ja bih rekao »i drugih svojih akata« umesto »i drugih akata Saveznog izvršnog veća...«

Pošto više nema primedaba, prelazimo na član 88, ranije član 87. (Čita član 88).

Gojko Garčević: Drugi stav bi mogao izostati na osnovu primedbe druga Peruničića.

Pretsednik: Ako nismo ono izostavili, ne treba ni ovo. Da mu damo bar neko obeležje.

Ima li još primedaba? (Nema). Onda usvajamo bez izmene.

Prelazimo na naredni član 89, ranije član 88. (Čita član 89).

Prelazimo na član 90 po novoj numeraciji. (Čita član 90).

Pretsednik: Prema naknadnom amandmanu naslov iznad ovog člana menja se i glasi »V. Savezna uprava«. Isto tako, prema amandmanu dodaje se nov stav četvrti, koji glasi: »U neposrednom izvršenju zakona savezni organi uprave donose upravne akte, preduzimaju upravne radnje, i donose propise na koje su ovlašćeni.«

Grga Jankez: Mi smo tu kompetenciju već dali Saveznom izvršnom veću da donosi propise o sprovođenju zakona, uredaba itd. i stara se o njihovom izvršenju. Ako smo to dali Veću, onda ne znam da li je potrebno to prenositi i ovamo. Izvršno veće može da donosi propise a da ih sprovodi savezna uprava.

Pretsednik: Ovde se radi o tome kakve akte donose organi savezne uprave neposredno izvršujući zakone. Oni donose upravne akte koje Savezno izvršno veće uopšte ne donosi; preduzimaju upravne radnje koje isto tako Savezno izvršno veće ne preduzima, i donose propise na koje su ovlašćeni. Ništa drugo, a to moramo dati.

Poverenik Vlade FNRJ Milorad Vučković: Mi smo u daljim odredbama, u članu 94, odredili kompetencije državnih sekretara da donose pravilnike, naredbe, uputstva itd. Prema tome, ovaj propis je potpuno u skladu sa ovlašćenjem saveznih organa uprave za donošenje propisa...

Pretsednik: I dolazi na to mesto.

Poverenik Vlade FNRJ Milorad Vučković: To da državni sekretari mogu donositi samo propise za sprovođenje uredaba i drugih propisa Saveznog izvršnog veća, a ne i za sprovođenje zakona, tačno je određeno u članu 94. Amandman tu ništa ne proširuje.

Grga Jankez: Tu se ne vidi čime je ovlašćen savezni organ uprave: da li po ovoj odredbi ovde ili po nekom posebnom propisu.

Pretsednik: Kad se kaže »na koje su ovlašćeni« onda to pretpostavlja jedno zakonsko ovlašćenje a i generalno ovlašćenje iz ovog Ustavnog zakona.

Propustili smo da unesemo neke stilske izmene koje su nam naknadno predložene, i to: u članu 84 u prvom redu umesto »je dužno« treba staviti »dužno je«. U članu 86, drugi i treći red, umesto »zakonskih predloga« treba da stoji »predloga zakona«; u stavu prvom člana 89, u drugom i trećem redu, treba brisati reč »savezni«, a u drugom stavu, drugi red, brisati reči »kao i«; u trećem redu umesto reči »u onim poslovima čije je« staviti reči »kad je njihovo«. U stavu trećem treba brisati reči »državne«.

Ima li još kakvih primedaba na član 90? (Nema). Prema tome, novi član 90 sa predloženim izmenama usvojen je.

Prelazimo na član 90 koji postaje novi član 91. (Čita član 91).

Ima li primedaba? (Nema). To znači da i ovaj član usvajamo bez diskusije.

Prelazimo na član 92 po novoj numeraciji. (Čita član 92).

Ima li primedaba? (Nema). I ovaj član 92 je usvojen.

Prelazimo na član 92, koji postaje novi član 93.

Dr **Hinko Krizman:** Da li je potreban Državni sekretarijat za poslove narodne odbrane kada na drugom mestu imamo Savet za narodnu odbranu?

Pretsednik: Radi se o sasvim drugim kompetencijama.

Poverenik Vlade FNRJ Milorad Vučković: Neophodan je za vršenje upravnih poslova, dok su kompetencije Saveta uglavnom konsultativne.

Dimitrije Bajalica: Mi u čitavom sistemu izgradnje naše privrede idemo na isključivanje državne administracije od učešća u rešavanju privrednih pitanja. Mi imamo plan i imaćemo sigurno Upravu za plan koja će nositi uglavnom sve ono što država na tom području treba da nosi. Mi, međutim, Ustavnim zakonom ustanovljavamo Državni sekretarijat za poslove narodne privrede. Da li je, s jedne strane, u principu pravilno da Ustavni zakon predvidi kao stalan Sekretarijat za poslove narodne privrede kada sve te poslove može da nosi Uprava za plan, i, drugo, kada se iz prakse zna da reorganizacija privrednog aparata — meni se čini — neće biti dugog veka. Zato bih ja bio zato da se izostavi Državni sekretarijat za poslove narodne privrede, a da se to reguliše drugim putem, jer je to za mene jedna državna administrativna institucija koja će rešavati privredna pitanja.

Poverenik Vlade FNRJ dr Jovan Đorđević: Ja ne bih ulazio u izvesna proricanja kada će taj organ biti ukinut, jer to niko ne može da kaže. Za sada nam je taj organ potreban, iako ograničen u svojim kompetencijama. Inače ovaj Ustavni zakon biće za dve ili tri godine izmenjen i uključen u novi, potpuni Ustav. Iz svih tih razloga mislim da je potrebno da ovaj organ bude utvrđen Ustavnim zakonom. Imamo mogućnost da ga nekim docnijim zakonom ukinemo. Najzad, posle donošenja Ustavnog zakona Savezno izvršno veće mora da formira upravne organe i oni moraju da počnu rad. Kontinuitet uprave mora da bude obezbeđen i Savezno izvršno veće će imati oslonca u njima. Inače bismo morali da pravimo dvostruki kolosek, ako ne predvidimo Sekretarijat za privredu. Morali bismo onda doneti poseban zakon o ustanovljenju Sekretarijata za privredu, jer Savezno izvršno veće ne bi moglo svojim aktom da ga osnuje. Kompetencije koje su dosad imali mnogobrojni saveti ostaju kompetencije uprave i prelaze u Sekretarijat za narodnu privredu. Tu su obuhvaćene sve one mere staranja o primeni privrednih propisa. Izvestan intervencionizam koji ćemo morati da zadržimo biće proučavan i predlagan Saveznom izvršnom veću od strane samih organa uprave. Pogotovo što imamo izvesne poslove bivšeg Ministarstva finansija koji će biti preneseni na taj Sekretarijat.

Dimitrije Bajalica: To je onda druga stvar. Ja sam računao na trajnost ovog Ustavnog zakona.

Poverenik Vlade FNRJ dr Jovan Đorđević: Svu finansisku politiku koju je imalo Ministarstvo finansija vršiće jedinstveni organ u oblasti privrede, dok će se pitanjem budžeta baviti Sekretarijat za administraciju i budžet. Ja mislim da ima puno razloga da taj organ uvedemo.

Dimitrije Bajalica: Ja sam bio ubeđen da poslove Sekretarijata za privredu možemo preneti na Upravu za plan.

Pretsednik: To sada nećemo moći. Kada dođe vreme da se to ukine, doneće se zakon o ukidanju, kao što je rečeno da se državni sekretarijati obrazuju zakonom.

Pošto više nema primedaba, prelazimo na član 94, ranije član 93. (Čita član 94).

Ovde imamo amandman. Drugi stav ovoga člana treba da glasi: »Državnog sekretara za inostrane poslove postavlja Savezno izvršno veće iz reda svojih članova«.

Prema tome, ovde se predlaže da se za Državnog sekretara inostranih poslova pravi izuzetak od ostalih državnih sekretara, s tim da on bude član Saveznog izvršnog veća. To li odgovara s obzirom na njegovu funkciju i na autoritet koji on treba da ima u pretstavljanju države pred inostranstvom, pri sklapanju ugovora, izmenjivanjem poseta itd.

Ima li primedaba? (Nema). Prelazimo na novi član 95. (Čita član 95).

Dr **Miloš Moskovljević:** Ja bih predložio da se prvi stav skrati, da se ne ponavlja čitav niz reči. Isto tako, drugu rečenicu nastavio bih na prvu i kazao: »i to samo na osnovu posebnog zakonskog ovlašćenja«. Ja bih izostavio ovu drugu rečnicu, jer je to rečeno na početku.

Pretsednik: To ne možemo skratiti, jer su to dve posebne stvari, dve materije.

Dr **Hinko Krizman:** Ja mislim da zadnji stav ide predaleko u ovlašćenju državnim sekretarima, da mogu poništiti ili ukinuti nezakonite akte ogovarajućih republičkih organa uprave. To je u suprotnosti sa članom 79.

Poverenik Vlade FNRJ Milorad Vučković: Radi se o poslovima iz isključive nadležnosti federacije čije je izvršenje preneseno na republičke organe. Tu se ne radi o redovnim poslovima iz nadležnosti narodnih republika, da bi tu savezni državni organ njih ograničavao, nego se radi o poslovima iz isključive nadležnosti federacije, čije je izvršenje saveznim zakonom ili uredbom preneseno na republičke organe. Zato se mora dati šire ovlašćenje državnom sekretaru za poništavanje ili ukidanje pojedinih akta odgovarajućih republičkih organa.

Dr **Hinko Krizman:** Ja mislim da bi to moglo samo preko izvršnog republičkog vijeća.

Poverenik Vlade FNRJ dr Jovan Đorđević: Tu republički organi vrše poslove iz isključive nadležnosti federacije, kao što su pasoši, carine, devize i moramo dati saveznom državnom sekretaru koji vrši te poslove da ima izvesne ingerencije.

Pretsednik: Tu su isključivi poslovi federacije čije je izvršenje zakonom ili uredbom preneseno na republičke izvršne organe. Ovo je razumljivo.

Poverenik Vlade FNRJ Milorad Vučković: Ustav ovlašćuje savezne organe da vrše neposredno te poslove, ali u cilju decentralizacije mi idemo dalje i prenosimo na republičke organe vršenje ovih poslova.

Poverenik Vlade FNRJ dr Jovan Đorđević: Ne treba opterećivati isuviše Savezno izvršno veće u takvim konkretnim merama i poslovima, jer bi ga to otstranjivalo od opštih poslova i političkih pitanja. Naprimer, da li će neko dobiti pasoš.

Pretsednik: Ja mislim da možemo da idemo dalje.

Prelazimo na novi član 96. (Čita član 96).

Meni se ne dopada stilizacija ovog drugog stava i ja bih rekao: »Savezno izvršno veće može prenositi na ove rukovodne službenike posebna ovlašćenja data državnim sekretarima samo kad je na to zakonom ovlašćeno.«

Ima li još primedaba na ovaj član? (Nema). Prelazimo na novi član 97. (Čita član 97).

Mile Peruničić: Kakvi su tehnički razlozi rukovodili da ovaj član dođe u odredbe o Saveznim organima uprave, a ne u nadležnost Saveznog izvršnog veća?

Pretsednik: Zato što se radi o organizacionim promenama i zato se mora tražiti saglasnost nadležnih odbora. Imali smo ranije da Savezno izvršno veće može donositi uredbe i propise. Ovde se radi samo o slučaju osnivanja i organizacionih promena organa državne uprave koje povlače izdatke a koji nisu predviđeni budžetom.

Mile Peruničić: Nekako ta stilizacija nije zgodna.

Pretsednik: To je potpuno na svome mestu ovde i u vezi je sa onim prethodnim.

Mile Peruničić: Nekako mi je stilizacija nezgodna i ja mislim da bi bolje bilo da se kaže: »Ukoliko se osnivaju.... Savezno izvršno veće dužno je...« Nekako je ovako jasnije. Ovako izgleda da bi ovaj član trebalo da dođe u Savezno izvršno veće.

Pretsednik: Ja mislim da je sasvim u redu. Ako se slažete, možemo dalje. (Slažemo se). Prelazimo na novi član 98. (Čita član 98).

U stavu 1 umesto »upravnih organa« treba staviti »organa uprave«.

Grga Jankez: Imamo Zakon o upravnim sporovima i prema tome nije potrebno ovo »saglasno odredbama posebnog zakona«.

Pretsednik: Mi možemo doneti i druge zakone koji rešavaju upravne sporove.

Grga Jankez: Ovde se kaže: »Upravni spor pred sudom«.

Poverenik Vlade FNRJ Milorad Vučković: O upravnim sporovima odlučuju sudovi, inače se može zamisliti drukčije rešavanje upravnih sporova u jednom posebnom upravnom postupku. Ovde je bitno da se naglasi da o upravnom sporu rešava sud.

Pretsednik: Ima li još primedaba? (Nema). Prelazimo na čl. 99. (Čita član 99).

Dr **Miloš Moskovljević:** Ja mislim da ovde ne ide reč »regres«; bolje je »naknada«.

Mile Peruničić: Regres je termin koji upotrebljavamo u trgovini, a naknada ima, mislim, drugo značenje.

Dr **Hinko Krizman:** Regres je povraćaj onoga što je naplaćeno.

Pretsednik: Ja bih voleo da se ova reč »regres« izgubi iz teksta. Koji je pogodniji izraz?

Mile Peruničić: Regres znači kad se nešto povraća pa se naplaćuje izvesnim dodatkom, to jest, naknada sa režiskim troškovima.

Dr **Hinko Krizman:** Može se reći »naplatu štete«.

Mile Peruničić: Možemo upotrebiti »obeštećenje«.

Dr **Hinko Krizman:** Otšteta je bolja riječ.

Pretsednik: Nemamo ni jedan sličan izraz. Možda je bolje: »Ima pravo obeštećenja«.

Grga Jankez: Ovde u poslednjem stavu se navodi Pretsednik Republike i članovi Saveznog izvršnog veća, a uopšte je reč o administraciji. Ja bih ovo stavio tamo gde se govori o Saveznom izvršnom veću.

Pretsednik: Ovde je osnovno princip da država odgovara za štetu koju službenici svojim nezakonitim radom učine građanima. To je važno, a onda to važi i za Pretsednika Republike i članove izvršnih veća ako svojim radom pričine štetu. Država ima pravo regresa, naknade od njih. Sve što se govori o tome treba da bude na jednom mestu.

Sada bismo mogli da izaberemo redakcionu komisiju. Ja bih predložio druga dr Hinka Krizmana i druga Gojka Garčevića. Da li se slažete s tim? (Slažemo se).

Za članove redakcione komisije izabrani su dr Hinko Krizman i Gojko Garčević.

Sednicu zaključujem a narednu zakazujem za sutra u 9 časova.

(Sednica je zaključena u 12,45 časova).

61 седница

(5 јануара 1953)

Почетак у 9,10 часова.

Претседавао претседник **Моша Пијаде.**

Претседник: Отварам 61 седницу. Молим да се изврши прозивка.

Секретар Гојко Гарчевић врши прозивку.

Претседник: Извршеном прозивком констатовано је да имамо кворума. Молим да саслушате записник прошле седнице.

Секретар чита записник 60 седнице од 4 јануара 1953 године.

Претседник: Има ли примедаба? (Нема). Записник је оверен.

Прелазимо на трећи део: „Републички органи власти". Има ли примедаба?

Др **Хинко Кризман:** Ја бих рекао нешто о цијелој овој глави „Републички органи власти". Мислим да би се сви чланови ове главе, осим првог и посљедњег, могли испустити. У првом и посљедњем члану ове главе постављају се извјесна начела која има савезни Устав да пропише, а детаљи о томе шта и како ће републике да уреде у својим органима власти, то је ствар република, то је право република. Одговарало би више принципу федерације који се поштује кроз дух и текст Устава да се детаљније одредбе не прописују. Стварно није ни потребно прописивати, јер је у посљедњем члану ове главе, члану 111, речено: „Народне републике, у складу са начелима овог закона, доносе самостално своје уставне законе о републичким органима власти". Из овога је јасно да ће републике поштовати начела савезног Устава и да ће кроз своје републичке уставне законе провести та начела.

Претседник: Ми смо се очигледно трудили да у савезном Уставу имамо што мање одредаба о републичким органима власти. Можда у предлогу постоји нека сувишна одредба о томе, али мислим да не би било згодно задржати само први и последњи члан ове главе која говори о републичким органима власти. Узмите, например, одредбу да се

извршно веће републике састоји од петнаест до тридесет чланова. Та одредба је сигурно потребна. Даље, имамо одредбу да се на челу извршног већа налази претседник, да у републикама нема претседника републике, итд. Ако бисмо задржали само први и последњи став, републике би могле у своје уставне законе да унесу одредбу о постојању претседника републике.

Др **Хинко Кризман:** Те одредбе о којима је говорио Претсједник треба унијети, али све остале одредбе су сувишне, бацају сенку на наш федеративни принцип.

Повереник Владе ФНРЈ др Јован Ђорђевић: Ја бих покушао да одговорим на примедбу друга Кризмана. Ми смо у досадашњем нашем Уставу имали одредаба које су много потпуније регулисале питања организације власти народних република него што то предлаже овај Уставни закон. С друге стране, ми смо у овом Уставном закону, као што ћете видети из амандмана друга Кардеља, подвукли и значај ових одредаба. Друг Претседник није имао времена да изнесе тај амандман пред Законодавни одбор, а ја бих вам га прочитао. Ова глава о којој дискутујемо неће носити назив „Републички органи власти", већ „Начелне одредбе о републичким органима власти".

Ова глава има карактер установљавања оних основних принципа организације власти у нашој земљи, за које је, то хоћу да подвучем, код нас надлежна федерација а то је једна од важних карактеристика наше федерације, за разлику од других федерација, али не за разлику од свих федерација јер има федерација које далеко детаљније регулишу питања организације власти него и совјетска федерација. Узмимо Бурму и Индију, и низ нових федерација које иду далеко потпуније, детаљније и непосредније у решавању питања организације власти појединих федералних јединица или полуфедералних државица и држава. У савезном Уставу ми имамо начела која везују републичке уставе, али то нису одредбе које ће се непосредно примењивати. С друге стране, питање јединства принципа у организацији државе, то је питање код нас већ традиционално, и по овом Уставу, а то је карактеристика наше федерације, по мом мишљењу, карактеристика једне социјалистичке државе. Федерација не може бити равнодушна како ће бити у основним поставкама организована власт ни у републикама, ни у локалним јединицама. Ова одредба коју овде дајемо да федерација општим законима регулише питања организације власти република, она се овде на један, можда не у свим питањима адекватан, начин решава, али у сваком случају она је овде изражена кроз ове начелне одредбе о организацији власти народних република. И, заиста, кад погледамо, поред овог начелног разлога, кад погледамо низ одредаба, видећемо да се предлог трудио да не иде изван онога што обезбеђује, с једне стране, јединство принципа, а с друге стране, јединство нашег система, где је то требало

обезбедити Уставним законом и постављањем начелних одредаба, а републикама је остављено да разрађују те начелне одредбе.

Др **Хинко Кризман:** У првој глави овог законског предлога казали смо ко врши власт.

Повереник Владе ФНРЈ др Јован Ђорђевић: Нисмо дали начела за организацију власти народних република.

Др **Хинко Кризман:** Та начела која смо дали у првој глави о томе ко врши власт, та су начела обавезна и за републике кад имамо одредбу да народне републике, у складу са начелима овог закона, доносе самостално своје уставне законе о републичким органима власти. Истина, ствар се мења у вези с променом назива ове главе ако би се рекло „Начелне одредбе о републичким органима власти".

Повереник Владе ФНРЈ др Јован Ђорђевић: Јасно да се мења ствар с променом назива ове главе. Добро је и за физиономију наше федерације, односно савезне државе, јер ово је Уставни закон, и добро је да у том закону имамо одредбе, начелне одредбе о републичким органима власти, али се те одредбе не примењују непосредно. Тек када их републике разраде својим уставом те одредбе постају норме.

Гојко Гарчевић: Мислим да би требало претресати члан по члан ове главе и видети да ли имамо можда неку сувишну одредбу о републичким органима власти.

Претседник: Ради се о начелном питању у вези са овом главом, на основу овога што је изложио друг Кризман.

Ја мислим да промена наслова ове главе има врло велики значај. Уствари овако измењен наслов тачно обележава садржину ове главе, он одређује њене чланове као начелне одредбе, као један део општег закона који обавезује републике да се унеколико држе основних принципа при изради својих устава, при чему су оне, природно, суверене.

Ја сам поменуо две ствари које би морале да остану у овој глави. Свакако да тога има и више, нарочито ако се узму у обзир и амандмани. Например, претседнику извршног већа републике даје се право да задржи од извршења акта извршног већа са којима се не слаже.

Ја бих био за то да усвојимо начелно ову главу која говори о начелним одредбама о републичким органима власти, па да при претресу појединих чланова видимо да ли је нека одредба сувишна, да ли бисмо је могли изоставити. Али, ја мало верујем да ће то бити могућно. Да ли се слажете с овим предлогом? („Слажемо се!")

Онда, наслов треће главе Предлога уставног закона о савезним и републичким органима власти мења се и гласи: „Начелне одредбе о републичким органима власти".

Прелазимо на члан 99, који постаје члан 100. (Чита). Има ли примедаба? (Нема).

Члан 100 смо усвојили без измена.

На реду је члан 101, ранији члан 100. (Чита). Има ли примедаба? Ако други неће, ја бих нешто рекао.

Ја мислим да овде назив „извршно веће“ може да добије велико „И“ јер је у једнини, иако се тиче више република. Чак бих и назив: „народна скупштина“ писао великим словом.

Повереник Владе ФНРЈ др Јован Ђорђевић: Ту се, под тим појмом, подразумевају и појмови као што су: сабор, собрање, итд. Зато би овде требало оставити мало слово.

Претседник: Примам ову примедбу и повлачим свој предлог, али да се ипак „Извршно веће“ пише великим словом. (Прима се).

Члан 101 постаје члан 102. (Чита). Има ли примедаба? (Нема).

Члан 102 постаје члан 103. (Чита).

Овде треба брисати речи „за време од“ и место тога ставити „на“. (Прима се). Идемо даље.

Члан 103 постаје члан 104.

Гојко Гарчевић: У истоветном пропису који се односи на Савезну скупштину брисали смо реч „одговарајућих“, па би и овде то требало учинити у последњем ставу, претпоследњем реду.

Претседник: У реду. То треба брисати. (Прима се).

Члан 104 постаје члан 105 (чита).

Грга Јанкез: На крају првог става уместо „у области привреде“ боље би било речи „из области привреде“.

Претседник: И мени изгледа да би то било боље. (Прима се).

Повереник Владе ФНРЈ др Јован Ђорђевић: У другом ставу би требало брисати речи „за које је надлежна републичка народна скупштина“.

Претседник: Тачно је. Све то треба брисати. (Прима се).

Члан 105 постаје члан 106. (Чита).

Нинко Петровић: Овде имамо две функције Извршног већа: претстављање и радни карактер. Мени не изгледа згодно да претстављање врши Извршно веће и мислим да би било боље да то претстављање врши претседништво Извршног већа. На тај начин ћемо га мало уздићи.

Др **Хинко Кризман:** То би значило опет стварати президијуме.

Претседник: Не предвиђа се никакво претседништво Извршног већа, него само претседник. Веће као целина има свог претседника.

Нинко Петровић: Принципијелно ми изгледа незгодно да Извршно веће претставља Републику, јер, с друге стране, имамо претседништво Скупштине.

Претседник (обраћа се Нинку Петровићу): Ви бисте хтели да Републику претставља Претседник Скупштине?

Нинко Петровић: Или Претседник Скупштине, или да дамо посебна права претседнику Извршног већа.

Претседник: Нема никакве потребе. Функција претстављања Републике даје се Извршном већу, а оно има свог претседника, и очигледно је да му по његовој функцији, уколико то затреба, припада то право. Његова личност врши то претстављање. Не видим потребу за даљим издвајањем.

Има ли других примедаба? (Нема). То значи члан 106 се усваја без измена.

Члан 106 постаје члан 107. (Чита).

Овде се предлаже амандман који гласи: „Извршно веће врши послове из своје надлежности на основу и у оквиру савезног и републичког устава, савезних и републичких закона као и савезних уредаба".

На тај начин све ово постаје потпуније. (Прима се).

Члан 107 постаје члан 108. (Чита).

И овде се предлаже амандман: у ставу 2, иза речи „седницама" брише се запета и изостављају речи „стара се о извршењу уредаба и других аката Извршног већа". Значи, остаје „претседава његовим седницама и потписује уредбе Већа".

После става 2 додаје се нови став 3, који гласи: „Претседник Извршног већа има право задржати од извршења акт Извршног већа с којим се не слаже уз обавезу да спорно питање одмах изнесе пред Народну скупштину ради доношења одлуке".

Има ли примедаба? (Нема). Члан 108 је усвојен са предложеним амандманом.

Члан 108 постаје члан 109. (Чита).

Грга Јанкез: Овде се каже да Извршно веће има право доносити „уредбе" за извршење савезних уредаба. Зар не би било боље ставити реч „прописе".

Претседник: Не смета то ништа. Исто тако, има закона за извршење неког другог закона.

Грга Јанкез: Али кад би овако ишли даље дошли бисмо до тога да имамо уредбу о уредби за спровођење уредбе. И ту не би нико могао да се снађе.

Повереник Владе ФНРЈ др Јован Ђорђевић: Овде је истакнуто да веће може доносити уредбе за извршење закона само кад је за то овлашћено законом. Не би ваљало кад би то било неко бланко овлашћење.

Гојко Гарчевић: Ради се о савезном закону по коме је Извршно веће донело своју уредбу којом се прецизира то и то. Ја не видим по-

требу нових уредаба и овлашћења републикама да на основу те уредбе . . .

Повереник Владе ФНРЈ др Јован Ђорђевић: Имали смо низ таквих случајева. Републикама се оставља да стварн разраде својим уредбама.

Др Хинко Кризман: Ја бих мјесто „уредбе за извршење" ставио „прописи за извршење".

Повереник Владе ФНРЈ др Јован Ђорђевић: То се може учинити. То могу бити и упутства. Али, важна је ова последња реченица где се говори о овлашћењу.

Претседник: Предлажем да овако формулишемо: „Извршно веће може доносити прописе за извршење савезних закона и савезних уредаба само је за то овлашћено законом или уредбом". Тако би гласила последња реченица.

У првој реченици другог става, у другом реду, требало би брисати „и савезних уредаба". (Прима се).

Прелазимо на члан 110, ранији члан 109. (Чита чл. 110). Има ли примедаба на овај члан? (Нема).

Прелазимо на члан 111, ранији чл. 110. (Чита члан 111).

У другом ставу уместо текста: „. . . у оним пословима чије је извршење републичким уставом или законом стављено у надлежност народне републике" казати „. . . кад је њихово извршење републичким уставом или законом стављено у надлежност републичких органа управе". У другој реченици истога става уместо речи „. . . у оним пословима чије је извршење савезним законом или уредбом стављено у надлежност народне републике" ставити речи „. . . кад је њихово извршење савезним законом или уредбом стављено у надлежност републичких органа управе".

Текст става трећег треба да гласи: „Све послове који нису искључиво стављени у надлежност федерације или народне републике савезним и републичким законом и другим прописима непосредно извршују народни одбори".

Грга Јанкез: Ја бих имао једну бољу формулацију: „Све послове, који нису искључиво стављени у надлежност федерацији или народној републици савезним и републичким законима и другим прописима, непосредно извршују народни одбори".

Претседник: Чини ми се да ту нема везе између почетка и свршетка. Ја мислим да је предложени текст бољи. Овде се ради о томе ко непосредно извршује савезне и републичке законе. Овим „непосредно" хоће да се каже да непосредно извршују савезне и републичке законе народни одбори, осим оних прописа чије је извршење стављено у надлежност савезних и републичких органа"; То је сасвим јасно. (Прима се).

Прелазимо на члан 112. (Чита члан 112).

Ја бих иза речи „уставне законе" ставио тачку. Тако би овај члан гласио: „Народна република у складу са начелима овог закона доноси самостално свој уставни закон".

Грга Јанкез: Само би требало да се каже у множини.

Претседник: Кад се каже у једнини то значи свака република. Само можемо овде да променимо ред речи:

„Народна република доноси самостално свој уставни закон у складу са начелима овога закона". (Прима се).

Прелазимо на IV одељак. Ту имамо амандман и наслов по њему треба да гласи: „Начелне одредбе о органима власти аутономне покрајине и аутономне области".

Гојко Гарчевић: Да ли би могло да дође „аутономне јединице"?

Претседник: Зашто? Имамо једну аутономну покрајину и једну аутономну област. Ради се о једној одређеној аутономној покрајини и једној одређеној аутономној области. Тај ми израз „јединице" лоше звучи, некако је незгодан.

Прелазимо на члан 113, ранији 112. (Чита члан 113). Има ли овде примедаба? (Нема).

Прелазимо на члан 114, ранији 113. (Чита члан 114).

Грга Јанкез: Кад смо већ ишли толико у детаље у питањима рада и организације власти у републици, можда не би било сувишно казати да у НР Србији треба у Извршно веће да уђе неко из скупштине АП Војводине и Космета, као што из република улазе у Савезно веће.

Претседник: Мислим да што се тиче Аутономне Покрајине Војводине и Аутономне Косовско-метохиске Области да треба да уђе само оволико, да се обавеже Народна Република Србија да обезбеди аутономна права њихова, да се одреди који је највиши орган власти у једној и другој, да се одреди да имају та два дома и да је то доста. Остало треба да сврши Устав Народне Републике Србије.

Грга Јанкез: Ми смо у садањем члану 107 ушли у детаљизирање и одредили број „од 15 до 30", као и то да се Извршно веће састоји од овог броја који Скупштина бира и они не могу да иду ван тога.

Претседник: Републичко извршно веће Србије бира се као и извршно веће сваке друге републике на заједничкој седници Народне скупштине Србије. И шта онда?

Грга Јанкез: Да ли тиме, што смо казали да бирају од 15 до 30 чланова на заседању оба дома, нисмо онемогућили да ван тога сачињава Извршно веће још неко? Друге републике немају ту ситуацију. Ако прецизирамо да Извршно веће сачињава толики и толики број и да се они бирају у Скупштини „из реда чланова републичког већа", онда

искључујемо могућност да у Уставном закону НР Србије унесу да Извршно веће Народне Републике Србије сачињавају 15 или 20 чланова изабраних на заседању Скупштине из реда чланова републичког већа, претседник Извршног већа Аутономне Покрајине Војводине и Аутономне области Косова и Метохије.

Претседник: Зашто да то ми прописујемо?

Грга Јанкез: Ми смо уствари прописали, јер смо казали да га сачињава 15 до 30 чланова из редова народних посланика Скупштине. Онда се искључује могућност да они унесу Устав да сем ових може у Извршно веће уђи и неко други.

Претседник: Народна скупштина Србије доноси свој Устав и у њему одреди да се у Извршно веће бира од 25 до 30 посланика, а да претседник Народне скупштине Војводине и претседник Обласног народног одбора Аутономне области Космета улазе по положају у састав.

Повереник Владе ФНРЈ др Јован Ђорђевић: Уколико би то они желели, уколико би то било правилно могу да унесу, они овим нису у томе ограничени.

Претседник: То је њихова ствар. Ово што друг Јанкез каже има смисла, само мислим да то не треба ми да одређујемо.

Повереник Владе ФНРЈ др Јован Ђорђевић: Битно је да нису ограничени.

Претседник: Црна Гора може да каже у своме Уставном закону да се њено Извршно веће састоји од 15 чланова. Уставни закон Народне Републике Србије може да каже „од 20 до 30" или 25 или како хоће и да предвиди да улазе претседник Народне скупштине Војводине и претседник Народног одбора Космета.

Повереник Владе ФНРЈ др Јован Ђорђевић: Да бисмо отклонили евентуалну сумњу могли бисмо ову формулацију у другом ставу члана 107 да прилагодимо формулацији коју смо дали за Савезно извршно веће и да, као што смо предвидели у члану 81, кажемо: „У Извршно веће бира се од 15 до 30 народних посланика које Скупштина бира из редова републичког већа".

Претседник: Ово бисмо могли прихватити.

Осим тога, у ставу првом требало би да уместо речи „надлежности" ставимо „аутономна права". (Прима се).

Повереник Владе ФНРЈ др Јован Ђорђевић: Неће бити добро него треба место реч „надлежност" ставити „надлежности" тако да се види да се Уставом Народне Републике Србије прописују само основи надлежности а не цела надлежност; то је изазвало сумњу да због форму-

лације која би обухватала све надлежности, не би ништа остало за аутономну покрајину односно област.

Претседник: Добро је ово. (Прима се).

Прелазимо на члан 115, ранији 114. (Чита члан 115).

У другом ставу има грешка: уместо „Савезна народна скупштина" треба ставити „Народна скупштина ФНРЈ".

Ми смо претрес овог законског предлога у појединостима завршили. Јуче смо изабрали редакциону комисију од два члана. Сада та комисија треба да ради, па када она поднесе извештај, онда ћемо гласати у целини и изабрати известиоца.

Гојко Гарчевић: Ми смо неке ствари резервисали. Резервисали смо наслов закона, име државе и ону одредбу у којој је требало да се каже да држава гарантује предузећима минимум зараде.

Претседник: Уствари ми то нисмо резервисали него смо рекли да се можемо евентуално вратити на дискусију ако има какав предлог, тј. да та питања оставимо отворена.

Грга Јанкез: Што се тиче гарантованог минимума ми смо ту одредбу избацили из члана 7 овог закона с тим да се евентуално убаци у члан 6, односно да се нађе неко друго место, јер на оном месту где се налази, значи супротно од онога што се хтело рећи.

Претседник: По мојим белешкама нађено је тој одредби место у ставу првом алинеја три. Ту смо мислили да је пребацимо, али нисмо нашли формулацију. Хтели смо да је спојимо са реченицом: „да у границама свог дохотка . . . из друштвених средстава". Са овом ствари хтели смо да повежемо и ону мисао. Ја бих то оставио редакцији да води рачуна о тој ствари.

Гојко Гарчевић: Када већ имамо то речено: „да у границама свог дохотка . . . гарантују из друштвених средстава", онда не видим потребе да ту уносимо још неку одредбу.

Претседник: Ту се ради о праву предузећа на један гарантовани минимум свог дохотка, док се у овом постојећем ставу говори о праву трудбеника да имају загарантовани минимум зараде. Требало би према овоме што сада разговарамо, да уђе и гарантија за предузећа да им остане један минимум њиховог дохотка који нико не сме да им дира. То би требало да уђе на овом месту.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Ја сматрам да је то начелно неправилно. Ми им не можемо гарантовати минимум.

Грга Јанкез: А не може ни народни одбор ићи тако далеко да једном предузећу одреди толики допринос, да му не остане ни гарантовани минимум.

Претседник: Ја сам за то да се то остави редакционој комисији, да она ово регулише уколико је то уопште потребно.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Не треба, и било би неправилно.

Претседник: Нека види то комисија.

Друг Московљевић је предао писмене амандмане. Пре гласања по пословнику има се право подношења амандмана овде, а после гласања има се право подношења амандмана у самој Скупштини. Према томе, ја ћу прочитати те амандмане.

Др Милош Московљевић: Можда би било боље да их прочитам сам па да могу уједно да их и објасним.

На основу претреса овог законског пројекта и дискусије која се водила о њему, ја сам нашао да би неке ствари могле мало дружчије да се стилизују — то су формални амандмани — а има и неких начелних. Ја ћу покушати да вам објасним бар ове формалне амандмане, а што се тиче начелних, на вама је да их примите или не.

Прво, чини ми се да би требало наслов прве главе пројекта који гласи „Федеративна Народна Република Југославија" променити тако да би он гласио: „Начелне одредбе о народној власти и управљању", јер се ту стварно говори о томе, а пошто је овај Уставни закон саставни део, допуна Устава од 1946 године, онда је незгодно да се двапут понавља тај наслов. То утолико пре што наслов „Федеративна Народна Република Југославија" више приличи првој глави Устава из 1946 године који остаје неизмењен, јер се тамо говори о општим ознакама државе, о њеним границама, грбу, застави, главном граду итд. Овде се, међутим, говори о самој народној власти. И као што доцније у трећој глави овог пројекта нови измењени наслов гласи: „Начелне одредбе о органима власти, аутономне покрајине и аутономне области" — после ће то разрадити уставне измене појединих република — тако сматрам да би овде требало наслов да гласи: „Начелне одредбе о народној власти и управљању", јер се о томе и говори у члану другом. То је први амандман.

Претседник: Ја се не бих сложио с тим. Сматрам да је овај наслов добар, а још мање бих се сложио са променом тог наслова због другог амандмана који предлаже друг Московљевић, за члан 1. Он, наиме, предлаже да се брише члан 1 који даје карактеристику Југославије као социјалистичке демократске савезне државе суверених и равноправних народа.

Др Милош Московљевић: Допустите да кажем: мој предлог да се члан 1 брише логично излази из првог предлога.

Претседник: А ја се логично враћам: зато што друг Московљевић предлаже да се члан 1 избаци, не могу да примим амандман за промену наслова.

Др **Милош Московљевић:** Имате ту уствари понављање, на овом месту а има и других ствари за које сматрам да их не треба понављати. Устав мора бити што концизнији, исте ствари не треба казивати два пута. Члан 1 Устава из 1946 године, који остаје на снази, говори исто што и члан 1 овог Уставног закона.

Претседник: Он даје једну нову карактеристику државе.

Др **Милош Московљевић:** Наша држава је и по члану 1 садашњег Устава социјалистичка демократска.

Претседник: Ја схватам овај члан 1 као коректуру члана 1 садашњег Устава, коректуру у погледу карактеристике државе. Тамо се каже да је Југославија савезна народна држава републиканског облика, заједница равноправних народа, који су на основу права на самоопредељење, укључујући право на отцепљење, изразили своју вољу да живе заједно у федеративној држави. Овде се, међутим, каже да је Југославија социјалистичка демократска савезна држава суверених равноправних народа. С тим није укинута она историска ознака која је била у члану 1 Устава из 1946 године, она задржава тај свој историски смисао. Али, обележје, карактер државе измењен је овим чланом 1. Не видим разлог зашто би требало то избацити. А пошто је то речено са пуно смисла, и потребно је да буде забележено, онда и наслов ове главе одговара целој осталој садржини ових 12 чланова.

Др **Милош Московљевић:** Према вашем излагању само због ове једне речи „социјалистичка" члан 1 треба да остане овакав како је унесен. А ја сматрам да се то види из члана 2 и свих оних осталих одредаба. Није ствар у речи него у садржини. Овде се баш у првој глави Предлога уставног закона говори о функцијама и по свему се види да је то социјалистичка држава. Када се каже да сва власт припада радном народу, онда се зна да је то социјалистичка држава. Има пуно ствари које се зову тако, зову се социјалистичке а нису социјалистичке. Совјетски Савез, например, назива себе социјалистичком државом, а он је уствари бирократска држава. Не помаже ако само стоји реч „социјалистичка". Главно је како су начела народне власти предвиђена, а то је казано овде. Напред стоји само ознака да је наша држава Федеративна Народна Република Југославија, а овде се то разрађује. Ово што се говори о начелним одредбама о народној власти, то је уствари садржина ове главе.

Повереник Владе ФНРЈ др Јован Ђорђевић: Ја мислим да је друг Московљевић из образложења могао да види став Владе у погледу уношења ове одредбе. Несумњиво је да, уопштено говорећи, није нужно да се овај израз „социјалистичка" унесе, јер постоји ту и низ других одредаба — не само одредба о томе да власт припада радном народу — које су још важније и које показују и опредељују карактер социјалистичке демократске државе. Али друг Московљевић исто тако добро зна

да сви устави настоје да у првим члановима, у уводним одредбама, дају основни карактер државе. Има устава који иду даље па обележавају тај карактер са пет, шест или десет разних карактеристика које су иначе у уставу разрађене. Сви устави, дакле, настоје да у првим члановима дају што потпунију слику и карактеристику државе. А то је исто тако хтело да се да и овде. Међутим, најважније је оно што је рекао друг претседник.

Овај члан ми не укидамо, већ га у извесном смислу развијамо и допуњавамо. То потпуно одговара развитку наше државе. Ово је устав једне етапе; он ту етапу мора да изрази и општом оценом, општом карактеристиком државе. Мислим да бисмо изостављањем те одредбе, иако има извесних момената који могу да говоре за то, дошли до тога да изгубимо оно што је основно, а то је да се покаже да је овај Закон закон једне више етапе у развитку наше државе. Циљ је да се задржи карактер добровољне федерације наше државе, али истовремено да се истакне једна нова карактеристика социјалистичко-демократске државе. Оно што је задржано у првом Уставу и што је карактеристика Федеративне Народне Републике Југославије, нико не спори: питање грба, питање заставе, итд. То и даље остаје. Али оно што је у овој етапи најбитније, то ми допуњавамо и развијамо. Треба посматрати не само формални однос, него суштински однос.

Др **Милош Московљевић:** Ја разумем све ваше разлоге и слажем се с вама, али подносећи овај амандман ја сам водио рачуна не само о садржини, него и о томе да форма, цела структура и архитектура закона буде што лепша. Има неких ствари које треба мало дотерати, па сам мислио да и ово спада ту. Али, пошто ви тако не мислите, ја не правим питање. Пошто видим да не примате мој амандман у погледу наслова, повлачим амандман да се члан 1 избаци.

Повереник Владе ФНРЈ др Јован Ђорђевић: Али хтео сам само још нешто да кажем. Ми смо имали и предлога и у току рада а и сами смо долазили на исте мисли. Сматрали смо да наслов главе буде отприлике овакав: „Основе друштвеног и политичког уређења" и слично. Међутим, после дискусија, другови који су учествовали на изради нацрта стали су на гледиште да је ипак најадекватније ово. Најскромније је и најпрецизније да стоји наслов „Федеративна Народна Република Југославија".

Претседник: Пошто смо стварно завршили дискусију, ја постављам питање да ли треба сада да дискутујемо о овим амандманима или да их дамо друговима у редакционој комисији. Ту има фактички и мање важних ствари. Уколико решите да се дискутује ја сам спреман.

Сулејман Филиповић: Ја сам зато да то дамо редакционој комисији.

Грга Јанкез: Треба видети има ли начелних ствари.

Претседник: Например, у погледу чл. 3, став 1, тражи се да се место „органа власти" стави „његове власти у".

Др **Милош Московљевић:** Кад се каже „органи власти општине" ту могу да се схвате органи општинске администрације. Ми идемо за тим да буде што мање бирократског. Реч је о „његовој власти", тј. власти народа. Основни органи власти народа су народни одбори а они су у исто време и његови највиши органи власти у општини, граду и срезу.

Претседник (обраћа се др Московљевићу): Ви грешите што у општини, срезу или граду, гледате бирократију, а не видите општину као јединицу са својом територијом и народом, не видите срез и град као територијалну јединицу са читавим тамошњим народом. То су, с једне стране, основни органи власти радног народа. То је једна карактеристика народних одбора. Друга карактеристика је та да су они највиши органи општине као друштвене заједнице, града и среза, као друштвене заједнице. Не: „његове власти у општини", него „власти општине", те заједнице коју сачињавају грађани.

Или, рецимо, према амандману на чл. 25 и 26 посланици се бирају по норми: један посланик на 30.000 становника. Колико сам ја на брзу руку израчунао, то би значило да ће Скупштина имати око хиљаду посланика.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Др Московљевић предлаже да укупно буде 566 посланика, само се они деле на произвођаче и на грађане.

Др **Милош Московљевић:** Тако је. Реч је о једној листи. Излази око 530 или 560 посланика за оба већа. Ја сам сматрао да тако треба урадити из ових разлога: друг Претседник је рекао каквих је било тешкоћа при тражењу начина за распоред посланика за Веће произвођача и при том израчунавању. С друге стране, на овај начин би се сачувао демократски принцип општег, једнаког и непосредног бирачког права, активног и пасивног. Према томе, не би се десило да једни гласачи имају два гласа, а други један, затим да једни посланици буду бирани непосредно, а други посредно, јер се то коси са оним начелима која овде остају. Сама процедура изборна била би много лакша. Ја нисам дирао у норму по којој су заступљене поједине привредне групе. То је већ једном решено и ја у то нећу улазити. Али, ако се остане, као што ће се остати, при томе да у Већу произвођача буду заступљене само три привредне групе, а не и друге професије, ја сам за то да то буде на овај начин, тако да сви људи имају удела у избору тих посланика, јер нису заинтересовани овде само произвођачи него и сви други грађани за то како ће се извесна привредна грана развијати. А то зависи и од законодавства. О томе сам ја већ говорио.

Претседник (обраћа се др Московљевићу): Ви знате мишљење свих осталих чланова Одбора. Они су заузели став. С вашим предлозима се није нико сложио, нити се слаже. Једино остаје да их дамо редакционој комисији и да она види шта се од ваших предлога може

усвојити, па да нас о томе извести кад нам буде подносила извештај. Вама остаје право на издвајање мишљења и на подношење амандмана Скупштини. Ја се не бих никако могао сложити са вашим поставкама у погледу Већа произвођача.

Др **Милош Московљевић:** Ја не мислим да подносим никакав амандман Скупштини. Ја сам само желео да у овом ужем телу изнесем ове идеје и да се Законодавни одбор њима позабави.

Претседник: Ја нисам против тога да се позабави, али мислим да би било боље када бисмо то учинили тек што редакциона комисија ствар проучи.

Др **Милош Московљевић:** То је ствар начелна и није за редакциону комисију.

Гојко Гарчевић: Ми смо та питања третирали и заузели одређено становиште. Ми се с предлозима не слажемо. Говорити поново о њима значило би понављати оно што је већ речено.

Претседник: Јасно, ми смо дискусију о вашем схватању Већа произвођача (обраћа се др Московљевићу) овде водили.

Др **Хинко Кризман:** Што је већ речено, не може бити предмет поновне дискусије.

Претседник: Може. Враћање је предвиђено Пословником, док се не гласа. Само, ја не видим потребу да то чинимо. Ја нећу уопште да улазим у то шта би технички значиле те јединствене листе са кандидатима за Савезно веће и Веће произвођача. Према овоме, имали бисмо 289 посланика за Савезно веће и исто толико за Веће произвођача. Ја нећу уопште да улазим у то како би се та подела вршила (сељаци, радници и занатлије).

Повереник Владе ФНРЈ др Јован Ђорђевић (пита др Московљевића): Како одређујете број посланика Већа произвођача. Ми имамо норму која одређује тај број.

Др **Милош Московљевић:** Та норма остаје. 135 : 80 : 6.

Претседник: Ви предлажете да се чл. 28 изостави, јер сте га ликвидирали својим формулацијама чл. 25 и 26. Предлажете да грађани бирају посланике за оба већа по норми 1 : 30 хиљада. То значи оба већа имају једнак број посланика. Ако је тај број 566, онда Савезно веће има 283 посланика, а Веће произвођача исто тако 283.

Др **Милош Московљевић:** Ја сам предложио следећу формулацију: „Број посланика за Веће произвођача и њихов распоред на три произвођачке групе одређује се према сразмерном учешћу тих група у укупном друштвеном производу у Савезном друштвеном плану за последње четири године."

Претседник: То је контрадикторно са оним што предлажете за чл. 26. Пошто рачунамо са 17,000.000 становника, онда значи 566 посланика за оба дома, за сваки дом по 283 посланика, а то је контрадикторно предлогу да број посланика за Веће произвођача зависи од нечега другог. Друга је ствар броја који смо добили на основу односа један према 30.000. Број од 283 дели се на три групе према учешћу у укупном друштвеном производу. Као што смо ми делили 211, па добили 135 за индустрију, 70 за пољопривреду и 6 за занатску групу, то значи такође делити и ових 283 на три групе, а ви на два места одређујете број посланика за Веће произвођача, на једном месту са 283, а на другом месту не одређујете, него дајете мерило којим нећете наћи број посланика.

Др **Милош Московљевић:** Није ми јасна одредба да се један посланик за Веће произвођача бира на 70.000 производњачког становништва, а после тога има одредба да се у Веће произвођача бира број посланика сразмерно доприносу појединих група у укупном друштвеном доприносу.

Претседник: Тражи се да се одреди број посланика за Веће произвођача. Било је мишљења, као што је то законима о градским и среским народним одборима, да број чланова Већа произвођача износи једну половину или две трећине броја посланика Савезног већа. Међутим, сматрало се да нема смисла број посланика једног већа ставити у зависност од броја посланика другог већа. Зашто је потребно подређивати једно веће другом? Тражила се самостална норма по којој би се одредио број посланика Већа произвођача и сматрало се да је најбоље да се узме слична норма као за избор посланика Савезног већа, тј. као што се за Савезно веће бира један посланик на 60.000 становника, да се исто тако један посланик за Веће произвођача бира на 70.000 производњачког становништва. Тиме нисмо ништа друго добили него укупан број посланика Већа произвођача од 211 према 14 милиона производњачког становништва, а затим долази да се тај број посланика, да се три производњачке групе деле према учешћу сваке групе у друштвеном производу. На тај начин смо добили 135 за индустриску групу, 70 за пољопривредну групу а 6 за занатску групу. По предлогу друга Московљевића норма је за избор посланика и једног и другог већа један према 30.000 становника, што значи на сваких 30.000 становника по један посланик, од тога пола за Савезно веће, а пола за Веће произвођача. Кад се узме да имамо 17 милиона становника свако веће би имало по 283 посланика.

Др **Милош Московљевић:** Број посланика Већа произвођача од 283 делио би се према производњачким групама.

Претседник: Извините, али чини ми се да нисте тако написали. У вашем амандману у вези чл. 29 кажете: „број посланика за Веће произвођача и њихов распоред одређује се према сразмерном учешћу. . .“

Значи да би се само њехов распоред одређивао према сразмерном учешћу у друштвеном производу. Ја нисам приметио да говорите о њиховом распореду, само сам видео да почињете с бројем посланика.

Грга Јанкез: Ја бих поставио једно питање. Друг Московљевић говори о изборним окрузима у којима би се бирало по 6 посланика за Савезно веће и можда по један посланик за Веће произвођача. Ја бих питао друга Московљевића како би се онда бирао онај број од 70 у читавој земљи за пољопривредну групу или како би се делио онај број од 6 занатлија у читавој земљи.

Др **Милош Московљевић:** А како ћете по овоме?

Гојко Гарчевић: Становиште које је поставио др Московљевић произвело би просто то да се и није за Веће произвођача, за постојање Већа произвођача. По имену оно би постојало али суштински га не би имали, и то из два разлога. Прво, не би га имали по томе ко учествује у гласању за чланове Већа произвођача. По предлогу друга Московљевића нису издвојени произвођачи који као бирачи бирају своје претставнике у Веће произвођача, него би то били исти гласачи који бирају посланике и за Савезно веће. Друго, који су то људи који би ушли према становишту друга Московљевића у Веће произвођача. То би било издвајање из редова изабраних кандидата извесног броја људи који ће ући у једно а који у друго веће, и после тога категорисање оних који су одређени за Веће произвођача које ће групе претстављати, а с тим претстављањем група они не би имали никакве везе. Пошто су основни принципи у дискусији рашчишћени и решени сасвим у супротном смислу него што поставља друг др Московљевић, не видим потребу да залазимо у детаље о процедури гласања, о начину избора посланика Већа произвођача. Мислим да смо ово питање решили на такав начин што смо заузели супротно становиште од овог које заступа друг Московљевић и да о њему не треба даље дискутовати.

Др **Милош Московљевић:** Ја не видим потребу да се даље дискутује о томе, ја то само предлажем.

Повереник Владе ФНРЈ др Јован Ђорђевић: Ако бисмо усвојили ово што предлаже др Московљевић отступили бисмо од неких основних принципа који су већ спроведени у Закону о народним одборима. По предлогу друга Московљевића произвођачи не би имали своје претставништво, не би дали неким људима квалификацију да дају више гласова, а ми хоћемо произвођачима да дамо њихово претставништво. То је суштина другог дома, а усвајањем предлога друга Московљевића негирали бисмо основу због које смо поставили успостављање ових домова.

Др **Милош Московљевић:** Ја не схватам Веће произвођача као ви, не схватам да су они претставници своје произвођачке групе, него су они најквалификованији да решавају о питањима своје произвођачке групе, а зато смо заинтересовани и ми остали грађани.

Претседник: Чиме су најквалификованији?

Др **Милош Московљевић:** По томе што тамо раде.

Претседник: Ко ће их бирати?

Др **Милош Московљевић:** Као што Народна скупштина бира судије, не као претставнике судске струке, већ људе способне да деле правду, а бира их у име народа, нека се исто тако и овде изаберу најбољи произвођачи у сваку привредну грану, како би закони који се доносе били што бољи. Они тамо неће бранити своје интересе, у капиталистичким земљама бирали су се професионални претставници капиталистичких интереса ради одбране својих интереса, а ми бирамо претставнике у Веће произвођача не зато да бране интересе произвођача, интереси произвођача су осигурани Уставом и законима, него их бирамо зато да као стручна лица могу решавати о законима који утичу на развитак наших привредних грана, као људе који најбоље познају проблеме своје гране.

Повереник Владе ФНРЈ др Јован Ђорђевић: Ко треба да оквалификује чланове Већа произвођача за тај задатак, да ли сами произвођачи или општа маса бирача који не знају шта који произвођач вреди.

Грга Јанкез: У нашој земљи јасно је прецизирано ко су произвођачи, произвођачи су уствари радничка класа која носи привредне терете у овој земљи највише на својим леђима. То нису више они „произвођачи" који су номинално били произвођачи у капитализму, тј. власници фабрика, него радничка класа која учествује у производњи у фабрикама, у рудницима, која ради на изградњи путева, итд. Према томе, када се каже произвођач, ту се не мисли на оно што је „цензус" или право произвођача у капиталистичким земљама, тј. власника фабрика, власника средстава за производњу. Код нас су средства за производњу у рукама радничке класе, у рукама произвођача, радничка класа носи читав терет на својим леђима. Ко више бије битку у нашој земљи за унапређење индустрије, и за што боље и рационалније искоришћавање рудних и материјалних богатстава наше земље, ко више бије битку за повећање продуктивности рада у индустрији него радничка класа, ко више бије битку за унапређење продуктивности рада и унапређење пољопривреде у нашој земљи него радничка класа. Број претставника појединих привредних група за Веће произвођача одређује се према учешћу тих група у укупном друштвеном производу, а што радничка класа, ако то смета другу Московљевићу, има извесну превагу, она је има зато што ствара претежни део националног дохотка код нас.

Претседник: То не смета другу Московљевићу.

Грга Јанкез: Изгледа ми да му смета.

Претседник: Друг Московљевић је распоредио број посланика Већа произвођача на три произвођачке групе и рекао да се број посланика за

појединe произвођачке групе одређује према сразмерном учешћу тих група у укупном друштвеном производу.

Грга Јанкез: По овоме, друг Московљевић предлаже кандидовање и бирање, ми бисмо имали један дом који би бринуо бригу о привреди, као и о свему осталом, тако да нам не би било потребно Веће Произвођача.

Др **Милош Московљевић:** У социјалистичкој држави тако би требало да буде.

Грга Јанкез: У социјалистичкој држави, али на вишем степену развитка.

Претседник: Доћи ће дан кад Веће произвођача неће бити потребно, јер ће Скупштина бити састављена од самих произвођача, читаво становништво ће бити произвођачко. Али, то не може бити у данашњој етапи нашег развитка.

Ида Сабо: Ја бих имала једну примедбу. Уопште се не може разумети из амандмана друга Московљевића на који начин и ко би вршио после расподелу изабраних посланика: ко ће бити у Већу произвођача а ко у Савезном већу. Ако би се негде горе извршио тај распоред, онда би значило да су неки гласачи гласали само за Веће произвођача, а други гласачи само за Савезно веће. Ја мислим да овакав начин избора какав је предложио друг Московљевић не можемо прихватити.

Претседник: Ја се враћам на мој предлог да дамо друговима у редакционој комисији да дискутују с друговима из Савезног већа о овим амандманима, па ако сматрају да треба нешто усвојити нека нам то предложе, или нека предложе одбацивање поднетих амандмана од стране друга Московљевића. Ми смо у дискусији досад заузели јасно становиште против ових амандмана. Да ли се слажете с мојим предлогом? (Сви се слажу).

Др **Милош Московљевић:** Ја имам да кажем нешто о једној ствари која није начелне природе, него се тиче језика наших законских пројеката. Не знам да ли сте упоређивали штампане текстове Предлога уставног закона на разним нашим језицима. Ја сам то учинио, упоређивао сам штампане текстове ћирилицом и латиницом. Ми сви знамо и сматрамо да постоји један српско-хрватски језик, водимо овде дискусију на том језику, па би било важно да се Законодавни одбор позабави и питањем на каквом ће језику бити штампан овај законски предлог, јер у овим штампаним пројектима има таквих ствари са којима се нико од вас не може сложити. У тексту штампаном ћирилицом употребљавају се једне речи а у тексту штампаном латиницом употребљавају се друге иако значе исто и подједнако се употребљавају и код Срба и код Хрвата. Овај законски пројекат има да послужи и Србима и Хрватима. Не говорим овде о употреби правних, судских и административних термина,

који су већ уобичајени, мада је крајње време да се и они уједначе. Многи су се уједначили, али их још има различитих. Рецимо, у тексту штампаном ћирилицом стоји „срез", а у тексту штампаном латиницом стоји „котар"; у тексту штампаном ћирилицом стоји „судија", „посланик", а у тексту штампаном латиницом стоји „судац", „заступник". То су уобичајени термини, али би се и они могли уједначити. Међутим, ја ћу вам са неколико примера показати да видите како су произвољно употребљаване неке обичне речи као да се ради о два различита језика. Например, у тексту штампаном ћирилицом стоји „на основу", а у тексту штампаном латиницом „на темељу"; у тексту штампаном ћирилицом стоји „гарантовано", а у тексту штампаном латиницом „зајемчено"; даље, у тексту штампаном ћирилицом имамо „обезбедити", а у тексту штампаном латиницом, имамо „осигурати"; у тексту штампаном ћирилицом имамо „опозивање" или „опозив", а у хрватском само „опозив", онда имамо „дажбина" и „дања", „донети" и „доносити", итд. као да не кажу и Срби и Хрвати и „донети" и „доносити". Даље, у тексту штампаном ћирилицом стоји „њени органи", а у тексту штампаном латиницом „њезини органи", као и „изрично" и „изричито", „обухвата" и „обухваћа", „засебно" и „посебно", „одлаже се" и „одгађа се", „препрес" и „расправа", „претресати" и „расправљати", итд. Ја мислим да не смемо изаћи пред Скупштину са таквим језиком. Потребно је текстове уједначити и где је год могуће стављати исте речи. Што се тиче устаљених термина, могло би се то тако урадити, да се ипак види један језик. Рецимо, у тексту штампаном ћирилицом ставити „срез" а иза тога у загради ставити „котар", као и обрнуто у тексту штампаном латиницом. То је мој предлог.

Друго, крајње је време да се ова наша терминологија уједначи и ја предлажем да од нашег Одбора потекне предлог Влади да се изабере државна терминолошка комисија која ће радити на томе да се наши термини, правни, судски, школски, итд. уједначе. Ми се заузимамо овде за сваку запету и за много мање ситнице, а не водимо рачуна о овим стварима.

Претседник: Када се износи то како је изнео друг Московљевић, човек се и смеје. Ја мислим да то није ствар Одбора, нити је ствар државе да тражи једнакост израза. То апсолутно није ствар ни Одбора ни државе. Ми у Скупштини имамо четири комисије за утврђивање аутентичних текстова и највише што бисмо могли учинити, то је да се састану комисија за српски и комисија за хрватски језик, па да виде да се уједначе ови термини тако да буду познати и у ћириличном и у латиничном свету. Ја мислим да се ми не можемо бавити овим питањем. Терминологија какву смо имали досад вући ће се можда још неко време. Доћи ће сигурно до тога да ће се изгубити можда то дупло изражавање или ће једни изрази заменити друге, као што смо већ досад примили читав низ израза из Хрватске код нас, а исто тако Хрвати су примили

неке наше изразе. Ја мислим да се ни код Крлеже ни код Цесарца неће наћи „бранилац", „тужилац", него и у номинативу једнине кажу „тужиоц", „браниоц", и то пишу књижевници који владају језиком, а то је по Маретићу погрешно. У хрватској литератури не знам да неко друкчије пише. Можда има неко ко друкчије пише, али то су ретки изузеци, и то нису најбољи књижевници.

Временом ће се те ствари решавати, а то су таква питања која најмање треба дати једној државној комисији да се њима бави. Нека се тим питањима бави Удружење књижевника, нека се тиме бави Академија наука. Могу се по новинама и у часописима износити такве мисли: да нема смисла овако или онако писати, али ми овде као законодавно тело не можемо ништа по томе да учинимо. Ја нисам за то да се ми мешамо у ту ствар.

Др **Хинко Кризман:** Тачно је што је претседник рекао да је то остављено развитку и даљем раду органа који су позвани да то уједначују, али има греха овде и у Скупштини у том погледу, и то у Комисији за редакцију текстова латиницом. У тој комисији има просто људи који истерују те разлике, који праве те разлике. Ја имам текст републичког предлога уставног закона, Предлога за НР Хрватску, где нарочито треба пазити да се нађу изрази које ће примити и Срби и Хрвати у Сабору Хрватске. Рецимо, у томе тексту се налази „државни тајник", а у свим републикама тај термин треба да буде јединствен и да гласи „државни секретар".

Претседник: Ако хрватски посланици ове Скупштине хоће да ставе „тајник" нека га зову тајником. Шта ћу ја као Србин да кажем: „Немојте, него секретар". Они ће казати то је реч страног порекла и ми имамо реч тајник, а то је опет директан превод речи секретар. Али то је ствар хрватских посланика у овој Скупштини да одреде како ће да кажу. Мени је добро и тајник.

Др **Милош Московљевић:** Друг претседник ме није тачно разумео. Ја не мислим да износим своје погледе и идеје о развитку нашег заједничког језика. Томе није овде место, али хоћу да истакнем само ово да на развитак језика не утиче само народ и књижевници, него утиче и државна администрација. Ми смо законодавно тело, Законодавни одбор и ми морамо пазити на слово закона. Одозго се помоћу администрације многи изрази стварају и стављају доле у употребу. Како ми примамо овде, тако ће ићи доле.

Што се тиче устаљених термина, ту не можемо ништа. Например, ми кажемо „срез", а Хрвати кажу „котар", онда имамо „донет" или „донесен", и ја се питам по чему је „донет" српски, а „донесен" хрватски. Или „загарантован" и „заједмчен", или „обезбеђен" и „осигуран", то су речи које се употребљавају и код Срба и код Хрвата. Међутим, када при доношењу закона на српско-хрватском језику безразложно уносимо двојаке речи, ми идемо на руку онима који раде све могуће да се

направе два језика и да се ископа што већи јаз између Срба и Хрвата. На развитак језика много се утиче и одозго, државном администрацијом, школом и књигом. Ви сте, например, измислили реч „одумирање" место „изумирање" и она је преовладала. Ја не знам зашто да се не зове или „посланик" или „заступник". Ако у закону оставимо непотребне и самовољно унете разлике, у најмању руку показаћемо алкавост у редакцији. На словеначком су много тачније и лепше неке ствари речене него на српско-хрватском. Ја мислим да се ове две комисије за језик састану и да проуче ове случајеве и где је могуће да се то изједначи.

Претседник: Тај је предлог мислим могућан, језичке комисије скупштинске треба да се састану и да гледају да уједначе што могу, али не с тим да добију задатак да изједначе сваки израз. То би било погрешно. Кад би све то било донето овако како стоји мени то не би сметало. У Београду многи књижевници или чланкописци пишу „донесен" као да не постоји израз „донет". Ја нећу да поставим правило да се искључиво каже „донет" или „донесен", нити хоћу да неког силом нагоним да каже овако или онако.

Постоји код реакционарних књижевника и академичара тежња да се све то некако разликује. Ја се досад нисам побунио, али ћу се побунити, да када напишем неки чланак и када га прештампају, они ми га преведу на хрватски. Зашто не може изаћи мој чланак онако како сам га ја написао. Ми не преводимо чланке хрватске, него доносимо онако како су написани.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: У „Борби" и „Политици" сваки се мој чланак преводи.

Претседник: Можемо препоручити комисијама да оно што могу треба да уједначе, да уклоне можда неке смешне разлике, а ништа више не можемо.

О наслову самог закона да ли је неко размислио? Да ли ко има какав предлог? Ја нисам стигао досад да се тиме позабавим. Уверен сам да наслов није добар. Он се мора мењати и треба наћи бољи. Да ли су у Савезном већу о томе дискутовали?

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Ми смо то одгодили. Друг Кардељ је рекао да би он на крају дао свој предлог.

Претседник: Нека редакциона комисија извиди какав је предлог друга Кардеља.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Друг Кардељ је казао да ће доћи сутра на седницу Савезног већа када се буде усвајао предлог.

Претседник: Онда бих ја заказао седницу за сутра после подне. Ја се надам да ће сутра до подне Министарски савет усвојити коначан текст Предлога закона о спровођењу Уставног закона.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Сутра пре подне биће достављен Скупштини.

Претседник: Онда ћемо моћи после подне да пређемо и на тај закон. То је кратак закон и оно што је компликовано то је куда иду послови које су вршила раније министарства. Иначе има неколико одредаба начелне природе и нешто о пословима које ова Скупштина треба да сврши пре него што се распусти.

Редакциона комисија треба да се састане сутра у 9, а Законодавни одбор у 17 часова.

(Седница је завршена у 11,30 часова).

62 sednica

(6 januara 1953)

Početak u 17,10 časova.

Pretsedavao pretsednik **Moša Pijade.**

Pretsednik: Otvaram 62 sednicu. Molim sekretara da izvrši prozivku.

Sekretar Gojko Garčević vrši prozivku.

Pretsednik: Izvršenom prozivkom konstatuje se da postoji kvorum za rad i rešavanje. Izvolite saslušati zapisnik.

Sekretar čita zapisnik 61 sednice od 6 januara.

Pretsednik: Ima li primedaba? (Nema). Zapisnik prošle sednice prima se bez primedbe.

Drugovi, redakciona komisija još radi tako da nije gotova sa izveštajem o Predlogu ustavnog zakona. Vi ste malopre dobili Predlog zakona o izmenama i dopunama Zakona o vojnoj obavezi državljana FNRJ i Predlog zakona o sprovođenju Ustavnog zakona. Pošto je Predlog zakona o izmenama i dopunama Zakona o vojnoj obavezi kratak i sasvim jasan, tako da za diskusiju o njemu nije potrebna naročita priprema, ja bih predložio da mi sada njega uzmemo u pretres, a da pretres Predloga zakona o sprovođenju Ustavnog zakona počnemo sutra ujutru da biste imali vremena da ga još proučite, da dublje udete u njega. (Prima se).

Pošto je ove mere koje se predlažu Zakonom o izmeni i dopuni Zakona o vojnoj obavezi, to jest skraćenje vojnog roka, drug Gošnjak obrazložio još na ovom zasedanju, mislim da je stvar sasvim jasna pa bismo mogli odmah preći na diskusiju. Poverenik Vlade je pukovnik drug Radovan Perunović. Da li ko u načelu želi da govori? (Ne javlja se niko).

(Na ovoj sednici Zakonodavni odbor je pretresao i usvojio Predlog zakona o izmenama i dopunama Zakona o vojnoj obavezi državljana FNRJ.)

(Sednica je zaključena u 18,15 časova).

63 седница

(7 јануара 1953)

Почетак рада у 9,10 часова.

Претседавао претседник **Моша Пијаде.**

Претседник: Отварам 63 седницу. Повереник Владе за овај законски предлог је начелник друг Милорад Вучковић.

Молим да се изврши прозивка.

Секретар Гојко Гарчевић врши прозивку.

Претседник: Извршеном прозивком констатовано је да има кворума. Молим да саслушате записник јучерашње седнице.

Секретар чита записник 62 седнице од 6 јануара.

Претседник: Има ли примедаба? (Нема). Значи, записник јучерашње седнице је усвојен без примедаба.

Прелазимо на претрес Предлога закона о спровођењу Уставног закона о савезним и републичким органима власти.

Као што сте видели, овај законски предлог има уствари да регулише како ће се приступити спровођењу Уставног закона; он одређује извесне задатке Скупштини у саставу у коме је данас, а који, разуме се, не одговара Уставном закону. Одређено је које послове има Народна скупштина да посвршава пре распуштања; одређено је на које ће органе да пређу послови министарстава, савета и установа који се укидају.

Да ли ко жели у начелу да говори о овом законском предлогу? (Не јавља се нико).

Да ли се прима у начелу Предлог закона о спровођењу Уставног закона о савезним и републичким органима власти? (Прима). Има ли ко *против?* (Нема).

Прелазимо на претрес у појединостима. (Чита наслов законског предлога).

Др **Хинко Кризман:** Имаћемо други наслов Уставног закона.

Претседник: Наслов овог закона саобразиће се називу који усвојимо за Уставни закон.

(Чита члан 1). Има ли примедаба?

Јосип Рус: Мислим да је боље рећи да се Уставни закон спроводи према одредбама овог закона, а не као што стоји у тексту „спроводиће се према одредбама овог закона".

Претседник: Све одредбе садржане у првом делу Предлога закона о спровођењу Уставног закона извршиће се ускоро, али ће и остале одредбе бити спроведене више-мање до састанка новоизабране Савезне народне скупштине. Мислим да је боље да овде дамо тон извесног наређења, да кажемо да ће се спроводити, а ако бисмо казали да се спроводи то би више значило да се ради о закону који ће остати на снази све док је на снази и Уставни закон који ће бити донесен.

Јосип Рус: Закон о спровођењу Уставног закона одмах ће се спроводити.

Претседник: Спроводи се, али не у целини. Ми ћемо прогласити на заједничкој седници оба дома Уставни закон, али не можемо одмах имати Веће произвођача и Савезно веће како се она предвиђају у Предлогу уставног закона, морамо најпре ићи на изборе.

Јосип Рус: Мислим да је боље рећи да ће се Уставни закон о савезним и републичким органима власти спроводити према одредбама овог закона.

Претседник: Ако кажемо „спроводиће се", тиме показујемо привремени карактер Предлога закона о спровођењу Уставног закона.

Гојко Гарчевић: Да би се више истакао смисао Предлога закона о спровођењу Уставног закона, можда би боље било рећи да ће се овај закон спроводити док се не успоставе органи предвиђени Уставним законом.

Претседник: Одмах ће се приступити бирању неких органа предвиђених Уставним законом. За неке ствари мораће се претходно донети закон, па тек онда ће се оне спровести онако како је предвиђено Уставним законом. Не треба одређивати никакав рок за спровођење овог закона.

Има ли још примедаба? (Нема). Члан 1 усвојен је без измена.

Прелазимо на члан 2. (Чита члан 2).

Др **Раде Прибићевић:** Ја бих молио за објашњење. У првом ставу овог члана стоји да ће Народна скупштина у садашњем саставу извршити послове који јој се овим законом одређују. Питам: како ће се поступити ако се укаже потреба да Народна скупштина донесе и неке друге законе који нису предвиђени Законом о спровођењу Уставног закона?

Претседник: Народна скупштина вршиће до свог распуштања све оне послове које је и досад вршила. Законом о спровођењу Уставног закона одређује се да Народна скупштина у садашњем саставу, са своја два дома, мора да изврши избор Претседника Републике и Савезног извршног већа и да донесе Закон о избору и опозиву народних посланика. Евентуално, Народна скупштина ће у садашњем саставу донети Закон о амнестији и још неке законе. Доношењем Закона о спровођењу Уставног закона Народна скупштина не губи права која је досад имала.

Др **Раде Прибићевић:** Баш зато што Народна скупштина овим Предлогом закона о спровођењу Уставног закона не губи права која је досад имала, ја мислим да у првом ставу члана 2 не треба ограничавати тај рад Народне скупштине одредбом у којој се каже да ће Народна скупштина извршити послове који су јој овим законом одређени.

Повереник Владе ФНРЈ Милорад Вучковић: Чим Народна скупштина ФНРЈ продужава рад и после доношења Уставног закона, то значи да она и даље врши своје функције, може доносити законе, итд. Њој се поред свега тога још ставља у дужност да изврши и послове наведене у Предлогу закона о спровођењу Уставног закона.

Димитрије Бајалица: Ја бих предложио малу стилску измену у првом ставу члана 2 а која се састоји у томе да уместо „и извршиће послове који јој се овим законом одређују", ставимо „и извршиће послове које јој овај закон одређује". Да ли је сувишно да се наглашава да ће Народна скупштина ФНРЈ продужити рад у садашњем саставу, са своја два дома, да ли је потребно нагласити „своја два дома"?

Претседник: Тиме хоће да се нагласи да Народна скупштина ФНРЈ у садашњем саставу своја два дома продужава и даље рад, а поред тога има да изврши и послове који су јој одређени Законом о спровођењу Уставног закона. Можда би боље било рећи „и извршиће послове одређене овим законом", него „и извршиће послове које јој овај закон одређује".

Нинко Петровић: Зашто треба посебно издвајати те нове послове које има да изврши Народна скупштина?

Претседник: У члану 9 говори се да кад Народна скупштина заврши послове који су јој овим законом одређени, она ће се распустити. Скупштина има, поред својих редовних послова, да изабере Претседника Републике и Савезно извршно веће, да донесе Закон о избору и опозиву народних посланика и да се онда распусти.

Повереник Владе ФНРЈ Милорад Вучковић: То је разлог због кога Народна скупштина наставља рад у садашњем саставу.

Претседник: Када се прогласи Уставни закон, Народна скупштина неће бити више састављена од Савезног већа и Већа народа, и шта би онда било? Зато се и каже да Народна скупштина има у садашњем саставу да сврши још извесне послове и да се онда распусти.

Нинко Петровић: Не распушта се Скупштина зато што је извршила послове, него зато што је Уставним законом предвиђено да као таква више не може постојати.

Претседник: Кад изврши послове предвиђене Предлогом закона о спровођењу Уставног закона онда се распушта, предвиђа се и рок за распуштање.

Др **Раде Прибићевић:** Ако Народна скупштина не сврши послове до тог рока који је предвиђен, онда се тај рок мора продужити. Ја мислим да ту не треба постављати рок.

Претседник: Тај рок се поставља у вези с изборима. Нећемо у јулу и августу да вршимо изборе за Савезну народну скупштину. Има ли још примедаба? (Нема). Прима ли се члан 2 с тим да се у првом ставу, други и трећи ред, уместо „који јој се овим законом одређују", стави „и извршиће послове одређене овим законом"? (Прима).

Прелазимо на члан 3. (Чита члан 3).

Има ли примедаба? (Нема).

Прелазимо на члан 4. (Чита члан 4).

Има ли примедаба?

Гојко Гарчевић: Ја мислим да овом члану треба додати на крају „која ће радити до избора нове комисије".

Претседник: То се зна. Изабраће се Комисија за тумачење закона предвиђена чланом 68 Уставног закона. У том члану Уставног закона предвиђено је да та комисија ради и после распуштања Скупштине, све до избора нове Скупштине. Прима ли се члан 4? (Прима). Члан 4 усвојен је без измена.

Прелазимо на члан 5. (Чита члан 5).

Димитрије Бајалица: Да ли би било боље преформулисати трећи став овог члана и ставити у посебне ставове избор Претседника Републике и Савезног извршног већа?

Др **Хинко Кризман:** Логична посљедица је бирање Претсједника Републике и Савезног извршног вијећа.

Јосип Рус: Боље би било да трећи став ставимо иза првог става.

Претседник: Мислим да је други став добро везан за први и да ова два става не треба растављати.

Јосип Рус: У ставу трећем говори се о томе да изборoм Претседника Републике и Савезног извршног већа престаје да ради Президијум Народне скупштине ФНРЈ и Влада ФНРЈ, а то је више везано за први став.

Др **Хинко Кризман:** То је само констатација да изборoм Претсједника Републике и Савезног извршног вијећа престају да раде Президијум Народне скупштине ФНРЈ и Влада ФНРЈ.

Јосип Рус: Президијум престаје због овога што је наведено у првом ставу, то јест да ће се на заједничкој седници Савезног већа и Већа народа извршити избор Претседника Републике и Савезног извршног већа.

Претседник: Могли бисмо трећи став да ставимо као други став, а други став да постане трећи.

Повереник Владе ФНРЈ Милорад Вучковић: Тиме бисмо прекидали други став.

Претседник: Могли бисмо трећи став ставити као други став, а други као трећи. У првом ставу се говори да ће после ступања на снагу овог закона Савезно веће и Веће народа извршити на заједничкој седници избор Претседника Републике и Савезног извршног већа, у другом ставу би се говорило о томе да избором Претседника Републике и Савезног извршног већа престаје да ради Президијум Народне скупштине ФНРЈ и Влада ФНРЈ, а у трећем ставу би се говорило о томе да ће Претседник Републике и Савезно извршно веће вршити своје дужности док Савезна народна скупштина, која ће бити изабрана сагласно одредбама Уставног закона, не изврши нов избор Претседника Републике и Савезног извршног већа.

Нинко Петровић: У трећем ставу се каже да избором Претседника Републике и Савезног извршног већа престаје да ради Президијум Народне скупштине ФНРЈ и Влада ФНРЈ, а уствари Президијум и Влада престају да постоје избором Претседника Републике и Савезног извршног већа.

Претседник: Президијум је укинуо сам Уставни закон, чиме Президијум престаје с радом.

Грга Јанкез: Јасно је да ће Президијум радити дотле док не преда дужност, а проглашењем Уставног закона престаје да постоји.

Претседник: Изгласавањем Уставног закона престају да постоје неки органи, али ће они радити док не пренесу своје послове на органе који су за то одређени.

Сулејман Филиповић: Ја бих брисао овај други став који смо решили да ставимо као трећи став. Мислим да за њим нема потребе.

Претседник: Ја мислим да је потребно да се зна да ће Претседник Републике и Савезно извршно веће вршити своје дужности док Савезна народна скупштина, која ће бити изабрана сагласно одредбама Уставног закона, не изврши нов избор Претседника Републике и Савезног извршног већа. Зашто да се то не наведе?

Има ли још примедаба? (Нема). Предлажем да члан 5 усвојимо с тим да став 3 постане став 2 а став 2 да постане став 3. (Прима се).

Прелазимо на члан 6. (Чита члан 6).

Димитрије Бајалица: Ја мислим да је друга реченица у ставу првом сувишна. Није потребно одређивати и дан кад државни секретаријати почињу рад. Кад државни секретари буду именовани, онда ће и државни секретаријати почети рад.

Претседник: У вези с преношењем надлежности и престанком рада неких органа биће толико посла тако да се све то не може свршити за 24 сата. Државни секретар не може одмах чим буде именован почети рад, он има да прима послове разних министарстава, установа, који му се стављају потпуно или делимично у надлежност.

Грга Јанкез: Све установе не могу престати да раде једног дана; потребно је да народ зна коме ће се убудуће обраћати за поједине ствари.

Претседник: Можда је требало једном одредбом овластити Савезно извршно веће за неку постепеност у том пребацивању послова.

Повереник Владе ФНРЈ Милорад Вучковић: Немогућно је да министарства и друге установе престану одмах да раде чим се изабере Савезно извршно веће; они ће морати још неко време да постоје. Савезно извршно веће ће донети основне акте о новој организацији своје администрације и других органа.

Претседник: Ја мислим да је потребно дати одредбу да Савезно извршно веће одређује дан кад државни секретаријати почињу рад.

Јосип Рус: Да ли ће сви секретари истовремено почети рад?

Претседник: Државни секретари ће једновремено бити именовани. Ништа није тешко државном секретару да оде одмах у министарство и прими ресор. То се односи на министарства, али тешкоћа је за привреду. Ту не може одмах за дан-два.

Јосип Рус: Да ли ће се посебно одредити дан?

Претседник: Сигурно.

Гојко Гарчевић: Не слажем се да би то требало нарочито истицати.

Фадил Хоџа: Да ли је довољно када кажемо „веће"?

Претседник: Зашто да не, да не понављамо без потребе. Има ли још примедаба? (Нема). Пошто примедаба нема, члан 7 се усваја.

Прелазимо на члан 8. (Чита члан 8).

По Уставном закону постоје претседник, потпретседник и секретар Скупштине. Ми сада имамо два потпретседника, по три секретара. Толико више није потребно.

Има ли примедаба? (Нема). Пошто нема никаквих примедаба, члан 8 се усваја.

Прелазимо на члан 9. (Чита члан 9).

Др **Раде Прибићевић:** Ја бих овај други став брисао, јер је то исто речено у првом.

Претседник: Не, то није речено у првом. Али, Скупштина не може да отегне своје послове до маја месеца па да избори буду, рецимо, у августу. Ако хоћемо на изборе, има смисла да их обавимо у мају, али касније не. По моме мишљењу не ваља вршити изборе усред летњих радова. Најпогодније време за изборе су пролеће и јесен. Ја мислим да ми све то можемо свршити до 15 фебруара. Треба имати на уму да избори морају бити у року два до три месеца после распуштања Скупштине.

Др **Раде Прибићевић:** Ја мислим у погледу лоше године да ће народ имати много више расположења за изборе почетком јула него маја.

Гојко Гарчевић: Моје је мишљење да ту не треба ништа мењати из сасвим других разлога. Сматрам да таквој одлуци нема места. Ми смо установили шта треба да уради ова Скупштина без обзира на време када ће бити. Наиме, претходним ставом и осталим одредбама предвиђени су задаци и дужности који су стављени Скупштини. Када ће Скупштина престати да ради то не зависи од ње већ од Владе и конкретно за када ће бити заказани избори народних посланика. Мени се чини да је излишно датумом прецизирати време до када Скупштина треба да заврши свој рад. То је довољно јасно речено претходним ставом. То може да буде 1 или 15 фебруар, или просто онога дана када се то догоди. Везивање датумом сматрам незгодним. Међутим, то ниуколико не значи развлачење рада ове Скупштине.

Др **Хинко Кризман:** Ја сам мишљења да би се овај став могао испустити, јер законом је тачно одређена дужност Народне скупштине и сада се иде даље, да се фиксира термин у једном законском приједлогу, да заврши послове до фебруара, послове који не зависе од ње. Сматрам да не изгледа лијепо ни практично да се Скупштина веже роком до краја фебруара.

Димитрије Бајалица: Има једна друга страна овога става. Она говори о томе да када поставимо термин, кад кажемо да „до краја фебруара" Скупштина има да заврши рад, онда већ сви бирачи знају да се, с обзиром на онај члан који говори да се избори морају обавити од распуштања Скупштине за два до три месеца, за то време треба да мобилишу радне масе. Сматрам да то треба имати у виду када се говори да ли ће се избацити или не.

Претседник: Ви знате да се заседање продужује 10 јануара. Ту ће бити претрес Устава и Закона о спровођењу. После тога треба да се изврше избори Претседника и Савезног извршног већа. За све то можете највише да рачунате са пет дана. Значи, до 15 јануара то ће бити готово. Онда ће морати да се држи седница Савезног извршног већа. За то време Скупштина ће ићи на одмор да би Савезно извршно веће могло да посвршава све организационе послове и, рецимо, да Законодавни одбори почну, негде око 1 фебруара, претрес предлога изборног

закона и закона о опозиву. Дотле ће ови закони бити свакако у вашим рукама, јер они су већ припремљени. Неће ту бити тешкоћа.

Гојко Гарчевић: Не ради се о томе да ли Скупштина то може или не. Моје је мишљење да може. Али, сматрам излишним да ми у закону то датумом и месецом прецизирамо.

Др **Хинко Кризман:** Има још један разлог: паралелно се ови послови завршавају и у републикама, тако да би избори могли бити једновремено. Ако републике закасне, а не могу да закасне, јер могу највише у јануару мјесецу свршити план, буџет и уставне законе а тек онда Савезна скупштина може да приступи своме раду.

Претседник: Републике могу да закасне у року највише до месец дана, тако да за изборну борбу не буде три месеца, него два.

Др **Хинко Кризман:** Не би било добро да Савезна скупштина донесе закон пре него што републичке скупштине донесу своје.

Претседник: Ја лично немам ништа против. Ако треба да се брише други став ја онда предлажем да се измени прва реченица. На крају прве реченице чл. 9 уместо „распустиће се" да се стави „донеће одлуку о свом распуштању". Друга реченица треба да се издвоји у нови став. Што се тиче новог става који почиње са „Народна скупштина ФНРЈ . . ." брише се.

Гојко Гарчевић: Мислим да овај први део треба употпунити са још једним одељком и то у том смислу да се остави могућност самим законом за случај неке изванредне потребе да се Скупштина може састати. То је уставни принцип и он је и у садашњем уставу заступљен а и у Уставном закону.

Претседник: Не то немамо у садашњем Уставу. То би било нешто сасвим ново.

Гојко Гарчевић: Онда независно од тога да ли смо имали, с обзиром на такву карактеристику Скупштине каква се поставља Уставним законом, тј. да је она носилац власти, мислим да би једна таква одредба имала места да се унесе у први део — „у случају изванредне потребе".

Др **Хинко Кризман:** Да, као у случају мобилног стања. Може, али то је преседан.

Претседник: Да, то је преседан из праксе који није предвиђен Уставом. Док се ради на изборима, дође до рата, изборе је немогућно обавити тако да стара Скупштина има да живи по самој потреби. Сећате ли се да је напад 1914 године био на дан избора. Али, ја мислим да је неоправдано предвиђати такву могућност за ова три месеца. На то нас не овлашћује ситуација. Питао би се свет чега се бојимо за ова три месеца.

(За овим су члан 10 и члан 11 примљени без измена.)

Претседник: Прелазимо на члан 12. (Чита чл. 12).

Др **Хинко Кризман:** Ово овдје за судску статистику није ми јасно. Досад су судску статистику вршили судови, а централизовала се преко министарстава правосуђа република у Министарству правосуђа ФНРЈ. То је било важно, јер се радило о оцјени статистике, а све је било усмјерено у правцу да се среди наше правосуђе. Сада је статистика раздвојена. Статистика грађанских предмета се одваја и остаје код Врховног суда. Међутим, како ће Врховни суд то сам свршавати, ја не знам. Ако се мисли да може, онда нека узме и кривичну статистику.

Претседник: Кривична иде Статистичком уреду.

Повереник Владе ФНРЈ Милорад Вучковић: То је питање дискутовано и стало се на гледиште да кривична статистика има шири значај, општи значај, а не само за судове и за рад судова. Зато она треба да иде Савезном статистичком заводу, па би статистика коју тај завод води служила и судовима. Међутим, што се тиче осталих статистика — статистика о грађанским предметима и осталим предметима о раду судова — немогућно је да их води Савезни статистички завод и зато се стало на гледиште да то треба да остане код судова, односно да све те статистичке податке централизује Врховни суд ФНРЈ.

Др **Хинко Кризман:** То је начелно исправно постављено, али како ће изгледати практично? То значи разбијати статистику, то значи да треба слати дупле извештаје.

Повереник Владе ФНРЈ Милорад Вучковић: Извештаји ће ићи преко државне статистике.

Претседник: Сваки суд шаље врховном суду републике један примерак.

Др **Хинко Кризман:** Сваки суд шаље државном секретаријату за правосудне послове. Тамо се сређује тај материјал и кад га среде шаљу Врховном суду. То би било у реду. Међутим, срески и окружни судови мораће да разбијају своју статистику, јер су то јединствени формулари и да посебно шаљу нешто секретаријату за правосудну службу у републици, а нешто опет статистичком заводу.

Повереник Владе ФНРЈ Милорад Вучковић: Уколико се ради о раду судова по тим предметима, то ће и даље остати у компетенцији суда и секретаријата за правосудну службу и Врховног суда. Међутим, што се тиче статистике о кривичним делима за коју не дају податке само судови, ту се ради и о статистичким подацима које дају заводу јавни тужилац и остали органи, ту ће статистику убудуће водити Савезни статистички завод.

Претседник: Ја мислим да је то сасвим добро.

Повереник Владе ФНРЈ Милорад Вучковић: Већ су предузете мере за вођење статистике преко Завода и у том погледу све ће бити у реду.

Грга Јанкез: У другом ставу, у тач. 2, каже се да се послови Министарства народне одбране преносе у надлежност Државног секретаријата за послове народне одбране, уколико ти послови не припадају Врховном команданту оружаних снага. У чл. 72 Уставног закона се каже: „Савет народне одбране стара се о организацији и мобилизацији извора и снага земље за потребе народне одбране. Чланове Савета народне одбране именује Савезно извршно веће на предлог Претседника Републике . . .“ Мени се чини да би то требало додати и овде, јер ће свакако један део послова спадати на Секретаријат за народну одбрану . . .

Претседник: Врховни командант је претседник тога савета и он одређује који ће послови прећи у тај савет. То су послови који припадају Врховном команданту и према томе све то овде не треба помињати.

Повереник Владе ФНРЈ Милорад Вучковић: Што се тиче послова садашњег Министарства народне одбране, заузето је становиште да на Државни секретаријат за народну одбрану прелазе они послови који другим законима и прописима не припадају Врховном команданту. Савет народне одбране је орган који ће имати посебно одређене компетенције органа управе. Он је сада координирајући орган који ће решавати о начелним питањима руковођења оружаним снагама и он има посебан положај као саветодавни орган Претседника Републике. Према томе, није било потребно преносити на њега неке надлежности из садашњег Министарства народне одбране.

Грга Јанкез: То је друга ствар.

Повереник Владе ФНРЈ Милорад Вучковић: Савет неће решавати никакве конкретне ствари.

Нинко Петровић: По тач. 5 изгледа да се питања царина и пореза преносе на Државни секретаријат за послове народне привреде, а не остају у Секретаријату за послове буџета и администрацију.

Повереник Владе ФНРЈ Милорад Вучковић: То је тачно. Ти се послови преносе на Државни секретаријат за послове народне привреде.

Нинко Петровић: Зар није ближе и логичније да остану у Државном секретаријату за послове буџета и државну администрацију.

Повереник Владе ФНРЈ Милорад Вучковић: Ту се пошло од принципа да служба прихода чини целину са осталим питањима привредне политике и да због тога треба да буде у Државном секретаријату за послове народне привреде а не у Секретаријату за послове буџета и државну администрацију. Секретаријат за буџет своди се на орган који се стара о састављању буџета и извршењу буџета, поред других послова који су му одређени.

Нинко Петровић: Ми ту имамо једну административну организацију чије је пословање тако обимно да неће одговарати пословима у Секретаријату за народну привреду.

Повереник Владе ФНРЈ Милорад Вучковић: Садашње стање је већ такво.

Гојко Гарчевић: Служба прихода је тесно повезана са привредном политиком.

Повереник Владе ФНРЈ Милорад Вучковић: Оно што је битно то је вођење привредне политике.

Др **Хинко Кризман:** Не знам да ли је најсрећније да се у Секретаријат за послове буџета укључују и послови државне администрације.

Претседник: То је најближе.

Др **Хинко Кризман:** Знам ја те финансијаше који знају да отсијеку једну своту! Не ради се (ту само о систематизацији него се ради и о контроли државне администрације, о инструктажи...

Претседник: То има Савезно извршно веће.

Др **Хинко Кризман:** Оно не може то само радити ако нема органа. Зато би можда било добро да постоји Секретаријат за послове буџета како је овдје и речено, а за државну администрацију да се створи једна комисија, рецимо, комисија за систематизацију и државну администрацију која би могла бити орган Извршног вијећа. То је нарочито важно за републике. Послови никако неће ићи ако Извршно вијеће не буде имало један инструмент контроле или инструктаже доље за најниже народне одборе.

Претседник: Ово не искључује да у Секретаријату за буџет и администрацију постоје разна одељења.

Др **Хинко Кризман:** Треба то одвојити од финансијаша. Онај ко извршује буџет и ко га контролише тај има свој начин мишљења о свему. Знам како смо се морали борити са Министарством финансија око неопходних ствари.

Повереник Владе ФНРЈ Милорад Вучковић: Хтео бих да потсетим како је та служба била организована досад. Ми смо спровођење питања службеничке систематизације имали у компетенцији Секретаријата за персоналну службу Владе ФНРЈ и република. Постојао је секретаријат као самостални орган Владе ФНРЈ за питања персоналне службе. Међутим, систематизација службеничких места била је у надлежности Савета за законодавство. У новој организацији, међутим, сви послови који се тичу спровођења службеничке систематизације дати су у компетенцију Државног секретаријата за послове буџета и државну администрацију због тога што се сматра да је онај орган који има буџет најприсније заинтересован и за систематизацију службеничких места. И досад је Министарство финансија најуже и најприсније сарађивало са органима са систематизацију. Те се две ствари не могу одвојити. Међутим, политику у погледу службеничког апарата водиће углавном Савезно извршно

веће, које ће доносити и све прописе који се тичу система и његовог спровођења. Ја мислим да нема опасности да ће сад Секретаријат за послове буџета и државну администрацију посматрати послове администрације искључиво кроз буџет.

Претседник: Има ли још питања? (Нема). Да ли се прима чл. 12? (Прима).

Прелазимо на члан 13. (Чита члан 13).

Има ли примедаба? (Нема). Члан 13 је примљен.

Прелазимо на члан 14. (Чита члан 14).

Димитрије Бајалица: Ја бих поставио једно питање. И према овом члану, а нарочито према члану 12, произлази да ће Извршно веће имати значајан апарат који прелази од послова Савета за науку и културу, Савета за народно здравље, правосуђа и разних установа досадашњег Претседништва Владе.

Претседник: То ће бити мали апарат.

Димитрије Бајалица: Мене интересује колики ће бити и колики се предвиђа апарат у секретаријатима, а колики у Савезном извршном већу. Ја бих молио да ми друг Вучковић одговори на то.

Повереник Владе ФНРЈ Милорад Вучковић: Ја бих могао од прилике да вам одговорим. Вас нарочито интересује питање послова науке и културе, здравља и социјалне политике? Или уопште послова који се преносе на Савезно извршно веће?

Димитрије Бајалица: Посебно ме интересују ови послови, а посебно колики ће бити читав тај апарат.

Повереник Владе ФНРЈ Милорад Вучковић: Савезно извршно веће, примањем извесних надлежности, изгледа, добија доста замашне послове. Међутим, као што је изричито наглашено у једном даљем члану, извесни послови се преносе на Савезно извршно веће само привремено, док оно не буде донело потребне одлуке о организацији других самосталних органа управе. Неки послови који се сада преносе на Савезно извршно веће биће пренети на те нове самосталне органе управе који буду основани. Предвиђено је да поред државних секретаријата могу да постоје и други самостални органи управе.

Што се тиче послова науке и културе, овде се изричито предвиђа да се на Савезно извршно веће преносе само послови који су у надлежности федерације. Уствари, тих послова који остају у надлежности федерације има врло мало, нарочито из области науке и културе. За вршење тих послова у Савезном извршном већу се предвиђа постојање посебних одељења за питања науке и културе и одељења за питања народног здравља и социјалне заштите. У тим одељењима ће постојати врло мали апарат, можда од свега 3 до 4 стручњака, који ће припремати потребне материјале, давати предлоге и мишљења Савезном извршном

већу за доношење одлука у тим питањима. Главни део апарата Савезног извршног већа сачињаваће Секретаријат за законодавство и изградњу народне власти и друштвено управљање, чији назив, разуме се, још није дефинитиван. Тај апарат треба да буде апарат који данас има Савет за законодавство и изградњу народне власти. Поред тога, постојаће извесне организационе јединице за вршење одређених послова из надлежности Савезног извршног већа, као што је Одељење за помиловање. Затим ће постојати посебно одељење за социјално осигурање, привремено, док се коначно не реши питање оснивања посебног органа који ће вршити послове који се тичу социјалног осигурања а који спадају у надлежност федерације. Углавном, апарат Савезног извршног већа, поред Секретаријата за законодавство, биће врло мали и састојаће се од извесног броја изабраних стручњака, од свега неколико људи.

Димитрије Бајалица: Из тога произлази, логично, бар у прво време, да ће поједини чланови Савезног извршног већа фунгирати као досадашњи министри и да ће имати такав однос. Рецимо, послови Савета за науку и културу, Савета за народно здравље, мораће бити везани, бар у прво време, за једног човека. Је ли тако?

Претседник: Ја не видим да ће то морати тако да буде. Рецимо, одељење за науку и културу састојаће се свега од 3, 4 или 5 људи. Они су директно под Савезним извршним већем као његово одељење. Ја не видим никакву потребу неких министара.

Димитрије Бајалица: Али, друже Претседниче, сигурно ће један од чланова Извршног већа морати да припрема за Веће те материјале, да решава те проблеме, бар у прво време.

Претседник: То ће свакако бити неки одбор.

Др **Хинко Кризман:** Унутар пленума мора постојати неки радни одбор. Него, мене интересује каква је веза између Извршног вијећа и секретаријата односно личности секретара који долази на реферат, на разговор. У Извршном вијећу мора да постоји неки апарат који ће пратити рад секретаријата, који ће пратити послове. Јер, послови су у исто вријеме и политика, пословима се извршује политика. Мора да постоји неки орган у самом Извршном вијећу који ће бити задужен да прикупља све оно што треба, сав материјал, све приједлоге, да све то сређује и да Извршном вијећу реферише. Колективна брига није никаква брига ако нема конкретизоване бриге и задужења. Свакако ће у Извршном вијећу људи морати бити задужени за извјесне главне послове и они ће морати имати неки свој апарат који ће о тим пословима водити бригу, сакупљати све што је потребно, да би се могло изаћи пред пленум са одређеним, конкретним стварима и приједлозима.

Повереник Владе ФНРЈ Милорад Вучковић: Та су питања још у решавању, али колико сам ја упознат, могу да вам дам ово објашњење. У начелу, у Савезном извршном већу неће постојати посебни апарати

који ће пратити рад државних секретаријата. Савезно извршно веће, према Уставном закону, може оснивати своје одборе и комисије ради проучавања појединих питања. Постоји могућност да се за проблеме из појединих области, например, из области народне привреде, образује одбор који би пратио рад одговарајућег секретаријата. Али осим тих одбора и комисија засад се предвиђа да ће у Извршном већу бити образовано неколико комисија које ће се бавити решавањем извесних конкретних питања која су у надлежности Савезног извршног већа. Али начелно неће постојати неки посебни апарат, јер би то значило дуплирање апарата. Једино у оним областима где не постоји секретаријат, као што су наука и култура, здравље и социјална политика, постојаће та одељења чији ће задатак стварно бити да прате проблематику из науке и културе, здравља и социјалне политике и да о тим питањима реферишу Извршном већу односно задуженом члану или одбору Извршног већа, односно да стављају своје предлоге. Одбори Савезног извршног већа могу бити ти органи преко којих ће се успоставити веза између државних секретаријата и Савезног извршног већа, али никакав други апарат неће постојати.

Претседник: Те су ствари већ месецима припремане и проучаване, па ипак није могућно до детаља све унапред предвидети. Мора се оставити нешто пракси, времену. Само је једно јасно: Савезно извршно веће неће и не треба да се оптерећује никаквим апаратом, оно неће да се претвара у некакву владу.

Др **Хинко Кризман:** Али овде је замишљено да државни секретари буду референти Савезног извршног већа.

Повереник Владе ФНРЈ Милорад Вучковић: Јесте, они ће долазити на седнице Савезног извршног већа кад је реч о пословима који се тичу њихових компетенција.

Др **Хинко Кризман:** Рецимо да неко буде задужен у Извршном вијећу за правосудне послове. Цијело Вијеће не може да зна све о тим пословима. Специјално треба задужити због тога једнога или два човјека. Ти људи морају да имају — да тако кажем — своје руке негдје, своје прсте. Сами не могу да трче око секретара и да га питају. Ја посматрам цијелу ствар из перспективе како бих ја радио.

Претседник: Постојаће одељење за општу администрацију. Постојаће апарат који ће служити свим члановима Извршног већа, свим његовим одборима и комисијама. Ту ће бити све, почев од дактилографкиња. То помињем као ситницу. Неће сваки одбор или комисија имати посебну службу.

Повереник Владе ФНРЈ Милорад Вучковић: Предвиђа се могућност да уз потпретседнике и чланове Извршног већа, који буду задужени за руковођење појединим организационим јединицама, постоје кабинети у којима они могу имати своје стручњаке, консултанте. Али, ту се не

мисли на технички апарат, који је такође неопходан. Ти стручњаци ће бити саветодавци, високи функционери, који по потреби могу обављати и послове повезивања са државним секретаријатима. Али, то неће бити неки чиновнички апарат преко кога би Веће преносило своје директиве.

Гојко Гарчевић: Ја бих поставио једно питање у вези са чланом 13. У првом делу члана говори се да се општа овлашћења, дата савезним законима, укидају, а не предвиђа се да се та овлашћења преносе на органе који се успостављају. Какве су природе та овлашћења?

Повереник Владе ФНРЈ Милорад Вучковић: Ми смо досад имали две врсте овлашћења која су законима и другим прописима давана министрима и другим члановима Владе, претседницима савета, за доношење прописа. Једна овлашћења су била таква да су они могли доносити прописе за извршење закона. Поред тога постојала је и друга врста овлашћења: они су могли регулисати својим прописима једно одређено питање. Што се тиче прве врсте овлашћења, овим чланом се предвиђа да сва та овлашћења престају да важе, јер њихово преношење на државне секретаре, који преузимају послове министарстава и савета, не би било у сагласности са овлашћењима која по Уставном закону припадају државним секретарима, јер они могу доносити прописе за извршење закона само на основу изричног законског овлашћења. Укидањем тих овлашћења, Савезно извршно веће је, по Уставном закону, једино овлашћено да доноси прописе за извршење закона. Зато овде то није потребно посебно наглашавати.

Што се тиче друге врсте овлашћења, она се преносе на одговарајуће државне секретаре.

Гојко Гарчевић: Али то би могло изазвати поремећај у нормалном животу и раду.

Повереник Владе ФНРЈ Милорад Вучковић: Неће. Савезно извршно веће доносиће оне прописе за извршење закона које су на основу општих овлашћења дносили министри и други чланови Владе.

Претседник: Та општа овлашћења престају да важе. Међутим, док се не донесу нови прописи, само Савезно извршно веће има општа овлашћења.

Гојко Гарчевић: Зашто то није овде истакнуто?

Повереник Владе ФНРЈ Милорад Вучковић: Није потребно, имамо одредбу у Уставном закону.

Гојко Гарчевић: И за секретаре имамо одредбу у Уставном закону. Овај закон регулише прелазни период. Мени се чини да би било потребно и овде то регулисати, као што је то учињено за све друго.

Повереник Владе ФНРЈ Милорад Вучковић: Уставни закон то изрично предвиђа. Овај закон полази од одредаба Уставног закона и нема потребе да се каже да ће Извршно веће вршити оне послове који су

му стављени у надлежност Уставним законом. Ви мислите (обраћа се Гарчевићу) да би требало рећи да општа овлашћења, која су досад припадала министрима, прелазе на Савезно извршно веће. Међутим, није потребно да их преносимо. Савезно извршно веће већ има та овлашћења на основу Уставног закона. То би било сувишно, па и неправилно. Уставни закон каже да је Савезно извршно веће овлашћено да доноси уредбе и друге прописе за извршење закона. Према томе, оно доноси прописе како за постојеће тако и за нове законе. То је ван сваке сумње и зато овде, мислим, не треба ништа додавати.

Претседник: Заиста, то није потребно. Ево о чему се ради. Неким законом овлашћује се, например, Министар шумарства или други неки министар да може доносити прописе за извршење закона. То се сада овим чланом укида. Према ономе што је друг повереник рекао, не треба овде уносити то да се то право преноси на Савезно извршно веће. Пита се, међутим, шта је са оним наредбама, упутствима и прописима које су министри донели на основу таквих овлашћења у закону. Али то не долази уопште у питање, то су прописи постојећег правног поретка и они важе даље док се не измене.

Повереник Владе ФНРЈ Милорад Вучковић: Ми преносимо целокупну надлежност досадашњих министарстава на државне секретаријате. Из тога би изашло да на њих преносимо и овлашћења пошто је и то нешто што је њихова надлежност. Да би, међутим, то онемогућили ми у овом члану кажемо да таква овлашћења престају да важе и да једино конкретна овлашћења прелазе на државне секретаријате.

Претседник: Има ли још питања или примедаба? (Нема). Према томе, члан 14 је усвојен.

Прелазимо на члан 15. (Чита члан 15).

Др **Хинко Кризман:** Хтео бих да питам, шта је са Народном банком?

Претседник: За гувернера Народне банке пише у Уставном закону да га поставља Савезно извршно веће.

Др **Хинко Кризман:** Ја мислим на послове Народне банке, валутне послове, новчану политику итд. То нигде није предвиђено.

Повереник Владе ФНРЈ Милорад Вучковић: Послови Министарства финансија који се тичу девизног промета, кредита и остало што је у вези с тим преносе се на Државни секретаријат за народну привреду, уколико они не спадају у надлежност Савезног извршног већа. Оне послове, међутим, које Народна банка данас обавља према постојећим прописима, вршиће и даље Народна банка према постојећим прописима док се не донесу нови. Друго је питање одређивања њеног односа према Државном секретаријату за послове народне привреде. Ти се послови, међутим, не могу регулисати у једном прелазном закону

него ће се регулисати законом о Народној банци или другим неким законом о пословима кредита и финансиског пословања.

Претседник: Пошто више нема примедаба, питам: прима ли се члан 15. (Прима). Члан 15 је усвојен.

Прелазимо на члан 16. (Чита члан 16).

У ставу другом, сви цитирани законски чланови у загради се свакако односе на Закон о државним службеницима.

Повереник Владе ФНРЈ Милорад Вучковић: Да, на Закон о државним службеницима. Ми у уводу и кажемо „по Закону о државним службеницима. . .“

Претседник: Онда ваља да бар на првом месту то и кажемо и да у трећем реду другог става допунимо текст у загради: „Члан 47 став 4 Закона о државним службеницима“. (Тако је!)

Имамо ту у ставу трећем одредбу да о службеничким односима службеника Народне скупштине решава секретар Народне скупштине. Међутим, ми у привременом периоду, до избора нове Народне скупштине још немамо секретара Народне скупштине са оним компетенцијама које ће имати према Уставном закону. Ми смо, додуше, рекли да ћемо оставити два секретара, једног из Савезног већа и једног из Већа народа за текуће послове, а не знам не би ли ту одредбу требало нешто допунити.

Повереник Владе ФНРЈ Милорад Вучковић: Досад су за те службеничке односе били надлежни претседници већа. Та одредба је стварно имала у виду ту привремену ситуацију. Могло би се предвидети са новим устројством где претседник неће имати такву надлежност.

Претседник: Ми бисмо могли да оставимо ову реченицу, али да кажемо „до избора секретара Савезне народне скупштине . . .“

Грга Јанкез: Нема потребе да се то регулише. Досад је постојао персонални референт за све службенике једног и другог већа. Ако је ту нешто требало он је ствари свршавао са претседницима већа. Не знам колико је згодно да ми у овом закону прописујемо ствари које би можда требало да пропише пословник Народне скупштине.

Повереник Владе ФНРЈ Милорад Вучковић: Одредба је потребна због тога што је та материја данас регулисана Законом о државним службеницима. Ако бисмо могли рачунати на то да ће Закон о државним службеницима бити усклађен у том времену до избора нове Народне скупштине, онда та одредба не би била потребна. Међутим, ми с тим не можемо рачунати као сигурним.

Претседник: То не можемо очекивати и одредба је потребна. Питање је само да ли морамо казати „До избора нове Скупштине . . .“

Повереник Владе ФНРЈ Милорад Вучковић: Мислим да не треба јер већ постоји то право према досадашњем Закону о државним службеницима.

У вези става трећег овог члана имам један предлог: пошто се у претпоследњој реченици говори о сагласности Савезног извршног већа за постављење службеника прве врсте, предложио бих да се прва реченица овог става издвоји у посебан став, јер иначе није јасно да се ово не односи и на службенике Народне скупштине. То би онда био нови став, став 3 тог члана. Исто тако, предлажем да се друга и трећа реченица тог става издвоје као нови четврти став, а да последња реченица сачињава посебан став, јер је она заједничка.

Претседник: Онда мораш тај последњи став прецизирати и казати „Против решења секретара из става 3 и 4 новог члана може се покренути само управни спор". (Тако је!)

Грга Јанкез: Како може бити да неке службенике администрације Савезног извршног већа не поставља само Извршно веће него државни секретар?

Повереник Владе ФНРЈ Милорад Вучковић: Савезно извршно веће не поставља све службенике. Оно поставља можда највише, потсекретаре и можда још неке друге, а остале поставља секретар.

Претседник: Има ли још примедаба? (Нема). Прима ли се члан 16 са предложеним изменама и допунама? (Прима).

Прелазимо на члан 17. (Чита члан 17).

(За овим су без дискусије усвојени члан 17 и 18.)

Прелазимо на члан 19. (Чита члан 19).

Грга Јанкез: Ако има нека жалба на акт Савезног извршног већа не би ли требало предвидети да она може доћи пред Народну скупштину?

Повереник Владе ФНРЈ Милорад Вучковић: Овде се ради о управним актима, тј. о актима који се односе на одређене појединце и организације, али се не ради ту о неким општим актима.

Грга Јанкез: Па и за такве појединачне акте, уколико се, например, решава питање неке организације која хоће да се жали, у сваком случају би требало предвидети могућност жалбе Народној скупштини, ако се не може изнети пред управни суд.

Повереник Владе ФНРЈ Милорад Вучковић: Ту је могућно предвидети надлежност Народне скупштине. Никада Народна скупштина није решавала о конкретним актима. Она је такво тело, по свом саставу, коме се не може дати у надлежност да доноси конкретна решења која се односе на појединце.

Претседник: Има ту и других форми ако се хоће неко питање изнети пред Народну скупштину. Организација ће у случају који ти помињеш наћи неког посланика Савезног извршног већа који ће поднети интерпелацију и на основу такве интерпелације моћи ће се расправити односно питање.

Повереник Владе ФНРЈ Милорад Вучковић: По правилу, Савезно извршно веће неће никада решавати непосредно у управним стварима. Евентуално, у његову надлежност може бити дат известан управни акт политичке природе, а никако доношење неких конкретних управних аката који се тичу појединих грађана. Ако такви послови буду решавани у његовој надлежности увек ће решење доносити комисија или одбор, а против акта комисије или одбора има места управном спору. Међутим, предвидети могућност жалбе против акта Народној скупштини не би било никако оправдано. Не можемо принцип двостепености терати толико далеко да се предвиди могућност такве жалбе.

Нинко Петровић: У члану 17 прописано је да савезни државни секретари и државни секретари народних република доносе прописе о прекршајима. Мени се чини да државни секретари имају још више егзекутивни карактер него што су га имали министри. Зато оваква одредба није у складу са таквим њиховим карактером кад им даје надлежност за прописивање прекршаја.

Претседник: Она им не даје више него што су имали министри. Она само преноси досадашњу надлежност министара.

Повереник Владе ФНРЈ Милорад Вучковић: Државни секретари имају ужа овлашћења него што их имају данашњи министри, с обзиром на то да на њиховом челу стоје службеници. Међутим, то не би био разлог да се на њих не пренесу овлашћења за прописивање административних казни. Када на другом месту одређујемо да државни секретари могу доносити прописе, упутства и тако даље, онда им морамо дати и средства да осигурају извршење свих тих прописа. Шта им вреди ако не могу прописати административну казну за неизвршење оних прописа који су овлашћено донели! Овлашћења која су дата министрима за прописивање административних казни су ограничена, министар може да пропише административну казну до 10.000 динара, али не може да пропише казну затвора. Пројект овог закона полази од тога да је неопходно дати та иста овлашћења у оном обиму коме су их имали досада министри, убудуће државним секретарима.

Претседник: Поред тога, има у Уставном закону и одредба да Савезно извршно веће може захтевати да државни секретар извесне акте поднесе Већу на сагласност. Природно је да и такве ствари — као што је прописивање административних казни — Извршно веће може тражити да му се подносе на сагласност.

Повереник Владе ФНРЈ Милорад Вучковић: Сматрам да је илузорно народне одборе лишити права да не могу прописивати никакве казне за повреде прописа.

Претседник: Има ли још примедаба? (Нема). Прелазимо на члан 20. (Чита члан 20).

Има ли примедаба? (Нема). Пошто нема никаквих примедаба, члан 20 је усвојен.

Прелазимо на члан 21. (Чита члан 21).

Има ли примедаба? (Нема). Према томе, члан 21 је усвојен.

Прелазимо на члан 22. (Чита члан 22). Има ли примедаба на овај члан? (Нема).

Прелазимо на члан 23. (Чита члан 23).

Ова одредба је потребна због тога што су бирачки спискови у врло лошем стању барем у неким републикама. Има ли каквих примедаба? (Нема).

Прелазимо на члан 24. (Чита члан 24).

Грга Јанкез: Могли би секретаријати то да раде. Не треба нагомилавати посао Савезном извршном већу. Ја бих рекао да секретаријати који примају службе досадашњих министарстава, преузму и бригу о службеницима а не Савезно извршно веће.

Повереник Владе ФНРЈ Милорад Вучковић: Овде је реч о службеницима који су у органима Владе који се укидају. Зато је потпуно правилно да се ти службеници ставе на расположење Савезном извршном већу. Молим да се остане при предложеном тексту. (Прима се).

Претседник: Пошто других примедаба нема, можемо даље. (Чита члан 25).

Да ли и овај Предлог закона треба донети по поступку за Уставни закон. Ја мислим да га тако и треба примити јер је он, уствари, саставни део Уставног закона. Зато не бих рекао „... ступа на снагу одмах" већ „... када га Скупштина прогласи".

Повереник Владе ФНРЈ Милорад Вучковић: Ми смо имали то у виду. Када смо анализирали, установили смо да нема одредаба које су уставног карактера, да нема одредаба којима се отступа од Уставног закона.

Претседник: Да, али је то целина, иако га као Закон о спровођењу Уставног закона можемо сматрати завршетком Уставног закона, као његов део о прелазним наређењима. У томе смислу, а не зато што садржи одредбе Уставног закона које захтевају такав поступак.

Још нешто у прилог томе. Ја мислим да извештаји законодавних одбора треба да буду прочитани један за другим и да се дискусија истовремено води и о једном и о другом, јер су они међу собом повезани.

Др **Хинко Кризман:** Да ли ће се правити два извјештаја?

Претседник: Да, два извештаја али биће прочитани један за другим или заједно. Могао би да буде један известилац за оба закона. И Кардељ, када буде говорио о Уставном закону, мораће се осврнути и на овај закон.

Предлажем да узмемо исте другове у редакцију: Кризмана и Гарчевића. (Прима се).

На реду је извештај Редакционе комисије о Предлогу уставног закона о савезним и републичким органима власти који ће поднети др Хинко Кризман.

Др **Хинко Кризман:** Подносећи извјештај Редакционе комисије о Приједлогу уставног закона о савезним и републичким органима власти одмах напомињем да смо усвојили слиједећи увод и наслов (чита):

Да би се уставни систем довео у склад са промјенама оствареним у основама друштвеног и политичког уређења земље, Народна скупштина Федеративне Народне Републике Југославије доноси

УСТАВНИ ЗАКОН
О ОСНОВАМА ДРУШТВЕНОГ И ПОЛИТИЧКОГ УРЕЂЕЊА И САВЕЗНИМ ОРГАНИМА ВЛАСТИ

Претседник: Прима ли се? (Прима).

Др **Хинко Кризман:** Код члана 6 сагласили смо се да остане ријеч „самостално".

У члану 7, претпосљедњи ред „у праву народног одбора да статутом прописује своју унутрашњу организацију" брисали смо „унутрашњу", а додали на крају „и пословања".

У члану 9, трећи став, оставили смо „штити јединство и равноправност народа Југославије", а брисали смо „и суверенитет народних република".

У члану 12 имамо слиједећу стилизацију посљедњег става: „Држављанин једне републике ужива у свакој републици иста права као и њен држављанин".

Члану 14 дата је слиједећа стилизација: „Одређене извршне послове врше савезни органи управе према смјерницама и под надзором Савезног извршног вијећа".

Код члана 15 имамо начелну промјену која се састоји у томе да социјално осигурање дође у искључиво законодавство.

Грга Јанкез: Који је разлог да ПТТ везе нису убачене у прву групу?

Др **Хинко Кризман:** То је учињено из међународних разлога. То не треба решавати искључивим законодавством, већ основним законодавством. Даље, у тачки б) у шестом реду умјесто „о сузбијању заразних болести" ставили смо „о мјерама за сузбијање заразних болести и за заштиту народног здравља". Тиме смо онда обухватили све.

У точки 7, на крају, додато је „у оквиру права федерације".

У точки 9, трећи ред, умјесто „разграничења" ставили смо „територијалних промјена".

У посљедњем ставу члана 16, у првој реченици, ставили смо „Приједлог за оцјену сагласности републичких устава и републичких закона и савезних закона".

У члану 17 додали смо нови став, који гласи: „Одлука референдума је обавезна. Две године од извршеног референдума не може се донети закон или други акт власти противан одлуци референдума".

У члану 23 брисали смо први став, који је гласио: „Савезна народна скупштина врши промену Устава".

У члану 30 умјесто „бирачко право" ставили смо „опште бирачко право".

У првом ставу члана 28 изоставили смо „преко занатских комора", тако да први став гласи: „Посланике за Вијеће произвођача бирају као претставнике својих привредних организација радници и службеници привредних подузећа и чланови земљорадничких задруга, као и занатлије и занатски радници".

У члану 30 додали смо да за члана Вијећа произвођача може бити биран и произвођач који је изабран у органе синдикалне организације.

Код члана 34 спојени су неки ставови како смо ми предлагали. У члан 34 убачене су тачке 6, 7 и 8 из ранијег члана 35.

У члану 47 унесена је измјена, и то у првом ставу: „Ако се текст закона или другог акта, који је усвојило Савезно вијеће не слаже са текстом усвојеним у Вијећу народа . . .".

Члан 48 измијенили смо тако да гласи: „Пословник Савезног вијећа садржи и одредбе о раду Вијећа народа. Ове одредбе важе кад их усвоји Вијеће народа на одвојеном састанку".

У члану 56 испустили смо трећи став, који говори о бесплатној вожњи народних посланика, јер мислимо да то не треба уносити у Уставни закон.

У члану 57, после дугих разговора о имунитету посланика, усвојили смо да народни посланик не може бити позван на одговорност, лишен слободе или кажњен за изражено мишљење или дат глас у Скупштини.

У чл. 69 брисали смо први став, али то је по приједлогу наших вијећа. Брисали смо „Комисија може именовати правне стручњаке као саветодавне чланове", јер је то унутарња ствар.

Претседник: То може и пословником.

Др **Хинко Кризман:** У чл. 71, као нову трећу точку, унијели смо: „Издаје исправе о ратификацији међународних уговора и других споразума".

Даље, долази 4, 5 и 6 како смо ми предложили.

У чл. 74 о избору Претсједника Републике поред садашњег текста: „За Претсједника Републике изабран је онај кандидат који је добио већину гласова" додали смо: „од укупног броја свих народних посланика".

У последњем ставу се каже: „Претсједник Републике полаже одмах по свом избору заклетву пред Савезном народном скупштином у заједничкој сједници оба дома".

Друго је по нашем приједлогу.

Члан 82, став 1, гласио би: „у Савезно извршно вијеће бира се 30 до 45 народних посланика из редова чланова Савезног вијећа".

Гојко Гарчевић: Брисан је последњи став, јер је то ствар пословника.

Др Хинко Кризман: Чл. 83 гласи: „Савезно извршно вијеће има два или више потпретсједника. Потпретсједнике бира из редова својих чланова Савезно извршно вијеће...."

У посљедњем ставу се каже: „Претсједник Републике полаже одмах Савезног извршног вијећа и на основу претреса може донијети резолуције и дати препоруке" додаје се: „Ако Скупштина у току претреса установи да неки акт Савезног извршног вијећа није у складу или у сугласности са законом може га укинути".

То је ново и врло важно.

У чл. 92 извршили смо извјесне промјене. У другом ставу иза ријечи „оснивају се" додате су ријечи „и укидају се".

Код аутономних покрајина и области, у члану 113, брисали смо ријечи „Уставом Народне Републике Србије", тако да гласи: „Обезбјеђују се самоуправна права Аутономне Покрајине Војводине и Аутономне Косовско-метохиске Области".

Додат је други став: „Самоуправна права аутономне покрајине и аутономних области утврђују се Уставом Народне Републике Србије".

Претседник: Правилно је тако.

Др Хинко Кризман: НР Србија не дарује и не обезбјеђује, него само утврђује.

Димитрије Бајалица: Молим да поново прочитате чл. 30 у вези са избором произвођача који су изабрани у органе синдикалних организација.

Др Хинко Кризман: То је исто само у једнини и гласи: „... може бити биран и произвођач који је изабран у органе синдикалних организација.

Повереник Владе ФНРЈ Милорад Вучковић: То је у суштини исто.

Претседник: Тиме би извештај редакционе комисије био завршен. Да ли има примедаба

Др Хинко Кризман: Што се тиче амандмана друга др Московљевића, примљена су два амандмана, а амандман који се односи на избор Вијећа произвођача нисмо могли примити држећи се начела која смо у начелној дискусији једногласно усвојили.

Др **Милош Московљевић:** Хтео бих једно питање. Ко ће према овом Уставном закону отсада вршити амнестију и помиловање? То нисам нигде могао наћи.

Повереник Владе ФНРЈ Милорад Вучковић: Амнестија се даје само законом. Према томе, Савезна народна скупштина која доноси законе једино је овлашћена да донесе закон о амнестији.

Претседник: Пошто више нема примедаба, прелазимо на гласање у целини. Молим да се изврши прозивка.

Секретар врши прозивку.

(После прозивке)

Претседник: Објављујем да је законски предлог једногласно прихваћен. Сад треба да изаберемо известиоца за оба законска предлога.

Гојко Гарчевић: За известиоца предлажем друга Мошу Пијаде. (Прима се).

Претседник: Данашњу седницу закључујем, а следећу заказујем за сутра у 17 часова.

(Седница је закључена у 11,40 часова).

64 sednica

(8 januara 1953)

Početak u 17,10 časova.

Pretsedavao pretsednik **Moša Pijade.**

Pretsednik: Otvaram 64 sednicu. Poverenik Vlade je drug dr Jovan Đorđević.

Molim da se izvrši prozivka.

Sekretar Gojko Garčević vrši prozivku.

Pretsednik: Imamo kvorum. Molim da se pročita zapisnik.

Sekretar čita zapisnik 63 sednice od 7 januara.

Pretsednik: Ima li primedaba? (Nema). Ja imam da primetim da u zapisnik treba uneti da je Predlog ustavnog zakona jednoglasno prihvaćen i da su drugovi Krizman i Garčević izabrani za članove Redakcione komisije za Predlog zakona o sprovođenju Ustavnog zakona.

Sekretar: Primam primedbu.

Pretsednik: Predlažem sledeći dnevni red današnje sednice:

1. Izveštaj Redakcione komisije o Predlogu zakona o izmenama i dopunama Zakona o vojnoj obavezi državljana FNRJ;

2. Izveštaj Redakcione komisije o Predlogu zakona o sprovođenju Ustavnog zakona o saveznim i republičkim organima vlasti;

3. Pretres Predloga odluke o poslovnom redu za izbor Pretsednika Republike i Saveznog izvršnog veća.

Molim druga Filipovića da u ime Redakcione komisije podnese izveštaj o izmenama i dopunama Zakona o vojnoj obavezi državljana FNRJ.

Sulejman Filipović: U Redakcionoj komisiji prihvaćene su izmene koje je Zakonodavni odbor Veća naroda predložio, a uz to je usvojena i izmena da se u čl. 2, stav prvi, 2 red, mesto reči »oficirskim kadrom« stavi »oficirima«.

Pretsednik: Da li se prima izveštaj Redakcione komisije o Predlogu zakona o izmenama i dopunama Zakona o vojnoj obavezi državljana FNRJ? (Prima se). Ima li ko p r o t i v ? (Nema).

Prelazimo na glasanje u celini po Predlogu zakona o izmenama i dopunama Zakona o vojnoj obavezi državljana FNRJ. Molim sekretara da izvrši prozivku radi glasanja.

Sekretar vrši prozivku.

(Posle prozivke)

Pretsednik: Konstatujem da su svi prisutni članovi Odbora glasali za Predlog zakona o izmenama i dopunama Zakona o vojnoj obavezi državljana FNRJ i da je prema tome ovaj zakonski predlog izglasan u celini u Zakonodavnom odboru Veća naroda.

Molim druga Garčevića da u ime Redakcione komisije podnese izveštaj o Predlogu zakona o sprovođenju Ustavnog zakona o saveznim i republičkim organima vlasti.

Gojko Garčević: Naslov ovog zakonskog predloga glasi: »Predlog zakona o sprovođenju Ustavnog zakona o osnovama društvenog i političkog uređenja i saveznim organima vlasti«.

U članu 1, prvi red, umesto „Ustavni zakon o saveznim i republičkim organima vlasti", staviti „Ustavni zakon o osnovama društvenog i političkog uređenja i saveznim organima vlasti".

U članu 3, u prvom redu, umesto reči »Savezno veće i Veće naroda« staviti »Narodna skupština FNRJ«.

U članu 4, u drugom redu, umesto reči »stalnu komisiju« staviti »Komisiju«.

U članu 7, u trećem stavu, 3 i 4 redu, iza reči »planova« brisati reči »za razradivanje važnih privrednih pitanja«, jer je to rečeno u prvom redu ovog stava.

U članu 8, u 2 redu, radi jasnoće iza reči »odrede« brisati zapetu.

U članu 9, prvu rečenicu prvog stava promeniti samo tako da glasi: »Kad završi poslove određene ovim zakonom, Narodna skupština FNRJ doneće odluku o svom raspuštanju«.

Članovi 10 i 11 usvojeni su bez izmena.

U članu 12, u tački 5, 4 red odozdo, iza reči »postupka« stavili smo reč »onih«, a umesto reči »koji je« stavili smo »koje su«. U tački 6, na kraju, umesto reči »Zavod za planiranje« staviti »Savezni zavod za privredno planiranje«. U tački 8, u 2 i 3 redu, brisati iza reči »politiku« zapetu kao i reči »ukoliko prema odredbama Ustavnog zakona spadaju u nadležnost federacije«.

Članovi 13 i 14 usvojeni su bez izmena.

U članu 15, u drugom redu, umesto broja »78« stavili smo »79«.

U članu 16, u trećem stavu, prva rečenica menja se i glasi: »O službeničkim odnosima službenika Savezne narodne skupštine rešava

sekretar Savezne narodne skupštine« a ostatak rečenice brisati. Poslednja rečenica trećeg stava postaje stav 4, menja se i glasi: »Protiv rešenja sekretara Savezne narodne skupštine i sekretara Saveznog izvršnog veća o službeničkim odnosima može se pokrenuti samo upravni spor«.

U članu 19, u prvom redu, prvog stava, umesto reči »Protiv« staviti »O žalbama protiv«.

U članu 20, u drugoj tački, u drugom redu, iza reči »kao i da« staviti »do početka rada Savezne narodne skupštine«. U tački 3, u prvom redu iza reči »da« stavili smo »do početka rada Savezne narodne skupštine«. U tački 4, u drugom redu, brisali smo reči »državne«. U tački 5, u drugom redu, brisali smo reči »koji sad postoje« a u četvrtom redu, iza reči »ostaju« stavili smo zapetu. U tački 6, umesto reči »da postojeće savezne državne« u prvom redu, pisali smo »da savezne upravne«.

U članu 21, u drugom redu, umesto reči »će svojim propisima« stavili smo »mogu do donošenja saveznih propisa«.

Član 22 usvojen je bez izmena.

U članu 23, u prvom stavu, u poslednjem redu, umesto reči »revizija i prepisivanje biračkih spiskova« stavili smo »njihova revizija i prepisivanje«.

U članu 24, u drugom redu, iza reči »organe« brisati zapetu.

U članu 25 usvojili smo sledeću formulaciju: »Ovaj zakon stupa na snagu danom proglašenja na zajedničkoj sednici oba doma Narodne skupštine FNRJ«. Ovu formulaciju uzeli smo iz Zakona o narodnim odborima, jer smo našli da ona bolje orgovara nego formulacija koja je bila predložena. Mislimo da ovu formulaciju treba usvojiti i za Predlog Ustavnog zakona.

Pretsednik: Ja ne vidim razloge za tu izmenu.

Poverenik Vlade FNRJ dr Jovan Đorđević: To je radi ujednačenja terminologije.

Gojko Garčević: Ako prihvatimo predloženu formulaciju člana 25 Predloga zakona o sprovođenju Ustavnog zakona, onda možemo dati istu formulaciju i u poslednjem članu Ustavnog zakona. Postavili smo još neka pitanja u vezi s Predlogom ustavnog zakona.

Pretsednik: Mi smo izglasali Ustavni zakon i sada ne možemo vršiti u Zakonodavnom odboru nikakve dalje izmene. Mogu se samo podneti amandmani Skupštini.

Gojko Garčević: Da ostanemo pri prvobitnoj formulaciji člana 25?

Poverenik Vlade FNRJ dr Jovan Đorđević: Može se uneti ta formulacija u Zakon o sprovođenju Ustavnog zakona, a može se to isto predložiti amandmanom na Ustavni zakon.

Pretsednik: Da li se prima izveštaj Redakcione komisije o Predlogu zakona o sprovođenju Ustavnog zakona o osnovama društvenog i političkog uređenja i Saveznim organima vlasti? (Prima se). Ima li ko p r o t i v? (Nema).

Prelazimo na glasanje u celini.

Molim sekretara da izvrši prozivku.

Sekretar vrši prozivku.

(Posle prozivke)

Pretsednik: Konstatujem da su svi prisutni članovi Odbora glasali za Predlog zakona o sprovođenju Ustavnog zakona o osnovama društvenog i političkog uređenja i o Saveznim organima vlasti i da je, prema tome, ovaj zakonski predlog jednoglasno usvojen u Zakonodavnom odboru Veća naroda.

Prelazimo na pretres Predloga odluke o poslovnom redu za izbor Pretsednika Republike i Saveznog izvršnog veća.

Ja sam, uz pomoć drugova iz Saveta za zakonodavstvo, pripremio predlog ove odluke, i pošto je usvojimo predložićemo Narodnoj skupštini da je i ona primi.

U naslovu nismo namerno kazali: »Predlog poslovnika za izbor Pretsednika Republike i Saveznog izvršnog veća« pošto će buduća Skupština poslovnikom regulisati ovo pitanje. Ovo je samo Predlog odluke o poslovnom redu za izbor Pretsednika Republike i Saveznog izvršnog veća, tako da se iz samog naslova vidi privremenost ovog akta koji je samo za jednu određenu situaciju potreban. Njime se isključivo reguliše procedura vršenja samog izbora.

U odluci imamo prvo nekoliko zajedničkih odredaba koje važe i za izbor Pretsednika Republike i za izbor Saveznog izvršnog Veća. Zatim imamo nekoliko propisa o izboru Pretsednika Republike, i nekoliko odredaba o izboru Saveznog izvršnog veća.

Pošto ovo nije zakonski predlog, ne moramo ni glasati u načelu, već ćemo odmah preći na pretres pojedinih članova. (Čita se član 1).

U trećem redu umesto »Federativne Narodne Republike Jugoslavije« da stavimo »zemlje«, pošto smo ovu izmenu usvojili na osnovu predloga Redakcione komisije.

Dr **Hinko Krizman:** To još nije konačno usvojeno.

Pretsednik: Onda neka ostane »Federativne Narodne Republike Jugoslavije«.

Ninko Petrović: S obzirom na to da je ovo odluka o poslovnom redu o jednom posebnom slučaju, slučaju biranja Pretsednika Republike i Saveznog izvršnog veća, da li je zgodno da tekst zakletve Pretsednika Republike bude sastavni deo ove odluke o poslovnom redu. Ja mislim da bi tom aktu trebalo dati veći značaj i da tekst zakletve Pretsednika

Republike treba da bude unet u Ustavni zakon. Mogli bismo naći neko rešenje, i to ili da ovaj tekst zakletve Pretsednika Republike ude u Ustavni zakon ili da umesto odluke o poslovnom redu za izbor Pretsednika Republike i Saveznog izvršnog veća imamo Zakon za izbor Pretsednika Republike i Saveznog izvršnog veća.

Pretsednik: Ja bih odgovorio na primedbu druga Petrovića. Smatram da nije neophodno i da nema razloga da tekst zakletve ulazi u Ustavni zakon. Dosad su tekstovi zakletvi uneseni u poslovnike, a i tekst zakletve Pretsednika Republike ući će u poslovnik. I ovo je poslovnik koji se tiče isključivo izbora Pretsednika Republike i Saveznog izvršnog veća i sasvim je logično da u tom poslovniku bude tekst zakletve koju će položiti posle svog izbora Pretsednik Republike. Mislim da se time ne umanjuje značaj ove zakletve. Što je Odluka o poslovnom redu za izbor Pretsednika Republike i Saveznog izvršnog veća napravljena za ovaj izuzetni slučaj, druga je stvar. To je dokumenat spremljen za ovaj momenat i njime se uređuje samo pitanje izbora Pretsednika Republike i Saveznog izvršnog veća. Zato je sasvim logično da ovde bude i tekst zakletve koju polaže Pretsednik Republike. Nemamo razloga da tekst zakletve stavljamo u Ustavni zakon.

Poverenik Vlade FNRJ dr Jovan Đorđević: Ovo je samo odluka Skupštine o poslovnom redu za izbor Pretsednika Republike i Saveznog izvršnog veća.

Pretsednik: Svaki poslovnik koji Skupština usvoji za nju je zakon.

Ninko Petrović: Ipak mi se čini da zakletva Pretsednika Republike, da tekst te zakletve ne treba da bude u odluci o poslovnom redu, s obzirom na njen značaj.

Pretsednik: Zakletva ima svoj značaj, ali ne smeta da se njen tekst nalazi u odluci o poslovnom redu.

Ninko Petrović: Kada u poslovnik koji će doneti buduća Skupština ude tekst zakletve koju polaže Pretsednik Republike, onda će ova odluka o poslovnom redu ići u akta.

Pretsednik: Da, tada će ova odluka otići u akta.

Sulejman Filipović: Da li treba da stoji »Narodna skupština FNRJ« ili treba staviti »Narodna skupština Federativne Narodne Republike Jugoslavije«?

Pretsednik: Možemo da ostavimo kako je u tekstu.

Dr **Miloš Moskovljević:** Ja bih hteo samo da izjavim da se slažem s primedbom druga Ninka Petrovića o tome da nije mesto tekstu zakletve koju polaže Pretsednik Republike u ovakvoj odluci o poslovnom redu. U čl. 2 američkog Ustava izričito stoji da Pretsednik Republike pre nego što preuzme vršenje svojih funkcija polaže sledeću

zakletvu i zatim se citira tekst te zakletve. Tako stoji u američkom Ustavu još od pre 166 godina.

Sulejman Filipović: U Americi imaju drugi način izbora Pretsednika nego što je to kod nas.

Poverenik vlade FNRJ dr Jovan Đorđević: Drugi je slučaj Pretsednika u Americi; njegova je funkcija drukčija od funkcije našeg Pretsednika.

Pretsednik: Funkcija Pretsednika SAD nema sličnosti s funkcijom našeg Pretsednika Republike. Pretsednički sistem u Americi je drukčiji. O takvom sistemu kod nas nema ni traga. Ja ne vidim da išta smeta da tekst zakletve koju polaže Pretsednik Republike, bude u Odluci o poslovnom redu. Zašto je potrebno to unositi u Ustavni zakon.

Poverenik Vlade FNRJ dr Jovan Đorđević: Moderniji ustavi ne unose tekst zakletve.

Dimitrije Bajalica: Ovaj poslovni red koristićemo samo za ovaj sadašnji izbor Pretsednika Republike i Saveznog izvršnog veća, a već u maju mesecu imaćemo nove izbore istih organa i nov poslovnik koji bude donela Skupština regulisaće pitanje teksta zakletve.

Pretsednik: Možda će se onda dati neki drugi tekst zakletve.

Dimitrije Bajalica: Možda ćemo i odbaciti polaganje zakletve.

Pretsednik: Neće se odbaciti polaganje zakletve Pretsednika Republike. U Ustavnom zakonu piše da Pretsednik Republike posle izbora polaže zakletvu. Da li se slažete s tim da tekst zakletve ostane u ovoj Odluci o poslovnom redu? (Slažemo se). Prema tome, član 1 je usvojen bez izmena.

Prelazimo na čl. 2. (Čita).

Ima li primedaba? (Nema).

Prelazimo na čl. 3. (Čita).

Znači da se pretsednik veća i sekretari smatraju više-manje izbornom komisijom koja rukovodi izborima za Pretsednika Republike i za Savezno izvršno veće.

Grga Jankez: Možda bi bilo bolje reći da sekretari pomažu pretsednicima oba veća prilikom izbora.

Pretsednik: To i piše.

Grga Jankez: Pretsednik pita kod glasanja ko je za, a sekretar vodi zapisnik. Možda bi bolje bilo reći da sekretari učestvuju u rukovođenju izborom Pretsednika Republike.

Pretsednik: Sekretari pomažu pretsednicima u rukovođenju, prebrojavaju glasove, dele listiće itd. Sekretari ne mogu da učestvuju kao pretsednici u rukovođenju izborom, a sam izraz »pomažu« pokazuje

da sekretari učestvuju u tom poslu, ali kao pomagači pretsednicima. Ne znam zašto da kažemo da sekretari učestvuju u rukovođenju izborom Pretsednika, kad oni ustvari ne rukovode, već pomažu. Oni ustvari pomažu pretsednicima, vrše pomoćne radnje. Prima li se kako je predloženo? (Prima). Član 3 usvojen je bez izmena.

Prelazimo na član 4. (Čita).

Dimitrije Bajalica: Na koji način pretsedavajući utvrđuje da li je prisutan dovoljan broj narodnih poslanika svakog doma za izbor Pretsednika Republike i Saveznog izvršnog veća?

Pretsednik: Prozivkom ili brojanjem. Sekretari će izbrojati koliko je prisutno narodnih poslanika.

Grga Jankez: Da li je potrebna odredba da narodni poslanici do svršetka glasanja i objavljivanja rezultata neće napuštati dvoranu?

Pretsednik: Vrši se prozivka, dele se listići; potrebno je da postoji red na toj sednici, ne može da bude šetnje, jer se u protivnom može desiti da neko dva puta glasa, da dva puta dobije glasački listić. Ako neko od početka nije bio u sali može da uđe, javiće se za reč, tražiće glasački listić. Nema smisla da se za vreme izbora izlazi iz sale.

Gojko Garčević: Ja mislim da bi ovde trebalo precizirati da se prozivkom utvrđuje da li je prisutan dovoljan broj narodnih poslanika svakog doma.

Pretsednik: Prozivka poslanika trajala bi dva sata, posle toga bi došlo glasanje. Sednica bi u tom slučaju trajala vrlo dugo. Nije potrebno, mislim, prozivkom utvrđivati broj prisutnih narodnih poslanika.

Ima li još primedaba? (Nema). Prima li se kako je pročitano? (Prima). Član 4 usvojen je bez izmena.

Prelazimo na član 5. (Čita).

Gojko Garčević: Možda bi u prvom stavu trebalo ostaviti da najmanje 20 poslanika imaju pravo da predlože kandidate za Pretsednika Republike kao i kandidatsku listu za izbor Saveznog izvršnog veća. Mislim da tu treba dodati reč »najmanje«, tako da se zna da je to najmanji broj poslanika koji imaju pravo da predlože.

Pretsednik: Smatram da nije potrebno stavljati reč »najmanje«.

Prima li se kako je predloženo? (Prima). Član 5 usvojen je bez izmena.

Prelazimo na član 6. (Čita).

Zašto je potrebno ovo »saglasno odredbama ovog poslovnog reda«?

Poverenik Vlade FNRJ dr Jovan Đorđević: Mislilo se na to da je svakog kandidata predložilo najmanje 20 poslanika. Ispred reči »saglasno« možemo brisati zapetu.

Pretsednik: Mogli bismo da dodamo na kraju poslednjeg stava: » i to onim redom kojim su predloženi«. Ne, to nije potrebno s obzirom da tu odredbu imamo u članu 8.

Ima li još primedaba? (Nema). Prima li se član 6 s tim da se u drugom stavu, 2 red, ispred reči »saglasno« briše zapeta? (Prima).

Prelazimo na član 7. (Čita). Ima li primedaba? (Nema). Član 7 se prima bez izmena.

Prelazimo na član 8. (Čita).

Mislim da u prvom stavu, prvi red, treba staviti u jednini »glasački listić«. (Prima se). Ima li još primedaba? (Nema). Onda član 8 usvajamo s tim da u prvom stavu, prvi red, umesto reči »glasačke listiće« stavimo »glasački listić«.

Prelazimo na član 9. (Čita).

Sulejman Filipović: Znači da na glasačkom listiću treba podvući ime kandidata za koga se glasa.

Pretsednik: Treba podvući ime kandidata za koga se glasa, a ako se glasa p r o t i v onda se precrta ime kandidata. Ako se nijedan kandidat i ne podvuče i ne precrta znači da se onaj ko je glasao uzdržao od glasanja. Ako je na listi samo jedan kandidat, pa se taj kandidat i ne podvuče i ne precrta, onda taj glasački listić ne važi. Ako se precrta cela lista znači da se taj uzdržao od glasanja.

Ladislav Ambrožič: A ako neko neće da glasa?

Pretsednik: Ako precrta imena kandidata znači da se uzdržao od glasanja, a ako je na listi samo jedan kandidat pa se i taj jedan kandidat precrta, onda znači da je glasao p r o t i v.

Ninko Petrović: Ako ne podvuče nijednog kandidata na listi, već upiše na listiću novog kandidata, kako se to smatra?

Grga Jankez: Onda taj listić ne važi, jer kandidata za Pretsednika Republike treba da predloži 20 narodnih poslanika.

dr Rade Pribićević: Ako je na listiću samo jedan kandidat, pa se taj kandidat i ne podvuče i ne precrta?

Pretsednik: U tom slučaju glasački listić ne važi.

Grga Jankez: Ako je na glasačkom listiću ime samo jednog kandidata, pa se to ime i ne podvuče i ne precrta, smatra se da je to uzdržavanje od glasanja. Ako na glasačkom listiću ima imena nekoliko kandidata, pa se ni jedno ime i ne precrta i ne podvuče, smatra se isto tako da je to uzdržavanje od glasanja.

Gojko Garčević: Ako se ni jedan kandidat na glasačkom listiću i ne podvuče i ne precrta, onda to znači uzdržavanje od glasanja.

Pretsednik: Možemo da spojimo 2 i 3 stav ovog člana, pa da kažemo ako se precrtaju sva imena kandidata ili se imena kandidata niti podvuku, niti precrtaju, da to znači uzdržavanje od glasanja.

Dr **Hinko Krizman:** Ako je na listi jedan kandidat i taj kandidat se i ne precrta i ne podvuče, onda to znači uzdržavanje od glasanja, a ako se to ime precrta onda je glasanje p r o t i v.

Poverenik Vlade FNRJ dr Jovan Đorđević: Ja mislim da treba usvojiti da ako se ni jedno ime kandidata i ne podvuče i ne precrta da to znači uzdržavanje od glasanja, a ako se precrtaju imena svih kandidata onda znači da se nije ni glasalo. Dovoljno je da predvidimo dve do tri situacije.

Pretsednik: Možemo staviti da glasa z a time što podvlači ime kandidata, p r o t i v glasa time što precrtava ime kandidata, a ako i ne precrta i ne podvuče nijedno ime, onda to znači uzdržavanje od glasanja.

Prema tome, izostavili bismo 2 stav u kome se kaže: »Precrtavanje imena svih kandidata znači uzdržavanje od glasanja», a na kraju trećeg stava umesto »oglasiće se nevažećim«, možemo staviti »znači uzdržavanje od glasanja«. Prima li se član 9 sa ovim izmenama? (Prima).

Prelazimo na član 10. (Čita).

Gojko Garčević: Da li je potrebno u trećem redu iza reči »listiće« staviti zapetu?

Pretsednik: Potrebna je zapeta zbog toga što na kraju imamo »u glasačku kutiju«.

Fadil Hodža: Mislim da će zadržavati prozivka narodnih poslanika radi spuštanja glasačkih listića u glasačku kutiju. Prilikom glasanja 1945 godine ili 1946 godine ovo je prilično zadržavalo s obzirom na to da su poslanici sedeli na raznim mestima u sali.

Pretsednik: Pretsedavajući može da opomene narodne poslanike pre nego što počne prozivka da se pripreme za glasanje.

Ima li primedaba? (Nema). Onda, član 10 usvojen je bez izmena.

Prelazimo na član 11. (Čita).

Gojko Garčević: U članu 74 Ustavnog zakona u formulaciji »od ukupnog broja poslanika Narodne skupštine« dodali smo ispred reči »poslanika« reč »svih«, pa mislim da i u poslednjem redu ovog člana ispred reči »poslanika« treba staviti »svih«.

Pretsednik: Ovo možemo da usvojimo. Ukupan broj poslanika Narodne skupštine znači ukupan broj svih poslanika. (Prima se). Član 11 usvojen je sa izmenom koju je predložio drug Garčević.

Prelazimo na član 12. (Čita).

Sulejman Filipović: Zašto je tekstu zakletve potrebno da stoji »za dalji napredak«. Mislim da može da stoji samo »za napredak«.

Pretsednik: Zašto da ne stoji »za dalji napredak«? Ne poriče se dosadašnji napredak.

Sulejman Filipović: Pa to se podrazumeva ako kažemo »za napredak«.

Pretsednik: Pošto drugih primedaba nema, prima li se član 12 kako je predložen? (Prima).

Prelazimo na član 13. (Čita).

Ako nema drugih primedaba ja bih predložio da u prvom redu umesto reči »Posle polaganja zakletve« stavimo »Posle svršenog izbora«. (Prima se). Prema tome, član 13 je usvojen s predloženom izmenom.

Prelazimo na član 14. (Čita).

Ladislav Ambrožič: Zašto je potrebno da se Savezno izvršno veće bira javnim glasanjem?.

Gojko Garčević: Mislim da izboru Saveznog izvršnog veća treba da prethodi odluka Skupštine kojim će se ustanoviti i utvrditi broj kandidatskih lista.

Pretsednik: Odgovoriću na pitanja koja su postavili drugovi Garčević i Ambrožič.

Dvadeset narodnih poslanika imaju pravo da predlože kandidatsku listu za izbor Saveznog izvršnog veća, naravno da to može da učini i više poslanika, ali je potrebno najmanje 20. Grupa od najmanje 20 narodnih poslanika smatraće da u Savezno izvršno veće treba da udu ti i ti ljudi, tako da samim brojem imena lica za koja smatraju da treba da udu u Savezno izvršno veće, ustvari, određuju i broj članova Saveznog izvršnog veća. Druga grupa poslanika može takođe predložiti svoju listu koja ima broj kandidata za Savezno izvršno veće u granicama zakona, tako da će se samim opredeljivanjem za ovu ili onu listu ustvari opredeljivati i za broj koji se predlaže. Diskutovati pre predlaganja kandidatskih lista o tome koliki broj članova treba da ima Savezno izvršno veće, mislim da je nepravilno i to iz dva razloga. Prvo, to se ne bi slagalo sa odredbom da svaka kandidatska lista mora sadržavati najmanje 30 a najviše 45 kandidata, a svakoj grupi od najmanje 20 poslanika daje se pravo da predlaže 35, 37, 40 ili 45 kandidata.

Gojko Garčević: Ja mislim da bi trebalo uneti u Poslovni red da se prethodno utvrdi broj kandidata za Savezno izvršno veće.

Pretsednik: Ako se neznaju imena lica koja se predlažu, diskusija o broju kandidata bila bi prazna. Na osnovu čega će neko da predloži da u Savezno izvršno veće treba da ude 35 članova? Na osnovu čega ću diskutovati, naprimer, ja, pa bilo da i sam učestvujem u nekoj grupi koja podnosi predlog da treba izabrati 43 članova? Na osnovu čega ja treba da predložim 43 člana, a neko drugi 35 članova? Čime se mogu ubediti ljudi da treba izabrati baš 43 člana, a ne 35 ako se ne bi išlo po listi, po ličnostima.

Prilikom sastavljanja kandidatskih lista treba voditi računa da u listi budu zastupljeni pretstavnici svih republika, da u tome postoji neka srazmera, treba pri tome voditi računa i o političkom kriterijumu, itd. Zato ja mislim da istovremeno s predlogom kandidatske liste treba predložiti i broj članova, jer kada se predlože i imena onda se predlaže i broj članova, onda je izbor konkretan, tek tada se može videti kako izgleda predlog. Mislim da drukčije ne ide.

Ladislav Ambrožič: Treba da bude odreden broj kandidata za Savezno izvršno veće.

Pretsednik: Na osnovu čega će Skupština da donese odluku da u Savezno izvršno veće treba birati 30, 35, 40 ili 45 ljudi? Šta će Skupštini služiti kao kriterijum za to?

Ladislav Ambrožič: Služiće kao kriterijum značaj toga tela i poslovi koje ono treba da obavlja.

Pretsednik: Uzimajući u obzir značaj Saveznog izvršnog veća odreduje se da ono može imati 30 do 45 članova. Ako Skupština donese odluku da treba da bude 35 članova, to znači da nijedan kandidat preko tog broja ne može da dode na kandidatsku listu.

Gojko Garčević: Ako budu iznete dve kandidatske liste s nejednakim brojem kandidata, onda će se glasati po obema listama pa kako se reši.

Pretsednik: Može da bude i pet kandidatskih lista, i da nijedna lista nema jednak broj članova. Jedna grupa poslanika smatraće da je dovoljno 30 članova Saveznog izvršnog veća, druga grupa će smatrati da je potrebno 32 člana, treća može smatrati da je dovoljno 35 članova itd., pa neka se poslanici prilikom glasanja opredele prema imenima tih kandidata i za njihov broj.

Grga Jankez: Mislim da je to političko pitanje kakav će biti sastav ovih kandidatskih lista jer pri tome treba voditi računa kako su zastupljeni pretstavnici pojedinih republika u tom telu, itd. Mislim da je pravilno da time što glasamo za odredenu listu glasamo istovremeno i za odreden broj članova Saveznog izvršnog veća.

Gojko Garčević: Meni se čini da su dva razloga za utvrdivanje broja članova Saveznog izvršno veća: prvo, broj članova ovog tela treba da bude toliki da bi se poslovi mogli uredno obavljati; drugo, pitanje izbora ličnosti. Ova dva pitanja su povezana.

Dr **Miloš Moskovljević:** Meni se čini da je veoma široko postavljeno da se odredi koliki će broj članova ući u Savezno izvršno veće. (Jedan glas: Nije tako široko!), ostavljeno je tako široko da se prema prilikama može uzimati najmanje 30 a najviše 45 kandidata. Broj će se uzimati prema političkim prilikama, ali u danom momentu

jednog dana biće potrebno da se odredi koliki će se broj članova Saveznog izvršnog veća birati. Ko će to odrediti?

Pretsednik: Odrediće predlagači.

Dr **Miloš Moskovljević:** Predlagači jedne liste odrediće broj članova Saveznog izvršnog veća, a predlagači druge liste odrediće drugi broj članova Saveznog izvršnog veća. Dopušta se i mogućnost da liste imaju nejednak broj kandidata. Ja mislim da onog dana kada se bude biralo Savezno izvršno veće treba neko da predloži, ili sam pretsedavajući ili nekoliko poslanika, da treba birati toliko i toliko članova Saveznog izvršnog veća. Recimo, bira se 40 kandidata i svi predlagači moraju uneti 40 kandidata u sve liste.

Mene više interesuje odredba ovog člana 14 u kome se kaže da se članovi Saveznog izvršnog veća biraju javnim glasanjem. Molio bih Pretsednika da objasni zašto se predlaže da se Savezno izvršno veće bira javnim glasanjem, kada se predlaže, i to smo ovde i usvojili, da se Pretsednik Republike bira tajnim glasanjem, a i Pretsednik Republike i Savezno izvršno veće su organi Skupštine. Po samoj širini i važnosti poslova mislim da Savezno izvršno veće nije ništa niže od Pretsednika Republike, i zato smatram da bi i Savezno izvršno veće trebalo birati tajnim glasanjem, utoliko pre što je procedura predvidena za javno glasanje, po mom mišljenju, vrlo nezgodna. U Poslovnom redu se kaže da po predlogu kandidatskih lista pretsedavajući pita da li ima i drugih predloga, pa ako ih nema onda stavlja na glasanje predložene liste, saopštavajući imena predlagača i imena kandidata, a ako bude bilo nekoliko kandidatskih lista, onda će se čitati imena svih predloženih kandidata, vršiće se prozivka radi glasanja po podnetim listama itd. Ako se prilikom glasanja po prvoj listi vidi da je većina za tu listu, onda mislim da ne bi ni trebalo glasati po drugim listama. Mislim da prilikom izbora Saveznog izvršnog veća možemo usvojiti istu proceduru koju smo usvojili i prilikom predlaganja kandidatskih lista od strane predlagača za izbor Pretsednika Republike.

Pretsednik: Evo zašto se predlaže javno glasanje za Savezno izvršno veće. Mi smo u Ustavni zakon uneli da je glasanje za Pretsednika Republike tajno, a za članove Saveznog izvršnog veća nismo to rekli. Prema tome, Ustavni zakon ne traži tajno glasanje za izbor Saveznog izvršnog veća. To je formalno pitanje, jer Skupština može da reši da se tajnim glasanjem bira i Savezno izvršno veće. Ustavni zakon to ne brani, nije izričito rečeno da se članovi Saveznog izvršnog veća moraju birati tajnim glasanjem. Međutim, razlika između Pretsednika Republike i Saveznog izvršnog veća je u tome što je Savezno izvršno veće prilično veliko telo od 30 do 45 ljudi. To, istina, nije vlada, ali je to jedan specijalni odbor Skupštine, a Skupština nikada nije svoje odbore birala tajnim glasanjem. Skupština nikada nije ni

vladu birala tajnim glasanjem, nego je javno dala mandat nekome da obrazuje vladu i kada je on došao pred Skupštinu i objavio imena članova vlade, Skupština je javno diskutovala o tome. Ja ne vidim razloga da se tajnim glasanjem bira Savezno izvršno veće.

Drugo, što se tiče broja članova Saveznog izvršnog veća, ja ponovo podvlačim da je diskusija o broju članova Saveznog izvršnog veća faktički prazna diskusija dok se ne zna koji ljudi dolaze u obzir, kakav je sastav po republikama, po političkom merilu, po sposobnosti za rad, itd. Tek kada se vidi predložena lista onda će moći da se oceni da li je predlagač vodio dovoljno računa o svim momentima koji su odlučujući i za izbor ličnosti i za brojni sastav. Tek kada će se videti lista u celini, tek onda će ljudi moći da se opredele ili ne za tu listu, a diskusija o broju, diskusija o tome da li u Savezno izvršno veće treba birati 35, 37, 40 ili više ljudi bila bi apstraktna.

Ima li još primedaba? (Nema). Prima li se član 14 kako je predložen? (Prima).

Prelazimo na član 15 (Čita).

Gojko Garčević: Može li se diskutovati o kandidatskim listama u pogledu ličnosti?

Pretsednik: Ako se nekome ne dopada predložena lista, on treba sa još 19 drugova da sastavi drugu. Može se i zahtevati od grupe predlagača da učine neke izmene u predloženoj listi.

Gojko Garčević: Proizlazi da Skupština glasa po prijemu predloga kandidatskih lista.

Pretsednik: Nije to frontovski zbor pa da se usvaja kandidatska lista. Po prijemu predloga kandidatskih lista pretsedavajući stavlja na glasanje predložene liste po redu po kome su podnesene. Glasaće se prvo za listu koja je prva podnesena, zatim za drugu listu i tako redom. Na kraju se objavljuje rezultat glasanja. Iako je prva lista dobila očiglednu većinu, ipak je potrebno da se vidi koliko su glasova dobile i ostale liste.

Dr **Miloš Moskovljević:** Ja bih postavio pitanje zašto se ovde nije postupilo kao što se postupilo pri izboru narodnih odbornika. Na taj način imali bismo tajno glasanje. Kazali bismo da na listi mora biti toliko i toliko predloženih kandidata, a glasači biraju koga hoće, podvlače ili precrtavaju kandidate, biraju onoliko koliko je određeno.

Pretsednik: Mislim da nema razloga birati ovakvo telo tajnim glasanjem. Nećemo ni Pretsednika Skupštine birati tajnim glasanjem, nemamo za to razloga. Od toga pravimo izuzetak pri izboru Pretsednika Republike, ali je to potpuno izlišno i za biranje Saveznog izvršnog veća ili skupštinskih odbora.

Dimitrije Bajalica: S obzirom na sve one elemente o kojima treba voditi računa prilikom predlaganja lista, mislim da je ovde javno glasanje neophodno, glasa se za listu u celini.

Dr **Hinko Krizman:** I ja mislim da treba ostaviti javno glasanje. Kada postoje razne političke grupe, onda bi svaka grupa predložila svoje ljude. U našem parlamentu ne može biti reči o različitim političkim grupama, kod nas može biti reči o različitim mišljenjima o pojedincu da li treba da bude predložen ili ne. Potrebno je da se unapred zna kakva se lista predlaže. Možda treba odrediti neki rok za podnošenje lista.

Pretsednik: Ostavljeno je dovoljno vremena za dogovor o kandidatskim listama. Čak i kad bude predložena jedna lista, potrebno je dati pauzu da ljudi mogu da diskutuju, da izmenjaju svoja mišljenja, da imaju vremena da predlože neku drugu listu. Ne bi bilo pravilno da se jedna grupa koja je unapred pripremila predlog kandidatske liste favorizuje na taj način što bi se ostali onemogućili da daju svoje predloge. Svaka grupa od 20 poslanika ima pravo da predloži kandidatsku listu. Ja mislim da bi trebalo dati i neku pauzu da ljudi porazgovaraju, da prodiskutuju, da sastave neku drugu listu. Možda bi trebalo u ovom članu naglasiti to da pretsedavajući posle podnošenja liste određuje odmor čak i kad je podnesena samo jedna lista.

Dr **Hinko Krizman:** Bolje je da se pauza dâ za podnošenje lista.

Pretsednik: Nije dovoljno reći da se pauza daje za podnošenje lista. Jedna grupa će predložiti listu, zatim će druga grupa tražiti prekid sednice da predloži drugu listu itd. Možda bismo mogli dati ovakvu formulaciju: »Posle podnošenja kandidatskih lista, pa bilo da je podnesena samo jedna lista, pretsedavajući će dati dužu pauzu radi sporazuma među poslanicima o predlaganju lista«. — Ne, ja mislim da bi ovo bilo nepotrebno, odustajem od predloga.

Dr **Hinko Krizman:** Mislim da to ne treba da ulazi u predlog ove odluke. To može sam pretsedavajući da kaže u toku sednice.

Grga Jankez: Možda ne bi bilo loše uneti tu formulaciju.

Pretsednik: Teško je formulisati zašto se daje pauza.

Poverenik Vlade FNRJ dr Jovan Đorđević: Ne mora da se formuliše zašto se daje pauza. Dovoljno je reći samo da se daje pauza. Treba naglasiti da će tu pauzu pretsedavajući dati pre prelaska na glasanje.

Pretsednik: Možemo ovako da kažemo: »Posle podnošenja kandidatskih lista, ma to bila i samo jedna lista, pretsedavajući će dati odmor. Kandidatske liste mogu se predlagati i posle odmora sve do prelaza na glasanje.«

Grga Jankez: Bolje je reći da je pre prelaza na glasanje pretsedavajući dužan da dâ pauzu.

Gojko Garčević: Da li bi bilo bolje da se odmor da posle objavljivanja da se prelazi na izbor Saveznog izvršnog veća, kako bi poslanici mogli da se konsultuju o predlozima kandidatskih lista. U ovoj odluci čak bi se moglo i precizirati koliko ta pauza traje.

Grga Jankez: Posle te pauze znači trebalo bi dati još jednu pauzu, da bi se videlo da li ima još nekih predloga.

Gojko Garčević: Pretsedavajući objavljuje da se prelazi na izbor Saveznog izvršnog veća i objavljuje da određuje odmor od 1 do 2 sata, da bi se narodni poslanici konsultovali i u nastavku sednice podneli svoje kandidatske liste, da je to krajnji momenat do koga se mogu podneti predlozi kandidatskih lista.

Pretsednik: Ne vidim šta se dobiva time ako pretsedavajući objavi da se prelazi na izbor Saveznog izvršnog veća i da daje pauzu od 2 sata da bi se narodni poslanici sporazumeli o podnošenju kandidatskih lista. Ta pauza bi prošla, sednica bi se nastavila i pretsedavajući bi rekao da je primio dve ili tri kandidatske liste koje glase tako i tako, a onda bi se pristupilo glasanju. Mi hoćemo nešto bolje. Po našem mišljenju pretsedavajući treba da objavi da je na redu izbor Saveznog izvršnog veća i da svaku kandidatsku listu mora predložiti najmanje 20 poslanika, onda će pozvati ko ima predlog neka ga podnese. Predlagači će podneti jedan, dva ili tri predloga koje su pripremili unapred. Zatim će pretsedavajući dati pauzu da bi se poslanici upoznali s predloženim listama, da možda predlože i četvrtu i petu listu.

Gojko Garčević: Meni izgleda da bi ovaj način koji ja predlažem bio politički izražajniji, spontaniji.

Pretsednik: Vaš predlog ne daje mogućnost za diskusiju. Diskusija se svede na diskusiju u kuloarima i kada se posle pauze podnese predlog kandidatske liste, onda je gotovo, glasa se. Po ovome kako se predlaže prvo se podnose kandidatske liste i daje mogućnost da se ljudi sporazumevaju o eventualnom izostavljanju nekih ljudi s liste, mogu da ubede predlagače da treba izostaviti ovog ili onog, pa ako to ne postignu mogu podneti svoju listu.

Grga Jankez: Praksa je da se svi predlozi dostavljaju pismeno. Ako samo pretsedništvo dobije jedan primerak predložene liste i pročita imena kandidata, teško će biti poslanicima držati u glavi 40 ljudi koji su predloženi. Ne znam da li bi trebalo uneti da svaki poslanik treba da dobije po jedan primerak predložene kandidatske liste.

Fadil Hodža: Može zabeležiti imena.

Pretsednik: Teško je uneti odredbu da grupa od 20 poslanika treba da umnoži predlog kandidatske liste u 600 primeraka. Pretsedavajući

može dvaput da pročita predlog kandidatske liste, pa posle toga pre glasanja još jedanput da pročita predlog.

Grga Jankez: Mislim da ne bi bilo loše da svaki poslanik dobije po jedan primerak predloga kandidatske liste.

Lidija Šentjurc: S obzirom na to da je Pretsednik Republike već izabran kada se bira Savezno izvršno veće, pitanje je da li će se Pretsednik složiti s listom koja je predložena. Možda će biti potrebno da se pita pretsednik Saveznog izvršnog veća da li se slaže s predloženom listom.

Pretsednik: Ustavni zakon ne predvida saglasnost Pretsednika s predlogom kandidatske liste, pretsedniku Saveznog izvršnog veća ostaje kao i svakom drugom poslaniku da kaže u diskusiji da li se slaže ili ne s predloženom listom ili da se ne slaže samo s nekim predloženim kandidatima. Sama kandidatska lista, odnosno predlog kandidatske liste ne može zavisiti od mišljenja pretsednika Saveznog izvršnog veća. Pretsednik mora da radi s članovima Saveznog izvršnog veća koji budu izabrani, a on, ako se ne slaže s nekim aktom, ima mogućnosti da obustavi njegovo izvršenje ili da stvar iznese pred Skupštinu.

Ninko Petrović: Nije rečeno šta treba da piše na glasačkom listiću.

Pretsednik: Nema glasačkih listića kada se javno glasa. Može se glasati z a i p r o t i v.

Gojko Garčević: U samoj proceduri glasanja mislim da bi bilo bolje napraviti pauzu posle prelaska na ovu tačku dnevnog reda. To bi bilo bolje što se tiče demokratičnosti i spontanosti.

Pretsednik: Ja ne znam da li treba praviti dve pauze. Neka Odbor odluči o tome. Ja lično insistiram na ovoj jednoj pauzi. Ja želim da dođe do sporazuma među ljudima, da se da mogućnost ljudima koji nisu pripremili kandidatsku listu, a koji nisu zadovoljni tom predloženom listom, da mogu da se skupe i da podnesu svoj predlog. Uostalom, ja mogu da primim i dve pauze.

Ladislav Ambrožič: Mislim da ne treba dati ni jednu, ni dve pauze.

Gojko Garčević: Praktično mi ćemo imati istu situaciju imali dve ili jednu pauzu.

Pretsednik: Možemo formulisati da po prijemu predloga kandidatskih lista pretsedavajući pita da li ima i drugih predloga, a onaj ko hoće može da zatraži od pretsednika da odredi pauzu radi sastavljanja drugog predloga kandidatske liste.

Lidija Šentjurc: U članu 16 stoji da će se glasanje vršiti po prozivci, usmenim izjašnjavanjem z a ili p r o t i v određene liste označene imenom prvog kandidata, a prvi kandidat mora biti izabrani Pretsednik Republike.

Pretsednik: Glasa se za celu listu.

Grga Jankez: Izabrani Pretsednik Republike nije na predloženoj kandidatskoj listi.

Pretsednik: Pretsednik Republike se ne stavlja na listu za izbor Saveznog izvršnog veća.

Grga Jankez: Da li jedno isto lice može biti na čelu sve tri liste koje se predlažu?

Pretsednik: Pročitaće se imena kandidata na predloženim kandidatskim listama. Pre glasanja pretsedavajući će pročitati imena kandidata i predlagača lista.

Grga Jankez: Druga je situacija kad poslanik traži od pretsedavajućeg da odredi pauzu radi predlaganja druge kandidatske liste, a druga je situacija kada se samom odlukom predvida ta pauza.

Pretsednik: Ako se kaže u odluci da se posle zakletve Pretsednika Republike bira Savezno izvršno veće, to ne znači da čim se proglasi Pretsednik Republike i položi zakletvu, da će pretsedavajući odmah reći da se sednica nastavlja i da je na dnevnom redu izbor Saveznog izvršnog veća. Jasno je da će morati da da pauzu posle prozivke koja je trajala duže vremena radi glasanja za Pretsednika Republike.

Poverenik Vlade FNRJ dr Jovan Đorđević: Formulacija je takva da izgleda da se odmah posle polaganja zakletve Pretsednika Republike prelazi na izbor Saveznog izvršnog veća.

Pretsednik: Po ovoj formulaciji ne znači da između ta dva izbora nema odmora, već znači samo to da se posle izbora Pretsednika Republike i polaganja zakletve bira Savezno izvršno veće. Možda bismo mogli dati ovakvu formulaciju člana 13: »Posle izvršenog izbora Pretsednika Republike Narodna skupština bira Savezno izvršno veće«. Ova stvar je propisana i Ustavnim zakonom. U ovoj formulaciji »posle svršenog izbora« podrazumeva se i polaganje zakletve. Neće niko posle izbora Pretsednika Republike i njegovog proglašenja i polaganja zakletve, odmah da pređe na izbor Saveznog izvršnog veća. Očigledno je da će se tu dati duža pauza. Ja mislim da član 15 treba da usvojimo u prvobitnoj formulaciji, a sami poslanici se mogu sporazumeti da traže pauzu ako im je potrebna.

Ja imam konkretan predlog.

Prvo, u toku diskusije o članu 15 dat je predlog da se izmeni član 13. Član 13 glasi: »Posle svršenog izbora Pretsednika Republike Narodna skupština bira Savezno izvršno veće«.

Drugo, predlažem da član 15 usvojimo bez izmena, onako kako je predložen. Prima li se? (Prima).

Prelazimo na član 16. (Čita).

Ima li primedaba? (Nema).

Prelazimo na član 17. (Čita).

Grga Jankez: Na dve ili tri liste može da bude prvi predloženi kandidat jedno isto lice.

Pretsednik: Može jedno lice da bude predloženo na sve tri liste, ali će biti izabrano na jednoj listi. Pretsedavajući će objaviti da se prvo glasa za listu koju su predložili ti i ti kandidati, a poslanici neka naprave zabelešku. Zatim će pretsedavajući reći da će se glasati za predloženu listu koju su predložili ti i ti poslanici, a na kojoj se nalaze ti i ti kandidati. Posle ovoga pretsedavajući će pitati ko je za prvu listu, zatim će pitati ko je za drugu listu, pitaće ko je protiv, ko se uzdržao od glasanja.

Gojko Garčević: Možda je izlišno glasati za druge liste ako se vidi da je prva lista dobila ogromnu većinu.

Pretsednik: Potrebno je videti koliko je svaka lista dobila glasova.

Dr **Miloš Moskovljević:** Meni i to nije jasno. Ako se izvršilo glasanje za prvu listu i utvrdilo da je ona dobila ogromnu većinu, da je malo glasalo protiv te liste, zašto tada glasati i za druge liste. To ne razumem. Ja razumem da se tako postupi ako bi bilo tajno glasanje, a ne vidim razloga da se tako postupa kada se javno glasa.

Dr **Hinko Krizman.** Treba da postoji jedan izborni čin za sve liste,

Pretsednik: Tako je.

U drugom redu člana 17 umesto »kandidatom« treba staviti »kandidate«, to jest množinu.

Ima li još primedaba? (Nema). Prima li se član 17 s tim da se u drugom redu umesto »kandidatom« stavi »kandidate«? (Prima).

Prelazimo na član 18. (Ćita). (Prima se).

Sad možemo odrediti zajedničkog izvestioca za oba odbora. Drugovi iz Saveznog veća odredili su Đuru Salaja, pa mislim da i mi možemo usvojiti da on bude izvestilac, odnosno predlagač Predloga odluke o poslovnom redu za izbor Pretsednika Republike i Saveznog izvršnog veća. Isto tako, treba da odredimo i jednog člana Odbora da radi na usaglašavanju teksta Predloga odluke zajedno s drugovima iz Saveznog veća. Prima li se? (Prima).

Za zajedničkog izvestioca o Predlogu odluke o poslovnom redu za izbor Pretsednika Republike i Saveznog izvršnog veća određen je Đuro Salaj. Prima li se da u redakcioni odbor uđe dr Hinko Krizman? (Prima).

Predlažem da sledeći sastanak Zakonodavnog odbora održimo u subotu, 10 januara, posle sednice Veća naroda. Na toj sednici ću ja kao izvestilac pročitati odborski izveštaj o Predlogu ustavnog zakona i o Predlogu zakona o sprovođenju Ustavnog zakona. Da li se slažete s ovim predlogom? (Slažemo se).

(Sednica je zaključena u 19 časova).

ZAKONODAVNI ODBOR
SAVEZNOG VEĆA

54 sednica

(29 decembra 1952)

Početak u 18,15 časova.

Pretsedavao pretsednik Zakonodavnog odbora Saveznog veća dr **Josip Hrnčević.**

Pretsednik: Otvaram današnju sjednicu Zakonodavnog odbora. Molim druga sekretara da izvrši prozivku.

Sekretar dr Jerko Radmilović vrši prozivku.

Pretsednik: Izvršenom prozivkom utvrđeno je da imamo kvoruma.

Pretsjednik Saveznog vijeća Narodne skupštine dostavio nam je na pretres Prijedlog ustavnog zakona. Za svog povjerenika Vlada je odredila druga dr Leona Geršković.

Predlažem da na dnevni red stavimo pretres ovog prijedloga i da pređemo odmah na diskusiju u načelu.

Riječ ima dr Šnuderl.

Dr **Maks Šnuderl:** Drugovi narodni poslanici, kada čovek želi da govori o ovom Ustavnom zakonu doveden je u opasnost da zbog reči priznanja ne bude stvaran, a sigurno da ne bude ni kritičan. Ja bih, međutim, hteo da budem i jedno i drugo, pa ću zbog toga nastojati da što realnije istaknem neke bitne elemente ovog zakonskog predloga.

Uopšte govoreći, teško je naći reči koje bi mogle izraziti veličinu i daljinu perspektiva ovog zakona, a koje bi bile adekvatan izraz svega onoga što nam ovaj veliki tekst daje.

Svi projekti do pretposlednjeg, sadržavali su samo propise o organima državne vlasti, zbog čega smo zakon nazivali organskim zakonom. Sadašnjem projektu, kao i pretposlednjem, dodat je uvod od 12 članova. To ne znači da se ranije radilo bez onoga što je sada sadržano u tim članovima. Ne, to se pretpostavljalo, jer su načela, koja su sažeto izražena u uvodu Predloga ustavnog zakona, sadržana i u Opštem zakonu o narodnim odborima kao i u Zakonu o upravljanju opštenarodnom imovinom od strane radnih kolektiva. Međutim, time što su ova

načela uneta u ustavni zakon, zakon je pretežno dobio karakter socijalističkog ustavnog zakona, prestao je da bude samo organski zakon, postao je ustavnim zakonom i prema materijalnim principima našeg ustavnog poretka. A to je, po mom mišljenju, velika stvar. Ma koliko mi tražili po ustavima svih država i po mnogobrojnim francuskim ustavima od 1789 god. nadalje, mi bismo uzalud tražili: takve odredbe nećemo naći u čitavom stoleću konstitucionalizma, pa ni sada. To je prirodno, prvo, zbog toga što nije bilo društveno-produkcionih odnosa koji bi iziskivali takve pravne norme, a drugo, zbog toga, što buržoaski svet ne želi društveni poredak koji iziskuje takve norme, iako se u buržoaskim ustavima rado slika nešto što u stvarnosti ne postoji, kao, naprimer, pravo na rad, ravnopravnost itd. Ovaj Ustavni zakon, prema tome, pretstavlja jedno upravo pionirsko delo, da upotrebim najskromniju reč za tu veliku stvar.

Drugovi, mi smo živi svedoci razvitka socijalističkog društva. Socijalistička država ne nastaje time što ona u svom nazivu nosi reč »socijalistička«. Mi smo (na putu u socijalizam) dosada prošli i svesno izgradivali tri faze:

1. Prva faza bila je prisvajanje vlasti od strane radnih masa. U toj fazi ispoljava se vlast radnog naroda — a to znači Marks-Engelsova diktatura proletarijata — u vidu nasilja prema buržoaskoj klasi, koja drži vlast i ekonomske pozicije. Ali već u toj prvoj fazi izbija pravno osećanje naroda. Napr., već u jesen 1941 godine Posavski odred propisuje krivične propise, a slovenački partizani donose razne pravne akte; diktatura proletarijata ubrzo se ispoljava i u formi i na osnovu jednog uredenja putem organa i pravila. Prirodno, u toj fazi ne možemo još govoriti o socijalističkim odnosima, a svakako možemo govoriti o bezuslovnoj nuždi, koja revolucionarno priprema uslove za buduću socijalističku izgradnju.

2. Druga faza obuhvata učvršćivanje vlasti radnog naroda. Nosilac vlasti se menja. Sredstva za proizvodnju postaju opštenarodna svojina u raznim procesima nacionalizacije. Ta se sredstva koncentrišu u rukama države, kojima se upravlja putem državne administracije. Vlast se izvršuje uglavnom centralističkim načinom; jer u demokratskom centralizmu dobijaju prevlast centralistički elementi. Treba prvo srediti privredne odnose, ojačati radničku klasu i naučiti radne mase upravljanju opštim poslovima. Ovaj proces bezuslovno povlači, kao prirodnu posledicu, jačanje vlasti u saveznom centru i u republičkim centrima, jačanje birokratskih tendencija zbog nemogućnosti šireg i dubljeg razvoja demokratskih elemenata, i to kako u vršenju lokalne vlasti, tako i u odnosima opštenarodne svojine. Na ovom stepenu zaustavio se razvoj socijalizma u SSSR; ojačala je centralna vlast, razvio se birokratizam i birokratija, ugušeni su demokratski elementi u lokalnim organima, uništena samouprava — ukoliko je ona još postojala na osnovu Lenjinovog ustava. Boljševička partija pretvorena u biro-

kratski državni mehanizam, a društvo pretvoreno u državu autokratskog i apsolutističkog tipa, negirani su principi marksizma-lenjinizma o diktaturi proletarijata i o odumiranju države u korist društvenih formacija. Diktatura proletarijata pretvara se u nasilje birokratizovane boljševičke partije i policije.

Najteže pritom jeste, međutim, to što se ovako stanje smatra socijalističkim i u nauci, što sve sovjetske političke nauke ideološki i teoretski analiziraju ovo stanje kao ideal socijalističkog društva, nanoseći time nepopravivu štetu čitavim generacijama međunarodnog proletarijata, koji će ovo negativno iskustvo, na kraju krajeva, odbaciti ali koji time gubi veru u mogućnost ostvarenja socijalističkog društva, kao što u procesima à la Slanski gubi veru u socijalističku pravdu.

Druga faza, koja se naziva i »državnim socijalizmom«, isto tako još nema ni formu ni sadržinu socijalističke države, ali je ona u našim uslovima bila preduslov i početni stadij za prelazak na prve forme socijalističke države. Na kraju ove faze kod nas već počinje da u savete ulazi društveni element i da jačaju prava lokalnih organa vlasti.

Ni treća faza socijalističkog razvitka sama po sebi još ne znači jednu savršenu socijalističku državu, ali ona znači njene prave efektivne elemente. Država predaje iz svojih ruku opštenarodnu imovinu u ruke društvenih zajednica — radnika, organizovanih u privrednim preduzećima, a sama pridržava sebi samo opšte kontrolne funkcije i određivanje osnovnih proporcija. Na taj način niče privredno samoupravljanje proizvodnim sredstvima, koje je u Zakonu o upravljanju opštenarodnom imovinom dobilo svoj pravni izraz. Decentralizacijom kompentencija oživljuje politička samoupravnost lokalnih organa, dobijajući svoj pravni izraz u Opštem zakonu o narodnim odborima. Samoupravljanje u privredi proteže se i na raspolaganje i raspodelu produkta, koji ostvaruju radnički kolektivi kao društvena formacija. Organizacioni i pravni izraz toga su radnički saveti, po svojoj formi državni, a po svojoj sadržini društveni organi. Čitav niz državnih organa postaje društvenim organima, naročito na području socijalnog osiguranja i prosvete. Na taj način smanjuje se delatnost države, a povećava delatnost društvenih formacija — država odumire. To je proces deetatizacije. Diktatura proletarijata ispoljava se u vidu privrednog i političkog samoupravljanja radnog naroda.

Tu fazu Predlog ustavnog zakona normira kao ustavnu normu. Drugovi, to je prvi put u istoriji ustavnosti!

No, naša država još ne naziva sebe socijalističkom državom, jer je to samo jedna zajednica, u kojoj država više nema svoje organe, u kojoj društvo samo sobom upravlja i vlada. Iako bismo mogli promeniti naziv države, jer njeno uređenje sadrži barem toliko socijalističkih elemenata, koliko »narodnodemokratskih«, ovaj zakon to ipak ne čini. Mi bismo se sa više prava, međutim, mogli nazvati: Federativna Socijalistička Republika Jugoslavija nego što Sovjetski Savez sebe naziva

Savezom Sovjetskih Socijalističkih Republika. U Sovjetskom Savezu, naime, nalazimo socijalizam samo u imenu države.

U skladu sa osnovnim društvenim promenama izgrađen je čitav sistem državnog organizma, koji omogućava dalji razvitak tih osnovnih društvenih odnosa. A da ove promene znače sociološka fakta, o tome ne treba ovde ni govoriti, mi to znamo. Znamo da milioni radnika svakodnevno samostalno ostvaruju društveni proizvod, a znamo i to da naši narodni odbori iz dana u dan sve samostalnije vrše svu vlast na svom području. Zbog toga ovaj zakonski predlog ništa ne eksperimentiše i ništa programski ne utvrđuje, što ne bi bilo već ostvareno u materijalnoj osnovi našeg društva. A, kao što kaže drug Kardelj, on oslobađa one društvene snage, koje u dosadašnjem ustavnom stanju nisu bile slobodne, da se mogu dalje razvijati.

Sve ovo je osnovno, a sve ostalo, što je izgrađeno na toj osnovi, prirodno da je u skladu sa njim. Polazeći od principa suvereniteta radnog naroda, koji se deetatizacijom sve više i više ispoljava u samom društvu, potrebno je da se pri formiranju državnih organa do kraja logično, organizaciono izgradi princip jedinstva vlasti. Dualizam: organi vlasti — organi uprave, sada može da otpadne. Vlada i izvršni odbori postaju suvišni. Svu vlast vrši suvereni radni narod putem skupština i narodnih odbora. A za izvršenje odluka on stvara jedno svoje uže telo, izvršno veće, čiji je zadatak da diriguje radom upravnog aparata, koji postoji za stručne poslove iz onih nadležnosti, koje u ovoj fazi razvoja država još zadržava za sebe. Zbog toga se širi i povećava rad Narodne skupštine, a time se nameće potreba da narodni poslanici dobiju veći značaj. Oni stvarno treba da postanu delegati svojih izbornih srezova odnosno gradova, i to ne samo svojih birača, nego i njihovog lokalnog pretstavničkog tela. Oni to ne bi mogli biti, kada bi ih birao odbor, jer bi u tom slučaju pretstavljali samo taj odbor. A kada su oni izabrani neposredno od birača, a istovremeno postaju i odbornici sreza odnosno grada, onda su oni stvarno delegati i pretstavnici svog izbornog područja i rade u ime stanovništva i njegovog političkog pretstavničkog tela. I to ustavno rešenje služi na čast ovom zakonskom predlogu.

Realistička osnova ovog zakona ogleda se i u novom institutu individualnog Pretsednika Republike. Mi imamo tu sreću, što imamo takvog čoveka, dok neki narod i države lutaju, tražeći pravac i sposobne ljude, da ih stave na krmilo zemlje, jer njima sede na grbači nesposobni slabići. To je čovek koji je stupio u borbu sa najjačim neprijateljem u istoriji, sa okupatorom, i vodio naše narode, sprovodeći istovremeno i ujedinjavanje naroda, koje su njihove vođe vodile u bratoubilački rat; čovek koji je energično prelomio sa državom u kojoj smo gledali ideal socijalističke države; čovek, koji, stojeći odlučno na pozicijama nezavisnosti naših naroda, odbija svako potčinjavanje tuđoj sili i ne plaši se od najjače mistične snage Vatikana; taj čovek i in-

dividualni voda naše sudbine, zvao se Pretsednikom Republike ili ne, jer ga takvim čine istorija i neograničena ljubav i poverenje svih građana. Ustanova Pretsednika Republike odgovara, dakle, faktičom stanju, a ono što čoveku imponira, to su neobičo skromna prava, koja ovaj Ustavni zakon daje Pretsedniku Republike, samo ono što treba da se zapiše: vojska, diplomatija i pretsedavanje Saveznom izvršnom veću, bez prava veta, bez prava sankcionisanja zakona, bez prava naimenovanja saradnika itd. Pretsednik Republike nije ustavni faktor. Jasno je, jer onaj koga ćemo ja i svi vi birati za Pretsednika Republike, ima u našim srcima nadležnosti koje ovaj zakon ne treba ni da mu daje.

Ja ću sada, drugovi, preći na neke kritičke primedbe, koje nemaju za cilj da umanje značaj ovog zakonskog predloga kao Magna charta socijalističke države, nego imaju za cilj, da, po mom shvatanju, doprinesu učvršćenju ovog njegovog karaktera, a ja već unapred izjavljujem da ću u načelu glasati za ovaj zakonski predlog.

Pre svega, ovaj zakon ne bi trebalo više da govori o suverenitetu republika, nego samo o pravima republika. Državni suverenitet pripada samo federaciji, kao izraz samostalnosti, nepotčinjenosti i nezavisnosti prema bilo kojoj drugoj snazi u svetu. Ovaj suverenitet je pravna kategorija. Društveni odnos toga suvereniteta je suverenitet radnog naroda, koji je faktička društvena snaga oslobođena u Narodnooslobodilačkoj borbi i razvijena Revolucijom sve do danas. Mi možemo donekle govoriti i o narodnom (nacionalnom) suverenitetu kao jednom obliku suvereniteta radnog naroda, zbog toga što su naše republike formirane na nacionalnom principu. Suverenitet radnog naroda i nacionalni suverenitet društvene su a ne i pravne kategorije. Suverenitet republike, dakle država, medutim, faktički ne postoji. Ako smo o tome još mogli govoriti u gore pomenutoj drugoj fazi razvitka, danas sigurno to više ne možemo. Danas je potpuno preživela teorija o tome da republike prenose svoj suverenitet na federaciju, koja na taj način dobija sadržinu svojih prava, jer i federacija sva prava prima neposredno od radnog naroda, od njegovog suvereniteta. Dalje, isuviše je republika potčinjena federaciji i premalo prava ima u odnosu na lokalne organe vlasti, da bi se još moglo govoriti o suverenitetu republike, tj. o državnom suverenitetu kao pravnom izrazu. Isto tako, ni savezna država u odnosu na narodne republike nije suverena, jer je suviše vezana na saradnju republika i zavisna od njihovog učešća u formiranju svoje volje. Njen suverenitet postoji samo u odnosu na spoljni svet. Ja neću analizirati sva ograničenja narodnih republika, koja su sadržana u ovom predlogu, ali smatram da naglašavanjem republika, mi, pored svega drugog, ističemo etatizam, koji se de facto ruši. Suverenitet država članica u federativnoj državi jeste ostatak buržoaskog shvatanja; to je staro sporno pitanje, koje je u buržoaskim zemljama rešeno na štetu suvereniteta tih državica i u njihovim uslovima figurira samo još kao ukras. Priznajući naše republike

kao države, mi ne treba pojam države da vezujemo za pojam suvereniteta; u pogledu federalnih država to se može. Ja bih vas potsetio na reči druga Tita iz njegovog prvog govora u oslobođenom Zagrebu, kada je rekao da naša federacija »... nije splet malih država, nego federacija ima više karakter administrativni, karakter slobodnog upravljanja sobom«; da naša federacija ne razdvaja, nego spaja.

Drugi princip, na koji bih ovde hteo ukratko da se osvrnem jeste način biranja Veća proizvođača Savezne narodne skupštine. O ovome se diskutovalo na sastanicima naših naučnika, pisalo se o tome u novinama, a sami nacrti ovog zakona ukazivali su na priličnu neodređenost u tom pogledu, jer smo imali ukupno tri varijante. Ja smatram, da i ovo poslednje rešenje, prema kome se u pojedinim privrednim oblastima, biraju narodni poslanici prema »broju proizvođačkog stanovništva«, ne zadovoljava. Pored toga, što se time uvodi jedan apsolutno neodređen pojam, to jest oko 14½ miliona proizvođačkog stanovništva, a to znači gotovo čitavo stanovništo, nastaje i pitanje, šta se dobija tim pojmom u odnosu na pojam »stanovništvo«. Ja smatram, da žene i deca proizvođača nisu saodlučujući faktor pored samih proizvođača. Zbog toga, tako ja smatram, jedino je pravilan princip, koji postavlja Opšti zakon o narodnim odborima: u okviru privrednih oblasti neka biraju proizvođači pretstavnike za Veće proizvođača po privrednim organizacijama prema broju radnika. Radnička klasa je jedinstvena, a samo oni koji proizvode treba da biraju i budu birani. Kriterijum društvenog proizvoda i broja proizvođača je jedino mogući kriterijum, a svi ostali pokušaji, izraženi u raznim projektima, imaju za cilj da prikriju jednu drugu tendenciju, koja nema veze sa postulatom proizvođača. Ja smatram da se ova tendencija sastoji u zaštiti prestiža većih republika i u onemogućavanju da privredno razvijenije pokrajine imaju više pretstavnika, nego što bi to odgovaralo njihovom broju stanovnika, a tu tendenciju ja ne mogu da shvatim. Meni je žao što ovaj zakonski projekt daje osnova za takvo tumačenje.

Imam još jednu načelnu primedbu koju bih hteo da u ovoj diskusiji posebno naglasim. Predlog ustavnog zakona daje državnim sekretarima pravo, da u okviru posebnog ovlašćenja donose pravilnike i uputstva, dakle opšteobavezne pravne propise. Državni sekretar nije organ pretstavničkog tela — izuzev Državnog sekretara za inostrane poslove, kod koga pak ovo ne dolazi u obzir — on nije ni narodni poslanik. Prema tome, pravo donošenja pravnih propisa prenosi se na lice koje pripada državnoj administraciji, državnom aparatu. Na taj način se vređa princip jedinstva vlasti, jer svu vlast vrši Savezna narodna skupština sama i preko Saveznog izvršnog veća, Pretsedništva Republike i saveznih organa uprave (član 14). Ne može se, dakle, delegirati jedan organ uprave, da sam vrši vlast putem donošenja opšteobaveznih pravnih propisa. Načelo jedinstva vlasti je članom 94 povređeno. Postoji pored toga još jedna okolnost, koja, po mom shva-

tanju, ne dozvoljava da državni sekretari propisuju pravilnike i uputstva, a to je, što su propisi vrhovnih organa uprave obavezni za narodne odbore u izvršavanju saveznih poslova. Na taj način narodni odbor, kao organ vlasti, vezan je na propis državne administracije. Ovim se ne vreda samo osnovno načelo samoupravljanja narodnog odbora, već im se vezuju ruke u donošenju dopunskih i samostalnih propisa. Jasno je, međutim, da treba davati narodnim odborima uputstva i pravilnike radi jedinstvenog poslovanja u pitanjima iz savezne nadležnosti, ali, smatram, da bi ovakve propise trebalo da donosi isključivo Savezno izvršno veće, a na predlog državnog sekretara.

Ja sam vas, drugovi, već dosta zadržao izlaganjem svojih pogleda na predlog saveznog ustavnog zakona. Završavam ove svoje reči izrazom priznanja i zahvalnosti svima onima, koji su tako savesno radili na ovom projektu i izražavam nadu da će ovaj zakon pružati osnova i potstrek za dalje razvijanje naše socijalističke demokratije.

Pretsednik: ko želi dalje riječ? (Ne javlja se niko). Pošto se niko ne javlja, dajem riječ drugu Kardelju da odgovori na primjedbe dr. Maksa Šnuderla.

Potpretsednik Vlade FNRJ Edvard Kardelj: Što se tiče pitanja suvereniteta narodnih republika ja ne bih imao ništa protiv toga da mi taj stav izbacimo iz zakona. Mi smo o tome diskutovali. Moj stav je i ranije bio da bi bilo pravilnije da taj termin ne unosimo u Ustavni zakon. Međutim, mislilo se tu, pre svega u tome smislu, da federacija štiti suverenitet narodnih republika. Znači, tu se nije mislilo na suverenitet prema federaciji, već na suverenitet nacija koje su ujedinjene u okviru Jugoslavije prema spoljnjem svetu. U tom smislu ta formulacija je opravdana. No, ipak mi se čini da bi — zbog veće jasnosti — stvarno bilo bolje da promenimo tu formulaciju.

Što se tiče izbora za Veće proizvođača, ne bih se složio sa drugom Šnuderlom. Tačno je da su postojale razne varijante u pogledu tih izbora. Međutim, poslednje dve varijante, za koje drug Šnuderl smatra da su donesene pod uticajem nekih velikih republika, upravo ja sam dao, i to pre svega zbog toga što za druge varijante nismo mogli naći tehnička rešenja. Mi smo se sa ranijim predlozima našli u u veoma teškoj situaciji u pogledu pronalaženja tehničkih rešenja i nama je, na kraju krajeva, izgledalo da bi ipak bilo najprostije, najjednostavnije da svedemo stvar na broj stanovništva po republikama. Međutim, ja se slažem da ta varijanta politički i načelno nije dobra, zato smo se odlučili za drugu, iako nije lako sprovodljiva. U pogledu biranja prema broju proizvođača ili prema broju proizvođačkog stanovništva mi smo već u početku, u prvim analizama, konstatovali da će se teško moći utvrditi broj proizvođača na selu, jer tamo radi cela porodica. Na kraju krajeva, došli smo na to da bi najlakše rešenje dao broj proizvođačkog stanovništva onako kako to stoji u rezulta-

tima našeg popisa. Tu nisu potrebne nikakve računice, koje uvek mogu biti subjektivne, a u zakonu se mogu tačno navesti izvori iz kojih će se uzeti te brojke. I kad smo jedanput stali na stanovište da u pogledu seljačkog stanovništva nemamo drugog izlaza nego da uzmemo proizvodačko stanovništvo, onda smo smatrali da jedinstvo sistema traži da taj isti princip primenimo i u pogledu industriskog stanovništva, radničkog stanovništva. Inače, ustvari sam unutrašnji odnos ništa se ne menja ako kažemo »broj proizvodača« ili »broj proizvodačkog stanovništva«, jer su razlike između brojčanog odnosa jednog i drugog vrlo beznačajne. Stoga bih ja bio za to da mi ostanemo na formulaciji: »prema broju proizvodačkog stanovništva«.

U pogledu prava državnih sekretara da donose pravne propise, meni se čini da ćemo, ako odustanemo od tih prava koje zakon daje državnim sekretarima, Savezno izvršno veće pretvoriti u neku vrstu upravne vlasti koja će se morati baviti često i veoma sitnim pitanjima državne uprave. Sem toga, time ćemo prebaciti na Savezno izvršno veće svu odgovornost za konkretne postupke državne uprave, čime ćemo ustvari umanjiti mogućnost kritike takvih postupaka i borbe građana protiv takvih postupaka, s obzirom na nužni autoritet koji će vrhovni državni organi u svakom slučaju imati. S druge strane, mi ćemo time olabaviti vezu između Saveznog izvršnog veća i Narodne skupštine, jer će se Savezno izvršno veće — umesto da pre svega bude politički tumač odluka i intencija Narodne skupštine prema državnoj upravi — pretvoriti samo u organ uprave i početi da izbegava neposredni kontakt i tesnu političku povezanost s Narodnom skupštinom. Ja mislim da je za nas bitno da ipak u Saveznom izvršnom veću gledamo direktni organ Narodne skupštine, da se oslobodimo shvatanja da Savezno izvršno veće treba da bude nova vlast u starom smislu, a da državni sekretari budu samo neka vrsta pomoćnika tog — da tako kažem — kolektivnog ministra koji se zove Savezno izvršno veće.

Mi se sa Saveznim izvršnim većem približavamo skupštinskom sistemu, mi time činimo prvi korak ka prebacivanju svih izvršnih funkcija na Skupštinu. Mi ne idemo do kraja na tom putu — što je sasvim razumljivo s obzirom na kokretnu situaciju u kojoj se nalazimo i na sadašnju etapu našeg razvitka — ali, meni se čini, nije isključeno da ćemo u doglednoj budućnosti učiniti i taj korak, tj. da ćemo od Saveznog izvršnog veća preći na pojedine odbore Narodne skupštine koji će neposredno vršiti izvršnu vlast u ime Narodne skupštine. No, taj proces bismo samo usporili ako bismo oduzeli državnim sekretarima pravo da donose izvesne pravne propise. Ja ne vidim nikakvu opasnost u tome da državni sekretari donose takve propise. Prvo, oni su u tome vrlo ograničeni i mogu donositi samo one pravne propise na koje ih ovlasti ili direktno zakon ili uredba Veća na osnovu nekog skupštinskog zakona. Na taj način njihovo propisivanje biće veoma ograničeno i, po mom mišljenju, biće samo na korist izgradnje jednog

sistema državne uprave koji će odozdo do gore biti pod kontrolom masa i podvrgnut kritici masa.

Pretsednik: Da li još ko traži riječ? (Dušan Diminić: Molim za riječ.) Ima riječ drug Diminić.

Dušan Diminić: U načelu se slažem sa ovim objašnjenjem, ali samo radi razjašnjenja nekih pitanja uzimam ovdje riječ.

Prvo, meni nije dovoljno jasno zbog čega se u sklopu Saveznog vijeća uvelo ovo delegiranje poslanika koje biraju pretstavnička tijela republike. Ne mislim time da ne bi trebalo da bude delegiranih poslanika, već mislim da bi bilo zgodnije da Savezno vijeće bude bez tih delegiranih poslanika, da bude tijelo koje pretstavlja direktno birače, narod, a da delegirani poslanici pretstavničkih tijela republika ne učestvuju u radu i ne budu članovi Saveznog vijeća, već da učestvuju u radu Vijeća naroda i da se tamo izjašnjavaju o pojedinim prijedlozima. Prema tome, mislio sam da bi sastav Saveznog vijeća bio čistiji, jednostavniji. A čini mi se da ni praktične potrebe ne bi zahtijevale ovakav sastav Saveznog vijeća, jer kad je na dnevnom redu neko od pitanja koja treba da prethodno i uporedo rješavaju pretstavnici republika, onda bi oni to mogli da čine. Inače, dolazimo u izvjesnu situaciju da ti delegati glasaju i dva puta, a možda bi bilo još nekih komplikacija.

Drugo pitanje koje sam htio da dotaknem jeste organizacija državne uprave. Tu mislim više na ono što će se dogoditi u republikama nego u saveznom okviru, ali to možda vrijedi i za savezni okvir. Ja sam na osnovu nekih dosadašnjih praktičnih iskustava postavio sebi pitanje: da li je oportuno i pravilno da se skoro čitava privreda nalazi u jednom državnom sekretarijatu za privredu. Mislio sam pritom naročito na probleme naše poljoprivrede, koji su još prilično otvoreni i zahtijevaće više diskusije i raznih rješenja. Naročito mi se čini, kad bi se u republičkim ustavima analogno postavilo, da može na taj način doći do zapostavljanja poljoprivrede, naime da nećemo imati jedan organ koji bi, u neku ruku, koordinirao izvjesna nastojanja, koji bi izvjesne inicijative prihvatao u smislu daljnjeg nastojanja na izgradnji naše poljoprivrede koja, kao što sam rekao, još traži mnoga rješenja. Dakako i ovaj Ustavni zakon postavlja da se mogu zakonom ustanoviti i drugi sekretarijati, i to je u redu. Samo, tako mi se čini, već danas vlada mišljenje, bar u republikama, da je ovakva postavka stabilna i da u republikama ne bi trebalo osnivati, pored sekretarijata privrede, još neki sekretarijat poljoprivrede. A to mi se čini pogrešnim.

U pogledu Izvršnog vijeća ja sam imao samo par primjedaba. Mislim da ova praksa, koja se dosad bila već prilično odomaćila — da uredbe koje Vlada donosi naknadno potvrđuje Skupština — treba i dalje da ostane. Ja bih, konkretno, predložio da uredbe koje donosi Izvršno vijeće naknadno treba Skupština da potvrdi. Mislim da bi to bilo u

duhu povezivanja Izvršnog vijeća sa Skupštinom, a da to praktično ne bi kočilo rad Izvršnog vijeća. S druge strane, time bi se dala Skupštini odnosno odgovarajućim odborima mogućnost da ulaze u diskusiju problema koje rješavaju pojedine uredbe.

Osim toga, ja lično ne bih dao Saveznom izvršnom vijeću pravo da raspušta Skupštinu. Mislim da je samim tim što je u Ustavu konkretizovano kada se Skupština raspušta dovoljno jasno rečeno. To je, doduše, jedno formalno pravo, ali mislim da to možemo da prepustimo pretsjedniku Skupštine. Nezgodno mi izgleda da izvršni organ raspušta Skupštinu.

Pretsednik: Ima riječ drug Kardelj.

Potpretsednik Vlade FNRJ Edvard Kardelj: Da li uključiti Veće naroda u Savezno veće ili ne, to je, naravno, pitanje o kome se može diskutovati. Meni se čini da bi stvaranje samostalnog Veća naroda, znači trećeg veća, imalo dve nezgodne posledice. Ako se unapred tačno odrede sva pitanja u rešavanju kojih Veće naroda mora učestvovati onda je ono samostalno treće veće, kakvo je bilo i dosadašnje. Ono bi u tom slučaju moralo manje-više biti stalno na okupu u Beogradu, a jasno je da bi sa tri veća veoma opteretili rad Skupštine. Ako idemo na sistem da se Veće naroda saziva samo onda kada ono samo traži da dâ primedbe u nekim konkretnim slučajevima, stvorićemo opet takav položaj da će svako njegovo sazivanje biti neka politička demonstracija protiv drugih dvaju veća, što bi bilo štetno, a sem toga je u našem sistemu praktički nemoguće. U praksi bi to značilo da se Veće naroda nikada neće sazvati. Zato, pre svega, iz čisto tih praktičkih razloga mislim da — ako Veće naroda imamo — da je najpravilnije rešenje ono koje predvida Ustavni zakon. A da na Veću naroda treba u ovoj fazi da ostanemo, meni se čini nužnim zbog toga, što ono odražava naš federativni sistem. Ukidanje Veća naroda ipak bi dalo nekog povoda za mišljenje da se smanjuju prava republikama.

I ne samo to. Meni se čini da Veće naroda još jedan faktor čini važnim, i to važnijim od svih drugih razloga. Mi ćemo imati narodne poslanike iz srezova, koji će biti direktni zastupnici narodnih odbora. I pored toga što će biti direktno biranje, ipak je čitav sistem takav da će on omogućiti sreskom narodnom odboru da narodnog poslanika može opozvati, odnosno da može pokrenuti postupak za opoziv. Sem toga, zakon daje pravo narodnim odborima da od poslanika zahtevaju izveštaj i da upoznaju narodni odbor sa politikom Skupštine, a s druge strane, Narodna skupština može da pozove poslanika da daje izveštaj o stanju narodnog odbora. Na taj način stvara se neposredna veza između Skupštine i narodnih odbora. Meni se čini da je to principijelno važna stvar. Sličan sistem stvara se između republika, naime, između republičkih narodnih skupština i Savezne skupštine preko Veća naroda kao sastavnog dela Saveznog veća. Mi prenosimo problema-

tiku republičkih narodnih skupština i narodnih odbora direktno u Saveznu skupštinu. Tako mi stvaramo jedan jedinstveni organizam vlasti, povezujemo lokalne, republičke i savezne interese i na taj način pretvaramo poslanika kao pretstavnika sreza u Skupštini i u tumača skupštinske politike u srezu, republici itd. Da bi sistem decentralizacije mogao stvarno da funkcioniše, potrebno je da obezbedimo i stalni napredak u razvitku socijalističke svesti, a upravo ovakav mehanizam obezbediće takav razvitak. Prema tome, meni se čini da je postavka o Većima naroda u zakonu za ovu fazu najbolja, najpogodnija.

Povodom pitanja o organizaciji privrednog sekretarijata, reći ću svoje mišljenje. Ako bismo išli na cepanje sekretarijata za poslove privrede, mi ćemo ići sa principijelnih pozicija naše politike decentralizacije. No, to ne znači da mi ne možemo stvarati odgovarajuće upravne organe za pojedine grane. Medutim, pitanje je, da li je baš državni sekretarijat za poljoprivredu takav organ koji je nama potreban. Ustav nas ne sprečava da možemo stvarati kakve god hoćemo upravne organe za poljoprivredu ako su nam zaista potrebni, ali najpre treba raščistiti pitanje naše poljoprivredne organizacije uopšte.

Ja mislim da je mnogo važniji naš zadatak da razvijamo pomoć poljoprivredi preko društvenih organizacija, preko zadružnih saveza, preko drugih sreskih, republičkih i saveznih organa i preko drugih sličnih organizacija, a naročito preko Veća proizvodača. Posle uspostavljanja Veća proizvodača mislim da nije potrebno da se državna uprava mnogo meša u poslove poljoprivrede. Ako država treba da pomogne stručnom pomoći ili mehanizacijom, ili drugim sredstvima, finansiskim, kreditima itd., to ona može učiniti i u okviru predvidene organizacije.

Pre svega, treba voditi računa o tome da Državni sekretarijat za poslove privrede uopšte neće voditi privredu. To niju više opšte privredno ministarstvo. To je, ustvari, pre svega, neke vrste policiski organ u oblasti privrede, tj. on ima da kontroliše da li se u oblasti privrede sprovode zakoni, uredbe, dati planovi itd. Čak i ekonomsko kretanje neće pratiti Državni sekretarijat za privredu, nego će ga pratiti Zavod za ekonomsko planiranje, koji će biti direktno podređen Saveznom izvršnom veću. A sve načelne odluke u pogledu ekonomske politike donosiće opet Savezno izvršno veće. Ako Izvršno veće dode do ubedenja da treba pomoći poljoprivredu na taj način što će se stvoriti neka uprava ili neki savezni institut za ratarstvo, on će stvoriti i propisaće okvire delatnosti.

No, ni u kom slučaju ne bi bio za to da se stvara neki državni sekretarijat za poljoprivredu. Po mom mišljenju državni sekretarijati, kakvi su Ustavom predvideni, po svoj prilici, ujedno su i maksimum koji mi treba da imamo u našoj praksi. Ustav, doduše, predvida mogućnost stvaranja novih sekretarijata, ali to bi došlo u obzir samo ako bi nas neki posebni razlozi na to naveli.

Isto tako mislim da u republikama ne bismo smeli ići na državne sekretarijate za prosvetu i socijalnu politiku. Ako bismo tamo išli na sekretarijate, mi bismo takode išli nazad, ostali bi na etatizaciji, a mi treba da idemo u suprotnom pravcu.

Druga je stvar što ovi saveti nisu dobro funkcionisali. Ja sam slušao da se kaže: »Šta će nam saveti kada se stalno svadamo.« Ustvari baš je to dobro. Neka se zainteresirani ljudi i posvadaju medu sobom, a ne da svi skupa za sve nezgode i nepravilnosti kritikuju državnu vlast, koja ne kraju krajeva ne treba mnogo da se meša u ta pitanja. Tako je, po mom mišljenju, naš zadatak da savete pre svega oslobodimo za normalno funkcionisanje. Na njih treba prebaciti jedan deo državnih funkcija; u tom pogledu oni će biti odgovorni Izvršnom veću. U drugim oblastima, gde su oni kao društveni organi autonomni, oni neće odgovarati Saveznom izvršnom veću. Medutim, u tom pogledu je dat samo princip, a konkretizacija je stvar budućih zakona koje će doneti Narodna skupština.

U vezi predloga, da bi uredbe trebalo da potvrduje Skupština, meni se čini da bi takva mera bila korak nazad. Čitav je Ustavni zakon postavljen tako da Savezno izvršno veće neće donositi uredbe sa zakonskom snagom, ono će donositi samo uredbe za primenu zakona. Skupština će se ubuduće upustiti sigurno i u podrobnu dnevnu problematiku. Ona neće donositi samo zakone, nego će donositi i odluke kojima će ovlastiti Savezno izvršno veće da donosi uredbe sa podrobnim naznačenjem principa na kojima one treba da budu izgradene. Ako se stvar tako postavi, onda nije potrebno da te uredbe ponovo idu na pretres u Skupštinu, jer bismo time pretvorili Skupštinu u organ koji će pratiti rad Saveznog izvršnog veća, a neće vršiti svoju samostalnu delatnost. Štaviše, ja mislim, da to nije ni u skladu sa čitavom postavkom o odnosu izmedu Saveznog izvršnog veća i Narodne skupštine. Savezno izvršno veće je potpuno odgovorno Skupštini. Znači na svaku uredbu poslanici mogu postavljati pitanje i svaku uredbu koju donese Savezno izvršno veće poslanici mogu napraviti predmetom diskusije u Skupštini. Zato, po mom mišljenju, nije potrebna posebna postavka o potvrdivanju uredaba.

S druge strane, treba voditi računa o tome da je zakon išao za tim da svaki organ dobije svoje samostalne kompetencije, ali da se te kompetencije suviše ne prepliću, da se svi ne mešaju u sve stvari. I na kraju, ako Savezno izvršno veće donese neku uredbu, nema nikakvog smisla da Skupština popravlja pojedine odredbe te uredbe. Tu se odmah postavlja i pitanje poverenja, a i praktički rad bi bio onemogućen. Razume se, pošto Skupština svakog momenta može opozvati Savezno izvršno veće, ona može zajedno sa Većem povući uredbu, sa kojom se ne slaže, ali na kojoj eventualno Izvršno veće insistira.

Pretsednik: Mi smo imali slučajeva da su nam uredbe bile dostavljane na razmatranje. Međutim, nismo ih mogli uzimati u stvarno razmatranje, jer su već bile sprovedene, ili duže vremena u sprovođenju.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Obične uredbe nisu dolazile na razmatranje nego samo uredbe sa specijalnim ovlaštenjima.

Potpretsednik Vlade FNRJ Edvard Kardelj: Ako bi uredba bila sa specijalnim ovlašćenjima, onda mora da ide pred Skupštinu.

(Potpretsednik Vlade FNRJ Edvard Kardelj napušta sednicu.)

Dr **Ivo Sunarić:** Ja bih postavio jedno pitanje. U članu 61 predviđaju se stalni skupštinski odbori: Zakonodavni i Mandatno-imunitetski odbor, a takođe se predviđa da se mogu obrazovati i stalni odbori za druga pitanja.

U odredbama ovih članova predviđa se pravo tih odbora. Iz ovih članova mi vidimo da odbori imaju sasvim drugi značaj, drugu važnost, nego što su dosad imali skupštinski odbori. Ovde je regulisan odnos skupštinskih odbora i prema Saveznom izvršnom veću i prema državnim sekretarima, kao i prema narodnim poslanicima. Predviđa se da odbori imaju pravo da pozovu poslanika da ih izvesti o stanju u svom izbornom srezu i dr. Vidimo da skupštinski odbori imaju mnogo veće kompetencije nego što su dosad imali.

Hteo bih da postavim pitanje, da li bi bilo potrebno da se u samom Ustavnom zakonu nekako preciznije izrazi odnos skupštinskih odbora prema samoj Narodnoj skupštini.

U čl. 63 se kaže, da će skupštinski odbori podnositi svoje izveštaje Narodnoj skupštini, kao i pojedine predloge. Međutim, s obzirom na ovako veliku kompetenciju skupštinskih odbora možda bi trebalo nekim propisima u samom Ustavnom zakonu odrediti odgovornost skupštinskih odbora prema Narodnoj skupštini, tako da neće moći sam skupštinski odbor donositi samostalne odluke, jer on nije samostalan organ.

Pretsednik: Ima li još pitanja? (Niko se ne javlja). Molim druga Geršković da odgovori na pitanje dr Sunarića.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Meni je malo nejasno pitanje dr Sunarića, jer po ovom Ustavnom zakonu skupštinski odbori uopće nemaju samostalne kompetencije niti donose neka rješenja, tako da ja ne vidim u čemu i kako bi podnosili izvještaj Narodnoj skupštini. Ako skupštinski odbori traže da bilo koji njihov zaključak bude obavezan oni moraju da ga podnesu Narodnoj skupštini. Sami ne mogu ništa donijeti. Čak ako diskutuju o jednoj stvari i traže da se ta stvar objasni odbori to iznose pred Narodnu skupštinu ili traže od Izvršnog vijeća da im odgovori neposredno.

INSTITUT ZA UPOREDNO PRAVO U BEOGRADU

Ustvari, odbori su postavljeni kao interni radni organi Narodne skupštine koji za Narodnu skupštinu proučavaju razna pitanja i podnose plenumu svoje izvještaje.

Jedina samostalna funkcija odbora je u tome da donose izvjesne rezolucije. To je više politički akt. Te rezolucije odbori će donositi na temelju svoga poslovnika koji će potvrditi Narodna skupština. Međutim i o njima opet može raspravljati Narodna skupština. Recimo, ako neki narodni poslanik nije zadovoljan rezolucijom, on to može postaviti i pred Narodnu skupštinu.

Čini mi se da bismo mi odbore, kao skupštinska tijela koja vrše izvjesnu političku kontrolu, koja vrše izvjesnu političku aktivnost, osakatili kad im ne bismo dali mogućnost da o izvjesnim određenim pitanjima donose rezolucije. Zato ja ne vidim potrebu, niti razlog da odbori treba da iznose rezolucije pred Narodnu skupštinu. Međutim, ako je neka formulacija u tom pogledu netočna ili nejasna o tome možemo da raspravljamo u diskusiji u pojedinostima.

Pretsednik: U čl. 64 stoji: »Odbori mogu donositi rezolucije i davati u okviru svog delokruga preporuke za rad . . .« Ovdje a i na drugim mjestima pominje se termin »preporuke«. Kakva je priroda tih preporuka, da li je to nešto obavezno?

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Preporuka je preporuka.

Pretsednik: Da li je to vrsta akata koja treba da se ustanovi Ustavnim zakonom? Šta to znači »preporuka«?

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Preporukom se po Ustavnom zakonu daje mogućnost onim političkim tijelima koja nisu samo organi vlasti u užem smislu, nego društveni organi, predstavnici zajednice, da o društvenim pitanjima, koja inače spadaju u samostalnu nadležnost drugih organa i ustanova, kao politički autoriteti, kao organi zajednice, raspravljaju, i da im daju preporuke za rad. Te preporuke imaju političko značenje, a ne pravno. To je smisao preporuke. Isto tako je i kod Vijeća proizvođača.

U Ustavnom zakonu ne možemo više reći o preporukama zato što je ta stvar u začetku i što je treba tek razvijati. Ovdje je vrlo skromno rečeno »preporuke«, ali, to može još više da se razvija u društvenom aspektu.

Dr Maks Šnuderl: Ja mislim da je drug dr Sunarić pokrenuo jedno principijelno pitanje koje bi trebalo rešiti. Uzmimo samo dosadašnju praksu zakonodavnih odbora. Odbori na kraju svoga rada podnose izveštaj Skupštini. Na taj način oni ispoljavaju svoju odgovornost prema Narodnoj skupštini. Međutim, ubuduće zakonodavni odbori imaće mnogo više funkcija.

Naprimer, ovde se kaže da odbori mogu pozivati državne sekretare, potsekretare, direktore i druge službenike i stručnjake da im usmeno ili pismeno odgovore na pojedina pitanja i s tim u vezi pruže razna obaveštenja i objašnjenja. Pored toga, odbori mogu pozivati poslanike da ih izveste o stanju u izbornoj jedinici ili u privrednim organizacijama koje su ga izabrale. Iz ovoga jasno proizilazi da ova nova delatnost mnogo traži.

Naprimer, za vreme zasedanja Odbora za inostrane poslove, ovaj donese odluku u pogledu Vatikana i podnese je na potvrdu Skupštini iako to nije bilo potrebno. Ali, on je na taj način izrazio osećaj svoje odgovornosti prema Narodnoj skupštini. Prema tome, bilo bi dobro kad počne diskusija u pojedinostima da se unese jedna rečenica kojom bi se reklo da odbori za svoj rad odgovaraju samo Narodnoj skupštini.

Moje je mišljenje da je drug Sunarić imao potpuno pravo kad je postavio ovo čisto principijelno pitanje.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Odbori su sigurno odgovorni Narodnoj skupštini za svoj rad i moraju biti odgovorni. Oni ne mogu donijeti nikakav samostalan akt. A to proširenje njihovog društvenog značaja i njihove društvene i političke funkcije, to je na onoj liniji o kojoj je drug Kardelj govorio o prelasku na sistem odbora.

Pretsednik: Da li je odgovoran Skupštini ili biračima?

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Skupštini. Mi to možemo prilikom diskusije u pojedinostima da unesemo. Ali, ne treba da unosimo i ovo drugo, jer bi to značilo umanjenje značaja odbora.

Dr **Jerko Radmilović:** U vezi izlaganja druga Geršković, ja mogu da kažem da sam shvatio čitav mehanizam državne organizacije, koji je dat ovim Prijedlogom ustavnog zakona, da se nalazi na granici između režima parlamentarne vlade, i da tako kažem, skupštinskog režima. Pošto mi u sadašnjim uslovima ne možemo da se do kraja opredijelimo ni za jedan sistem, i pošto je kod nas u čitavom mehanizmu državne organizacije vladajući princip, princip organizacije jedinstvene vlasti, trebalo bi dati neku mogućnost za djelovanje ovih odbora. Kao prvi početak na liniji tog nastojanja stoje proširene nadležnosti odbora u odnosu na dosadašnje odbore.

Ako se tako shvati nadležnost odbora, i ako se ona shvati sa tim tendencijama, onda ne bi bilo nužno i potrebno da se unapred ograniči aktivnost skupštinskih odbora do te mjere da se oni za svaku svoju malu aktivnost, koja je relativno neznatna, ograniče i stegnu. Ako neki odbor ne bude funkcionirao kako treba, ili ako njegovi pojedini članovi, pretsjednik ili sekretar odbora, ne budu zadovoljavali u određenim funkcijama, u tom slučaju odbor će se ili pojedini njegovi članovi smijeniti.

Mi smo skloni da zbog principa jedinstva vlasti nateramo Narodnu skupštini da se bavi i svim pitanjima, koje ona ne bi trebalo da rješava.

Ako mi shvatimo Narodnu skupštinu, onako kako se zamišlja u našem sistemu, kao tijelo koje će biti sastavljeno od poslanika koji će imati mogućnosti da se svestranije bave tom delatnošću, onda je njihov zadatak da pokreću razne stvari i reagiraju na postavke odgovarajućih organa, pa tako i skupštinskih odbora, i zato ne mislim da bi bilo potrebno da mi unapred strahujemo od akcije tih organa i da ih sputavamo umjesto da im omogućimo početnu akciju, kako bi nam se pokazali rezultati, te da na osnovu toga možemo donijeti odluku kako ćemo se opredijeliti. Možda ćemo tako dobiti pretežno skupštinski režim. Ako ne damo maha odborima ili ako izvršimo razna ograničenja, onda ne bismo mogli steći iskustva, pa prema tome ne bismo se ubuduće mogli opredijeliti za, recimo, pretežno skupštinski režim.

Pretsednik: Stavljam Prijedlog ustavnog zakona o saveznim i republičkim organima vlasti na glasanje u načelu. Ko je za, neka digne ruku. (Svi dižu ruku). Ima li ko protiv? (Nema).

Konstatiram da je Prijedlog ustavnog zakona o saveznim i republičkim organima vlasti u Zakonodavnom odboru Saveznog vijeća u načelu jednoglasno primljen.

Prema tome, ostaje nam da pređemo na diskusiju u pojedinostima.

Postoji prijedlog da radimo sutra cijelog dana, odnosno da počnemo rad ujutru, u 9 sati. Da li se slažete sa ovim prijedlogom? (»Slažemo se!«).

(Sednica je zaključena u 19,25 časova).

55 sednica

(30 decembra 1952)

Početak u 9,05 časova.

Pretsedavao pretsednik Zakonodavnog odbora Saveznog veća dr **Josip Hrnčević.**

Pretsednik: Otvaram današnju 55 sjednicu. Molim druga Sekretara da izvrši prozivku.

Sekretar dr Jerko Radmilović vrši prozivku.

Pretsednik: Izvršenom prozivkom utvrđeno je da imamo kvorum. Molim da saslušate zapisnik prethodne 54 sjednice.

Sekretar čita zapisnik od 29 decembra 1952 god.

Pretsednik: Da li ima primjedaba na pročitani zapisnik? (Nema). Pošto primjedaba nema zapisnik se ovjerava.

Prije nego što predemo na rad htio bih da vas obavijestim da smo na Prijedlog ustavnog zakona dobili amandmane koje je podnijela Savezna vlada, to jest popis prijedloga za izmjenu u Prijedlogu ustavnog zakona o saveznim i republičkim organima vlasti. Ovi amandmani su sastavni dio prijedloga. Dalje, ovdje imamo i popis ispravki: štamparskih, tehničkih i terminoloških; njih su stavili drugovi koji su predlagali redakciju prijedloga. Prema tome, kad budemo čitali pojedine članove, onda treba uzeti u obzir i ove amandmane i ispravke.

Prelazimo na pretres u pojedinostima. Molim druga Sekretara da pročita naslov i član 1.

Sekretar čita naslov i član 1.

Pretsednik: Da li neko traži riječ?

Dr **Jerko Radmilović:** Htio bih samo jednu primjedbu u pogledu naslova. Mislim da naslov ne izražava i ne pogađa sadržinu ovog zakonskog prijedloga, jer Ustavni zakon ne govori samo o saveznim i republičkim organima vlasti, nego govori i o našoj društvenoj struk-

turi, što je naročito došlo do izražaja u prvoj glavi, gdje daje sliku stanja kako društvenog tako i političkog. Zbog toga bi možda trebalo ovaj naslov skratiti i reći samo »Ustavni zakon« bez ovoga »o saveznim i republičkim organima vlasti«.

Dr **Maks Šnuderl:** Ovaj zakon govori o saveznim i republičkim organima vlasti tek od 13 člana dalje, to jest u drugoj glavi »Savezni organi vlasti«. Prema tome, ovaj naziv ne odgovara najvažnijim odredbama ovog zakona. To su materijalne odredbe koje su obuhvaćene u čl. 1 do 12. Ovaj naziv stvarno nije precizan i ja bih se složio sa predlogom druga Jerka Radmilovića. Mislim da bi bilo dovoljno kad bismo kazali samo »Ustavni zakon«, bez svega ostalog.

Pretsednik: Da li još neko traži riječ? (Ne javlja se niko). Pošto niko ne traži riječ molim druga povjerenika da odgovori.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Drugovi, ja bih vas zamolio da se diskusija o nazivu zakona odgodi, jer imamo još izvjesnih prijedloga o kojima će se izjasniti drug Kardelj.

Pretsednik: Da li se slažete? (Slažemo se). Čini mi se da je isto tako učinjeno i juče u Zakonodavnom odboru Vijeća naroda. I tamo je bilo primjedaba na naslov i oni su zaključili da sačekaju kraj debate i da se onda vidi kakav će se naslov usvojiti.

Da li još neko traži riječ? (Niko se ne javlja).

Pošto niko ne traži riječ stavljam čl. 1 na glasanje, s tim da se o naslovu kasnije odluči. Ko je za, neka digne ruku. (Svi dižu ruku). Ko je protiv? (Niko).

Objavljujem da je čl. 1 primljen.

Sekretar čita član 2.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Tu imamo tehničkih ispravaka: u drugom stavu, šesti red, poslije riječi »savjeta građana« briše se zarez a daljnji tekst treba da glasi: »i drugih oblika učešća građana u upravi, učešća građana u pravosuđu i putem drugih oblika neposrednog upravljanja«.

Pretsednik: To je stilistički dosta slabo, jer se dva puta ponavlja »putem«.

Dr **Maks Šnuderl:** Ja bih imao jedno drugo pitanje. Ne znam da li je potrebno da u Ustavu to treba da bude precizno izraženo, ali bih hteo da nabacim pitanje: da li radni narod u radničkim savetima vrši vlast? On sigurno vrši vlast u narodnim odborima i narodnim skupštinama, ali je pitanje da li radni narod vrši vlast i u radničkim savetima i drugim samoupravnim organima? Ja mislim da bi se pre moglo reći da radni narod vrši vlast u narodnim odborima i narodnim skupštinama, a da radni narod upravlja društvenim poslovima u radničkim savetima i drugim organima. Kad bi se radilo samo o jednom pravnom

tekstu, ja bih to odvojio. Međutim, i radnički saveti stvarno pretstavljaju neku vrstu vlasti, a narodni odbori neku vrstu društvenih poslova, naročito veća proizvođača.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Da nema radničkog upravljanja općenarodnom imovinom sva ostala vlast radnog naroda bila bi iluzorna.

Dr **Maks Šnuderl:** Zato ja i kažem da u radničkim savetima ima neke vrste vlasti, ali je karakter te vlasti drugi, to nije politička vlast već više-manje privredna. Ja sam hteo samo da nabacim ovo pitanje, jer o tome treba da se diskutuje.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: O tom pitanju bilo je diskusije i bilo je prijedloga sa raznih strana, jer je u prijašnjem tekstu stajalo da radni narod vrši vlast preko svojih predstavnika, a sada je dodato: »i upravlja društvenim poslovima«.

Dr **Jerko Radmilović:** Ja mislim da baš ovakva formulacija odgovara, upravo iz razloga što se naša država i njen mehanizam isprepliću sa ovim novim formama upravljanja od strane radnih kolektiva. U takvim uslovima nas ne bi moglo da zadovolji neko cijepanje vršenja vlasti od upravljanja društvenim poslovima od strane radnog naroda preko njegovih pretstavnika. To je jedan kompleksan pojam koji sadrži u sebi raznovrsne elemente kako društvene tako i državne. To i jeste karakteristika naše države i njenog mehanizma u prijelaznom periodu. Zato bi možda bilo teško to odvojiti i ne bismo pogodili ideju i kad bi to bilo moguće. Ja se slažem sa ovakvom formulacijom. Baš činjenica da smo mi u ranijem nacrtu imali vlast kao vlast, vlast u starom smislu riječi, izazvala je primjedbe o kojima je drug Geršković govorio. To je i dalo povoda da drug Kardelj predloži dopunu drugog stava: »i upravlja društvenim poslovima«, jer je osjetio da postoje dve kategorije koje se isprepliću.

Pretsednik: Ko još traži riječ? (Ne javlja se niko). Prije nego što bih stavio na glasanje ovaj član, ja bih ipak napomenuo redakciji da vidi da li se to može ljepše izraziti. Stavljam na glasanje ovaj član. Ko je za? (Svi dižu ruku). Ko je protiv? (Niko).

Sekretar čita član 3.

Što se tiče prvog stava sigurno je da je ovaj prvi dio rečenice »Narodni odbori su osnovni organi vlasti radnog naroda« u redu, jer se misli na radni narod FNRJ. Međutim, ova rečenica se lomi, obzirom na činjenicu da se povezuju i najviši organi vlasti opštine, grada i sreza. Možda bi ovdje trebalo nadopuniti time da se precizira o kome se radnom narodu radi, jer oni su osnovni organi narodne vlasti radnog naroda FNRJ, a najviši su organi vlasti opštine, grada i sreza. To su dve misli.

U drugom stavu mi izražavamo misao da federaciji pripadaju samo prava koja su utvrđena saveznim Ustavom, a republičkim organima vlasti samo prava utvrđena republičkim ustavom. Prvo se govori o federaciji, a zatim o republičkim organima vlasti, a ne o narodnim republikama. Kad govorimo o narodnoj republici, onda mislimo na narodnu republiku u cjelini, sa čitavim njenim mehanizmom. Mislim da je zadatak ove postavke u drugom stavu da naglasi posredno i položaj narodnih odbora u mehanizmu naše državne organizacije. Zato je ova formulacija neprecizna. Ako bi se željelo da se ovdje samo razgraniči narodna republika od federacije, onda ne bi bila potrebna ova druga rečenica. Ova druga rečenica treba da ima taj smisao da naglasi da, s jedne strane, organima federacije pripadaju samo ona prava koja su utvrđena saveznim Ustavom, a republičkim organima vlasti ona prava koja su utvrđena ustavom republike.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Kad su rađeni nacrti republičkih ustavnih zakona vidjelo se da je potrebno diferencirati pojam narodne republike od pojma republičkih organa vlasti. Kad mi govorimo o narodnoj republici kao zajednici, kao sistemu vlasti, onda u taj sistem vlasti spadaju i narodni odbori i republički organi vlasti. Kad govorimo o republičkim organima vlasti onda mislimo samo na organe vlasti republike kao cjeline. Prema tome, kad govorimo o obezbeđenju prava narodnih odbora onda ne mislimo u odnosu na narodnu republiku nego u odnosu na republičke organe vlasti. Po mišljenju druga Radmilovića trebalo bi da se kaže da republičkim organima vlasti pripadaju samo prava utvrđena ustavom, a ne narodnim republikama, jer narodna republika predstavlja zajednicu. Međutim, izraz »federacija« u smislu termina Ustava ne obuhvaća saveznu državu, nego samo organe vlasti savezne države. Federacija je sistem organa vlasti savezne države. Prema tome, kad govorimo o federaciji, onda govorimo o saveznim organima vlasti. A kad govorimo o republičkim organima vlasti, onda nemamo jedan takav jedinstven izraz kao što je »federacija«, već moramo reći »republički organi vlasti«. U tom pravcu ide primjedba druga Radmilovića. Ja sam htio samo sa te strane da osvijetlim ove termine. Drugo je pitanje da li ovo treba mijenjati ili ne.

Dr **Jerko Radmilović:** Ja mislim da treba mijenjati upravo zbog toga što se ovo pojavljuje u kontekstu sa narodnim odborima, što mi u članu 3 dajemo sliku cjelokupnog našeg državnog mehanizma. Mi se ne zadovoljavamo ovdje da obilježimo krug nadležnosti i djelatnosti federacije i njenih organa, već u članu 3 obilježavamo djelatnost svih organa. Karakteristika ovog Ustavnog zakona jeste baš u tome što on nekako drukčije postavlja tu stvar nego što je to dosad bilo uobičajeno i nego što se to postavljalo u ostalim ustavima, pa i u našem starom Ustavu. Mi ovim Ustavnim zakonom ne obezbjeđujemo samo položaj republika u odnosu na federaciju. To nam nije jedina svrha.

Mi želimo da ovim Ustavnim zakonom obilježimo jedan poseban položaj narodnih odbora, kako u odnosu na republičke organe, tako i u odnosu na samu federaciju. Stoga bih ja predložio da se drugi dio drugog stava čl. 3 izmijeni i da se kaže: »a republičkim organima vlasti samo prava utvrđena republičkim ustavom«.

Dr **Maks Šnuderl:** Ako »federacija« znači samo organe vlasti savezne države, onda mislim da treba učiniti kao što predlaže drug dr Radmilović.

Pretsednik: Ja sam mislio da se pod pojmom »federacija« ne razumijevaju samo savezni organi vlasti nego čitava FNRJ kao državna organizacija, pa da se čak može razumjeti FNRJ i kao opća društvena zajednica naroda Jugoslavije. Međutim, iz izlaganja druga Geršković vidjeli smo da sastavljači ovog projekta misle pod pojmom federacije na savezne organe vlasti.

Dušan Diminić: Ja mislim da je prijedlog druga Radmilovića dobar, ali ja bih onda želio da se on dosljedno provede i na organe vlasti FNRJ. Mi smo u našim dosadašnjim tekstovima uvijek te stvari miješali. Trebalo bi reći »federativni organi vlasti« ili »organi vlasti FNRJ« i »organi vlasti narodnih republika«, tako da to bude dosljedno.

Dr **Maks Šnuderl:** Ja ne znam iz čega mi možemo zaključivati da se pod federacijom razumeju samo organi vlasti savezne države. Ja sam bio ubeđen da je to FNRJ, da je to društvena zajednica. Mene iznenađuje ovo tumačenje.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: U ovom tekstu Ustavnog zakona federacija znači skup organa vlasti i kao takav pojam se upotrebljava. Ali, pored toga, jasno je da to nije čist pojam koji ne bi istovremeno označavao i saveznu državu kao zajednicu. Međutim, u ovom tekstu on se upotrebljava kao skup organa vlasti koji predstavljaju tu zajednicu. Iako razumijem motiv druga Radmilovića za promjenu ovog stava, mislim da ovdje ipak ne bi trebalo mijenjati izraz »narodne republike«. Jer, mi ipak narodnu republiku označavamo kao zajednicu. Mislim da bismo ulazili u jedno štetno preciziranje ako bismo na ovom mjestu upotrijebili izraz »republički organi vlasti«. To je preciznije, ali bi ipak nekako sužavalo ona prava koja narodnoj republici kao zajednici pripadaju. Jer, pored narodne republike kao zajednice na jednom određenom teritoriju postoje i lokalne zajednice. To je, dakle, jedna zajednica višeg stupnja, ali čiji organi imaju prava utvrđena republičkim ustavom. I zato, iako sam u diskusijama oko republičkih ustava bio energično za to da se tamo precizira, ipak mislim da na ovom mjestu ne bi trebalo mijenjati tekst.

Pretsednik: Meni nije nelogično kad se kaže da federaciji pripadaju prava koja su utvrđena saveznim Ustavom, a narodnoj republici, kao jedinici te zajednice, da pripadaju samo ona prava koja su utvr-

dena republičkim ustavom. Ja mogu da zamislim, naprimjer, da federacija i republike imaju određena prava i kao društvena zajednica i kao organizacija vlasti, da imaju određena prava, naprimjer, u pogledu uređenja zdravstva, ili u pogledu neke komunalne djelatnosti, itd. Federacija i republika imaju neke kompetencije i u pogledu tih djelatnosti, ali samo one kompetencije koje su im određene ustavom. Van te kompetencije viša jedinica društvene zajednice ne bi trebalo da namjesto narodnih odbora reguliše odnose koji spadaju u djelokrug lokalnih društvenih zajednica i njihovih organa vlasti. Ja mislim da je ovo dobro.

Dr **Milorad Vlajković:** U drugom stavu ovog člana govori se da prava utvrđena saveznim Ustavom pripadaju federaciji.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Federacija je skraćen izraz, jer upotrebljavati cio naziv države umjesto označenja karakteristike države to je vrlo loša praksa koju smo imali. Umjesto naziva države treba upotrebljavati ili »savezna država« ili »federacija«, a ne Federativna Narodna Republika Jugoslavija.

Ja mislim da bi se moglo primiti ovako kako je formulirano da federaciji pripadaju ta i ta prava, a republici isto tako ta i ta prava.

Pretsednik: Stavljam na glasanje čl. 3 kako je predložen, a onda ćemo odlučiti o amandmanu dr Radmilovića.

Ko je z a član 3 kako je predložen, neka digne ruku. (Svi dižu ruku). Ima li ko p r o t i v? (Nema).

Tražite li (obraća se dr Radmiloviću) da stavimo Vaš amandman na glasanje?

Dr **Jerko Radmilović:** Ne tražim, nego molim objašnjenje o pojmu u prvom stavu »radnog naroda«.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Pojam »radnog naroda« razumijeva se kao opći pojam. Nezgodno je polaziti od toga da postoji »radni narod FNRJ«, »radni narod republika«, »radni narod lokalnih jedinica« jer kad se kaže »radni narod vrši vlast« to je sociološki pojam cijelog kolektiva.

Pretsednik: Ovim se karakteriše klasni karakter vlasti.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Da.

Dr **Jerko Radmilović:** Klasni karakter vlasti u cjelini.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Ne može drukčije biti. Kad se kaže samo »radni narod«, ne može biti razlikovanja.

Dr **Jerko Radmilović:** Pročitajte član 3 (č i t a): »Narodni odbori su osnovni organi vlasti opštine, grada i sreza«. Može se misliti da se radi o radnom narodu opštine, grada i sreza.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Baš obratno. To su osnovni organi »vlasti radnog naroda«.

Dr **Jerko Radmilović:** Kad bi mjesto »i« došlo »a« možda bi bilo bolje?.

Pretsednik: Pošto smo izglasali čl. 3, da pređemo na član 4.

Sekretar čita član 4.

Pretsednik: Ima li primjedaba? (Nema). Ko je za čl. 4, neka digne ruku. (Svi dižu ruku). Ko je protiv? (Niko). Prelazimo na čl. 5.

Sekretar čita čl. 5.

Pretsednik: Ja bih se osvrnuo na drugi stav, u kome se kaže da su zajemčene »lične slobode i druga osnovna prava čovjeka i građanina«. Mi dosad u našem Ustavu i u našim zakonima nismo upotrebljavali ovaj termin »prava čovjeka i građanina«, koji potiče još iz vremena Francuske revolucije, a mislim da se kasnije na jednom mjestu u tekstu govori o »pravima građana«, pa bih molio da nam drug Geršković objasni šta se hoće uvođenjem ovog termina u naš zakon.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Mi smo mislili da uvođenjem ovog termina saobrazimo našu terminologiju sa terminologijom koja se inače danas uopće u svijetu i u odlukama Ujedinjenih nacija upotrebljava. Jer, imamo Deklaraciju o pravima čovjeka. Ovdje hoćemo da naglasimo da štitimo prava čovjeka, a ujedno i prava građanina kao građanina ove zemlje. To je smisao uvođenja ovog termina.

Pretsednik: Pod pravom čovjeka ja razumijem integritet, lično dostojanstvo, čast itd.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Ne postoji jedno pravo čovjeka, a drugo građanina, nego pravo čovjeka i građanina t. j. čovjeka-građanina. Prema tome, mi nemamo neka prava koja su prava čovjeka, a nisu prava građanina. Ima samo neka posebna prava građanina u smislu državljana.

Dr **Maks Šnuderl:** Može se i tako tumačiti da su prava građanina ona prava koja su vezana za državljanstvo, a prava čoveka koja ima svaki čovek bez obzira da li je naš državljanin ili ne. I stranac uživa sva prava kod nas na osnovu prava čoveka, a ne može da uživa ona prava koja su vezana za državljanstvo, tj. politička prava.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Može se tumačiti i to, jer na slovenskom nema riječi »državljanin« nego »građanin«, pa je drugu Šnuderlu bliže ovo tumačenje. Ali kad se kaže čovjeka i građa-

nina onda mislimo na njegovo jedinstvo, iz svojstva čovjeka proizlaze i njegova građanska prava. On je i čovjek i građanin. Zato je potrebno zadržati ovaj termin kao jedinstven pojam.

Mehmed Hodža: Mislim da to nije pravilno. Tu se radi o dva pojma. Kad se radi o čoveku, to znači ne samo za građanina naše zemlje nego za svakog čoveka koji živi u našoj zemlji, a kad se kaže »građanin« to je konkretno naš građanin. Francuzi kažu: droit d'homme et droit de citoyen. Droit d'homme je jedna stvar, a droit de citoyen je druga i to ne može da se spoji u jedan jedinstven pojam.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Ja ne poričem i to da stranac uživa kao čovjek prava u našoj zemlji. Međutim, naš čovjek uživa prava u našoj zemlji zato što je i čovjek i građanin. Zato kažem: ona prava koja su kao prava čovjeka zagarantirana u Deklaraciji Ujedinjenih nacija o pravima čovjeka, koju je i naša zemlja potpisala, mogu se i u jednom i u drugom smislu tumačiti; ovaj izraz je garancija prava svima ljudima, a i garancija prava našim ljudima, t. j. građanima ove zemlje.

Dr **Maks Šnuderl:** Ovo pravo čoveka istoriski proističe iz prirodne škole, po kojoj su jedna prava prirođena, to su prava čoveka, a druga su prava koje daje društvo ili država, to su politička prava. Na taj način je nastao taj pojam, ali je on u razvitku izgubio taj smisao. Sada se pod pravima čoveka ne razumeju ona prava koja su »prirođena i data od boga«. Sada su to prava koja društveni odnosi daju svakom čoveku kao osnovna prava. Kao što kaže drug Geršković, u suštini je to i pravo čoveka i pravo građanina. I stranac se može pozivati na Deklaraciju o pravima čoveka i na naš Ustav koji mu garantuje ta prava kao čoveku.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Ja mislim da smo suglasni sa formulacijom. Možemo u pogledu objašnjenja da se do kraja ne složimo, ali sa formulacijom se slažemo.

Pretsednik: Meni izgleda najlogičnije tumačenje da ove dvije riječi treba shvatiti kao jedan jedinstven pojam.

Jesmo li z a čl. 5? (Jesmo). Ima li ko p r o t i v ? (Nema). Idemo dalje.

Sekretar čita član 6.

Ja bih odmah nešto primijetio. U prvom pasusu se kaže da se samoupravljanje proizvođača u privredi sastoji u pravu radnih kolektiva da upravljaju privrednim organizacijama neposredno i preko radničkih savjeta. Ovo »i preko radničkih savjeta« je pretstavnički režim.

Zatim se kaže »... skupština zemljoradničkih zaruga i drugih pretstavničkih organa koje sami biraju i opozivaju«.

Na osnovu naše prakse i našeg uredenja ne proizlazi da je skupština zemljoradničke zadruge pretstavnički organ, nego da je izraz neposredne djelatnosti i aktivnosti članova u datoj zemljoradničkoj zadruzi i zbog toga ovoj skupštini zemljoradničkih zadruga nekako nije tu mjesto. Izgleda kao da je ona pretstavnički organ, a ne kao izraz neposrednog učešća kolektiva u ostvarenju njegovih zadataka. Prema tome, to bi trebalo reći nekako drugačije. Naprimjer: u pravu radnih kolektiva da upravljaju privrednim organizacijama neposredno i preko radničkih savjeta i drugih pretstavničkih organa koje sami biraju i opozivaju, kao i putem skupština zemljoradničkih zadruga.

Dalje, u predzadnjem stavu mislim da bi bolje odgovaralo da se kaže: proizvodači ostvaruju samoupravna prava u okviru ustavâ i zakona — kao i u okviru društvenih planova — a ne kao što se kaže da ostvaruju »... samoupravna prava na osnovu i u okviru ustava«. Kad mi upotrebimo riječi »na osnovu i u okviru« onda potpuno polazimo od stanovišta ograničavanja sfere djelovanja dotičnih organa kojima to pravo priznajemo.

Milan Popović: U kom slučaju u praksi dolazi do neposrednog upravljanja?

Pretsednik: Imamo ovdje redakcisku ispravku. U stavu prvom, treća alineja, iza riječi »privrednih organizacija« da se stave dvije tačke, a tačke i zapete da se zamijene zapetama. U drugom stavu tekst poslije riječi »ustava« treba da glasi: »i zakona a u okviru društvenih planova«.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Prvi ispravak odnosi se na stav u kome se kaže: da samostalno utvrduje svoje privredne planove, da po izvršenju društvenih obaveza samostalno raspolaže dohotkom organizacije, da u granicama svog dohotka odreduje zarade trudbenika, pri čemu se trudbenicima u privrednim poduzećima minimalne zarade zakonom garantiraju iz društvenih fondova.

Pretsednik: Ja mislim da ova ispravka kvari smisao jer, tako mi izgleda, kao da se taksativno nabrajaju prava jedne privredne organizacije ako bismo stavili dvije tačke. Pravilnije je bez ove ispravke. Jer, sigurno je da ovo nisu sva prava koja pripadaju društvenim organizacijama, a ove dvije tačke navode na to kao da su ta prava taksativno nabrojana.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Slažem se sa dr Hrnčevićem da ne bi valjalo stavljati dvije točke. Medutim, točku i zarez treba pretvoriti u zarez, jer sve ovo što se govori vezano je za privrednu organizaciju.

Što se tiče primjedbe druga dr Jerka Radmilovića na predzadnji stav, mogu reći da je ono što je u ispravku izneseno identično sa njegovim prijedlogom. Tu se kaže da »proizvodači ostvaruju svoja samoupravna prava na temelju Ustava i zakona, a u okviru društvenih planova.

Pretsednik: A šta je bilo sa prvom primjedbom druga Radmilovića u vezi sa skupštinama zemljoradničkih zadruga?

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Ja mislim da primjedba nije sasvim točna, ma da rađa sumnju koju je drug Radmilović istakao. Ja bih odmah skrenuo pažnju da se ovo »neposredno« i »sigurno« odnosi na sve vrste privrednih organizacija, pa, prema tome, i na zadruge. Dakle, radni kolektivi mogu i u zadrugama i u privrednim poduzećima da upravljaju bilo neposredno, bilo preko radničkih savjeta, skupština i t. d. Neposredno upravljanje vrši se tamo gdje nemamo radničkih savjeta, na pr., u manjim privrednim organizacijama. Pored toga, mi ne ćemo da prejudiciramo razne vrste privrednih organizacija, ili da mijenjamo sadašnje norme, nego dajemo opću ustavnu normu da se upravljanje može vršiti neposredno ili preko predstavničkih organa. Možda će biti proširena prava neposrednog upravljanja. Bilo je već prijedloga u štampi i na sindikalnim konferencijama da izvjesne akte u ovom neposrednom upravljanju donose svi radnici bez obzira da li postoji radnički savjet ili ne. Na primjer, ako se iz fonda za samostalno raspolaganje daju izvjesne dotacije na izgradnju komunalnih objekata da se traži suglasnost radnika putem referenduma, a taj referendum nije ništa drugo nego forma neposrednog upravljanja. To imamo i tamo gdje postoje radnički savjeti i gdje ne postoje. U jednom i u drugom slučaju radnički kolektiv neposredno upravlja.

Isti je slučaj i u zadrugama. Imamo zadruga kod kojih postoji predstavničko upravljanje kao i kod poduzeća. Kod svih velikih zadruga, koje imaju preko 500 članova, ustvari postoji predstavnički sistem. Putem delegata stvara se skupština zemljoradničke zadruge. Taj sistem se danas forsira. I specijalizirane i opće zemljoradničke zadruge forsiraju taj sistem. Skupština nije sastavljena od svih članova zadruge, nego je sastavljena ustvari od predstavnika. A to je predstavnički sistem.

Nadalje, i u zadrugama gdje imamo skupštinu po normi ona nije sastavljena od svih članova, nego neki članovi ne učestvuju iz ovih ili onih razloga. Zato ja mislim da je najpravilnije da Ustavni zakon izrazi obje forme upravljanja od strane radnih kolektiva, bilo neposredno, bilo posredno. Mi bismo mogli da ovdje ne naglasimo radnički savjet ili skupštinu već da samo kažemo »neposredno ili putem predstavničkih organa koji se biraju« ali je tendencija bila da se te dvije naše tekovine — radnički savjet i skupštine zadruga — naglase.

Đuro Salaj: Ja mislim da je to potpuno pravilno. Neposredno upravljanje će se sve više razvijati i u pojedinim problemima donosiće odluke neposredno radni kolektivi.

Mehmed Hodža: Mi imamo više tipova zemljoradničkih zadruga, a ovde se govori o opštem tipu. Mi imamo i radne zadruge, preradivačke, otkupno-prodajne itd., a ovde smo se izričito ograničili na opšti tip. Ne znam da li su pod ovim pojmom obuhvaćeni svi tipovi.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Po dosadašnjim pozitivnim zakonima i po općem pojmu pod zemljoradničkom zadrugom mi razumijevamo sve tipove iako ih po pozitivnim zakonima dijelimo na radne, opće, specijalizirane i t. d.

Mehmed Hodža: U četvrtom stavu se kaže »...da u granicama svog dohotka određuje zarade trudbenika, pri čemu se trudbenicima u privrednim preduzećima minimalne zarade zakonom garantuju iz društvenih sredstava«. Ja ne bih bio za to da ostavimo »...pri čemu se trudbenicima u privrednim preduzećima minimalne zarade zakonom garantuju iz društvenih sredstava« zato što takvu obavezu ja smatram da ne bi trebalo primiti pod svim uslovima. Na osnovu novog privrednog sistema ako jedno preduzeće nije rentabilno i ako propadne država ne može primiti obavezu da radnicima obezbeduje minimum.

Đuro Salaj: Mi moramo i dati i obezbediti radniku minimum za život.

Mehmed Hodža: Tu se radi o platama.

Đuro Salaj: Ovim se radniku garantuje minimum bez koga ne može biti. Ako je preduzeće slabo poslovalo, onda se ono može oterati u stečaj, ali radniku za vreme dok radi mora da se da minimum.

Mehmed Hodža: Kad zatvorimo jedno preduzeće da li smo obavezni da platimo minimum nadnica?

Đuro Salaj: Jesmo. Ne možemo mi ostaviti te ljude na ulici. Oni moraju imati minimum svojih potreba. To mora garantovati društvo. Druga je stvar šta ćemo sa takvim preduzećem učiniti. Kako ćemo ga sanirati, da li ćemo imati mogućnosti da uklonimo posledice lošeg poslovanja, ili ćemo ga likvidirati.

Isa Jovanović: Radnici ne mogu snositi posledice zbog toga što preduzeće nije bilo rentabilno.

Dr **Maks Šnuderl:** Ja mislim da je ova garantija osnovna i da bi bez toga nešto nedostajalo. Ona preduzeća koja nisu aktivna likvidiraju se. To je jasna stvar. Međutim, može i u važnim privrednim preduzećima nastati slučaj da se neko vreme ne mogu isplaćivati minimalne zarade. No, u tom slučaju moramo te minimalne zarade garantovati iz društvenih sredstava.

Dr **Jerko Radmilović:** Ja smatram da je ovo nužno da ude zbog toga što je to jedan ostvaren zahtev radničke klase i u buržoaskom društvu. U buržoaskom društvu radnička klasa je postigla osiguranje izvjesnog minimuma, doduše, »minimuma« — pod znakom navoda — i ne bi odgovaralo našoj stvarnosti ako mi ne bismo obezbijedili stvarni minimum, bez navodnih znakova, u uslovima socijalističke Jugoslavije. Zato je taj zahtjev opravdan i trebalo bi da bude sadržan u našem Ustavnom zakonu.

Pretsednik: Složio bih se sa primjedbom druga Hodže utoliko, što iz ovoga teksta slijedi da se minimum zarade mora u svakom slučaju isplaćivati. Mogu razumjeti da se taj minimum isplaćuje dok poduzeće posluje, odnosno dok društvo ima interesa da posluje. U tom slučaju mora se obezbijediti takav minimum, pa čak i više od minimuma. Međutim, ovako bi izgledalo da pojedini kolektivi imaju pravo da im društvo bez obzira kako posluju obezbijedi minimum.

Đuro Salaj: Na to se ne misli.

Mehmed Hodža: Iz ovog zakona proizlazi da im u svim uslovima društvo obezbeđuje minimum.

Đuro Salaj: Dok postoji to preduzeće, dotle će se morati dati. Dok se ljudi nalaze u radnom odnosu, mora im se dati.

Isa Jovanović: Mislim da je ovo pravilno uneto u zakon. Mi smo imali slučajeva da su pojedini rudnici bili nerentabilni i mi smo morali da damo dotaciju. Mi moramo da se trudimo da nam izvesna preduzeća rade bez obzira na rentabilnost. Uvek postoji mogućnost da društvo stane na stanovište da je jedno preduzeće nepotrebno i onda može da ga likvidira, a dok ga ne likvidira znači da postoji potreba za takvim preduzećem i mi moramo plaćati radnicima i više od minimuma.

Dr **Maks Šnuderl:** Mislim da je ovako dobro, jer je Ustav osnovni zakon. U Ustav ne bi trebalo da se unose detalji nego samo opšte norme. Što se tiče samih nerentabilnih preduzeća ne bi trebalo da se pominju, nego će to biti stvar zakona, a princip je taj da se garantuje minimalna zarada. Kako će biti sa preduzećima koja nisu ovakve vrste, kao što je to rekao i drug Isa Jovanović, to je stvar zakona. Ovde se samo radi o osnovnom principu koji treba da bude unesen. Ja mislim da treba ovako da ostane i da ne preciziramo ono što je drug Pretsednik rekao da bi to obuhvatilo svako preduzeće. To je stvar razrade zakona koji će o tome govoriti. U privrednim uredbama koje su bile predložene tamo je već bilo govora o likvidaciji preduzeća koja nemaju uslova da dalje rade.

Mehmed Hodža: Ako tako treba tumačiti taj stav ja bih se složio, ali ukoliko se smatra da ovom odredbom hoćemo da obezbedimo radnicima minimum zarade u svima uslovima, onda mislim da ne bi bilo pravilno zato što takvu obavezu naša država ne može da primi.

Isa Jovanović: Neće ni radnik da radi dugo sa minimalnom zaradom.

Pretsednik: Ja bih stavio samo jednu primjedbu. U slijedećem stavu se nabrajaju osnovna prava proizvođača pa se, pored ostalog, kaže »...da preko svojih pretstavnika u vijećima proizvođača utvrđuju materijalna sredstva koja se odvajaju za podmirenje društvenih potreba i da odlučuju o upotrebi tih sredstava«. Tu se razumijevaju vijeća proizvođača, ali ona sama ne utvrđuju materijalna sredstva koja se odvajaju za podmirenje društvenih potreba, nego zajedno sa općim vijećima. Tako treba razumjeti.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Osvrnuo bih se na diskusiju koja je vođena o pitanju zašto Ustavni zakon uzima garanciju da se trudbenicima u privrednim poduzećima obezbjeđuju minimalne zarade iz društvenih sredstava.

Privredna poduzeća su društvena svojina i ona izražavaju određenu društvenu djelatnost. Privredna poduzeća nisu, prema tome, nikakva privatna svojina, niti se osnivaju radi toga da bi se zadovoljili nečiji privatni interesi, nego su osnovana da zadovolje određene društvene potrebe. Prema tome, radnici koji rade u određenim poduzećima vrše društveno koristan posao i za taj se društveni posao zalažu.

To što smo mi naš sistem privrede postavili na principe robno-novčanih odnosa ima svojih razloga u stepenu naših produkcionih snaga i što društveni odnosi koji postoje još ne dozvoljavaju da se prijeđe na princip plaćanja rada prema potrebama. Međutim, zavođenjem principa robno-novčanih odnosa kao osnove za funkcioniranje naše privrede ne prestaje društveni karakter proizvodnje niti društveni karakter samog vlasništva. I sigurno je, ako jedan kolektiv upravlja tvornicom, društvo od njega traži da tom tvornicom upravlja tako da radnici mogu da vrše svoj društveno koristan posao i zato snosi i posljedice svoga upravljanja, t. j. njihova konkretna zarada zavisi od toga kako oni upravljaju. Ali to ne može ići do posljednje konsekvence, jer su poduzeća ipak organizirana od strane društva i vrše društveni posao. Prema tome, društvo, koje ih organizira da mu vrše izvjestan posao, mora da im garantira minimum. Pošto je poduzeće društvena svojina, a društvo je taj kolektiv angažiralo da vrši društveni posao, mora radnicima da garantira društveni minimum, iako zarada zavisi od uspjeha u privredi.

Druga je stvar kakvu konsekvencu imaju iz toga da povuku i poduzeća i država kad poduzeće više ne može da ostvari zaradu nego mora da padne na teret društva. Hoće li društvo održavati takvo poduzeće ili ne, to je pitanje i zakona i konkretne politike. I u našim dosadašnjim propisima, naglašavam dosadašnjim propisima, imamo zagarantiran ovaj minimum. I po dosadašnjim propisima u

ovim slučajevima nastupala je društvena intervencija. Istina, zbog nedovoljne razrađenosti privrednog sistema nemamo dovoljno precizirane konsekvence, kakvu obavezu ima kolektiv (to jest društvena organizacija) povući iz toga što društvo mora plaćati radnicima ono što nisu zaradili.

U propisima koje je spomenuo dr Šnuderl mogu biti dvije konsekvence o kojima ima da raspravlja nadležni državni organ. Narodni odbor može, na primjer, zaključiti da će to poduzeće dalje zadržati i davati mu dotaciju. No, u tom slučaju ne mogu plaće biti minimalne nego preko toga, jer je pitanje — kako je rekao drug Jovanović — da li će radnici raditi u poduzećima koja primaju dotaciju. Narodni odbor međutim može odlučiti da to poduzeće likvidira pošto organ ispita razlog zašto je do toga došlo. Mogu biti razne forme likvidacije. Jedno poduzeće može biti likvidirano aktom vlasti, zato što objektivno to poduzeće više ne može da se održi, a može biti i likvidirano aktom prinudne likvidacije iz koga slijede određene konsekvence za rukovodstvo poduzeća i za same radnike, jer se smatra da nije iz objektivnih razloga došlo do te situacije nego zbog lošeg upravljanja poduzećem.

Međutim, to je pitanje razrade našeg zakonodavstva. Ja mislim da u našem Ustavu mora biti zagarantirano da radnici koji su se radi društvenih interesa organizirali u jedno poduzeće dobiju minimalnu zaradu.

Pretsednik: Da li traži još ko riječ po čl. 6? (Niko se ne javlja). Pošto se niko ne javlja stavljam čl. 6 na glasanje sa izmjenom u st. 3 da se tačke i zapete zamijene sa zapetama, a da se ne stave dvije tačke, kao i sa izmjenom u pretposljednjem stavu kako je predložena u ispravci. Ko je za ovako izmijenjen član 6 neka digne ruku. (Svi dižu ruku). Ima li ko protiv? (Nema). Idemo dalje.

Sekretar čita član 7.

Pretsednik: Po čl. 7 imamo naknadne ispravke.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: U st. 1 druge alineje staviti umjesto riječi »na neposredno upravljanje« riječi »da neposredno učestvuju u vršenju vlasti« putem referenduma i t. d. Isto tako, umjesto riječi »zbora« staviti »zborova« a u trećem redu poslije »savjeta građana« ona ista formulacija, koju smo malo prije kritikovali »i drugih oblika učešća građana u pravosuđu i putem drugih oblika neposrednog upravljanja«. Onda, u trećoj alineji istog stava, četvrti red: »oslanjajući se na samoupravne privredne organizacije« ovo »samoupravne« brisati. U četvrtoj alineji istog stava, pri kraju, četvrti red, poslije riječi »u pravu« umetnuti »narodnog odbora«, dakle, »u pravu narodnog odbora na zakonom utvrđeni postotak poreza« i t. d. U petoj alineji istog stava, drugi red, poslije riječi »u nadzoru« umetnuti »narodnog odbora« i dalje »nad upravljanjem općenarodnom imovinom« a u trećem redu, poslije riječi »općenarodnom imovinom«

umjesto točke i zapete staviti zapetu i umetnuti riječi »kao i«. To bi bile izmjene, ukoliko ih prihvatite.

Dr **Maks Šnuderl:** Ja smatram da bi bilo potrebno u četvrtoj alineji, posle »u pravu narodnog odbora da samostalno ureduje poslove...« dodati (č i t a): »i da donosi samostalne propise (odluke) o tim poslovima ukoliko nisu uredeni saveznim ili republičkim zakonom«. Jer, to je jedno da ureduje te poslove a trebalo bi ipak reći ono što kaže Opšti zakon o narodnim odborima da o tim poslovima on samostalno donosi propise ukoliko nisu uredeni zakonom. Jer, ja smatram da je ovo važan stav zbog toga što dopunjava član 3. U čl. 3 predvideno je da federaciji i republikama pripadaju samo prava koja su im data Ustavom, a ovde su ti poslovi, koji nisu dati Ustavom, koji nisu regulisani zakonima. To su oni koje narodni odbor samostalno ureduje a po tim poslovima on donosi samostalne odluke. Bilo bi potrebno da se tu doda da u tim poslovima narodni odbori samostalno donose propise i odluke ukoliko nisu odredeni zakonom.

Dr **Jerko Radmilović:** Iako je dobra misao druga Šnuderla, mislim da nije nužno da mi ovdje preciziramo ovu odredbu na taj način što bismo postavili da odbori donose samostalne propise zbog toga što termin »samostalno ureduje poslove opšteg interesa« itd. izražava u svoj svojoj punoći široku aktivnost i nadležnost narodnih odbora. Pošto se ovdje radi o jednoj opštoj normi izraženoj u saveznom Ustavu, zadatak će biti republičkih ustavnih zakona da obrade u većem obimu i razrade misao koja je ovdje izražena, ali ova misao koja je ovdje izražena, kao uopćena misao, ona sadrži u sebi i ovo što bismo željeli da bude ovdje posebno istaknuto. Naime, pretpostavljam da odredba »samostalno ureduje poslove« sadrži u sebi i ovlaštenje narodnog odbora za donošenje propisa u toj oblasti. Pošto se ovdje radi o čitavom nizu aktivnosti, o nijansama u ovoj uopćenoj oblasti, to je više predmet republičkih ustavnih zakona nego što bi bio predmet saveznog Ustavnog zakona. Ako bismo mi ovdje do kraja obradili pitanja narodnih odbora, onda bismo ostali vrlo škrti, bili bismo prinuđeni na potpuno prepisivanje saveznog Ustavnog zakona. Zadatak je ustavnog zakona republike da razradi širine aktivnosti narodnih odbora i njihovih odnosa prema republičkim organima.

Dr **Maks Šnuderl:** I još jedna primedba. To je četvrti red odozdo: »u pravu narodnog odbora da statutom propisuje svoju unutrašnju organizaciju«. Mislim da je ovo preusko kazano. Treba kazati: ... propisuje svoju unutrašnju organizaciju i za svoj rad. Jer, kada smo pravili u mome srezu statut mi nismo govorili samo o unutrašnjoj organizaciji nego i o načinu rada. Zbog toga treba da se to doda »i za svoj rad«.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Rekao bih kratko da se slažem sa drugom Radmilovićem. U Ustavnom zakonu pod pojmom

»uređuje statutom svoju aktivnost« obuhvaća se cjelokupno uređivanje te materije, kako pojedinim propisima tako i upravnim aktima. Isti izraz nalazite i u čl. 9, kada se radi o pravu federacije, odredivanju međunarodnih odnosa i uređenju odnosa zemlje sa inozemstvom. Zato je to najšire moguće pravo o samostalnom uređenju. To znači donosi i propise i mjere i upravne akte. U tome se smislu upotrebljava ovaj izraz u Ustavnom zakonu. Prema tome, mislim, da nije potrebno ništa dalje precizirati.

Što se tiče primjedbe odnosno prava narodnog odbora da statutom propisuje svoju unutrašnju organizaciju i način poslovanja, mislim da ne bi trebalo u tome pravcu da unosimo način poslovanja, jer će on kad-tad biti propisan i propisima. Ali mi se čini da bi bilo bolje — ima u tome prijedlogu druga Šnuderla dosta osnova — da mi ovu riječ »unutrašnji« izbacimo. Jer »organizacija« je ipak širi pojam; to je i organizacija rada i poslovanja i t. d. Ja bih bio za to da se ova riječ izbaci.

Dr **Maks Šnuderl:** Ja se slažem.

Pretsednik: Ne dobijamo time ništa. Čini mi se da će ispasti poslije nejasno. Ako hoćemo da usvojimo prijedog druga Šnuderla, ne bismo ga mogli usvojiti time što bismo brisali riječ »unutrašnji« i da pod pojmom organizacije razumijemo i organizaciju posla i sam način poslovanja i samu organizaciju ustanova, nadleštava i organa i način njihovog poslovanja. Naravno da taj način poslovanja mora biti u skladu sa zakonima i drugim propisima. To ne bi smetalo.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Ja ne bih odustao od toga da ovo šire formuliramo. Ali sa ovim što drug Hrnčević predlaže stvar još više sužavamo. Jer, ako kažemo »unutrašnju organizaciju i poslovanje«, to onda statut svodimo na tehnički dokumenat. Međutim, bitno je kod statuta, i u praksi se pojavljuje potreba za statutima ne toliko zbog propisivanja organizacije koliko zbog odredivanja nadležnosti pojedinih organa narodnih odbora u okviru zakona i njihovih međusobnih odnosa. Danas je to ključni problem za funkcioniranje narodnih odbora. Zato mi se i čini da bismo sa »poslovanjem« još više sužili stvar. Ako kažemo »svoju organizaciju« to znači organizaciju i odnose. Ipak organizacija je širi pojam. Kada bismo rekli još šire: »da propisuje svoju organizaciju, odnose i nadležnost organa«, to bi, možda, bilo u neku ruku prošireno. Zato mi se čini da bi najbolje bilo da kažemo »svoju organizaciju«, razumijevajući tu organizaciju u najširem smislu riječi.

Pretsednik: To znači predlažete da se briše?

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Da se briše riječ »unutrašnji«.

Pretsednik: Ja predlažem da se bar u redakciji gleda da se pogodi sadržina statuta. Da se razmisli. Da primimo ovako, s tim da pokušamo da nađemo drugu formulaciju.

Dr **Milorad Vlajković:** Ja bih se ipak složio sa drugom Šnuderlom: »...da propisuju svoju unutrašnju organizaciju i poslovanje«.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Nije potrebno »unutrašnju« nego »svoju organizaciju i poslovanje«.

Pretsednik: Stavljam čl. 7 na glasanje sa izmjenama koje su predložene od strane predlagača a koje su vam saopštene, kao i sa izmjenama ovoga stava da se kaže: »u pravima narodnog odbora da statutom propisuje svoju organizaciju i poslovanje«. Ko je z a ? (Svi). Ima li ko p r o t i v ? (Nema). Molim dalje.

Sekretar čita član 8.

Dr **Maks Šnuderl:** Poslednji stav kaže da se »Samo zakonom mogu za vršenje poslova iz nadležnosti federacije, odnosno narodne republike, obrazovati u opštini upravni organi neposredno podređeni saveznim odnosno republičkim organima uprave...«. A kakvim zakonom? Mi znamo da se po Opštem zakonu o narodnim odborima mogu i republičkim zakonom osnivati takvi organi. Zbog toga treba, po mom mišljenju, da brišemo reči »odnosno narodne republike« — to je stvar republičkog ustavnog zakona, ili pak da kažemo od početka »Samo saveznim odnosno republičkim zakonom mogu se...«, jer bi inače izgledalo da se samo saveznim zakonom mogu osnivati takvi upravni organi.

Dr **Jerko Radmilović:** Ja se ne bih složio sa drugom Šnuderlom iz razloga što je svrha ovoga člana u tome da osigura autonomnost narodnih odbora. Kada posmatramo odredbu sa te tačke gledišta, onda vidimo da se ovdje želi da dade garantija narodnim odborima, da nerepublički organi ne mogu da osnuju svoje organe uprave. Znam šta imamo u Opštem zakonu o narodnim odborima, ali ovdje mi utvrđujemo osnovne principe prava samoupravljanja naroda u gradu i kotaru. Kada govorim o zakonu mislim i na savezni zakon i na republički zakon. Tako shvatam izraz »zakon« u ovome Ustavnom zakonu, kad izrično govorim o »saveznom zakonu« — mislim na njega, a kada govorim o »zakonu« mislim i na savezni i na republički zakon.

Nego ja hoću da primijetim — vraćam se na svoju raniju misao — mislim da bi bilo potrebno da umjesto »odnosno narodne republike« kažemo »odnosno republičkih organa vlasti« i to baš u vezi ovoga što sam dosad govorio. Ovdje se želi da garantuje narodnim odborima takav položaj iz koga proizlazi da se mogu osnivati posebni organi uprave van režima narodnog odbora samo zakonom. Dakle, ovdje imamo u vidu odnos republičkih organa prema narodnim odborima a ne republika kao takvih i zato bi trebalo reći »republičkih organa vlasti«.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Ja se ne mogu složiti sa objašnjenjem druga Radmilovića što se tiče zakona. Jer, kada se kaže zakon, misli se i na republički i na savezni zakon. To je verbalno

tumačenje. Tu se razumije i republički i savezni zakon. Pravilno je da ostane samo zakon.

Suština primjedbe druga Šnuderla je u tome da li se saveznim zakonom može predvidjeti da narodne republike osnivaju izvršne organe vlasti u narodnim odborima. Ja mislim da je to moguće i da je to u našoj ustavnoj praksi već i bilo. Jer, mi smo, na pr., Zakonom o Narodnoj miliciji, koji je savezni zakon, osigurali da je on organ republike i da ima svoj organ u narodnom odboru. Mislim da ćemo i dalje imati tu praksu kod određenih poslova: da istovremeno odredimo da republički organi imaju svoje organe i kod narodnih odbora. To, jasno, ne znači da republike ne će moći to da čine samo zakonom. One će to moći da čine zaista samo zakonom.

Nezgoda ove formulacije, ovako govoreći objektivno s obzirom na garanciju prema narodnom odboru, je u tome da mi nismo mogli i materijalno dati ustavnu garanciju te da kažemo u kome području to može da bude. Ali, to bi bilo takvo vezivanje za koje ne bismo mogli biti sigurni da bi u praksi moglo biti potvrđeno. Zato smo ostali na formulaciji garancija, t. j. da samo Narodna skupština može takve poslove ustanovljavati.

Što se tiče ove primjedbe druga Radmilovića o narodnim republikama ja, kao i prošli put, naglašavam da mi inače i podvlačimo razliku između organa vlasti i narodnih republika, ali ovdje se misli na organe narodnih republika kao cijele zajednice. Mislim da bi na ovome mjestu trebalo postaviti izraz »narodna republika«.

Dušan Diminić: Da li ovdje znači da svaki nezakoniti akt narodnog odbora može republički organ da poništi, ukine itd. U čemu je sadržaj toga prava nadzora?

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: To sada razrađuje poseban zakon. U republičkom ustavu je to razrađeno dosta dobro.

Pretsednik: Prelazimo na glasanje. Ko je za član 8? (Svi). Ima li ko protiv? (Nema).

Prelazimo na član 9.

Sekretar čita član 9.

Pretsednik: Ovdje imamo redakcisku ispravku u stavu 3. Tekst stava 3 se mijenja i glasi: »Savezne zakone neposredno izvršuju narodni odbori odnosno republički organi vlasti«.

Dr **Maks Šnuderl:** U smislu moje primedbe u načelnoj diskusiji, ja predlažem da se u trećoj alineji, koja glasi: »štiti jedinstvo i ravnopravnost naroda Jugoslavije i suverenitet narodnih republika« umesto reči »suverenitet« stave reči »prava narodnih republika«.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Ja bih molio da se formulacija koju predlaže drug Šnuderl rezervira. Točno je da se drug

Kardelj složio s tim da se izbaci riječ »suverenitet«. Međutim, mi smo u jednoj diskusiji imali tu formulaciju koju drug Šnuderl predlaže i došli smo do zaključka da je ona nezgodna, t. j. da je nezgodno reći da federacija štiti prava narodnih republika, jer bi se tu, ustvari, morala štititi prava narodnih republika u odnosu na federaciju. S obzirom na to da bi ipak drug Kardelj trebao da se ovom konkretnom formulacijom suglasi, ja bih molio da se ova stvar rezervira.

Dr **Ivo Sunarić:** U članu 9 rečeno je šta se misli pod federacijom. O tome je bilo diskusije u početku. Međutim, kasnije se pominje savezna država. Da li se tu pravi razlika između federacije i savezne države? Ovde se vidi da se pod federacijom ne misli samo na organe vlasti. Naprimer, u čl. 11 kaže se: »Savezni zakoni i drugi akti saveznih organa primenjuju se na celoj teritoriji savezne države«. Tu srećemo dva pojma: pojam federacije i pojam savezne države.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Iz nabrajanja ovih citata koje je drug Sunarić naveo vidi se da se pod izrazom »savezna država« misli na državu u teritorijalnom i državnopravnom smislu, a kad se govori o federaciji, misli se na društvenu zajednicu, i to u licu njenih organa vlasti. U članovima 10 i 11 govori se o saveznoj državi u teritorijalnom smislu, kao jedinstvu cjelokupnog državnog teritorija. Jasno je da su svi ti termini uvjetni i o njima se može diskutirati.

Dr **Maks Šnuderl:** Ja ipak smatram da bismo mogli da budemo bez termina »federacija«, pa da tamo gde stoji reč »federacija« kažemo »savezna država«.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Nama je termin »federacija« u nizu članova pomogao da jasnije postavimo stvari.

Dr **Jerko Radmilović:** Ovdje ne postoji neka naročita smetnja. Važnije je razgraničenje republičkih organa prema narodnim odborima, nego razgraničenje organa savezne države prema ostalim organima u našoj zemlji.

Pretsednik: Ja mislim da federacija, kao zajednica, sa svojim organima treba da vrši ova prava i dužnosti: da štiti nezavisnost, ravnopravnost, jedinstvo itd. Nije to samo stvar saveznih organa, nego čitave društvene zajednice. Društvena zajednica preko svojih organa treba da štiti ove osnovne elemente jedne samostalne države.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Ova društvena zajednica — cijela Jugoslavija sa svojim organima — to je federacija, ali je uvijek naglasak na pravima organa koji pretstavljaju tu zajednicu. Međutim, ako kažemo »savezna država« misli se, u prvom redu, na državu kao teritorijalno-političku jedinicu. U tom smislu se taj termin upotrebljava i u članu 1. Svaki političko-pravni termin ima svoje historijske razloge i može se tumačiti u raznim oblicima, prema tome kako tko razumije historijski nastanak pojedinih termina. Ali, mi smo ipak nasto-

ja'i u ovom zakonu da te termine kolikogod je moguće preciziramo i postigli smo da se mnoge stvari jasnije postave.

Dr **Ivo Sunarić:** Ja bih to čisto sa praktične strane hteo da postavim: Kako će se ovaj naš Ustav prevoditi na strane jezike? Da li postoji ta razlika u pojmu izmedu federacije i savezne države?

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: U pravnoj nauci i ustavnom pravu svih zemalja postoji ta razlika, ali smo je mi dosad zanemarivali.

Dr **Maks Šnuderl:** Federacija je opšti pojam, naučni pojam, a savezna država je konkretna, na osnovu federativnog principa osnovana država.

Pretsednik: Ja mislim, da determiniramo te pojmove pa da se ne vraćamo stalno na to pitanje. Jer, ovako ćemo stalno diskutirati o tome šta je federacija, šta je savezna država itd. Ja mislim da treba kompleksno uzeti čitav projekt i vidjeti gdje bi eventualno trebalo izmijeniti. Mislim da nije korisno kod svakog člana diskutirati o tome.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Ja bih samo htio da skrenem pažnju na to da je ovaj Prijedlog ustavnog zakona u raznim svojim fazama bio diskutiran na raznim sastancima profesora ustavnog prava i mnogo se diskutiralo o pojmu federacije, pa je manje-više ovakva terminologija ipak prihvaćena na tim sastancima. Mislim da je Zakonodavnom odboru to ipak nekakvo umirenje savjesti, ako su naši pravni stručnjaci i profesori prava to prihvatili.

Pretsednik: Čim smo mi pošli putem razbijanja državno-kapitalističkih pojava i putem ove deetatizacije, da je tako nazovem, ja mislim da smo nužno naišli na jedan nov pojam koji ne znači državu nego federaciju kao jednu društvenu zajednicu, sa svojim organima koji mogu biti državni, društveni, itd. Jer, ako bismo ostali kod starih termina, mislim da ne bismo mogli izraziti ovu društvenu funkciju i podruštvljenje naše države. Zbilja bi trebalo sjesti pa definirati to tačnije. Ko traži još riječ? (Niko). Stavljam čl. 9 na glasanje, s tim da rezerviramo drugu rečenicu u prvom stavu. (Prima se).

Sekretar čita član 10.

Dr **Maks Šnuderl:** Mi smo u ranijim projektima imali i izraz »jedinstveno pravno područje«. To je sada ispalo, ali je ostalo »carinsko područje«. Ja bih molio objašnjenje zbog čega je to izostalo.

Dalje, u jednom ranijem projektu bilo je i to da državljani jedne republike uživaju u svakoj republici ista prava koja imaju njeni državljani. I to je ispalo iz ovog projekta. Sada je pitanje zbog čega je to ispalo i da li je pravilno da to ispadne, da li nije nužno da to ostane.

(Sednici prisustvuje potpretsednik Vlade FNRJ Edvard Kardelj).

Dr **Jerko Radmilović:** Mislim da ne bi bilo tačno ako bismo rekli da je teritorija savezne države sastavljena od teritorija narodnih republika i čini jedinstveno pravno područje. Pošto smo mi organizovani na principu federativnosti, ne možemo pretpostaviti da je to jedno jedinstveno pravno područje. To može biti jedinstven sistem, o kome kasnije govorimo, a ne jedinstveno pravno područje. To bi značilo isključiti aktivnost narodnih republika u oblasti zakonodavstva. Zbog toga je pravilno što je ovdje isključeno jedinstvo pravnog područja i što se ostalo kod jedinstva državnog, i kod privrednog i carinskog područja.

Dr **Ivo Sunarić:** U čl. 10, stav drugi, izražen je princip slobode prometa u celoj zemlji i kaže se da se on ne može ograničiti nikakvim aktom republičkog organa vlasti ili narodnog odbora. Međutim, moglo bi se u praksi dogoditi da bi iz nekih naročitih razloga trebalo ograničiti slobodu prometa. Uzmimo slučaj da u jednom srezu vlada neka stočna zarazna bolest i tu se zabrani sloboda prometa da se bolest ne bi širila. Takvu odluku trebalo bi da donese ili sreski odbor, ili u krajnjoj liniji republički organ. Da li bi se na ovaj način onemogućilo lokalnom organu da donese takvu odluku?

Dr **Milorad Vlajković:** Ja mislim da se ne bi onemogućilo, zato što će postojati posebni propisi kojima će to biti predviđeno.

Mehmed Hodža: Ali to ne sme da dode u suprotnost sa ustavom.

Pretsednik: Ovaj propis, izgleda, treba gledati u privrednom aspektu, a ne u aspektu nekih sanitarnih mjera.

Dr **Jerko Radmilović:** Ovdje se želi da isključi mogućnost da se jedan srez blokira, kao što je bilo slučajeva kod nas.

Potpretsednik Vlade FNRJ Edvard Kardelj: Ja mislim da nema takve opasnosti. Sreski narodni odbori, ne samo po ovom Ustavnom zakonu, nego po čitavom našem novom sistemu, neće moći kad god hoće da zabrane bilo kakav izvoz, recimo pod izgovorom da je to potrebno iz sanitarnih razloga. Oni će morati pre toga da obave određenu proceduru: da sastave komisiju, da se izvrši pregled itd. A to je i tendencija čitavog novog sistema, — da se samovolja definitivno spreči. Ali savezni organi mogu u nekim posebno teškim ekonomskim uslovima, da zabrane, naprimer, izvoz pšenice iz Vojvodine. Pogotovo postoji mogućnost ograničenja na bazi drugih propisa, napr., iz sanitarnih i drugih razloga. Ja mislim da ne treba ništa dopunjavati i da je ovo sasvim u redu.

Pretsednik: Traži li još ko riječ? (Niko). U pogledu primjedbe druga Šnuderla da li bi trebalo staviti »jedinstveno pravno područje«...

Dr **Maks Šnuderl:** Ja odustajem od toga. Međutim, smatram da ona druga rečenica koja je ispala — da državljanin jedne republike

uživa u svakoj republici ista prava koja imaju njeni državljani, treba da ostane.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: To je izbačeno zato što to postoji u današnjem Ustavu u onoj glavi koju nismo ukinuli, i stoga nismo smatrali za potrebno da se to i ovdje napominje.

Potpretsednik Vlade FNRJ Edvard Kardelj: Ovo negde mora da stoji, po mom mišljenju, ali je pitanje da li ne bi bilo bolje da to donesu republički ustavi, da republike jedna drugoj daju ta prava. Meni se čini da je to politički mnogo zgodnije nego da mi saveznim ustavom naturamo republikama jedan odreden stav. Inače, princip se mora negde uneti. Mogao bi i ovde da stoji, ali mislim, da bolje odgovara republičkim ustavima.

Dr **Maks Šnuderl:** To je u sadašnjem Ustavu čl. 48 i u glavi VI, koja je, mislim, ukinuta.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Ukinuta je.

Potpretsednik Vlade FNRJ Edvard Kardelj: Ne bih bio protiv da tu odredbu i ovde unesemo, jer je to princip koji u svakom slučaju treba da ude u ustav. Možemo to i ovde uneti.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Ta bi odredba došla kao treći stav člana 12.

Potpretsednik Vlade FNRJ Edvard Kardelj: Tu je bila i ranije.

Pretsednik: Stavljam ovaj član 10 na glasanje. Ko je za, neka digne ruku. (Svi dižu ruku). Ima li ko protiv? (Nema).

Pošto je usvojen član 10, prelazimo na član 11.

Sekretar čita član 11.

U diskusiji se pojavilo ovo pitanje: da li u slučaju razmimoilaženja izmedu saveznog zakona i republičkog zakona onaj organ, koji se nade u situaciji da donosi konkretno rešenje, treba neposredno da reši to pitanje, to jest da li da primijeni savezni ili republički zakon. Izgleda da je baš ovim dato ovlaštenje organu kad se nade u toj situaciji razmimoilaženja izmedu saveznog i republičkog zakona, da primijeni savezni zakon neposredno. U drugom stavu ovoga člana rješava se pitanje ukidanja dotičnog zakona a ne pitanje primjene propisa na konkretni slučaj.

Pretsednik: Ja sam negdje kasnije pročitao u tekstu baš to što vi kažete: u slučaju razmimoilaženja da se primjenjuje savezni zakon.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: To tu piše. Narodne republike mogu da traže od Narodne skupštine FNRJ da o tome odluči. Zato je tu proširena formulacija.

Pretsednik: Ja sam čitajući tekst primijetio da se na jednom mjestu govori o razmimoilaženju republičkog ustava i zakona i saveznih za-

kona sa saveznim Ustavom, pa ne znam da li to ovdje treba da dode do izražaja?

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Ne treba, kasnije.

Pretsednik: Traži li još ko riječ? (Niko). Onda stavljam na glasanje član 11. Ko je za, neka digne ruku. (Svi dižu ruku). Ima li ko protiv? (Nema). Prelazimo na član 12.

Sekretar čita član 12.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Kao treći stav ovog člana 12. dolazi član 48. Ustava iz godine 1946., koji govori da državljanin jedne republike uživa sva prava u drugoj republici, koja uživaju državljani te republike.

Pretsednik: To je nadopuna člana 12. Traži li ko riječ? (Niko). Onda stavljam član 12 sa ovom nadopunom na glasanje. Ko je za, neka digne ruku. (Svi dižu ruku). Ima li ko protiv? (Nema).

Kod člana 9, stav prvi, rezervirali smo drugu rečenicu. To je u vezi prijedloga druga Šnuderla. Tu se govori o suverenitetu narodnih republika i predlaže se da se umjesto »suvereniteta« stavi riječ »pravo«.

Potpretsednik Vlade FNRJ Edvard Kardelj: Ja nemam ništa protiv da se izbriše reč »suverenitet«. Ali onda treba da se tu stavi tačka, jer mislim da je nemoguće staviti u dužnost federaciji da štiti prava republika. Istoriski razvitak federacije dosad je pokazao da su obično federacije napadale prava republika, a ne da su ih štitile. Mislim da nema smisla dati jednu formulaciju koja bi bila hipokritička. Ali za nas je bitno da stvaramo takav ustavni poredak u kome je federacija zaštićena, za nas je bitno jedinstvo i ravnopravnost naroda Jugoslavije. Prema tome, ja sam za to da se brišu reči »i suverenitet narodnih republika«.

Pretsednik: Usvaja li se član 9 sa ovom izmjenom. (Usvaja). Ima li ko protiv? (Nema). Time smo završili glavu I i prelazimo na glavu II.

Sekretar čita naslov glave druge i član 13.

Pretsednik: Ako niko ne traži riječ, ja bih pitao da li se pod izrazom »... u okviru ustava« razume i ovaj Ustavni zakon.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Da.

Pretsednik: Ko je za, neka digne ruku. (Svi dižu ruku). Ima li ko protiv? (Nema). Prelazimo na član 14.

Sekretar čita član 14.

Dr **Maks Šnuderl:** Imam dve primedbe. Ja mislim da zbog načela jedinstva vlasti treba istaći da Savezna narodna skupština vrši prava federacije i u oblasti pravosuda preko Saveznog vrhovnog suda i dru-

gih saveznih sudova na osnovu saveznih zakona, a ne da prava federacije u oblasti pravosuđa vrše Savezni vrhovni sud i drugi savezni sudovi nekako odvojeno od skupštine. Ta prava federacije u oblasti pravosuđa vrši Savezna skupština ali preko Saveznog vrhovnog suda. Inače u oblasti pravosuđa jedinstvo vlasti ne dolazi do onog istog izraza kao u drugim oblastima.

Pretsednik: Ja bih postavio pitanje kod prvog stava. Tu se govori o izvršnim organima federacije, a to su Predsjednik Republike i Savezno izvršno vijeće.

U prvom stavu se kaže: »Prava federacije Savezna narodna skupština vrši neposredno i preko Pretsednika Republike i Saveznog izvršnog veća, kao svojih izvršnih organa«, a određene poslove i preko saveznih organa uprave. Ovdje se nekako miješa pojam »izvršnih poslova« i poslova uprave. A koji su sve tu određeni izvršni poslovi koji bi se ostvarivali preko saveznih organa uprave? Nekako nije jasno šta se misli kad se kaže izvršnih poslova organa uprave.

Potpretsednik Vlade FNRJ Edvard Kardelj: Što se tiče suda, načelno uzevši, verovatno da drug Šnuderl ima pravo. Ali je ipak pitanje, bez obzira što stojimo dosledno na principu jedinstva vlasti, da li treba Savezni vrhovni sud ovako formalno staviti u položaj neposrednog i direktnog izvršnog organa Narodne skupštine. Narodna skupština ima nad Vrhovnim sudom kontrolu vlasti u tome što postavlja i razrešava sudije Vrhovnog suda, prima izveštaje suda, diskutuje i daje opštu ocenu, ali ja sumnjam da li treba stvoriti ovako neposrednu vezu između Saveznog vrhovnog suda i Narodne skupštine. Meni se čini da je za autoritet Vrhovnog suda bolje da ostane ovako, a princip jedinstva vlasti obezbeđen je postupkom imenovanja sudija Saveznog vrhovnog suda i formom, kako on odgovara Skupštini.

Dr **Maks Šnuderl:** Na savetovanju pravnika svi smo bili toga mišljenja da u drugom stavu treba reći da u oblasti pravosuđa prava federacije vrši Narodna skupština preko Saveznog izvršnog veća.

Pretsednik Vlade FNRJ Edvard Kardelj: To je bila jedna od ranijih formulacija.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Ipak sudovi nisu izvršni organi Skupštine.

Dr **Maks Šnuderl:** Jedinstvo naše vlasti dosledno se sprovodi.

Potpretsednik Vlade FNRJ Edvard Kardelj: Mi ne kažemo da je Vrhovni sud institucija iznad Skupštine, iznad Ustava. Skupština postavlja i razrešava Vrhovni sud. U tome je ta živa, intenzivna veza. Vrhovni sud igra kod nas posebnu ulogu, — i ja mislim da će je još igrati, — zato bi možda bilo bolje da ostavimo ovako. Na drugom mestu je spomenuto da Skupština bira i razrešava sudije Saveznog

vrhovnog suda. Ako bi u jednom zakonu bilo napisano koja su sve prava Vrhovnog suda i ako bi njegova uloga bila jasno istaknuta, to bi imalo smisla. Ali ako bismo to učinili u Ustavu, ispalo bi da je Vrhovni sud igračka u rukama Narodne skupštine. I njegova pozicija bi bila suviše labava. Mislim da bi Savezni vrhovni sud trebalo da se orijentiše i u drugim pravcima, da preuzima pored dosadašnjih i izvesne druge funkcije. Mi smo prilično diskutovali: da li da damo Vrhovnom sudu pravo tumačenja zakona. Možda ćemo posle izvesnog vremena doći na to. Sada je suviše rano.

Što se tiče ovog gore, ne kažem da se ne može naći bolja formulacija, ali smisao je u tome da je ustvari Savezna narodna skupština, zajedno sa Izvršnim većem i Pretsednikom Republike, faktor koji obavlja sve poslove iz savezne nadležnosti, bilo neposredno ili preko nadležnih organa. Ako obavlja preko odredenih upravnih organa, onda bi i ti poslovi trebalo da budu odredeni. Recimo, Državni sekretarijat za poslove narodne privrede neće moći kao dosad da rešava ovako pitanje koje će se pojaviti na području privrede, nego će imati tačno odredene poslove. Inače moraće signalizirati Saveznom izvršnom veću, da postoji ovaj ili onaj problem, ali ga on sam neće moći rešavati; on mora dobiti ovlašćenje da može da vrši takve i takve poslove. To je smisao ove formulacije.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Drug Hrnčević je napomenuo da nije dovoljno objašnjen termin »izvršni poslovi«...

Pretsednik: U odnosu na upravni posao.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Kad govorimo o izvršnim poslovima mi smo imali na umu i upravne poslove koje će vršiti Izvršno vijeće... To se tiče organa državne uprave. Time je njihova funkcija ograničena.

Potpretsednik Vlade FNRJ Edvard Kardelj: Samo Izvršno veće ne može da ih vrši nego mora dobiti od Skupštine ovlašćenje za njih. To je smisao.

Pretsednik: Mislim da će i u teoriji nastati potreba da se objasni diferencija izmedu izvršne vlasti i upravne vlasti. To je sigurno, naročito s obzirom na Ustav i ovakvu organizaciju vlasti; nekako ti pojmovi nisu čisti. Jer, upravna vlast ne ispoljava se samo u provodenju upravnog postupka, u primjeni zakona na konkretne slučajeve. Upravna vlast donosi pravilnike i uputstva kojima regulira rad svojih organa, a tim pravilnicima i uputstvima mogu se obuhvatiti i neki poslovi za koje se može postaviti pitanje da li su izvršni ili su upravni. Ja ne znam da li je to kod nas raščišćeno, da li je raščišćen pojam upravne i izvršne vlasti i zato sam postavio to pitanje.

Potpretsednik Vlade FNRJ Edvard Kardelj: Po mom mišljenju ako u našem novom sistemu od dosadašnjih upravnih poslova uzmemo nji-

hov rukovodeći politički deo onda nam stvarno ostaje administracija, a u okviru administracije mogu da budu vršeni i neki poslovi političke prirode, znači i poslovi od većeg značaja. To će imati državni sekretari.

Kad se govori o izvršnim poslovima ja mislim da se tu, pre svega, misli na poslove koji imaju politički značaj i koji pretstavljaju političku odluku u izvršenju zakona i principijelnih odluka Narodne skupštine. Državni sekretar ne bi mogao da donosi sam neku odluku političke prirode ako ne bi prethodno bio za to ovlašćen od Izvršnog veća, tako da se ipak njegov posao više svodi na to što se u drugim zemljama zove državna administracija.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Možda bi ipak bilo bolje reći »određene upravne poslove i preko saveznih organa . . .«

Dr **Jerko Radmilović:** Ja se ne bih složio s tim. Ako dodamo »i određene upravne poslove« onda ćemo još više učiniti nejasnim zadatak upravnih organa.

Potpretsednik Vlade FNRJ Edvard Kardelj: Uzmimo konkretan primer. Nastane disproporcija između novca i robe i nastupe pojave inflacije. Odluku o državnim merama koje treba preduzeti da se to dovede u sklad donosi Izvršno veće. Ono će rešiti napr. da treba baciti rezerve robe u promet, ili preduzeti druge ekonomske mere, ono će odrediti organe koji će to izvršiti. A Državni sekretar ima da predvidi organizacione mere koje su potrebne da se to sprovede u delo i da u formi pravilnika, naredbi itd. sve organizuje. Izvršno veće ima u tom slučaju jedan državno-upravni posao, jer, na kraju krajeva, i to je sastavni deo uprave, ali samo politički deo te uprave.

Pretsednik: Ako takvi politički akti imaju elemente upravnih poslova onda su i izvršni i ne mogu biti tačno razlučeni izvršni poslovi od upravnih.

Potpretsednik Vlade FNRJ Edvard Kardelj: Zato bi po mom mišljenju bilo najbolje da — kad govorimo o poslovima — uvek govorimo o izvršnim poslovima, a kad govorimo o organima onda možemo deliti upravne organe od Izvršnog veća, koje nije upravni organ. Zato je bolje ostaviti izvršne poslove pa neka pravna nauka i praksa tu razliku prave.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Ona ne može demantirati izvršne poslove.

Potpretsednik Vlade FNRJ Edvard Kardelj: Bolje je upotrebiti širi termin nego ići na uži i doći u kontradikciju.

Pretsednik: Stavljam član 14 onako kako je predložen na glasanje. Ko je za, neka digne ruku. (Svi dižu ruku). Ima li ko protiv? (Nema).

Sekretar čita član 15.

Pretsednik: Ovdje imamo amandman. U čl. 15, st. 1, tač. 9, briše se prva rečenica. Osim toga, imamo i redakcisku ispravku. U st. 1, tač. 4, Savezni vrhovni sud, staviti veliko slovo S. U tački 5 pod a) umjesto riječi »o izboru i opozivanju narodnih odbornika...« staviti »o izboru narodnih poslanika za Saveznu narodnu skupštinu i njihovom opozivanju«.

Dr **Maks Šnuderl:** Tačka 5 pod v) sadržava »opšte zakonodavstvo: u oblasti organizacije vlasti, prosvete i kulture, narodnog zdravlja i socijalne politike, kao i u drugim oblastima kad je to od opšteg interesa za sve narodne republike«. Mi ovde nemamo izričito precizirano donošenje opštih zakona u oblasti privrede. Međutim, ako pogledamo član 33, tač. 5, vidimo da ravnopravno učestvuju Savezno veće i Veće naroda u donošenju opštih zakona u oblasti privrede. Mi bismo, dakle, morali i ovde u tački 5 pod v) da navedemo donošenje zakona u oblasti privrede. Istina, to je obuhvaćeno u drugoj rečenici gde se kaže »kao i u drugim oblastima kad je to od opšteg interesa za sve narodne republike«, ali ja mislim da je oblast privrede tako važna da bi trebalo ovde u tački 5 pod v) izričito naglasiti i donošenje opštih zakona iz oblasti privrede a da se ne podrazumeva ovako važna oblast pod »drugim oblastima« kad je to od opšteg interesa.

Dalje. U tački 5 pod a) i b) govori se o porezima. Kakva je razlika između onoga što je rečeno pod a) i pod b)? Da li se zakonodavstvo o porezima smatra kao isključivo savezno zakonodavstvo ili kao osnovno zakonodavstvo? Tu je i jedno i drugo, a nije jasno kad treba da bude isključivo savezno, a kad treba osnovno zakonodavstvo.

Dr **Edhem Čamo:** U tački 5, gdje se nabrajaju oblasti za osnovno zakonodavstvo, mislim da bi trebalo isto tako podvući i pitanje suzbijanja i iskorenjivanja stočnih zaraznih bolesti, s obzirom na važnost stočarstva u našoj privredi i na važnost prometa stokom i stočnim proizvodima. Mi imamo izvjesne obaveze prema inostranstvu utvrđene konvencijama, te je nužno imati u tom pogledu zajedničko zakonodavstvo.

Dušan Diminić: U vezi sa ovom formulacijom u tač. 5 pod a) (isključivo zakonodavstvo) gdje se govori o donošenju imovinskog zakonika, ja bih tražio jedno razjašnjenje. Naime, da li na osnovu toga može republika da regulira i ovakve stvari kao što su donošenje zakona o poljskim i šumskim štetama i o drugim stvarima imovinskog karaktera ali koje su od manjeg značaja. Mislim da bi bilo potrebno da republika može to donositi. O tome je bilo diskusije u našem Savjetu za zakonodavstvo. Ako je ovom formulacijom to regulirano, onda je to u redu. Samo se pitam da li je ovim riješeno da republika može donositi zakone o manje važnim imovinskim odnosima a u pogledu poljskih i šumskih šteta itd.

Dr **Maks Šnuderl:** Imam primedbu na tačku 5 pod b), treći red odozdo (mere za zaštitu narodnog zdravlja). Ove mere za zaštitu narodnog zdravlja spadaju pod osnovno zakonodavstvo, a pod b) u opšte zakonodavstvo spada narodno zdravlje. Opet nije jasno kada je osnovno a kada opšte zakonodavstvo.

Dr **Jerko Radmilović:** Što se tiče tačke 5 pod b) postavlja se pitanje, bar ga ja sam sebi postavljam, da li je potrebno u našim sadanjim uvjetima da pitanja socijalnog osiguranja budu predmet osnovnog zakonodavstva. Ja sam o tome razmišljao i nekako sam više sklon da shvatim da je to takva materija, da je od takvog značaja za cjelinu naše zemlje, da je to od tako velikog značaja baš za radničku klasu, za radnike i službenike i da ne bi trebalo da bude razlika u tako važnim pravima. Pogotovu obzirom na činjenicu da radnik danas radi u jednoj a sutra se, po potrebi službe, opredjeljuje na rad u drugoj narodnoj republici i tome slično, pa onda, u krajnjoj liniji, njegova prava ovise od toga gdje je proveo zadnjih dvije do tri godine na radu, tj. na području koje narodne republike. Ako pretpostavimo da osnovno zakonodavstvo može da se razraduje do te mjere u narodnoj republici, da može da sadrži znatne razlike u pogledu prava radnika i službenika i drugih kategorija osiguranika, ja sam nekako više sklon da u sadanjim uvjetima socijalno osiguranje shvatim kao materiju isključivog zakonodavstva. To je jedno pitanje.

Zatim, što se tiče tačke 7, nekako mi, suprotno od onoga što sam ranije govorio, izgleda široka formulacija gdje se govori o odlučivanju »o drugim osnovnim pitanjima i mjerama unutrašnje politike«. Pitanje unutrašnje politike — to je široka oblast. To je sve ono što nije ovdje ranije istaknuto, što nije spoljna politika, privredna politika. Sve bi to trebalo da bude u širem smislu riječi unutrašnja politika. Možda bi bilo potrebno, iako se ovdje govori o osnovnim pitanjima, da bi samo osnovna pitanja trebalo da budu predmet odlučivanja organa federacije, da bismo možda na kraju dodali »u okviru prava i dužnosti federacije«. Time bismo suzili to područje u one pretpostavljene okvire kako ih shvata sam Ustavni zakon. Ne mislim da Ustavni zakon želi da ovom formulacijom protegne tu svoju aktivnost i u one oblasti, koje su po prirodi stvari republičke. Možda bi ovo ograničenje ukazivalo na pravi smisao ove odredbe.

Nadalje, u tački 9 se naglašava da u nadležnost Savezne narodne skupštine spada teritorijalno razgraničavanje izmedu narodnih republika koje sporazumno predlože narodne republike i rješavanje sporova. Ovdje je upotrebljen isti izraz za dva pojma. Ja u prvoj rečenici vidim misao, želju da se naglasi ona situacija, kada jedna narodna republika, u sporazumu sa drugom, susjednom narodnom republikom, želi, iz ovih ili onih razloga a u prvom redu iz razloga potreba i želja perifernog dijela stanovništva dotične republike, da ono područje koje momen-

tano spada u njen sastav — uzmimo Narodnu Republiku Hrvatsku gdje zbog toga što jedan dio stanovništva koje želi da se priključi Narodnoj Republici Sloveniji ili, s druge strane, Narodnu Republiku Bosnu i Hercegovinu, da svjesno, na osnovu analize stanja, potreba i želja zaključi, da bi taj dio područja, taj dio narodne republike trebalo da pripadne, možda svega nekoliko sela, drugoj narodnoj republici. To je svjesna promjena granica. Za tu promjenu granica potrebno je, razumljivo, s te tačke gledišta i polazi Prijedlog ustavnog zakona, da je za to potrebna saglasnost narodnih republika, kako one koja danas ima u sastavu pojedina mjesta, tako i one narodne republike koja želi da primi to područje odnosno ta sela, mjesta i grad u svoj sastav. Međutim, pored te situacije vidimo i novu situaciju: rješavanje sporova oko razgraničenja narodnih republika. Ja shvatam da pitanje rješavanja sporova spada u drugu materiju. To su oni slučajevi, oni granični slučajevi kada nije jasno da li granica date republike prelazi ovom ili onom stranom rijeke, kada je spor o tome...

Potpretsednik Vlade FNRJ Edvard Kardelj: Ne samo to. Može biti da jedan deo stanovništva hoće da se priključi drugoj republici, a da ta republika nije s tim saglasna i zbog toga nastane spor između jedne i druge republike. Kad se oni ne mogu da saglase, taj spor ima da se rešava...

Dr **Jerko Radmilović:** No ipak je stvar malo nejasna.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Nije dobra formulacija. Radi se o prvom slučaju kad je jasna granica.

Potpretsednik Vlade FNRJ Edvard Kardelj: Ova formulacija stvara mogućnost da federacija može pitanje tih granica rešavati kako hoće.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Razgraničenje je kada su nejasne granice.

Dr **Jerko Radmilović:** Imali smo tih slučajeva i dosad, u Hrvatskoj i u Bosni. To je išlo uz prethodni sporazum, uz prijedlog oba prezidijuma. To nije prvi slučaj. Međutim, može da dođe do spora, pošto dosad nismo utvrdili granice u formalnom smislu riječi a nema ni potrebe da se igramo time. No, može nastati spor da li neko brdo pripada jednoj ili drugoj republici. To je drugi slučaj. Prema tome, mislim da bi trebalo u formulaciju unijeti tu razliku. Jedno je svjesna izmjena granica a drugo je pitanje spora o razgraničenju kao i kod narodnih odbora.

Potpretsednik Vlade FNRJ Edvard Kardelj: Trebalo bi izmeniti: gore »izmena« a dole »razgraničenje«. Onda bi bilo jasno.

Dr **Jerko Radmilović:** Drug Šnuderl je pokrenuo pitanje da li da predmet opšteg zakonodavstva budu pitanja iz oblasti privrede. Ja mislim da to ne bi trebalo da bude predmet opšteg zakonodavstva.

Potpretsednik Vlade FNRJ Edvard Kardelj: U tač. 5 trebalo bi brisati.

Dr **Jerko Radmilović:** Dalje, što se tiče pitanja koje je drug Diminić postavio da li narodne republike kod formulacije koja je ovdje data u pogledu donošenja imovinskih zakonika itd., mislim da je ta formulacija i data za razliku od ranijih prednacrta, koji su formulirali to pitanje na način da se radi o rješavanju imovinskih prava, da se išlo na taj suženi termin iz razloga da se omogući narodnim republikama da rješavaju detalje iz oblasti imovinskih prava kao što je slučaj sa poljskim štetama i t. sl. Ta formulacija omogućuje da detalje iz imovinskih prava narodne republike rješavaju svojim zakonima.

Pretsednik: Meni se ne svida ovaj izraz isključivo zakonodavstvo. Nekako mislim da bi to trebalo opisno izraziti, nekako opisno kazati. I u samom tekstu to loše zvuči: u »isključivu« nadležnost spada »isključivo« zakonodavstvo... Mislim da potražimo neki drugi izraz. To je čisto terminološka primjedba.

Dalje: »Skupština daje preporuke za rad državnih organa, samoupravnih ustanova i privrednih organizacija«. Preporuka je nešto što nije obavezno, što je obavezno po svojim političkim razlozima, po unutrašnjoj snazi argumentacije, ali takva preporuka nije obavezna kao što je obavezan zakon. Mislim da Skupština, u odnosu na državne organe, ne bi trebalo da dolazi u takav odnos da nešto »preporučuje« pa onda da od njih zavisi da li će ili neće to izvršiti. To je razumljivo u odnosu na samoupravne ustanove i društvene organizacije, ali u odnosu na rad državnih organa ne bi trebalo staviti da državni organi budu u takvom odnosu prema Skupštini. Ona donosi zakon ili propis koje državni organi moraju da izvršavaju.

Potpretsednik Vlade FNRJ Edvard Kardelj: Opšte zakonodavstvo, kako je ovde formulisano, uglavnom zadire u oblast onih pitanja, koja su po Ustavu u nadležnosti republike, i prema tome, opšte zakonodavstvo ima principe koji olakšavaju izgradnju samostalnog republičkog zakonodavstva i kada je to od opšteg interesa za sve narodne republike. Mi smo ovde izričito stavili u predlog ne za čitavu zajednicu, kao što je bilo prvobitno, nego za sve narodne republike, da se time nekako čak i u formulaciji naglasi da to mora tražiti interes republike. No, privreda, prema tome, ne spada u opšte zakonodavstvo, jer se ona rešava bilo preko isključivog zakonodavstva bilo preko osnovnog zakonodavstva. Zato bi bio u principu za to da se ona tačka briše ili da se preformuliše. Biće opštih zakona koji će zadirati u područje privrede, ali to neće biti opšti zakoni o privredi. U tome je formula nepravilna. Ne postavlja se pitanje da li mi mislimo da ovo Veće proizvođača angažujemo baš u svakoj stvari. Mislim da nema potrebe da kod opštih zakona sarađuju tri veća: Savezno veće, Veće naroda i Veće proizvođača. Ako donosimo opšti zakon, donećemo ga sa stanovišta zajednič-

kih interesa republika. Dovoljno je ako učestvuje Veće naroda i Savezno veće. Ukoliko će u konkretnoj razradi taj zakon dobiti i veći privredni značaj, onda će ga u republikama donositi oba veća, i veće proizvođača i republičko veće. Zato je najbolje da tu rečenicu sasvim izbacimo. I onako je poslednja rečenica, »kao i u drugim oblastima« prilično široka i ne bi imalo smisla da sada to još više proširujemo, unoseći i privredu. Na kraju, može se desiti da ćemo rešavati neko pitanje od privrednog značaja ali koje za federaciju ima vrlo mali značaj (recimo pašnjaci), no to se ipak može zvati osnovni zakon, ne mora biti opšti zakon. Da se držimo principa da se opšte zakonodavstvo odnosi na specifično republičku nadležnost a ne na saveznu.

Ne kažemo šta sve osnovno zakonodavstvo treba da predvidi. Ono (savezno) može biti u nekoj oblasti samo okvirno, a republičko da razradi materiju, ali ipak to ostaje osnovno zakonodavstvo. Ono spada u područje gde ima i savezne i republičke nadležnosti.

Što se tiče zakonodavstva o porezima, ja sam dao primedbu u početku, ali smo se posle složili da je teško naći neku drugu formulaciju koja bi bila jasnija. Naime, pod a) se misli na to kakvi porezi mogu da postoje u Jugoslaviji. Nijedna republika ne može uvesti neki porez koji nije prethodno utvrđen u saveznom zakonodavstvu kao moguć porez. A posle toga može doći jedan zakon, kao osnovni zakon, recimo o porezu na dohodak, koji dozvoljava da na osnovu tog osnovnog zakona republike mogu donositi svoje zakone. Možda bi se to moglo jasnije reći, ali to se može i kasnije obrazloženjem protumačiti.

Dalje, što se tiče prenošenja nekih osnovnih zakona u isključivo zakonodavstvo, ja mislim da za to nema nikakve potrebe. Ako bismo tako postupili, onda bi se to moralo dalje diferencirati. No, u pogledu rada i socijalnog osiguranja isto je što i sa porezima. Kakav sistem socijalnog osiguranja treba da postoji, to je savezna stvar. Možda će biti kasnije izvesnih potreba republičkih, ali to se može ovlašćenjem regulisati. Recimo, tu se može predvideti osiguranje seljaka pod određenim uslovima. Tu ne moraju sve republike ići paralelno, jer mogu biti različiti uslovi. Ali, u osnovi je to ipak zajednička stvar, tako da bih ja bio za to da to dođe pod isključivo zakonodavstvo.

U pogledu suzbijanja zaraznih bolesti i drugih mera za zaštitu narodnog zdravlja i života građana, što je drug Šnuderl postavio, ja mislim da je prvi deo jasan. Tu mora biti neki zajednički sistem. A ovo je jako široka formulacija. Samo će ipak nekada, po mom mišljenju, biti potrebno da se sa područja zdravstvenih poslova donese osnovni zakon, mada mi smatramo da će ipak to u osnovi biti republičko zakonodavstvo.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Ona druga pitanja — organizacija zdravstvene službe, problemi, ustanove i t. d. — to je opće zakonodavstvo, a samo mjere za zaštitu zdravlja su osnovno zakonodavstvo.

Potpretsednik Vlade FNRJ Edvard Kardelj: Mislim da je pravilna primedba u pogledu čl. 7; to bi trebalo dopuniti, jer je jako široko rečeno.

U pogledu imovinskog zakonika vrlo je teško dati neku formulaciju, jer su osnovna imovinska pitanja u 25% i više slučajeva ipak zajednička i treba potpuno jedinstveno da se rešavaju. Ako bude potrebno neko otstupanje od toga, onda će se dati neko ovlašćenje republikama da to učine.

Što se tiče preporuka za rad državnih organa, mi smo time hteli uneti u naš sistem, pored zakona i uredbi, jedan nov element, jedan element, više moralno-političke prirode, koji ne bi obavezivao, a koji bi pretstavljao izvestan moralni pritisak, apelovao takoreći na društvenu svest i na demokratski osećaj ljudi. Nama se čini da ta forma u našem sistemu dolazi sve više do izražaja. Ukoliko društvo bude uskladivalo svoje unutrašnje suprotnosti, utoliko će preporuka biti važnija i počeće postepeno da zamenjuje i uredbe i zakone. Formulaciju »za rad državnih organa«, stavili smo i zbog toga što se to odnosi u prvom redu na narodne odbore. Postupci narodnih odbora mogu biti zakoniti i bez štete po zajednicu, ali, iz ovih ili onih razloga, možemo smatrati da bi narodni odbori mogli bolje postaviti ovo ili ono pitanje. Zašto ne dati narodnoj skupštini ili odborima skupštine pravo da daju preporuke narodnim odborima za to kako u izvesnim situacijama treba postupati. Uzmimo, naprimer, da narodni poslanik jednog sreza iznese pred odborom narodne skupštine problematiku tog sreza i kritikuje narodni odbor da je pogrešno raspodelio investiciona sredstva, prebacio suviše na investicije za industriju, zanemario prosvetnu izgradnju, zdravstvenu izgradnju itd. Po ovom našem sistemu sve je to, na kraju krajeva, pravo narodnog odbora i mi ga ne možemo naterati da on odreden iznos novaca daje u industriju. Preporuka narodne skupštine jednom konkretnom srezu imaće moralni efekat. On ne mora da primi tu preporuku, ali na osnovu te preporuke će nastati diskusija u narodu ko ima pravo: da li sreski odbor ili narodna skupština. Ja mislim da je to jedan vrlo važan elemenat za razvijanje društvene svesti. Zato mislim da treba da ostane formulacija »državnim organima«. Tu se, pre svega, mislilo na narodne odbore, ali mogu nekad i republike da dodu u obzir. Na kraju, može ovaj odbor da donese preporuke i za rad izvršnog veća.

Pretsednik: Pod pojmom »državni organi« razumijevaju se i organi administracije. To je mene bunilo.

Potpretsednik Vlade FNRJ Edvard Kardelj: Može se i njima dati preporuka. Recimo, može to biti preporuka sudovima da donose jedinstvene presude. To neće biti direktiva, već zaključak u kome će se reći da treba voditi računa o nekom jedinstvenom kriterijumu.

U tački 9) naknadno smo predložili da se ispusti »primanje novih republika«, zbog toga što je to po inerciji ušlo iz sadašnjeg Ustava.

Za to nema nikakve praktične potrebe, a to izaziva u inostranstvu izvesna tumačenja koja su nam danas ne samo nepotrebna nego i štetna. Stoga je bolje da se to ispusti.

Pretsednik: Traži li još ko riječ po čl. 15? (Ne javlja se niko). Ja mislim, pošto je ovdje bilo dosta primjera a biće i dosta ispravki, da treba pre nego što glasamo pregledati kako će izgledati nova redakcija.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: U točki 5) pod a) ubacuje se »i socijalnom osiguranju«. To bi trebalo ubaciti prije »imovinskog zakonika«.

Zatim, pod b) brišu se riječi »i socijalnom osiguranju«.

U točki 7) dodaje se na kraju: »u okviru prava federacije«.

U točki 9), pored onog što je amandmanom brisana prva rečenica, umjesto riječi »razgraničenja« dolazi riječ »izmjena«.

Pretsednik: Stavljam ovako izmijenjeni član 15 na glasanje. (Prima se). Prelazimo na član 16.

Sekretar čita član 16.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Ispravljeno je. Vi ste to prihvatili kao tehnički ispravak.

Pretsednik: Drug Geršković je pokrenuo pitanje naziva Vrhovnog suda FNRJ.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Ja sam htio da skrenem pažnju da smo imali kao tehničku izmjenu naziva Saveznog vrhovnog suda, da se stavi veliko slovo »S«. To nije samo pitanje izmjene slova, nego pitanje naziva Vrhovnog suda. I sada ako to unosimo u Ustavni zakon — treba da vidimo da li treba ili ne promijeniti ovaj naziv.

Pretsednik: A kod republika kako bi izgledalo?

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: To bi republike rješavale.

Dr **Jerko Radmilović:** Samo se treba vratiti i ispraviti u prethodnom članu. Ako smo išli na termine Savezno izvršno vijeće i Savezna narodna skupština onda ima razloga, i pravilno je, da se kaže Savezni vrhovni sud.

Pretsednik: Znači na svima mjestima gdje se pominje Vrhovni sud FNRJ da se ispravi na Savezni vrhovni sud. (Tako je!).

Dr **Maks Šnuderl:** Ja bih imao primedbu na poslednji stav čl. 16. Ako pogledamo tačku 10 i poslednji stav u čl. 16 vidimo da imaju ocenu saglasnosti republičkog ustava i saveznih zakona sa saveznim Ustavom. Dakle, nastaje pitanje: ko ima pravo podneti predlog za ocenu saglasnosti republičkog ustava sa saveznim Ustavom. To pitanje nije

rešeno. I ja mislim da bi trebalo u poslednjem stavu čl. 16 na kraju dodati: »u saglasnosti sa tač. 10 čl. 15«.

Pretsednik: Mi ćemo naići na isti problem u čl. 33, tač. 7, i u čl. 60.

Dr **Maks Šnuderl:** Svuda je izostavljena ocena saglasnosti republičkog ustava sa saveznim Ustavom. Samo se pominje tač. 10 čl. 15.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Spominje se u st. 3, čl. 60.

Potpretsednik Vlade FNRJ Edvard Kardelj: Najprostije je bilo da ovde ubacimo. Inače mogli bismo dati poseban stav, i dati to pravo izvršnom veću. Ali, čini mi se, ipak je bolje ovako.

Pretsednik: Pitanje je koliko će se to u praksi primjenjivati.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Ja mislim da bi ocjenu suglasnosti moglo da traži samo Savezno izvršno vijeće; teško da bi to tko drugi mogao.

Potpretsednik Vlade FNRJ Edvard Kardelj: Sama za svoj Ustav neće tražiti a staviti da jedna republika traži da se oceni ustav druge republike, bilo bi politički štetno i besmisleno, a ako ima ko da ceni, onda savezni organ, ili ovako kako je stavljeno.

Dr **Maks Šnuderl:** To bi bilo najdemokratskije rešenje. Tu se radi samo o saglasnosti republičkog ustava sa saveznim Ustavom.

Dr **Jerko Radmilović:** Ne bih rekao da su zainteresirani samo savezni organi.

Dr **Maks Šnuderl:** Više su zainteresovani republički organi.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Ne mogu postaviti pitanje da savezni Ustav nije u suglasnosti sa republičkim.

Potpretsednik Vlade FNRJ Edavrd Kardelj: Recimo, u Vojvodini mogu biti nezadovoljni kako je Ustav rešio pitanje Autonomne Pokrajine Vojvodine.

Dr **Jerko Radmilović:** Može i narodni odbor da bude nezadovoljan rješenjem kako je dato republičkim ustavom.

Mehmed Hodža: Ja mislim pošto se nabraja u poslednjem stavu ko ima prava na predlog za ocenu saglasnosti da se tu doda i Oblasni odbor Kosmeta kao i Pokrajinski odbor Vojvodine.

Potpretsednik Vlade FNRJ Edvard Kardelj: To je tačno.

Dr **Jerko Radmilović:** Mogli bismo reći »narodni odbori«.

Pretsednik: Tu bi došli i opštinski odbori.

Potpretsednik Vlade FNRJ Edvard Kardelj: Može da se doda »narodni odbori autonomnih jedinica sreza odnosno grada«.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Da se doda »narodni odbori autonomnih jedinica«. Da se ispravi i da se umjesto »republičkih« kaže »republičkog ustava« i »republičkih i saveznih zakona«. — U drugom stavu umjesto riječi »dopunsko zakonodavstvo« treba staviti »dopunske zakone«.

I u posljednjem stavu da se kaže »Prijedlog za ocjenu suglasnosti republičkog ustava sa saveznim Ustavom«.

Pretsednik: Jesmo li saglasni sa čl. 16? (Jesmo). Ima li ko protiv? (Nema). Prelazimo na član 17.

Sekretar čita član 17.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: I u drugom stavu treba da izvršimo jednu tehničku izmjenu, umjesto riječi »federaciji« da se kaže »za federaciju«.

Pretsednik: Traži li ko riječ? (Niko). Stavljam član 17 na glasanje. Ko je za, neka digne ruku. (Svi dižu ruku). Ima li ko protiv? (Nema). Pošto je član 17 usvojen, idemo dalje.

Sekretar čita član 18.

Dr **Maks Šnuderl:** Potrebno je ovde istaći da je rezultat referenduma obavezan. Dosad je bilo to u svim projektima, jer referendum onda ima pravi smisao ako propišemo da ono što se njime odluči bude obavezno. To je osnovno, to je osnovna odredba utoliko pre što je rečeno da će se zakonom propisati referendum, a zakon može da ovo pitanje i drukčije reši.

Dr **Jerko Radmilović:** U vezi mišljenja druga Šnuderla, smatram da ne bi bilo potrebno da se ovde istakne u onoj formulaciji kakva je bila u ranijim nacrtima, tj. da je odluka referenduma obavezna iz prostog razloga što je to prekratka formulacija. Takva uopštena formulacija ne bi dozvoljavala kad bude donesen zakon o referendumu, da se to pitanje razradi. Jer, ako biračko telo usvoji jedan prijedlog koji je podnet od strane Narodne skupštine, postavlja se čitav niz pitanja — u kom roku, koliko je dugo to obavezno, da li Skupština može takvo pitanje ubuduće rješavati. Mislim da je to glavni razlog što je ovdje izostavljena spomenuta odredba i umjesto nje stavljeno da će se o referendumu donijeti poseban zakon.

Dr **Maks Šnuderl:** Ali se postavlja kao princip.

Dr **Jerko Radmilović:** Ali ako tako formulišemo, postavlja se pitanje u kome roku može Narodna skupština ponovo da pokrene pitanje referenduma. Zato kažem da ima čitav niz pitanja koja su vezana sa pitanjem referenduma, i samo bi prejudicirali stvar ako bismo postavili odredbu: odluka referenduma je bezuvjetno obavezna. To još ništa ne znači, to samo ograničava.

Potpretsednik Vlade FNRJ Edvard Kardelj: U ovom paragrafu postoji jedna kontradikcija, koju nismo uspeli ovom formulacijom izbeći. Možda bi dobro bilo tražiti neku drugu formulaciju.

Prvo, ja mislim da su se referendumi, istoriski uzevši, bar u poslednjih 60 godina, svuda u svetu pokazali kao vrlo slab instrumenat. To ustvari nije nikakvo obezbedenje društvenih prava, društveni sistem postao je suviše komplikovan da bi u svima stvarima mogli svi da odlučuju. Tu se dobija u brojkama, ali ne stvarno raspoloženje nego više rezultat neinformiranosti, neznanja, spontanih, neodredenih okolnosti itd., tako da je, po mom mišljenju, veliko pitanje — da li za nas uopšte ima smisla predvidati referendum u Ustavnom zakonu. Ako ga stavimo onda nam ne ostaje drugo nego ili da ga ovako formulišemo, ili da damo odredeniju formulu u pogledu trajanja, pa, na kraju krajeva, neka Skupština preuzme rizik da ga više od nekoliko godina neće moći dati na referendum. Možda bismo mogli reći: zakon koji je na referendumu, odnosno odluka referenduma obavezna je godinu ili dve dana i u tome se roku ne može donositi druga odluka koja je suprotna odluci referenduma. Mogli bismo prosto ubaciti jedan takav rok.

Dr Maks Šnuderl: U Zakonu o narodnim odborima je drugo. Tamo referendum može da ima značaja. To je lokalna problematika, sasvim neposredna i živa i kad se postavi na referendum može da dâ pozitivan rezultat. Recimo sada su Švajcarci dali na referendum neki zakon o kretanju biciklista po cesti i predviden je paragraf po kome ne smeju na cesti da voze dvojica jedan pored drugog. I zakon je propao mada svaki pametan čovek zna da je to velika opasnost za saobraćaj. Ali, Švajcarci smatraju da niko ne može zabraniti ženi i mužu da voze jedno pored drugog.

Isti je takav zakon propao u Narodnoj skupštini Holandije.

Ja bih bio za to da se predvidi rok od dve godine, jer ako bi Skupština cenila neki zakon toliko važnim, neće ga ni dati na referendum, ako hoće da kontroliše mišljenje naroda, pa narod odbije izvestan predlog, neka bude spremna da za dve godine ne može donositi takvu odluku. Godina je, tako mi izgleda, kratak rok, malo je i neozbiljno.

Pretsednik: Može biti politički korisno da se sa donošenjem nekog zakona poveže i politička manifestacija samog naroda. U tom slučaju referendum ima smisla.

Potpretsednik Vlade FNRJ Edvard Kardelj: Nema smisla u republikama. To će biti korisno jedino u srezovima i opštinama.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Ja bih predložio formulaciju koja se eventualno može dotjerati: Odluka referenduma je obavezna i ne mogu se kroz dvije godine donijeti i drugi akti vlasti protivni odluci referenduma.

Pretsednik: Prema tome, dat je prijedlog da dopunimo ovaj član odredbom (č i t a): Odluka referenduma je obavezna i ne mogu se kroz dve godine donijeti zakon i drugi akti vlasti protivni odluci referenduma. Slažete li se sa ovakvim dopunjenim članom 18? (Slažemo). Ima li ko p r o t i v ? (Nema). Molim dalje.

Sekretar čita član 19.

Pretsednik: Pre no što bismo prešli na diskusiju želim da vas informišem da su u Zakonodavnom odboru Veća naroda usvojili izmjenu tačke 1, koja glasi: »Savezni zakoni se donose i objavljuju na srpskohrvatskom, slovenačkom i makedonskom jeziku«. Tako da se izbegne prevođenje.

Dr **Maks Šnuderl:** Da li ćemo ostati na sistemu komisija koje sada rade. To su četiri komisije koje rade na utvrđivanju autentičnih tekstova ili će se tekstovi na ovim jezicima doneti na samom zasedanju.

Dr **Jerko Radmilović:** Ja smatram da bi bilo dovoljno da se naglasi da se savezni zakoni objavljuju na jezicima svih narodnih republika, a ne i da donose. Inače veća bi morala usvojiti zakonske tekstove na svim jezicima. Da li ima smisla da prihvatimo zakone na svim jezicima? Ja bih bio za to da se zakoni samo objavljuju na svim jezicima.

Potpretsednik Vlade FNRJ Edvard Kardelj: Ja se ne bih složio sa takvom formulacijom. Tu zadiremo u jedno pitanje političke prirode koje treba da reši vreme. U Zagrebu su se sakupili svi profesori oko izrade leksikona i ne znaju kako da nazovu srpsko-hrvatski jezik. Neka se to vremenom reši a ne da mi rešavamo Ustavom. Istina, to je u praksi rešeno, ali u nekim glavama još nije. Zato bih ostao pri onome kako je predloženo »na jezicima svih narodnih republika«. Ja mislim da je pravilno rečeno »donose se i objavljuju se«. Nije važno kako ćemo to tehnički sprovesti. Mi smo i dosad zakone donosili na srpskom jeziku i nikome to nije smetalo. Mi treba da stvorimo uslove da poslanici prime predloge zakona na svom jeziku i ustvari onda će ih oni donositi na svom jeziku. Sad će biti i Veće proizvođača gde će doći ljudi direktno iz fabrika, zadruga i iz sela. Biće ljudi iz Slovenije koji uopšte ne znaju da pročitaju zakon na srpskom jeziku. Znači, mi se moramo pobrinuti da rešimo problem štampanja na svim jezicima. I ovo je, koliko se sećam, prvi slučaj da je pred zakonodavne odbore iznet projekt na svim jezicima. Ja mislim da je pravilno da se iznose projekti na svim jezicima. Onda će i donošenje biti na svim jezicima. I na kraju, kad su u Ujedinjenim nacijama bili sposobni da reše stvar tako, svakako da ćemo i mi biti sposobni da tako sprovedemo.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Motiv za donošenje ovakve odredbe bio je taj što smo dosad imali nekoliko činovnika koji su prevodili zakonske tekstove, recimo na hrvatski jezik i koji nisu

uvijek pazili nego su mijenjali terminologiju i tamo gdje to nije bilo potrebno. Zašto, na pr., da se ne može reći državni sekretar nego državni tajnik, kad je sekretar koliko srpska toliko i hrvatska riječ? Skupština može odlučiti da se zove — državni sekretar.

Pretsednik: Onda ostaje tekst kako je predložen? (Slažemo se). Ima li ko protiv? (Nema). Idemo dalje.

Sekretar čita član 20.

Pretsednik: Ko traži riječ? (Niko). Usvaja li se predloženi član 20? (Usvaja). Ima li ko protiv? (Nema). Idemo dalje.

Sekretar čita član 21.

Pretsednik: Ima li primjedaba? (Nema). Idemo dalje.

Sekretar čita član 22.

Pretsednik: Ima li primjedaba? (Nema). Idemo dalje.

Sekretar čita član 23.

Pretsednik: Ja bih ovdje stavio dvije primjedbe. Prva se odnosi na to da tek kasnije gdje se govori o sjednicama Narodne skupštine imamo propis kako se donosi jedan zakon, kojom većinom, i meni se čini da ovo treba da stavimo gdje se govori o sjednicama Skupštine.

Drugo, ovdje je izostavljeno pitanje Poslovnika Skupštine, a Poslovnik je izvanredno važna stvar naročito u pogledu Veća naroda gdje faktički treba da se zna kojom se većinom odlučuje. Zato mislim da bi ta dva propisa o tome kako se donose zakoni i da Narodna skupština propisuje Poslovnik trebalo da dodu na odgovarajuće mjesto kod Narodne skupštine.

Dr **Maks Šnuderl:** Ja mislim da bi prva rečenica ovog člana mogla da otpadne, jer je to rečeno u tački 1) člana 15 i onda bi moglo da se počne drugom rečenicom, pošto bi inače ista nadležnost dvaput bila utvrđena.

Dr **Jerko Radmilović:** Ali ovako je potpunije.

Potpretsednik Vlade FNRJ Edvard Kardelj: Ako bismo recimo išli na Ustavotvornu skupštinu, onda bismo trebali to da predvidimo ovim zakonom. Medutim, meni se čini da će nam praksa verovatno pokazati da je bolje da uopšte ne donosimo ustav kao jedan dokumenat, nego da idemo linijom donošenja niza ustavnih zakona, koji će jednu materiju za drugom formulisati i onda svi zajedno sačiniti Ustav. Mnoge druge države imaju taj sistem i ništa im ne smeta. Ako idemo na Ustavotvornu skupštinu, onda to treba ovde uneti. Ako ona može da menja Ustav, onda može i da ga donese. Mi ćemo sada, pre svega, doneti Ustavni zakon, koji je već Ustav i time rešavamo najvažnija pitanja ustavnog poretka. Znači, mi smo već išli tim putem.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Ako se kaže »vrši promjenu Ustava« to znači da može zamijeniti jedan ustav drugim. To nije izmjena i dopuna, nego promjena Ustava. Samo je pitanje da li bi prvu rečenicu trebalo izbaciti.

Dr **Maks Šnuderl:** Mi imamo u članu 15 tač. 1 da u nadležnost Savezne narodne skupštine spada odlučivanje o promeni Ustava. Zbog toga može prva rečenica da otpadne.

Potpretsednik Vlade FNRJ Edvard Kardelj: Može da otpadne. Ovde se radi o proceduri.

Pretsednik: Dobro, drugovi, onda bi ostao čl. 23 bez prvog stava. Prima li se? (Prima).

Time bismo prepodnevnu sjednicu završili. Nastavićemo rad, ako se slažete, u 17 časova.

(Sednica je prekinuta u 13,10 časova).

(Nastavak u 17,05 časova)

Pretsednik: Na redu je član 24.

Sekretar čita član 24.

Pretsednik: Ima li primjedaba? (Nema). Član 24 je primljen bez izmjene. Idemo dalje.

Sekretar čita član 25.

Ovdje se pominje pokrajinsko odnosno oblasno vijeće. Možda bi trebalo istaći o kome se pokrajinskom i oblasnom vijeću tu radi, da ne bi izgledalo da će u našem sistemu biti čitav niz pokrajinskih i oblasnih vijeća. Mislim da bi trebalo reći da se radi o konkretnim vijećima, o Autonomnoj Pokrajini Vojvodini i o Autonomnoj Kosovsko-metohiskoj Oblasti.

Pretsednik: Šta bi trebalo da se napiše?

Dr **Jerko Radmilović:** Ostaviti istu formulaciju, samo dodati »Pokrajinsko veće Vojvodine i Oblasno veće Kosmeta«.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Time samo kompliciramo.

Dr **Jerko Radmilović:** Ja ne insistiram, samo pominjem.

Pretsednik: Postoji autentično tumačenje prema kome članovi domaćinstva seoskih proizvođača imaju pravo biranja. Da li to ostaje i poslije ovoga ili ne?

Ovdje je u članu 28 riječ o proizvođačkom stanovništvu. Članovi domaćinstva jednog seljaka koji je u zemljoradničkoj zadrugi spadaju

u proizvodačko stanovništvo, ali prema njima se određuje samo broj poslanika, a oni, prema ovom, ne bi bili birači.

Potpretsednik Vlade FNRJ Edvard Kardelj: Birači su samo proizvođači, čak ni sami proizvođači, nego proizvođači organizovani u zemljoradničke zadruge.

Pretsednik: Ja sam postavio ovo pitanje zato što smo donijeli jedno autentično tumačenje za vijeća proizvođača narodnih odbora.

Potpretsednik Vlade FNRJ Edvard Kardelj: Ako bismo na to išli, došli bismo do nesavladivih tehničkih teškoća. Članstvo u zadrugama je veoma šaroliko, a nejednaki su i uslovi. U tom slučaju bismo morali vršiti popis tog članstva, a ono se vrlo često i brzo menja. Zato smo uzeli za kriterijum za narodne poslanike u većima proizvođača broj proizvođačkog stanovništva, a biraju ih članovi zadruga.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Autentično tumačenje ima drugi smisao. Po Zakonu o narodnim odborima imaju pravo da biraju članovi zemljoradničkih zadruga. Postavlja se u nekim republikama pitanje, da li su svi proizvođači i tamo gdje se nisu učlanili svi, nego samo jedan član čitavog domaćinstva. Onda je izdato o tom autentično tumačenje da tamo gdje je jedan član učlanjen, da imaju pravo glasa svi oni koji su proizvođači u tom domaćinstvu, pa makar da nisu individualno učlanjeni, pod uvjetom da je učlanjen šef domaćinstva. To nije u suprotnosti sa ovim.

Pretsednik: Da li će članovi tog domaćinstva biti birači?

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Hoće ako su i sami proizvođači.

Potpretsednik Vlade FNRJ Edvard Kardelj: To bi trebalo da stavimo u izborni zakon.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: To ćemo staviti i u izborni zakon i objasniti.

Pretsednik: Ja sam shvatio da ima pravo da bira samo on, a ne i članovi njegovog domaćinstva. Prima li se član 25? (Prima).

Prelazimo na član 26.

Sekretar čita član 26.

Dr **Maks Šnuderl:** U drugom stavu ovog člana kaže se: »stiču pravo člana sreskog odnosno gradskog veća narodnog odbora«. Međutim, u čl. 53 stav treći, kaže se »pravo odbornika«. Ovo je čisto stilska primedba. Da bi bilo jednoobrazno ja bih predložio da kažemo i u čl. 26 »stiču pravo odbornika«. To je, mislim, jedino mesto gde kažemo »pravo člana sreskog veća«, a svuda kažemo »pravo odbornika«. Ovo napominjem zbog toga što kad smo radili projekat repu-

bličkog ustavnog zakona, mislili smo da je nešto drugo pravo člana sreskog veća, a drugo pravo odbornika. Medutim, to je jedno isto.

Potpretsednik Vlade FNRJ Edvard Kardelj: Nije sasvim isto. Naime, član sreskog veća, to je član jednog veća. Ako kažemo ima »pravo odbornika«, može se shvatiti da ima pravo u oba veća narodnog odbora.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Možemo reći »stječu prava odbornika kotarskog odnosno gradskog vijeća«.

Mehmed Hodža: Ukoliko je neki srez mali on se uključuje u neki drugi srez. Kome srezu pripada poslanik?

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Ovdje se kaže »na čijem su području izabrani«, a to znači u svom kotaru.

Dr **Maks Šnuderl:** Imam jedno informativno pitanje. Da li se pravilno tumači dokle traje članstvo narodnog poslanika kao odbornika. Ovo je vezano za njegov mandat kao saveznog poslanika a ne za mandat narodnog odbora. Dok je on narodni poslanik Savezne skupštine, toliko traje i njegovo članstvo. Ono nije vezano za mandat narodnog odbora.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Nije, vezano je samo za mandat kao člana Savezne narodne skupštine.

Dr **Maks Šnuderl:** To je pravilno. Da li to važi i za sadašnje poslanike?

Potpretsednik Vlade FNRJ Edvard Kardelj: Ja mislim da ćemo imati stalno takvih i sličnih problema. Mislim da sadašnja Skupština ostane, kakva je dosad bila i da tu ne treba ništa menjati.

Dr **Maks Šnuderl:** Nisam misho da treba nešto menjati.

Potpretsednik Vlade FNRJ Edvard Kardelj: Ima jedan drugi problem, ozbiljniji, kako će dalje raditi skupštinski domovi. Mislim da bi trebalo sve ostaviti kako je i dosad bilo.

Pretsednik: Ima li još primjedaba? (Nema). Prima li se član 25 sa izmjenom koju je predložio drug Šnuderl? (Prima). Idemo dalje.

Sekretar čita član 27.

Pretsednik: Ima li primjedaba? (Nema).

Član 27 je usvojen bez diskusije. Idemo dalje.

Sekretar čita član 28.

Ja bih nešto primijetio: u prvom stavu se kaže da će zanatlije i zanatski radnici vršiti izbor preko zanatskih komora. Mislim da neće tako biti, nego da će zanatski radnici doći do svojih delegata putem sindikalnih organizacija. Kako ja pretpostavljam, taj kolegijum koji će bi-

rati poslanike biće sastavljen kako od članova skupštine odgovarajuće zanatske komore tako i od delegata sindikalnih organizacija organizovanih zanatskih radnika. Zato bi možda bilo bolje da se kaže umjesto »preko zanatskih komora« — »preko svojih pretstavničkih tela« ili nešto slično. To pitanje razradiće tek izborni zakon.

Potpretsednik Vlade FNRJ Edvard Kardelj: Ali komora nije pretstavničko telo, već privredna organizacija odnosno društvena organizacija u privrednom sistemu. Sindikat isto tako. Ako se kaže »preko pretstavničkih tela« svako će misliti na narodne odbore ili na samoupravne organizacije druge vrste. Sem toga, ipak će se birati preko komora, jer zanatski radnici, ako i ne budu mogli birati po sistemu unutar komora, poslaće na skupove komora na kojima će se birati delegati svoje delegate izabrane preko sindikata. Međutim, u komorama su zastupljeni i zanatski radnici, a ukoliko nisu, mi ćemo u budućem zakonodavstvu o zanatskim komorama voditi računa da i zanatski radnici budu pretstavljeni pored majstora u zanatskim komorama. Zato ja to ne bih dopunjavao.

Dr **Jerko Radmilović:** Ali ja pretpostavljam da se neće vršiti izbori preko zanatskih komora... (Potpretsednik Vlade FNRJ Edvard Kardelj: Baš preko komora). Nego će, po svoj prilici samo polovina toga izbornog kolegija biti članovi skupština zanatskih komora...

Potpretsednik Vlade FNRJ Edvard Kardelj: Ako budu zanatski radnici zastupljeni u komorama...

Dr **Jerko Radmilović:** Pa sada nisu.

Potpretsednik Vlade FNRJ Edvard Kardelj: Biće. Sada ćemo ih delegirati da budu sastavni deo, mada negde već jesu.

Dr **Jerko Radmilović:** Kod nas u Hrvatskoj nisu.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Ovdje se misli i na zanatske radnike u zanatskim zadrugama, a u zanatskim zadrugama su svi članovi...

Dr **Jerko Radmilović:** Nisu. Zanatska komora je shvaćena kao privredno pretstavništvo poslodavaca, da tako kažem u starom smislu riječi, a ne kao pretstavništvo zanatskih radnika.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Ne. Zanatska komora je za sva tri sektora.

Dr **Jerko Radmilović:** Ja nemam ništa protiv da to ostane, samo nije precizno.

Potpretsednik Vlade FNRJ Edvard Kardelj: Ubuduće ćemo u svakom slučaju morati da izbegnemo izbore preko sindikata. Moraćemo ići na komoru bilo u kojoj formi, pa ćemo prilagoditi zakonodavstvo ovom propisu.

Dr **Ivo Sunarić:** Da il je potrebno da se za zanatlije i zanatske radnike propisuje u Ustavnom zakonu način na koji će se birati. Ovdje se kaže samo da radnici i službenici privrednih preduzeća vrše izbore, a jedino kod zanatlija i zanatskih radnika se kaže da će se izbori vršiti preko zanatskih komora. Zar ne bi bilo bolje ostaviti da to reguliše izborni zakon?

Potpretsednik Vlade FNRJ Edvard Kardelj: S tim je vezan jedan drugi problem. Možda bi stvarno bilo bolje, ne samo za zanatlije nego i za druge, da se samo odredi princip na koji se broj proizvođača bira i šta je osnova, šta je ključ tih izbora, a metod sam da se ovde ne spominje. Ovde bi nam apsolutno najviše, i načelno i praktički, odgovarao sistem indirektnih izbora, posrednih izbora, jer Veće proizvođača je ustvari, kao što je ovde i naglašeno, sastavljeno od pretstavnika privrednih organizacija proizvođača. Ono nije sastavljeno od pretstavnika radnika, radničke klase ili zemljoradnika. To su pretstavnici privrednih organizacija proizvođača. Prema tome, normalno bi bilo da te privredne organizacije tj. radnički saveti, zemljoradničke zadruge itd. šalju svoje delegate. Ali je to tehnički neizvodljivo, jer imamo masu sitnih preduzeća od nekoliko radnika, a to znači da bismo morali vršiti trostruke posredne izbore da bismo došli do selektorskog tela koje bi onda definitivno izabralo delegata. Zato smo iz nužde išli na direktno glasanje. Jedino smo u komorama zadržali taj indirektni sistem. No, ubuduće, ako se naš privredni sistem bude dalje razvijao u pravcu stvaranja nekakvih industriskih ili trgovačkih komora onda bi se mi verovatno vratili na indirektne izbore. Ja smatram da bi to ovde trebalo izbeći i ostaviti da to reši izborni zakon.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Ali ovdje moramo reći tko ih bira.

Potpretsednik Vlade FNRJ Edvard Kardelj: Mi smo i tako ovde izbegli direktno glasanje. Prema tome, to bi moglo da se učini i ovde.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Drug Sunarić kaže da se ustvari jedino ovdje kod komora vrši konkretno izjašnjavanje, a kod drugih ne. Zato Sunarić kaže »zanatlije i zanatski radnici«. Kad bismo mogli reći »učlanjeni u zanatske komore«, to bi bilo identično, ali situacija nije svuda jednaka. Da li su svi članovi? Zato bismo mogli da isključimo jednu kategoriju zanatskih radnika...

Potpretsednik Vlade FNRJ Edvard Kardelj: Ili da kažemo »učlanjeni u svoje privredne organizacije«. Ipak čini mi se da bi najbolje bilo ne reći ništa.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Možemo reći »...kao i zanatlije i zanatski radnici«.

Potpretsednik Vlade FNRJ Edvard Kardelj: Tačno. To je dobro.

Dr **Maks Šnuderl:** U čl. 28 kaže se da radnici i službenici imaju aktivno biračko pravo. Međutim, u čl. 29, stav 5 kaže se »da imaju pravo da biraju poslanike za Veće proizvođača proizvođači«. Da li je ovo isto i da li se podrazumevaju pod proizvođačima u čl. 29 radnici i službenici?

Potpretsednik Vlade FNRJ Edvard Kardelj: Jeste. U našoj zemlji ima proizvođača u ekonomskom i društvenom smislu koji neće imati biračko pravo. To su, naprimer, razni stručnjaci koji nisu neposredno u preduzećima, a faktički su sastavni deo proizvodnog procesa. Sa druge strane: u fabrikama ima daktilografkinja koje nisu proizvođači, nema smisla ići u detalje. Uzećemo privrednu organizaciju kao takvu, i tretirati jednako sve koji rade u toj privredi.

Dr **Maks Šnuderl:** Da li imaju službenici pasivno biračko pravo?

Potpretsednik Vlade FNRJ Edvard Kardelj: Imaju.

Pretsednik: Prema tome, čl. 28 se usvaja sa onom primjedbom u prvom stavu.

Miloš Minić: Može li da se kaže: »u okviru svake proizvođačke grupe bira se jedan poslanik na jednak broj stanovništva«?

Potpretsednik Vlade FNRJ Edvard Kardelj: Može.

Dr **Jerko Radmilović:** Tu imamo jednu slabost što dolazimo na misao da mora biti jednak broj na 5 ili 6 ili 7 hiljada, ne imajući u vidu tu cifru kao opći kriterijum. To je razlog zašto se išlo na ovu formulaciju.

Miloš Minić: Ja mislim da se radi o lepšoj redakciji ovog pasusa.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Ipak postoji razlika. Norma je prosjek.

Ako se kaže »jednak broj«, to znači da mora biti točno. Mi smo ovdje mislili na pravilo, na prosjek.

Dr **Maks Šnuderl:** To ste samo vi mislili i niko drugi.

Miloš Minić: Onda može da se kaže »po pravilu«.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Ne može.

Miloš Minić: Poslanik se bira po normi.

Potpretsednik Vlade FNRJ Edvard Kardelj: Nije dobro reći »po pravilu«.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Najbolje je da ostane ovakva formulacija kakva jest. U izbornoj tehnici jasno je što to znači.

Potpretsednik Vlade FNRJ Edvard Kardelj: Možda je bolje da ostane »po normi«. Ako kažemo »po pravilu«, onda se može razumeti da opšta računica može da bude i drukčija. A, ako kažemo »po normi«, to znači da se izračunava količnik i da se onda prema tome određuje broj poslanika. Ja sam za to da ostane ovakva formulacija kakva jeste.

Dr **Maks Šnuderl:** To je princip za formiranje izbornih jedinica.

Potpretsednik Vlade FNRJ Edvard Kardelj: Imaćemo slučajeva da jedna izborna jedinica gde imamo veliku industrisku koncentraciju bira po dva poslanika za Veće proizvođača. To će ponegde biti tehnički neizbežno, a takođe politički potrebno i korisno. U takvim slučajevima moći ćemo kandidovati inženjere i direktore da bi veća proizvođača bila sastavljena od svih onih ljudi koji će odražavati stvarnost u preduzećima.

Pretsednik: Znači da ostajemo pri predloženoj formulaciji.

Potpretsednik Vlade FNRJ Edvard Kardelj: Ova je najbolja, mada se slažem da nije sasvim dobra. Ako bismo stavili da proizvođačke grupe biraju jednog poslanika na određeni broj proizvođačkog stanovništva, to bi se moglo protumačiti da mora biti svugde tačno isti broj. Onda bi se dobio obrnut efekat.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Ovdje se hoće da dobije količnik, a količnik se dobiva tako kad se broj poslanika podijeli brojem proizvođačkog stanovništva u toj proizvodnoj grupi. U tom slučaju mi bismo se ovdje morali upustiti u izbornu tehniku.

Pretsednik: Mi smo već termin »po normi« primili u čl. 28. Mogli bismo možda da ostavimo redakciji da ovo razmotri.

Da li ima još primjedaba na čl. 29? (Nema). Onda stavljam ovaj član na glasanje sa izmjenom da se umjesto »član odbora« kaže »odbornik« a da se »Veće proizvođača« piše malim v. Ko je za ovaj član, neka digne ruku. (Svi dižu ruku). Ima li ko protiv? (Nema). Idemo dalje.

Sekretar čita član 30.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Ovdje imamo jednu tehničku izmjenu. U drugom stavu, druga rečenica treba da glasi »za člana Vijeća proizvođača mogu biti birani...« Ovo zbog toga da bi se izjednačila terminologija sa prethodnim stavom.

Dr **Jerko Radmilović:** Iz prve rečenice drugog stava proizilazi da bi za člana Vijeća proizvođača moglo biti birano i lice koje je zaposleno u preduzeću neke druge izborne jedinice. Da li to odgovara izbornom režimu za Vijeće proizvođača?

Potpretsednik Vlade FNRJ Edvard Kardelj: Ne. Tu se kaže »i pripada proizvođačkoj grupi iz koje se bira poslanik«.

Dr **Jerko Radmilović:** Grupa je i čitava Jugoslavija kad idemo po toj liniji.

Potpretsednik Vlade FNRJ Edvard Kardelj: Sasvim isključiti ne možemo.

Miloš Minić: Kojoj izbornoj jedinici pripada sindikalni funkcioner?

Đuro Salaj: Sindikalni funkcioneri uživaju samo pasivno pravo, a aktivno pravo glasa kod izbora Vijeća proizvođača nemaju.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Ova formulacija je unesena ne zbog toga da bi se išlo za tim da netko bude biran izvan poduzeća nego da ne mora da prestane da bude član Vijeća proizvođača, odnosno poslanik ako slučajno promijeni poduzeće. Recimo, netko je izabran u ljevaonici Sisak, ili u Kragujevcu u metalnoj industriji pa je premješten u Beograd. Ako bismo stavili da mora biti iz te jedinice, onda bi konsekvencija bila da mora prestati da bude član Vijeća proizvođača ako je izašao iz te jedinice.

Miloš Minić: Zašto se ovde kaže da može biti biran svaki proizvođač koji uživa »opšte biračko pravo«? Zašto je potrebno reći »opšte biračko pravo« kad se zna šta je biračko pravo, kad je ono definisano posebnim zakonom? Zato mislim da je dovoljno ako bismo kazali »koji uživa biračko pravo«.

Đuro Salaj: Ovdje se kaže da u Vijeće proizvođača mogu da budu birani i proizvođači koji su izabrani u organe sindikalnih organizacija. Ja mislim da se time htjelo izbeći da sindikalni funkcioner koji nije bio radnik ne može biti izabran.

Potpretsednik Vlade FNRJ Edvard Kardelj: To je smisao.

Đuro Salaj: To nije dovoljno jasno rečeno.

Potpretsednik Vlade FNRJ Edvard Kardelj: Daleko bi nas dovelo u zakonu, ako počnemo sa objašnjavanjem šta je proizvođač. Na jednom mestu smo rekli da su to radnici i službenici koji rade u privrednim organizacijama, a dalje upotrebljavamo reč proizvođač. Ja ne bih to menjao. Ovde se samo hoće da kaže da ne može svaki sindikalni funkcioner da se kandiduje, nego samo onaj koji je radio u fabrici, a to može biti i inženjer, a ne samo radnik. Ja mislim da je ovako najbolje, jer ako bi objašnjavali onda bismo morali reći: radnici i službenici koji su radili u preduzeću i izašli iz preduzeća. Ako kažemo »proizvođač«, time je jasno okarakterisana ličnost koja dolazi u obzir.

Pretsednik: Osim toga, to će biti regulisano i u izbornom zakonu.

Dr **Maks Šnuderl:** Što se tiče primedbe druga Miniča, ja mislim da je dobro što stoji »opšte biračko pravo«, jer se misli ne samo na pravo da bude biran u Veće proizvođača, na njegovo opšte pravo, nego na to, ko je upisan u opšti birački spisak, ko ima pravo da bira u Savezno veće i u narodne odbore. To je, mislim, antiteza toga.

Miloš Minić: Ima jedno biračko pravo.

Dr **Maks Šnuderl:** Ima jedno pravo da bude izabran u Veće proizvođača ako je proizvođač, a po drugom osnovu mora imati biračko pravo i mora biti upisan u birački spisak.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Ovim zakonom je uspostavljeno specijalno biračko pravo, a to je pravo proizvođača da budu

izabrani i da biraju, dakle i aktivno i pasivno biračko pravo. Ako hoćemo naglasiti da je ovdje jedna od normi ne to specijalno nego opće biračko pravo, onda moramo naglasiti »opće«, jer i imamo opće. Ovdje je naglašeno opće biračko pravo, jer se ne radi o specijalnom.

Potpretsednik Vlade FNRJ Edvard Kardelj: I ne bi bilo tako strašno ako bismo brisali »opšte«. Pravo da bira u Veće proizvođača ima svaki proizvođač koji ima biračko pravo. Iako je za nas smisao jasan, nekome bi moglo da izgleda da će moći birati svako ko sme birati.

Pretsednik: To bi bila tautologija.

Dr **Maks Šnuderl:** Mi imamo u čl. 29 odredbu ko ima biračko pravo.

Potpretsednik Vlade FNRJ Edvard Kardelj: Morali smo da ubacimo ovo da bude jasnije. Ne radi se o ovom opštem biračkom pravu nego o drugom. To treba objasniti.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Ima opće i specijalno biračko pravo.

Miloš Minić: Ja ukazujem na to da je u prvom stavu stavljeno »koji uživa biračko pravo«, a o istoj stvari se govori i ovde u drugom stavu.

Potpretsednik Vlade FNRJ Edvard Kardelj: Onda treba i gore metnuti »koji uživa opšte biračko pravo«.

Miloš Minić: Ja bih predložio da se ova primedba generališe jer se to isto pominje u još nekoliko članova.

Pretsednik: To je u redu.

Potpretsednik Vlade FNRJ Edvard Kardelj: Neka to pribeleži redakciona komisija.

Pretsednik: Prema tome, stavljam član 30 na glasanje. Ko je z a ? (Svi dižu ruku). Ima li ko p r o t i v ? (Nema). Idemo dalje.

Sekretar čita član 31.

Potpretsednik Vlade FNRJ Edvard Kardelj: Drugovi u Zakonodavnom odboru Veća naroda pokrenuli su pitanje ko ima prava kandidovanja. Oni su predložili da se stavi amandman da pravo kandidovanja imaju političke i društvene organizacije, narodni odbor sreza odnosno grada i zakonom određeni broj građana.

Ja mislim da su u našem sistemu narodni odbori samoupravni organi. Potpuno bi odgovaralo da i narodni odbori imaju pravo kandidovanja, ali istovremeno treba dati to pravo i političkim i društvenim organizacijama i određenom broju građana.

Dr **Maks Šnuderl:** Ja sam protiv ovog amandmana. Pitanje ko ima pravo da kandiduje nije ustavna materija. To je materija koja

spada u izborni zakon, jer je to već stvar izbornog mehanizma a nije neka osnovna odredba da bi je trebalo staviti u Ustav. Dovoljno je da se ovde da aktivno i pasivno izborno pravo a drugi propisi o kandidovanju, biranju itd. to je već stvar izbornog zakona. Mi tu ulazimo u materiju koja nije ustavna.

Miloš Minić: Ja se slažem s tim.

Potpretsednik Vlade FNRJ Edvard Kardelj: I ja se slažem. Povlačim svoj predlog, jer je ova primedba tačna. Pitanje sistema kandidovanja može da se menja a ovo je ustavna odredba, koja je sračunata na duži rok.

Dr **Jerko Radmilović:** Još jedan razlog govori u prilog mišljenja druga Šnuderla: ovdje uopštavamo pitanje kandidature. Međutim, pitanje kandidiranja možda se može postaviti tako da se na jedan način vrši za Savezno vijeće a na drugi za Vijeće proizvođača.

Ovdje spominjemo građane. Tu se neće javljati građani nego proizvođači.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Kandidatura u Skupštini je protivna ovome.

Potpretsednik Vlade FNRJ Edvard Kardelj: Moramo to da regulišemo izbornim zakonom.

Miloš Minić: To je pitanje izborne procedure. Ako se kaže jedno odmah treba reći i drugo. Proširuju se stvari i mislim da je dobro da se to ovde izbegne.

Onda u čl. 32 se kaže: »izbor kao i opoziv. . .« Zašto će ono »kao«?

Potpretsednik Vlade FNRJ Edvard Kardelj: Tačno.

Pretsednik: Dobro, ima li još primjedaba? (Nema). Usvaja li se član 31? (Usvaja). Idemo dalje.

Sekretar čita član 32.

Pretsednik: Želi li ko riječ o ovom članu? (Ne javlja se niko).

Mislim da je ova riječ »kao« ovdje nepotrebna.

Potpretsednik Vlade FNRJ Edvard Kardelj: Nije potrebna, može se brisati.

Pretsednik: Prima li se čl. 32 sa ovom izmjenom? (Prima). Ima li ko p r o t i v? (Nema). Prelazimo na čl. 33.

Sekretar čita član 33.

Pretsednik: Ovdje ima nekih tehničkih izmjena.

U toč. 3) iza riječi »zakona« staviti dvije točke, a posljednje riječi teksta treba da glase »narodnih poslanika«.

Tekst točke 7 treba da glasi:

»U donošenju odluke o ocjeni saglasnosti republičkih ustava sa saveznim Ustavom kao i o ocjeni saglasnosti republičkog i saveznog zakona sa saveznim Ustavom ako su oba doma učestvovala u donošenju saveznog zakona«.

Dr **Jerko Radmilović:** Pošto smo socijalno osiguranje uzeli kao isključivo, to bi ga trebalo unijeti u točku 3 i početi socijalnim osiguranjem.

U točki 4 trebalo bi na kraju brisati »i socijalnom osiguranju«.

Zatim, točku 5 trebalo bi brisati, kao što smo već ranije riješili.

Pretsednik: U točki 3 kaže se »u donošenju isključivih saveznih zakona« itd., ovaj izraz »isključivih« ne izgleda mi da je dobar, jer može da se kaže isključiva nadležnost i kompetencija, ali nije dobar izraz »isključivih« saveznih zakona. Ako nemamo bolji izraz, onda uopće ne treba ovaj izraz ovdje upotrebiti.

Potpretsednik Vlade FNRJ Edvard Kardelj: Bio je predlog da se isključivo zakonodavstvo zove savezno zakonodavstvo ili potpuno zakonodavstvo.

Dr **Maks Šnuderl:** Ustvari upotrebljavamo izraz »potpuno zakonodavstvo«.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: U sadašnjem Ustavu je bilo »potpuno«.

Dr **Maks Šnuderl:** Ja ne razumem zašto ste promenili.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Pravilnije je »isključivo«.

Pretsednik: Ovdje ne treba to da spominjemo, ako nismo našli bolji izraz.

Potpretsednik Vlade FNRJ Edvard Kardelj: Teško ćemo izbaciti ovde, ako imamo tamo. U tački 4 kažemo »u donošenju osnovnih zakona«.

Pretsednik: Možemo uopće to da izbacimo. Ovo više izgleda kao sistematika udžbenika nego tekst zakona.

Potpretsednik Vlade FNRJ Edvard Kardelj: Da li imamo u sadašnjem Ustavu termin »potpuno zakonodavstvo«?

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: To je bio termin koji smo dosad upotrebljavali. Sada smo to izmijenili u »isključivo«, ali mislim da bi ovdje trebalo reći umjesto »isključivih« »isključivo«. Više se radi o isključivo saveznim zakonima. To nisu »isključivi« savezni zakoni, nego »isključivo savezni zakoni«.

Miloš Minić: To malo poboljšava. To ne znači termin, atribut tog zakona, nego je način odnosa.

Dr **Milorad Vlajković:** Ako kažemo »isključivo« onda možemo da kažemo »samo«.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Nije to isto, »isključivo« je bolje.

Pretsednik: Onda zasad nek ostane »isključivo«, a ako neko dođe do nekog boljeg termina, može ga predložiti redakcionoj komisiji.

Miloš Minić: Kod nas je u Savetu za zakonodavstvo stavljena primedba na reč »dažbina«. To je ozloglašena reč i mislili su da treba naći nešto drugo, naprimer, javna davanja. Bilo je i drugih predloga, ali nismo mogli da nađemo tačan izraz.

Pretsednik: Ima i drugih javnih davanja.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: »Davanje« nije isto što i dažbina.

Miloš Minić: Dažbina je reč ozloglašena u narodu zato su predlagali, naprimer, javna davanja, ili neki drugi izraz.

Pretsednik: Dažbina je dažbina, a davanje je opet nešto drugo.

Miloš Minić: Kad kažemo davanje onda tu dolaze i takse i drugo. Dažbina je vezana za davanje u naturi, za davanje poreza, za davanje prireza, za davanje rada itd. To su bile dažbine. Dok u davanja spadaju takse, tarife itd. «Javna davanja« možda je čak malo tačniji izraz za ono što se hoće.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Ja mislim da je »javno davanje« širi izraz. Mi imamo u poreznoj literaturi utvrđen izraz »dažbina«. Ne vidim zašto bismo ga mijenjali kada taj pojam ima svoju utvrđenu fizionomiju.

Potpretsednik Vlade FNRJ Edvard Kardelj: Ja mislim da je to pitanje jezika, pa bi ga trebalo prosto prepustiti stručnjacima jezika da oni dadu svoje mišljenje. Možda bi mogla redakciona komisija da utvrdi razliku između dažbine i davanja, i da li ona postoje.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Nije spor u jezičnom smislu ove riječi nego u stručnom; tako je u literaturi koja se bavi tim pitanjima. To je tehnički termin i teško ga je mijenjati.

Miloš Minić: Naprimer, takse ne spadaju pod termin »dažbina« dok u »javna davanja« dolaze i takse. Ja mislim da to malo bolje razmotrimo i da docnije odlučimo.

Pretsednik: Ima li još ko kakvu primjedbu? (Nema). Znači član 33 prihvatamo sa ovim izmjenama: u trećoj tački umjesto »isključivih« stavljamo »isključivo«, zatim prebacujemo »socijalno osiguranje« iz točke 3 u točku 4. U pogledu riječi »dažbina« konsultovaćemo lingviste; izbacili smo točku 5 i izmjenili točku 7. Da li se slažete sa ovim izmjenama? (Slažemo se). Prelazimo na član 34.

Sekretar čita član 34.

Dr **Milorad Vlajković:** Na jednom mestu pominjemo izraz »dom«, a na drugom mestu »veće«. Da li je to sinonim? Nije mi to nekako ujednačeno.

Pretsednik: Ne mora da bude.

Potpretsednik Vlade FNRJ Edvard Kardelj: Veće naroda nije dom. Kad govorimo o domovima misli se na Savezno veće i na Veće proizvođača. Dakle, kad se kaže »dom« misli se na ta dva veća, a ne i na Veće naroda.

Mehmed Hodža: Faktički imamo tri veća a dva doma.

Dr **Jerko Radmilović:** Kada se govori o domovima misli se na ova dva doma, na Savezno vijeće i Vijeće proizvođača, a kada se govori o vijeću misli se na Vijeće naroda.

Potpretsednik Vlade FNRJ Edvard Kardelj: Veće naroda nije dom nego sistem prava za one poslanike koje su birale u Saveznu skupštinu skupštine narodnih republika. To su posebna prava. Zato je ovde i stavljeno »posebna prava narodnih poslanika« dok je ranije bilo »Veće naroda«.

Pretsednik: Ima li još primjedaba? (Nema).

Član 34 primljen je bez izmjene. Prelazimo na član 35.

Sekretar čita član 35.

Pretsednik: Ovdje imamo redakcisku izmjenu u točki 7. U prvom redu se briše zapeta i riječi: »...o prestanku okolnosti zbog kojih je mandat skupštine bio produžen, kao...«. Posle točke dodaju se riječi: »utvrđuje prestanak okolnosti zbog kojih je mandat Skupštine bio produžen«. U trećem redu mjesto »za koje« staviti »na koje«.

Dr **Jerko Radmilović:** Prema tome, točka 7 bi glasila: »odlučuje o produženju svog mandata i o svom raspuštanju pre isteka vremena na koje je Skupština izabrana; utvrđuje prestanak okolnosti zbog kojih je mandat Skupštine bio produžen«. Ovo je pravilna promjena, jer Skupština ne može odlučiti o prestanku okolnosti nego može samo utvrditi da su okolnosti prestale.

Potpretsednik Vlade FNRJ Edvard Kardelj: A ko će onda odlučiti?

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Ovdje je izvršena samo stilska izmjena. Tu se utvrđuju okolnosti, a ne utvrđuje se o okolnostima.

Potpretsednik Vlade FNRJ Edvard Kardelj: Reč »utvrđuje« još ne znači da se povlače i posledice toga da neko utvrdi da okolnosti više nema. Može se utvrditi, a da se ipak ne raspusti. Zato ipak mora neko da odluči da su okolnosti prestale i da Skupština treba da se raspusti, a to je ona sama. Zar nije bolje reći »odlučuje«?

Dr **Jerko Radmilović:** Tu ne može biti odlučivanja. Kad bi bilo odlučivanja, onda bi ovo glasilo ovako: »odlučuje o prestanku okolnosti zbog kojih je mandat Skupštine bio produžen«, a to je nemoguće. Ne može Skupština odlučiti o prestanku okolnosti. Ne može ona odlučiti da je prestao rat, jer prestanak okolnosti zavisi od drugih faktora a ne volje Skupštine. Ona ima samo da konstatuje da su prestale one okolnosti zbog kojih je mandat bio produžen.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Prema ovome što vi mislite, druže Predsjedniče (obraća se potpretsedniku Kardelju), ja mislim da bi ovako trebalo reći: »Utvrđuje prestanak okolnosti zbog kojih je mandat Skupštine bio produžen i donosi odluku o svom raspuštanju«.

Potpretsednik Vlade FNRJ Edvard Kardelj: Jeste, to sam mislio. Meni nije nikako dovoljno reći samo »utvrđuje«.

Dr **Maks Šnuderl:** Tako je. To je dobro.

Potpretsednik Vlade FNRJ Edvard Kardelj: Samo kako se to onda dovodi u vezu sa prvim delom?

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Cijela rečenica sada glasi ovako: »Odlučuje o produženju svog mandata i o svom raspuštanju prije isteka vremena na koje je Skupština izabrana; utvrđuje prestanak okolnosti zbog kojih je mandat Skupštine bio produžen i donosi odluku o svom raspuštanju«.

Potpretsednik Vlade FNRJ Edvard Kardelj: To je dobro.

Pretsednik: Ko traži dalje riječ?

Dr **Jerko Radmilović:** Ja bih postavio pitanje u vezi prve rečenice koja glasi: »Savezna narodna skupština na zajedničkoj sjednici oba doma...«. Ovdje se može postaviti pitanje da li je to zajednička sjednica oba doma ili zajednička sjednica poslanika, jer kad se nadu zajedno poslanici, oni sačinjavaju poseban kolegijum. Gubi se karakter domova.

Dr **Maks Šnuderl:** Tako kao što misli drug Radmilović to pitanje se nalazi i u Zakonu o narodnim odborima.

Potpretsednik Vlade FNRJ Edvard Kardelj: Pošto nisam pravnik, teško shvaćam takve suptilne diferencijacije. To je, na kraju krajeva, svejedno. Bitno je, po mom mišljenju, to kako se glasa, da li glasaju oba doma kao samostalni domovi ili glasaju svi poslanici zajedno. Ali, ipak to je zajednička sednica domova. Inače ćemo imati i četvrti dom, tj. spajanje sva tri veća. Meni se čini da je bolje to uzeti kao zajedničku sednicu, ali sa posebnim načinom glasanja koji je dozvoljen samo u slučajevima kad se biraju funkcioneri.

Dr **Jerko Radmilović:** To meni ne smeta. Jer za mene nisu to dva doma, pošto glasaju individualno.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Bilo je tih predloga. Ali onda dolazimo do konstrukcije četvrtog vijeća ili trećeg doma.

Dr **Jerko Radmilović:** To kod nas ne bi bilo čudno. To su nove forme.

Dr **Maks Šnuderl:** U Zakonu o narodnim odborima je tako.

Pretsednik: Odluka se donosi većinom glasova, bez obzira na dom. To znači, ako bi svi poslanici Saveznog vijeća glasali »za«, a poslanici Vijeća proizvođača »protiv«, onda bi bila donesena odluka.

Dr **Jerko Radmilović:** Jeste.

Potpretsednik Vlade FNRJ Edvard Kardelj: Ali se tu pretpostavlja da su poslanici politički živi ljudi koji su zainteresovani za to šta se radi. Ako poslanik ne dođe, onda je sam kriv ako bude nadglasan. Tačno je da tu veća neće nastupati sasvim ravnopravno.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Drug Hrnčević ističe slučaj kad su svi zainteresirani i kad svi dođu iz oba vijeća. Ukoliko dođu svi iz Saveznog vijeća i budu jedinstveni, onda imamo preglasavanje.

Potpretsednik Vlade FNRJ Edvard Kardelj: Ako ne bismo išli na to, onda je, po mom mišljenju, bolje ići na samostalno odlučivanje svakog doma posebno. Ali, meni se čini da ovo ne smeta.

Pretsednik: Traži li još ko riječ? (Niko). Još ćemo samo napisati »Savezni vrhovni sud« velikim slovom, i onda je sve u redu.

Prema tome član 35 je usvojen sa izmjenom u toč. 7. Idemo dalje.

Sekretar čita član 36.

Pretsednik: Ima li primjedaba? (Nema). Idemo dalje.

Sekretar čita član 37.

Pretsednik: Ako niko ne traži riječ, ja bih prije svega stavio jednu primjedbu.

U stavu 4 ovog člana kaže se: »Ako se u komisiji ne postigne saglasnost. . .«. Zašto bi uslijed neslaganja u komisiji došlo do odlaganja? Mislim da bi trebalo reći »Ako ne dođe do slaganja između pretstavnika domova«, a ne treba reći »u komisiji«. Ako se komisija ne složi, neka se to pitanje iznese pred domove pa neka oni odlučuju, a ne da se na osnovu izvještaja same komisije odlaže neko sporno pitanje za 7 dana.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Naprimjer, dva vijeća se nisu složila. Komisija je došla do toga da se vijeća nisu složila, i sada idu na komisiju i komisija ništa ne predloži. To znači da se komisije nisu složile i nema o čemu da se glasa. To znači da se domovi ne slažu.

Pretsednik: Ako se komisija ne složi, možda će se domovi složiti.

Potpretsednik Vlade FNRJ Edvard Kardelj: U roku od 7 dana će se obrazovati druga komisija pa će se složiti.

Pretsednik: To znači da pored glasanja u stavu 3 treba da dodu još dva uzastopna glasanja. To znači tri.

Potpretsednik Vlade FNRJ Edvard Kardelj: Ja ne znam da li je u članu 37 potrebno da stoji termin »ravnopravno«.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Tu postoje dvije vrste zasjedanja kod ova dva doma, jednom kad učestvuju na zajedničkoj sjednici, a drugi put kad svaki sam ravnopravno odlučuje. To je smisao ovih termina. Inače, ne znamo na kakvu se vrstu zasjedanja misli. Zato smo to zadržali.

Potpretsednik Vlade FNRJ Edvard Kardelj: Ono je neravnopravno samo na izborima.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Mi kažemo, o produženju mandata, nagrada, raspisivanja referenduma.

Potpretsednik Vlade FNRJ Edvard Kardelj: U redu.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Na ovom mjestu moglo bi se staviti »ravnopravno«.

Pretsednik: Za mene je pravilnije reći »ravnopravno«.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Mislim da je dobro da se kaže: »Prijedlog zakona ili drugog akta u čijem donošenju ravnopravno učestvuju...«. Tu može biti spor u referendumu, i onda je nužno da to ostane.

Potpretsednik Vlade FNRJ Edvard Kardelj: Ova neravnopravnost je formulisana u čl. 35. Da li je potrebno da se sve to stavi pod čl. 35? Naprimer, za raspuštanje skupštine i ostalo. Zato bi bila potrebna ravnopravna odluka domova.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Peta, šesta i sedma točka i ove nove, šesta, sedma i osma, stvarno treba da budu ubačene u čl. 33. tako da samo ovi izbori budu za zajedničke sjednice.

Potpretsednik Vlade FNRJ Edvard Kardelj: Onda praktično nema neravnopravnih odnosa, jer oni nastupaju u izborima kao izborna tela.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Može se dogoditi kod raspuštanja da Savezno vijeće hoće da se raspusti, a da Vijeće proizvođača nije suglasno.

Potpretsednik Vlade FNRJ Edvard Kardelj: Ako se ne složi, i ako se obrazuje zajednička komisija, onda se moraju raspustiti.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: U čl. 33 trebalo bi prebaciti osmu, devetu i desetu točku.

Potpretsednik Vlade FNRJ Edvard Kardelj: To treba redakciski uskladiti sa članom 31.

Pretsednik: Vi ste čuli ovaj prijedlog da se ove tri točke iz čl. 35 prebace u član 33. Prima li se? (Prima).

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: U članu 37 možemo ispustiti »ravnopravno«.

Dr **Jerko Radmilović:** Ja ne znam da li to treba ispustiti.

Potpretsednik Vlade FNRJ Edvard Kardelj: Ja ne insistiram.

Dr **Jerko Radmilović:** Mi imamo situaciju kod Saveznog vijeća da samo odlučuje.

Potpretsednik Vlade FNRJ Edvard Kardelj: Ovde se kaže »u čijem donošenju učestvuju oba doma«. Oni učestvuju prema Ustavu sasvim određeno po određenom postupku.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Ako se u oba doma izglasa po istom tekstu, onda se to može brisati. Međutim, dok je bio referendum nije se moglo.

Pretsednik: Ovako će studentima prava biti teže.

Prema tome, u članu 37 u prvom stavu briše se riječ »ravnopravno«. Prelazimo na član 39.

Sekretar čita član 39.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: U članu 39, u drugom redu, umjesto riječi »u pitanjima«, treba staviti riječi »iz oblasti«. Prema tome, ovaj prvi stav bi glasio: »Vijeće proizvođača može davati preporuke za rad privrednih organizacija i za rad državnih organa i samoupravnih ustanova iz oblasti privrede, rada i socijalnog osiguranja«.

Dr **Jerko Radmilović:** Da li bi mogao drugi stav postati prvi, a prvi da bude drugi. Prvi stav ima u vidu prava Vijeća proizvođača. Ovdje je formulisano pravo na donošenje odluka, a prvi stav ima u vidu donošenje preporuka. Pitanje odluke je vezano za prethodno donošenje zakona kojim se ovlašćuje Vijeće proizvođača za donošenje odgovarajućih odluka.

Dr **Maks Šnuderl:** Da ubacimo »svojih prava«. To bi bilo jasno.

Pretsednik: Meni nije bilo jasno.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Ne možemo kazati »svojih prava«. Mogli bismo reći: u okviru onih prava koja su mu određena zakonom, ili prava koja su mu dana zakonom...

Potpretsednik Vlade FNRJ Edvard Kardelj: Dobro je i »svojih prava«.

Pretsednik: Da li ima još primjedaba na čl. 39? (Nema). Stavljam član 39 na glasanje sa izmjenama, i to da se stavi »u pitanjima iz oblasti« i da se u drugom stavu izmedu »u okviru« i »prava« stavi »svojih«, s tim da redakcija pokuša da zgodnije formuliše. Ko je za ovaj član, neka digne ruku. (Svi dižu ruku). Ima li ko protiv? (Nema).

Vraćamo se na član 37.

Potpretsednik Vlade FNRJ Edvard Kardelj: Mislim da moj predlog da se briše »ravnopravno« nije dobar, jer se to i dalje proteže i onda bi trebalo svuda da menjamo, a to nema smisla. Mi imamo i u članu 36 da se kaže »u čijem rešavanju ne učestvuju ravnopravno ili zajednički oba doma«. I tu se pravi formalna razlika i bolje je da ostane.

Pretsednik: Da li se slažete da u članu 37 ostane riječ »ravnopravno«, koju smo ranije brisali? (Slažemo se). Prelazimo na član 40.

Sekretar čita član 40.

Pretsednik: Šta znači »sami rješavaju«?

Dr **Jerko Radmilović:** Svaki za sebe.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Ne samo svaki za sebe, nego i nitko drugi.

Dr **Maks Šnuderl:** Ali i svaki za sebe.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: I jedno i drugo.

Pretsednik: Da li ima još nekih primjedaba ili pitanja u vezi sa čl. 40? (Nema). Da li se prima član 40? (Prima). Idemo dalje.

Sekretar čita član 41.

Pretsednik: Ovdje imamo ispravku. Mjesto »za koje« treba »na koje«.

Da li ima primjedaba u vezi sa ovim članom? (Nema). Da li se prima? (Prima).

Sekretar čita član 43.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: U naslovu treba ubaciti »autonomne«, tako da glasi »autonomne pokrajine i autonomne oblasti«.

Dr **Jerko Radmilović:** Zar ne bi bilo bolje reći »autonomne jedinice«? Onda ne bismo morali da nabrajamo.

Pretsednik: Pa imamo svega dvije.

Mehmed Hodža: Da li republičko vijeće bira iz svojih redova poslanike za Savezno vijeće?

Potpretsednik Vlade FNRJ Edvard Kardelj: Iz svojih redova. To mora negde da piše. O tome smo diskutovali prilikom poslednje formulacije zakona.

Pretsednik: To je rečeno u čl. 25.

Potpretsednik Vlade FNRJ Edvard Kardelj: Sećam se da je to izričito uneto. Čak smo mi prebacili napred, jer smo smatrali da je napred više principijelno, dok bi ovde bilo više tehničkl.

Dr **Maks Šnuderl:** I u tekstu treba dodati »autonomne oblasti« u trećem redu, a ne samo u naslovu.

Pretsednik: Da li ima još primjedaba? (Nema). Da li se prima član 43? (Prima).

Sekretar čita član 44.

I ovdje treba staviti »autonomne oblasti«.

Dr **Maks Šnuderl:** Ja ću staviti još jednu primedbu, jer mi nije jasno kako će Veće naroda raditi. Da sam ja pretsednik toga Veća ne bih znao kako bih radio.

U članu 44 se kaže da Veće naroda obavezno rešava; u članu 45 u prvom i drugom stavu se kaže da Veće naroda »rešava odvojeno«, u članu 46 se kaže »tekst zakona... koji je usvojilo Veće naroda«, dakle usvaja se tekst; u čl. 47 se kaže »radi davanja prethodnog mišljenja«; u čl. 45 se kaže »Veće naroda prethodno pretresa i odlučuje«. Dakle, šta radi? Pretresa i odlučuje, pa opet rešava, pa onda nešto usvaja, daje prethodno mišljenje itd. Meni sve ovo nije jasno. Ne znam kako će ono raditi, da li će pretresati svaki predlog i odluku, zašto su potrebne ove različite verzije, odnosno jedanput prethodno odlučuje i pretresa, a drugi put pretresa i odlučuje i obavezno rešava. Nije tu upotrebljena jedinstvena reč i ne može se utvrditi šta radi Savezno veće i kako radi.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Ima tri kategorije.

Dr **Maks Šnuderl:** Šta to u članu 44 znači da »obavezno rešavaju odvojeno«. Da li to znači da pretresaju i odlučuju, jer se taj izraz pominje u čl. 45? Obavezno se sastaju, a onda rešavaju odvojeno. Šta to znači »obavezno rešavaju«, da li je to nešto drugo od pretresanja i odlučivanja što imamo u čl. 45 u drugom stavu?

Potpretsednik Vlade FNRJ Edvard Kardelj: Evo u čemu je stvar. Misao je ova: ima određenih pitanja kao što su promena Ustava, donošenje saveznog društvenog plana, kad Veće naroda treba obavezno da se sastane i da rešava o tim stvarima, ustvari tada je ono treći dom. U tim konkretnim slučajevima je obavezno njegovo sastajanje. Znači, ne zavisi od toga da li će neko tražiti da se Veće naroda sastane, nego ono mora da se automatski sastane. U ostalim pitanjima to nije obavezno.Kod opštih zakona Veće naroda pretresa i donosi

odluku da li je potrebno donositi taj opšti zakon ili ne. Kod opštih zakona će se, u praksi, stvari tako razvijati, da će Veće naroda donositi svoju odluku i da će onda Savezno veće vrlo brzo prihvatiti takav opšti zakon. Verovatno će se takva praksa razviti.

U drugim slučajevima, kada traži delegacija jedne republike da se obavezno sastane Veće naroda, pošto su u pitanju neka prava republike, onda se oni sastaju da prethodno reše da li će diskutovati o tom pitanju ili neće, pa ako većinom glasova reše da neće diskutovati onda se vrate u Savezno veće. Znači, u nekim slučajevima oni se obavezno moraju sastati i zajedno sa Saveznim većem ravnopravno doneti odluku.

Dr **Maks Šnuderl:** Da izglasaju taj tekst?

Potpretsednik Vlade FNRJ Edvard Kardelj: Kao i Savezno veće.

Dr **Maks Šnuderl:** Ovde se kaže »pretresa i odlučuje«. To je jedno te isto.

Potpretsednik Vlade FNRJ Edvard Kardelj: Jeste, u ovom slučaju. Ovde pretresaju i odlučuju o tome da li će pristupiti odvojenom rešavanju ili ne, a tamo moraju da odvojeno rešavaju. Ovde imaju samo da reše da li je pitanje takve prirode da ga moraju odvojeno rešavati. Na kraju, mi ne moramo siliti Veće naroda da odvojeno rešava ako uopšte nije potrebno da Veće naroda odvojeno zaseda i donosi odluku.

Dr **Maks Šnuderl:** Oni su već tu.

Potpretsednik Vlade FNRJ Edvard Kardelj: Da, kao Savezno veće. Ja ne tvrdim da možda ne bi trebalo nešto dopisati, ali smisao je taj.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Ako u članu 44 upotrebimo izraz »pretresa i odlučuje« onda time još nije rečeno da moraju rješavati odvojeno. Oni mogu zajednički da pretresaju, ali radi se o tome da rješavaju odvojeno.

Dok u čl. 45, kada se radi o drugim stvarima, oni moraju prethodno da pretresu i odluče da li će odvojeno rješavati.

Kada bismo rekli i u prvom stavu »pretresa i rješava odvojeno« onda bismo silili Vijeće naroda da i ekspoze moraju slušati ne zajedno nego posebno. Zato je taj termin ovdje upotrijebljen.

Pretsednik: Znači u čl. 45 je obavezno?

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Čim netko postavi pitanje koje bi trebalo da se pretrese onda je obavezno da prethodno i odluče hoće li se odvojeno sastati.

Pretsednik: Ali se pretresa i odlučuje obavezno?

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Kada netko postavi zahtjev.

Dr **Maks Šnuderl:** Tada bismo rekli: obavezno pretresa i odlučuje, to bi bilo logičnije.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Ne mora. I danas Vijeće naroda zajedno sa Saveznim vijećem vrši pretres. Evo, na pr., sada se pretresa zajedno društveni plan i budžet, ali se odvojeno odlučuje.

Dr **Maks Šnuderl:** Ali ovo propisuje da ne sme da pretresa i odlučuje nego samo da rešava.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Izraz »rješava« može biti i odlučuje i pretresa, i jedno i drugo. Zato nismo uzeli taj izraz »odlučuje« da ne bude prejudicijum, a da se ne moraju obavezno sastati i pretresati. Ali mogu ako hoće i pretresati odvojeno, samo rješavati moraju odvojeno.

Potpretsednik Vlade FNRJ Edvard Kardelj: Ako ubacimo »pretresaju« onda ih obavezujemo da se odvoje u pretresu promene Ustava. A možda nema smisla da se izdvajaju, možda neće biti nikakvih primedaba na te promene. Time smo dali garanciju da i pored toga što može zajednički da pretresa, treba posebno da se sastane kada glasa.

Dr **Maks Šnuderl:** Ja se slažem kada se kaže »rešavaju«. Oni onda svakako ne mogu da pretresaju i odlučuju nego samo rešavaju.

Miloš Minić: Kada kažemo »rešavaju« onda to obuhvata i jedno i drugo, i pretres i rešavanje, jer tu ostavljamo otvoreno pitanje pretresa. A kada bismo rekli samo »rešavaju« onda bi bilo ograničeno.

Potpretsednik Vlade FNRJ Edvard Kardelj: »Rešavaju« ne znači samo glasanje, nego obavljanje čitave procedure koja prethodi rešavanju.

Pretsednik: Ja sam shvatio ovako: kada se radi o promeni Ustava ili o donošenju saveznog društvenog plana, onda se moraju obavezno da sastanu i da rešavaju otprilike kao treće veće, bez obzira da li je ko predložio ili nije predložio.

Potpretsednik Vlade FNRJ Edvard Kardelj: Oni ne moraju obavezno pretresati odvojeno. Oni mogu pretresati zajedno sa Saveznim većem, pa se tek onda izdvoje i glasaju. A mogu se izdvojiti i pretresati odvojeno.

Pretsednik: Mogu, ali to prethodno. Zato mislim da bi trebalo »prethodno«.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Član 44 zadržali smo samo radi Vijeća naroda i Saveznog vijeća kada se radi o promjeni Ustava i o pitanjima koja su ovdje navedena.

Potpretsednik Vlade FNRJ Edvard Kardelj: Mi bismo mogli u članu 45 da brišemo »prethodno pretresa«. Ja sam ranije insistirao da se unese; a sada mislim da nije potrebno, pošto čim se kaže »odlučuje« smatra se da i pretresa. Ovo je zato stavljeno da se ne bi shvatilo da se sprečava diskusija; ne da tamo dode pa da samo digne ruku nego da se diskutuje o tome da li će pristupiti ili ne. I ako se izbaci ipak će biti jasno, jer se kaže »rešavaju«.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: To je uneseno zato što je bilo prijedloga da se čitava tehnika u drugom slučaju svede na to kad netko zatraži da se glasa, i da se to spriječi, jer će se ustvari diskusija u suštini voditi u Vijeću naroda da li će se pitanje staviti na dnevni red ili ne. Tu je težište.

Potpretsednik Vlade FNRJ Edvard Kardelj: Vidim da drugu Šnuderlu smeta što nema »pretresa« i »rešava«, ali se ovde traži da moraju prethodno da pretresu, tj. da bez ovoga ne mogu rešiti u Saveznom veću; a gore nema smisla da ih obavezujemo nego ih treba pustiti da sami odlučuju, pošto možemo pretpostaviti da će jedna grupa poslanika tražiti odvajanje. To se može predvideti poslovnikom da ne komplikujemo tekst Ustava.

Miloš Minić: Može i poslovnikom a može i ovde jednom rečenicom, pošto mene zabrinjuje to što drugu Šnuderlu nije jasno, jer kako će onda biti jasno drugima. Smatram da ne bi bila izlišna rečenica kojom bi se reklo da Veće naroda u tom slučaju može takve predloge pretresati i odvojeno.

Potpretsednik Vlade FNRJ Edvard Kardelj: Možemo to reći, i to: gore da se kaže »pretresaju i rešavaju odvojeno«, a dole »ne pretresaju posebno«.

Miloš Minić: Može i tako. Meni se čini da ne bi bilo izlišno, rekao sam iz kojih razloga, to je samo jedna rečenica.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Samo skrećem pažnju da ta rečnica može biti komplicirana, te bi, ustvari, bila aplikacija zadnjeg stava čl. 34, jer tu piše da domovi mogu odlučiti da na zajedničkoj sjednici pretresu pojedine zakonske prijedloge ili druga pitanja u čijem rješenju učestvuju oba doma, ali glasanje o zakonskim prijedlozima vrši se na sjednici svakog doma zasebno.

Potpretsednik Vlade FNRJ Edvard Kardelj: Mi ćemo reći: Veće naroda može odlučiti da neće pretresati odvojeno.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Da se rasprava vrši u okviru Saveznog vijeća.

Potpretsednik Vlade FNRJ Edvard Kardelj: Da neće pretresati ta pitanja odvojeno.

Dr **Maks Šnuderl:** Zar se ne bi moglo u čl. 45 reći »pretresa i rešava«.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Možemo i tako da bismo imali istu terminologiju. Vijeće naroda može odlučiti da pretres ne vrši odvojeno ali se odlučivanje vrši obavezno na zasebnim sjednicama.

Potpretsednik Vlade FNRJ Edvard Kardelj: To će redakciona komisija stilizovati.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Moramo ostaviti »rješavaju« a ne možemo reći »obavezno odvojeno«.

Potpretsednik Vlade FNRJ Edvard Kardelj: Odlučuju. Oni će odlučiti — da li će rešiti!

Miloš Minić: »Odlučuju i rešavaju« su sinonimi, ne može jezički da ide zajedno.

Dr **Jerko Radmilović:** Vijeće naroda može odlučiti da se pretres neće vršiti odvojeno.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Ali rješavaju obavezno odvojeno.

Potpretsednik Vlade FNRJ Edvard Kardelj: Redakciona komisija će sve to stilski redigovati.

Pretsednik: Traži li još ko riječ po članu 44? (Niko). Dobro, onda član 44 dopunjen drugim stavom, stavljam na glasanje.

Miloš Minić: Postavio bih samo jedno pitanje. U članu 42 stoji da svaki dom donosi svoj poslovnik. Ja samo molim za objašnjenje o tome da li se negde kaže po kom poslovniku radi Veće naroda.

Pretsednik: Kaže se u članu 48.

Miloš Minić: Ja ne znam zašto Veće naroda nema svoj poslovnik?

Potpretsednik Vlade FNRJ Edvard Kardelj: Po mom mišljenju, ono ne treba da ima svoj poslovnik. To treba da bude poslovnik Saveznog veća. Ovde govorimo o posebnim pravima narodnih poslanika. To nije poseban dom. Meni se čini da je način poslovanja Veća tesno povezan. Kad zasedaju poslanici Veća naroda, Savezno veće se neće moći sastati, jer poslanici ne mogu da učestvuju u njegovom radu. Znači, o tim stvarima mora da rešava jedinstveni poslovnik.

Miloš Minić: Mi bismo ipak morali kazati po kom poslovniku vodi pretres Savezno veće.

Pretsednik: U Saveznom vijeću su sasvim drugi odnosi nego odnosi u Vijeću naroda kad ono posebno pretresa. Tu se postavlja pitanje većine. Jedna republika predlaže ovo, druga ono. Tu se može

ići i na prostu većinu glasova ili većinu republika. Zato me to nekako nagoni na to da ipak Vijeće naroda treba da ima posebni poslovnik.

Potpretsednik Vlade FNRJ Edvard Kardelj: Meni se čini da bi na taj način Veće naroda suviše izdvajali i pretvorili ga u treći dom. Zatim, Veće naroda je drukčije vezano sa Saveznim većem nego Veće proizvođača. Veće proizvođača može rešavati bilo istovremeno, bilo malo kasnije ili malo pre, dok Veće naroda mora potpuno usklađeno raditi sa Saveznim većem. Onda, reč je o principu koji smo ovde izričito naglasili, ne radi se o posebnom domu, nego samo o posebnim pravima jednog dela narodnih poslanika. I taj princip govori o tome da bi bilo bolje da se radi o jednom poslovniku. Ali taj poslovnik može da ima sasvim posebnu glavu gde će se reći kakav će biti postupak ili poslovanje Veća naroda. Tu se može dati čitava procedura: kako u Saveznom veću jedna grupa može da postavi svoj zahtev, kako se Savezno veće razdvaja, kako se onda zakazuju sednice jednog i drugog veća itd. To je tesno vezano. Bez obzira na to, čak da i budu dva poslovnika, poslovnik Saveznog veća bi u priličnoj meri morao da dodiruje poslovnik Veća naroda, jer stvari se događaju u njegovim klupama. Još ovo: ja predvidam da će kod nekih zakona pretsednik prosto pitati da li poslanici Veća naroda žele da se odvoje prilikom pretresa ili ne. Ako niko ne traži da se odvoji, to znači automatski da se sednica produži zajednički. Ako se traži odvajanje, onda će se odmah morati dogovoriti o tome ko će prvi pretsedavati, da li pretsednik Veća naroda ili Saveznog veća, jer ne mogu istovremeno oba veća da zasedaju. Sve to ukazuje da je bolje imati jedan poslovnik Saveznog veća, koji će imati posebnu glavu, ili nekoliko glava, kojima će se regulisati poslovnik Veća naroda.

Dr **Maks Šnuderl:** Da li bi taj poslovnik mogao rešiti i pitanje kako će glasati Veće naroda? Naši pravnici su predložili da Veće naroda glasa po republikama.

Potpretsednik Vlade FNRJ Edvard Kardelj: To je neprihvatljivo. Mi to nismo uneli ni u Ustav, nego smo predvideli većinu. Ako bismo išli na to, moglo bi nastati hiljadu komplikacija. Može jedna republika da napravi teškoće čitavoj zemlji.

Dr **Maks Šnuderl:** Ja to ne predlažem, nego samo iznosim jedno mišljenje naših pravnika.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Ja mislim da bi Vijeće naroda moralo bar posebno da glasa za poslovnik, ako je već jedan poslovnik. Točno je da će se mnoge stvari obavljati na zajedničkim sjednicama i da ono ne može imati poseban poslovnik.

Potpretsednik Vlade FNRJ Edvard Kardelj: Slažem se. Možemo ubaciti da se o poslovniku Saveznog veća posebno glasa u Veću naroda. Time smo ustvari obezbedili sve.

Miloš Minić: To bi bilo u redu. Onda bismo član 48 morali menjati.

Pretsednik: Na čemu smo se onda složili u pogledu čl. 44?

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Rekli smo da treba unijeti da Vijeće naroda može odlučiti da se pretres ne vrši odvojeno.

Potpretsednik Vlade FNRJ Edvard Kardelj: Možda bi bilo zgodno kad bismo rekli da Veće naroda može odlučiti da se pretres ne vrši odvojeno, ali da se obavezno rešava odvojeno.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Znači stav bi glasio otprilike ovako: »Vijeće naroda može odlučiti da se pretres ne vrši odvojeno, ali obavezno rješava odvojeno«. To je samo misao, koju treba stilizirati.

Pretsednik: Ja predlažem da taj član rezervišemo i da čujemo jedan zreo tekst. (Prima se).

Sekretar čita član 45.

Pretsednik: Predlažem da se u ovom članu u trećem redu između reči »odnosa« i »narodnih« ubaci riječ »između«. Traži li još ko riječ? (Niko). Prelazimo na čl. 46.

Sekretar čita član 46.

Pretsednik: U ovom članu, u četvrtom stavu, posle riječi »saglasnost« treba staviti zapetu.

Mislim da je ovaj član veoma komplikovan. Ja iz prvog stava ovog člana ne vidim kad je nešto usvojeno.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Čim ima suglasnosti, znači da je nešto usvojeno, inače nema suglasnosti.

Miloš Minić: Stilizacija je teška.

Pretsednik: Zašto prije isteka godine dana ne bi moglo da se pretrese to pitanje, ako se ovi poslanici predomisle pa nađu da treba da se pristupi donošenju takvog zakona.

Potpretsednik Vlade FNRJ Edvard Kardelj: Ovo je stvarno malo glomazno. Naprimer: »Ako Veće naroda i posle ovoga ostane pri tekstu koji se razlikuje od teksta usvojenog u Saveznom veću...« Ovde, dakle, postoji neka vrsta diktatora u liku Veća naroda prema Saveznom veću. Ono ima da primi ili da ne primi. Može da se kaže »ako Veće naroda i posle ovog ostane pri svojim primedbama na tekst usvojen u Saveznom veću, obustavlja se dalji pretres«. I to treba sve skupa svesti na primedbe na tekstu.

Dr **Maks Šnuderl:** Da stavimo: »Ako Savezno veće i pored toga ne primi« pa da to prebacimo na Savezno veće tako da Veće naroda

ne bi bilo diktator. Može da se kaže: »Ako Savezno veće ne primi primedbe...«. Ulogu treba menjati.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Pitanje je da li ćemo usvojiti izraz »primedbe« ili »tekst«. Da li u slučaju obligatornog rješenja Vijeća naroda, da li ono tamo diskutuje o tekstu, to jest donosi tekst, izglasava ga ili stavlja primjedbe — o tome treba voditi računa. Za ova dva druga slučaja kada se radi o povredi prava federacije, ili o donošenju zakona, to je jasno da se radi o pravu veta. Ali, u prvom slučaju nije jasno da li se radi o primjedbama ili o donošenju teksta.

Potpretsednik Vlade FNRJ Edvard Kardelj: To jedino mogu biti primedbe. Jer, zakon je predložen Saveznom veću i pretpostavlja se da ga Savezno veće kao takvog primi. A pošto Savezno veće primi plan ili promene Ustava, onda o tome rešava i Veće naroda i stavlja svoje odvojeno mišljenje na formulaciju pojedinih odredaba. Tako će to u praksi izgledati.

Inače bi Veće naroda imalo veću ulogu nego Savezno veće.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Po dosadašnjoj terminologiji u čl. 44 a i čl. 45 radi se o rješavanju, pretresanju i odlučivanju. U ovoj stilizaciji koja je upotrebljena u Ustavnom zakonu uvijek se misli da se odlučuje o tekstu zakona i mi bismo morali da izmijenimo čitavu stilizaciju.

Potpretsednik Vlade FNRJ Edvard Kardelj: Treba samo okrenuti.

Miloš Minić: To je malo drugačije pravo o usvajanju teksta nego što bi bilo davanje primedaba. Ja mislim da treba ostati pri ovome, jer su u pitanju promene Ustava.

Potpretsednik Vlade FNRJ Edvard Kardelj: Samo se ovde odjednom Savezno veće i Veće naroda nalaze u obrnutoj ulozi. Ovde se kaže: ako Savezno veće ne prihvati tekst koji je usvojilo Veće naroda a u praksi je, međutim, obrnuto.

Miloš Minić: Ja bih predložio da ovo drugačije formulišemo i da kažemo otprilike ovako: ako tekst koji je primilo Veće naroda nije saglasan sa tekstom koji je usvojilo Savezno veće tada će se izdvojiti poslanici Saveznog veća i ponovo pretresti sporna pitanja, a zatim će se ponovo pretresti na sednici Saveznog veća. Ako i tada ne bude postignuta saglasnost onda će se sastaviti komisija. Ovako izlazi da Veće naroda ima veću moć nego Savezno veće i može da ga prisili da prihvati tekst Veća naroda.

Potpretsednik Vlade FNRJ Edvard Kardelj: Cela stvar bi se mogla mnogo prostije reći i to tako da se ne pominju u prvom stavu ni Veće naroda, ni Savezno veće, već da se kaže: ako tekstovi koji su bili primljeni u većima nisu identični onda se oni ponovo pretresaju najpre

u Saveznom veću, a zatim u Veću naroda — da bi istakli uzastopnost — i ako Veće naroda ostane pri svom tekstu onda se obrazuje komisija, a ako i ta komisija ne može naći rešenje koje bi bilo prihvatljivo za oba veća onda se pretres obustavlja.

Miloš Minić: Moja bi sugestija bila da se ne kaže »ako Veće naroda ostane«, nego ako se ne postigne identičnost...

Potpretsednik Vlade FNRJ Edvard Kardelj: To je još bolje. Ako se i posle toga pretresanja nije postigla identičnost, nastala bi predvidena procedura.

Ova nejasnoća nastupila je otuda što je ovaj član veoma često menjan zbog primedaba koje su dolazile odozdo pa se ne vidi jasno da li poslanici Veća naroda u takvom slučaju uvek dolaze u Savezno veće ili ne. Međutim, sada je to ispravljeno i u čl. 43 se kaže da Savezno veće radi kao jedinstven dom. Time smo rekli da uvek zaseda jedinstveno, ali njegovi članovi imaju i posebna prava koja su utvrđena ovim zakonom.

Pretsednik: A šta je bilo u vezi sa primedbom da se sporno pitanje ne može staviti na dnevni red Skupštine pre isteka godine dana. To je sankcija, a što će biti ako se oni razmisle i slože?

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: To je bilo zamišljeno kao prijetnja koja će ih prisiljavati na suglašavanje.

Dr **Maks Šnuderl:** Ne može se republikama pretiti.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Ne kao prijetnja, nego prosto kao metod koji će ih siliti na to da se sporazumijevaju.

Miloš Minić: To je uneto iz stranih ustava.

Potpretsednik Vlade FNRJ Edvard Kardelj: U ranijem Ustavu toga nije bilo. To smo stavili naknadno zbog primedbi koje smo dobili. Ako ovo ne bi bilo uneto moglo bi jedno ili drugo veće, napr. Savezno veće da šikanira Veće naroda i da ponovo postavlja isti zakon. Međutim, to su sve pretpostavke koje se u praksi neće pojavljivati, tako da se ovo može mirne duše brisati.

Miloš Minić: Mogli bismo uneti da ako jedno veće opet stavi na dnevni red isto pitanje da će drugo veće odlučivati o tome da li će to pitanje staviti na dnevni red ili ne.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Najjednostavnije je da se godinu dana ne pretresa.

Potpretsednik Vlade FNRJ Edvard Kardelj: To je najprostije. Stvar je u tome da ako se jedno veće toliko zaintačilo da neće da primi neki predlog zakona, onda se ni u toku godine dana neće predomisliti. Ako bi se sporazumeli onda bi se moglo nešto u predlogu izmeniti i ponovo staviti na dnevni red.

Pretsednik: S obzirom da se ovo mora preformulisati predlažem da ovaj član rezervišemo. Da li se slažete? (Slažemo).

Sekretar čita član 47.

Pretsednik: Ja ne shvatam to davanje »prethodnog mišljenja«. Ja svoje mišljenje mogu izraziti u Skupštini. Ja mogu da mislim to i to, a zašto bih nešto odvojeno »prethodno« mislio?

Dr **Maks Šnuderl:** Ja bih tu vašu primedbu dopunio. Umesto »prethodnog mišljenja« mogli bismo staviti ono iz drugog stava »o potrebi donošenja toga saveznog zakona«.

Ja sam tek iz drugog stava doznao šta je to »prethodnog mišljenja«.

Potpretsednik Vlade FNRJ Edvard Kardelj: To je dobra primedba. Ako ne bi bilo drugog stava niko ne bi mogao da shvati šta prvi stav kaže. On kaže »prethodnog mišljenja o predlogu«, ali radi se o davanju prethodnog mišljenja ne o prelogu nego o potrebi da li treba donositi taj zakon ili ne. To je smisao.

Opšte zakonodavstvo obuhvata područje republičke nadležnosti. To spada u saveznu kompetenciju samo u generalnim izjavama, da tako kažem, koje daju načelno ono što su interesi republika. Međutim, da ne bi bilo zloupotreba tog prava federacije, zato je potrebna jedna garancija od strane republika. Ranije je bilo predloga da bi trebalo skupštine republika da rešavaju da li treba doneti neki opšti zakon ili ne. No to bi komplikovalo stvar i bilo bi štetno.

Po mom mišljenju svakako je ovaj drugi stav bitan za donošenje opštih zakona. Samo bi ovom prvom trebalo dati drugu formulaciju.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Vijeće naroda se obavezno sastaje odvojeno radi davanja prethodnog mišljenja o potrebi donošenja saveznog općeg zakona...« Umjesto »o prijedlogu« staviti »o potrebi donošenja«.

Potpretsednik Vlade FNRJ Edvard Kardelj: To je bolje. Jer, kažemo da se opšti zakon donosi kada to traže interesi republika, a ovi su pretstavnici republika koji treba da kažu da li interes republika traži da se donese takav zakon.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Samo bi trebalo dodati poslije »prije nego što se prijedlog« riječi »zakona stavi na dnevni red«.

Pretsednik: Znači dodajemo još »prije nego što se prijedlog zakona stavi na dnevni red«.

Da li je još ko tražio riječ? (Ne javlja se niko).

Član 47 je primljen sa gore označenim primjedbama.

Prelazimo na član 48.

Miloš Minić: To smo već pretresli.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Tu treba reći: »Vijeće naroda vodi raspravu po Poslovniku Saveznog vijeća«.

Potpretsednik Vlade FNRJ Edvard Kardelj: I onda dodati poseban član...

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: »Vijeće naroda mora posebno glasati o Poslovniku Saveznog vijeća«.

Potpretsednik Vlade FNRJ Edvard Kardelj: Ili: »Poslovnik Veća naroda obuhvaćen je Poslovnikom Saveznog veća«.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Ili: »Poslovnik Saveznog vijeća sadrži propise za rad Vijeća naroda«.

Potpretsednik Vlade FNRJ Edvard Kardelj: I onda tek poslovnik može biti primljen.

Miloš Minić: Možemo i ovo da rezervišemo za redakciju.

Pretsednik: Postoji prijedlog da se rezerviše i član 48. (Prima se).

Pala je primjedba da neki drugovi idu na put i zato ovu sjednicu prekidamo. Znači ovu sjednicu zaključujem, a iduću zakazujem za 3 januar 1953 godine u 10 časova.

(Sednica je zaključena u 19,45 časova).

56 седница

(3 јануара 1953)

Почетак у 10,05 часова.

Претседавао претседник др **Јосип Хрнчевић**.

Претседник: Отварам 56 седницу. Молим да се изврши прозивка.

Секретар др Јерко Радмиловић врши прозивку.

Претседник: Прозивком је утврђено да имамо кворум. Молим да се прочита записник.

Секретар чита записник 55 седнице од 30 децембра 1952 године.

Претседник: На записник стављам примједбу да се у чл. 6 иза ријечи „привредним организацијама" бришу двије тачке, а у чл. 7 да се брише ријеч „унутрашњу" и иза ријечи „организацију" дода „и пословање".

Секретар: Примам ове примједбе.

Претседник: Прелазимо на члан 49.

Секретар чита члан 49.

Претседник: Овдје имамо неке исправке. У наслову, умјесто ријечи „Народне скупштине" ставити „Скупштине".

У ставу 1, други ред, после ријечи „потпретсједник и" уметнути „једног".

У ставу 2, први ред, умјесто ријечи „за вријеме за које" ставити „на вријеме на које".

Др **Јерко Радмиловић:** У трећем ставу каже се: „. . . стара се о примјени пословника. . .". Ту није јасно о коме се пословнику ради: да ли о пословницима оба дома, или пак о пословнику Скупштине, наиме пословнику заједничке сједнице оба дома.

Мени изгледа да се овдје мисли на заједничке сједнице, а не на примјену свих пословника.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Он се стара о свим пословницима. Тешко је то одвојити.

Др **Макс Шнудерл:** Реч „примена" није добра, јер сваки претседавајући посланик стара се о примени пословника у свом дому, а претседник Скупштине врши неки општи надзор да се поступак врши по пословнику.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Ја не бих формулирао то као надзор, али је сигурно да се предсједник Скупштине стара о цјелокупном раду Скупштине и свих њених тијела, према томе и о примјени пословника код свих вијећа. Он се не ће старати о томе за вријеме сједнице, али ће се старати да ли је сједница вијећа правилно сазвана или није, да ли је сазвана кад је требало да буде сазвана, и т. д. Према томе, кад се овдје говори о пословнику, онда се мисли на све пословнике. То је, уствари, генитив плурала.

Др **Милорад Влајковић:** Ја бих ставио: „о прописима пословника". Онда се зна да је то у множини.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Ништа не бисмо тиме исправили. Може бити у једном пословнику више прописа.

Др **Макс Шнудерл:** Он се стара о томе да се рад Скупштине и већа врши по пословницима, и то треба некако изразити.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Ја мислим да ово оставимо овако. Имат ћемо ту и тумачења и у пословницима ћемо то детаљније разрадити.

Др **Милорад Влајковић:** Ја мислим да реч „примени" заменимо речју „прописима".

Претседник: Не ради се о прописима него о примени пословника.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Могло би се рећи: „да се пословници правилно примјењују", али ни то није згодно.

Вељко Зековић: Мислим да би у ставу 4 иза речи „врши" требало брисати „своју". (Прима се).

Претседник: Пошто више нико нема шта да примијети, питам: прима ли се члан 49 са исправкама које сам прочитао и примједбом друга Зековића? (Прима).

Идемо даље.

Секретар чита члан 50.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Овдје имамо један исправак: у првој реченици умјесто ријечи „за вријеме од једне године" треба ставити „на годину дана".

Мехмед Хоџа: Ја мислим да би претседник требало да има права да гласа, али да гласа последњи. Не видим зашто претседник не би имао права да гласа.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Мислим да мора остати оваква одредба. Приликом рада могу настати разни сукоби, борбе мишљења и ако би се предсједник ангажирао било у којој форми онда би он, као и сваки човјек, нужно морао да у једној дискусији буде пристран, а у раду великог тијела често се ради о процедури и путем процедуре предсједник би могао да искључи извјесна мишљења. Ако би се као предсједник ангажирао, могао би да пита или да не пита да ли још нетко тражи ријеч и могао би ситним процедуралним средствима лако утјецати на саму дискусију. Зато предсједник не би требао изражавати своје мишљење да би сви они који учествују у дискусији, који се сукобљавају у мишљењима имали у њега повјерење. Чак и када би предсједник био објективан могло би се учинити некоме тко је превише загрижен у дискусији да није објективан и настао би анимозитет према предсједнику. Зато је најбоље да предсједник не гласа, па чак ни посљедњи. Ако би предсједник учествовао у дискусији постојала би могућност да други немају у њега повјерење и зато је најбоље да он не учествује у свим могућим сукобима, да се не ангажира и да буде објективан руководилац процедуре. То је смисао овог члана.

Мехмед Хоџа: То је супротно правима и дужностима народних посланика. То значи да онај који је изабран за претсједника Скупштине неће имати једно право посланика. Зашто да не може и он да се изјасни?

Др **Макс Шнудерл:** Ни Претседник Републике не може.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Предсједник не може да учествује у претресу и гласати кад предсједава сједници. Ја сам особно био за то да он уопће не учествује. То је касније измијењено и стављено је да не може учествовати у расправи и гласати кад предсједава сједници. По мом дубоком увјерењу предсједник не би требао учествовати док предсједава. Ако хоће да се ангажира више у политичкој борби нека се захвали. Повјерење које му је народ дао да буде предсједник довољно је, то је довољно велика и објективна функција да би се успјешно руководило једним великим тијелом и његовим радом. Међутим, ако није потребно унијети апсолутну забрану, онда је свакако потребно да не учествује док предсједава и у том смислу је овдје и унесено. Кад предсједник хоће да учествује у дискусији договорит ће се са подпредсједником да га он замијени у функцији.

Др **Јерко Радмиловић:** Таква је пракса била и досад. Кад је друг Симић хтио да учествује у дискусији, онда се он договорио са потпретсједником да он претсједава.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: По мом мишљењу ни та пракса није добра. Он не би требао предсједавати у том случају све док дискусија о једном предмету траје. Рецимо, ако хоће да учествује у дискусији о једном закону, онда би потпредсједник требао предсједавати све док је тај закон на расправи. То би требало и у пословнику објаснити.

Др **Милорад Влајковић:** А како је у одборима?

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: У одборима је друга ствар. У великим тијелима може се кроз пословник, кроз процедуру битно утјецати на одлуку Скупштине. У овако малом тијелу не може се процедуром утјецати.

Претседник: Ја мислим да је ово добро из разлога које је изнио друг др Гершковић.

Др **Макс Шнудерл:** Мислим да би било правилно како је рекао др Гершковић да уопште претседник нема право да гласа.

Претседник: Ипак и он је народни посланик.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Мало је тешко да га трајно лишимо тога права.

Др **Макс Шнудерл:** Он је претседник Народне скупштине, потписује са Претседником Републике указе о проглашењу закона. То је једна одређена функција. И Претседник Републике не учествује у гласању.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Мало је тешко, као што рекох, да га трајно лишимо права гласа, јер и он као представник једног краја, као народни посланик једног котара може бити заинтересиран за извјесне ствари. Сигурно је да у пракси он не ће учествовати, али може се догодити да је стварно потребно његово учешће или да његови бирачи траже да учествује.

Претседник: Стављам на гласање члан 50 како је предложен са измјеном „на годину дана". Прима ли се? (Прима).

Секретар чита члан 51.

Бошко Шиљеговић: Овде се каже да сваки посланик има право подносити дому предлоге закона итд. Да ли има право и претседник?

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Јасно, сваки посланик.

Др **Макс Шнудерл:** То је право законодавне иницијативе.

Др **Милорад Влајковић:** У последњем ставу се каже да посланици који нису чланови одбора „имају право да учествују у раду сваког одбора оног дома чији су чланови". То значи да један посланик Савезног већа не може учествовати у Већу произвођача.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Има своје виђење.

Др **Милорад Влајковић:** Значи само у свом већу?

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Да.

Претседник: Стављам члан 51 на гласање. Ко је за, нека дигне руку. (Сви дижу руку). Има ли ко против? (Нема).

Секретар чита члан 52.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Овдје у другом ставу, други ред умјесто „по питању" треба „о питању".

Др **Иво Сунарић:** Ја бих хтео да поставим једно питање? Да ли је потребно да се у Уставном закону да могућност државном секретару да се лично појављује пред Народном скупштином и да даје усмено саопштење?

Државни секретар је, према Предлогу уставног закона, службеник. Он за свој рад одговара као што одговара и сваки други државни службеник. У закону је предвиђено ко ће вршити надзор над радом органа државне управе, према томе и над радом државних секретара. Предвиђено је да ће вршити надзор Савезно извршно веће, да скупштински одбори имају право да позивају државне секретаре, потсекретаре и остале више службенике да одговоре на поједина питања и дају саопштења. Овде је предвиђено да народни посланик има право да преко Скупштине постави питање државном секретару. Државни секретар нема никакве политичке функције. Он није народни посланик и ја не знам да ли је потребно да се он појављује лично пред целом Народном скупштином и да даје објашњења. Сматрам да би било довољно, уколико је потребно, лично позвати државног секретара, да њега позивају скупштински одбори и да он тамо даје објашњења, а да известилац скупштинског одбора поднесе извештај Скупштини о ономе што је Скупштина тражила у вези са радом државног секретара. Једино ако Скупштина жели да чује мишљење државног секретара, само би онда требало он да изнесе писмено своје мишљење о појединим стварима, односно да поднесе извештај да би Скупштина могла о њему дискутовати и донети одлуку. Ако је потребно да се државни секретар о извесној ствари поново изјасни, сматрам да би требало вратити скупштинском одбору писмено мишљење секретара који ће га позвати и пред којим ће државни секретар поднети извештај, односно одговорити. Ово сматрам због тога што државни секретар у вршењу послова нема више политичку страну, него само административну. Он се као службеник не би могао појављивати пред целом Народном скупштином, да пред њом одговара за свој рад. Уколико треба да одговара, одговараће као и сваки други државни службеник.

Др **Јерко Радмиловић:** Сматрам да је рјешење које је дато у ставу 3 овог члана задовољавајуће и правилно за разлику од мишљења које је изнио друг Сунарић. Овдје се истиче мисао да је дужност државног секретара да даје обавјештења писмено, а ако то захтијева Народна скупштина, онда државни секретар треба да дâ и усмено саопштење на сједници, тј. да изнесе мишљење које од њега захтијева Народна скупштина. Због тога не видим разлога зашто би се Скупштини онемогућавало да тражи обавјештење од тако високих и значајних државних службеника. Државни секретар се не може третирати као обичан државни службеник. Он заузима високо мјесто у систему државне управе. Због

тога не видим разлога због којих Скупштина, односно њени домови не би могли позивати државне секретаре да добију од њих потребна обавјештења.

Из ових разлога мислим да је мисао изражена у овом ставу правилна и да одговара нашим потребама у вези са новом организацијом државне управе.

Претседник: Ја не знам да ли је потребно у посљедњем реду овог става рећи: „усмено". Вјеројатно ће се чешће догађати да државни секретар излази на сједницу Скупштине и да чита свој извјештај, јер ће се радити о подацима и бројкама а може и усмено да допуни свој извјештај. Можда би било боље брисати „усмено".

Молим друга др Гершковића да се изјасни о примједбама друга Сунарића, друга Радмиловића и мојој.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Ја бих само допунио оно што је рекао друг Радмиловић. Мислим да уопће не одговара нашем систему да правимо тако, како бих рекао, круту разлику да је државни секретар службеник и да, према томе, нема политичке функције и нема политичке одговорности. Ја мислим да је државни секретар државни функционер, додуше не изборни, али сигурно државни функционер са еминентно политичким функцијама. Друго је како се формира његова одговорност, коме и како одговара. Он сигурно не одговара изборном тијелу непосредно, јер није представник, али за политичку функцију одговара непосредно Савезном извршном вијећу, али на одређен, истина посредан начин, и Народној скупштини. Мислим да не би требало у нашем систему једном таквом категоризацијом умањивати политички значај функције државног секретара, па и других руководећих службеника који су државни функционери тим више што и овај Уставни закон, иако јасно разликује одговорност народног посланика који је одговоран бирачима и представничком дому, од одговорности државних функционера службеничког статуса, тако да кажем, јер он даје велика права и тим функционерима службеничког статуса, даје право доношења прописа у одређеним случајевима, доношења самосталних рјешења. Они су у дијелу функција које имају самостални. То је прошли пут објаснио и друг Кардељ. Иако је тенденција овог закона да точно одреди политичке одговорности и принципе власти, ипак одређујући функције појединих државних функционера, одређујући опсег и садржај функција, он им даје самосталност у оквиру одређених права. Из те концепције произлази да државни секретар, који врши тако важне самосталне функције, треба и непосредно пред Скупштином да одговара кад то Скупштина тражи. Он иначе одговара Извршном вијећу, али кад сама Скупштина тражи од секретара да дође пред њу и нешто каже онда је природно да то Скупштина може учинити. Она на тај начин контролира и само Извршно вијеће у његовој функцији. Зато мислим да је ово потпуно правилно.

Што се тиче примједбе друга Хрнчевића да се ријеч „усмено“ брише, мислим да је боље, као што је један друг рекао да се каже: „особно“. Да ли ће он читати или усмено изнијети то није битно.

Претседник: Пошто нико не тражи више ријеч, стављам овај члан на гласање са измјеном да се у ставу 2 умјесто „по питању“ стави „о питању“, а у посљедњем ставу да се ријеч „усмено“, замијени ријечју „лично“. Ко је з а ? (Сви дижу руку). Има ли ко п р о т и в ? (Нема).

Секретар чита члан 53.

Претседник: Овдје имамо редакциску исправку. Наиме, у првом ставу, у 4 реду, умјесто ријечи „права“ треба ставити „право“.

Др **Јерко Радмиловић:** То треба видјети како је раније стављено.

Претседник: Ја постављам питање у вези овог члана, гдје се у другом ставу каже: „Чланови Савезног вијећа изабрани од претставничких тијела народних република, односно аутономне покрајине и аутономне области дужни су да извјештавају о свом раду, раду Савезне народне скупштине и Савезног вијећа претставничко тијело које их је изабрало“ — хоће ли свих десет посланика из једне народне републике да извјештавају о раду Народне скупштине, или ће то моћи да чини само један. Јер, овако изгледа да морају сви. То би се могло прецизније формулисати.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Ако би се рекло „морају“, то значи да сви морају.

Претседник: Може, дакле, само један, али могу и сви.

Познато је да су чланови Савезног вијећа дужни да обавјештавају о свом раду у Скупштини и народне одборе чији су чланови.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Ако то ставимо у једнини, онда ће бити још теже.

Претседник: Ја мислим да овако неће одговарати стварности ако би се могло у пословнику републичке скупштине поближе регулисати.

Да ли је довољно да се у ставу трећем овог члана каже „о њиховом мишљењу“? То је неодређено. Не би ли требало рећи да приједлог народног одбора о неком конкретном питању треба да се изнесе пред Народну скупштину, да би она могла да види какав став заузимају народни одбори о том питању и какав је њихов приједлог. Овако речено изгледа неодређено. Мислим да би читав трећи став требало конкретизирати. Могло би се рећи „о њиховом приједлогу по одређеном питању о којем је народни одбор расправљао или заузео своје становиште“.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Било би боље ако би се рекло „о њиховом приједлогу и мишљењу“.

Претседник: Треба нагласити „по неком одређеном питању“. Треба пазити на прецизност изражавања јер то је Устав.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Да кажемо онда „по одређеном питању". Мислим да би исто тако било боље да се каже „став". Према томе, формулација би требала гласити: „о њиховом приједлогу и ставу о одређеном питању".

Претседник: Ко тражи ријеч? (Нико). Стављам на гласање члан 53 са овом надопуном у трећем ставу. Ко је за? (Сви).

Прелазимо на члан 54.

Секретар чита члан 54.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: У члану 54, први став, трећи ред, умјесто ријечи „права" треба ставити „право". У другом ставу, према ономе што смо измијенили у члану 53., послије ријечи „народни посланик је дужан", треба ставити „да тај приједлог и став...". Ја мислим да би ипак све ово требало престилизирати. То ћемо препустити редакцији.

Претседник: Зашто не бисмо рекли „становиште", а не „став"?

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: То је исто.

Вељко Зековић: Ја мислим да је предлог већ став по једном питању.

Претседник: Према томе, да ли смо за „приједлог" или за „становиште".

Вељко Зековић: Предлог или становиште — то је, уосталом, мени нејасно.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Може се имати став а не чинити тиме приједлог. Онда би требало ово да бришемо. Ми можемо да кажемо „ставу" па да не говоримо о приједлогу. Јер, ако кажемо на једном мјесту овако, онда се то мора рећи и на другом мјесту.

Претседник: Може се рећи „о приједлогу, односно становишту".

Вељко Зековић: Ја мислим да је став садржан у предлогу.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Али, мора бити нешто предложено или формулирано. Јер, може бити став који не садржи приједлог. Зато није довољно рећи „о приједлогу".

Вељко Зековић: Сваки предлог је неко мишљење.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Можемо рећи „о приједлогу или мишљењу".

Претседник: Према томе, морамо се вратити на члан 53. У трећем ставу послије ријечи: „... да обавијести Савезно вијеће односно Скупштину" треба ставити ријечи „о њиховом приједлогу или мишљењу". И даље, „народни посланик је дужан" треба додати ријечи „да тај приједлог, односно мишљење".

Претседник: Прелазимо на члан 54.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: У другом ставу треба ставити ову исту формулацију као и у члану 53 када се ради о овом мишљењу.

Претседник: Ко је за члан 54 са овом измјеном? (Сви дижу руку).

Прелазимо на члан 55.

Секретар чита члан 55.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: У трећем ставу, у посљедњем реду, послије ријечи буџета, треба ставити зарез и убацити ријеч „а".

Др **Јерко Радмиловић:** Из овог трећег става произилази да би народни посланици имали право на бесплатну вожњу на железницама само онда када врше посланичку дужност. То значи да се претпоставља један одређен режим у односу на ово право. Јер, овдје је наглашено да „народни посланици имају у вршењу посланичке дужности на цијелој територији савезне државе право на вожњу у жељезничком, поморском, ријечном саобраћају..." Према томе, ако посланик не врши посланичку дужност, онда не би имао право превоза на терет савезног буџета.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Ја мислим да је ово нужно да би требало да остане. Друга је ствар како ће се то регулисати. Ако жељезнице могу да дају грађанима извјестан попуст, онда се могу много либералније односити према народним посланицима. То жељезнице имају право и вјеројатно ће се дати неки попуст.

Међутим, проблем је настао за авионски и аутобуски саобраћај. Јер, ми смо досад имали формулацију да народни посланици имају бесплатне карте у жељезничком, ријечном и поморском саобраћају. Али, неки народни посланици поставили су питање зашто да они који се возе аутобусом или авионом, конкретно из Црне Горе, морају да плаћају карту а да се сви остали возе бесплатно. Ради тога је овдје тако формулирано: „да у вршењу посланичке дужности могу да се возе на терет савезног буџета".

Ако се буде радило о аутобусу или авиону, то ће се одређеније формулирати него ако се ради о жељезници. За жељезницу није ништа ако бесплатно превезе пет или 20 посланика. Али, ако се ради о аутобусу или авиону, онда ће се морати направити конкретан уговор са одређеним подузећем.

Претседник: Незгодно је да један народни посланик иде жељезницом бесплатно када не врши посланичку дужност. На овај начин могу доћи људи, посланици, у искушење да се возе бесплатно и када не путују ради вршења своје посланичке дужности.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Овдје се не ради о искоришћавању једног права које је дато Уставом. Када би то било на терет савезног буџета, онда би то било правилно. Међутим, ја не кажем

да се не ће на жељезници плаћати ништа а на аутобусу све, него кажем да жељезница сама има права да дâ, као што је то и данас, бесплатне карте народним посланицима. Зашто не би дала народним посланицима када она за некакве друге приредбе или излете даје попуст од 75%? Према томе, она може сама ако хоће да дâ и народним посланицима да се возе бесплатно, имајући у виду њихову функцију. Наравно, то није случај са аутобусима и авионима.

Претседник: Жељезница не може да ради на своју руку, она је везана за члан 55 Устава.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Друга је ствар кад би плаћали жељезници за сваку вожњу. Кад би биле режијске карте онда би било друкчије. Ја не кажем да ће жељезница то сигурно дати. Може жељезница дати повластице само ако јој то плати Народна скупштина.

Др **Иво Сунарић:** Према овој стилизацији испада да има неко право да испитује народног посланика да ли путује службено или не. То значи да он за свако путовање има да полаже рачун да ли путује службено.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Мени се чини да то произлази из тога што жељезницу третирамо као државну установу, док су авион или аутобус подузеће. Жељезница је исто тако подузеће и има свој раднички савјет. Ако жељезница буде склопила уговор са Народном скупштином и буде хтјела конкретно да даје бесплатне карте онима који иду на вршење своје посланичке дужности, онда ту контролу не ће вршити жељезница него Народна скупштина.

Др **Иво Сунарић:** На који начин?

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Паушално би то било. Покупи жељезница карте од посланика који су их користили и донесе скупштинском Административном одбору и на темељу тога изврши наплату. Ако хоће нетко да прави питање онда то има право само скупштински одбор. Посланик ће доћи са својом посланичком легитимацијом и дићи режијску карту, а терет његовог путовања пасти ће на савезни буџет. Ако хоће да га неко контролира онда то може само Административни одбор Скупштине.

Др **Иво Сунарић:** Не поставља се питање само контроле, него и савести. Народни посланик који путује, иако не путује службеним послом може да искористи право на бесплатну карту. Поставља се питање да ли он може употребити ту карту и у приватном послу.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Ради се о томе како ће то бити организирано. Ако буде организирано путем режијских карата, које ће жељезница обрачунавати са скупштинским Административним одбором, онда је сигурно да нитко не ће оптерећивати Скупштину оним на што нема право. Ја мислим да сватко има толико свијести. Ако

жељезница буде учинила бенефиције народним посланицима за свој рачун онда је то друго. Ту се ради о 600 људи у цијелој Југославији и свакако да жељезница то може да учини. Тада не ће тражити ни обрачун нити контролу, а ни сама Скупштина не ће имати што да контролира.

Др **Иво Сунарић:** То неће бити са аутобуским или авионским саобраћајем.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Жељезница ће вјеројатно, по мом мишљењу, да дâ такве легитимације, то јој је боље, јер је администрација скупља, него што добива од тога. Она ће дати вјеројатно сваком народном посланику легитимацију и путоват ће кад хоће. А аутобуси то не ће. Они ће се обрачунати са Народном скупштином.

Др **Макс Шнудерл:** Када друге контроле не би било него само од стране Народне скупштине онда би то било у реду.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: То се само по себи разумије. Не може жељезница, кондуктер или милиционар да врше ту контролу. Па и код аутобуса ће бити тако. Не ће аутобус вршити контролу него опет Народна скупштина. Народна скупштина ће склопити уговор са одређеним аутобуским подузећима, рецимо издат ће се такве и такве карте. Приликом путовања на аутобусу ће се истргнути купони из тих карата и онда ће аутобуско подузеће наплатити вриједност карата од Административног одбора Скупштине. Хоће ли Административни одбор контролирати народне посланике да ли су путовали по посланичкој дужности или не, то је ствар Административног одбора а не аутобуског подузећа. Не може аутобуско подузеће контролирати посланика да ли је путовао приватно или службено.

Милан Поповић: Ја мислим да би требало да се да или да се не да, а никаква контрола није потребна.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Контролу може да врши само Скупштина.

Милош Минић: Много се дискутује око једне мале ствари. Ово „у вршењу посланичке дужности“ има утолико смисла ако то значи разлог или мотив уопште за успостављање посланичких повластица за бесплатно путовање Ако би то требало неко да контролише онда би то било врло смешно, били бисмо једини у свету који би то чинили. Ако се ово „у вршењу посланичке дужности“ овако схвати онда је то правилно. Има право на бесплатан пут, јер то његова дужност захтева да има олакшице у саобраћају, а нема право на то зато што је народни посланик. Нема смисла много о томе дискутовати. Ту се не спроводи никаква контрола. На крају, постало је врло смешно постављати то питање контроле.

Претседник: Ја бих замолио за образложење зашто чланови Савезног вијећа имају сталну награду, а чланови Вијећа произвођача само

онда када по посланичкој дужности отсуствују са свог редовног посла. То значи правити разлику која мени није јасна. Ја претпостављам да ће и ови народни посланици, чланови Савезног вијећа, имати неко занимање и ван своје посланичке дужности. Зашто правити ту разлику између посланика?

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Ја мислим, иза ове врло сухе одредбе крије се једна битна ствар у нашој Народној скупштини. Наиме, интенција овог Уставног закона је да народни посланик Савезног вијећа буде посвећен свом политичком раду и да према томе има сталну награду, јер је његова дужност да стално буде у контакту са бирачима, да стално присуствује сједницама. Народни посланик по овом систему имат ће много веће дужности. Он ће морати перманентно да буде у Скупштини која ће стално засједати. То значи, народни посланици имат ће стално да раде, било да сједе у Београду на засједању Народне скупштине, било да раде у котару као одборници. Значи, они ће мало моћи да се баве неким другим занимањем које би им доносило сталан приход. Можда ће бити и таквих народних посланика који ће се бавити и нечим другим, али онда не ће вршити у потпуности дужност посланика. Баш због тога што се претпоставља да ће народни посланици Савезног вијећа бити политички радници стално заузети у Народној скупштини и политичким животом у земљи, они морају примати сталну мјесечну награду. Може да буде одређених категорија народних посланика који ће вршити и неке друге функције. Мислим, да и у Пословнику треба предвидјети да ће њима награда бити друкчија од оних који ће бити само народни посланици. Свакако ће се о томе водити рачуна. Ако овај закон дозвољава да један официр буде народни посланик, а не би могао да напусти своју дужност у Армији, да би радио само послове народног посланика, значи да официр не ће вршити само дужност народног посланика. У таквом случају он ће као официр примати свакако награду и будући да не врши само своју посланичку дужност као други посланици, потпуно је разумљиво да не ће примати посланичку награду у пуном износу. Према томе, то су питања која ће конкретно разрадити Пословник Народне скупштине о наградама.

Милан Поповић: Ја бих поставио питање како ће они посланици чланови Већа произвођача обављати своје дужности кад су у производњи. Код њих су много веће обавезе него код посланика Савезног већа: јер три-четири среза имају једног посланика. Како ће они моћи да се одвајају од производње?

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Ја мислим да ће стварно посланицима Вијећа произвођача бити тешко. То ће и пракса показати. Само, механизам функционирања Народне скупштине тако је замишљен да ће они имати много мање посла у Београду.

Милан Поповић: Али на терену?

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: На терену ће то бити вјероватно доста тешко.

Ђуро Салај: Они ће имати посла и у одборима.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Законодавна иницијатива и њихово учешће је прилично сужено, тако да је уопће питање да ли чланови Вијећа произвођача треба да учествују у раду Скупштине на исти начин као и чланови Савезног вијећа. Они вјероватно не ће морати читати сваки текст закона од слова до слова. Они могу само у начелу да кажу да ли се слажу или не са појединим поставкама. Али, то ће се у пракси изразити и то треба Пословник да регулира.

Ђуро Салај: Али привредна питања морају рјешавати. Зато ће они бити доста заузети.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Сигурно је да ће посланик Вијећа произвођача морати вршити своје политичке дужности, али би начелно било погрешно да се он одваја од производње. Он ипак мора да ради у свом колективу, но он ће морати чешће отсуствовати од посла.

Др **Иво Сунарић:** Други Гершковић нам је дао објашњење о ставу првом члана 55 и рекао да ће бити чланова Савезног већа, рецимо официра, који неће имати награду која је предвиђена за друге посланике. Ако се то мисли спровести, онда треба друкчије формулисати овај први став, јер не може Пословник дати једном члану Већа мању награду, ако се овде каже да има право на сталну награду. Ја мислим да Пословник према овој стилизацији неће моћи да прави разлику.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Овдје не пише колику награду морају имати нити да морају имати једнаку награду.

Вељко Зековић: У трећем ставу требало би рећи: „ради вршења посланичке дужности“ умјесто „у вршењу посланичке дужности“. (Прима се).

Претседник: Питам: да ли се прима члан 55 са предложеним измјенама? (Прима). Идемо даље.

Секретар чита члан 56.

Др **Макс Шнудерл:** Ја мислим да би било потребно, кад Мандатно-имунитетски одбор донесе решење о лишењу слободе, да то касније треба и поднети на потврду самој Скупштини односно дому, јер не може он дефинитивно да одлучи о томе. То је ипак привремена мера због тога што Скупштина није на окупу.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Ту треба додати: „уз накнадну потврду“.

Претседник: Треба рећи: „уз накнадну потврду дома“. (Прима се).

Мехмед Хоџа: Да будемо конзеквентни, у првом ставу треба брисати реч „своје", јер је довољно рећи „посланичке дужности"

Претседник: Ја бих поставио нека питања. Ја разумевам став 1 овако: народни посланик може учинити кривично дјело дајући мишљење. Напримјер, дајући мишљење он може да увриједи некога или нешто друго да учини. Ја сам то тако разумио да он може да пређе обим давања једног мишљења и да то мишљење изнесе на начин који претставља кривично дјело.

Др **Макс Шнудерл:** Узмимо да неко у свом говору изнесе нешто што претставља издајство, или да ода неку државну тајну. Да ли он може бити кажњен за то или не? То није вршење посланичке дужности, па би због тога такав човек морао да одговара.

Претседник: У вршење посланичке дужности улази подношење законских приједлога, извјештаја домовима, извјештаја народним одборима итд. Затим ту долази и агитационо-пропагандни рад. И ту народни посланик може доћи у ситуацију да каже нешто увредљиво о некоме и да овај поднесе против њега пријаву. Затим, он може да открије неку државну тајну, да врши непријатељску агитацију и пропаганду итд. А цио тај рад га везује за вршење своје посланичке дужности.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Само је питање, да ли спада у његову посланичку дужност да он агитира против социјалистичког поретка?

Претседник: Али ко ће тумачити да ли је то кривично дјело или није? То ће тумачити сама Народна скупштина, односно дом, и рећи ће: „Овај човјек није вршио своју посланичку дужност, јер није његова дужност да харангира против социјалистичког уређења. Ми сматрамо да је он учинио кривично дјело, и то не у вршењу своје дужности".

Др **Јерко Радмиловић:** Ја сматрам да овај први став искључује одговорност народног посланика, као човјека у нашем друштву, ако он учини дјело вербалне природе. Није искључена његова одговорност за дјела учињена у другим облицима акције. Наиме, он не би могао да се оправдава да је вршио посланичку дужност тиме што је дао некоме ћушку или што је пуцао у Скупштини, као што је било случајева за вријеме старе Југославије. Али, мислим да нико не би могао позивати на кривичну одговорност народног посланика због његове агитационо-пропагандне дјелатности било у ком правцу. Према томе, овај став, по мом мишљењу, искључује кривично-правну одговорност посланика за мишљење, било какво, дато у вршењу његове активности. Друго је питање његове политичке одговорности. Разумљиво је да би таква, по суштини друштвено схваћена непријатељска активност била очит разлог да се он опозове, да му се одузме мандат, јер је напустио програм на коме је био изабран. Али сматрам да народни посланик у вршењу своје

дужности може да врши агитационо-пропагандну дјелатност у свим могућим облицима и да за то кривично-правно не одговара.

Милош Минић: Ја мислим да став први треба сузити, да треба рећи да он не може бити позван на одговорност ни лишен слободе за гласање или мишљење дато у вршењу своје посланичке дужности у свом дому. Ово из простог разлога што мислим да овако како је речено не значи ништа или значи сувише много. Други став говори о томе што би се хтело рећи о његовом раду ван дома у коме он ради. Не може се без одобрења дома, без одобрења Мандатног одбора посланик позвати на одговорност, осим у случајевима који су овде наведени. Иначе не знам шта значи први став. Ја не бих могао да примим да то значи искључење само вербално учињених деликата. Због чега само то? Мени се чини да је тај став имао смисла утолико уколико се ограничава на његово дејствовање у дому, у Народној скупштини. Јер, у другом ставу он је заштићен од сваког прогона, за сва дела изузев у случају затицања у вршењу кривичног дела за које је прописана казна строгог затвора у трајању преко 5 година. А овде се хтела искључити његова одговорност у дому. Зашто да он буде заштићен на митингу, на збору бирача итд., кад нам је пракса показала да народни посланик може да чини глупости и да буде због тога тужен.

Претседник: Ја то разумем тако да народни посланик одговара за свако дјело као и сваки други грађанин, али тужилац мора добити претходно одобрење дома односно Мандатно-имунитетског одбора.

Милош Минић: Друг Шнудерл наводи пример да посланик и у Скупштини, у свом говору, може да учини дело велеиздаје ако хоће. То је сасвим могућно, тако да у данашњим условима не би ни одговарало такво апсолутно искључење одговорности и у самој Скупштини. Ја бих се на то ограничио, а за све остале случајеве примењује се и има пуну важност овај други став. Он је сасвим довољна заштита народном посланику.

Душан Диминић: Ја бих углавном стао на становиште, како је поставио друг Јерко Радмиловић, јер мислим да је основна одговорност посланика — политичка одговорност. То је лице коме је, рецимо, повјерен читав један котар са важном политичком функцијом и јасна је ствар да је народ који је то лице бирао претходно добро анализирао и размишљао кога ће бирати итд. Према томе, тешко је претпоставити да би се посланик толико заборавио да би пригодом вршења својих посланичких дужности чинио обична кривична дјела, ситна мала дјела итд.

С друге стране, мислим да је то важна гаранција за народног заступника да може слободно да се изражава, слободно да заступа своје мишљење. Јер, ја не видим ко би био тај који би имао да тумачи шта је у неком говору посланика у духу социјализма а шта није, који деталь из тога говора излази из тога оквира. Ту се могу развити различита мишљења и ставови и мислим да би све друго сужавало то право и

претстављало извјесне могућности, опет кажем апстрактне могућности, да посланик буде некако ограничен у својим изражавањима. Зато и наглашавам његову политичку одговорност и не бих се сложио да се постави овако како каже друг Минић да се ова одредба односи само на посланичку дјелатност у домовима. Зашто не би онда и у котарском вијећу, зашто онда не би и на збору бирача?

Милош Минић: У среском већу има иста права као и сваки одборник а народни посланик је заштићен у истој ствари у свом већу. Зашто би био на збору бирача?

Душан Диминић: Дакле, толико.

Др **Јерко Радмиловић:** У дискусији се поставило питање везе између првога и другога става. Ја сматрам да први став има своје самостално мјесто у систему начела имунитета као што има и други став. Када говоримо о имунитету, ми имамо у виду две стране. Прва његова страна се очитује у кривично-правној неодговорности. Значи, народни посланик који изврши било какво дјело у смислу става првог, он је кривично-правно уопће неодговоран. Он по својству народног посланика уопће не може да учини кривично дјело. Међутим, став други има у виду једну сасвим другу ситуацију а то је да када учини кривично дјело да се поставља питање да ли он, који је учинио кривично дјело, може бити практично позван на одговорност односно да ли се према њему може подузети гоњење, да ли може бити ухапшен итд. За њега се не може рећи да није учинио кривично дјело. Он је учинио кривично дјело, али зависи од Скупштине односно од Имунитетског одбора да ли ће се допустити подузимање гоњења против таквог народног посланика који је учинио кривично дјело. То су потпуно две различите стране једнога питања. У првом ставу, опетујем, говори се о кривично-правној неодговорности. Овдје не може уопће да се постави питање, да ли је или није учинио кривично дјело. У другом ставу имамо у виду ситуацију када је посланик учинио кривично дјело па се поставило питање под којим увјетима може бити гоњен, хапшен и суђен. То су оне двије познате стране имунитета и зато је потребан и први и други став.

Што се тиче ширине то је друго питање. Сматрам да би без овакве одредбе изражене у првом ставу чл. 56, некако била крња позиција народног посланика, он не би могао у својој дјелатности да оствари оне задатке који су му повјерени на општој линији остварења његових задатака.

Милош Минић: Друг Јерко правилно раздваја ове ствари. Питање ширине је оно на чему се треба определити. Чему и зашто та ширина треба да иде тако далеко, потпуно неограничено. Практично гледајући, можда нема смисла о том ни дискутовати. И при вршењу дужности, ако изврши кривично дело, моћи ће одговарати. Него, овде је питање стварне ширине.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Ја бих истакао моменат, који другови нису досад дотакли дискутујући о имунитету. Ја мислим да је оно, што је рекао друг Радмиловић, начелно точно. Морамо разликовати двије ствари: да ли је могуће починити кривично дјело гласањем или мишљењем у вршењу посланичке дужности. Упозоравам, гласањем и мишљењем. То се не односи ни на какав други облик активности. Према томе, гласањем или давањем мишљења у вршењу посланичке дужности не може се починити кривично дјело. То је quaestio facti. Било би врло опасно и врло круто означавати гдје врши своју (посланичку) дужност. Поред тога, нужно је истаћи да он гласати по својој посланичкој дужности може само у Скупштини, а давати мишљење само тамо гдје врши друге државне функције као народни посланик: на пр. у народном одбору или као члан анкетне комисије и т. д. У тим дужностима не може својим мишљењем починити кривично дјело, т. ј. није кривично одговоран. Али може настати quaestio facti да ли је то доиста учињено у вршењу посланичке дужности или не. Ако се констатира да је мишљење дао у вршењу посланичке дужности, онда ту кривичног дјела нема. Према томе, овај први став проглашава тај апсолутни имунитет у питању посланичког имунинета у гласању и мишљењу.

Међутим, постоји још једна ствар на коју се мора мислити. Да ли посланике треба изложити свим могућним шиканама које могу настати. То је смисао читаве институције. Ако се мисли да га сватко може тужити за увреду, клевету и т. д. онда он не може да врши дужност посланика. У томе случају сваки час ће доћи питање да ли је он учинио ово или оно кривично дјело, а на концу, и тужилац и управне власти сви га могу непрестано тужакати, а то треба онемогућавати, треба искључити могућност да народни посланик непрестано буде позиван на одговорност и да се мора стално бранити због свог политичког рада. Зато је ово у „дому" преуско.

Милош Минић: Желео бих да правилно уђе у стенографске белешке шта управо значи вршење посланичке дужности и онда повлачим своју примедбу. Да уђе бар у најглобалнијој формулацији.

Душан Диминић: Агитација.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Овдје каже: гласање и мишљење, прецизно и точно. Сама Народна скупштина изградит ће ту праксу.

Милош Минић: Ја мислим да је тачније ограничити да се то односи на оно што се дешава у оквиру Народне скупштине. Иначе наступа став два.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Амо, т. ј. у први став спада и одговорност посланика у Вијећу, у одбору, на збору бирача, на конференцији са бирачима а то све значи вршење посланичке дужности.

Милош Минић: Народни посланик не треба да има веће демократске слободе него што их има и сваки грађанин када не врши посланичку дужност. Иначе би био наш положај чудан да човека, који је постао народни посланик, амнестирамо сваке кривице коју би учинио на збору бирача. Сваки наш грађанин треба да има иста права која има и народни посланик.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Али њега ће зато што је народни посланик сваки час нетко повлачити на одговорност.

Милош Минић: Зато ће Народна скупштина кад се буде радило о ситним стварима одбацити све те случајеве; у томе је већ једно средство заштите. То је једноставно читава његова политичка активност. Можда је то добро да се човеку загарантује да га нико неће узнемиравати, да слободно може говорити све што треба да каже, а с друге стране, то је и незгодно. Човек је сувише комотан и неодговоран према грађанима у вршењу своје посланичке дужности. Посланик не може бити лишен слободе без одобрења Народне скупштине. То је највећа заштита и она му је дата.

Претседник: Ја се слажем са овим чланом како је предложен. Мислим да је основно у овоме члану став други.

Милош Минић: И за мене исто.

Претседник: Народни посланик одговара као и сваки други грађанин за свако кривично дјело под увјетом да га Скупштина односно Мандатно-имунитетски одбор изручи. Што се тиче гласања, очигледно је да ту не може бити кривичног дјела. Може рећи само „за" или „против". Друга је ситуација у погледу давања мишљења, без обзира да ли га даје у Народној скупштини, у народном одбору или на збору бирача. Мислим, дакле, ако посланик даје мишљење, а из става и држања се види да даје мишљење и нема намеру никога да вређа, онда не треба за то да одговара. Ако заиста некога вређа, или стварно учини какво друго кривично дјело, онда прелази оквир давања мишљења.

Милош Минић: У првом случају искључено је свако утврђивање одговорности а у другом случају решава Имунитетски одбор.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Зашто бисмо народног посланика некако спутавали као да се бојимо да ће он у својим говорима чинити нека кривична дјела, зашто бисмо га излагали могућности да буде изложен тој непријатности да га сваки грађанин може тужити. Ја мислим да наши народни посланици не ће вршити кривична дјела. То би било једнствено, ако бисмо ми унијели овакву клаузулу, она би била штетна за сам текст Уставног закона, када бисмо ми то ограничавали.

Милош Минић: То онда значи да сваки грађанин, ако даје мишљење, може да одговара. Ако и грађанин даје мишљење, не би требало да

одговара. То је демократско право. Иначе, нема права збора и договора ако се свако може потргнути због оваквог или онаквог мишљења, а овде се за један привилегован слој, за неколико стотина посланика, издваја то право.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Када будемо на дијелу који се односи на грађанска права видјет ћемо да сваки човјек, када врши своју функцију као бирач не ће бити позван на одговорност. То има у Закону о народним одборима. Кад будемо расправљали о тим политичким правима вјеројатно ћемо тако формулирати, а овдје би требало да остане како је предложено за народне посланике.

Др **Макс Шнудерл:** Ја бих место „мишљење" ставио „изјаве". Мишљење је заиста слободно. Ту се ради о изјавама. Изјава је нешто конкретно.

Мехмед Хоџа: Мислим да први став не даје никакву гарантију народном посланику да ван оквира права и дужности одређених Уставом, може да наступа. Према томе, ова формулација је сасвим на месту и не треба је мењати уопште, ни сужавати ни проширивати. То зато што је ту сасвим јасно речено „у вршењу своје посланичке дужности" а шта је посланичка дужност одређује закон. Он не може да заступа Скупштину и да говори против изградње социјализма и да му се гарантује да неће бити лишен слободе.

Др **Јерко Радмиловић:** Неће га бирати.

Душан Диминић: Зато се то и даје. То је смисао ове одредбе.

Др **Јерко Радмиловић:** Ко је позван да оцијени да ли врши посланичку дужност? Ја сам суверен као посланик и ко има право да оцјењује моје поступке док сам народни посланик? Ако не испуњавам своје дужности, онда имам да будем опозван. Међутим, док сам народни посланик ја сам суверен. Само не смем да употребљавам средства, која су изван домена народних посланика, тј. не смем да пуцам али смем да говорим што ме је воља. Посланичка дужност се не може да остварује бомбом и револвером него средствима, која су у кругу дјелатности народног посланика као човјека. Због тога у односу на свако дјело које је учињено писмено или усмено, посланик се мора сматрати кривично неодговорним, и то у потпуности. Опростите што упадам. Уосталом, ми смо и за народне одборнике провели овај принцип не можда на овако одређен начин, али постоји иста одредба као и члан 56, јер се каже: „У вршењу одборничке дужности народни одборници уживају имунитет".

Претседник: На чему смо? (Гласови: Да остане текст).

Милош Минић: Ако већина другова мисли да је добро, — нека иде.

Претседник: Чуо сам примједбу друга Шнудерла да нико не одговара по принципима Кривичног законика за само мишљење. То је фактички незгодно речено. Треба ставити „дато мишљење" или „изражено мишљење".

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Ја бих само напоменуо да ту има један технички исправак у четвртом реду. Умјесто „у дужем трајању" треба да стоји „у трајању дужем од 5 година".

Претседник: Значи, ми смо измијенили само то што смо у првоме ставу брисали ријеч „своје" и у задњем ставу додали „уз накнадну потврду дома". Прима ли се овај члан са овим измјенама и допунама? (Прима). Има ли ко п р о т и в ? (Нема). Прелазимо на наредни члан.

Секретар чита члан 57.

Мехмед Хоџа: О судијама се сада води дискусија, јер је и судија изабрано лице. Ми имамо случајева да одборници који су изабрана лица могу бити народни посланици, а и народни посланици су већ одборници среза. Нисам ни з а ни п р о т и в, али сам чуо да се у народу дискутује о томе да ли би и судија могао да буде изабран, мада је изабрано лице.

Др **Јерко Радмиловић:** Ја мислим да је најинкомпатибилнија функција посланика и судије. Ако би судија био претставник једног котара, могао би долазити у сукоб са својим бирачима.

Претседник: Ово се мисли на судије котарског и окружног суда, а не на судије врховног суда.

Др **Иво Сунарић:** Може се мислити и на судије врховног суда. Мени, као претседнику управног већа, долазе такви случајеви. Рецимо, ја као посланик саветујем некоме да може покренути управни спор, а сутра ми долази таква тужба. Уосталом, ја немам ништа против овог члана, али бих молио једно објашњење у погледу питања службеника у државној управи. Молио бих друга Гершковића да нам објасни шта се сматра под „службеник у државној управи".

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Ако погледамо Уставни закон, ја мислим, другови, да ће бити мање-више јасно тко се сматра органом државне управе, осим за тужиоце. Само по себи је јасно, јер је дефинирана савезна државна управа и републичка а у Закону о народним одборима и локална управа. Службеници у самоуправним установама, у здравственој служби, у просвјетној служби и у низу других друштвених служби не сматрају се службеницима управе, него само у органима управе, то значи државним секретаријатима и управним установама. Изван тога не. Положај Јавног тужиоштва по Уставном закону не ће бити јасан, али је интенција да се измијени Закон о јавном тужиоштву. И тужилаштво је дио управе. Арбитража је судска институција, те према томе, и арбитража спада. Не знам да ли би било нејасно још

за нека подручја. Може да буде нејасно ту и тамо за неку установу у прелазном периоду. Нама није засада још јасно да ли ћемо једну службу сматрати самоуправном или не, али кад она буде установљена као самоуправна онда ће бити јасно.

Др **Иво Сунарић:** Да ли је овај пропис донет ради тога што се сматра да су ове службе инкомпатибилне са посланичком дужношћу, тј. да ли долазе у сукоб са посланичком дужношћу или се хтело да ослободи службеник који је изабран за народног посланика да би могао вршити само посланичку дужност. Узмимо конкретно овај пример: Један професор гимназије може да буде изабран за посланика Савезног већа. Професор је нормално оптерећен са 24 часа недељно. Он ће, према свему што је овде речено, бити итекако ангажован као народни посланик. Скупштина ће бити у сталном заседању и он — иако, рецимо, и не буде изабран у неки одбор — биће сувише ангажован као посланик. Како ће онда у пракси моћи обављати своју дужност као службеник и своју дужност посланика. Он ће безусловно у месец дана бар 15 дана бити ангажован на посланичкој дужности ако хоће да обавља ту дужност како треба.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Ова одредба стављена је ради инкомпатибилности, а не ради фактичне немогућности вршења службе, јер то долази у обзир и код других, а не само код службеника управе. Професор изабран за посланика неће вјеројатно бити у стању да буде професор. Ради се дакле о инкомпатибилности.

Претседник: Да ли има још примједаба? (Нема). Прима ли се? (Прима). Идемо даље.

Секретар чита члан 58.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Овдје имамо технички исправак: умјесто „за које“ треба ставити „на које“.

Др **Јерко Радмиловић:** У другом реду помиње се да Савезна народна скупштина ради у посебним сједницама домова. Мислим да не би шкодило да се стави „сједницама домова, односно вијећа“.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Ја мислим да ставимо просто „сједницама вијећа“. Чим се мисли да може бити три вијећа онда треба рећи „вијећа“.

Др **Иво Сунарић:** Овде се каже да Скупштина ради „... у сталним и другим одборима“. Међутим, мало даље под „одбори“, говори се о одборима и комисијама. Да ли би требало да убацимо да ради „у сталним и другим одборима већа и комисијама“?

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Може се додати „и комисијама“.

Претседник: Ко тражи ријеч? (Нико се не јавља.) Прима ли се овај члан са овде двије исправке? (Прима).

Секретар чита члан 59.

Милан Поповић: Овде се каже „кога одбора", требало би „неког одбора" или „једног одбора".

Претседник: Незгодно је рећи „неког одбора". Боље би било „одбора Народне скупштине".

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Може се једноставно брисати ова ријеч „кога".

Др **Јерко Радмиловић:** То има на два мјеста.

Мехмед Хоџа: У последњем ставу се каже да ће се Скупштина састати „. . . на позив 20 посланика. . ." Мени изгледа да је то велик број. Било би довољно и 10 посланика.

Претседник: Рачуна се да ћемо имати око 500 посланика. Да би се сазвало 500 људи, мора то захтијевати мало већи број.

Ђуро Салај: Ја мислим да је и 20 посланика мало.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Имамо и норму да се вијеће може сазвати на иницијативу једне петине чланова. Ако вијеће има 480 чланова онда би то било 80, а за сазив Скупштине стварно се може поставити питање да ли је и 20 мало. Ми смо узели тај број што имамо то и код свих других аката, а 20 посланика није баш мало. Но, мање, мислим, не може бити.

Претседник: Да ли се прима овај члан, с тим да се брише ријеч „кога"? (Прима).

Прелазимо на члан 60.

Секретар чита члан 60.

Претседник: Има ли примједаба?

Др **Јерко Радмиловић:** Ја бих примијетио ово. У члану 60 говоримо само о Савезном вијећу и Вијећу произвођача. Међутим, овдје се јавља и Вијеће народа. Ја сматрам да би требало ускладити овај члан са чланом 48 који смо резервисали и да то ускладимо са одредбама чл. 60. Можда би ту требало нешто одређеније рећи. Ми имамо прописане начине стварања пуноважних одлука и за Вијеће народа.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Онда би требало рећи: „Вијећа Народне скупштине доносе правоваљане одлуке већином гласова". То би требало ставити у први став.

Вељко Зековић: У ставу 2 каже се: „Савезна народна скупштина на заједничкој сједници оба дома. . ." И даље: „За доношење одлука потребно је. . ." Шта то значи?

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: То је кворум.

Претседник: Овдје се ради о заједничкој сједници. Ово се односи на начин доношења одлука на заједничкој сједници.

Према томе, овај члан је усвојен с тим што се у првом ставу ставља слиједећа формулација: „Вијећа Народне скупштине доносе пуноважне одлуке већином гласова".

Прелазимо на члан 61.

Секретар чита члан 61.

Др **Макс Шнудерл:** Зашто се одустало од раније концепције да тумачење закона врше законодавни одбори? Зашто се сада уводи стална комисија за тумачење закона? Ја лично сматрам да је законодавни одбор најпогоднији за тумачење закона. Јер, ниједан одбор неће моћи тако дубоко да улази у проблематику као што то могу законодавни одбори.

Ја сам био задовољан када сам у последњем пројекту прочитао да то право имају законодавни одбори, односно да они дају тумачење закона. Међутим, сада се уводи друго тело, односно стална комисија за тумачење закона. Да ли је то потребно? Не би ли било боље да се ми вратимо на ранији пројекат?

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Ја бих у вези с тим питањем дао једно објашњење.

Тешкоће су настале у првом реду због тога што се поставило питање како ће се гласати у законодавним одборима и како ће они радити. Друго, настало је питање рада законодавних одбора за вријеме распуштања Скупштине.

Прво се поставило питање њиховог рада. Ако кажемо да то раде законодавни одбори, питамо се онда шта то значи: да ли ће законодавни одбори радити на заједничким сједницама? Ако је то заједничка сједница, онда се поставља питање равноправности законодавних одбора. То значи да унапријед одређујемо да сваки законодавни одбор има исти број чланова. Међутим, Вијећу произвођача је непотребно да има исти број чланова као Савезно вијеће. Ако би број чланова био различит онда бисмо дали превагу при тумачењу закона оном законодавном одбору који је бројно већи. Пошто се ради о тумачењу закона које су донијела оба дома, настала би неравноправност између тих домова.

Остала би још могућност да сваки законодавни одбор сам равноправно доноси тумачење закона, али би тада настао проблем усклађивања. Ако се они не сложе, онда би одлучивала сама Скупштина. Зашто би она морала да се бави и тим питањима. Јер, ако тумачи Народна скупштина, онда то није тумачење.

Друго, поставило се питање засједавања. Нама се као велики проблем поставља питање како ће се радити изван засједања. Рецимо, ако се Скупштина распусти, нетко треба да тумачи законе. Настат ће практична потреба за тим, јер ће се заузимати различити ставови. Међутим,

не може се чекати да се Народна скупштина поново састане. Ако тумачења треба да дају законодавни одбори, онда морамо имати два велика законодавна одбора на окупу за вријеме док је Скупштина распуштена. Поред тога, морамо их сазивати на сједнице. Онда се опет поставља питање сукоба уколико би сваки засебно радио. Тко би у том случају рјешавао ствар ако је Скупштина распуштена.

Ми смо на крају дошли до двије солуције: једна да то буде Врховни суд, друга, да то буде једно специјално тијело Народне скупштине. Међутим, с обзиром да улога Врховног суда још није довољно и до краја разјашњена, остали смо при томе да тумачења даје специјално тијело Народне скупштине. У том специјалном тијелу Народне скупштине једнако су заступљена оба вијећа. Према томе, нема могућности за неравноправност. С друге стране, то тијело не би било велико, имало би свега 11 чланова. Народна скупштина свако тумачење може анулирати ако се за то укаже потреба.

Према томе, а с обзиром и на сврху, тумачења би требала давати једна посебна комисија. Тумачење закона је иначе такво да га не треба давати исто тијело које доноси законе, него посебно.

Претседник: Ја бих поставио питање: да ли амандман треба да дође под тачку 4 или да буде под посљедњом тачком.

Тачке пројекта говоре о одборима, а овај амандман говори о комисији. Говори се о јединственим и заједничким одборима, а овдје о сталној комисији. Мени се чини да ово питање комисије треба ставити на крај, ради боље систематике материје овог члана.

Др **Јерко Радмиловић:** То значи да би амандман дошао на крају.

Др **Милорад Влајковић:** Сматрам да би комисија требало да буде састављена од чланова законодавног одбора.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: О томе ћемо говорити код члана 68.

Др **Милорад Влајковић:** У реду. Али, ја сматрам да та комисија треба да буде састављена од неколико чланова Законодавног одбора Савезног већа и Законодавног одбора Већа произвођача.

Претседник: Прима ли се члан 61? (Прима). Прелазимо на члан 62.

Секретар чита члан 62.

Претседник: Имамо једну исправку у ставу 2, ред други: бришу се обе запете и ријеч „као".

Др **Јерко Радмиловић:** Из другог става произлази да могу бити чланови одбора потпретседник вијећа и секретар вијећа. Немам ништа против тога.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Није се хтјело да се толики број људи искључи из дужности, осим оног што је неопходно потребно.

Претседник: Прима ли се члан 62 без измјена? (Прима).
Прелазимо на члан 63.

Секретар чита члан 63.

Др **Иво Сунарић:** Има овде једно место које сам износио у начелној дискусији. Иако смо о томе тамо говорили ипак може и сада да се продискутује.

Ја сам поставио питање да ли би требало, с обзиром на овако велике компетенције које Уставни закон даје одборима, у самом Уставном закону предвидети један члан у коме ће се ипак, не мислим успоставити одговорност одбора према Скупштини, него ипак на неки начин омогућити Скупштини да што више има увида у рад самих одбора. Одбори имају право да траже од народних посланика да им подносе извештај о свом раду. Скупштински одбор ће сам, међутим, донети одлуку хоће ли о томе обавестити Скупштину или не. Даље, он има право да тражи извештаје од државних секретара о њиховом раду. Опет ће одбор сам о томе да одлучи хоће ли обавестити Скупштину или не. Затим, одбор има право да тражи обавештења од Извршног већа о своме раду. Ја мислим да су то велике компетенције скупштинских одбора. Зато постављам питање да ли би требало на неки начин омогућити Скупштини да има увек увид у рад скупштинских одбора, а не само онда када одбор одлучи да поднесе извештај.

Ја не говорим о оним случајевима у којима ће Скупштина дати конкретан задатак неком скупштинском одбору, јер тада ће одбор имати дужност да поднесе извештај. Али закон предвиђа много случајева у којима Скупштина неће поверавати те задатке одбору, него где одбор има та права по самом закону.

Да ли би било правилно да можда повремено, сваке пола године, или у неком другом периоду одбор обавештава Скупштину о свом раду. Не мислим да подноси конкретне извештаје о појединим стварима из свог рада, него извештаје о томе да је одбор свршио те ствари, а да није поднео Скупштини извештај о свом раду из тих и тих разлога.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Ја не видим како би се овај приједлог практично остварио и шта би он конкретно могао да значи. Одбори, уствари, немају неких својих засебних компетенција које би требало да извршавају. Они су формирани за рад изван Народне скупштине. Поред тога, рад одбора бит ће јаван. Сваки народни посланик може увијек покренути питање рада неког одбора на пленуму у Скупштини. Некако ми се чини да не улази у наш систем то да је увијек нетко изнад некога и да стално овај други подноси извјештаје; то се своди на једну потпуно празну форму. Зашто би одбори извјештавали о томе шта су радили. Ја мислим да не улази у механику нашег демократског система то да је увијек нетко горе над оним који је доље и да увијек он тражи извјештаје од оног доље. Више се у механици нашег система полаже на свијест и демократску

одговорност која постоји за сваког посланика. Чини ми се да би усвајање ових приједлога значило успостављати извјестан административни однос између Скупштине и одбора умјесто нормалне демократске одговорности која произлази из самог механизма наше демократије. Мислим да би успостављање тих односа уносило туђ елеменат у овај механизам.

Др **Иво Сунарић:** Ја сам овде случајно поставио питање извештаја.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Ви сте то поставили што је немогуће нешто друго наћи.

Др **Иво Сунарић:** Одбори имају велике компетенције а нису самостални органи.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Они немају никакве формалне компетенције него имају политичке компетенције. Осим Комисије за тумачење закона све су политичке компетенције. Они ништа не свршавају, ништа не доносе. Доносе декларације, а то је форма рада Народне скупштине. То је у основи један нов елеменат у читавом овом систему.

Др **Јерко Радмиловић:** Добија се дојам као да је одбор нешто изван Скупштине, изван тог унутрашњег механизма Скупштине, паралелно Савезном извршном вијећу. Пошто је његов рад јаван не могу његове одлуке да прођу без пажње народних посланика. Мислим да не би било нужно да се то фиксира. Разумије се, одбори ће према важности појединих питања подносити извјештаје Скупштини. Али, не може се сматрати потребним да то буде обавезно за свако питање, него само за она од већег значаја по којима и Скупштина, као цјелина, треба да заузме свој став, као што је, напримјер, сада на овом засједању био случај, када је Одбор за спољне послове изнио пред Скупштину извјештај о својој одлуци о прекиду дипломатских односа са Ватиканом.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Има више политичке одговорности него формалне, а то нам је потребно.

Душан Диминић: Треба више оставити могућности да пракса дође до изражаја а не да се унапријед све одреди. Сигурно је да ће одбори, ако успоставе овакав рад, имати и форму свог рада у односу на Скупштину. То ће тек пракса утврдити. Мислим да не би требало то сада фиксирати.

Претседник: Ја не знам да ли је став први довољно прецизан кад се каже: „Одбори проучавају законске приједлоге, претресају питања која покрену чланови одбора и сва друга питања из надлежности дома, и подносе дому своје извјештаје и приједлоге.". Сматрам да се под изразом „и сва друга питања" разумијевају питања из дјелокруга рада одбора. То се у трећем ставу каже изриком, а овдје се подразумијева.

У погледу другог става мислим да ће питање процедуре и услова за хитан поступак прописати Пословник Скупштине. Овдје ништа није

друго речено него да постоји и хитан поступак, а нису дати елементи за тај поступак. Свакако ће то ријешити Пословник.

У четвртом ставу кад се каже: „Сваки члан одбора има право и дужност...", мени се чини да су овдје ова права и дужности чланова одбора врло широко успостављена. Поставља се питање зашто би сваки члан одбора био дужан „да предлаже да се ставе на дневни ред одбора или да приликом претреса у одбору износи, у оквиру дјелокруга одбора, сва питања која се односе на примјену закона, на рад државних органа, установа и привредних организација, или на друга питања од општег интереса и од интереса за изборну јединицу у којој је изабран". Он има право а не и дужност да предлаже. Он би једино могао бити дужан да пред скупштинским одбором изложи стање и проблеме у својој изборној јединици. Стога мислим да обавезу посланика да у свим овим другим питањима подноси извјештај — треба брисати. Он има на то право а не и дужност. Мислим да ће се и у пракси тако поступати.

Др **Јерко Радмиловић:** Доста је ријечи „право".

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Онда остаје „право" а брише се „и дужност".

Претседник: Ако посланик не врши своју дужност, он ће одговарати бирачима због политичке неактивности.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Овдје није нормирање дужности него нормирање права.

Претседник: Значи усвајамо члан 63 са измјеном у трећем ставу, с тим да се брише ријеч „и дужност". (Тако је).

Секретар чита члан 64.

Претседник: Пошто се нико не јавља, члан 64 је примљен без дискусије и измјена.

Прелазимо на члан 65.

Секретар чита члан 65.

Претседник: Ја бих поставио питање: не би ли требало рећи да „Одбори могу тражити од Савезног извршног вијећа да им одговори на питања и да им даје обавјештења о свом раду у оквиру дјелокруга рада одбора".

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Може се рећи „у дјелокругу рада одбора".

Претседник: Само како би то формулирали?

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: То ћемо видјети у редакцији.

Претседник: Не знам да ли је потребно у ставу 4 поред „обавјештења" имати још и „објашњења". Обавјештење и објашњење то је једно те исто.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Није, има разлике.

Претседник: Задњи став разумијем тако да одбори могу позивати сваког посланика, без обзира да ли је члан одбора или не.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Да, сваког посланика.

Претседник: Пошто се више нико не јавља за ријеч, питам: прима ли се члан 65 са измјеном у првом ставу коју сам предложио? (Прима се).

Прелазимо на члан 66.

Секретар чита члан 66.

Овдје се спомиње да одбори могу доносити резолуције и давати препоруке за рад државних органа, самоуправних установа и привредних организација. Међутим, овдје се код вршења анкете не помињу самоуправне установе. Не видим разлог за то. Када говоримо о праву одбора да могу вршити анкете, онда испуштамо самоуправне установе. Зашто то?

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Мислим да то треба убацити. То је испало при посљедњој редакцији.

Претседник: Идемо даље.

Секретар чита члан 67.

Претседник: Изгледа ми да нема примједаба ни дискутаната. (Нема). Прелазимо на члан 68.

Секретар чита члан 68.

Др **Макс Шнудерл:** Имао бих два питања. Прво, ради се о једном праву које је досад имао Президијум. Наиме, Президијум је вршио оцену сагласности између различитих текстова закона који су примљени на различитим језицима. Може настати случај да се накнадно утврди да се један текст разликује од другог текста, а то се и дешавало, те је на предлог Комисије за утврђивање аутентичности текстова Президијум одлучио и утврдио правилност текста. Мислим да би требало убацити да Комисија за тумачење закона има право да оцени сагласност различитих текстова закона на разним нашим језицима.

Друго, питање је да ли је ова Комисија компетентна да проучи предлоге поднесене Скупштини у погледу оцене сагласности републичких устава са савезним Уставом. Ја мислим да неко мора бити за то надлежан, неко мора то подносити Народној скупштини и упозорити Народну скупштину да се републички устав у овој или оној тачки не слаже са савезним Уставом. Мислим да би то требало овде да се убаци и да се то право да Комисији за тумачење закона.

Претседник: Мислим да је то решено у једном ранијем члану.

Др **Макс Шнудерл:** Имао бих и трећу ствар. Морам да вас замолим да погледате члан 114. Он каже: „Даном ступања на снагу овог закона престају важити главе VI, VII, VIII, IX, X, XI, XII и XV Устава ФНРЈ

од 31 јануара 1946, као и одредбе Устава, закона и других прописа које су у супротности са одредбама овог закона..."

Сад, другови, ово је једна необична одредба у Уставу. У уставима обично нема оваквих одредаба. Поставља се питање ко је тај који утврђује ову супротност и ко је тај који подноси Скупштини предлог да одлучи који од прописа старог Устава још важи, односно који није у супротности са овим Уставом. Навео бих само један пример. Ако узмемо први члан Уставног закона, он гласи: „Федеративна Народна Република Југославија је социјалистичка демократска савезна држава суверених и равноправних народа". А први члан Устава од 1946 године гласи: „Федеративна Народна Република Југославија је савезна народна држава републиканског облика, заједница равноправних народа, који су на основу права на самоопредељење, укључујући право на отцепљење, изразили своју вољу да живе заједно у федеративној држави".

Ту су две дефиниције што значи појам: Федеративна Народна Република Југославија. Према формалној логици и према вербалној и граматикалној интерпретацији ова би два члана била у супротности, мада стварно нису у супротности, јер члан 1 овог закона значи само један напредији степен државе каква је у том првом члану већ била фиксирана у самом Уставу, и стварно нису супротни.

Исто тако, члан 2 Уставног закона каже: „Сва власт у Федеративној Народној Републици Југославији припада радном народу", а члан 6 Устава каже „У ФНРЈ сва власт произилази из народа и припада народу". Да ли је и то у супротности? Ја мислим да није. Али, може се десити да би се ипак нашла извесна супротност и поставља се питање ко је тај ко ће одлучивати о томе да ли више не важи одредба Устава из 1946 која је у супротности са одредбама овог Уставног закона.

Трећи мој предлог би био у томе што сматрам да би било потребно да Комисија за тумачење закона има и то право да утврђује које су одредбе у супротности у смислу члана 114. На тај начин ми бисмо овај необичан пропис члана 114 бар донекле довели у ред, односно у сагласност са осталим нашим прописима.

Др **Јерко Радмиловић:** У вези са овим што је др Шнудерл изнио ја мислим да не би требало дати Комисији то право због тога што овај Уставни закон предвиђа и органе који ће бити надлежни да примјењују те прописе. Ја мислим да није потребно да то пређе на Комисију за тумачење закона и да она каже да, напримјер, не важе прописи Устава о јавним тужиоцима кад ми у члану 78 под тач. 9 имамо да Савезног јавног тужиоца поставља Савезно извршно вијеће, а досад га је постављала Народна скупштина.

Др **Макс Шнудерл:** То је јасна одредба, а има и нејасних.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Ту није спорно да ли је то питање оцјене сугласности са Уставом или питање тумачења

Устава, него питање да ли сама Комисија може утврдити да ли неке одредбе из Устава из 1946 још важе или не. Кад би то могла сама Комисија, као што је рекао друг Радмиловић, онда би сваки орган био везан, односно морао би чекати на одлуку да ли је нешто у супротности. Међутим, не само Савезно извршно вијеће, него и суд не мора чекати. Он може узети Устав један и други и видјети. Друга ствар, може и Врховни суд да донесе у смислу своје јурисдикције одлуку да сматра да нешто није противно Уставу. Узмимо примјер питања права самосталности подузећа када су основана. Мислим да суд не треба ићи на Комисију, него одлуку може да донесе сам у управном спору. Мислим да бисмо кочили правни живот и правни систем кад бисмо ово везали на оцјену Комисије. Друга је ствар да ли је ова Комисија надлежна или не када се ради о тумачењу самог текста Уставног закона. Мени се чини да би то требало препустити пракси, а да сада не кажемо ни да ни не. Сигурно је да морамо бити у пракси мало обазривији при тумачењу и стварању посебних тијела. Ако буде овај одбор сматрао да је потребно да се дâ тумачење Устава, онда може Скупштина одлучити да се он не би у то упуштао. Зато се мени чини да не би требало уносити никакве измјене у овај текст.

Др **Јерко Радмиловић:** У претпосљедњем ставу наводи се да Комисија може именовати правне стручњаке као савјетодавне чланове. Да ли то треба да буде уставна одредба?

Милош Минић: То је интерна одредба.

Др **Јерко Радмиловић:** Овдје се каже да приједлог за тумачење „. . . могу поднијети сваки народни посланик, одбори домова. . .“.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: У вези са овим видио сам да овдје имамо технички исправак, наиме, да се у ставу 4 послије ријечи „поднијети“ стави двије тачке. У другом реду умјесто „одбори“, треба ставити „одбор“, а умјесто „Врховни суд“ ставити „Савезни врховни суд“. У ставу 6, први ред, умјесто „. . . приједлоге поднесене Скупштини“ треба ставити „. . . Скупштини поднесене приједлоге“, а у другом реду умјесто „савезних и републичких закона“ треба ставити „републичких и савезних“. Такође мислим да би требало убацити оно што је рекао друг Шнудерл „републичког и савезног Устава“. . .

Др **Макс Шнудерл:** А и текстове. . .

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Што се тиче питања текстова мени се чини да то не би требало изричито унијети у закон. Скупштина доноси све текстове и сви су аутентични закони. Ако је то потребно, онда то спада у тумачења.

Др **Макс Шнудерл:** Само да се претпоследњи став брише.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Немам ништа против.

Душан Диминић: Код нас сад Извршно вијеће доноси уредбе. Може искрснути потреба да се неко брине о томе да испита да ли је та уредба у складу са законом и ко то треба да буде. Ја мислим да може настати таква потреба, а то смо досад већ у пракси имали.

Претседник: То је најозбиљније питање. Закон са законом је редовно у складу, али уредбе често нису.

Да ли, друже Диминићу, мислите на уредбе за извршење закона?

Душан Диминић: Других неће бити. Уредаба каквих смо досад имали више неће бити. Међутим, мени се чини да је ово важна ствар. Предлажем да ова Комисија и то ради. То је у вези са оним што сам у начелној дискусији говорио. Наравно, ту долазе у обзир само савезне уредбе.

Претседник: Да ли имате приједлог?

Душан Диминић: Предлажем да иста Комисија оцјењује законитост уредби.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: У вези са приједлогом друга Диминића изнио бих неке примједбе из наше досадашње законодавне праксе, и уопће. Мени се чини да овакву одредбу не би било умјесно уносити у Устав. Савезно извршно вијеће је орган саме Народне скупштине и то прилично ауторитативан и прилично бројан орган. Ако њему Устав даје надлежност, ограничавајући га на закон, дакле да свака уредба мора произлазити из закона, онда, мислим, Народна скупштина мора и треба да има толико повјерења у Савезно извршно вијеће да не треба испитивати, у правилу и редовно уредбе које оно доноси, да те уредбе не треба да подлеже некој цензури. Мени се чини да је то питање просто политичких односа између Савезног извршног вијећа и Народне скупштине. То не значи да Народна скупштина, одбори, па и Законодавни одбор и Комисија за тумачење закона не ће расправљати о несугласности извјесних уредаба са законом. Ја мислим да је то могуће и потребно, али ми се чини да је непотребно установити као сталну форму то да Народна скупштина оцјењује сугласност уредби са законом. То би могло довести до незгодних посљедица. Ми смо имали један случај у нашој пракси. Један од законодавних одбора, претресајући приједлог одлуке о потврди уредаба Владе дискутирао је и хтио да унесе извјесне измјене у Уредбу о дјечјим додацима. То је разумљиво; та је уредба прилично несигурна и сигурно је да се могу унијети неке измјене, јер има много и добрих и лоших одредаба. А шта би то значило? То би значило да би Законодавни одбор или Народна скупштина потврђујући уредбе са измјенама и допунама уносили у систем друге елементе. То је, по мом мишљењу, политичко питање. Ако једна уредба није у складу са законом онда Народна скупштина треба да донесе резолуцију и да тражи да се уредба повуче. То је једина форма да Извршно вијеће буде један стварно ауторитативан орган.

Душан Диминић: Овдје се суштина ствари поставља на политичку одговорност Извршног вијећа. То је јасно. Међутим, мени се чини да би било неправилно потезати политичку одговорност Извршног вијећа за свако питање. Ако бисмо примили аргументацију друга Гершковића значило би да нема друге могућности него да се или прими или одбаци уредба која, рецимо, није у складу са законом, или да се постави проблем политичке одговорности Извршног вијећа. Мислим да има и средњи излаз да се укаже на незаконитост извјесне уредбе и да се у том смислу донесе нека одлука.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Може Народна скупштина констатирати да нека уредба није сугласна закону...

Душан Диминић: Како и на који начин?

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Само је питање у томе да ли може Народна скупштина, односно њен одбор констатирати да овај или онај став уредбе није у сугласности са законом и да се има примијенити закон. Ја мислим да то не може. Али, Народна скупштина може констатирати да је тај став против закона и да позове Савезно извршно вијеће да га исправи. Друга је ствар што код нас све уредбе морају бити основане на закону. Мислим да би се то питање могло овако поставити: да ли је државни орган обавезан да примјењује уредбу која није у складу са законом, а не да ли је орган државе дужан примијенити уредбу која није у складу са законом.

Мехмед Хоџа: Мислим да није.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Онда то утврђује суд. То ће се ријешити у управном спору. Таква је пракса свих земаља. Треба препустити пракси. Може се код нас догодити да ће вјероватно управа из хијерархијске подложности, примјењивати уредбе и да ће то доћи на управни спор, а суд ће рећи: „Не уважавам уредбу јер није у складу са законом". Наша арбитража је већ доносила такве одлуке, није примјењивала одредбе управних органа које су биле у супротности са законом.

Душан Диминић: Ово питање је значајно. А што се тиче праксе, мени је познато да су у току дискусије у енглеском парламенту лабуристи стајали на становишту да уредбе накнадно потврђује парламент, јер сматрају гаранцију парламента vis à vis извршног органа.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Када су били у опозицији.

Душан Диминић: Ја мислим да се тиме не крњи ништа на штету функционисања Извршног вијећа.

Ако суд може да оцјењује да ли је уредба заснована на закону, зашто онда Скупштина не би могла да то чини. Мени изгледа ди би било и корисно и практично да ова комисија може то да оцјењује на приједлог. Не мора она то да обавља по службеној дужности.

Претседник: Ту се не ради о тумачењу уредбе и закона, него се ради о сагласности.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Он мисли на проширење компетенције ове Комисије тако да би давала приједлог Народној скупштини о несугласности уредбе са законом. Ако ствар сведемо на то, онда изричито стојимо на становишту да Народна скупштина мијења поједине одредбе уредбе.

Др **Макс Шнудерл:** Скупштина има право да сваку уредбу Савезног извршног већа укине.

Претседник: О конкретним стварима мора да подноси извјештаје, а исто тако мора да одговара зашто је донесена таква уредба. Скупштина може да тражи разлоге и објашњења зашто је донесена таква уредба.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Али не може да је укине.

Претседник: Народни посланик по Уставном закону има право да предложи Скупштини, ако није задовољан са уредбом, законски приједлог и да тражи да се стави ван снаге та и та уредба. Зашто то давати комисији? Зашто то не би била ствар самих народних посланика?

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Народна скупштина може рећи да прије него што се то питање расправи, да се оснује посебни одбор и испита ствар и да да конкретне приједлоге па да и не пише ништа у Уставу.

Душан Диминић: Ја сам мислио да друг Гершковић друкчије тумачи ствари, а ја се сада слажем с тим.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Ја ипак стојим на становишту да не може укидати директно уредбе.

Претседник: Ко је за овај члан са усвојеним примједбама? (Сви дижу руку). О питању које је друг Диминић поставио дискутоваћемо касније кад будемо расправљали о компетенцијама Савезног извршног вијећа.

Предлажем да сада прекинемо рад с тим да седницу наставимо у 17,00 часова.

(Седница је прекинута у 13,30 часова).

(Наставак у 17,05 часова)

Претседник: Настављамо рад. На реду је члан 69.

Секретар чита члан 69.

Претседник: У трећем реду имамо исправку: брише се ријеч „државне".

Пошто се нико не јавља за дискусију, питам: прима ли се овај члан са предложеном исправком? (Прима).

Секретар чита члан 70.

Претседник: Има ли примједаба? (Нема). Члан 70 је примљен без измјена.

Прелазимо на члан 71.

Секретар чита члан 71.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Имамо технички исправак у ставу другом: умјесто „одмах изнесе на одлуку Савезној народној скупштини" треба ставити „изнесе пред Савезну народну скупштину ради доношења одлуке". У истом ставу, само четврти ред, треба брисати ријечи: „народне" а ријеч „скупштине" исписати великим словом.

Др **Јерко Радмиловић:** Зашто претсједник Скупштине треба писати великим словом. Он је претсједник једне установе, он је претсједник Скупштине а друго је Претсједник Републике, то је орган. Мислим да претсједник Скупштине треба писати малим словом.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: И предсједник Скупштине је орган, мада би се могло писати малим словом. У члану 49 писано је великим словом и морамо остати досљедни.

Претседник: Ако хоћемо да пређемо на мало слово онда то мора свуда. То можемо препустити редакцији. Мени се чини да треба мало слово.

Прима ли се члан 71 са предложеним измјенама од стране др Гершковића? (Прима).

Секретар чита члан 72.

Претседник: Пошто нико не жели да говори, питам прима ли се члан 72? (Прима).

Прелазимо на члан 73.

Секретар чита члан 73.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Молим за технички исправак: у посљедњем ставу, на почетку, треба брисати ријеч „изабрани", а послије ријечи „Предсједник Републике" додати „одмах по своме избору"...

Др **Иво Сунарић:** У једном од пређашњих нацрта било је најмање 20 народних посланика, а овде се каже 20 народних посланика. Зашто

се овде ишло на то да се одреди тачан број. Ја мислим да се може одредити минимум, а може да буде више 30, 40.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Ово је минимум.

Др **Иво Сунарић:** Кад се каже 20 народних посланика може се мислити да треба да буде баш 20.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Не може бити мање, али нитко не брани да буде више.

Др **Јерко Радмиловић:** У посљедњем ставу, гдје је друг Гершковић изнио измјену, каже се: „полаже заклетву пред Савезном народном скупштином". Да ли он полаже заклетву пред Савезном народном скупштином? Ми немамо Савезну народну скупштину.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Како немамо?

Претседник: Имамо је у свим члановима.

Др **Јерко Радмиловић:** Не полаже он заклетву пред Савезном народном скупштином него на заједничкој сједници оба дома.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Било би правилније рећи „На заједничкој сједници Савезне народне скупштине".

Др **Макс Шнудерл:** Не мисли се где он полаже него који је тај форум пред којим полаже.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Пред оба вијећа.

Претседник: Значи, примамо приједлог друга Радмиловића. (Тако је).

Члан 73 је усвојен са предложеним измјенама. Идемо даље.

Секретар чита члан 74.

Претседник: Пошто нема примједаба, члан 74 се прима без измјена. Прелазимо на члан 75.

Секретар чита члан 75.

Др **Макс Шнудерл:** У другом ставу кажемо: „полаже рачун Савезној народној скупштини". То је иста мисао која је била изражена у члану 73, тј. да полаже заклетву пред Народном скупштином.

Др **Јерко Радмиловић:** То није исто.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Горе се мисли гдје он конкретно полаже заклетву, а то није пред Савезном народном скупштином него пред оба дома. Када би била мисао коју изражава друг Шнудерл онда би било: „полаже заклетву Савезној народној скупштини", а када се каже „пред Савезном народном скупштином", онда је то на заједничкој сједници. Овдје се нормира поступак а не само надлежност.

Др **Макс Шнудерл:** Било би правилно рећи овако: „... полаже заклетву Савезној народној скупштини на заједничкој седници".

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Да, ово је најправилније: „полаже заклетву Народној скупштини на заједничкој сједници оба дома".

Претседник: Значи, враћамо се на члан 73, који сада гласи: „Претсједник Републике одмах по свом избору полаже заклетву Народној скупштини на заједничкој сједници оба дома". Значи, члан 73 усвајамо са овом накнадном измјеном. (Тако је).

Шта је са чланом 75? (Прима се). Према томе, члан 75 усвојен је без измјена.

Прелазимо на члан 76.

Секретар: Ја ћу прочитати први став према амандману Владе, а не како је у тексту. (Чита члан 76 са амандманом).

Претседник: Жели ли ко да говори? (Не јавља се нико). Значи, члан 76 се прима са амандманом Владе. Идемо даље.

Секретар чита члан 77.

Др **Макс Шнудерл:** Ја мислим да би овде требало учинити измену. Претседник Републике нема потпретседника. Потпретседници постоје само у Савезном извршном већу. Због тога би требало да се каже: „Претседника Републике замењује један од потпретседника Савезног извршног већа кога оно одреди".

Претседник: Ја сам схватио да га Претсједник одређује као свога замјеника а не Савезно извршно вијеће.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Не Предсједник, него Савезно извршно вијеће.

Претседник: Значи, примамо члан 77 са амандманом и предложеном исправком, тако да гласи: „Претсједника Републике у случају отсутности или дуже болести замјењује један од потпретсједника Савезног извршног вијећа кога оно одреди".

Прелазимо на члан 78.

Секретар чита члан 78.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Има техничких исправака. У првом ставу, други ред, иза ријечи „буџета" брисати зарез, а иза ријечи „скупштине" ставити зарез.

Претседник: Чему та запета, сâмо „и" је запета.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Да пустимо редакцији да то ријеши. Даље, имамо измјену у точки 2, тако да гласи: „Утврђује приједлог савезног друштвеног плана и савезног буџета и подноси

скупштини; саставља и подноси скупштини приједлоге закона". Даље, у точки 6, трећи ред, брише се „државне".

Др **Јерко Радмиловић:** У тачки 7 имамо опет „државне управе", и ту треба брисати „државне".

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Ту не може, ту се ради о државној управи за разлику од других управа. Ту се ради о пословима државне управе у цјелини.

Душан Диминић: Ја сам у начелној дискусији већ напоменуо, а овдје би поново хтио то да поцртам. Мени се чини, — тако ја замишљам задатке Извршног вијећа, — да му не би требало оставити право да доноси акт о распуштању Скупштине. То је, додуше, формална ствар, јер је Уставним законом одређено и конкретизирано када се Скупштина има распустити, али би се тај формални акт могао оставити претседнику Народне скупштине. Некако ми не иде ова компетенција Савезног извршног вијећа као извршног органа да распушта своју базу, Скупштину.

Др **Макс Шнудерл:** Ја се слажем са овим јер мислим да није потребно да само Савезно извршно веће доноси такву одлуку.

Претседник: Друг Диминић каже да би то требало да буде право претседника Скупштине.

Душан Диминић: Он то уствари само констатује јер су се вијећа у томе сложила. Мислим да је то остатак Президијума, а промјена имена није само формална него и у суштини.

Др **Јерко Радмиловић:** Поставља се питање да ли би требало дати Савезном извршном вијећу да оснива самоуправне установе у интересу цијеле земље. Зашто то не би могла вршити Скупштина. То је сувише значајно овлаштење. Када се ради о таквим случајевима било би добро да то размотри Скупштина и да донесе одлуку о томе.

Др **Макс Шнудерл:** У тачки 9 видимо да Савезно извршно веће поставља и разрешава савезног јавног правобраниоца. А шта је са претседником државне арбитраже? Арбитража је, по мом мишљењу кудикамо значајнија од јавног правобраниоца, а ипак за арбитражу нема те одредбе. Зашто не наводимо овде претседника државне арбитраже? Ја не знам како ће бити са државном арбитражом.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Зато и нисмо то ставили у закон, јер не знамо шта ће бити са арбитражом. Ту су дате надлежности Савезног извршног вијећа. Нисмо то ставили јер то питање није до краја расправљено. Незгодно је да то уђе у Устав кад није ствар до краја расправљена. Друго је питање да ли треба правобраниоца ставити.

Др **Иво Сунарић:** Ја не знам да ли треба и њега ставити.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Дижемо му ауторитет ако га изричито споменемо, а фактички ће тако бити.

Др **Макс Шнудерл:** Ако је он заступник у цивилним парницама онда је то питање.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: И то питање није рашчишћено.

Претседник: Ја бих поставио два питања. У првој тачки се на крају каже: „врши општи надзор над примјеном савезних закона". Како и преко кога? Преко апарата, преко суда, или на неки други начин?

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: То ће се организирати.

Претседник: Кад врши надзор, треба знати како га врши.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Има право да укида незаконите акте, а то значи да мора вршити надзор. Како ће се то вршити не треба уносити у Устав.

Претседник: Друго питање се односи на задњи став, који гласи: „Савезно извршно вијеће може свако питање из своје надлежности изнијети пред Савезну народну скупштину и предложити претрес и доношење одлуке о њему". Ја мислим да је то добро, само се поставља питање: може ли Савезна народна скупштина неке послове из компетенције Савезног извршног вијећа преузети на себе, радити као што имамо тај принцип изражен код народних одбора и то на линији јединства власти. Према овоме не би могла.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Некад може, некад не може.

Др **Јерко Радмиловић:** Народна скупштина може поједина питања да издваја под претпоставком промјене Устава, као што је, напримјер, случај код народних одбора, гдје је потребан општи пропис. Овдје је Устав утврдио распоред надлежности за један период. Уколико се убудуће дође до закључка да поједина питања или групу питања треба издвојити из надлежности Савезног извршног вијећа и да их узме Скупштина у своју директну надлежност, онда Скупштина мора да мијења овај члан.

То је исто као и код народних одбора. Потребно је да се донесе општа одлука. Не може народни одбор поједина питања да издваја, напримјер, када се ради о Петру Петровићу и да га узме у рјешавање. И зато када се каже да ли Скупштина може појединo питање које је сада дато у надлежност Извршном вијећу, да изузме из његове надлежности, онда се мора овако поступити. Теоретски се може. Али, може под претпоставком ако мијења основну претпоставку, али не може од случаја до случаја да рјешава.

Ми смо разматрали ово питање код народних одбора. На први поглед, са тачке гледишта јединства власти, изгледа правилно. Међутим, стварно такав поступак би се од стране грађана оцијенио као акт самовлашћа. Из ових разлога се овдје и употребио овај израз на коме смо се спотицали код члана 69, гдје се каже „повјерава".

Претседник: Ви видите шта се каже у члану 6 Опћег закона о народним одборима. (Чита члан 6). То значи да не може сваки посао узети из компетенције органа управе и да сам рјешава.

Др **Јерко Радмиловић:** Мора да мијења опћи став.

Претседник: Када смо расправљали о овом члану дато је супротно објашњење.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Било је речено да не само савјети, него и народни одбори врше функцију управе. Међутим, сасвим је друкчија позиција народних одбора. Јер, мијењање тих односа у народним одборима је теже него у Савезној народној скупштини због тога што је једним законом било одређено да извјесне ствари доноси савјет, односно народни одбор. Сада је питање да ли народни одбор може сам да мијења, јер би се мијењала структура и позиција органа управе. Зато је то тежа ствар код народних одбора него код Савезне народне скупштине. Она, иако има овлаштење да извјесне ствари преноси, то се може преносити опћим прописом, а не и конкретним актом узетим из компетенције органа управе.

Претседник: Ја се добро сјећам да је то било друкчије објашњено. Знам да је било ријечи о томе да народни одбори рјешавају те послове, врше функцију власти и управе. Ја мислим да сам то добро упамтио. Речено је да све што може да учини савјет да може да учини и народни одбор.

Др **Макс Шнудерл:** Ја сам исто тако разумео.

Претседник: Ја сам то добро упамтио и у том смислу говорио на предавањима. Незгодно је да настане збрка компетенција нарочито у управном поступку. Управни поступак је примјена закона на конкретне случајеве.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Вама је свакако познато објашњење које је дао и друг Кардељ. Он је говорио о томе да може народни одбор по сваком конкретном акту заузимати свој став и тим својим конкретним актом дати смјернице органима који их се морају држати.

Ја знам да смо ми у пракси имали велике муке у погледу рада народних одбора зато што су савјети бојећи се бирократизма, а с друге стране, имајући сувише велики страх од бирократије, одузимали начелницима компетенције, нарочито на подручју социјалног старања и до-

носили непосредно конкретне акте. То толико оптерећује рад савјета да се не могу посветити својим функцијама.

Претседник: Онда смо разјаснили ово питање.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Рекао бих неколико ријечи о проблему самоуправних установа, о чему је говорио друг Јерко Радмиловић, о проблему који смо имали приликом израде закона.

Став је Савјета за законодавство био слиједећи: у републичким уставним законима унесено је да самоуправне установе оснива народна скупштина. Значи да то није повјерено извршном вијећу, него народној скупштини. И поводом тога било је измјена у савезном Уставу. Међутим, позиција Савезног извршног вијећа у том односу је друкчија него код република. Код република постоји конкретна и непосредна опасност од оснивања сувише великог броја самоуправних установа од стране републичке управе, и тамо је народни одбор заштиту своје самоуправности нашао у народној скупштини републике. Тамо би акти извршног вијећа могли у знатној мјери окрњити права народних одбора. Кад то не би било речено, могле би се управне установе народне републике оснивати на разним подручјима. Зато је речено да народна скупштина народне републике расправља о тим случајевима и одлучује.

Код Савезне народне скупштине је ипак ствар прилично ограничена. Ријетко има установа које су од интереса за цијелу земљу. И у савезу не постоје такве тенденције, а у Савезном извршном вијећу су и представници извршних вијећа република. Нема никаквог разлога да се Савезном извршном вијећу не допусти оснивање појединих самоуправних установа. Народна скупштина то контролира кроз буџет. Јер, савезни буџет ће конкретно одређивати, као и досад, које установе постоје и кад ће се давати нови кредити. Ако се у оквиру савезне надлежности оснива институт, то не задире у уставне компетенције република. Али, ако републике почну да оснивају болнице, онда себи подвргавају читаву здравствену службу.

У точки 10, о питању распуштања ја бих, другови, упозорио само на ове чињенице. Точно је да на око изгледа да је акт о распуштању само декларативне природе. Међутим, он у пракси може и да не буде декларативан. Могу бити у питању чињенице које су битне и врло важне. Према томе, то може бити еминентно политички акт. Ако се не сугласе оба дома — то, додуше, и пише у законском приједлогу — долази до распуштања Скупштине. Међутим, питање је да ли се они баш нису сугласили и како су се сугласили; кад би се то свело само на декларативни акт можда би Народна скупштина могла повјерити предсједнику да је може распустити. Али, то може бити и један важан акт. Мени се чини да је ипак најауторитативнији орган Савезно извршно вијеће који је Народна скупштина изабрала баш за извршење њених одлука.

У дискусији о Савезном извршном вијећу непрестано се провлачила једна мисао, која је била подлога цјелокупне дискусије, а то је идентификација Извршног вијећа са Президијумом или са Владом, тј. да је то један издвојени извршни управни орган који руководи цјелокупном државном управом и да је он непосредна опасност за Парламенат, за његово функционирање и да му због тога не треба дати право да доноси неке акте о Скупштини. Међутим, поставка овога закона је да је Извршно вијеће дио Народне скупштине и њен извршни орган, орган који извршује њене одлуке. Према томе, не можемо полазити са позиције неког издвојеног тијела које, по својој функцији, представља опасност за саму Народну скупштину и њено функционирање. Напротив, то је извршно тијело које извршава вољу Народне скупштине у свима подручјима, па, према томе, најауторитативније је за извршавање те воље. Кад узмете састав Народне скупштине, осталих тијела Народне скупштине, одбора, законодавних комисија, све је то далеко уже по своме саставу од Извршног вијећа. Оно је и највеће по броју и по саставу је најкомплетније тијело. Осим тога, то није мало тијело, од 5 до 10 људи, него тијело састављено од 40 до 45 посланика Народне скупштине, и, мени се чини, ако се ради о томе да се декларира, — декларирати значи констатирати чињеницу, да је Народна скупштина несугласна, да су вијећа несугласна, онда то може само један најауторитативнији орган те Скупштине у коме је изражена воља саме Народне скупштине.

Јер, другови, велика је разлика између Извршног вијећа и Владе, — оно не мора бити компактно тијело, екипа једног политичког правца или идејног правца за разлику од разних струја у Народној скупштини, него треба да изражава све струје које постоје у Народној скупштини и сва схваћања која постоје у њој на овај или онај начин. Разумије се, да је састав Извршног вијећа политичко питање.

Због тога што је оно такво, што оно најбоље одражава Скупштину као цјелину, мени се чини да за овакав политички акт једини ауторитет може бити Савезно извршно вијеће, а да је ауторитет претсједника Скупштине недовољан за доношење таквог акта. Зато мислим да би овако требало да остане.

Претседник: Има ли још какво питање? Мислим, друже Гершковићу, да сте дали одговоре на све.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Још има друже предсједниче.

Даље је питање, другови, да ли Савезном извршном вијећу може поједина питања из његове надлежности Народна скупштина одузимати. Ту се слажем са примједбама друга Радмиловића, само бих нешто навео за илустрацију. Ту је врло тешко, и политички и теоретски, заузети једно сасвим одређено становиште, али ја бих упозорио на слиједеће: шта би значило, напримјер, када би Народна скупштина могла

одузети Савезном извршном вијећу издавање уредби са законском снагом у случају ратне опасности. То би било такво онемогућавање Савезног извршног вијећа које би било објективно штетно за земљу. Ту Народна скупштина има друга средства да одлучује. Или да Народна скупштина прописује организацију савезних органа управе. Значи, Народна скупштина би се упуштала конкретно у рјешавање тих питања; ту ће се и Савезно вијеће морати ограничити само на одређене поставке. Или: располагање државним резервним фондом. Ако Савезно извршно вијеће не би могло располагати тим фондом, онда му је одузета власт у привреди. Да се само неколико таквих аката и пренесу на Скупштину, онда би се ликвидирало Савезно извршно вијеће и оно не би могло бити руководећи орган који одговара за функционирање државне управе. То се свакако не може. Али, ипак не може се сигурно и одређено рећи да Народна скупштина не може узети извјесне надлежности. Може, али само утолико уколико не ограничава функцију Савезног извршног вијећа. Ако би таквим актом његова уставна функција била ограничена, онда га Народна скупштина не би могла да донесе. Али, на примјер, оснивање самоуправне установе. Народна скупштина може у појединим случајевима то чинити, ако се у датој ситуацији то не сматра сужавањем права Савезног извршног вијећа. Зато ја мислим да је најбоље да Уставни закон то не каже изричито. На крају, још немамо праксе. Ово треба оставити овако па послије када се Устав буде формулирао, када се види пракса да се заузме одређени став. Јер, уопће, о овоме питању, о тој ствари наш Уставни закон није заузео потпуно одређено становиште.

Али ту постоје двије потпуно супротне тенденције. Једна која види у Извршном вијећу неку опасност по демократизам и хоће да га спасава тиме што Народна скупштина укида самосталност појединих њених органа. Та тенденција сигурно није правилна, јер онемогућава функционирање читавог државног организма. На другој страни тенденција осамостаљења, управне власти, т. ј. да се Извршно вијеће схвати као управна власт која би била осамостаљена. То се види по формулацији члана 69 („повјерава Предсједнику Републике и Савезног извршног вијећа. . .“). Уставни закон је ишао за тим да сваком органу даде властите самосталне компетенције, да може у оквиру закона и Устава слободно развијати своју иницијативу и своју акцију а политичко је питање да ли то орган искоришћава или не. Ако не користи, Савезна скупштина има могућности да подузме акцију. То је основна демократска гаранција за функционирање органа. Зато мислим да не уносимо приједлог да и сама Народна скупштина може расправљати оваква питања него да то буде политичко питање.

Др **Милорад Влајковић:** Ја бих молио објашњење у вези са тачком 8 односно проглашења ратног стања.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: То је опћенита функција Скупштине, али овдје каже да проглашава опћу мобилизацију и

ратно стање у случају оружаног напада на ФНРЈ или у случају непосредног извршења међународних обавеза. Дакле, и у једном и у другом случају ради се о томе да се нема времена ни могућности за сазивање Народне скупштине. Што се тиче питања да ли је потребно накнадно одобрење јасан је одговор. То би био чист формализам. Тешко је и замислити да се може поставити захтјев да се Скупштина састане у часу када непријатељ прелази преко границе, ако није на окупу. Тада треба мијењати читав систем државне организације.

Милан Поповић: У коме случају проглашава ратно стање Скупштина сама када је земља нападнута?

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Када није у питању непосредно извршење обавеза. Узмимо да се од нас тражи неко учешће у рату које одлучи Организација Уједињених нација. Може бити да у том случају нема непосредног извршења обавеза и јасно је да ће у томе случају одлучивати Народна скупштина.

Душан Диминић: С обзиром на то што је ово питање Извршног вијећа фактички принципијелно, ја бих још само пар ријечи у вези са овим мојим приједлозима. Друг Гершковић је поставио ствар екстремно, или — или, тј. или се Извршном вијећу дају овакве надлежности како су предвиђене или — никакве. Ја тако ствар нисам уопће поставио нити мислим да је нужно тако ствар постављати. Ја се слажем са надлежношћу, да тако кажем, у проценту 90%, али мислим да се може дискутовати о томе а да се не задире у суштину ствари и у ствари како их Гершковић поставља, — да ли је нужно једну одређену надлежност дати Извршном вијећу или није нужно. Ако гледамо принципијелно, наш нови систем Устава настао је са циљем да се законодавним органима Народне скупштине даде vis à vis извршних органа што јаче компетенције и да се оне осигурају. У перспективи, уколико сам добро разумио друга Кардеља кад је говорио о могућностима прелаза на скупштински систем у коме неће бити извршног вијећа него само скупштинских одбора, то би се ствар и даље потврђивала.

Што се тиче опасности, апстрактне опасности, да се Извршно вијеће претвори у тијело, које ће угрожавати права Скупштине, говорећи теориски опасност увијек постоји. Ствар је јасно политичких односа и политичког развитка ствари, али теориски апстрактно говорећи, о томе смо и дискутовали, то је могућно зато што је вијеће у своје компетенције акумулирало многе надлежности. Дакле, апстрактно те ствари увијек постоје. Баш због тога мислим да је добро и политички претрести и одредбе и садржај рада Извршног вијећа и његове компетенције.

Мене лично излагање друга Гершковића није увјерило да би питање распуштања Скупштине, као и друге ствари о којима ћемо послије говорити, требало оставити Извршном вијећу. Аргументација друга Гершковића да је то политички акт не само декларативан, то јест

више је политички а мање формалан, говори за то да Извршно вијеће не би требало да има ту компетенцију него баш сама Скупштина. Јер, може опет доћи до случаја, када се, рецимо, не слажу два вијећа, да у томе случају Савезно извршно вијеће постане арбитром; то, међутим, није био циљ овог Уставног закона. Ја бих, према томе, остао при своме приједлогу да се распуштање Скупштине даде самој Скупштини у лицу претсједника Скупштине.

Др **Макс Шнудерл:** Ја се слажем. Ту се ради о утврђивању неких чињеница, а то може да спроводи и претседник Савезне народне скупштине. Мислим да може овај задатак претседник Скупштине много боље да у кући самој спроведе него Извршно веће. Стварно аргументи нису убедљиви за овакву формулацију тачке 10 овога члана.

Претседник: И ја бих хтио да кажем пар ријечи. Ја мислим супротно од друга Диминића и друга Шнудерла. Ја мислим да је најауторитативнији политички орган који треба да констатује да је наступило такво стање, а који треба да има овлашћење да распусти Народну скупштину, ипак Извршно вијеће. Претседник Скупштине је мање више административни орган, шеф скупштинске администрације, руководи сједницама, али он није тај политички орган који треба да констатује да је дошло до неслагања између домова и да је наступио случај распуштања Скупштине. Ја мислим да то може савезна Скупштина...

Душан Диминић: Кажете сама Скупштина. Наравно да сама Скупштина може то закључити. Али, можемо имати разних ситуација.

Претседник: Мислим да је далеко убедљивије да то буде надлежност Скупштине и Савезног извршног вијећа, ако већ то сама Скупштина не учини, а не да то буде право претсједника Скупштине.

Ђуро Салај: Ово је много шире: боље је да распуштање врши скупштински орган као што је Савезно извршно вијеће него претседник Скупштине.

Претседник: Иначе, ја мислим да је реплика друга Диминића на излагање друга Гершковића утолико, што се ту поставља као да се ради о ограничавању компетенције Извршног вијећа. Мислим да то не би стајало. Ми овдје дискутујемо о томе шта је политички цјелисходније. Може бити да је политички цјелисходно да сама Скупштина одлучи о оснивању неке установе или нечем другом, или оно што је друг Гершковић напоменуо да доноси, напримјер, законе мјесто оне уредбе за случај нужде. Ја мислим да је то ствар о којој Скупштина може одлучити. То је ствар политичког расуђивања Скупштине. Ја не бих постављао ту ствар као ограничавање Савезног извршног вијећа од стране Скупштине, него напросто као питање политичке цјелисходности: шта је у једном случају подесније, а шта у другом. Ако Народна скупштина донесе један акт из компетенције Извршног вијећа то значи да се томе акту даје шири значај. То се може догодити. Ето, у том смислу је била моја примједба.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Што се тиче питања друга Диминића, јасно је да се може дискутирати о том да ли да се то предвиди или не, али је питање у томе, када су те надлежности дате, да ли Скупштина има право да их ограничава. Ја сам рекао да је политичко питање то да се не ограничава значај Извршног вијећа. У случају ратног стања, ако је Скупштина на окупу, она може да донесе закон. Међутим, тиме што је донијела закон Извршном вијећу се не ограничава право, односно не одузима му се право да то учини. Јер, то би било неуставно када би се Скупштина састала и рекла да се укида право Извршног вијећа уколико не би била уставна процедура да Скупштина укине то право Извршном вијећу. О свакој ствари Народна скупштина може донијети закон, па према томе донијети и о овим стварима. Народна скупштина може донијети закон о организацији државног секретаријата за привреду, али тиме не ограничава право Извршног вијећа да оно пропише организацију савезних органа државне управе.

Душан Диминић: Ово није било спорно у мојој дискусији. За мене је само спорно ово питање распуштања, дакле ова одређена надлежност. Све остало потпуно ми је јасно.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Мислим да постоји бар засада неспоразум у поставци или у формулацији. Мени се чини да је Савезно извршно вијеће дио Народне скупштине. Не можемо у принципу ићи на то да је то тијело изван Народне скупштине, да је то нека влада. Ја мислим да је овдје та концепција долазила до изражаја.

Душан Диминић: Али то је тијело коме су повјерене одређене функције.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: У парламентаризму долази се до сукоба између управне и законодавне власти, баш у питању распуштања Скупштине. Управна власт је издвојена из Народне скупштине, а она је у буржоаским државама бирократска, вршила је притисак на Народну скупштину и непрестано је Народну скупштину држала у шаху пријетећи распуштањем. Због тога било је борбе на демократској линији против давања управи функције распуштања. Међутим, ми не дајемо управи функције распуштања него једном тијелу саме скупштине. Друго је, рецимо, у земљама гдје може краљ или предсједник републике да својим актом распусти Скупштину. То не треба идентификирати. Мени се чини да у вашој аргументацији постоји несугласност са читавим нашим системом. По мом мишљењу већи је ауторитет баш за саму Народну скупштину да то буде у рукама Извршног вијећа него њеног предсједника.

Претседник: У члану 21 имамо ситуацију кад се Скупштина сама распушта пре рока. У овом случају имамо ситуацију несагласности између домова, и то након што је три пута дискутирано о једном за-

конском приједлогу. Тада се долази до безизлазног стања које треба да ријеше избори. Да ли је Скупштина која се ни послије три узастопне дискусије не може да сагласи о једном приједлогу кадра да се сагласи о своме распуштању?

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Да извршим само анализу онога што је рекао друг Хрнчевић. Значи, Скупштина мора да се сазове на заједничку сједницу. Међутим, може бити и врло незгодне ситуације. Може да се сазове или заједничка сједница или свако вијеће посебно, а ако опет дође до несугласности, настаје таква ситуација да би морало једно тијело, донекле издвојено, то констатирати. Друга је ствар када се ради о распуштању прије рока.

Др **Макс Шнудерл:** У том случају не доноси одлуку Извршно веће, већ само за случај несагласности.

Претседник: Кад се дође у политичку кризу.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: А који ће политички ауторитет бити у стању да констатира ту политичку кризу?

Претседник: Може се догодити да ће дом који се не саглашава са законским приједлогом бити и против распуштања Скупштине, и опет ће бити натезања.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Уопће се тај проблем не би ријешио, јер таква Скупштина није у стању да донесе неки заједнички акт.

Др **Јерко Радмиловић:** Изгледа да унутрашњи разлог оваквој одредби лежи у тражењу једне озбиљније гарантије да ће у случају стварне несагласности између домова Скупштина бити заиста распуштена.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Да.

Др **Јерко Радмиловић:** Наиме, поставља се питање, да ли у случају ако се два дома не сагласе ни у питању распуштања, да ли ће се они распустити под претпоставком да није постигнута сагласност. Због тога се ишло на линију да о томе одлучује донекле издвојено тијело.

Претседник: Ипак се ту ради о 40 људи.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Ради се и о 60 људи.

Претседник: Ако нацрт не даје то право Претсједнику Републике, онда заиста нема никог другог до Извршног вијећа.

Ја мислим да је ипак добро да смо ово мало продискутирали.

Да ли још неко тражи ријеч? (Нико). Стављам на гласање члан 78 са техничким измјенама у тачки 2 и 6. Ко је за? (Сви). Има ли ко против? (Нема).

Секретар чита члан 79.

Претседник: Пошто нико не жели да дискутује, можемо ићи даље. Члан 79 је примљен како је предложен.

Секретар чита члан 80.

Душан Диминић: То је члан о коме сам и мало прије говорио. Мој став углавном је познат из моје раније дискусије. Исти мотиви ме уствари руководе да овдје предложим оно што сам предочио у начелној дискусији, а и прије подне. Не бих о томе опширно говорио пошто је о тој ствари већ дискутирано. Мој би први приједлог био — који сам дао у начелној дискусији — да се слично досадашњој пракси уредбе које доноси Извршно вијеће накнадно потврде од стране Народне скупштине. Ако досадашња пракса није дала добре резултате, то не значи да нова не може дати боље. Нова Скупштина која ће стално радити преко својих одбора имаће и времена и прилике, а и њен посао ће бити да уђе шире у проблематику.

Друго, у вези са приједподневном дискусијом у сваком случају — иако се први приједлог и не прими — потребно је да неко посматра да ли уредбе Извршног вијећа нису у складу са законом и да то може да изнесе Скупштини и да дâ неком тијелу Скупштине — а то је комисија која иначе оцјењује сагласност савезних и републичких закона — да та комисија проучи и тај конкретан приједлог о незаконитости уредбе и поднесе о томе извјештај домовима.

Претседник: А ко би предложио?

Душан Диминић: Неки од народних посланика. О томе би се можда могло дискутовати. У чл. 68 каже се ко све има право: „Приједлог за тумачење закона могу поднети сваки народни посланик, одбори домова, Савезно извршно вијеће, Савезни врховни суд и извршно вијеће народне републике.“ Ја мислим да у сваком случају у првом реду има право народни посланик. Он може да констатује несагласност неке уредбе са законом.

Претседник: Чули сте приједлог друга Диминића. Ко тражи још ријеч?

Др **Макс Шнудерл:** Мислим да у предлогу друга Диминића има нечег стварног, ако постоји комисија која утврђује сагласност између републичких и савезних закона, па чак и републичких устава и савезног Устава, онда мислим да не би ишло на уштрб престижу самог Извршног већа кад би се омогућило да се уредба за извршење закона, која по мишљењу неког народног посланика или једног одбора није у сагласности са законом, испита, а да се то испитивање да овој комисији. То би било само на линији утврђивања законитости. Ми стварно не можемо предвидети да ће Савезно извршно веће намерно нешто незаконито учинити, али постоји могућност да је ипак нека одредба противна

извесној законској одредби која негде постоји а која није узета у обзир. То је исти принцип који важи за сагласност између Устава и између закона. Исти се принцип спроводи на линији сагласности уредби Савезног извршног већа са законом и ја мислим да не може бити разлога против тога.

Друго је питање да ли је потребно да се све уредбе накнадно потврђују. То би ишло предалеко и то ипак не би било потребно. Али, кад се примети да поједине одредбе уредбе претстављају повреду неког законског прописа, да се може поднети комисији и да комисија после разматрања изнесе своје мишљење Скупштини, мислим да се то може прихватити.

Др **Јерко Радмиловић:** И ја сам склон овом мишљењу односно мишљењу друга Шнудерла. То би био предмет испитивања комисије.

Претседник: Ту је питање иницијативе. То може покренути народни посланик, а може и народни одбор. Може да покрене и свако вијеће. Сада се поставља питање да ли оваква уредба против које је стављен приговор или се захтијева да се претресе, треба да се претресе у Комисији за тумачење закона или неком другом органу Скупштине, или Законодавном одбору. Мени се чини логичније ово друго. Јер, комисија тумачи постојећи закон који је иначе добар, али се појавило питање како га треба примијенити. То је ствар тумачења. Међутим, сасвим је друга ствар испитивање законитости и мислим да то не би требало дати Комисији за тумачење закона него Законодавном одбору.

Душан Диминић: Ја се потпуно слажем с тим да се то да Законодавном одбору. Чак би било боље да Законодавни одбор оцјењује сагласност тих закона, а не Комисија. Комисија нека само тумачи.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Ја бих, другови, скренуо пажњу на оно што смо прије подне дискутирали. Први приједлог друга Диминића је да се уредбе подносе на потврду Народној скупштини. Другови, ја мислим, да то мора отпасти. Ми ни досад нисмо имали у пракси да су ишле на потврду све уредбе, него само оне које су донесене по специјалним овлаштењима, а то ће бити и отсад. Ако вијеће не буде овлаштено, ипак ће Скупштина морати дати овлаштење Извршном вијећу да рјешава поједина питања у оквиру једног закона, онда уредба може да се веже за накнадну потврду. Мислим да би начелно било погрешно да оне уредбе које су донесене на основу овлаштења за доношење уредаба за извршење закона требало да иду на потврду Скупштини, јер онда Савезно извршно вијеће не би било никакав самостални орган који има политичку одговорност и дужност за извршење закона. Зато мислим да овај приједлог ни у којој форми не би могао доћи у обзир. Друго је питање незаконитости уредаба. Ја мислим да бисмо могли код овог питања бити до краја јасни и

прецизни морамо анализирати шта би заправо значило установљење незаконитости уредаба. Ја сам прије подне нагласио да се мени чини да тежиште питања, кад се говори о незаконитости појединих поставки уредбе, није у томе да ли ће то неки одбор или народна скупштина констатирати или не, него је питање у примјени, то јест, да ли државни органи из управе и судови морају да примијене, да ли су дужни да примијене незакониту уредбу или незакониту поставку. Ако ми станемо на становиште, које, додуше, није у Уставном закону јасно изражено, да се незаконите уредбе не морају примијенити, то јест, да се у таквом случају има примијенити закон а не уредба — ја немам ништа против да се то и констатира — онда се мени чини да је читав овај поступак непотребан и излишан, јер управа или суд, који констатирају да је нешто незаконито, то не примјењују.

Душан Диминић: Рецимо, народни одбор.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Рецимо народни одбор констатира да је једна поставка у противности са законом, онда је не примјењује. Дошли би до обратног закључка. Значи, ви сматрате да је могућно да се примјењује незаконита уредба.

Др **Јерко Радмиловић:** Овдје ми видимо разлику непримјењивања од стране органа који је овлаштен да рјешава конкретан спор. То је једно питање, а други је случај кад ми стварамо један механизам за укидање норме. Јер, ако ми погледамо рјешење које је дато у чл. 11 — које није идентично, али које може послужити као примјер за моје мишљење — ми видимо:

„Савезни закони и други акти савезних органа примјењују се на цијелој територији савезне државе.

У случају размимоилажења савезног закона и републичког закона примјењује се непосредно савезни закон, али народне републике могу покренути поступак за оцјену сагласности савезног и републичког закона са савезним Уставом".

Овај механизам је створен да се читава ствар изведе на чистину, да се укине норма која је установљена као противзаконита.

Други народни одбори имају право да примјењују исту ту уредбу.

Претседник: У 99% случајева се то неће примјењивати.

Др **Макс Шнудерл:** Ја се потпуно слажем и хтео сам исто да кажем.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Ја се слажем у томе да ако станемо на становиште, које у Уставу није изражено, да се незаконита уредба не примјењује, али да то буде у конкретном случају, а не за уредбу као такву, јер други орган који другачије схваћа законитост може је примијенити.

Др **Макс Шнудерл:** Зашто да постоји незаконита уредба? Треба да постоји могућност да се до краја одбаци.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: То су два принципијелна питања. Да ли Народна скупштина може незакониту уредбу поништити као такву или она поништава поједине одредбе. Може се дискутирати само о томе да ли Скупштина може поништити уредбу као такву, а да не можемо ићи на поништавање појединих уредби.

Иса Јовановић: Зашто не можемо?

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Зато што је Извршно вијеће донијело уредбу и с њом створило један систем и тај систем оно као такав брани. Тај систем је дјеломично законит а дјеломично незаконит. Ако се нешто из тог система одбаци онда се Извршном вијећу онемогућава акција. Има се уклонити уредба и препустити Извршном вијећу да донесе нову уредбу.

Ја бих вас молио да обратите пажњу да ово питање није овим чланом коначно ријешено. Члан 84 каже: „Савезно извршно вијеће је дужно извјештавати Савезну народну скупштину о свом раду". Даље, „на темељу расправе може донијети резолуцију и дати препоруке". У том истом члану каже се: „Скупштина може у свако доба захтијевати да јој Савезно извршно вијеће поднесе извјештај о свом раду". види се како се позиција заступа.

Савезно извршно вијеће у оквиру своје надлежности доноси једну уредбу. Међутим, у оквиру своје надлежности Народна скупштина захтијева извјештај од Савезног извршног вијећа о томе зашто је донијело такву уредбу. О томе Народна скупштина доноси резолуцију и тражи од Извршног вијећа да повуче уредбу. То је, по мом мишљењу, једино могући поступак. Извршно вијеће на темељу резолуције повлачи уредбу. Немогуће је поставити да се конкретним актом од стране Народне скупштине уредба укине, него Народна скупштина позива Извршно вијеће да повуче уредбу. Извршно вијеће или има да повуче уредбу или да оде на терен политичког неповјерења.

То је једини механизам који се дозвољава, ако не ћемо да потпуно измијенимо однос самосталности Извршног вијећа.

Према томе, кад се ради о некој конкретној незаконитој уредби, онда Народна скупштина то констатира и изгласа резолуцију којом тражи од Извршног вијећа да је повуче. Не повуче ли, онда се поставља питање политичког повјерења. А ја бих волио видјети Извршно вијеће које би остало при тој уредби. То би значило успостављање диктатуре.

Ја не видим зашто би се успостављале такве надлежности комисије. То би значило већ унапријед неповјерење према самом Извршном вијећу. Ако би се такве комисије и установиле, онда су опет довољни инструменти који су дати у члану 84., да Скупштина донесе резолуцију и да на темељу тога Извршно вијеће повуче спорну уредбу.

Др **Макс Шнудерл:** Ако судија може да каже: „Ова уредба је незаконита, ја нећу да је примењујем", зашто не би могла то исто да каже

и Комисија? Ја се слажем с оним што је изнио друг Гершковић. Али морамо наћи начин да Народна скупштина, односно Законодавни одбор или Комисија за тумачење закона, узму у рад ово питање и да имају право иницијативе у том погледу. Онда би Комисија односно Одбор могли да известе Скупштину да ова уредба није у сагласности са законом. Скупштина треба да може, онако како је изнео друг Гершковић, да донесе резолуцију на основу које Извршно веће повлачи уредбу. Није у томе питање, него је питање ове прве иницијативе. Ту нам недостаје једна одредба.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Ја мислим да је то непотребно у овом систему. Када народни посланик може покренути свако питање и тражити, пред одбором и пред Народном скупштином, да се оно расправи, зашто не би тај одбор расправио то и дошао пред Народну скупштину и изнио да је та уредба противна закону. Законодавни одбор може то претрести и поднијети извјештај Скупштини. Нема ниједног случаја да се то не дозвољава.

Душан Диминић: Зашто не бисмо то што се подразумева дефинисали...

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Мени смета у читавој ствари то да се према једном одбору Народне скупштине, само зато што се зове одбор Народне скупштине, има више повјерења него према Савезном извршном вијећу. Овдје се наједампут према Савезном извршном вијећу иступа без повјерења, односно са мање повјерења него према једном скупштинском одбору зато што је то Савезно извршно вијеће. Одбор броји 15 људи и сада наједампут 15 људи ради тога што се не зову Извршно вијеће него Законодавни одбор уживају веће повјерење него што се даје Савезном извршном вијећу.

Душан Диминић: Не ради се ту о повјерењу, него о томе што су Законодавном одбору повјерене одређене функције које га чине типичним, специјалним тијелом.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Одређене функције има и Савезно извршно вијеће. Оно има функцију да доноси уредбе. Зашто би сада политички у нашој демократији била већа гаранција 25 људи у Законодавном одбору од 45 посланика који сједе у Савезном извршном вијећу. Ја ту гаранцију не видим. Због тога је неприлично да се установљава норма по којој ће о законитости рада Извршног вијећа расправљати Законодавни одбор или Комисија за тумачење закона. Чини ми се да би то била једна тешка норма у нашем систему, норма да о законитости рада Извршног вијећа расправљају одбори Скупштине, који имају мањи политички и фактички ауторитет. Зато мислим да та формулација не би била правилна. А да сваки одбор Скупштине и да сваки народни посланик може расправљати о свему што доноси Народна скупштина, то је јасно.

Душан Диминић: Ако инсистирамо на тој аргументацији онда пада Устав, јер овдје се изричито каже да одбори могу тражити од Савезног извршног вијећа да им одговара на питања, да им даје објашњења о свом раду. Према томе, то већ поставља Уставни закон, иако су и одбори можда по своме саставу мањи. Зато не видим одрживост ове аргументације у овом питању.

С друге стране, овдје се не ради о томе да ли Комисија или Извршно вијеће, него да ли Скупштина или Извршно вијеће. Комисија је та која сакупља материјал, која предлаже Скупштини, а Скупштина одлучује. Ја не видим из читаве те аргументације због чега би се требало плашити да то конкретно пише и да цијела ствар буде јасна.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Одбор свакако има право да позива Извршно вијеће у оквиру свога дјелокруга. Одбор ће поставити питање зашто је Извршно вијеће донијело извјесну уредбу, која је, по његовом мишљењу, противна закону. И онда се долази на ове инструменте које сам изнио. Скупштина ће је, јасно, узети у претрес и онда ће донијети резолуцију. Ја не видим шта би требало још додати. За одбор не треба више ништа установити. У оквиру његовог дјелокруга јасно је речено, а грубо би било нешто друго ставити и одвело би нас на неправилан однос и неправилан принцип. Може се дискутирати о томе да ли је за Скупштину ово довољно. За одбор није више потребно него што ту пише. Поставља се питање да ли је ово што је речено у члану 84 довољно. У томе је спор. Да ли Скупштина својим актом директно укида уредбу или налаже Извршном вијећу да је укине, у томе је спор.

Др **Макс Шнудерл:** Баш у томе није спор.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Не овдје, него међу нама. Да ли ће се актом Скупштине укидати уредба или ће на основу акта Скупштине, односно њене резолуције то извршити само Извршно вијеће, — у томе је спор.

Бошко Шиљеговић: Скупштина доноси резолуцију, а само укидање врши Савезно извршно веће.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Зато се и каже: „... Савезно извршно вијеће на темељу резолуције."

Др **Јерко Радмиловић:** Ја не видим разлоге да Извршно вијеће губи нешто од свога ауторитета ако бисмо створили један механизам који омогућава Скупштини да води рачуна о уредбама и о њиховој законитости.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Мени смета то што се у првој поставци већ од Уставног закона иступа са неповјерењем према Извршном вијећу.

Бошко Шиљеговић: Мени више смета то како може да вреди нека уредба за коју Народна скупштина нађе да не ваља.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Она не вриједи.

Бошко Шиљеговић: Вреди док је Извршно веће не укине.

Др **Јерко Радмиловић:** Ми смо се опредијелили у цијелом овом режиму да онемогућимо доношење уредаба са законском снагом. Ишли смо само линијом доношења уредаба за извршење закона. Без тога се не би могла установити и остварити акција једног извршног органа као што је Извршно вијеће и цио механизам наше организације. Уосталом, управо зато што смо заузели такав став о уредбама са законском снагом, зашто не бисмо били опрезни у погледу уредаба за извршење закона. Зашто и за те уредбе не бисмо створили механизам који би указивао Скупштини односно посланицима на једну незакониту уредбу.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Зато што смо тамо ограничили његов домен да бисмо овдје дали ширу иницијативу, а не да иступамо одмах са неповјерењем.

Претседник: Ту се не ради о неповјерењу уопће, него о принципијелном становишту.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Ја не мислим на неповјерење према људима него на неповјерење према институцији, да се унапред јавља неповјерење према Савезном извршном вијећу као да је то институција која ће кршити законитост. Не видим да су нам потребне посебне норме које ће бдити над законитошћу рада те институције. Зашто морамо увијек имати неку државну институцију која ће вршити контролу?

Др **Јерко Радмиловић:** Мени не смета механизам који ће омогућити да се створи ван саме Скупштине снага која може водити рачуна о тој законитости.

Душан Диминић: Друг Гершковић је правилно констатирао да су владе република доносиле незаконите уредбе; чак су доношени и неуставни закони. Тога је било. Зашто се не бисмо из тога искуства поучили и поставили један принцип, — поготову кад већ по ријечима друга Гершковића то постоји, само што није разјашњено, — и дали могућност народним посланицима да се лакше оријентишу и да се лакше боре против незаконитости. Друго су биле позиције Владе од позиција Извршног вијећа.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Друга је свакако позиција Извршног вијећа од позиција Владе. Влада је била више извршни управни орган, а Скупштина је мање-више потврђивала. То је сасвим друга позиција од позиције која се сада даје Извршном вијећу.

Ја мислим да би било најбоље да другови народни посланици који се тога држе даду конкретне приједлоге, па бих се ја консултирао са

предсједником Савјета за законодавство и ако се он сложи с тим могли бисмо дати амандман.

Претседник: Ја мислим да би било добро да прије тога другови који желе да изнесу своја мишљења о овој ствари то сада учине. Ако таквих нема, онда бисмо могли приступити гласању о приједлогу Владе са амандманом, или да резервишемо тај члан да се друг Гершковић у међувремену консултује.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Мени није јасно гдје треба и какву формулацију ставити. Мене интересира мишљење другова о том питању. Да ли тај амандман има значење за члан 80., или 84 или неки други члан, то треба рећи. Нека другови поставе конкретан приједлог.

Душан Диминић: Ово би прије важило за члан 68, с тим што бисмо то дали законодавним одборима да га продискутују. Ја бих у члану 68 у петом ставу додао ријечи „као и уредбе".

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: То је нешто сасвим друкчије од онога што сте предлагали.

Душан Диминић: Ја мислим да није.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Добро, шта ће бити са консеквенцама?

Душан Диминић: Скупштина доноси одлуку.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Ја нисам против тога да о томе расправља Комисија, ма да је то непотребно рећи. То можемо убацити. Али мене занима шта ће бити са посљедицама.

Душан Диминић: Ако Скупштина констатује незаконитост уредбе, логично је да ће предложити да се она укине. Може да се деси да Скупштина констатује незаконитост једног члана уредбе, и ако се Извршно вијеће сагласи да тај члан у читавом систему уредбе није битан и прими његову измјену, не мора да се повлачи читава уредба.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Кад говоримо о оцјени сугласности савезних и републичких закона имамо норму. Шта ће бити ако нису сугласни. Примјењиват ће се савезни закон. Али, није речено шта ће се догодити ако се констатира незаконитост уредбе.

Др **Макс Шнудерл:** Примењиваће се закон.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: То значи да убацимо у члан 80 „у случају несугласности уредбе са законом, примјењује се закон".

Др **Јерко Радмиловић:** Наше уредбе за извршење закона биће далеко шире него што ће бити закони због чијег се извршења оне доносе. Ако кажемо ту формулацију, у случају размимоилажења да ће се при-

мјењивати закон, то значи да смо рекли да се неће ништа примјењивати. Конкретно, ми смо донијели обимне законе, напримјер, Закон о социјалном осигурању. Али, док нису изашле уредбе о провођењу тог закона, ниједан грађанин наше земље није могао да остварује та своја права, јер толико је било неразрађених питања да је тај закон остао непримијењен све дотле док нису изашле уредбе о провођењу закона.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Мени је јасно да ако убацимо ма какву нову формулацију да ће доћи до апсурда. Ако убацимо ову формулацију у чл. 68., онда се поставља питање консеквенца.

Др **Јерко Радмиловић:** У случају несагласности Народна скупштина позваће Извршно вијеће да усклади своју уредбу са постојећим законом.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: То је противно ономе што је говорио Диминић. Друго је оно о чему је малопријe било говора: „у случају несугласности уредбе са законом примјењују се закон", а друго је ово што ти кажеш. Ја се са тим слажем.

Душан Диминић: Из овога излази да Извршно вијеће мора обавезно да настоји да људи раде да се тај закон примијени.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Ја вас молим да дате приједлоге за формулацију.

Др Јерко Радмиловић: Ово друго може да дође у чл. 84. Народна скупштина позива Извршно вијеће да усклади уредбу са постојећим законом. Ја мислим да је то јасно.

Претседник: Хтио бих да кажем да су у овој дискусији многе ствари разјашњене. Ја сам убијеђен да овај нацрт даје толико могућности и различитих форми за рад наше Скупштине, за рад органа, и извршних и управних, да је могућно развити и те како конструктивну праксу и даље изграђивати наш уставни и друштвени поредак.

За мене је ово објашњење друга Гершковића, који каже, ако дође до такве ситуације ми можемо на други начин рјешавати, напримјер, помоћу чл. 84, и тиме стављати у погон одбор Скупштине, веома задовољавајуће. Ова Устав даје широке могућности да се развије таква пракса у раду Скупштине и Извршног вијећа какву ће захтијевати развој друштвених односа у земљи.

По мом мишљењу ради се о томе, да ли је цјелисходно да се и у питању оцјене сагласности уредбе са законом изрази принцип да је Извршно вијеће орган Скупштине, принцип јединства власти. Питање доношења уредаба најкарактеристичније је питање на коме може да дође до изражаја какав треба да буде однос између Скупштине и Извршног вијећа. Овдје се ради о принципу.

Да не бисмо на пречац одлучивали, ја бих предложио да ми ово одложимо за сутра, да другови размисле о свему, тако да можемо да формулишемо амандман а да се друг Гершковић у међувремену консултује. (Слажемо се).

Према томе, члан 80 је резервисан.
Прелазимо на члан 81.

Секретар чита члан 81.

Др **Иво Сунарић:** У последњем ставу овог члана каже се да су претседници извршних већа народних република по положају чланови Савезног извршног већа. Да ли поред оних 45 чланова већа долазе и ових шест.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Ако желите ја могу објаснити.

Претседник: Мислим да овдје не долази у обзир федеративни принцип.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Онда сте против норми овог става.

Претседник: Ја мислим да је добро да претсједници извршних вијећа народних република буду чланови Савезног извршног вијећа. То је добра ствар. Ту се ради о координацији рада а не толико о спровођењу принципа федерације. Само се поставља питање, да ли ће претсједници републичких извршних вијећа моћи да врше своје дужности чланова Савезног извршног вијећа, јер ће они, гледајући ове одредбе, имати и друге функције у републици. Извршна вијећа биће радна, а не репрезентативна тијела. Ја сумњам да ће претсједници републичких извршних вијећа моћи редовно да учествују у раду Савезног извршног вијећа.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Долазит ће кад сматрају за потребно да дођу.

Др **Јерко Радмиловић:** Ова одредба има добре стране, али има и слабости. Слабост је у томе што је тамо речено да Савезно извршно вијеће одговара Скупштини било колективно било индивидуално. Међутим, ми имамо овдје и ту ситуацију да ови чланови не могу бити подвргнути санкцијама Скупштине. Народна скупштина не може их искључити без обзира колико су привржени раду. Они су уопће неодговорни Народној скупштини. Они могу да раде шта хоће, јер су чланови Савезног извршног вијећа по свом положају.

Претседник: Овдје се поставља питање како ће ти људи из република моћи да обављају дужности у Савезном извршном вијећу. Ја сматрам да ће Извршно вијеће бити оперативно и да ће стално радити.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Али, у пленуму не ће бити увијек 51 човјек.

Претседник: Савезно извршно вијеће ће имати свакодневно послове. Јер, треба да се заузме став или дискутује о разним економским питањима, рецимо поводом новог економског система, или о спољно-

политичким питањима, итд. Савезно извршно вијеће мораће свакодневно да ради.

Вељко Зековић: Сваки члан не мора због тога све вријеме да седи у Београду да би учествовао у дискусији о неком важном питању. Он може то питање да проучава и у својој републици, не мора конкретно да ради ни у једном одбору, који ће разрађивати касније то питање.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Ви знате да у Президијуму постоји шест потпредсједника и да су тих шест потпредсједника via facti политички представници република. Према томе, једна таква одредба је немогућа. Потпредсједници који би били репрезентанти, они би онемогућили организацију Извршног вијећа као радног тијела.

Претседник: Ако овако гледамо на ствари, онда је федерација непотребна. Ја ту видим само питање функционисања нашег извршног апарата. Тај принцип репрезентације апсолутно не долази у обзир.

Др **Иво Сунарић:** Да ли ових шест чланова из република улазе у број од 30 до 45. На то питање ми нисте одговорили (обраћа се др Гершковићу).

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Не улазе.

Претседник: Пошто више нема примједаба, можемо прећи на наредни члан. Опростите. Последњи став се брише. Имамо и једну редакциску исправку: умјесто „се састоји" треба ставити „састоји се". То је у првој реченици. Према томе, прима ли се члан 82 са овим измјенама? (Прима).

Прелазимо на члан 83.

Секретар чита члан 84.

Претседник: Не бих рекао „. . . до новог избора вијећа", него „до избора новог Извршног вијећа".

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Субјекат је Савезно извршно вијеће и непотребно је стављати Извршно вијеће.

Претседник: Прима ли се члан 83? (Прима).

Прелазимо на члан 84.

Секретар чита члан 84.

Претседник: Редакциска исправка: „дужно је" умјесто „је дужно". Прима ли се члан 84? (Прима).

Прелазимо на члан 85.

Секретар чита члан 85.

Хтио бих напоменути да овдје за доношење правоваљаних одлука од стране Савезног извршног вијећа није потребан кворум. Ја то само

подвлачим, без приговора. Може пет људи присуствовати сједници па да се на њој донесу правоваљане одлуке.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: То се мора у Уставу формално констатирати. Сутра може настати спор око тога. Нетко би могао стати на становиште да ако ове норме не би било, онда би се у Пословник могла унијети одредба да Вијеће рјешава обичном већином присутних и Народна скупштина би могла оспорити законитост и уставност таквог посла. Ако ово стоји у Уставу, онда Народна скупштина то не може оспоравати. Једино би се могло продискутирати у погледу уредаба. Предвиђено је да је за доношење уредаба потребна већина гласова чланова. Уредбе не би требало доносити већином присутних. Иначе теоријски могла би се уредба донијети и са три гласа. Овом одредбом претпоставља се да је Извршно вијеће тијело које је политички одговорно, то је политичко питање и питање одговорности сваког појединца да ли ће долазити на сједнице или не. Било би формалистички и непотребно одређивати кворум. Сваки је члан позван и дужност му је да редовно долази, иначе носи одговорност као да је био и присутан. Друга је ствар за уредбе. Ту је ипак потребна квалифицирана већина. У том правцу могла би се донијети једна допуна, т. ј. да је за доношење уредаба потребна већина чланова.

Претседник: Онда ја разумијем став други овако: „рјешава већином гласова присутних чланова".

Др **Милорад Влајковић:** Треба ставити један члан преко половине.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Мислим да не треба. Једино за уредбе тражи се већина свих чланова. У Уставу се каже да не мора биги присутна.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: То не пише у Уставу.

Претседник: Пише у новинама сваког дана.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Суштина саме ствари је у томе: Извршно вијеће политички одговора у цјелини за свој рад Народној скупштини а како ће оно свој рад организирати то је његова ствар. Зато не би требало о томе уносити круте одредбе у сам Устав.

Претседник: Чим има 40 до 50 људи, онда се заиста поставља питање, да ли је цјелисходно одређивати кворум. Да ли да останемо при овоме.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Ја ово „присутних" не бих уносио. Ја бих то брисао. За доношење уредби потребна је већина гласова свих чланова Савезног извршног вијећа.

Треба промислити да ли је за уредбе потребна већина чланова. Да ми све то бришемо. Не цијели члан него овај додатак.

Претседник: Ја мислим да бисмо могли. То је ствар Пословника. Он иначе иде пред Скупштину. Остаје овако како је предложено, а

Пословник ће ријешити те разне ствари. Чак нисам сигуран да ли је овај члан и потребан. Шта нам је потребан тај члан када он уствари ништа не каже?

Шта ће бити ако се споразумеју телефоном, а не на сједници?

Др **Макс Шнудерл:** Први став је потребан, али други став није.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Да се први став члана 85 споји са чланом 86 и да уђе као његов први став, а други став брисати. Јер, и онако, имамо одредбу да уредбом рјешава о своме пословању а та уредба иде пред Народну скупштину. Ја опет мислим на то да ако би се Пословником ријешило то питање могао би нетко приговорити да нисмо отворено ту ствар у Устав ставили и да је тиме дух Устава дерогиран. Зато је најбоље да остане овако.

Претседник: Чим нешто бришемо или умећемо одмах се појављују нова питања. Зато је најбоље оставити овако како је стилизовано.

Према томе, можемо даље. На реду је члан 86.

Секретар чита члан 86.

Повереник Владе ФНРЈ др Леон Гершковић: Овдје имамо једну техничку измјену: умјесто „законских приједлога" треба ставити „приједлога закона".

Претседник: Да ли се прима овај члан са том измјеном? (Прима).

Прелазимо на члан 87.

Секретар чита члан 87.

Претседник: Има ли примједаба? (Нема). Прима ли се члан 87? (Прима).

Прелазимо на члан 88.

Секретар чита члан 88.

Претседник: Имамо техничку исправку: у другом ставу умјесто „с" треба ставити „са".

Има ли још примједаба? (Нема). Прима ли се члан 88? (Прима).

Данашњу сједницу закључујем, а слиједећу заказујем за сутра у 9 часова.

(Седница је закључена у 19,45 часова).

57 sednica

(4 januara 1953)

Početak u 9,10 časova.

Pretsedavao pretsednik Zakonodavnog odbora dr **Josip Hrnčević.**

Pretsednik: Otvaram 57 sjednicu. Molim druga sekretara da izvrši prozivku.

Sekretar dr Jerko Radmilović vrši prozivku.

Pretsednik: Prozivkom je utvrđeno da imamo kvorum.
Molim druga sekretara da pročita zapisnik prošle sjednice.

Sekretar čita zapisnik 56 sednice od 3 januara.

Pretsednik: Ima li primjedaba na zapisnik? (Nema). Zapisnik se ovjerava. Imate li, druže Geršković, pripremljene formulacije za rezervisane članove?

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Nemam. Ja mislim da ih formuliramo u redakcionoj komisiji, jer pitanje je šta je izmijenjeno u drugom odboru. Zato je najbolje da to zajednički uradimo a ne da se dvaput radi.

Pretsednik: Da li ste, druže Diminiću, pripremili amandmane na član 84.

Dušan Diminić: Jesam. To bi bili amandmani na dva člana: jedan na član 68, a drugi na član 84. Amandman na član 68 glasi (č i t a).

Komisija proučava i prijedloge podnesene Skupštini za ocjenu zakonitosti uredbi koje donosi Izvršno vijeće i u svome izvještaju domovima daje svoje mišljenje o tome. Prijedloge može Skupštini podnositi svaki narodni poslanik, narodni odbor, izvršno vijeće narodne republike i Savezni vrhovni sud.

To bi bio amandman na član 68.

Amandman na član 84 podnijeće dr Radmilović.

Pretsednik: Da li je to vaš zajednički amandman?

Dušan Diminić: Zajednički.

Dr **Jerko Radmilović:** Ja ću pročitati amandman u vezi člana 84 pod 4, koji glasi (č i t a):

U slučaju razmimoilaženja uredbe sa saveznim zakonom Skupština će pozvati Savezno izvršno vijeće da u najkraćem roku uskladi uredbu sa zakonom.

Pretsednik: Čuli ste amandmane. Predlažem da pređemo na raspravljanje o amandmanima i da se vratimo na čl. 68 i čl. 84. Da li se slažete? (Svi se slažu).

Ko traži riječ?

Velibor Ljujić: Znači komisija neće biti obavezna da proučava saglasnost svake uredbe sa zakonom, nego ako se komisiji podnese predlog, onda će ona to učiniti?

Dr **Jerko Radmilović:** Da.

Velibor Ljujić: Ja bih ovakav amandman mogao i primiti, ali mislim da je u ovakvoj redakciji suvišan jer se to razume, pošto ova komisija to u svakom slučaju čini na predlog nekog narodnog poslanika ili nekog drugog koji bi osporavao zakonitost uredbe. Prema tome, mislim da bi komisija ili neki drugi organ Narodne skupštine uvek svršavao taj posao i zbog toga bi taj amandman trebalo odbaciti.

Dr **Maks Šnuderl:** Ja mislim da nije tako. Bez ovakve odredbe komisija bi kazala da nije nadležna za to. Mora biti ta nadležnost propisana, mora joj biti data po samom Ustavu, inače komisija ne bi mogla sama od sebe da daje mišljenje u pogledu saglasnosti zakona sa uredbama Izvršnog veća.

Velibor Ljujić: Za mene nije važno da to svrši komisija, nego bilo koji skupštinski organ.

Dr **Maks Šnuderl:** Mi nekom organu to moramo dati, a amandmanom je dato komisiji. Ja se slažem sa ovim amandmanom, jer smatram da je to dobro.

Dr **Ivo Sunarić:** Ako bismo to dali Komisiji, onda ona gubi karakter koji ima, jer bi to trebalo da bude Komisija za tumačenje zakona...

Dušan Diminić: A i za ocenu saglasnosti.

Dr **Ivo Sunarić:** Ovde je Komisija za tumačenje zakona.

Dr **Jerko Radmilović:** Težište je na tumačenju zakona, a ovo je usputno i to se retko događa.

Pretsednik: Ako sam dobro razumio, vi postavljate pitanje, da li ocjena treba da se da Komisiji za tumačenje zakona ili Zakonodavnom odboru.

Dr **Ivo Sunarić:** Slažem se da bude Komisija, ali ona onda dobija drugi karakter, pa pošto je to Komisija za tumačenje zakona trebalo bi joj menjati naziv.

Dr **Maks Šnuderl:** Ona taj karakter dobija time što ocenjuje saglasnost.

Pretsednik: Ne ocjenjuje saglasnost, nego razmatra stvar i predlaže onome ko je nadležan da ocijeni saglasnost.

Molim druga Gerškovića da se izjasni.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Ja se ne bih definitivno izjasnio o prihvaćanju ili neprihvaćanju amandmana pošto se moram konzultirati sa Predsjednikom Savjeta za zakonodavstvo. Inače meni se čini da bi se čak i mogli primiti u nešto ispravljenom tekstu. Za mene ovaj tekst koji su drugovi predložili ima samo to značenje da se naglasi da se na neki način ispita zakonitost uredaba, ali mislim da se time ništa novo ne doprinosi, jer su sve te mogućnosti postojale i po sadašnjem tekstu Ustavnog zakona, samo što se nije izričito o tome kao problemu govorilo. Samo utoliko ovaj amandman ima neku vrijednost za popunjavanje teksta Ustavnog zakona. Međutim, kao što sam rekao, ne bih se mogao definitivno izjasniti, jer se moram konzultirati sa Predsjednikom Savjeta za zakonodavstvo i molim da se rezervira prihvaćanje ova dva amandmana.

Pretsednik: Da li se slažete? (Svi se slažu). Prelazimo na ponovnu diskusiju o čl. 80 koji smo rezervisali.

Dr **Jerko Radmilović:** Sad nema ništa više o tome da se kaže.

Pretsednik: Stavljam na glasanje ovaj član. Ko je za, neka digne ruku. (Svi dižu ruku). Ima li ko protiv? (Nema). Ustanovljujem da je član 80 prihvaćen.

Prelazimo na pretres čl. 89.

Sekretar čita član 89.

Dr **Ivo Sunarić:** Pošto je u jednom od ranijih predloga bilo u glavi o Saveznom izvršnom veću uneseno da postoji i Komisija za računsku kontrolu, mene bi interesovalo koji su razlozi bili da se to napusti.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Nemoguće je ustavno regulisanje posebne komisije zato što je pitanje da li će se baš ta forma računske kontrole ili neka druga uvesti. U predloženom tekstu uredbe komisija je unesena kao komisija, samo se stalo na stanovište da to nema smisla unositi u Ustav kao stalnu formu.

Ja bih saopćio nekoliko tehničkih izmjena. U stavu 1, u drugom i trećem redu brišu se riječi »savezni«. — U stavu 2, tekst poslije riječi »skupštine« treba da glasi: »... uredbe i druge akte Saveznog izvršnog

vijeća kad je njihovo izvršenje stavljeno u nadležnost federacije«. — U trećem stavu, drugi red, briše se riječ »državne«.

Pretsednik: Ko traži riječ? (Niko se ne javlja). Pošto se niko ne javlja, molio bih druga Geršković da nam navede nekoliko samostalnih uprava, zatim upravnih ustanova i drugih samostalnih organa uprave, da bi ovaj tekst bio nekako življi, da bi bio konkretniji. Šta su sekretarijati to znamo, ali da vidimo kakva je razlika izmedu samostalne uprave, upravne ustanove i samostalnih upravnih organa, da se na konkretnim primjerima objasni.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Samostalne uprave to su, na primjer, Uprava pomorstva, Geodetska uprava. To su organi uprave koji se osamostaljuju, koji nisu u okviru ni jednog državnog sekretarijata. One bi bile po rangu i po svome značaju odmah iza državnog sekretarijata, ako bi se o rangu uopće moglo govoriti.

Upravne ustanove, to su organizacije koje vrše odredenu stručnonaučnu ili tehničku službu za sistem državne uprave, ali nisu izvan samog sistema državne uprave nego su u njemu, jer neposredno vrše tehničke ili stručno-naučne poslove za državnu upravu, kao što su, na primjer, Zavod za planiranje ili Statistički zavod. To su ustanove koje po karakteru rada, stručno-metodološkog, nemaju, po pravilu, nekih funkcija uprave ili nešto slično kao organi državne uprave, ali svoj rad isključivo obavljaju za državnu upravu, jer pripremaju odredeni materijal za rad državne uprave.

Samostalni organi uprave bili bi razni organi koji se ad hoc osnivaju kao uredi, biroi, i t. d. Na primjer, to bi bila Komisija za standardizaciju, ili Komisija za personalnu službu ako se osnuje.

Drugi samostalni organi uprave, po intenciji ovog zakona, za razliku od dosadašnjeg faktičnog stanja državne uprave, ne treba da se uklope u jedan ili dva organa nego će u budućnosti vjerojatno biti tendencija stvaranja većeg broja samostalnih, ali manjih po rangu — da tako kažem — organa uprave, tako da se i odgovornost, i samostalnost i inicijativa što više prošire, jer tu je, na kraju, Savezno izvršno vijeće koje daje smjernice za cjelokupan rad državne uprave. Prema tome, za jedan ovakav, kako bih rekao glomazan aparat koji bi rukovodio svim poslovima državne uprave, jedan ili dva organa više nije baš neophodno potrebno. U prvo vrijeme vjerojatno će se zadržati ovaj sistem donekle manjeg broja organa koji je danas, a kasnije će se vjerojatno razvijati i proširivati taj sistem, naravno u okviru federacije.

Pretsednik: U stavu 3 ovog člana kaže se: »Općim saveznim zakonom može se neposredno izvršenje saveznih zakona staviti u nadležnost saveznih organa uprave samo kad je to od općeg interesa za sve narodne republike«. Ne znam da li je to u vezi sa propisima da se opći zakon sam neposredno ne primjenjuje nego propisi koje na

osnovu općeg zakona donese republika, osim ako on kaže da se ima neposredno primjenjivati.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Misao ovog člana je u tome da, ako se dovede u vezu sa amandmanom u stavu 4 »... u neposrednom izvršenju zakona savezni organi uprave donose upravne akte, poduzimaju upravne radnje, i donose propise na koje su ovlašćeni«, pošto opći zakon regulira gotovo isključivo materiju koja nije u nadležnosti federacije nego u nadležnosti republike. Opći zakon uređuje samo jedinstvo principa društvenog sistema. Prema tome, savezna funkcija jest zakonski formulirati principe. Izvan toga, u materiji koja je općim zakonom propisana, federacija nema nikakve nadležnosti i zato njeni organi ne mogu biti organi primjene ovakvog zakona.

U ovom stavu »općim saveznim zakonom može se neposredno izvršenje saveznih zakona staviti u nadležnost saveznih organa uprave samo kad je to od općeg interesa za sve narodne republike« mislilo se na osnivanje, ako bi jednom bilo potrebno, na primjer, jednog saveznog univerziteta, ma da to vjerojatno, ne će biti, ili neke druge visoke kulturne ustanove. Ako bi to bilo od općeg interesa onda bi savezni organ trebalo da bude nadležan za neposredno izvršenje zakona. U drugom slučaju nikada. To je smisao ove odredbe.

Pretsednik: Iz ovog slijedi da je to u vezi s onim što sam rekao, da se opći zakon ne primjenjuje neposredno osim kada se izrikom kaže da se primjenjuje.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Ovdje bi se još moglo postaviti pitanje da li to ne bi važilo i za druge zakone. Međutim, drugi stav kaže: »Savezni organi uprave neposredno izvršuju zakone i druge akte Savezne narodne skupštine, kao i uredbe i druge akte Saveznog izvršnog vijeća u onim poslovima čije je izvršenje stavljeno u nadležnost federacije«, a u nadležnost federacije stavljeno je, kao što se sjećate iz člana koji govori o federaciji, samo ono što se odnosi na vanjske poslove, državnu bezbjednost i neke poslove jedinstvenog privrednog sistema.

Mehmed Hodža: Ovde se kaže »upravne ustanove«. Da li bi trebalo kazati »samostalne upravne ustanove«, jer su one samostalne.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: One nisu samostalne. Mi razlikujemo samostalne uprave od upravnih ustanova. One će to vjerojatno biti. Upravne ustanove imat će službeničku upravu kao svaki upravni organ. U tome je bitna razlika između samostalne ustanove i upravne ustanove.

Pretsednik: Ja bih stavio opću primjedbu. Bilo bi poželjno da naši zakoni i propisi budu razumljivi za građane. Ovako treba zaista imati neko specijalno znanje da bi čovjek mogao da vidi šta stoji iza propisa jednog člana.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: To nije nedostatak Ustavnog zakona, nego nedostatak razvijenosti našeg sistema. U Ustavnom zakonu ne može svaka pojava biti objašnjena. Kad kažemo samoupravna privredna organizacija, onda se postavlja pitanje šta je to samoupravna privredna organizacija. Ali, kad kažemo samostalna ustanova, onda nitko ne zna, jer sistem nije razvijen. Bilo bi pogrešno kad bi se ovdje sve to definiralo.

Mi smo imali neke formulacije i htjeli smo da u republičkim ustavnim zakonima definiramo šta je to samostalna ustanova, pa smo dobili tri definicije, te je to propalo.

Pretsednik: U Ustav ne spadaju takve definicije. To je stvar nauke. Ali, treba da se kaže da se ustanovljuju takve i takve ustanove sa takvim i takvim zadacima. Onda će to ljudima biti jasno. Moramo priznati da je za razumijevanje ovog Ustavnog zakona potrebno prilično veliko znanje. Prosječno uzdignut građanin ne može sam da protumači sve ovo, a trebalo bi da dobro razumije Ustavni zakon. Jedan od takvih članova, teško razumljivih, jeste i ovaj 89 član.

Ima li još primjedaba? (Nema). Prima li se? (Prima). Ko je protiv? (Niko). Prelazimo na član 90.

Sekretar čita član 90.

Pretsednik: Ima li primjedaba? (Nema). Prima li se član 90? (Prima). Idemo dalje.

Sekretar čita član 91.

Dr **Maks Šnuderl:** U članu 91 kaže se da se državni sekretarijati osnivaju zakonom. Međutim, u članu 92 taksativno su nabrojani državni sekretarijati. Ja mislim da bi trebalo reći da se osnivaju »novi« državni sekretarijati, kako bi bilo jasnije.

Dr **Jerko Radmilović:** Možda bi bilo bolje reći: »Državni sekretarijati osnivaju se i mijenjaju zakonom«.

Pretsednik: Državni sekretarijati koji su predviđeni moraju da se osnuju.

Dr **Maks Šnuderl:** Treba reći da se osnivaju novi sekretarijati i da se mogu osnovati samo zakonom.

Dr Ivo Sunarić: Ako ovako ostane, to znači da se ne mogu ukidati niti menjati.

Dr **Jerko Radmilović:** Onda se može reći: »Državni sekretarijati osnivaju se, mijenjaju i ukidaju samo zakonom«. To je moj prijedlog.

Dr **Maks Šnuderl:** To nije dovoljno. Treba reći »Novi državni sekretarijati...«. Mi kažemo da se državni sekretarijati osnivaju zakonom, a svi sekretarijati su već nabrojani u članu 92! U tome jeste suprotnost.

Pretsednik: Možda ćemo još neke državne sekretarijate da osnujemo. Možda ćemo, na kraju krajeva, Sekretarijat za poslove budžeta i državnu administraciju razdijeliti. Ovdje se radi jedino o pitanju promjene i osnivanju novih sekretarijata. Može da dođe i do nekih reorganizacija, te bi trebalo o tome voditi računa.

Dr **Ivo Sunarić:** Treba dati mogućnost da se postojeći mogu izdvojiti ili spojiti.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Možda bi bilo bolje da član 92 postane drugi stav člana 91 pa da se kaže: »Državni sekretarijati osnivaju se za vršenje poslova jedne ili više grana uprave iz nadležnosti federacije«, i dalje, »Novi državni sekretarijati osnivaju se, spajaju i ukidaju zakonom«. A, ova dva druga stava staviti u član 92 o samostalnim upravama. U tom slučaju imat ćemo državne sekretarijate jasno određene u jednom članu.

Pretsednik: Stavljam na diskusiju član 91 u ovoj novoj redakciji.

Dr **Ivo Sunarić:** U vezi člana 92 gde se nabrajaju državni sekretarijati, ja bih molio druga Geršković da da obrazloženje: zašto se išlo za tim da se poslovi budžeta i državne administracije spoje u jedan državni sekretarijat.

Pretsednik: I da objasni šta su poslovi državne administracije.

Poverenik Vlade FNRJ dr Lon Geršković: Svakako da je osnivanje ovog sekretarijata bilo potrebno radi autoriteta budžetskih poslova i značaja budžeta bez obzira na opseg poslova. Poslovi su veći oko predlaganja i sastavljanja budžeta, a pored toga obavljaju se i poslovi zaštite imovine u inozemstvu, poslovi kontrole, dotacija organizacijama, zatim poslovi oko likvidacije ustanova koje su budžetske i t. d. Po opsegu svojih poslova, to nije neki naročito veliki posao pošto savezni budžet nije općedržavni budžet koji uključuje budžete republika nego se naš budžet odnosi na saveznu administraciju.

To se svodi na budžetske poslove, a budžetski poslovi tiču se administracije, to jest, kako se troši u administraciji savezni budžet. To znači posao sistematizacije, osobnih rashoda, personalnih i materijalnih rashoda u državnoj administraciji. Prema tome, pored poslova sastavljanja budžeta i kontrole izvršenja od strane budžetskih organa, ima neprestano da kontrolira pravilnost trošenja budžetskih sredstava, da ispituje da li je ta državna administracija skupa ili jevtina, da li ima previše ili premalo službenika, da li je bilo nepotrebnih izdataka i t. d. Ukratko: jedan od zadataka tog sekretarijata je u tome da ide na jevtiniju administraciju, te iz toga rezultira jedan od osnovnih zadataka da se sekretarijat za budžet bori sa svim organima državne uprave za jevtiniju državnu upravu. A ta pitanja su neposredno vezana sa organizacionim sistemom državne uprave.

Pored toga, njegov je zadatak da ulazi u samo praktično ostvarenje organizacionih principa, da vodi računa kako se ostvaruju uredbe i zakoni i drugi akti, ali, vodi računa i o praktičnom ostvarenju onih poslova tako zvane sistematizacije koju smo imali kod nas u Savjetu za zakonodavstvo i Sekretarijatu za personalnu službu. Ti poslovi su vezani po svojoj efikasnosti zbog budžetske kontrole i, prema tome, oni su neposredno vezani za budžet. Zbog toga je zamišljeno da sekretarijat za budžet ne bude samo za budžet, nego da bude sekretarijat koji će se boriti za pravilnu organizaciju rada u državnoj administraciji, za pravilnu sistematizaciju, jevtiniji aparat i t. d. Jasno je da se može boriti za jevtiniju administraciju samo na bazi štednje, ali to opet nije uvijek pravilno.

Prema tome, ovi sekretarijati imat će ove zadatke, oni će morati gledati organizaciju administracije u svoj širini i zato su spojena ta dva posla u jedan državni sekretarijat.

Ovo o čemu sam govorio nije neki naš izuzetak. To je isto provedeno u gotovo svim državama. Gdjegod je postavljen zadatak borbe za jevtiniju administraciju to je povezano sa borbom za budžet. To isto imamo u svim tipovima država koje postoje. Čak i mi koji smo imali odvojenu sistematizaciju u Savjetu za zakonodavstvo i Personalnom sekretarijatu, morali smo uvijek u tim poslovima saradivati sa ljudima koji su radili na budžetu zato što bez njih ne bismo bili efikasni. S druge strane, oni nisu mogli sastavljati budžet bez naše saradnje.

Pretsednik: Meni su jasni ti zadaci. Ipak mora biti jedan sistem. Kroz tu administraciju mora da provijava jedan jedinstveni sistem.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Državni sekretarijat za budžet imat će neke poslove i u odnosu prema republikama u koliko se tiče jedinstvenog sistema.

Ali, ja bih vas upozorio na jedan stav o Saveznom izvršnom vijeću u kome se kaže: »utvrđuje opća načela za organizaciju i poslovanje organa državne uprave i samoupravnih ustanova«. Prema tome, Savezno izvršno vijeće dat će opća načela. Ali, briga treba da bude vođena od strane Sekretarijata za budžet.

Pretsednik: Poslije ove diskusije možemo smatrati da su prihvaćeni čl. 91 u novoj redakciji i čl. 92, koji je sada sastavljen iz bivših stavova 3 i 4 čl. 91. (Tako je).

Prelazimo na član 93.

Sekretar čita član 93.

Boško Šiljegović: Šta znači »vrše ovlašćenja«?

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Kada se rasporeduje nadležnost onda se kaže da je državni sekretarijat nadležan za to i to.

Prema tome, te nadležnosti koje ima državni sekretarijat vrši državni sekretar. Ja razumijem zašto drug Šiljegović prigovara, ne ide mu »vršiti ovlaštenja«.

Dr **Edhem Čamo:** Rade u okviru ovlašćenja.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Moglo bi se izmijeniti: »koji samostalno vrše poslove za koje su ovlašteni državni sekretarijati...«. Ma da se upotrebljava i »vrše ovlaštenja«. Možda je ipak ovo preciznije »vrše poslove«.

Dr **Ivo Sunarić:** Zašto ne bismo jednostavno rekli »državni sekretari vrše poslove za koje su ovlašćeni...«

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: To ne, ispalo bi da su ovlašteni državni sekretari a ne državni sekretarijati.

Pretsednik: Ima li još primjedaba? (Nema). Prema tome, član 93 je primljen sa predloženom izmjenom.

Prelazimo na član 94.

Sekretar čita član 94.

Dr **Ivo Sunarić:** Da li je uopšte potreban ovaj treći stav u čl. 94: »Državni sekretar ima pravo i dužnosti da u okviru nadležnosti...« Ja mislim da on i bez ovoga stava isto tako može ukazivati. On samo ukazuje Izvršnom veću. Mislim da nije potrebno Ustavom garantovati to pravo.

Dr **Jerko Radmilović:** Ne samo pravo nego i dužnost da organizuje kontrolu preko njih.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Sada drug Sunarić upotrebljava argumentaciju suprotnu onoj kod komisija. Tamo ste isticali da je potrebno naglasiti da je ovo kompetencija jedne komisije. Ovdje se htjelo naglasiti da je njegov posao da pazi na provođenje zakona od strane uprave, da on bude inicijator koji će postavljati ta pitanja. Ja se slažem s vama da on to može i bez toga. Ali mu se ovim daje jasnija fizionomija. Naročito kada se radi o odgovarajućim mjerama. On treba da na temelju tog svog kontakta vidi kakve mjere treba da upotrijebi. Kada to ne bi bila njegova nadležnost onda bi trebalo kod Izvršnog vijeća da bude neki aparat koji bi to vršio.

Dr **Ivo Sunarić:** On bi to mogao vršiti i bez toga.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Sigurno da bi mogao, ali mu fizionomija ne bi bila jasna.

Pretsednik: Pošto više nema diskutanata, pitam prima li se član 94? (Prima). Član 94 je primljen bez izmjena.

Prelazimo na član 95.

Sekretar čita član 95.

Ja bih nešto primijetio. U st. 3 govori se o tome da državni sekretar može prenijeti na potsekretara pojedina svoja ovlašćenja. Dakle, pojedina svoja ovlašćenja iz šireg kruga njegove nadležnosti. Međutim, u drugom stavu se kaže da ni samo Izvršno vijeće ne može da prenosi na rukovodne službenike posebna ovlašćenja data državnim sekretarima, ukoliko na to nije zakonom ovlašćeno. Izgleda mi kao da postoji neka mala kontradikcija. Državni potsrekretari su ti rukovodni službenici.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Ima pravo drug Radmilović utoliko što po svom rangu vjerojatno bi državni potsekretari bili istog ranga kao direktori samoupravnih i upravnih ustanova. Zato mislim da se ovdje prenose neka ovlaštenja koja ne može prenijeti ni Izvršno vijeće osim na osnovu zakona, a na podsekretare može aktom državnog sekretara, istina u sugl.asnosti sa Izvršnim vijećem. Tamo ne može ni samo Izvršno vijeće nego samo na osnovu zakona a ovdje može sam državni sekretar. Ako se gleda s te strane postoji izvjesna kontradikcija. No, nije stvar u tome, nego se radi o rangu državnog sekretara a ne o rangu službenika. Državni sekretarijati po svojoj prirodi moraju imati ovlaštenja, na primjer, za donošenje pravilnika, uputstava, naredaba, rješenja. Praksa pokazuje da je nezgodno da sve akte državnog sekretarijata potpisuje državni sekretar, kao što je to potpisivao samo ministar, nego da je bolje da može izvjesna ovlaštenja prenositi na podsekretara. Međutim, uprava ne može donositi propise, osim izuzetno. Nije zato razlika u tome da je direktor u nižem rangu od podsekretara, nego što je ustanova u nižem rangu, osim ako to zakon izuzetno ne propiše. Državni sekretari ne će prenositi svoje pravo donošenja propisa na podsekretara, već će to možda samo činiti kad se radi o internim uputstvima. To sve nije moglo biti precizno izneseno, zato što nema smisla sve te detalje unositi u Ustavni zakon.

Pretsednik: Ne dolazi li ovdje ona ista primjedba koju je drug Šiljegović stavio na čl. 93 »samostalno vrše ovlašćenja data...«

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Ako moramo vršiti te izmjene svuda onda sam protiv one izmjene koju smo učinili u čl. 93. Bolje da ostane ovako. Istina, može se reći: »ako su ovlašteni po tim organima«.

Pretsednik: Zašto bi sve u jedan kalup stavljali. Može tamo da ostane kako smo izmijenili, a ovdje ovako.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Možemo to još vidjeti u redakciji.

Pretsednik: Prelazimo na član 96.

Sekretar čita član 96.

Meni nije jasno kakav smisao ima odredba da Savezno izvršno vijeće podnosi na saglasnost nadležnim odborima nacrte onih propisa koji se odnose na osnivanje i organiziranje promjena organa državne uprave koji povlače izdatke koji nisu predviđeni budžetom, jer ni sam Odbor nije u stanju da promijeni sadržinu budžeta. Ja razumijem ovaj drugi dio odredbe »koji se imaju vršiti iz budžetskih rezervi«.

Pretsednik: Odakle bi se drugdje i vršile?

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Može Savezno izvršno vijeće predložiti takve izmjene da one samo unekoliko mijenjaju ono što je predviđeno budžetom. Tako Savezno izvršno vijeće može predložiti da se ukinu dvije uprave a da se osnuje treća uprava. Izdaci ostaju isti, ali su drukčije pozicije osobnih i materijalnih izdataka. To je jedna unutrašnja izmjena u budžetu koja ne kvari odnose.

Ovim je indirektno dato ovlaštenje Saveznom izvršnom vijeću da u suglasnosti sa odborom mijenja određene pozicije u budžetu.

Drugo je kad se radi o budžetskim rezervama. To je osnivanje potpuno novog organa. To je situacija koja će nastupiti kada se bude dalje organizirala državna uprava, jer će se svi ti izdaci većinom pokrivati iz budžetskih rezervi.

Dr **Jerko Radmilović:** Opet u ovom članu u trećem redu imamo »državne uprave«.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Ovdje može »državne« ispasti.

Pretsednik: Ovdje se kaže »nadležnim odborima«. To je Odbor za privredni plan i finansije. Kakva je tu teškoća kad se govori o odborima da se ne kaže konkretno koji je odbor. Tako kad govorimo o odborima kaže se da postoje Zakonodavni odbor i Imunitetni odbor kao stalni odbori, a drugi se ne pominju. Zato što se ne pominju, onda moramo uvijek staviti nadležnom ili tako dalje. Odbor za privredni plan i finansije mora svakako da postoji, zašto ga ne bismo imenom stavili?

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: To pitanje nije za sada jasno. Mi smo imali u ranijim nacrtima nabrajane odbore. Onda se postavilo pitanje da li će odbori imati jednu nadležnost u Saveznom vijeću a drugu u Vijeću proizvođača. Bilo je prijedloga da u Saveznom vijeću postoji Odbor za budžet, a posebno Odbor za privredne poslove, a u Vijeću proizvođača samo Odbor za privredne poslove koji će imati pitanje budžeta. Zato što nismo imali jasnu predodžbu o tome to nije ni stavljeno. Nezgodno je da se vežemo Ustavnim zakonom u onome što nam još nije jasno. Možda će tako biti u prvo vrijeme, ali ne znamo. Vijeće proizvođača je nova institucija; još ne znamo kako će se tamo morati da radi.

Isa Jovanović: Kad se kaže nadležni zna se koji je taj odbor.

Pretsednik: Ipak bi bilo bolje reći jasno kad se to može.

No, ja bih član 96 primio bez izmjena o kojima smo govorili, s tim što bismo u trećem redu brisali riječ »državne«. (Prima se).

Prelazimo na član 97.

Sekretar čita član 97.

Pretsednik: Ovdje imamo izmjena.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: U stavu 1 umjesto »upravnih organa« staviti »organa uprave«, a u stavu 2, poslije riječi »organe uprave« staviti zapetu.

Pretsednik: Ima li primjedaba? (Nema). Prima li se član 97 sa ovim izmjenama? (Prima).

Prelazimo na član 98.

Sekretar čita član 98.

Pretsednik: Znači, da ako se hoće istjerati naknada za nezakoniti rad, onda građanin treba da tuži državu, a kad država bude osuđena, onda ona ima pravo na regresnu tužbu prema službeniku, ako hoće da je podigne. Samo, ja mislim da je podesnije da u sporu protiv države treba da učestvuje i službenik koji pričini štetu, jer je to čovjek koji će davati stvarne prigovore na tužbeni zahtjev, pošto je on zainteresiran da se tužba odbije. Ja mislim da u njemu država odnosno fiskus ima prirodnog saveznika u procesu.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: (ili protivnika). Ja mislim da smo olako napustili stari jugoslavenski sistem, u kome dolazi do izražaja to jedinstveno suparništvo i u kome se jednom tužbom tuži. Jasno, državi ostaje pravo regresa prema službeniku. Tu se sporovi vode na taj način da dođe jedan predstavnik Ministarstva financija koji nije niti dovoljno upućen u spor niti je dovoljno zainteresiran i dešava se da država gubi parnicu i tamo gdje ne treba da je izgubi.

Meni se čini da je ova odredba unesena stvarno zbog toga da bi se jednom našim građanima omogućilo da efikasno tuže i efikasno dobiju parnicu protiv države. Ako tuži službenika, onda nema nikakve koristi od toga, jer službenik redovno ne može da plati.

Pretsednik: Država i službenik solidarno. Tako je nekada bilo, a to nije bilo loše.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: On ima pravo da se umiješa u spor i to je dovoljno, ali to ne treba reći u Ustavnom zakonu. Glavno je procesno pravilo. Država može i treba uvijek da postupa lojalno kad uvidi da je stvarno nanesena šteta, ali službenik može da odriče, da izvrdava. U tom će slučaju država platiti štetu a poslije toga goniti odgovornog službenika.

Pretsednik: Ja znam, to je provedeno i kroz Zakon o narodnim odborima, ali kada sam tu stvar naknadno proučavao i razmišljao vidio

sam da je ovo rješenje lošije od ranijeg. Dalje, treba tu odrediti rokove. Znamo kako je sa zastupanjem države. Pošalje se redovno neki neinformirani referent i sudenje se samo odgada, a neko ko je stvarno zainteresiran i neposredno zna o stvari svakako će bolje doprinijeti pravilnom rješavanju spora. Prema onoj formulaciji službenik jedino može da se u spor miješa, ako hoće!

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Mogli bismo u službeničkim propisima dati izvjesno pravo službeniku da se umiješa u spor. Možemo to još specijalnom klauzulom predvidjeti kao specijalno pravo.

Pretsednik: Uopće smatram da je odgovornost države i državnih organa za štetu nanijetu građanima vrlo osjetljiva stvar. Tu leži materijalna garantija za ostvarivanje prava građana, i mislim da se u takvim sporovima mora stvarno postupati po zakonu. Međutim, da bi se moglo zakonito suditi, mislim da uslovi za podnošenje tužbe, rokovi, obaveze službenika u odnosu na državu itd., da sve to treba da bude što preciznije regulirano. Ne toliko da bi se olakšalo sudenje, nego da bi se građanima zakonom osiguralo pravo na naknadu štete, da to postane materijalno obezbjeđenje za građanska prava.

Dr **Jerko Radmilović:** U staroj Jugoslaviji je bilo obratno: retko se dešavalo da bi država dobila spor. Inače, jasna je stvar da država treba da ima regres.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Ovo je krupna stvar. Treba znati da službenici odgovaraju za štetu. Suština je u tome da se država tuži radi toga da građanin ne bi bio izigran ali odgovornost pada na samog službenika a ne na državu.

Pretsednik: Pošto više primjedaba nema, pitam: prima li se član 98? (Prima).

Prelazimo na »načelne odredbe o republičkim organima vlasti«. Imamo amandman na sam naslov.

Sekretar čita naslov i član 99.

Dr **Maks Šnuderl:** »Pretstavnik narodnog suvereniteta« znači nacionalnog suvereniteta?

Dr **Jerko Radmilović:** Jeste.

Dr **Maks Šnuderl:** To je u slovenačkom tekstu prevedeno sa »narodna« a ne »ljudska« suverenost, a to je i pravilno.

Pretsednik: Ima li još primjedaba? (Nema). Prima li se? (Prima).

Sekretar čita član 100.

(Za ovim su članovi 100, 101 i 102 primljeni bez diskusije).

Sekretar čita član 103.

Dr **Jerko Radmilović:** Zašto je ovdje potrebno reći »u srezovima i gradovima«. Tamo ima pandan, ima poslanika koje biramo, a ima zastupnika pretstavničkih tijela.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Nije samo zbog toga nego i da bi se naglasilo da su oni ipak u suštini poslanici srezova a ne samo građana. To je smisao ovog naglašavanja.

Pretsednik: Ima li još ko šta da kaže? (Nema). Prima li se član 103? (Prima).

Idemo dalje.

Sekretar čita član 104.

Jedna primjedba. Da li je ovdje nužno sada reći, nisam siguran, u prvom stavu »i socijalnog osiguranja« obzirom na činjenicu da smo prebacili socijalno osiguranje u isključivo zakonodavstvo?

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Postoji klauzula da se i kod općih i isključivih zakona može dati ovlaštenje. To se odnosi na situaciju ukoliko i kad federacija prenese ovlaštenja u oblasti socijalnog osiguranja.

Dr **Jerko Radmilović:** Drugo, »ostala prava Narodne skupštine vrši republičko vijeće«. Meni se čini ne samo republičko vijeće nego ima prava koja će vršiti i vijeće proizvođača. Jer, imamo četiri kategorije, četiri kolegijuma. Prvi slučaj nastupa kada rješavaju ravnopravno vijeće proizvođača sa republičkim vijećem. Drugi slučaj je kada rješavaju u zajedničkoj sjednici. Treće, kada samo republičko vijeće rješava i četvrti slučaj kada rješava samo vijeće proizvođača. Ovdje nekako ostaje u zraku vijeće proizvođača. Da li je nužno da se tu nešto spomene?

Pretsednik: Moglo bi se reći toliko da poslove koji spadaju u isključivu nadležnost republičkog vijeća, vijeća proizvođača određuje republički ustav, republički zakon.

Dr **Maks Šnuderl:** U privrednim uredbama ima mnogo ovlašćenja za veće proizvođača.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: To nisu ovlašćenja vijeću proizvođača kao Narodnoj skupštini nego ono tu nastupa kao samostalna privredna društvena organizacija. Nego da kažemo: »... ukoliko republičkim ustavom ili zakonom nije drukčije određeno«.

Pretsednik: Pošto više nema primjedaba, konstatiram da se sa ovom dopunom ovaj član usvaja.

Prelazimo na član 105.

Sekretar čita član 105.

Da li ovdje odgovara izraz »iz nadležnosti narodne republike«? To je moje ranije pitanje. Ovdje možda može i da ostane.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Može. Međutim, mogli bismo diskutirati o tome da li je dobar termin »izvršno vijeće narodne republike«. Za Savezno izvršno vijeće ne kaže se da je to vijeće FNRJ, nego Savezno izvršno vijeće, znači organ Skupštine. Ovdje, ako kažemo izvršno vijeće narodne republike, nekako je izdvojeno iz skupštine.

Dr **Maks Šnuderl:** Mogli bismo reći »republičko izvršno veće«.

Dr **Jerko Radmilović:** Mi smo se dogovorili za izvršno vijeće.

Pretsednik: Da li ima neki prijedlog?

Dr **Maks Šnuderl:** Ja predlažem »republičko izvršno veće«.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Ja bih na osnovu prijedloga dr Šnuderla brisao riječi »narodne republike« s tim da ostane »povjerava izvršnom vijeću«.

Dr **Jerko Radmilović:** I ja sam za to.

Dr **Maks Šnuderl:** Još bi bolje bilo da se kaže »svom izvršnom veću«.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Bolje bez ičega, samo »izvršnom vijeću«.

Pretsednik: Želi li još ko da govori? (Ne javlja se niko). Prima li se član 105 kako je predložio drug Geršković? (Prima). Prelazimo na član 106.

Sekretar čita član 106 prema amandmanu.

Dr **Ivo Sunarić:** Ovde u amandmanu se kaže: »Član 106 menja se i glasi:« To znači da nema više drugog stava, jer bi se inače kazalo: »Stav prvi menja se i glasi«.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: To je griješka. Trebalo bi da stoji: »Član 106., stav 1 mijenja se i glasi.«

Dr **Ivo Sunarić:** Ja mislim da stav drugi treba da ostane, ali samo drugi deo, odnosno da se kaže: »Izvršno veće bira republička narodna skupština iz reda članova republičkog veća,« jer to isto imamo i kod saveznog veća. Smatram da ne bi trebalo da ostavimo da se »... sastoji od 15 do 30 članova« jer je to stvar republičkih ustava. Naprimer, u Nacrtu ustavnog zakona BiH predviđeno je od 15 do 25 članova i smatram da ne bi trebalo da se u ovom Ustavnom zakonu unosi broj.

Mehmed Hodža: Ne znam da li to treba da ostane ili ne. Posljednji stav, po mom mišljenju, može i da ostane i da otpadne, ali mi smo videli da su pretsednici republičkih izvršnih veća po položaju članovi Saveznog izvršnog veća, a mi smo isto tako čuli objašnjenje da je to

zbog koordinacije rada. Ja bih predložio da u izvršnom republičkom veću budu po položaju pretsednik Oblasnog odbora Kosmeta i pretsednik Pokrajinske narodne skupštine Vojvodine.

Pretsednik: Tamo će se još boriti za to.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Što se tiče primjedbe druga Sunarića, nitko ne brani republikama da unutar broja od 15 do 30 povećaju minimum ili smanje maksimum, ali to je opći broj unutar koga se mogu kretati. Ja mislim da je to važno. To je izražen princip, jer izvršno vijeće s malim brojem članova ne bi bilo reprezentativan izvršni organ same skupštine. To je načelno pitanje. Bilo je prijedloga da izvršno vijeće broji desetak članova. Ali i o kvantitetu ovisi karakter; to je, kao što rekoh, načelna odredba. Narodna republika može unutar toga broja odrediti 20 do 25, ili drugačije, ali ne može ići preko 30, niti manje od 15. Mislim da je potrebno da to ostane.

Pretsednik: Da li iz reda svojih članova?

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: To je načelna odredba. Ne može biti iz vijeća proizvođača.

Pretsednik: Zašto samo iz republičkog vijeća?

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Članovi vijeća proizvođača treba da rade u proizvodnji, a članovi izvršnih vijeća moraju uvijek biti na radu u skupštini. Karakter vijeća proizvođača i njegove funkcije ne dozvoljavaju da njegovi članovi budu zaposleni bilo na kakvoj drugoj državnoj funkciji, oni moraju biti stalno vezani za privredne organizacije.

Pretsednik: Poslednji put smo razgovarali kako će raditi izvršna vijeća.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Mi smo razgovarali kako će raditi skupština. Govorili smo o onima koji su funkcioneri u republici.

Pretsednik: Meni nije jasno zašto narodni poslanik koji je član vijeća proizvođača ne bi mogao biti izabran za člana izvršnog vijeća. Ne znam da li je to baš sretno da se izvršno vijeće bira samo iz jednog doma.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Izvršno vijeće je izričito političko-upravno tijelo. Vijeće proizvođača ima u društvenom sistemu sasvim drugi karakter. Ono će učestvovati samo kod raspodjele viška rada kao predstavnik proizvođača. Ono ima drugi društveni značaj.

Pretsednik: Naše Savezno izvršno vijeće, a i svako izvršno vijeće, baviće se problemima privrede; to će biti najvažniji problem dok se ne

uvede novi privredni sistem, a u takvom izvršnom vijeću neće biti nijednog poslanika iz vijeća proizvođača.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Ako bismo to uzeli onda u vezi sa ravnopravnošću domova ne bismo imali jednog, nego bar 10 do 15, a to bi značilo 10 ili 15 članova Vijeća proizvođača izvući iz proizvodnje, postaviti ih na četiri godine u Savezno izvršno vijeće i time bi oni izgubili kontakt sa Vijećem proizvođača.

Pretsednik: Isto kao kad bi kazali da poslanici gube kontakt sa biračima kad budu izabrani u Izvršno vijeće.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Ne samo zbog kontakta, nego moraju biti zainteresirani u privredi, moraju raditi u privredi ako hoće da budu zastupnici privrede. Oni moraju svojim radom da privreduju i to svakoga dana, da budu nosioci privrede i privrednih interesa radničke klase, a ne da se izdvoje u jednu čisto političku funkciju.

Pretsednik: Ako je potrebno po političkim kvalitetima da bude član Izvršnog vijeća, onda je sigurno potrebniji u Izvršnom vijeću nego u proizvodnji.

Veljko Zeković: Onda ne može biti pretstavnik proizvođača.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Partija i Front treba takvog čovjeka da kandidiraju u Savezno vijeće. To ne znači da nijedan radnik ne će biti u Saveznom vijeću. Ako on treba da bude politički predstavnik radnika, onda neka se kandiduje u Savezno vijeće, a Vijeće proizvođača ima drugu društvenu ulogu. Savezno vijeće je izrazito političko predstavništvo, a ovo je predstavništvo proizvođača kao proizvođača.

Đuro Salaj: Veće proizvođača ne učestvuje u rješavanju svih pitanja.

Pretsednik: Ja ipak nisam potpuno ubeden da je to dobro. Za svaku postavku mogu se naći razlozi i z a i p r o t i v. Ovdje se radi o tome da imamo dva vijeća koja su ravnopravna u odlučivanju o najbitnijem pitanju zemlje, o privredi. Radi se o jednom organu koji je poslije Skupštine najautoritativniji politički organ u zemlji, a u tom organu nisu formalno po ovom Ustavu direktno pretstavljeni poslanici Vijeća proizvođača, nego moraju biti pretstavljeni na drugi način, to znači da budu birani kao poslanici općeg vijeća, a ne Vijeća proizvođača.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Pozicija Vijeća proizvođača nije takve naravi. To je društveno predstavništvo proizvođača koje u odnosu prema Narodnoj skupštini ima neka kontrolna prava nad radom političkih organa, ono kontrolira da li politički organ pravilno i u interesu proizvođača vrši raspodjelu viška rada. Ono treba da učestvuje u tome, ali ne treba da učestvuje u političkim aktima.

Pretsednik: Mi smo čuli iz izlaganja druga Kardelja da i Narodna skupština postaje vremenom društveni organ. To je jedna perspektiva razvitka naših organa vlasti, da se kao organi vlasti pretvore u društvene organe.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Vijeće proizvođača u Narodnoj skupštini je zato da bi, s jedne strane, moglo da učestvuje kod najvažnijeg akta raspodjele viška rada, a s druge, da kao predstavničko tijelo proizvođača kontrolira rad političkih organa, ali ne da samo učestvuje u vršenju političkih funkcija. Političke funkcije treba da vrši eminentno političko predstavništvo, a to je Savezno vijeće. Vijeće proizvođača dobiva druge funkcije koje ne će biti strogo funkcije Narodne skupštine. Recimo, u donošenju privrednih propisa, kada se radi o raspodjeli kredita između poduzeća, vijeće proizvođača bi bilo arbitar, ali ne kao Skupština, nego društveno-predstavništvo proizvođača.

Pretsednik: Ko još traži riječ o čl. 106?

Dr **Ivo Sunarić:** Šta je bilo sa mojim predlogom u pogledu broja?

Pretsednik: Da li vi stavljate amandman da se briše ili je to samo vaša primjedba?

Dr **Ivo Sunarić:** Moja je primedba da bi trebalo broj brisati.

Pretsednik: Ako je to samo primjedba a ne amandman onda ne mogu staviti na glasanje. Ko je za ovaj član neka digne ruku. (Svi dižu ruku). Ima li ko protiv? (Nema).

Prelazimo na član 107.

Sekretar čita član 107.

Dušan Diminić: Ovdje se predvida da i pretsjednik republičkog izvršnog vijeća ima pravo da zadrži od izvršenja zaključke i da Skupština rješava. Za Pretsjednika Saveznog izvršnog vijeća je jasno jer je on Pretsjednik Republike. Ne znam koji su motivi i da li je to bilo nužno da se pretsjedniku izvršnog vijeća republike koji nije i pretsjednik republike, dadu ta prava.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Predsjedniku Republike nije to dato zato što je Predsjednik Republike, nego mu je ta nadležnost data kao Predsjedniku Izvršnog vijeća. Ako bi se to dalo njemu kao Predsjedniku Republike, onda bi dobio sasvim drukčije pozicije. Njemu je to dato kao Predsjedniku Izvršnog vijeća zato što on politički odgovara pred Narodnom skupštinom i za rad Vijeća. Čim ima političku odgovornost, onda se moraju dati i sredstva za političku odgovornost. Šta će biti onda ako je protiv njega čitavo Vijeće? Jer, to nije vlada koja predlaže, bira ili imenuje članove. Predsjednik Vijeća prima one ljude koje mu daje Skupština. On nema utjecaja na to koji će ljudi biti u Izvršnom vijeću. Prema tome Izvršno vijeće ne predstavlja kom-

paktnu vladu, ili kompaktnu cjelinu, nego u malome sliku Narodne skupštine.

Pošto on odgovara kao Predsjednik Saveznog izvršnog vijeća i za rad toga Vijeća, onda se moraju dati politička sredstva. Jer, šta će biti ako se on sa tom većinom ne složi? Zato je riješeno da on iznosi pred Skupštinu taj spor između njega i Vijeća.

Sada se postavlja pitanje da se taj stav uzme i kod republičkih predsjednika vijeća. Jer, bez ovoga prava oni ne bi bili nikakvi predsjednici vijeća, nego predsjedavajući vijeća.

Pretsednik: Ko je za ovaj član, neka digne ruku. (Svi dižu ruku). Ima li ko protiv? (Nema).

Prelazimo na član 108.

Sekretar čita član 108.

Ne bi li bilo bolje da se na kraju ovog člana kaže »... samo ako je za to ovlašćeno saveznim zakonom«. Smisao ove odredbe jeste u tome da se odredi nadležnost izvršnog vijeća narodne republike u odnosu na Savezno izvršno vijeće. Naš raniji prijedlog dopuštao je mogućnost da izvršno vijeće narodne republike donosi uredbe za izvršenje zakona, saveznih zakona. Tu bi se unosila zbrka i imali bismo dvojstvo, to jest, s jedne strane, moglo bi donositi uredbe za izvršenje zakona Savezno izvršno vijeće, a s druge strane, republička izvršna vijeća. To ne bi valjalo. Ja ne vidim razloga zašto se ne bi ovlastilo izvršno vijeće narodne republike, obzirom na dati zakon, da donosi uredbe za izvršenje konkretnog zakona, ako ga na to ovlasti uredbom Savezno izvršno vijeće.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Ja se ne bih s tim složio. Postavlja se, naime, pitanje da li je nužno i potrebno da za izvršenje savezne uredbe republike imaju pravo bez izričitog ovlaštenja donositi svoje uredbe. To se postavlja pitanje. To je problem.

Recimo savez donosi uredbu u pogledu neke osjetljive materije, recimo socijalnog osiguranja, dječjeg dodatka i t. d. U interesu je saveza kod takvih stvari da to jednako bude primijenjeno u svim republikama. Međutim, obzirom na Ustavni zakon jedna republika može donijeti takvu uredbu i okrenuti to u drugom pravcu od onoga kako je to bilo zamišljeno.

Pretsednik: U tom slučaju Savezno izvršno vijeće ima pravo da traži od republičkog izvršnog vijeća da to stavi van snage.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Mi smo donijeli uredbu o invalidskim prinadležnostima. Međutim, ona je bila prilično nepotpuna. Jer, kod materija kojima se uređuju socijalna pitanja neophodan je veliki broj propisa da bi se razradila konkretna uredba. Naročito je teško riješiti one granične slučajeve. A, ti granični slučajevi su bitni, i oni često okreću čitavu stvar. Tako, na primjer, jedna republika dono-

seći jednu uredbu donese neke stvari sasvim drukčije od druge republike. Ali, to nije protuzakonito. One su granične slučajeve rješavale svaka u svojoj republici drukčije.

Pretsednik: To će negdje biti potrebno.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Uzmite samo kao primjer propise o oduzimanju prava na mirovinu. U Sloveniji se svi ti propisi liberalnije primjenjuju. Tamo daju pravo na mirovinu onima koji su svojevremeno imali plave knjižice (plava garda). Tamo je slabiji kriterij prema bivšim neprijateljima. Međutim, u Crnoj Gori je obrnuto: tamo se nekom ne daje mirovina ako je ma šta rekao protiv današnjeg poretka. Danas se to regulira na taj način što savez izdaje uputstva na temelju kojih će se rješavati ovakvi slučajevi. Jer, može doći do raznih intrigiranja od strane neprijateljskih elemenata, koji će reći u Srbiji je ovako, u Sloveniji ovako i t. d. U tom slučaju dolazi savezno uputstvo koje određuje i ujednačuje te stvari.

Zato bih ja predložio da ovaj posljednji stav glasi: »Izvršno vijeće može donositi uredbe za izvršenje saveznih zakona i saveznih uredaba samo ako je na to saveznim zakonom, odnosno saveznom uredbom ovlašteno«.

Pored toga, u drugom stavu treba brisati riječi »saveznih uredaba«.

Pretsednik: Da primimo ovaj član s tim da ga ostavimo još redakciji da ga ona pregleda. (Prima se).

Član 109 primljen je bez izmjena.

Idemo dalje.

Sekretar čita član 110.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: U ovom članu imamo izmjene. U stavu 2, na kraju rečenice, brišu se riječi: »u onim poslovima čije je izvršenje republičkim ustavom ili zakonom stavljeno u nadležnost narodne republike« a na mjesto toga se stavlja: »kad je njihovo izvršenje republičkim ustavom ili zakonom stavljeno u nadležnost republičkim organima uprave«.

Zatim, u drugoj rečenici, ispod stava, na kraju, brišu se riječi: »u onim poslovima čije je izvršenje saveznim zakonom ili uredbom stavljeno u nadležnost narodne republike« a na mjesto toga se stavlja: »kad je njihovo izvršenje saveznim zakonom ili uredbom stavljeno u nadležnost republičkih organa«.

U trećem stavu brišu se prve riječi »Izvan poslova«, a na njihovo mjesto se stavlja »Osim propisa«.

Pretsednik: Želi li ko da diskutira? (Niko se ne javlja). Prima li se član 110 sa predloženim izmjenama od strane dr Geršković? (Prima).

Prelazimo na član 111.

Sekretar čita član 111.

Mehmed Hodža: Da brišemo reč »svoje«.

Boško Šiljegović: Šta znači »samostalno«?

Mehmed Hodža: Nije potrebno da budu potvrđeni od Savezne skupštine.

Boško Šiljegović: To proističe iz celog zakona.

Mehmed Hodža: Ne proističe.

Veljko Zeković: Ja ne bih brisao »svoje« nego »samostalno«.

Mehmed Hodža: Mi smo imali u Savetu za zakonodavstvo Srbije veliku diskusiju da li statuti autonomnih jedinica treba da se potvrđuju od strane Skupštine ili ne. I baš zato što na osnovu tog »samostalno« jedinice donose statute, mi smo zaključili da ne treba. Ako izostavimo tu reč »samostalno« onda treba da se potvrđuju od strane Skupštine.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Pravilno je to da kod autonomije bude naglašeno. Ali ovdje je pitanje. Mi nemamo u našem Ustavu nigdje da se jedan zakon mora potvrditi od strane Savezne skupštine. Sve republike donose zakone samostalno. Drugo je kod autonomnih jedinica, tamo to mora biti izrijekom naglašeno.

Veljko Zeković: To izričito naglašavanje nije potrebno.

Pretsednik: Kad se podrazumijeva, onda nam je sve isto stavili ga ili ne.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: U čitavom sistemu je jasno; istina kad se radi o autonomnim jedinicama onda je drukčije.

Pretsednik: Kako sad glasi?

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Jednostavno brišemo dvije riječi »samostalno svoje«.

Mehmed Hodža: Onda opet može da se postavi pitanje da li treba da se potvrde.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Ne treba. U dijelovima Ustava koji ostaju na snazi nema nigdje naglašeno da treba da se potvrđuju.

Pretsednik: Ovo »svoje« može da ostane.

Dr **Maks Šnuderl:** Ne, »samostalno« može da ostane.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Predlažem da »svoje« ostane, a »samostalno« nam nije potrebno.

Pretsednik: Nije zgodno što smo sada u tekstu imali »samostalno« a sad ga brišemo. Misliće neko da su po ranijem tekstu bile samostalne, a da se sada tu nešto mijenja.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: To se može svakome pokazati iz ove diskusije i stenografskih bilježaka.

Pretsednik: Prima li se član 111 po prijedlogu druga Geršković? (Prima).

Prelazimo na član 112.

Sekretar čita član 112 sa naslovom.

Postavio bih pitanje u vezi početka prvog stava ovog člana. Da li je potrebno da kažemo da se Ustavom Narodne Republike Srbije obezbjeđuju samoupravna prava autonomne pokrajine i autonomne oblasti. Ona se, mislim, obezbjeđuju ovim Ustavnim zakonom. Da li treba početi ovim: »Ustavom Narodne Republike Srbije obezbjeđuju se samoupravna prava Autonomne Pokrajine Vojvodine...«? Ako stojimo na stanovištu da se Ustavom NR Srbije obezbjeđuju ta prava, onda ne treba uopće ta prava ovde fiksirati. To bi bila unutrašnja stvar Republike Srbije. Mislim, da je pravi smisao donošenja ovih odredaba o organima vlasti autonomne pokrajine i oblasti baš u tome što savez želi da osigura i obezbijedi tu autonomnost ovih jedinica. To je po prirodi stvari. Inače, sa gledišta stvarnih odnosa to je stvar Srbije a ne Jugoslavije. Ali Jugoslavija želi da obezbijedi a onda će Ustavni zakon Republike Srbije da propiše odnosno razradi.

Mehmed Hodža: Ja mislim da drug Radmilović ima potpuno pravo. Pitanje nacionalnih manjina nije pitanje republike nego pitanje Jugoslavije. Ustvari, autonomne jedinice su se povezale sa Srbijom iz istoriskih razloga, i administrativno su se povezale, ali obezbeđenje prava nacionalnih manjina jeste stvar Jugoslavije a ne samo Srbije. To treba formulisati na taj način da dođe do izražaja baš ova briga federacije za obezbeđenje prava nacionalnim manjinama.

Pretsednik: Samim tim što ovaj Ustav kaže da se njima to obezbjeđuje znači da on naređuje da se obezbijede.

Veljko Zeković: Srbija je obavezna da to uradi.

Mehmed Hodža: Jeste, ali da se to formuliše drukčije tako da se to jasno vidi.

Dr **Jerko Radmilović:** Ovdje se radi o načelima. U idućem članu razrađujemo princip koji je osiguran u članu 112. Ovo je ovdje princip, a poslije dolazi razrada.

Pretsednik: Tu se hoće da istakne da savezni Ustav obezbjeđuje ta prava autonomnim jedinicama. Ako uzmemo član 112 i 113 to je stvarno rečeno, mada je možda bolja ova formulacija na kojoj insistira drug Radmilović.

Milan Popović: Demokratskija.

Pretsednik: Nemamo nikakvih izmjena u tom pogledu prema starom Ustavu.

Mehmed Hodža: Imaju mnogo veća prava nego što je tamo bilo.

Dr **Jerko Radmilović:** Umjesto »obezbjeđuju« možda bi bilo bolje reći »zajamčuju«.

Mehmed Hodža: Tu je važno da to treba da obezbedi savezni Ustav, jer pitanje manjina nije stvar Srbije nego Jugoslavije.

Pretsednik: Ne obezbjeđuju se ta prava Ustavom Republike koji će Republika donijeti. Sa te strane ta je formulacija slaba. U članu 113 se kaže »Ustavnim zakonom NR Srbije propisuju se« a ustvari autonomija je obezbijeđena ustavnim odredbama koje ostaju na snazi, saveznim i republičkim.

Dr **Jerko Radmilović:** Možda je bolje »zajamčuju«.

Pretsednik: To izgleda kao da sada tek ustanovljavamo autonomna prava, a mi to u stvarnosti već imamo. U tome je slabost te formulacije.

Dr **Jerko Radmilović:** Da otpadne ovo »Ustavom Narodne Republike Srbije«, i da se počne sa »Obezbjeđuju se samoupravna prava. . .«, jer Jugoslavija obezbjeđuje i nameće Republici Srbiji da ona to sprovede.

Veljko Zeković: Jugoslavija to obezbeđuje i po ovome, a nalaže da Srbija to sprovede.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Netočno je to, jer se ovom Ustavnom odredbom obezbjeđuju ta prava, a ovdje kažemo da će i Ustav NR Srbije potvrditi ta prava. Prema tome, ona su obezbijeđena ovim Ustavom, a NR Srbija ima da ih utvrdi. U tome je ova formulacija netočna. Zato mislim da drug Radmilović ima pravo. Treba da ovaj stav počne: »Obezbjeđuju se samoupravna prava Autonomne Pokrajine Vojvodine i Autonomne Kosovsko-metohijske Oblasti«. Zatim, da dođe drugi stav: »Samoupravna prava ovih autonomnih jedinica utvrđuju se Ustavom NR Srbije«. To znači ona su ovim Ustavom zajamčena a utvrđuje ih Ustav NR Srbije.

Pretsednik: Obezbjeđuju — utvrđuju, — to je jedno isto.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Nije igra riječi. To znači: već ovaj Ustav obezbeđuje postojanje autonomija, a odnos tih autonomija, utvrđivanje njihovih prava, to je stvar republike. Načelno savez to utvrđuje, a republika na osnovu toga ima to da sprovede.

Veljko Zeković: Ja mislim da savez to obezbeđuje i ovim Ustavnim zakonom i u ovoj stilizaciji.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: On ga obezbjeđuje u duhu, ali u stilizaciji je netočno.

Isa Jovanović: Obezbeđuje samo utoliko što stavlja u zadatak Republici.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Direktnije je ovako.

Veljko Zeković: Ustav Srbije ne može se doneti a da se ne obezbede ta prava.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Vrhovni faktor koji obezbjeđuje ta prava nije Srbija nego Jugoslavija.

Veljko Zeković: To je ovde već obezbeđeno. Ne može se doneti Ustav Srbije a da se ovo ne obezbedi.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: To je indirektna stilizacija a mislim da nemamo ništa protiv stilizacije koja bi bila točnija.

Pretsednik: Kako bi sada glasio taj stav?

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Prvi stav: »Obezbjeđuju se samoupravna prava Autonomne Pokrajine Vojvodine i Autonomne Kosovsko-metohijske Oblasti«. Zatim drugi stav: »Samoupravna prava ovih autonomnih jedinica utvrđuju se Ustavom NR Srbije«.

Meni se čini da bi bila bolja stilizacija ovog drugog odnosno sada trećeg stava ovako: »Najviši organ vlasti autonomne pokrajine je pokrajinska narodna skupština«, a isto tako: »Najviši organ vlasti autonomne oblasti je oblasni narodni odbor«. No, to možemo ostaviti i redakciji.

Pretsednik: Možemo ovdje odmah izmijeniti.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Ovdje se govori upravo tko je najviši organ a ne da je pokrajinska narodna skupština najviši organ.

Pretsednik: Prema tome, prima li se član 112 sa predloženim izmjenama. (Prima).

Sekretar čita član 113.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Ovdje imamo jednu redakcijsku izmjenu, koja ustvari, nije samo redakcijska. U stavu 1 kaže se »nadležnost«, a treba staviti »autonomna prava«. Ja mislim da je to nepovoljno sada. To je možda bilo potrebno ranije, ali pošto smo stavili »samoupravna prava utvrđuju se Ustavom«, onda ovdje ipak treba da ostane »nadležnost«.

Pretsednik: To je razrada tih prava. (Prima se).

Dr **Jerko Radmilović:** Da li u drugom stavu treba ovo »NR Srbije« ispisati cijelo?

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Treba ispisati, to je jasno. Ne možemo u Ustavu upotrebljavati kratice.

Pretsednik: Konstatiram da je ovaj član primljen. Prelazimo na član 114.

Sekretar čita član 114 sa naslovom.

Pretsednik: Dakle, i uredbe.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Samo tko će to konstatirati?

Pretsednik: Znači, prihvatili smo i ovaj član.

Dr **Edhem Čamo:** Da se vratimo na član 15, jer su u Veću naroda prihvatili amandman da se unese u posebno zakonodavstvo »suzbijanje stočnih i biljnih zaraza i bolesti«. Međutim, ja bih predložio jednu precizniju formulaciju. To se odnosi na član 15, stav 5 pod b). Tamo gde se govori o suzbijanju zaraznih bolesti da se posle reči »suzbijanja« stavi tačka i zapeta i da se briše reč »drugima«. (Prima se).

Pretsednik: Onda smo usvojili i izmjenu u članu 15. Konstatiram da smo prihvatili amandman druga dr Čame koji se odnosi na član 15.

Time smo završili pretres Prijedloga ustavnog zakona u pojedinostima, s tim što smo rezervirali članove 44, 46, 48 i amandmane drugova Diminića i Radmilovića uz član 68 i član 84.

Redakciji smo na više mesta preporučili da pokuša naći bolje formulacije. Ja mislim da ne glasamo konačno, dok ne pretresemo ovih pet rezerviranih članova. Međutim, mislim da bismo već sada mogli da odredimo naše članove u redakcionoj komisiji i izvjestioca Zakonodavnog odbora.

Najpre, drugovi, da vidimo koga da odredimo za članove redakcione komisije. Ima li ko kakav prijedlog? (Dušan Diminić: Šnuderl i Radmilović). Ima li kakvih drugih prijedloga? Onda stavljam ovaj prijedlog na glasanje. (Prima se). Ustanovljavam da su izabrani drugovi Šnuderl i Radmilović. Onda da izaberemo izvjestioca. (Dušan Diminić: Druga Hrnčevića). Ima li kakav drugi prijedlog? (Nema). Onda je i ovaj prijedlog primljen.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Iako nije običaj, ja bih predložio da rezervirane članove diskutiramo zajedno sa redakcijskim odborom, jer bit će promjena i u drugom Vijeću i moramo se s njima sporazumijevati.

Pretsednik: Ovu sjednicu zaključujem, a narednu zakazujem za utorak, u 17 časova.

(Sednica je zaključena u 11,25 časova).

58 седница

(6 јануара 1953)

Почетак у 17,05 часова.

Претседавао претседник др **Јосип Хрнчевић.**

Претседник: Отварам 58 сједницу. Молим да се изврши прозивка.

Секретар др Јерко Радмиловић врши прозивку.

Претседник: Извршеном прозивком констатирано је да имамо кворум. Молим да се прочита записник прошле сједнице.

Секретар чита записник 57 седнице од 4 јануара.

Претседник: Има ли примједаба? (Нема). Према томе, усвојен је записник 57 сједнице без примједаба.

Законодавном одбору стигла су на претрес два нова законска приједлога, и то: прво, Приједлог закона о измјенама и допунама Закона о војној обавези држављана ФНРЈ, и, друго, Приједлог закона о провођењу Уставног закона о савезним и републичким органима власти.

Предлажем да ове законске приједлоге узмемо у претрес, и то, прво, Приједлог закона о измјенама и допунама Закона о војној обавези држављана ФНРЈ, а затим Приједлог закона о провођењу Уставног закона о савезним и републичким органима власти. Да ли се слажете с предложеним дневним редом? (Слажемо).

Пошто је дневни ред прихваћен, прелазимо на претрес Приједлога закона о измјенама и допунама Закона о војној обавези држављана ФНРЈ у начелу.

Прије претреса извјештавам чланове Одбора да сједници присуствује друг Гершковић као повјереник Савезне владе и генерал-мајор друг Вјекослав Колб као претставник Министарства народне одбране.

Овдје имамо образложење и молио бих друга генерал-мајора Колба да га прочита.

(Генерал-мајор Вјекослав Колб чита образложење Предлога закона о изменама и допунама Закона о војној обавези држављана ФНРЈ.)

(За овим је Законодавни одбор прихватио законски предлог, и у начелу и у појединостима, како га је предложио Министар народне одбране.)

Претседник: Установљујем да је овај законски приједлог у Законодавном одбору Савезног вијећа примљен.

Сада треба да одредимо извјестиоца. Има ли какав приједлог?

Др **Иво Сунарић:** Ја предлажем друга Бошка Шиљеговића. (Прима се).

Претседник: Онда ову данашњу сједницу закључујем и заказујем наредну за сутра, у 16 часова.

(Сједница је закључена у 17,30 часова).

59 sednica

(7 januara 1953)

Početak u 16,15 časova.

Pretsedavao pretsednik dr Josip Hrnčević

Pretsednik: Otvaram sjednicu i molim da se izvrši prozivka.

Sekretar dr Jerko Radmilović vrši prozivku.

Pretsednik: Konstatiram da imamo kvorum za rješavanje.

Molim da se pročita zapisnik prošle sjednice.

Sekretar čita zapisnik sednice od 6 januara.

Pretsednik: Stavljam primjedbu da dr Leon Geršković ne učestvuje u radu kao pretstavnik Saveta za zakonodavstvo i izgradnju narodne vlasti nego kao povjerenik Vlade.

Sekretar: Primam ovu primjedbu.

Pretsednik: Zapisnik je ovjeren.

Redakciona komisija je završila posao na saglašavanju teksta Prijedloga ustavnog zakona o saveznim i republičkim organima vlasti, pa bih molio člana redakcione komisije da podnese izvještaj.

Dr **Jerko Radmilović** podnosi izveštaj o izmenama i dopunama koje je redakciona komisija izvršila u tekstu Predloga ustavnog zakona.

Pretsednik: U članu 7, st. 6, ne bi trebalo brisati riječi »općine i grada« kada se radi o upravljanju svim zemljištima i zgradama. To je principijelno pitanje, da općina i grad upravljaju zemljištem i zgradama. To je u skladu sa diskusijom koju smo ovdje vodili.

Dr **Jerko Radmilović:** Stalo se na stanovište da se ne fiksira koji je to narodni odbor nego da se kaže bezlično.

Pretsednik: Ovdje je to pogrešno jer se baš radi o pravu općine i grada. Ovdje baš treba da bude nabrojano.

Dr **Jerko Radmilović:** Treba svuda da ostane isto. Ako ovdje fiksiramo pojedinačno onda moramo i gore.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Tamo se radi o narodnim odborima da raspolažu dohotkom bez obzira koji je narodni odbor, ali ovdje je u pitanju narodni odbor koji vrši pravo upravljanja. Pravo upravljanja je po Zakonu o narodnim odborima pravo općine, grada i kotara.

Pretsednik: Imamo lokalne zajednice, komune a ne organe vlasti u upravljanju. To je principijelno pitanje i ovdje je pogrešno.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Ovdje je netočno.

Pretsednik: Ja mislim da se ovdje ne misli da vrši pravo upravljanja.

Poverenik Vlade FNRJ de Leon Geršković: I ja mislim da je pogrešno da se briše »općine i grada«. To ne može biti nikako kotarski narodni odbor.

Dr **Jerko Radmilović:** Ako ovdje ne brišemo »općine i grada« onda se moramo vratiti na prethodne stavove i reći da narodni odbori općine, grada i sreza samostalno donose budžet općine, grada i sreza i društveni plan.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: To je pitanje momentalne organizacije, a ovo nije. Tamo se može ispustiti, ali ovdje ne.

Pretsednik: Ja mislim da još malo razmislite o tome da ne ostane u Ustavnom zakonu ovakva pogreška.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Ovdje se kaže: »Vrši pravo upravljanja«, pa bi onda moglo i ostati.

Pretsednik: Radi se o tome da se samoupravljanje radong naroda u općini, gradu i srezu sastoji u upravljanju svim zemljištima i zgradama koji su općenarodna imovina, u vršenju zakonom određenih prava narodnog odbora, a to je baš pravo općine i grada. Očigledno se ne misli na vršioca nego na nosioca prava upravljanja.

Dr **Jerko Radmilović:** Mislim da je ovo pravilno što smo zauzeli taj opći stav da ovdje uopće ne fiksiramo unutarnje odnose i snagu pojedinih narodnih odbora.

Pretsednik: Često se radi stilizacije otupljuje smisao, ili bar dovodi do nejasnosti.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Najtočnije bi bilo: »U pravu upravljanja općine i grada nad svim zemljištima i zgradama«. Ali, možemo još vidjeti.

Pretsednik: Da li će to da se svrši u redakciji ili mislite da podnesete amandman?

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Vidjet ćemo još u redakciji.

Pretsednik: Ja bih predložio da izglasamo i ovaj član kako je redakciona komisija to predložila, s tim da ovlastimo redakcionu komisiju da ponovo uzme u razmatranje primjedbe na ovaj dio teksta. Slažete li se da stvar riješimo tako da se ne bi morali sastajati na ponovnu sjednicu zbog toga. (Prima se).

Član 56 postao je novi 57. Ja tu imam primjedbu. Ovo »u Skupštini« odnosi se na Narodnu skupštinu a ne na narodni odbor.

Dr **Jerko Radmilović:** Ne, tamo je po liniji narodnih odbora.

Dušan Diminić: Zašto je došlo do toga?

Dr **Jerko Radmilović:** Imali smo takvu formulaciju i sa drugovima smo tako formulirali.

Dušan Diminić: To nije samo pitanje formulacije.

Dr **Jerko Radmilović:** To je bilo za izraženo mišljenje u Skupštini.

Dušan Diminić: Znači, za izraženo mišljenje van Skupštine dolazi stav drugi. Onda je imunitet zaštićen stavom drugim.

Pretsednik: Prema tome, primamo novi član 57. (Tako je).

Drugovi Diminić i Radmilović, ostajete li i dalje kod vaših amandmana? (Dušan Diminić i dr Jerko Radmilović: Mi smo zadovoljni). Predlagači amandmana smatraju da je novim stavom 4 zadovoljen njihov prijedlog izražen u amandmanima za članove 68 i 84.

Pošto više niko nema nikakvih primjedaba na izvještaj redakcione komisije, predlažem da pređemo na glasanje. Molim Sekretara da izvrši prozivku.

Sekretar vrši prozivku.

(Posle prozivke)

Pretsednik: Konstatiram da je Prijedlog ustavnog zakona u Zakonodavnom odboru Saveznog vijeća jednoglasno primljen. Ujedno obavještavam Odbor da je u Zakonodavnom odboru Vijeća naroda pao prijedlog da oba odbora podnesu zajednički izvještaj. Predlažem da se primi taj prijedlog. (Prima se).

Prije prelaza na slijedeću tačku dnevnog reda, dajem riječ drugu Šiljegoviću.

Boško Šiljegović: Redakciona komisija je u Predlogu zakona o izmenama i dopunama Zakona o vojnoj obavezi državljana FNRJ, u čl. 2 u stavu prvom zamenila reči »rezervnim oficirskim kadrom« rečima »rezervnim oficirima«.

Pretsednik: Prima li se predložena ispravka? (Prima).

Prelazimo na slijedeću tačku dnevnog reda: pretres Prijedloga zakona o sprovođenju Ustavnog zakona o saveznim i republičkim organima vlasti.

Traži li ko riječ u načelu? (Niko). Stavljam onda ovaj zakonski prijedlog na glasanje u načelu. (Prima se). Ima li ko protiv? (Nema). Prelazimo na pretres u pojedinostima.

Sekretar čita naslov i čl. 1.

S obzirom na izmjenu naslova Ustavnog zakona potrebno je da se i naslov ovog zakona, kao i citiranje naslova u članu 1 izmijeni tako da glasi »Prijedlog zakona o sprovođenju Ustavnog zakona o osnovama društvenog i političkog uređenja i o saveznim organima vlasti«.

Pretsednik: Ne svida mi se naslov. Izgleda mi kao da u naslov zakona unosimo neku publicistiku. Nezgodno je da i dalje diskutujemo o njemu, ali meni bi bilo jednostavnije nazvati zakon prosto Ustavnim zakonom. Ipak se zna koji je to zakon. Niko neće tu dugačku rečenicu pisati u cijelosti. Doduše, na neki način ga treba bliže opredijeliti, jer će i republike donijeti svoje ustavne zakone i potrebna je razlika u nazivu izmedu saveznog i republičkih ustavnih zakona.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Još drugovi diskutuju o tome da li da ostane ovakav naslov ili ne.

Dr **Jerko Radmilović:** Ja lično bih bio za naslov: »Ustavni zakon FNRJ«.

Dr **Maks Šnuderl:** Ja sam samo za »Ustavni zakon«. Ako bi posle bio donesen još neki ustavni zakon mi imamo datum kojim možemo da ga označimo.

Pretsednik: Po mom mišljenju on bi se mogao zvati prosto »Ustavni zakon o društvenom i političkom uređenju FNRJ«. Društveno uređenje je obuhvaćeno u Prvoj glavi u kojoj se govori o osnovama našeg sistema, a političko uređenje obuhvata našu organizaciju vlasti. Mi zasad usvajamo naslov onako kakav je usvojen. Obzirom da diskusija o tome još teče, i da se ne bismo zadržavali, možemo prijeći na pojedine članove.

Prima li se član 1? (Prima).

Prelazimo na član 2.

Sekretar čita član 2

Dr **Ivo Sunarić:** U stavu 1 ovog člana govori se da će Narodna skupština FNRJ nastaviti rad i izvršiti poslove koji joj se ovim zakonom određuju. Da li se tu misli da će Narodna skupština izvršiti samo te poslove ili će izvršiti još neke druge. Ja mislim da bi trebalo reći odredenije.

Dr **Maks Šnuderl:** Ja bih ovo pitanje malo šire postavio nego što ga postavlja drug Sunarić. Mi tu imamo odredbe članova 2, 3, 4 i 5

kojima Narodna skupština sama sebe obavezuje. Mi, međutim, nikad, ni u jednom zakonu nismo doneli odredbu po kojoj Skupština sama sebe obavezuje. Vi se sećate da je tu jednom prilikom neko rekao: »Kada bismo mogli da donesemo odredbu da se za 10 godina ne može doneti novi zakon o narodnim odborima«. On je time hteo da kaže da ne bi zakon toliko puta trebalo menjati. Hoću da kažem: Narodna skupština ne može sama sebi ništa propisati jer može narednim zakonom sve to opet da poništi. Ja nisam protiv odredaba ovog i sledećih članova, one su potrebne, ali ako ih tako ostavimo onda moramo na kraju, u članu 25, staviti odredbu da se taj zakon prima po članu 27 Ustava tako da taj zakon time dobije ustavni karakter, i da on stupa na snagu kada se proglasi na zajedničkoj sednici oba doma. U tom slučaju može sve ovo da ostane, a kao običan zakon ne može ostati.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: U tom smislu izvršio je izmjenu Zakonodavni odbor Vijeća naroda. Mi smo s tim suglasni da se doda odredba kojom se zakon donosi po ustavnom postupku.

Što se tiče pitanja druga Sunarića htio sam da objasnim. Ovo je dobra formulacija. Ne samo da Skupština može nego ima i namjeru da izvrši još neke druge poslove. Bilo bi vrlo nezgodno da Narodnoj skupštini, dok ona postoji, ograničavamo njena prava. Ona je ograničena po svom trajanju, ima određene zadatke da izvrši, ali nije ograničena u pogledu svoje nadležnosti. Dok postoji ona može svaki akt da svrši i dok ona traje ona će izvršiti svaki posao koji god bude njoj predložen, ako se naravno ona s tim suglasi.

Dr **Jerko Radmilović:** Zašto se ovdje ističe »Savezno vijeće i Vijeće naroda Narodne skupštine FNRJ«? Zašto se ne bi stavilo Narodna skupština?

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Može da se stavi »Narodna skupština«.

Dr **Jerko Radmilović:** Ovdje se kaže »donijeće zakone o izborima narodnih poslanika i opozivu«, da li će biti više zakona?

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Bit će dva zakona.

Pretsednik: Ja mislim da bi to trebalo donijeti u jednom zakonu.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Možda će biti i jedan zakon, ali ako stavimo jedan zakon, onda je obavezno da bude jedan zakon.

Dr **Ivo Sunarić:** Ovde je u članu 4 predviđen izbor Komisije za tumačenje zakona, a u čl. 5 predvida se izbor Pretsednika Republike i Saveznog izvršnog veća. Ja smatram da je mnogo važniji posao Narodne skupštine izbor Pretsednika Republike i Saveznog izvršnog veća nego izbor Komisije za tumačenje zakona. Ja mislim da izbor Komisije za tumačenje zakona možemo staviti na koncu.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Znači da se izmijeni 4 i 5 član, da 5 bude 4 a 4 da bude 5.

Pretsednik: Predlaže se da član 4 postane 5, a u tekstu zakona umjesto »čl. 68 Ustava« staviti »69 Ustava«.

Dr **Jerko Radmilović:** Ja predlažem da se stavi član 62 Ustava, jer tu smo uveli da Skupština ima stalnu Komisiju za tumačenje zakona.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Možemo staviti član »62 i 69«.

Pretsednik: Ko traži još riječ? (Niko). Onda molim dalje.

Sekretar čita član 5.

Ovaj član postaje član 4.

Veljko Zeković: Ja mislim da bi stav treći trebalo da bude stav drugi. Tako je logičnije.

Pretsednik: Da li se slažete sa tim? (Slažemo). Onda molim dalje.

Sekretar čita član 6.

Pretsednik: Traži li ko riječ? (Niko). Molim dalje.

Sekretar čita član 7.

Pretsednik: Ko traži riječ? (Niko). Molim dalje.

Sekretar čita član 8.

Pretsednik: Ko traži riječ? (Niko). Onda molim dalje.

Sekretar čita član 9.

Dr **Ivo Sunarić:** Ja mislim da stav drugi ne bi trebalo da bude ovde. Da se ne određuje rok do koga treba da se raspusti Skupština. Ja mislim da bi to trebalo brisati, nije nužno da se to stavlja.

Dr **Maks Šnuderl:** Ona se sama raspušta i mi grešimo protiv toga principa ako donesemo da se mora da raspusti do određenog roka.

Dr **Jerko Radmilović:** U članu 9 treba kod ovoga »prema odredbama člana 22 Ustavnog zakona« da se stavi drugi stav, jer on govori o tome i tu se misli na drugi stav.

Pretsednik: Ja mislim od člana 22 upotrebićemo ono što nam treba. Stavljam na glasanje član 9 bez ovog dodatka »stav drugi«. Ko je za član 9 kako je predložen? (Svi). Idemo dalje.

Sekretar čita član 10.

Pretsednik: Ja pod ovim »savezni organi . . .« razumijem Savezno izvršno vijeće, državne sekretarijate i Pretsjednika Republike. Ko traži riječ? (Niko). Idemo malje.

Sekretar čita član 11.

Pretsednik: Ko traži riječ? (Niko). Član 11 je usvojen. Molim dalje.

Sekretar čita član 12.

Dr **Ivo Sunarić:** Ja imam jednu primjedbu na tačku 8 člana 12. Zašto je ovdje rečeno za poslove Saveta za nauku i kulturu »ukoliko prema odredbama Ustavnog zakona spadaju u nadležnost federacije prenose se u nadležnost...«. To se ne odnosi samo na Savet za nauku i kulturu, nego za sve poslove, da se prenose u nadležnost Saveznog izvršnog vijeća.

Pretsednik: To je zato što je to tipično posao narodnih republika.

Dr **Jerko Radmilović:** U tački 5 kaže se »Javno pravobranioštvo«. Medutim, mi smo u Ustavu upotrebili riječ »Pravobranilaštvo«.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: U zakonu je »Pravobranioštvo«. Mora se staviti onako kako je u zakonu. Ako je pravilno srpski »pravobranilaštvo«, pravilno je i hrvatski »pravobranioštvo«. Treba da stoji onako kako glasi tekst zakona. Kad se donosio Zakon o pravobranioštvu diskutiralo se o tome i stalo se na stanovište da se upotrebi termin »pravobranioštvo«; neka tako i ostane.

Pretsednik: Ja mislim da smo prvi put dobro odlučili, a sada rdavo. Zašto da pravimo nasilje nad onim što se odomaćilo. Kaže se u narodu »pravobranioštvo« a mi »pravobranilaštvo«. Čitav narod kaže »tužioštvo« i »pravobranioštvo«. I ja mislim da to treba da ostavimo. Narod kaže tako i gotovo. Zašto da izmišljamo stvari. Na čemu smo?

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: »Pravobranioštvo« kao što piše u zakonu.

Dr **Jerko Radmilović:** U tački 10 spominje se »posebni organ« na koji se prenose poslovi komisije ustanovljene na osnovu člana 42 Osnovne uredbe o zvanjima i platama službenika državnih organa. Znači to je organ van Saveznog izvršnog vijeća, jer inače ne bi bilo potrebno isticati to.

Boško Šiljegović: U tački 2 meni onaj izraz »ukoliko ti poslovi...« nekako ne stoji. Zna se koji poslovi po ovome Ustavnom zakonu kome pripadaju, i zato bi bio za to da se stavi »sem poslova«.

Pretsednik: Ja mislim da je bolje »osim poslova koji pripadaju...«. Nismo dobili odgovor na pitanje druga Sunarića o tački 8.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Primjedba druga Sunarića je pravilna. To važi za sve ove poslove ukoliko prema odredbama Ustavnog zakona spadaju u nadležnost federacije. Ovdje se htjelo posebno naglasiti te dvije materije. Ali, mi možemo u član 10. ubaciti: »Ukoliko spadaju u nadležnost federacije« jer to je uvodni član.

Pretsednik: Kako bi onda glasio član 10?

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Treba dodati na kraju člana »Ukoliko ti poslovi spadaju u nadležnost federacije«.

Pretsednik: Time bi ta klauzula bila opća.

Da se vratimo na član 10. Drug Geršković je predložio da se na kraju stava doda rečenica: »Ukoliko ti poslovi spadaju u nadležnost federacije«. Stavljam ponovo na pretres ovako izmjenjeni član 10. Traži li ko riječ? (Ne javlja se niko). Pošto se niko ne javlja, usvajamo član 10 sa ovom nadopunom.

Dr **Maks Šnuderl:** Ja bih imao primedbu na član 8. Prilikom pretresa tog člana ispustio sam je.

Mi smo pre raspuštanja Skupštine produžavali mandat Komisije za utvrdivanje autentičnih tekstova zakona zbog toga što je ona morala još da radi, tj. da utvrdi tekstove zakona koji će se doneti. Mislim da bi bilo potrebno da se toj komisiji produži život i sada, ili da se zakoni koje će donositi ova Narodna skupština donose na sednicama za vreme zasedanja.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: To je tehnička stvar. Ukoliko ih i komisija donese to važi kao da ih je donijela i Narodna skupština.

Dr **Maks Šnuderl:** Ali, posle raspuštanja.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Smatraju se da su doneseni u isto vrijeme kad i oni ostali.

Pretsednik: Vraćamo se na član 12. Pošto smo dopunili član 10 mislim da je sada i ova tačka 8 u redu. Samo nam ne treba »prema odredbama Ustavnog zakona«.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: To se može brisati.

Pretsednik: Član 12 je usvojen sa izmjenama u tački 2, 6 i 8. Prelazimo na član 13.

Da li je ovdje na mjestu klauzula »ukoliko«?

Dr **Jerko Radmilović:** Jeste.

Pretsednik: Član 13 je primljen bez izmjena. Prelazimo na član 14.

Dr **Jerko Radmilović:** U drugom stavu se spominju »državne ustanove«, a u članu 15 se opet ide na terminologiju koja postoji u novom Ustavnom zakonu. U članu 15 kažemo: »samostalne uprave, upravne ustanove i drugi samostalni organi uprava«, a ovdje pominjemo samo državne ustanove. Da se ne misli tu na nešto drugo?

Pretsednik: Da li su ove ustanove, državne ustanove u sastavu organa uprave drugo od državnih ustanova o kojima je riječ u drugom stavu? Jedanput se govori o ustanovama u sastavu državne uprave a

drugi put samo o državnim ustanovama. Ja sam to razumio da su to dvije vrste ustanova.

Poverenik Vlade FNRJ Milorad Vučković: Ne, to su iste ustanove što se vidi iz toga što su prema njima vršili određena prava organa Vlade. Znači, bile su u njihovom sastavu.

Pretsednik: Mi smo čuli da ima ustanova koje su samostalne i ustanova u sastavu upravnih organa. Ja sam razumio da su to dvije vrste ustanova.

Poverenik Vlade FNRJ Milorad Vučković: Prema sadašnjem stavu ovo se odnosi na ustanove koje su u sastavu pojedinih upravnih organa.

Pretsednik: U organizacionom sastavu upravnih organa?

Poverenik Vlade FNRJ Milorad Vučković: Oni su to po položaju u kome se nalaze prema pojedinim ministarstvima. Ima ih koji su u samostalnom položaju, ne smatraju se u sastavu resora, za razliku od onih ustanova koje su postojale u resoru. A bilo je i takvih.

Pretsednik: Znači ove ustanove u prvom stavu bile bi identične sa onim u stavu 2?

Poverenik Vlade FNRJ Milorad Vučković: Potpuno.

Pretsednik: Ima li još primjedaba? (Nema). Prema tome član 14 je usvojen bez izmjena.

Prelazimo na član 15.

Sekretar čita član 15.

Dr **Ivo Sunarić:** Ovaj član 15 je zapravo razrađeni član 79 tačka 9 Ustavnog zakona. Ja bih samo hteo da postavim pitanje, da li je ovde iscrpeno pravo Saveznog izvršnog veća u postavljanju službenika? Znači, Savezno izvršno veće postavlja samo one službenike iz člana 79 i ove ovde.

Poverenik Vlade FNRJ Milorad Vučković: Prema sadašnjem stanju iscrpen je broj službenika koje postavlja Savezno izvršno veće. To znači da ćemo ostati na tome i kasnije.

Pretsednik: Ostale službenike postavlja državni sekretar prema Zakonu o državnim službenicima.

Poverenik Vlade FNRJ Milorad Vučković: Državni sekretar, neposredni starešina.

Pretsednik: Imamo jednu tehničku ispravku, umesto »čl. 78« treba staviti »čl. 79«. — Ima li još primjedaba? (Nema). Član 15 je primljen sa ovom tehničkom izmjenom.

Prelazimo na član 16.

Sekretar čita član 16.

Dr **Ivo Sunarić:** Ja bih imao primedbu na stav 3. Ovde se kaže: »O službeničkim odnosima službenika Narodne skupštine rešava sekre-

tar Narodne skupštine«. Član 8 predvida da će pored pretsednika Saveznog veća i Veća naroda biti i po jedan sekretar ovih veća, ali nemamo sekretara Narodne skupštine. Imamo sekretare Saveznog veća i Veća naroda a nemamo sekretara Narodne skupštine.

Dr **Milorad Vlajković:** Dosad je pretsednik Saveznog veća ili Veća naroda postavljao službenike u većima, a u Prezidijumu sekretar.

Pretsednik: To znači da bismo imali dva sekretara. Službeničke odnose jednog veća regulisao bi sekretar tog veća, a službeničke odnose drugog veća regulisao bi sekretar drugog veća. Drug Sunarić ima pravo jer nemamo sekretara Skupštine.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Napisat ćemo: »tajnic' vijeća«.

Poverenik Vlade FNRJ Milorad Vučković: Ovde se misli na sekretara Savezne narodne skupštine. O službeničkim odnosima službenika Narodne skupštine, prema sadašnjem zakonu, rešava pretsednik veća. Sve odredbe sadašnjeg zakona u tom pogledu treba da se primenjuju sve dok ne bude izabrana nova Narodna skupština. Nije potrebno da se to menja pošto pretsednik ostaje na dužnosti. Ova odredba treba da se dopuni sa »sekretar Savezne narodne skupštine«. Kada bi se moglo znati da će zakon o usklađivanju službeničkih odnosa biti gotov do izbora nove Narodne skupštine onda bi se to moglo uskladiti sa ovom odredbom. Međutim, to neće biti ostvareno i zato je bilo potrebno da se ovo stavi da se vidi ko će postavljati i posle izbora Narodne skupštine.

Pretsednik: To važi za budućnost. A dok se ne izvrši izbor nove Narodne skupštine ostaje stanje koje je sada regulisano, a to znači da to rešava pretsednik veća.

Dr **Jerko Radmilović:** Ovdje, u trećem stavu, imamo prvu rečenicu koja jasno kaže šta se želi. Međutim, odmah dolazi druga rečenica kojom se povezuje druga misao, o službeničkim odnosima službenika administracije Saveznog izvršnog veća. Zatim, dolazi treća misao: »Protiv rešenja sekretara može se pokrenuti samo upravni spor«. Izgleda da bi bolje bilo kada bi se to izdvojilo u posebne stavove.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Meni se čini da bi to bio nepravilan ispravak. Možemo samo »protiv rješenja tajnika...« izdvojiti u poseban stav. U dosadašnjem sistemu i u praksi, a i po zakonima i uredbama o službeničkim odnosima za službenike prve vrste u Narodnoj skupštini daje suglasnost Vlada. Prema tome, nema nikakvog razloga da se to izdvaja.

Dr **Jerko Radmilović:** Uzmimo drugu rečenicu, tu se govori o postavljanju službenika u Saveznom izvršnom vijeću.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Kada je bio diskutiran Zakon o službenicima stalo se na stanovište da Vlada daje sugla-

snost za postavljanje svih službenika u administraciji, pa i službenika u Narodnoj skupštini. Vlada je nadležna da postavlja službenike i da daje određenu suglasnost za službeničke odnose, pa nema smisla stvarati neku »službeničku oazu« u Narodnoj skupštini. To nije bilo onda kada je Vlada bila izdvojeni organ akamoli sada kada je Izvršno vijeće organ Skupštine.

Dr **Jerko Radmilović:** Onda bi trebalo bolje formulirati tu misao. Mogli bismo ovo »protiv rješenja sekretara...« prebaciti u prvi stav.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Ova posljednja rečenica mogla bi da bude posebni stav i da važi i za prvu i za drugu rečenicu, a nikako ne može da se prebaci gore.

Poverenik Vlade FNRJ Milorad Vučković: Samo treba dodati iza reči »sekretara« reči »Narodne skupštine i Saveznog izvršnog veća«. I onda tu rečenicu izdvojiti.

Pretsednik: Trebalo bi još dodati »protiv rješenja o službeničkim odnosima«.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Onda bi ova treća rečenica bila izdvojena kao posebni stav i glasila bi: »Protiv rješenja tajnika Narodne skupštine i Saveznog izvršnog vijeća o službeničkim odnosima može se pokrenuti samo upravni spor«.

Poverenik Vlade FNRJ Milorad Vučković: Bolje bi bilo: »Protiv rešenja sekretara Narodne skupštine i Saveznog izvršnog veća o službeničkim odnosima može se pokrenuti samo upravni spor«.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Sasvim je dobro ovako.

Pretsednik: Onda u prvoj rečenici na kraju treba brisati riječi: »Protiv čijeg se rešenja može pokrenuti samo upravni spor«.

Prema tome, član 16, sa izmjenama u trećem stavu, glasi:

»O službeničkim odnosima službenika Narodne skupštine rešava sekretar Savezne narodne skupštine. O Službeničkim odnosima službenika administracije Saveznog izvršnog vijeća, koje ne postavlja Savezno izvršno vijeće, rešava sekretar Saveznog izvršnog vijeća. Za postavljanje službenika I vrste potrebna je saglasnost Saveznog izvršnog vijeća«.

Posljednja rečenica se izdvaja u posebni stav i glasi: »Protiv rješenja sekretara Narodne skupštine i Saveznog izvršnog vijeća može se pokrenuti samo upravni spor«.

Prima li se član 16? (Prima).

Prelazimo na član 17.

Sekretar čita član 17.

Mislim da treba staviti Ministarstvo unutrašnjih poslova Vlade FNRJ.

Pretsednik: Nema Vlade.

Dušan Diminić: Ne znam zbog čega se daje ovo ovlašćenje državnim sekretarima da mogu donositi propise o prekršajima i kaznama a ne da to bude pri Saveznom izvršnom vijeću. Mi smo diskutirali o tome; tu je bilo spomenuto da li bi trebalo da državni sekretari donose propise. Složili smo se da donose. Međutim, prilično je veliko ovlašćenje sekretarima da donose propise o prekršajima i kaznama. Treba ili da se to zadrži za Izvršno vijeće ili da Izvršno vijeće potvrdi takve propise naknadno.

Dr **Jerko Radmilović:** Ako smo se mi riješili da državnim sekretarima damo pravo na donošenje propisa, onda u čemu se manifestira donošenje propisa ako ne u tome da za sankcije tih propisa predviđamo odgovarajuće kazne.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Točno je to što kaže drug Radmilović.

Pretsednik: Pošto se niko ne javlja, prelazimo na član 18.

Sekretar čita član 18.

Ovdje imamo jednu štamparsku grešku: treba staviti član 16 stav 2 i stav 3. Znači izbrisati 17. U drugom redu treba izbrisati reč »državne«.

Pretsednik: Da li je dobro reći: »protiv akata sekretarijata« ili sekretara.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Bit će nekih akata koji će se prenositi na sekretara i zato je bolje reći »državnog sekretarijata«.

Dušan Diminić: U početku drugog stava stoji: »Protiv upravnih akata odbora...«, to bi značilo ustvari da postoji pravo žalbe predviđene uopće u svakom slučaju. Žalba se upućuje Izvršnom vijeću.

Poverenik Vlade FNRJ Milorad Vučković: Ne. Protiv akata državnog sekretara koja on donosi u prvom stepenu po pravilu nema mesta žalbi, već samo u upravnom sporu.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Mora se izričito predvidjeti pravo žalbe a inače ima samo upravni spor. Ne leži u našem sistemu da napravimo naše izvršno vijeće instancijom.

Pretsednik: Ako nema više niko ko želi da govori o ovome članu, prelazimo na član 20.

Sekretar čita član 20.

Ako uporedimo prvu tačku sa drugom i trećom, mi ćemo dobiti dojam da se u drugoj i trećoj tački radi o nekom trajnom ovlašćenju Saveznom izvršnom vijeću, a ne samo do početka rada Savezne skupštine. Da li se to htjelo? U obrazloženju se kaže da se to nije htjelo po drugoj tački, a po trećoj tački to nije istaknuto. U četvrtoj tački riječ

»državni« trebalo bi brisati. U šestoj tački može da ostane »državni«, jer se tu ne misle samoupravne ustanove.

Dušan Diminić: Prije svega da se to razjasni. Ovako, kako je formuliramo izlazi ne samo do nove Skupštine već i dalje. Ako tako uzmemo, onda mi izgleda da se svaki postojeći zakon može mijenjati jednom uredbom. Ne znam zašto je to potrebno. Zar ne bi moglo, obzirom na rad nove Skupštine, to da otpadne i da to Skupština uređuje onako kako je predviđeno u Ustavnom zakonu.

Što se tiče tačke 3 možda je praktično potrebno da se tako donese. A, ako se kaže da se to donosi poslije sastanka nove Skupštine, onda je to veliko ovlašćenje. Mijenjanjem stopa vodimo politiku cijena. Zadiremo duboko u privredu i mislim da bi se to ostavilo Skupštini ili, u najmanju ruku, da se stavi uz naknadnu potvrdu Skupštine.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Ja mislim da treba u stavu 2, u drugom redu, iza riječi »kao i da« ubaciti riječi »do početka rada Savezne narodne skupštine«. Isto tako, u stavu 3 treba rečenicu početi riječima: »da do početka Savezne narodne skupštine mijenja prosječne stope«.

Slažem se sa drugom Jerkom da u drugom redu stava 4 treba izbaciti riječ »državne« a početak stava 6 treba mijenjati tako da on glasi: »da savezne upravne ustanove može spajati...« (Prima se).

Pretsednik: Prelazimo na član 21.

Sekretar čita član 21.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Tu se predlaže da se u drugom redu iza riječi »svojim propisima« dodaju riječi »radi usklađenja sa ustavnim poretkom«.

Dr **Jerko Radmilović:** Radi objašnjenja pitam: ovdje se misli na to da se narodnim republikama stavlja u obavezu da svojim propisima odrede republičke organe uprave na koje se prenose poslovi koji su saveznim propisima stavljeni u nadležnost sadašnjih organa republičke vlade. To znači da iako narodne republike dosad nisu bile na to ovlašćene, otsada mogu da mijenjaju savezne propise u pogledu nadležnosti.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: To znači da ako je u isključivom zakonodavstvu propisano da je taj i taj organ republike nadležan, ovim se daje ovlaštenje republičkim organima da to promijene. Ja nisam uvjeren da takvo ovlaštenje nije donekle opasno.

Pretsednik: Prima li se član 21 sa predloženom izmjenom? (Prima). Prelazimo na član 22.

Sekretar čita član 22.

Ovaj stav meni izgleda suvišan.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Nije suvišan. Inače bi se moglo smatrati da odmah po usvajanju novog Ustavnog zakona njima pripada nagrada za rad kako to određuje Ustavni zakon.

Pretsednik: Ima li još ko šta da primjeti? (Nema). Prima li se član 22? (Prima). Prelazimo na član 23.

Sekretar čita član 23.

Dr **Ivo Sunarić:** Ja pozdravljam ovu odluku da se donese jedan propis na osnovu koga treba ispraviti biračke spiskove. Prilikom izbora za lokalne organe vlasti u našoj Republici pokazalo se da su birački spiskovi prilično zastareli. Bilo je mnogo grešaka i priličan broj građana nije mogao zbog toga da glasa. Ali meni izgleda da ovoj odredbi nije mesto u ovom trećem delu. Ja znam da se ne može dopuniti čl. 20 Zakona o biračkim spiskovima sada jednim posebnim zakonom. Ja bih se složio s tim da se to unese u ovaj zakon. Ali smatram da bi tu odredbu trebalo uvrstiti u posebnu 4 glavu, jer ta materija nema nikakve veze sa odredbama koje govore o sprovođenju Ustavnog zakona.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Mi smo shvatili treći dio ovoga zakona kao prelazne i završne odredbe a takva jedna odredba je također i odredba o ispravku i reviziji biračkih spiskova. Nama je to nužno za pripremu izbora. Mi smo u obrazloženju tako i nazvali ovu glavu. Prelazne i završne odredbe. To su razna ovlaštenja, pitanja prinadležnosti i t. d. Šta ima na primjer pitanje prinadležnosti veze sa ovlaštenjima. To je jedna vrlo šarena materija koja je sva stavljena u taj treći dio.

Pretsednik: Ja bih postavio pitanje da li je potreban stav 1 koji ustvari sadrži motivaciju za stav 2.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Potrebna je po zakonu o biračkim spiskovima, jer se birački spiskovi ispravljaju svake godine u siječnju a prepisuju svake pete godine. Zadnja revizija izvršena je godine 1950. pa bismo sada morali 5 godina čekati na novu reviziju. Obzirom da je kod ovih zadnjih izbora ustanovljeno da godine 1950. nije dobro izvršena revizija, a i od revizije od godine 1950. naovamo nastale su mnoge izmjene tako da već same po sebi čine biračke spiskove nepotpunim. Zbog toga je nužno da mijenjamo čl. 20. Zakona o biračkim spiskovima, a motivacija člana 1. potrebna je radi toga da se vidi zbog čega to činimo.

Boško Šiljegović: Zašto je tu uneta i odredba o vojnim licima?

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Zato što su vojne osobe unesene u posebne biračke spiskove koji se onda prepisuju i šalju na birališta. Mi smo ustanovili da to nije bilo naročito dobro. Drugovi iz vojne uprave sada se slažu da za to nema neke naročite potrebe da vojne osobe budu sve upisane u vojne biračke spiskove.

Poverenik Vlade FNRJ Milorad Vučković: Pri tome se radi samo o aktivnim licima. Oni koji služe vojni rok i dalje će se upisivati u vojne spiskove i onda će se samo aktivna vojna lica, naprimer, oficiri upisivati u biračke spiskove.

Pretsednik: Prima li se član 23? (Prima).

Sekretar čita član 24.

Pretsednik: Primali se? (Prima). I poslednji član 25.

Sekretar čita član 25.

Dr **Maks Šnuderl:** Molim da ovaj član kao što smo se sporazumeli, glasi: »Ovaj zakon stupa na snagu kad ga proglasi Narodna skupština FNRJ«.

Pretsednik: Ovim je pretres ovog zakonskog prijedloga završen.

Prelazimo na glasanje u cjelini. Molim da se izvrši prozivka.

Sekretar vrši prozivku.

Pretsednik: Pojedinačnim glasanjem zakonski prijedlog je jednoglasno usvojen.

U redakcionu komisiju predlažem dr Jerka Radmilovića s tim da sastavi i odborski izvještaj, a izvjestilac će se odrediti prilikom usvajanja izvještaja redakcione komisije.

Poverenik Vlade FNRJ dr Leon Geršković: Upozoravam na član 88 Prijedloga ustavnog zakona. Tamo bi zbog jednoobrazne redakcije u stavu 2 riječi »na odluku Saveznoj narodnoj skupštini« trebalo zamijeniti riječima »pred Saveznu narodnu skupštinu radi donošenja odluke«. (Prima se).

Pretsednik: Ovim je dnevni red sjednice iscrpen.

Zaključujem sjednicu, a iduću zakazujem za 8 januar 1953 godine u 17 časova.

(Sednica je zaključena u 18,30 časova).

60 седница

(8 јануара 1953)

Почетак у 17,10 часова.

Претседавао претседник др **Јосип Хрнчевић.**

Претседник: Отварам 60 седницу. Молим да се изврши прозивка.

Секретар др Јерко Радмиловић врши прозивку.

Претседник: Извршеном прозивком констатовано је да имамо кворум за рјешавање. Молим да се прочита записник 59 сједнице.

Секретар чита записник 59 седнице од 7 јануара.

Претседник: Има ли примједаба? (Нема). Записник се овјерава. Сада бисмо прешли на подношење извјештаја редакционе комисије о Приједлогу закона о спровођењу Уставног закона. Молим друга Радмиловића да поднесе извјештај.

Др **Јерко Радмиловић** чита извештај редакционе комисије.

Претседник: Чули смо извјештај редакционе комисије. Има ли ко примједаба на овај извјештај, и да ли ко тражи ријеч о овом извјештају? (Не јавља се нико). Пошто нема никаквих примједаба на извјештај редакционе комисије, установљавам да је извјештај примљен у цјелини.

За извјестиоца смо изабрали прошли пут мене. Желим да извјестим Законодавни одбор да сам се са другом Пијаде споразумио да саставимо један заједнички извјештај за Приједлог уставног закона и за Приједлог закона о спровођењу Уставног закона. Да ли сте сагласни са тим да се само једанпут чита извјештај Законодавног одбора пред Скупштином за оба ова приједлога и за оба вијећа. (Прима се).

Бошко Шиљеговић: Ја бих предложио, пошто ће бити заједничка седница, да то исто учинимо и са Предлогом закона о изменама и допунама Закона о војној обавези.

Претседник: То је нешто друго. Пошто смо на претходној сједници извршили појединачно гласање о овом законском приједлогу, сада за-

вршавамо рад на претресу Приједлога закона о спровођењу Уставног закона.

Друг Пијаде, у сарадњи са Савјетом за законодавство и изградњу народне власти, поднио је Приједлог одлуке о пословном реду за избор Претсједника Републике и Савезног извршног вијећа сходно одредбама чл. 5 Приједлога закона о спровођењу Уставног закона. Ја предлажем да овај Приједлог одлуке ставимо на дневни ред нашег Законодавног одбора. Усваја ли се овај дневни ред? (Усваја).

Прелазимо на претрес Приједлога одлуке о пословном реду за избор Претсједника Републике. Тражи ли ко ријеч у начелу? (Не јавља се нико). Пошто нико не тражи ријеч у начелу, стављам Приједлог одлуке о пословном реду за избор Претсједника Републике и Савезног извршног вијећа на гласање у начелу. Ко је за нека дигне руку? (Сви дижу руку). Има ли ко против? (Нема). Констатирам да је Приједлог одлуке о пословном реду за избор Претсједника Републике и Савезног извршног вијећа у начелу примљен.

Прелазимо на претрес у појединостима.

Секретар чита наслов и члан 1.

Претседник: Има ли примједаба? (Нема). Прима ли се? (Прима).

Секретар чита члан 2.

Претседник: Жели ли ко да говори? (Не јавља се нико). Прима ли се члан 2? (Прима).

Прелазимо на члан 3.

Др **Милорад Влајковић:** Ако се деси да не буде присутан претседник једног већа онда га замењује један од потпретседника. Пошто је он онда претседавајући он врши функцију претседника?

Повереник Владе ФНРЈ Милорад Вучковић: То је функција претседника а када је он спречен замењује га један од потпретседника, па и у овом случају.

Претседник: Пошто више примједаба нема, питам: прима ли се члан 3 како је предложен? (Прима).

Прелазимо на члан 4.

Секретар чита члан 4.

Бошко Шиљеговић: Како се утврђује да ли је присутан довољан број посланика?

Претседник: Може прозивком.

Др **Јерко Радмиловић:** Сада ћемо имати начин избора.

Претседник: Има ли ко шта да примјети? (Нема).

Члан 4 је примљен без измјена.

Прелазимо на члан 5.

Секретар чита члан 5.

Бошко Шиљеговић: Да ли је то само једна кандидатска листа?

Повереник Владе ФНРЈ Милорад Вучковић: Може се поднети неколико листа, колико има предлагача.

Бошко Шиљеговић: Може ли бити више листа?

Повереник Владе ФНРЈ Милорад Вучковић: Може, 20 посланика може поднети једну листу.

Бошко Шиљеговић: Онда би требало ставити „кандидатске листе".

Претседник: Да ли је ово у складу са Уставним законом кад се каже да се Претсједник Републике може бирати из Вијећа произвођача и из Савезног вијећа, а чланови Извршног вијећа само из Савезног вијећа. Овдје, међутим, кажемо да кандидати за Претсједника Републике и за Савезно извршно вијеће могу бити предложени из реда чланова Савезног вијећа и Вијећа народа?

Повереник Владе ФНРЈ Милорад Вучковић: Сада немамо Веће произвођача.

Претседник: Значи ово важи за садашњу Народну скупштину. Прима ли се члан 5 како је предложен? (Прима).

(За овим је Законодавни одбор прихватио без измена чланове 6, 7, 8, 9 и 10 Предлога одлуке о пословном реду за избор Претседника Републике и Савезног извршног већа).

Претседник: Прелазимо на члан 11.

Секретар чита члан 11.

Др **Макс Шнудерл:** Шта значи „већину гласова од укупног броја посланика"? Ако су три кандидата онда онај ко је изабран мора имати више од друга два кандидата заједно.

Повереник Владе ФНРЈ Милорад Вучковић: Ту се ради о томе да мора имати више од укупног броја посланика који су посланици у Скупштини. Тиме није речено да мора имати више од друге двојице.

Др **Макс Шнудерл:** Он мора имати већину свих посланика у Скупштини а не само присутних.

Милан Поповић: У ранијем члану се каже да мора постојати већина присутних, а овде се каже већина од укупног броја посланика.

Повереник Владе ФНРЈ Милорад Вучковић: Тамо је било само одређивање кворума да би се могло приступити избору.

Милан Поповић: У претходном члану смо имали такву формулацију да треба да буде присутан један више од половине и у једном и у другом већу, а сада кажемо да треба да буде већина укупног броја посланика. То ми изгледа некако друкчије.

Вељко Зековић: Прво је услов за кворум, а ово друго за избор.

Милан Поповић: Може да се ради са кворумом када је присутно половина плус један, а може и да се бира са половином плус један.

Вељко Зековић: То не важи за избор него за кворум.

Др **Јерко Радмиловић:** За кворум је потребно да буде присутно посланика половина више један, и онда бисмо морали сви гласати за њега да би био изабран.

Претседник: Пошто примједаба нема, члан 11 је примљен без измјена.

Прелазимо на члан 12.

Секретар чита члан 12.

Да ли одговара ова формулација „равноправне социјалистичке заједнице"? Заједница не може бити равноправна него су народи равноправни у заједници.

Претседник: Било би тешко рећи: „наших равноправних народа". Ја мислим да се ту зна да се овдје ради о равноправности народа Југославије.

Ако више примједаба нема, можемо сматрати да је члан 12 примљен без измјена.

(За овим је Законодавни одбор, једногласно и без измена прихватио чланове 13 и 14 Предлога одлуке о изборном реду).

Прелазимо на члан 15.

Секретар чита члан 15.

Ово је систем листа, дакле, друкчије него код избора Претсједника Републике.

Вељко Зековић: Гласање је јавно.

Претседник: Има ли још примједаба? (Нема).

Члан 15 примљен је без измјена.

Прелазимо на члан 16.

Секретар чита члан 16.

Пошто је Извршно вијеће састављено од Претсједника Републике и чланова Извршног вијећа поставља се питање како довести у склад ову листу са Извршним вијећем као таквим.

Др **Макс Шнудерл:** Он је по својој функцији Претседника Републике већ у Извршном већу.

Претседник: То значи и члан 16 је примљен без измјена.

Прелазимо на члан 17.

Секретар чита члан 17.

Претседник: Ту се тражи исти кворум као и за избор Претсједника Републике.

Повереник Владе ФНРЈ Милорад Вучковић: Да, само тамо је заједничка седница.

Претседник: Члан 17 можемо примити без измјена с тим да у другом реду првог става исправимо штампарску грешку, тј. да умјесто „кандидатом“ ставимо „кандидате“.

Прелазимо на члан 18.

Секретар чита члан 18.

Претседник: Пошто нема примједаба, прелазимо на гласање у појединостима. Молим да се изврши прозивка.

Секретар врши прозивку.

(После прозивке)

Претседник: Установљавам да је Приједлог одлуке о пословном реду за избор Претседника Републике и Савезног извршног вијећа у нашем Законодавном одбору једногласно прихваћен.

Др **Иво Сунарић:** Чији је ово предлог?

Претседник: Ово је приједлог законодавних одбора. Значи, морамо имати извјестиоца. Ја бих предложио за извјестиоца друга Салаја. (Прима се).

Пошто је овим рад Законодавног одбора исцрпен, закључујем ову сједницу а наредну ћемо заказати писменим путем.

(Седница је закључена у 17,55 часова).

Sastanak redakcione komisije

(6 januara 1953)

Početak u 9,30 časova.

Pretsedavao dr **Hinko Krizman.**

Prisutni:

Narodni poslanici dr Maks Šnuderl, dr Jerko Radmilović i Gojko Garčević.

Poverenici Vlade FNRJ dr Jovan Đorđević, Milorad Vučković i dr Leon Geršković.

Dr **Jerko Radmilović:** Obzirom na činjenicu da smo imali amandmane uz tekst koji će biti razdeljen poslanicima, da mi uzmemo amandmane kao sastavni dio prijedloga.

Dr **Maks Šnuderl:** Ja mislim da uzmemo sve i amandmane i tekst.

Dr **Jovan Đorđević:** Ja bih nazvao to amandmanima i neka oni udu u vaš izveštaj, da ne bismo štampali posebno amandmane. Ja mislim da ne bi trebalo ponovo štampati, nego navesti šta je u jednom odboru a šta u drugom primljeno i šta je definitivno primljeno.

Imamo predlog za izmenu naslova. On sadrži jedno obrazloženje i naslov (čita):

Da bi se ustavni sistem doveo u sklad sa promenama ostvarenim u osnovama društvenog i političkog uređenja zemlje, Narodna skupština Federativne Narodne Republike Jugoslavije donosi Ustavni zakon o osnovama društvenog i političkog uređenja i saveznim organima vlasti.

Dr **Maks Šnuderl:** Time nismo ništa dobili. Bolje da zadržimo naslov bez toga uvoda. Uvod bi imao smisla ako bi se Zakon nazvao Ustavni zakon.

Dr **Jovan Đorđević:** Pa nazvan je Ustavnim zakonom.

Dr **Maks Šnuderl:** Sada imamo ovaj dodatak tako da je naslov suviše dugačak.

Dr **Jovan Đorđević:** I jedno i drugo je potrebno. Uvod opravdava donošenje zakona.

Ja bih predložio da dr Krizman bude pretsedavajući. (Prima se). Čitaćemo samo izmene i dopune prvo iz jednog a potom iz drugog odbora.

Pretsedavajući dr Hinko Krizman: Ima li izmjena na član 1? (Nema). A kod člana 2?

Dr **Leon Geršković:** Ima. Umjesto ovog »drugih oblika učešća građana«, ja mislim da bi trebalo naći neku bolju stilizaciju da se to dva puta ne ponavlja. Smatram da je prvi tekst bio bolji i ja bih ostavio stari tekst. (Prima se).

Pretsedavajući: Ostajemo, dakle, pri prvobitnom tekstu. Ima li izmjena u članu 3? (Nema). A u članu 4? (Nema). U članu 5? (Nema). U članu 6?

Dr **Maks Šnuderl:** Ima. Ja ne bih bio za to da u stavu trećem izbacujemo reč »samostalno«. Ja mislim da je to princip samoupravljanja.

Pretsedavajući: Oni ne raspolažu dohotkom.

Dr **Jovan Đorđević:** Oni samostalno utvrđuju svoje planove i mi te planove nazivamo samostalnim planovima i oni su u planiranju samostalni.

Dr **Leon Geršković:** Nitko njima ne određuje kako će proizvoditi i oni su u svome radu ustvari samostalni.

Gojko Garčević: To ipak nije samostalno. Tu su ipak neki propisi kojih oni moraju da se drže.

Dr **Leon Geršković:** Oni samostalno rade, ali je samo način raspodjele dohotka određen.

Gojko Garčević: To ništa ne potencira i ništa ne kazuje.

Dr **Maks Šnuderl:** Ovo »samostalno« to je elemenat samoupravnosti.

Dr **Jovan Đorđević:** To smeta tamo gde se kaže da samostalno raspolaže dohotkom, a ovde ima razloga.

U osmom redu odozgo (stav 1), posle reči »planove« i posle tačke i zapete treba dodati: »u pravu privredne organizacije« da bi bilo jasnije. To je predlog Veća naroda.

Dr **Leon Geršković:** Važnije je da ona raspolaže dohotkom, pri čemu je minimum određen zakonom. Zato se ovdje poslije »zarade trudbenika« ubacuju ove riječi: »pri čemu se organizaciji garantuje zakonom određeni minimum«.

U trećem stavu, treći red, ubacuje se »u pravu privredne organizacije« umjesto riječi »pri čemu se«. Cijela ta rečenica glasi: »pri čemu se organizaciji garantuje zakonom određeni minimum«.

Gojko Garčević: Da li je ovo dobra stilizacija »pri čemu se trudbenicima...«. Bolje bi bilo »garantujući...«.

Dr **Leon Geršković:** »Pri čemu se trudbenicima u privrednim poduzećima zakonom garantuje minimalna zarada iz društvenih sredstava«.

Pretsedavajući: Dobro.

Kako stojimo sa članom 7.

Dr **Jovan Đorđević:** Prve tri alineje ostaju prema zapisnicima jednog i drugog odbora.

Dr **Jerko Radmilović:** Da se briše »općine, grada i sreza«.

Dr **Jovan Đorđević:** Tako je i u zapisniku.

Gojko Garčević: Da li je brisano »samostalno« u pretposlednjem redu četvrtog stava?

Dr **Jovan Đorđević:** Nije brisano. Međutim, predložio bih da se i u četvrtom redu ne ponavlja »saveznom društvenom planu i republičkom društvenom planu« nego da stavimo »saveznom i republičkom društvenom planu«. Ovo treba da se shvati kao načelo koje razrađuju zakoni i zato treba da je to ovde što manje precizirano.

Dr **Leon Geršković:** Ako se briše »općine, grada i kotara« zašto je onda ubačeno »kao i«?

Milorad Vučković: Zato što može da se radi o zemljištu i zgradama.

Dr **Leon Geršković:** To je pravo svih narodnih odbora, a ovo je pravo općine i grada.

Milorad Vučković: Ne misli se na određeni stepen, nego se uopšte govori o pravu narodnog odbora u celini. Tačno je da ovo pravo ima opština i grad i da za njih važi ova prezumcija.

Dr **Jovan Đorđević:** Unosi se zabuna, jer niz prava nemaju svi narodni odbori, a koja će prava imati to će se rešiti zakonom.

Dr **Leon Geršković:** Mi to baš hoćemo da damo Ustavom. Ranije je bilo da pravo upravljanja imaju samo narodni odbori općine i grada. Prije smo imali apsolutnu klauzulu, a ostali smo na ovome što piše u Zakonu o narodnim odborima i to je garancija općinama i gradovima.

Dr **Jovan Đorđević:** To je garancija koja postoji u Zakonu o narodnim odborima, i niko je ne menja, ali se ovde radi o opštoj fizionomiji narodnog odbora. Ako mi to prihvatimo od početka onda moramo

i ovde. Mi dajemo Ustavom da to lokalni organi vrše, a da li će svi stepeni vršiti to je druga stvar.

Dr **Leon Geršković:** Ja se ne slažem.

Dr **Jerko Radmilović:** To će se morati dati u republičkim ustavima, a nije nužno ovdje.

Dr **Jovan Đorđević:** Ovo nije večita norma.

Milorad Vučković: Ovo bi se svelo na odnos prema drugim organima van narodnih odbora.

Dr **Jovan Đorđević:** U ovom aspektu to nije bitno.

Dr **Leon Geršković:** Onda nije ni potrebno brisati. Ja ne smatram da treba da se briše »općine, grada i kotara«, jer smatram da je to osnovno.

Dr **Jovan Đorđević:** Čak i da je bitno mora se brisati.

Dr **Leon Geršković:** Ja mislim da je to pogrešno. Ovdje smo htjeli zajamčiti općini i gradu...

Dr **Jovan Đorđević:** To nije tačno. To smo garantovali u Zakonu o narodnim odborima. Mi ovde dajemo opšte pravo i njegovo mesto kroz ovlašćenja koja ima.

Dr **Leon Geršković:** Ovdje imamo dalje »u pravu narodnog odbora da statutom propisuje svoju unutrašnju organizaciju«. Tu se briše »unutrašnju« i dodaje se »poslovanje«.

Dr **Jovan Đorđević:** Da li je to tačno da statut propisuje organizaciju?

Dr **Maks Šnuderl:** Ali poslovanje propisuje.

Milorad Vučković: Ne samo to, nego i ustrojstvo narodnih odbora.

Dr **Maks Šnuderl:** On određuje koja će opština imati seoski odbor. To nije samo unutrašnja organizacija.

Gojko Garčević: Da li se briše »unutrašnja« i dodaje »poslovanje«?

Dr **Jovan Đorđević:** Da.

Pretsedavajući: Onda brišemo »općine, grada i sreza« i »unutrašnju«.

Dr **Jovan Đorđević:** Tako je.

Pretsedavajući: Šta je sa članom 8?

Milorad Vučković: U njemu nema izmena.

Pretsedavajući: Onda prema zapisniku. Član 9.

Dr **Jovan Đorđević:** Sigurno da je ovo »suverenitet narodnih republika« relativna stvar u društveno političkim odnosima, pa ako hoćete

i državni suverenitet velikih nacija. Ali ako brišemo, otišli bismo u onu grešku koju su imali Nemci o državama koje nisu suverene, što je stvar još besmislenija. Mi u 1 članu republičkih ustava to kažemo.

Dr **Maks Šnuderl:** Ne treba to reći. Francuzi zagovaraju da su države bez suvereniteta.

Dr **Jovan Đorđević:** Kako može biti država koja nije suverena?

Dr **Maks Šnuderl:** Ja mislim samo o prenošenju na savez.

Dr **Jovan Đorđević:** Ovde to nije bitno.

Dr **Jerko Radmilović:** »Štiti jedinstvo i ravnopravnost naroda Jugoslavije« a ostatak rečenice brisati. Drug Kardelj je brisao i složio se s time.

Dr **Jovan Đorđević:** Sigurno je bolje da ne stoji ništa. Ruska je teorija da stariji brat štiti mladeg. Štiti ga čak i kad krade.

Pretsedavajući: U pogledu drugog stava oba su odbora predložila istovetnu izmjenu.

Dr **Leon Geršković:** Napomenuo bih da ovu formulu imamo i kasnije, gdje neposredno izvršenje saveznih zakona spada u organe savezne državne uprave. Savezne zakone neposredno izvršuju savezni organi.

Dr **Jovan Đorđević:** To se kaže i u prednjem stavu. Ovo je opšta pretpostavka i onda se kaže koji su to zakoni. Ovo je osnova za ono tamo.

Pretsedavajući: Neki poslovi će ostati. Ono će drugo savezni organi neposredno izvršavati.

(Za ovim su članovi 10 i 11 primljeni prema zapisnicima odbora).

Pretsedavajući: Na redu je član 12.

Dr **Leon Geršković:** Posljednjem stavu treba dodati ovu konačnu stilizaciju: »Državljanin jedne republike uživa u svakoj republici ista prava kao i njen državljanin«. (Prima se).

Pretsedavajući: Ima li promjena u članu 13? (Nema).

Kako stoji stvar sa članom 14?

Dr **Jovan Đorđević:** »Savezna narodna skupština vrši određene izvršne poslove preko saveznih organa uprave«... Ja mislim da je to jedna metafora suviše gruba pa i netačna. Bilo je diskusije...

Dr **Maks Šnuderl:** Bolje je ono što je bilo ranije. Princip jedinstva vlasti više je bio izražen u prvoj dikciji.

Milorad Vučković: Imamo druge odredbe koje određuju te odnose. Ovo je bolje izostaviti.

Dr **Jovan Đorđević:** Najbolje da ovo »organe uprave« — brišemo.

Dr **Maks Šnuderl:** Ja bih ostavio staru stilizaciju.

Dr **Leon Geršković:** Ovdje se govori o tome tko izvršava prava federacije. Tako se kaže da i sud vrši neka prava federacije. Možemo »upravne organe« izostaviti.

Dr **Maks Šnuderl:** Bolje je da ostane stara stilizacija. I drug Kardelj se s time složio.

Dr **Jovan Đorđević:** Po mom mišljenju, stara stilizacija je rdava.

Dr **Maks Šnuderl:** Skupština vrši upravne poslove preko upravnih organa ... Prezidijum je njen organ. Tu dolazi i planiranje.

Dr **Leon Geršković:** To Narodna skupština vrši posredno. Kada se kaže »vrši se« onda to više nije Skupština.

Gojko Garčević: Da li Skupština neposredno preko organa uprave vrši takve poslove.

Dr **Jerko Radmilović:** Neposredno je samo ono što Narodna skupština radi a ovo je posredno.

Gojko Garčević: Nemaš više ni jednog organa koji je u takvom odnosu prema Narodnoj skupštini kao što su Pretsednik Republike i Savezno veće.

Milorad Vučković: Ne može se iz ovoga zaključiti da su oni neposredni organi Skupštine. Bitno je samo da Skupština daje smernice, liniju i direktive za rad organa državne uprave.

Gojko Garčević: Iz ovoga bi izlazilo da se radi o specijalnim slučajevima. Ja bih dvojio izvršne organe od organa uprave. Izvršni organi su Pretsednik Republike i Izvršno veće, a organi uprave su u vezi sa izvršnim organom, sa Izvršnim većem.

Milorad Vučković: Ali i sa Skupštinom i onda može diskutovati o radu organa. Nema značaja da li postoji neposredna veza nego da svi oni odgovaraju Skupštini.

Gojko Garčević: To bi onda značilo da bi Skupština imala izvesne poslove koje neće sprovoditi preko Pretsednika Republike i Izvršnog veća nego preko nekog trećeg.

Dr **Leon Geršković:** Vi to promatrate u drugom aspektu. Narodna skupština ne vrši svu svoju vlast preko Izvršnog vijeća. Medutim, ovdje hoće da se kaže tko izvršava prava federacije.

Gojko Garčević: Nije to smisao ove odredbe. Tu se govori o određenim poslovima. To bi bili poslovi koje ne mogu da vrše Izvršno veće i Pretsednik Republike a ja pitam imali li takvih poslova i treba li da ih ima.

Dr **Leon Geršković:** Garčevićeva argumentacija je točna: Narodna skupština ne uspostavlja neposredni kontakt. Međutim, ovdje se radi o tome tko izvršava prava federacije.

Dr **Jovan Đorđević:** Ne, ne radi se o tome. Ova je odredba unesena da bi se pokazalo jedinstvo vlasti, inače bi bila nepotrebna.

Gojko Garčević: Ja mislim da se ovim ruši jedinstvo vlasti. Slabost ove formulacije je u tome da njome potpuno odvajate organe. Jedini je izlaz da se briše ovo »određene poslove«.

Dr **Jovan Đorđević:** To bi možda bilo bolje, jer je to ustvari administracija koja se formira radi vršenja izvesnih poslova, mada opet ta administracija kod nas dobija značaj i ovlašćenja tako da ne bi bilo najsrećnije rešenje ako bismo izostavili ovo što se predlaže.

Dr **Leon Geršković:** Ovdje bismo mogli kazati »... Savezna narodna skupština neposredno i preko Predsjednika Republike i Saveznog vijeća kao svojih organa« i »... određene izvršne poslove vrši i preko saveznih organa«, tako da Savezno vijeće vrši te određene poslove.

Pretsedavajući: Tu je razlika između saveznih organa i upravnih organa. Mi smo to u redakciji htjeli da rastavimo i stavljen je naglasak na određene izvršne poslove. To znači zakonom određene.

Gojko Garčević: To bi značilo povezanost organa uprave sa Izvršnim većem a to je neposredno.

Dr **Maks Šnuderl:** Ili da se ovo briše ili da ostane stara formulacija.

Gojko Garčević: Za mene je ovo jedna stvar koja uopšte ne bi bila potrebna. Ja kad čitam dolazim do zaključka da Narodna skupština, pored Pretsednika Republike i Izvršnog veća, uspostavlja tamo još treće i desete organe da mimo Pretsednika Republike i Izvršnog veća sprovode izvršne poslove a to je rušenje jedinstva vlasti.

Milorad Vučković: Zato je rečeno »i preko«.

Gojko Garčević: Onda nemamo jedinstvo izvršne vlasti.

Milorad Vučković: Jedinstvo se postiže samo kroz Skupštinu.

Dr **Leon Geršković:** »... Savezno izvršno vijeće vrši određene upravne poslove i preko...«.

Dr **Jerko Radmilović:** To smo imali, ali i to ima svoju slabost.

Milorad Vučković: To smo izričnо izbrisali.

Dr **Leon Geršković:** Ne možemo mimoići organe državne uprave. Narodna skupština uvijek vrši svoju vlast preko Izvršnog vijeća.

Dr **Jerko Radmilović:** Onda ne možemo zabraniti da govore da je upravni organ Savezno izvršno vijeće a ne Narodna skupština.

Pretsedavajući: Ili da ostane ovako...

Gojko Garčević: To je anomalija: Savezna Narodna skupština preko organa uprave.

Dr **Jerko Radmilović:** Onda moramo reći da su organi uprave organi Izvršnog vijeća. Ali, time smo razbili jedinstvo vlasti. Ja nisam protiv toga, ali kad budem predavao govoriću da su organi uprave organi Saveznog izvršnog vijeća.

Dr **Jovan Đorđević:** Da pokušam: »Samo određene izvršne poslove vrše savezni organi uprave prema smernicama i pod nadzorom Saveznog izvršnog veća«. Ovo »samo« nije nužno.

Gojko Garčević: To je u redu.

Pretsedavajući: Prema tome, konačna formulacija: »Određene izvršne poslove vrše savezni organi uprave prema smernicama i pod nadzorom Saveznog izvršnog veća«. (Prima se).

Ima li primjedaba na član 15?

Dr **Leon Geršković:** U točki 5, u stavu pod a), treći red, ispred riječi »imovinski zakonik« mi smo stavili »o socijalnom osiguranju«.

Dr **Jovan Đorđević:** U tački 1 umesto »odlučivanje o« treba da ostane samo »promena Ustava«.

U 12 redu posle reči »narodne odbrane« umesto »i« staviti zapetu. Na kraju ovoga stava treba staviti »i njihovom opozivanju«.

Dr **Leon Geršković:** U točki b) u šestom redu umjesto »o suzbijanju zaraznih bolesti...« staviti »o mjerama za suzbijanje zaraznih bolesti i za zaštitu narodnog zdravlja«. Time smo onda obuhvatili sve.

U točki 7. na kraju dodati »u okviru prava federacije«.

U točki 9. u trećem redu umjesto riječi »razgraničenja« treba staviti »teritorijalnih promjena«.

Pretsedavajući: Jeste li saglasni? (Jesmo).

Prelazimo na član 16.

U drugom stavu umjesto množine treba staviti jedninu: »U oblasti u kojoj je donet savezni osnovni zakon, narodna republika može donijeti svoje dopunske zakone«.

U stavu 3, druga rečenica, treba da glasi: »Narodna republika donosi svoje zakone u saglasnosti sa načelima općeg zakona«.

Stav 3: »U svim ostalim oblastima narodna republika donosi svoje zakone samostalno«.

U stavu 5, u početku, umjesto »Narodne republike mogu«, treba staviti »Narodna republika može«. (Prima se).

Dr **Jerko Radmilović:** U poslednjem stavu u prvoj rečenici mi smo stavili: »Prijedlog za ocjenu saglasnosti republičkih ustava i republičkih zakona i saveznih zakona...«

Dr **Jovan Đorđević:** Ja mislim da će to sama Narodna skupština rešavati.

Dr **Leon Geršković:** I ja mislim da to treba sama Skupština odlučiti da li će o tome rješavati. To je političko pitanje i zato to ovdje ne treba stavljati.

U četvrtom redu posljednjeg stava, ispred riječi »narodni odbor« mi smo stavili »predstavničko tijelo autonomne jedinice«.

Dr **Jovan Đorđević:** Ja ne bih stavio »jedinice«, nego »pretstavničko telo autonomne pokrajine i autonomne oblasti«. Jedinica je vojnički termin.

Pretsedavajući: Prima li se? (Prima).

Ima li šta za član 17?

Dr **Leon Geršković:** U drugom stavu, prvi red, umjesto riječi »odvajaju se federaciji« mi smo stavili »za federaciju«. Onda imamo novi treći stav:

»Odluka referenduma je obavezna. Dvije godine od izvršenog referenduma ne može se donijeti zakon ili drugi akt vlasti protivan odluci referenduma«.

Dr **Jovan Đorđević:** Referendum je glasanje birača o jednom pitanju i zato bih ja kazao »odluka biračkog tela«.

Dr **Leon Geršković:** Referendum možemo shvatiti kao instituciju.

Možemo staviti »Odluka biračkog tijela je obavezna. Dvije godine od izvršenog referenduma ne može se donijeti zakon ili drugi akt vlasti protivan odluci biračkog tijela«. (Prima se).

Pretsedavajući: Član 18? (Prima se).

A član 19? (Prima se).

Milorad Vučković: I član 20 nema izmena.

Pretsedavajući: U članu 21 u poslednjem redu, umjesto riječi »za« treba staviti »na«. (Prima se).

Šta je sa članom 22? (Prima se).

Dr **Jovan Đorđević:** U članu 23 treba brisati prvi stav kao suvišan. Osim toga, imam da predložim i ove stilske ispravke:

U članu 10, prvi stav, umesto reči »Teritorija savezne države« treba da se stavi »Federativna Narodna Republika Jugoslavija«. — U članu 12, na kraju drugog stava, umesto reči »savezne države« da se stavi »Federativne Narodne Republike Jugoslavije«. (Prima se).

Pretsedavajući: Šta je sa članom 24?

Milorad Vučković: Ostaje bez promena, a i član 25, u stavu drugom, treći red, treba brisati reč »odgovarajućih«, dok u članu 26 treba

izostaviti ceo drugi stav, i, najzad, u članu 27 u drugom stavu, prvi red umesto reči »za« stavlja se reč »na«. (Prima se).

Dr **Jovan Đorđević:** Član 28, prvi stav, treba da glasi: »Poslanike za Veće proizvodača biraju kao pretstavnike svojih privrednih organizacija radnici i službenici privrednih preduzeća i članovi zemljoradničkih zadruga, kao i zanatlije i zanatski radnici«. (Prima se).

U članu 29 izostavlja se poslednji stav. (Prima se).

U članu 30 između reči »uživa« i »biračko« umeće se reč »opšte«.

Posle toga dodaje se nov član 31, koji se sastoji iz poslednjeg stava čl. 26 i poslednjeg stava čl. 29, tako da glasi:

»Član 31

Narodni poslanici izabrani u Veće proizvodača stiču pravo odbornika Veća proizvodača narodnog odbora sreza, odnosno grada na čijem su području izabrani«. (Prima se).

Pretsedavajući: Pošto smo ovo primili, numeracija se sada pomera naviše za jedan. To znači, raniji član 31 postaje sada član 32. Ima li primjedaba? (Nema).

Ima li primjedaba na novi član 33?

Dr **Jerko Radmilović:** Treba brisati riječ »kao«. (Tako je).

Pretsedavajući: Onda prelazimo na član 34 po novoj numeraciji.

Dr **Leon Geršković:** U trećoj točki mi smo u Odboru Saveznog vijeća riječ »isključivih« zamijenili riječju »isključivo«, tako da glasi: »u donošenju isključivo saveznih zakona...«

Dr **Maks Šnuderl:** To je u skladu sa članom 15.

Dr **Leon Geršković:** Ovdje se radi o isključivo saveznim zakonima, dok u slijedećoj točki imate osnovne zakone.

Dr **Maks Šnuderl:** Na kraju treće tačke treba ispred riječi »poslanika« dodati »narodnih« a riječi »Savezne narodne skupštine« se brišu.

Dr **Leon Geršković:** Ovdje se kaže »o izboru i opozivanju...«, a to je nepravilno. Treba »o izboru i opozivu« a ne »opozivanju«, jer se tu radi o instituciji. Druga je stvar kada se opozivanje vrši kao radnja.

Milorad Vučković: Opozivanje je radnja, ali je tako odlučeno.

Dr **Leon Geršković:** U čitavoj zakonodavnoj terminologiji imali smo »opoziv«. Opoziv je institucija.

Milorad Vučković: Drugi ne smatraju tako.

Dr **Leon Geršković:** Mi smo dosad u čitavom zakonodavstvu tako smatrali i čemu je potrebna ta »revolucija« u jeziku? Opoziv je usta-

novljen otkad se govori političkim jezikom. Zašto je potrebno insistirati na goroj riječi. Kada već godinama postoji termin onda neka ostane i dalje ako nemamo neki bolji kojim bismo ga zamijenili. Izbor i opoziv su ustaljeni politički termini.

Milorad Vučković: Kad se radi o radnji onda treba opozivanje.

Dr **Leon Geršković:** Ovdje se radi o ustanovi.

Milorad Vučković: To je rešio kolegijum profesora.

Dr **Leon Geršković:** Izbor i opoziv su institucije, a drugo je ako se govori o postupku opozivanja.

Gojko Garčević: Da prihvatimo »opoziv«. Onda to treba i u čl. 15 promeniti.

Milorad Vučković: Tamo može da ostane jer se kaže »njihovom opozivanju«.

Dr **Leon Geršković:** U vezi sa četvrtom točkom pala je primjedba da se u redakciji razmotri da li je riječ »dažbina« dobra.

Pretsedavajući: To je dobro.

Dr **Maks Šnuderl:** Peta tačka se briše.

Pretsedavajući: Zašto se briše?

Dr **Leon Geršković:** Zato što nema općih zakona u oblasti privrede.

Pretsedavajući: U redu.

Dr **Leon Geršković:** U ovaj član kao nove točke 7, 8 i 9 treba unijeti točke 6, 7 i 8 ranijeg člana 35, s tim da točka 10 postane točka 8.

Dr **Jovan Đorđević:** Ovo je u redu.

Dr **Leon Geršković:** Prema tome, točka 7 glasila bi:

»U odlučivanju o produženju mandata Skupštine, u utvrđivanju da su prestale okolnosti zbog kojih je mandat Skupštine bio produžen...«

Da li ima negdje da se Skupština može raspustiti i prije isteka mandata?

Dr **Jovan Đorđević:** Ima u članu 21.

Dr **Leon Geršković:** Onda nema mjesta ovome »prije isteka vremena za koje je Skupština izabrana«.

Dr **Jerko Radmilović:** Znači, ova bi tačka otprilike glasila: U odlučivanju o raspuštanju Skupštine, u utvrđivanju da su prestale okolnosti zbog kojih je mandat Skupštine bio produžen, kao i o odlučivanju o raspuštanju Skupštine.

Dr **Leon Geršković:** Znači, brisali smo točku 5) a točka 6) je postala točka 5), točka 7) postala je točka 6), a točka 6) iz čl. 35. postala

je točka 7), točka 7) iz člana 35. postala je točka 8), točka 8) iz čl. 35. postala je točka 9), a točka 8) iz čl. 34. (po novoj numeraciji) postala je točka 10).

Dr **Jovan Đorđević:** Tako je.

Pretsedavajući: Ima li što za član 36?

Dr **Leon Geršković:** Ovdje imamo novu točku 5): »Bira i razrješava članove odbora i komisija Savezne skupštine«. (Prima se).

Pretsedavajući: Ima li što za član 37? (Nema).

U članu 38, u trećem stavu, prvi red, treba brisati riječi »ni poslije toga«. (Prima se).

Ima li što za član 39? (Nema).

U čl. 40, prvi stav, treba da glasi: »Vijeće proizvodača može davati preporuke privrednim organizacijama za njihov rad i državnim organima i samoupravnim ustanovama u pitanjima iz oblasti privrede, rada i socijalnog osiguranja.

U drugom stavu, drugi red, treba brisati riječ »tih«. (Prima se).

Ima li što za član 41?

Dr **Leon Geršković:** Mi smo usvojili da ovaj član glasi: »Svaki dom sam rješava o verifikaciji mandata svojih članova«. (Prima se).

(Za ovim su članovi 42. i 43. primljeni bez promena, po zapisniku oba odbora).

Pretsedavajući: U naslovu pod b) iznad člana 44, poslije riječi »autonomne pokrajine i« dodaje se »autonomne«.

Dr **Jovan Đorđević:** Pošto imamo u naslovu »autonomne pokrajine i autonomne oblasti« mislim da je suvišno da u sledećim članovima stavljamo svuda »autonomne«.

(Za ovim su članovi 44 i 45 primljeni bez promena, po zapisniku oba odbora).

Pretsedavajući: Ima li što za član 46?

Dr **Leon Geršković:** Mi smo ovdje imali da Vijeće naroda može odlučiti da ne vrši raspravu odvojeno. Njegova je obaveza da rješava odvojeno. Ako ovdje stavimo »obavezno« da rješava odvojeno onda to slabimo. Ja bih to ostavio poslovniku; ovdje da se samo kaže »rješavaju«. (Prima se).

Pretsedavajući: Prelazimo na član 45, raniji član 44. Ima li što? (Nema).

Ima li što da mijenjamo u novom članu 46? (Nema). A u članu 47?

Dr **Jerko Radmilović:** Šta ćemo sa Srbijom?

Pretsedavajući: To je njihova stvar. Samo republika bira a ne autonomija.

Dr **Leon Geršković:** Ovdje je bilo izmjena: »Ako se tekst zakona ili drugog akta koji je usvojilo Savezno vijeće ne slaže sa tekstom usvojenim u Vijeću naroda...« i dalje: »Ako i tada ostane nesuglasnost u tekstovima...«. Drugi stav ostaje isti.

Dr **Jovan Đorđević:** To je u redu, sprovedeno je to.

Pretsedavajući: U članu 48 po novoj numeraciji, predlažem da se briše reč »obavezno«.

Dr **Leon Geršković:** To treba da ostane.

Dr **Jovan Đorđević:** Ali to ne kazuje ništa više.

Dr **Leon Geršković:** Dalje imamo: »Vijeće naroda se sastaje« ne »na prijedlog« nego »o potrebi donošenja prijedloga saveznog općeg zakona prije nego što se zakon stavi na dnevni red Savezne narodne skupštine«.

Pretsedavajući: Ja mislim da je i ovo u redu. (Prima se).

Dr **Jovan Đorđević:** Član 49 bi trebalo promeniti s tim da glasi: »Poslovnik Saveznog veća sadrži i odredbe o radu Veća naroda. Ove odredbe važe kada ih usvoji Veće naroda na odvojenom sastanku«.

Dr **Leon Geršković:** Mi imamo u članu 43 da svaki dom donosi svoj poslovnik i t. d. Kako bi bilo da to ubacimo tu kao drugi stav.

Dr **Jovan Đorđević:** Ovo je logično tek u vezi sa ovom odredbom.

Pretsedavajući: Inače cijeli stav se briše.
Ima li što za član 50?

Dr **Leon Geršković:** Molim: »Predsjednik odnosno potpredsjednik kad predsjedava...« to znači onaj dan kad predsjedava a ne dok predsjedava. To je onda izigravanje. Može on reći potpredsjedniku da predsjedava pa da on opet dođe natrag. To se nije htjelo. Ova je odredba glasila tako da on uopće ne može da učestvuje u glasanju. A poslije je ublažena da na sjednici kada predsjedava ne može da govori.

Pretsedavajući: Pretsjedavanje nije trajno i on može da se smjeni.

Dr **Leon Geršković:** Onda izigravamo i od svega toga pravimo jednu farsu.

Pretsedavajući: Ja sam govorio da je to isto i ustvari i jeste isto.

Dr **Leon Geršković:** Nije to isto. »Dok« označava radnju a »kad« označava jedan vremenski razmak.

Gojko Garčević: Koji su razlozi da se pretsedniku onemogući da govori? On želi da govori i tu je neko ko će ga za to vreme zastupati.

Dr **Leon Geršković:** Zato što predsjednik ne treba da se angažira u diskusiji, jer onda plenum ne mora u njega imati povjerenja. Insistira na jednoj stvari, postaje pristran, a on treba da bude objektivan.

Dr **Jovan Đorđević:** On ne sme ni da počne tu sednicu. To je praksa.

Dr **Leon Geršković:** Onda je to jedna farsa, to je jedan trik, a to nema smisla.

Dr **Maks Šnuderl:** Ostavimo reč »kad«.

Pretsedavajući: To nikada u ustavu nije bilo rješavano. To je uvijek bilo pitanje poslovnika.

Dr **Maks Šnuderl:** Ne bi trebalo ovu odredbu staviti u Ustav. Predlažem da je brišemo.

Dr **Leon Geršković:** Htjela se dati ustavna garancija.

Dr **Maks Šnuderl:** To je stvar poslovnika i to je tipično proceduralna odredba.

Dr **Jovan Đorđević:** To nije važno da se mora uneti.

Dr **Leon Geršković:** Da kažemo: »Predsjednik odnosno potpredsjednik Skupštine, kad predsjedava sjednici, ne može učestvovati u raspravi i glasati.

Dr **Maks Šnuderl:** Brišimo to. Nema smisla da to stavljamo u Ustav.

Dr **Jovan Đorđević:** Ima niz stvari koje nisu ustavne prirode pa su ušle. Ustavni zakon može biti opširniji. Neka ova poslednja redakcija uđe.

Pretsedavajući: Neće se niko žuriti da govori. Dakle, ostajemo pri tome što je rekao drug Đorđević.

Ima li što za član 51?

Gojko Garčević: Neki drugovi zastupaju stanovište da bi za Veće naroda trebalo da postoji pretsednik koji se ne bi zvao pretsednik nego pretsedavajući. To je, mislim, umesno. Ono, ukoliko funkcioniše kao Veće naroda, treba da ima svoj organ koji će ga pretstavljati, koji će sazivati sednice itd. Predložio bih da imamo jedan organ za to Veće naroda, naravno za one poslove koje on treba da obavlja i da ga ne zovemo pretsednikom za razliku od drugih nego mu prosto dati naziv »pretsedavajući« i da se on bira na godinu dana.

Dr **Leon Geršković:** Tu je predsjednik Narodne skupštine koji će te odnose regulirati. On saziva i sjednice Vijeća naroda.

Dr **Jovan Đorđević:** Pretsednik Skupštine saziva. Nemojte to pitanje da pokrećemo. To je rešena stvar.

Pretsedavajući: Prelazimo na član 51 po novoj numeraciji. (Prima se).

Ima li primjedaba na član 52? (Nema).

A na član 53?

Milorad Vučković: U drugom stavu mesto reči »po pitanju« treba staviti »o pitanju«, i u poslednjem stavu poslednji red mesto reči »usmeno« treba staviti »lično«. (Prima se).

U prvom stavu člana 54 mesto reči »imaju prava odbornika« treba staviti »imaju pravo odbornika«.

Predlaže se nova stilizacija trećeg stava, jer su spojeni treći i četvrti stav. Prema tome, treći stav treba da glasi: »Sresko odnosno gradsko veće narodnog odbora u kome narodni poslanik ima pravo odbornika, ima pravo zahtevati od narodnog poslanika da obavesti Savezno veće odnosno Skupštinu o njegovom predlogu ili mišljenju ako se odnosi na pitanje iz nadležnosti Saveznog veća odnosno Skupštine«.

Poslednji stav se briše, jer ta materija ulazi u Zakon o opozivu. (Prima se).

Pretsedavajući: Ima li što za član 55?

Milorad Vučković: Član 54 postaje član 55. Da bi se tekst saglasio sa izmenama koje su odbori učinili, predlaže se da se u prvom stavu poslednje reči »prava odbornika« zamene rečima »pravo odbornika«.

U drugom stavu, treći red, mesto reči »njihovom mišljenju« treba staviti »njegovom predlogu ili mišljenju«.

Poslednji stav se izostavlja, a na kraju, dakle na kraju drugog stava, dodaje se nova rečenica: »Narodni poslanik je dužan da takav predlog ili mišljenje izloži ako se odnosi na pitanja iz nadležnosti Veća proizvođača odnosno Skupštine«.

Dr **Jovan Đorđević:** To je sve u redu.

Pretsedavajući: Član 55 postaje član 56.

Milorad Vučković: U drugom stavu, prvi red, treba izostaviti reč »svoju«.

Poslednji stav ovog člana se izostavlja, jer je to materija koju treba da reguliše poslovnik. (Prima se).

Pretsedavajući: Član 56 postaje član 57. Ima li što?

Dr **Jovan Đorđević:** Mislim da se prvi stav ovog člana rezerviše. U drugom stavu mesto reči »u dužem trajanju od pet godina ili teža kazna«, zamenjuju se rečima »u trajanju dužem od pet godina«.

Na kraju poslednjeg stava dodaju se reči »uz naknadnu potvrdu doma«.

Dr **Maks Šnuderl:** Molim da mi oprostite što se vraćam čak na član 5. Predlažem ponovo da se na kraju člana, kao nov red, unese: »pravo na rad«.

Dr **Jovan Đorđević:** Da, to je u redu. Saglasili smo se o tome.

Pretsedavajući: Dakle, proširen je član 5.

Na redu je član 58, ranije član 57. (Prima se).
Ima li što za član 59?

Dr **Leon Geršković:** U prvom stavu, drugi red, umjesto riječi »domova«, stavlja se riječ »vijeća«.
Na kraju prvog stava dodaju se riječi »i komisijama«. (Prima se).

Pretsedavajući: U članu 60, u prvom i drugom stavu, treba brisati riječi »koga«. (Prima se).
U članu 61, u početku prvog stava, umjesto riječi »Savezno vijeće i Vijeće proizvođača« staviti »Vijeća Skupštine...«
Prelazimo na član 62.

Dr **Jovan Đorđević:** U naslovu poglavlja 5 dodati »i komisije«.
Drugom stavu člana 62 dodaju se reči »kao i anketne odbore i druge odbore za vršenje posebnih zadataka.«
Treći stav se izostavlja a u četvrtom stavu briše se reč »jedinstveni«, a posle reči »odbori« dodaju se reči »i komisije«. Dodaje se nov treći stav koji glasi: »Savezna narodna skupština ima stalnu komisiju za tumačenje zakona«. (Prima se).

Pretsedavajući: Na redu je član 63.
Ovdje, u prvom redu, poslije riječi »odbora« treba da dođe »i komisije«.
Stav drugi treba da glasi: »Pretsjednik Savezne narodne skupštine ne može biti član odbora i komisija«. (Prima se).
(Za ovim su članovi 64 i 65 po novoj numeraciji primljeni bez izmena, po izveštaju odbora).

Milorad Vučković: U članu 66, u četvrtom stavu, mesto reči »pozivati» treba staviti »pozvati«. (Prima se).
U članu 67, posle reči »državnih organa« dodaju se reči »samoupravnih ustanova«. (Prima se).

Pretsedavajući: Šta je sa članom 68? (Prima se).
U članu 69, po novoj numeraciji, brišu se prvi i pretposlednji stav. Drugi stav prebacuje se posle stava šestog.
Da napravimo red stavova. Treći stav postaje prvi, četvrti postaje drugi, peti postaje treći, šesti postaje četvrti, stav drugi postaje stav peti, a stav osmi postaje stav šesti.

Dr **Leon Geršković:** Ja ne razumijem ovo »... za ocjenu suglasnosti saveznog i republičkog zakona sa saveznim Ustavom«. Zašto je to uneseno?

Dr **Jovan Đorđević:** Uvek se radi o saglasnosti sa Ustavom. Ovde je u pitanju ustavni odnos.

Dr **Leon Geršković:** Mi smo brisali pretposljednji stav, koji govori da komisija može imenovati pravne stručnjake.

Pretsedavajući: To je već prihvaćeno.

Dr **Leon Geršković:** Ja bih molio da se pitanje amandmana o zakonitosti uredaba koji je podnio dr Jerko Radmilović odgodi, — sada sam o tome govorio sa drugom Kardeljom.

Dr **Jovan Đorđević:** Onda to da odložimo. Mi ovo inače ne možemo da završimo. Predlažem da prekinemo rad i da nastavimo posle sednice Zakonodavnog odbora.

Pretsedavajući: Dobro. Onda da se sastanemo poslije sjednice Zakonodavnog odbora. To će, vjerojatno, biti oko pola šest.

Milorad Vučković: Ovde je posle državnih organa potrebno staviti »samoupravnih ustanova«.

Dr **Leon Geršković:** To možemo prihvatiti.

(Sednica je prekinuta u 13,05 časova.)

(Nastavak u 17,45 časova)

Pretsedavajući: Nastavljamo rad. Stali smo kod člana 70.

Milorad Vučković: U trećem redu briše se reč »državne«. (Prima se).

U članu 71, kao što je dogovoreno, drugi deo tačke 2) postaje nova tačka 3, a dosadašnja tačka 3 postaje tačka 6. (Prima se).

Dr **Jovan Đorđević:** U članu 72 treba izvršiti ove izmene:

U prvom redu drugog stava mesto reči »akte« staviti »akt«. U drugom redu drugog stava mesto »s kojima« staviti »s kojim«. U trećem redu brišu se reči »odmah iznese na odluku Saveznoj narodnoj skupštini« i mesto toga stavlja se »iznese pred Saveznu narodnu skupštinu radi donošenja odluke«. U četvrtom redu briše se »narodne«, a reč »skupštine« dobija veliko početno slovo. U petom redu briše se »Saveznog veća odnosno oba doma« i mesto toga stavlja »Skupštine«. (Prima se).

Da bismo radili brže, molim druga Vučkovića da saopšti dalje izmene u članu 73.

Milorad Vučković: U prvom stavu člana 73 brišu se reči »Federativne Narodne Republike Jugoslavije« i posle reči »snaga« stavlja se tačka.

Prvobitno je bilo predloženo da se mesto »Federativne Narodne Republike Jugoslavije« stavi »zemlje«. Medutim, na predlog druga Geršković, to je odbačeno i usvojena je formulacija koju sam sada pročitao. Pored toga, saglasili smo se da se reč »pretsednik« svuda piše malim početnim slovom.

U drugom redu drugog stava ispred reči »admirale« stavlja se »i«, a posle zapete »kao«.

Mesto reči »koje« stavlja se »za koje to«.

Pretsedavajući: Možemo ovo primiti? (Prima se).

Milorad Vučković: U članu 74, u pretposlednjem stavu briše se tačka i dodaju reči »od ukupnog broja svih narodnih poslanika«.

U poslednjem stavu, u prvom redu, briše se reč »izabrani«. U istom redu, posle reči »polaže« stavlja se »odmah po izboru«, a reči »pred Saveznom narodnom skupštinom« brišu se i mesto njih se stavlja »Saveznoj narodnoj skupštini na zajedničkoj sednici oba doma«.

Dr **Jovan Đorđević:** Predlažem da se druga rečenica poslednjeg stava, koja glasi »tekst zakletve utvrđuje Skupština« briše. (Prima se).

U članu 75 nema promena.

Na osnovu i jednih i drugih primedaba, u članu 76, u drugom stavu, u prvom redu, predlaže se da se briše reč »polaže« i mesto nje stavi »podnosi«, a u drugom redu da se briše »račun« i stavlja »izveštaj«. (Prima se).

U članu 77 predlažem da se doda novi prvi stav koji glasi: »Pretsednik Republike bira se na vreme na koje je Savezna Narodna skupština izabrana, ali ga Skupština može razrešiti i pre isteka toga vremena«.

Dosadašnji prvi stav člana 77 prebacuje se i postaje prvi stav člana 78. (Prima se).

Pretsedavajući: Ima li što za član 78?

Milorad Vučković: Ima. U dosadašnjem prvom, a sada drugom stavu, u drugom redu briše se »koga odredi Savezno izvršno veće«, i mesto toga stavlja se »Saveznog izvršnog veća koga Veće odredi«.

Dr **Leon Geršković:** To je dobro. (Prima se).

Milorad Vučković U članu 79 predlažu se ove izmene:

U tački 1), u drugom redu, posle reči »plana« stavlja se zapeta, briše se »i budžeta« i mesto toga stavlja »saveznog budžeta«. Isto tako, posle »budžeta« briše se zapeta. U istom redu stavlja se zapeta posle reči »skupštine«.

U tački 2), u prvom redu mesto »člana« stavlja se »plana«. Posle reči »budžeta« stavlja se tačka i zapeta i briše »i druge zakonske predloge«, a mesto toga stavlja »sastavlja i podnosi skupštini predloge zakona«.

U tački 3) briše se »utvrđuje« i mesto toga stavlja »određuje«.

U tački 6), u trećem redu ispred reči »uprave« briše se reč »državne«.

Pretsedavajući: Pa to smo i mi učinili. Prima li se? (Prima).

(Za ovim su članovi 80 i 81 primljeni bez izmena, po izveštaju odbora).

Pretsedavajući: Imate li što za član 82?

Milorad Vučković: Da pročitam ispravke koje smo sproveli. U prvom stavu ispred »Savezno izvršno veće« stavlja se »u«, briše se »se sastoji od« i mesto toga stavlja »bira se«, a na kraju stava briše se reč »članova« i mesto toga stavlja »narodnih poslanika iz reda članova Saveznog veća«.

Stav drugi se briše. Prema tome, stav treći postaje stav drugi, stav četvrti postaje stav treći, stav peti postaje stav četvrti i stav šesti postaje stav peti. I poslednji, sedmi stav, briše se. U dosadašnjem stavu četiri, novom trećem stavu, brišu se reči »i razrešenje pojedinih njegovih članova«.

Pretsedavajući: Mislim da je u redu. (Prima se).

Šta je sa članom 83?

Dr **Leon Geršković:** Poslije riječi »potpredsjednika« stavlja se točka i ostatak člana se briše. Ovdje treba dodati novi drugi stav, koji glasi: »Potpredsjednike bira iz redova svojih članova Savezno izvršno vijeće koje ih i razrješava«. U ranijem amandmanu stajalo je »i ono ih i razrješava«. Međutim, molim da se ovo odbaci i da se usvoji formulacija koju sam sada pročitao. (Prima se).

Dr **Jovan Đorđević:** U članu 84, tako smo se dogovorili da vam predložimo, da se doda novi drugi stav, koji glasi: »Savezno izvršno veće bira se na vreme na koje je Savezna narodna skupština izabrana, ali skupština može celo veće ili pojedine njegove članove razrešiti i pre isteka toga vremena«.

U dosadašnjem drugom, novom trećem stavu, u drugom redu, briše se »Savezne narodne«, a reč »skupštine« dobija veliko početno slovo. U istom redu mesto »novog izbora« stavlja se »izbora novog«. Molio bih da se ovo primi, jer je u skladu sa diskusijama koje su vođene u oba odbora. (Prima se).

Pretsedavajući: U članu 85, u stavu prvom mjesto »je dužno« stavlja se »dužno je«.

U stavu trećem mesto »izvještaje« staviti »izvještaj«. (Prima se).

Dr **Leon Geršković:** Pitanje koje su pokrenuli drugovi Jerko i Diminić molim da se rezervira.

Ima li što za član 86? (Nema).

Milorad Vučković: Saglasili smo se da u članu 87 izvršimo neka poboljšanja teksta. U trećem redu briše se »zakonskih predloga, uredaba i drugih akata Saveznog izvršnog veća« i mesto toga stavlja »predloga zakona, uredaba i drugih svojih akata«. (Prima se).

U članu 88 nema nikakvih izmena.

Pretsedavajući: A šta je sa članom 89?

Milorad Vučković: Tu se u drugom stavu, u drugom redu, mesto »s« stavlja »sa«.

Dr **Jovan Đorđević:** Molim da naslov »V. Savezni organi uprave« promenimo tako da glasi: »V. Savezna uprava«. (Prima se).

Pretsedavajući: Na redu je sad član 90.

Milorad Vučković: U članu 90, u prvom stavu, u drugom redu, briše se reč »savezni«.

U drugom stavu, drugi red, briše se »kao i«. U trećem redu istoga stava briše se »u onim poslovima čije je« i mesto toga stavlja »kad je njihovo«.

U trećem stavu u drugom redu briše se reč »državne«.

Dr **Jovan Đorđević:** Ovde se dodaje novi četvrti stav, koji glasi: »U neposrednom izvršenju zakona savezni organi uprave donose upravne akte, preduzimaju upravne radnje i donose propise na koje su ovlašćeni«. Ja mislim da je jasno zbog čega to treba usvojiti. (Prima se).

Pretsedavajući: Imate li što za član 91? (Nema). A za član 92?

Milorad Vučković: Sa drugovima Đorđevićem, Geršković em i Radmilovićem saglasili smo se da se ovaj član prestilizuje tako da stav prvi ostane kako je predložen, dok drugi stav postaje bivši prvi stav iz člana 92 u tekstu predloga, i glasi: »Savezni državni sekretarijati jesu: Državni sekretarijat za inostrane poslove, Državni sekretarijat za poslove narodne odbrane, Državni sekretarijat za unutrašnje poslove, Državni sekretarijat za poslove narodne privrede i Državni sekretarijat za poslove budžeta i državne administracije«.

Drugi stav člana 91, koji je postao 92, postaje treći stav i glasi: »Državni sekretarijati osnivaju se, spajaju i ukidaju zakonom.«

Dr **Leon Geršković:** To je u redu. (Prima se).

Milorad Vučković: Član 92 postaje član 93 i formira se od trećeg i četvrtog stava člana 91 koji je postao član 92, i glasi »Samostalne uprave, upravne ustanove i drugi samostalni organi državne uprave osnivaju se za vršenje određenih upravnih poslova iz nadležnosti federacije«. »Samostalne uprave, upravne ustanove i drugi samostalni savezni organi uprave osnivaju se uredbom«.

Dr **Jerko Radmilović:** To je poboljšanje teksta. (Prima se).

Dr **Leon Geršković:** U članu 94. Odbor Saveznog vijeća je unio neke izmjene. Međutim, to nije prihvatio Odbor Vijeća naroda. Zato predlažem da se ostane pri tekstu kako je bio predložen. (Prima se).

Milorad Vučković: U članu 95 nema izmena.

Dr **Jovan Đorđević:** U članu 96, u drugom stavu Zakonodavni odbor Veća naroda usvojio je da se u prvom redu ovog stava brišu reči »samo na osnovu zakona«, a da se na kraju stava doda »samo kada je na to zakonom ovlašćeno«. Molim da se ovo prihvati. (Prima se).

Milorad Vučković: Član 96 postaje član 97 i u trećem redu treba brisati reč »državne«. (Prima se).

U članu 98, u prvom stavu, umesto reči »upravnih organa« treba staviti »organa uprave«.

U drugom stavu, drugi red, iza reči »uprave« treba staviti zapetu. (Prima se).

Pretsedavajući: Da li ste riješili član 99?

Dr **Jovan Đorđević:** Odbor Veća naroda predložio je da se u drugom stavu u trećem redu umesto reči »regresa« stavi »obeštećenja«. Medutim, predlažem da se u istom stavu izvrši izmena tako da se brišu reči »za isplaćenu naknadu štete« tako da i druga rečenica tog stava počinje sa »Država ima pravo naknade od službenika...« (Prima se).

Isto tako, predlažem izmenu podnaslova »III. Republički organi vlasti«, tako da naslov glasi »Načelne odredbe o republičkim organima vlasti«.

Dr **Jerko Radmilović:** Ja prihvaćam. (Prima se).

(Za ovim su članovi 100, 101 i 102, po novoj numeraciji, prihvaćeni bez izmena, po izveštaju Odbora).

Pretsedavajući: Član 102 postaje član 103.

Milorad Vučković: U tome članu mesto reči »za vreme od« stavlja se »na«. (Prima se).

U članu 104, po novoj numeraciji, u poslednjem stavu, treći red, na predlog Odbora Veća naroda treba brisati reč »odgovarajućih«. (Prima se).

U članu 105, u prvom stavu, treći red, umesto reči »u oblasti privrede« stavlja se »iz oblasti privrede«.

Dr **Leon Geršković:** Drugi stav mijenja se i glasi: »Izbor Izvršnog vijeća i izbor drugih državnih organa vrši se na zajedničkoj sjednici«. Treći stav treba bezuvjetno brisati, jer inače Vijeće proizvodača ne bi moglo ništa drugo da radi nego ono što je u prethodnom stavu naglašeno.

Dr **Jerko Radmilović:** Slažem se. (Prima se).

Milorad Vučković: Član 105 postaje član 106. — Poslednje reči u tom stavu »narodne republike« brišu se. (Prima se).

Dr **Leon Geršković:** Uz ovaj član postoji amandman. Predlažem da se prvi stav primi prema amandmanu, ali da se drugi stav izmijeni

i da glasi: »U izvršno vijeće republička narodna skupština bira 15 do 30 narodnih zastupnika iz reda članova republičkog vijeća«. Ovu izmjenu treba učiniti kao što smo postupili i kod Saveznog izvršnog vijeća. (Prima se).

Pretsedavajući: Šta je sa članom 108?

Milorad Vučković: U drugom stavu brišu se reči »stara se o izvršenju uredaba i drugih akata izvršnog veća«.

Dr **Leon Geršković:** Na ovaj član imam da predložim slijedeći amandman: »Predsjednik izvršnog vijeća ima pravo zadržati od izvršenja akte izvršnog vijeća s kojim se ne slaže, uz obavezu da sporno pitanje odmah iznese pred republičku narodnu skupštinu radi donošenja odluke«.

To smo, kao što znate, predvidjeli i za Savezno izvršno vijeće. (Prima se).

Pretsedavajući: Molim druga Vučkovića da prede na član 109 i dalje.

Milorad Vučković: Član 108 postaje član 109. U drugom stavu brišu se reči »saveznih uredaba«. Isto tako, u istom stavu, četvrti red, umesto reči »uredbe« stavlja se »propise«, a iza reči »za izvršenje saveznih zakona« dodaje se »i saveznih uredaba«. Zatim, iza reči »samo ako je za to ovlašćeno« dodaje se »saveznim«, a iza reči »zakonom« dodaje se »ili uredbom«. (Prima se).

Član 109 postaje član 110, nema izmena.

Član 110 postaje član 111. — U drugom stavu brišu se reči na kraju prve rečenice »u onim poslovima čije je izvršenje republičkim ustavom ili zakonom stavljeno u nadležnost narodne republike«, a stavljaju se »kad je njihovo izvršenje republičkim ustavom ili zakonom stavljeno u nadležnost republičkih organa uprave«. U istom stavu, na kraju druge rečenice, brišu se reči: »u onim poslovima čije je izvršenje saveznim zakonom ili uredbom stavljeno u nadležnost narodne republike«, a stavljaju reči »kada je njihovo izvršenje saveznim zakonom ili uredbom stavljeno u nadležnost republičkih organa uprave«.

U trećem stavu umesto reči »izvan poslova« stavlja se »sem propisa«.

Pretsedavajući: Da li se ovo prima? (Prima se).

Dr **Jovan Đorđević:** Predlažem da se član 112 izmeni tako da glasi: »Narodna republika donosi samostalno svoj ustavni zakon u skladu sa načelima ovog zakona«. To je u smislu diskusije u oba odbora. (Prima se).

Naslov četvrte glave treba promeniti tako da glasi: »Načelne odredbe o organima vlasti autonomne pokrajine i autonomne oblasti«. (Prima se).

Milorad Vučković: U članu 113, u stavu 1, brišu se početne reči »Ustavom Narodne Republike Srbije« tako da reč »obezbeđuju« počinje velikim slovom. Stav 2 menja se i glasi: »Najviši organ vlasti autonomne pokrajine je pokrajinska narodna skupština«. Stav 3 menja se i glasi: »Najviši organ vlasti autonomne oblasti je oblasni narodni odbor«. (Prima se).

U članu 114, u stavu prvom, drugi red, umesto reči »sa« staviti »s«, a umesto reči »nadležnost« staviti »nadležnosti«. Stav 2 menja se i glasi: »Autonomna pokrajina i autonomna oblast donose samostalno svoje statute kojima, u saglasnosti sa Ustavom Narodne Republike Srbije, utvrđuju organizaciju i nadležnost svojih organa vlasti«. U članu 115, u drugom stavu, umesto »Savezna narodna skupština« stavlja se »Narodna skupština FNRJ«.

Pretsedavajući: Primaju li se ove izmjene? (Primaju).

Dr **Leon Geršković:** Povodom amandmana drugova Radmilovića i Diminića, izvještavam da se drug Kardelj slaže s tim da se u novom članu 85. kao stav 4 doda: »Ako skupština u toku rasprave ustanovi da neki akt Saveznog izvršnog vijeća nije u suglasnosti sa zakonom, može ga ukinuti«. (Prima se).

Dr **Jovan Đorđević:** Potpretsednik Kardelj složio se s tim da se u pogledu poslaničkog imuniteta u novom članu 57, u prvom stavu, umesto reči »za glasanje ili mišljenje dato u vršenju svoje poslaničke dužnosti«, stave reči: »za izraženo mišljenje ili za glas u Skupštini«. Molim da se ovo usvoji. (Prima se).

Pretsedavajući: Prema tome, završili smo rad. Molim da se pripremi izvještaj za odbore.

(Sednica je zaključena u 19,30 časova).

Садржај

Страна

ЗАЈЕДНИЧКА СЕДНИЦА ЗАКОНОДАВНИХ ОДБОРА ВЕЋА НАРОДА И САВЕЗНОГ ВЕЋА — 28 ДЕЦЕМБРА 1952

Дневни ред:

1 — Експозе потпретседника Владе ФНРЈ Едварда Кардеља о Предлогу уставног закона о савезним и републичким органима власти — — — — — — — — — — — — — 3

ЗАКОНОДАВНИ ОДБОР ВЕЋА НАРОДА

55 СЕДНИЦА — 29 ДЕЦЕМБРА 1952

Пре дневног реда:

1 — Утврђивање кворума — — — — — — — — — 17

Дневни ред:

1 — Претрес и усвајање Предлога уставног закона о савезним и републичким органима власти у начелу — — — 17—22

2 — Претрес Предлога уставног закона о савезним и републичким органима власти у појединостима (чланови 1—6) 22—30

56 СЕДНИЦА — 30 ДЕЦЕМБРА 1952

Пре дневног реда:

1 — Утврђивање кворума — — — — — — — — — 31

2 — Читање и усвајање записника 55 седнице — — — 31

Дневни ред:

1 — Наставак претреса Предлога уставног закона у појединостима (чланови 7—23) — — — — — — — — — — 31—61

57 СЕДНИЦА — 30 ДЕЦЕМБРА 1952

Пре дневног реда:

1 — Утврђивање кворума — — — — — — — — — 62

2 — Читање и усвајање записника 56 седнице — — — 62

Страна

Дневни ред:

1 — Наставак претреса Предлога уставног закона у појединостима (чланови 24—33) — — — — — — — — — — 62—85

58 СЕДНИЦА — 3 ЈАНУАРА 1953

Пре дневног реда:

1 — Утврђивање кворума — — — — — — — — — 86
2 — Читање и усвајање записника 57 седнице — — — 86

Дневни ред:

1 — Наставак претреса Предлога уставног закона у појединостима (чланови 34—51) — — — — — — — — — — 86—115

59 СЕДНИЦА — 3 ЈАНУАРА 1953

Пре дневног реда:

1 — Утврђивање кворума — — — — — — — — — 116
2 — Читање и усвајање записника 58 седнице — — — 116

Дневни ред:

1 — Наставак претреса Предлога уставног закона у појединостима (чланови 52—69) — — — — — — — — — — 116—137

60 СЕДНИЦА — 4 ЈАНУАРА 1953

Пре дневног реда:

1 — Утврђивање кворума — — — — — — — — — 138
2 — Читање и усвајање записника 59 седнице — — — 138

Дневни ред:

1 — Наставак претреса Предлога уставног закона у појединостима (чланови 70—99) — — — — — — — — — — 138—161
2 — Избор чланова редакционе комисије — — — — 161

61 СЕДНИЦА — 5 ЈАНУАРА 1953

Пре дневног реда:

1 — Утврђивање кворума — — — — — — — — — 162
2 — Читање и усвајање записника 60 седнице — — — 162

Дневни ред:

1 — Наставак претреса Предлога уставног закона у појединостима (чланови 100—115) — — — — — — — — — 162—183

62 СЕДНИЦА — 6 ЈАНУАРА 1953

Пре дневног реда:

1 — Утврђивање кворума — — — — — — — — — 184
2 — Читање и усвајање записника 61 седнице — — — 184

Страна

Дневни ред:

1 — Претрес Предлога закона о изменама и допунама Закона о војној обавези држављана ФНРЈ — — — — — 184

63 СЕДНИЦА — 7 ЈАНУАРА 1953

Пре дневног реда:

1 — Утврђивање кворума — — — — — — — — 185

2 — Читање и усвајање записника 62 седнице — — — 185

Дневни ред:

1 — Претрес и усвајање Предлога закона о спровођењу Уставног закона о савезним и републичким органима власти 185—204

2 — Читање и усвајање извештаја редакционе комисије о Предлогу уставног закона о савезним и републичким органима власти — — — — — — — — — — — — — 205—208

3 — Усвајање Предлога уставног закона у целини — — 208

4 — Избор известилаца — — — — — — — — — 208

64 СЕДНИЦА — 8 ЈАНУАРА 1953

Пре дневног реда:

1 — Утврђивање кворума — — — — — — — — 209

2 — Читање и усвајање записника 63 седнице — — — 209

3 — Утврђивање дневног реда — — — — — — — 209

Дневни ред:

1 — Усвајање извештаја редакционе комисије о Предлогу закона о изменама и допунама Закона о војној обавези држављана ФНРЈ — — — — — — — — — — — — — 209—210

Усвајање Предлога закона о изменама и допунама Закона о војној обавези држављана ФНРЈ у целини — — — 210

2 — Усвајање извештаја редакционе комисије о Предлогу закона о спровођењу Уставног закона — — — — — 210—212

Усвајање Предлога закона о спровођењу Уставног закона у целини — — — — — — — — — — — — — — 212

3 — Претрес и усвајање Предлога одлуке о пословном реду за избор Претседника Републике — — — — — — 212—226

Избор известиоца — — — — — — — — — — — 226

ЗАКОНОДАВНИ ОДБОР САВЕЗНОГ ВЕЋА

54 СЕДНИЦА — 29 ДЕЦЕМБРА 1952

Пре дневног реда:

1 — Утврђивање кворума — — — — — — — — 229

Дневни ред:

1 — Претрес и усвајање Предлога уставног закона у начелу — — — — — — — — — — — — — — — 229—244

Страна

55 СЕДНИЦА — 30 ДЕЦЕМБРА 1952

Пре дневног реда:

1 — Утврђивање кворума — — — — — — — — — 245
2 — Читање и усвајање записника 54 седнице — — — 245
3 — Саопштење о примљеним амандманима — — — 245

Дневни ред:

1 — Претрес Предлога уставног закона у појединостима (чланови 1—48) — — — — — — — — — — — — — 245—311

56 СЕДНИЦА — 3 ЈАНУАРА 1953

Пре дневног реда:

1 — Утврђивање кворума — — — — — — — — — 312
2 — Читање и усвајање записника 55 седнице — — — 312

Дневни ред:

1 — Наставак претреса Предлога уставног закона у појединостима (чланови 49—88) — — — — — — — — — — 312—370

57 СЕДНИЦА — 4 ЈАНУАРА 1953

Пре дневног реда:

1 — Утврђивање кворума — — — — — — — — — 371
2 — Читање и усвајање записника 56 седнице — — — 371

Дневни ред:

1 — Наставак претреса Предлога уставног закона у појединостима (чланови 89—115) — — — — — — — — — — 371—395
2 — Избор чланова редакционе комисије — — — — 395

58 СЕДНИЦА — 6 ЈАНУАРА 1953

Пре дневног реда:

1 — Утврђивање кворума — — — — — — — — — 396
2 — Читање и усвајање записника 57 седнице — — — 396
3 — Утврђивање дневног реда — — — — — — — — 396

Дневни ред:

1 — Претрес и усвајање Предлога закона о изменама и допунама Закона о војној обавези држављана ФНРЈ (у начелу, појединостима и у целини) — — — — — — — — — — 396—397
2 — Избор известиоца — — — — — — — — — — 397

59 СЕДНИЦА — 7 ЈАНУАРА 1953

Пре дневног реда:

1 — Утврђивање кворума — — — — — — — — — 398
2 — Читање и усвајање записника 58 седнице — — — 398

Страна

Дневни ред:

1 — Читање и усвајање извештаја редакционе комисије о Предлогу уставног закона о савезним и републичким органима власти — — — — — — — — — — — — — — 398—400

2 — Усвајање Предлога уставног закона у целини — — 400

3 — Претрес и усвајање Предлога закона о спровођењу Уставног закона (у начелу, појединостима и у целини) — — 401—412

4 — Избор чланова редакционе комисије — — — — 412

60 СЕДНИЦА — 8 ЈАНУАРА 1953

Пре дневног реда:

1 — Утврђивање кворума — — — — — — — — 413

2 — Читање и усвајање записника 59 седнице — — — 413

Дневни ред:

1 — Читање и усвајање извештаја редакционе комисије о Предлогу закона о спровођењу Уставног закона — — — 413

2 — Претрес и усвајање Предлога одлуке о пословном реду за избор Претседника Републике (у начелу, појединостима и у целини) — — — — — — — — — — — — — — 414—417

3 — Избор известиоца — — — — — — — — — 417

САСТАНАК РЕДАКЦИОНЕ КОМИСИЈЕ — 6 ЈАНУАРА 1953

Дневни ред:

1 — Редакција Предлога уставног закона о савезним и републичким органима власти — — — — — — — — 418—440

РЕГИСТАР ГОВОРНИКА

ЗАЈЕДНИЧКА СЕДНИЦА ЗАКОНОДАВНИХ ОДБОРА ВЕЋА НАРОДА И САВЕЗНОГ ВЕЋА

Кардељ Едвард 3—14
Пијаде Моша 3, 14

ЗАКОНОДАВНИ ОДБОР ВЕЋА НАРОДА

Амброжич Ладислав 216, 218, 219, 224
Бајалица Димитрије 35, 39, 42, 82—84, 102, 114, 121, 123, 127, 128, 131, 133, 135—136, 154, 158, 159, 187, 188, 190, 191, 196, 197, 207, 214, 215, 222
Вукосављевић Сретен 37, 47, 70—75, 78—80
Вучковић Милорад 39, 40, 52—54, 56, 151, 157—161, 187, 189, 190, 193—204, 207, 208
Гарчевић Гојко 17—18, 22, 23, 26—28, 31, 33—37, 40—46, 48, 54, 56—58, 60, 62—68, 78, 86, 87, 96, 97, 99—101, 104—106, 108, 109, 113, 114, 116—118, 121, 124—127, 130, 132, 133, 135, 138—140, 142—144, 146, 147, 153, 155, 156, 160, 164—168, 170, 175, 177, 184—186, 188, 190—192, 195—199, 207—211, 215—219, 221, 223, 224, 226
Гершковић др Леон 170, 171, 174, 182, 183
Ђорђевић др Јован 26—35, 37—43, 45—48, 51—55, 57—61, 63—70, 74—76, 80, 81, 83, 84, 92, 94—104, 110, 111, 114, 117—119, 122, 123, 126—128, 130, 131, 133—136, 139—141, 143, 144, 146—152, 154, 156, 158—160, 163—167, 169—170, 172, 173, 175, 177, 178, 211, 213—215, 217, 222, 225
Јанкез Грга 23—26, 30, 34, 36, 37, 39—46, 49—51, 54—56, 58, 59, 61, 67, 70, 76, 78, 80—84, 88, 99, 101, 102, 104, 106, 109, 112—116, 118—120, 126, 129—133, 141, 145, 148—151, 153, 155—157, 161, 165—170, 173, 177—179, 189, 190, 194, 201, 202, 204, 205, 214—216, 219, 222—226

Кризман др Хинко 18—19, 23, 29, 30, 32, 33, 37—39, 43, 44, 57, 59, 61—63, 66, 70, 74, 84, 92—94, 101, 103, 106, 108, 117, 119—125, 127, 132—134, 141, 142, 145, 152, 153, 158, 159, 161—165, 167, 175, 181, 185, 188, 191—193, 195, 197, 198, 200, 204—207, 212, 217, 222, 226

Мијушковић Радован 46, 47, 56, 57, 65, 121

Московљевић др Милош 87—92, 95—98, 103, 104, 106—111, 113, 120, 122, 125, 127, 131, 134, 138, 142, 143, 145—146, 148, 155, 159, 161, 171—182, 208, 213—214, 219—221, 226

Ношпал Тоде 64, 83

Перуничић Миле 147, 149, 152, 156, 160, 161

Петровић Нинко 38, 39, 59, 65—70, 75, 76, 80, 102, 103, 105, 118, 123, 124, 134, 135, 140, 141, 147, 148, 152, 165, 166, 187—189, 194, 203, 212, 213, 216, 224

Пијаде Моша 17, 19—51, 53—74, 76—126, 128—226

Прибићевић др Раде 32—34, 36, 37, 46, 48, 57, 59, 60, 66, 67, 69, 93, 94, 98, 105, 121, 122, 134—136, 142, 143, 145, 147, 148, 152, 186—188, 190, 191, 216

Рус Јосип 29, 46, 87, 93, 113, 122, 131, 154, 186, 188—190

Сабо Ида 179

Смиљанић Милан 133

Филиповић Сулејман 23—24, 28, 29, 33, 41, 49, 57, 58, 61, 66, 67, 79, 80, 99, 109, 110, 114, 115, 123, 128, 129, 132, 134, 135, 140, 142, 143, 154, 173, 189, 209, 213, 214, 216—218

Хоџа Фадил 84, 97, 104, 107, 118, 132, 138, 147, 190, 217, 223

Шентјурц Лидија 224

ЗАКОНОДАВНИ ОДБОР САВЕЗНОГ ВЕЋА

Влајковић др Милорад 250, 261, 265, 294, 295, 313, 315, 335, 353, 369, 407, 414

Вучковић Милорад 406—408, 412, 414—415, 417

Гершковић др Леон 241—243, 246—255, 257—264, 266—270, 273, 275, 277—311, 313—325, 328—354, 356, 357, 359—370, 407—412

Диминић Душан 237—238, 249, 262, 271, 326—328, 330, 337, 342—344, 348, 354—356, 358—360, 362—366, 371—372, 388, 400, 409—410

Зековић Вељко 313, 319, 324, 333, 368, 387, 391—394, 403, 416

Љујић Велибор 372

Јовановић Иса 255—257, 361, 381, 393

Кардељ Едвард 235—241, 265—270, 273—278, 280—311
Минић Милош 288—294, 303—305, 308—311, 322, 326—330, 341
Поповић Милан 253, 322, 323, 333, 354, 392, 415
Радмиловић др Јерко 229, 243—253, 256, 258, 259, 261, 263, 265—267, 270—274, 277—279, 281—286, 289, 291—293, 295—297, 299—301, 305, 307, 310, 312—320, 324—327, 330—341, 345—350, 357—360, 363—373, 376, 378—385, 388—390, 392—396, 398—417
Салај Ђуро 255, 256, 290, 324, 333, 355, 387
Сунарић др Иво 263—265, 287, 316, 321, 322, 324, 331, 332, 336, 337, 345, 346, 348, 367, 368, 372—373, 376—377, 379, 385, 388, 397, 401—404, 406, 411, 417
Хоџа Мехмед 252, 255, 256, 265, 278, 295, 300, 313, 314, 325, 330, 331, 333, 343, 375, 385—386, 391—393
Хрнчевић др Јосип 229, 235, 237, 238, 241—247, 249—254, 256—258, 260—271, 274, 276—285, 288—303, 305—307, 309—313, 315, 317—326, 329—339, 342, 344—352, 355—360, 364—370, 371—417
Чамо др Едхем 271, 379, 395
Шиљеговић Бошко 315, 363, 364, 378, 391, 400, 404, 411, 413—415
Шнудерл др Макс 229—235, 242—243, 246—247, 249, 251, 252, 255, 256, 259—268, 271, 272, 277—285, 288—293, 296, 297, 299—303, 305—310, 313—315, 322, 324, 325, 330, 334, 339—341, 344, 346—350, 355, 357—363, 365, 370, 372—373, 376, 383—385, 391, 401, 403, 405, 412, 415—416

РЕДАКЦИОНА КОМИСИЈА

Вучковић Милорад 420—424, 426—428, 432—440
Гарчевић Гојко 419—421, 423—425, 428, 430—431
Гершковић др Леон 419—431, 433—440
Ђорђевић др Јован 418—440
Кризман др Хинко 418—422, 424—440
Радмиловић др Јерко 418, 421—425, 427—429, 437—438
Шнудерл др Макс 418—419, 421—424, 427—428, 431—432

INŠTITUT ZA NOVEJŠO ZGODOVINO LJUBLJANA SLOVENIJA